

બ્રાહ્મણ ધર્મ.

અધ્યાપનમધ્યયનં યજનં યાજનં તથા ।

દાનં પ્રતિગૃહ્યૈવ બ્રાહ્મણાનામકલ્પયત્ ॥

ભાવાર્થ—જે મનુષ્ય રોજ અધ્યયન કરે છે તથા બીજાને કરાવે છે, યજ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે.

ઇશ્વર પ્રાર્થના.

ૐ યત્ર વ્રહ્મવિદો યાન્તિ દીક્ષયા તપસા સહ ।

વ્રહ્માયા તત્રનયતુ વ્રહ્મા વ્રત્ત દધાતુમે ॥

સ સારમાં પરમાત્માની આપ્તિ કરવાને કેવળ બ્રહ્મવાદિઓ ભાગ્યશાળી થાય છે. જ્યારે મનુષ્ય નિર્ભય થઈને માનુષી દુ ખોમાથી મુક્ત થવા ઇચ્છે છે ત્યારે પોતાના ઉચ્ચ આદર્શને માટે તેને દીક્ષા લેવી પડે છે, અને તે દીક્ષા પ્રમાણે ચાલવામાં અનેક પ્રકારના તપ કરવા પડે છે. હે બ્રહ્મ ! આપ મહાત્મા હો, જેથી હમને પણ આપની મહત્ત્વ શક્તિ પ્રદાન કરો અને હમારૂં વિશાળ હૃદય બનાવી, હમે સાસાનિક કષ્ટોને સહન કરવામાં બ્રહ્મવાદિઓનું અનુકરણ કરી રાષ્ટ્રીયે એવા યોગ્ય બનાવો ૐ શમ્ ॥

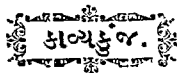
પુસ્તક પ ૬.]

વૈશાખ, સંવત ૧૯૬૦.

[અંક ૨ જો.

વિધવાતુકમણિકા.

૧ કાવ્યકુંજ...	...	૧૭	૫ તપોધન બ્રહ્મણ વરતપત્રક સં-	
૨ રમતવમી અને મર્ચાં પુરોહિતમ			બે ધી સૂચના...	૨૫
મહારાજ રામચંદ્ર...	...	૧૯	૬ કોન્ફરન્સની આમંત્રણપત્રિકા	૨૬
૩ વેદધર્મ માટે અમેરીકામાં પ્રાણ			૭ કોન્ફરન્સના નિયમોત્તર સૂચનાઓ.	૨૭
અર્પણ કરનાર મ. સુન્દરીરામના			૮ કોન્ફરન્સનો કાર્યક્રમ...	૨૮
શ્રવણ જ્ઞે દ્રષ્ટિ...	...	૨૧	૯ વિવિધ સમાચાર	૩૦
૪ તપોધન બ્રહ્મણની એથી કોન્ફ			૧૦ લંડનમાં એક પ્રદર્શનનું આકર્ષક	
રન્સ કર્યા થયે ?	...	૨૩	દ્રશ્ય	૩૧

પ્રાચીન આધુનિક હોળીની તુલના.

(શગ હોરી)

- જાંગો શું ? મતિ ક્યાં વિસારી ? હિંદુઓની હો રહી હોળી, જાંગો શું ૧
જાતિ સુધારાનો દાવો કરીને, સલાઓ ભરો બહુ ભારી
વિધા લાજ વિહીન નરનારી, કર્મ કરે અનાચારી
જગતમાં હાંસી કરાવી. જાંગો શું ૨
- ધન્ય ધાન્યથી કૃણવતી પૃથિવી, કરતી જન ઉપકાર,
નવસરથેષ્ટિ યસો કરતા ઋષિ મુનિગણ પરિવાર
વેદોના મંત્ર ઉચ્ચારી: જાંગો શું ૩
- કેસર કરતુરી સુગંધત ચંદન, કૃણ કુલ ધૂત નવ ધાન્ય,
સ્વાહા શબ્દે અર્પતા આહુતિ, પુનિત અગ્નિ માંદ્ય-
યસ શિષ્ટ અશન ઋષીને: જાંગો શું ૪
- સામગાનથી પ્રભુ મહિમા વળી, મુણ્ડતા વેદ વેદાંત
ઉપનિષદોના ગૂઢ રહસ્યે, કરતા કલેશો શાંત
સતોનો સંગ કરીને, જાંગો શું ૫
- મર્મ ભુલ્યા તે મૂળ હોળીનો, જૃણસૂત્રોની વાત,
રૂઢિએ વળગી રાક્ષસી હોમો, શું નહિ તે જનઘાત ?
જરા દિલ શોચો કરીને: જાંગો શું ૬
- સમિધા સ્થાને સડેલાં ધન્ધન, હિંસા, ચારી, ત્રાસ,
ગોખર, કુમળા વૃક્ષો હોમી, કરતા ધર્મનો ઝાંસ,
અનાયોની રીત ગ્રહીને: જાંગો શું ૭
- ફલ મૃદંગ સહ બકતા ફોગો, લેતા સોંગો અસાર,
પર અળલાને જોતાં બૃદે, ગર્ધવ નાગા ગમાર
ધર્મના ઢોંગો રચીને: જાંગો શું ૮
- લક્ષ્મણ દષ્ટિ સીતા પાયે, દે વાત્મીકી સાળ,
માતા સમ ભામીને આજે, ચાણે ગંદી રાખ
કુલમર્યાદા ત્યજીને: જાંગો શું ૯
- ઉપદેશતા આચાર્ય પૂર્વ, શમ, દમ, તપ, શીલ સાર,
સ્વેદ ભાવે ભરી પીચકારી, શ્રી અંગે પર ધાર
અહલ ધર્મ કુખ્યેરી: જાંગો શું ૧૦
- ધંતો સજ્જન બહુ ગગડ્યું છે, મુધારો નિજ હાલ,
ઋતુચક્ર પ્રભુજનો પ્રેમે, ગાઓ જયજયકાર
ત્રિવિધ લમ તાપો ટોચારી: જાંગો શું ૧૧
- મણીલાલ. ડી. મોદી,

રામનવમી અને મર્યાદા પુરુષોત્તમ મહારાજ રામચંદ્રજી.

(લેખક:—ગિરિજાશંકર નિર્મયરામ.)

વિદ્વાન્ જ્ઞાતાઓ ! રામનવમી વિષયને મારો લેખ, ગન માસના માસિકમાં આવેલો જોડતો હતો કારણે ગત માસ તે ચૈત્ર માસ હતો અને ચૈત્ર માસના ગુપ્તપક્ષની નવમીને દિવસે મહારાજ રામચંદ્રનો જન્મ થયો હતો, પરંતુ સમયાભાવને લીધે તે સમયે ઉક્ત વિષયમાં કંઈ લખી શકાયું નહોતું. આમ તો અતઃસ્મરણીય મહારાજ રામચંદ્રજીના ગુણાનુવાદ એટલા બધા ચિત્તપ્રિય અને અચરણીય છે કે ઉક્ત વિષયમાં જ્યારે જોડીએ, જ્યારે લખીએ ત્યારે જોલાઈ વાં લખાઈ શકાય. તેવી રીતે મનનું સમાધાન કરી આ વૈશાખ માસના અંકમાં હું મહારાજ રામચંદ્રજીના વિષયમાં આપ બંધુઓની મેઘમાં મારી અદ્યપતિ પ્રમાણે મારા વિચારો પ્રદર્શીત કરું છું.

રામનવમીના દિવસને ભારતવર્ષની સર્વ પ્રજા જાણે છે. તેને રામજયંતિ કહેવામાં આવે છે. આ દિવસ મહારાજ રામચંદ્રજીનો જન્મ દિવસ હોવાથી આપણા દેશમાં તે ઉત્સવનો દિવસ મનાય છે. મહારાજ રામચંદ્રજીનો જન્મ ચૈત્ર માસના શુક્લપક્ષની નવમીએ થયો હતો, તે વિષયમાં વાંદમીક ઋષિ પોતાના બનાવેલા રામાયણ ગ્રંથમાં ખાલકાંડ અષ્ટમ સર્ગના ૮ માં શ્લોકમાં નીચે પ્રમાણે કહે છે—

તતો યજ્ઞ સમાપ્તે તુ ઋતુનાં પટ્ સમત્વયુઃ ।

તતશ્ચ દ્વાદશે માસો ચૈત્રે નાવમિકે તિથૌ ॥

ભાવાર્થ—યજ્ઞ સમાપ્ત થયા પછી જ્યારે ૭ ઋતુઓ વ્યતીત થઈ ચુકી ત્યારે જ્યારે માસે ચૈત્ર માસની નવમી તિથિએ માતા દેશદેવાના પુત્ર મહારાજ રામચંદ્રજીનો જન્મ થયો. આ પરથી મહારાજ રામચંદ્રજીનો જન્મ તિથિ માટે તો કંઈ વિવાદ જ નથી.

આ ધર્મવત્સલ સર્વપ્રિય મહારાજ રામચંદ્રજીનો મનુષી વસાવેલી કોશલ દેશમાં આવેલી અયોધ્યા નગરીમાં જન્મ થયો હતો. આ નગરી કેવા પ્રકારના મનુષ્યોથી વિખરેલો થયેલી હતી તેનું વર્ણન રજુ કરવામાં આવે તો તે સમયે ભારતવર્ષની શું સ્થિતિ હતી તથા હાલ આપણા દેશની શું અવસ્થા છે તે જાણવાને આપણે સમર્થ થઈએ તેવી ઇચ્છાથી વાંદમીક રામાયણમાં તે નગરની સ્થિતિ વિષયમાં જે વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે તે ઉપર કંઈ છું. એક મહાત્માના યશોગાન ગાતાં, તે જે દેશમાં ઉત્પન્ન થયા હતાં તે દેશની સ્થિતિ જાણવાનો પણ પ્રયત્ન કરવામાં આવે તો આપણને આપણા દેશની પૂર્વ સ્થિતિનો ખાલ થઈ શકે અને તેથી આપણી આધુનિક સ્થિતિપર વિચાર કરી આપણે તેમાં સુધારો વધારો કરવા સમર્થ થઈ શકીએ. રામાયણના વિદ્વાન્ કર્તા મહર્ષિ વાલ્મિકિજી ઉક્ત વિષયમાં નીચે પ્રમાણે કહે છે—

કામી વા ન કદયો વા નૃશંસઃ પુરુષઃ કચિત્ ।

દ્રષ્ટું શક્યમયોધ્યાયાં નાવિદ્વાજ્ઞવ નાસ્તિકઃ ॥

ખાલકાંડ સર્ગ ૬ શ્લોક ૮.

ભાવાર્થ:—અયોધ્યા નગરીમાં કોઈ અવિદ્વાન્ (ભૂર્ષ) નાસ્તિક, કામી (વ્યભિચારી)

અસલવાદી, ખુશામતીવા, કોર ઉદયવાળા વા હિંસક દ્રષ્ટિએ પડના નહોતા. આગળ આશીને તેજ સર્ગના આરંભા શ્લોકમાં નીચે પ્રમાણે કહે છે,

નાનાહિતાગ્નિર્ના યજ્ઞવા ન શુદ્રો વા ન તસ્કરઃ ।

કશ્ચિદાસીદયોધ્યાયાં ન ચાવૃત્તો ન સંકરઃ ॥

ભાવાર્થ:—આ અયોધ્યાપુરીમાં અગ્નિહોત્ર નહિં કરવાળા, ગર્હપત્યાગ્નિ તથા વ્રતોથી લીન, શુદ્ધ, ચોર અને વર્ણસંકર કાષ્ટપણુ રનુગ્ય નહોતો.

આ અમુદ્ય યજ્ઞમાં વિશેષ ઉમેરો કરતાં આ કંડના પંચમ સર્ગના ૨૦મા શ્લોકમાં કહે છે કે,

તામપ્તિમદ્ગિર્ગુણવદ્ધિરાવૃતાં, દ્વિજોત્તમૈર્વૈદ્યપદ્મપારગૈઃ ।

સદૃશદૈઃ સત્પરતૈર્મહાત્મમિર્મહર્ષિકલ્પૈર્કૃષિમિશ્ર કેવલેઃ ॥

ભાવાર્થ:—તે નગરી અગ્નિહોત્રી, ગુણુ ન. ૭ અંગો સહિત વેદપારંગત દ્વિજોત્તમ તથા હજારો દિધાર્થોએને વેદાધ્યયન કરવાવાળા સકુરંત મહાત્મા મહર્ષિ અને મંત્રાર્થ દ્રષ્ટા ઋષિઓથી ભરપૂર હતી.

આકા ! ભારતવર્ષની રામાયણકાળમાં શું મંદોજ્જ્વલાત્રી હતી ! તે વખતમાં અનીતે અને ધર્મના તત્વો લોકોની રોગરગમાં કેવાં સંપૂર્ણ રીતે ભરેલાં હતાં. તે સમયમાં વેદવિદા તરફ કેટલો પ્રેમ હતો. આજ વેદવિદાનો લોપ થયો નાસ્તિકતા અને ધાર્મિક કૃત્રિમતા વધી, નતિના નિયમોને તિલંબલી અપાર્થ. પૂર્વ ભારતવર્ષ ઉત્તરના શિખરપર અને હાલનું આર્યાવર્ત અવનતિના ઉડા ખાડામાં છે એમ કહીએ તો ખોટું કહેવાશે નહિ. ઋષિમુનિઓ અને ધર્મવત્સલ મહાનુભાવોથી શણુગાનાયલી આ નગરીમાંજ મહાપુરુષ રામચંદ્રજીનો જન્મ ન થાય તો અન્ય કયે રથએ થઈ શકે ? હે અયોધ્યા નગરી ! હાલના તારા પટમાં રહેનારા મનુષ્યોને જોઈને તું અરેખર દુઃખી થતી હકત. હે ધાર્મિક નગરી ! કદાચિત્ મહારાજ રામચંદ્રજી અને વસિષ્ઠ કશ્યપાદિ તપોધન ઋષિઓનું તને રમરણુ થતું દશે ત્યારે તારા અંતરમાં વેદના થતી હશે પરંતુ ભલી નગરી ! ચિંતા કરીશ નહિં. ધૈર્ય ધારણુ કરજે. સંસારના અસ્તોદયના ચક્રમાં તારો સમય હાલ અસ્તમાં છે. તારા પુત્રો સમયાન્તરે પુરુષાર્થો થશે તો તને તારા પૂર્વસ્વરૂપમાં પુનઃ લાવશે.

વાંચકો ! રામાયણની અયોધ્યા નગરીની શોભા નિદાળતાં આપણે તેમાં નિમગ્ન થઈ ગયા હવે આપણે આપણા વિષયના અન્ય ભાગ પર આવીશું.

સંસારમાં જીવાત્મા માતાના ગર્ભમાં આવી મનુષ્યત્વને પ્રાપ્ત થય છે ત્યારે તેની પ્રપં-
માવસ્થા તે બાલ્યાવસ્થા છે અને તે બાલ્યાવસ્થાની ૭ વર્ષની ઉંમરથી તે ૨૫ વર્ષ સુધીની ઉંમર સુધીની અવસ્થાના સમયમાં ઋષિ મુનિઓની આજ્ઞા પ્રમંજે મનુષ્યે - બ્રહ્મચર્યવત ધારણુ કરવું જોઈએ. આ આશ્રમને બ્રહ્મચર્યાશ્રમ કહેવામાં આવે છે. યશસ્વી, ધર્મત, પરાંપકારી, સત્યવક્તા ઇત્યાદિ અનેક પ્રકારના અનુપમ ગુણોને પ્રાપ્ત કરવાનો આ સમય છે પરંતુ આધુનિક સમયમાં તો બાલ્યાવસ્થામાંજ બ્રહ્મચર્યને તિલાંજલી આપવામાં આવે છે અને તે આશ્રમમાં ગૃહસ્થાશ્રમ સંપૂર્ણ થઈ જાય છે. રામનવમીને દિવસે આપણે મહાત્મા-
જીનો ઉત્સવ મનાવીએ છીએ, કેટલાકો તો તે નિમિત્તે ઉપવાસ પણ કરે છે અને તેમાં પુણ્ય માને છે પરંતુ સર્વગુણસપન્ન મર્વાદાશીલ રામચંદ્રજીનું જીવન આપણને શું શીખવે છે તે તરફ આપણે જોતા નથી. વાદ્મીકિ રામાયણનો આશ્રમ લઈ આપણે મહારાજરામચંદ્રજીનો

પ્રથમ આશ્રમ કેવો હતો તે તપાસીશું.

બ્રહ્મચર્ય વ્રતધારી મહારાજ રામચંદ્રજી.

ભારે રામચંદ્રજી, લક્ષ્મણજી, ભરતજી તથા શત્રુઘ્નજી વિવાહ સંસ્કારાર્થે મંડળમાં બેઠાં છે તે સમયે મિથિલાધિપતિ મહારાજ જનકજી કહે છે કે—

सर्वे भवन्तः सौम्याश्च सर्वे सुचरित्रता ।

पत्नीभिः सन्तु काकुत्स्था मा भूतकालस्य पर्यय ॥ ૩૨ ॥

ભાવાર્થ:—હે કકુત્સ્થ વંશીએ! આપ સર્વ સૌમ્ય સ્વભાવવાળા અને પૂર્ણ રીતે ‘બ્રહ્મચર્ય’ને ધારણ કરવાવાળા ઉત્તમ આચરણશીલ છો.

આગળ અયોધ્યા કાંડના પ્રથમ સર્ગના ૧૭ માં શ્લોકમાં મહારાજ રામચંદ્રજીના ગુણોનું વર્ણન અંકકાર કરે છે તેમાં જણાવે છે કે—

सर्व विद्याव्रत स्नातो यथावत्साङ्गैरेदवित् ।

ભાવાર્થ:—રામચંદ્રજી બ્રહ્મચર્યવ્રત પૂર્વક સર્વ વિદ્યાઓમાં પારંગત અને યથાવત અંગે સહિત વેદના ગ્રાંથો હતા.

આગળ અયોધ્યા કાંડના દ્વિતીય સર્ગના શ્લોક ૨૦ માં કહે છે કે—

सम्यग्बिद्याव्रत स्नातो यथावत्सो वेदवित् ॥

ભાવાર્થ એ છે કે મહારાજ રામચંદ્રજી બ્રહ્મચર્ય વ્રત ધારણ કરી સર્વઅંગોસહિત વેદોને જાણવાળા છે.

વિશારશીલ વાચક વંદો! મહારાજ રામચંદ્રજીના જીવનપરથી આપણે એ તાત્પર્ય કાઢી શકીએ છીએ કે આજ રથગે રથગે અને ગૃહે ગૃહે મહાત્મા રામચંદ્રજીનું સ્મરણ થયા કરે છે તેનું કારણ શું? તેનું કારણ એ છે કે શાસ્ત્રાગ્રા પ્રમાણે તેમણે સંપૂર્ણ બ્રહ્મચર્યવ્રત ધારણ કરી વેદાદિ શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કર્યો અને તપોધન ઋષિ વસિષ્ઠ વિશ્વામિત્ર પામે સ્નાતક પદની પ્રાપ્તિ કર્યા પછી શ્રીમતી જનકીજીની સાથે વિવાહિત થયા. હાલના જેવા પાંચ પાંચ, સાત સાત અને દશ દશ વર્ષના બ્રહ્મચર્ય વ્રતધારી ગૃહસ્થાશ્રમી તે નહોતા. રામ રામ ગામ રામ ધણી વખત કરીએ છીએ પરંતુ તેના ગુણ સામે જોતા નથી તેથી આજ અધર્મો અને વેદ વિરોધી લોકો સંસારમાં ધણું નજરે પડે છે આટલા વિચારે આપણે મહાનુભાવ રામચંદ્રજીના જીવનથી એ શીખ્યા કે જો આપણે રામચંદ્રજીના સાચા ભક્ત હોઈએ, આપણે રામચંદ્રને અતંકરણથી સત્પુરુષ માનતા હોઈએ તો આપણું કામજી કે આપણે બ્રહ્મચર્યવ્રતધારી બનવું અને ભાવિ પ્રજાને તેના વ્રતધારી બનાવી આર્ય પ્રજાનું નામ દીપાવવું જોઈએ.

(અપૂર્ણ.)

વેદધર્મ માટે અમેરિકામાં પ્રાણ અર્પણ કરનાર મુન્શીરામના
જીવન પર એક દ્રષ્ટિ.

ફાદરુન તથા ચૈત્રના “ વૈદિક મેગેઝીન ” નામના અંગ્રેજી માસિકમાં ગુરકુળની શિક્ષણ પદ્ધતિની શ્રેષ્ઠતા સ્વીકારનારા ખાસ લેખો પ્રસિદ્ધ સ્ત્રીપુરુષોએ લખેલા છે. તેમાં સૌથી આશ્ચર્ય-કારક લેખનો ગુરકુળના રસાયણશાસ્ત્રના પ્રોફેસર મહેશ્વરજી-સિંહ એમ. એસ. સી.નો છે. તે

આપણાં રામાંચ ઉભાં કરે છે, પ્રો. સિંહ ચિત્તાકર્ષક વર્ણન કરતાં કહે છે કે અમેરીકાના પાર્સીશીક કીનાના પર આવેલા નગર સીએટલમાં હું એક દહાડે સાયંકાળે મારી એક સ્ત્રી મિત્ર મીસીસ જેમ્સ સાથે જરખામાં બેઠા હતા. રાત્રે નવ વાગ્યા હતા પરંતુ સૂર્ય હજી અસ્ત થયો નહતો સ્ત્રીનો પતિ હજી આવેલો ન હોવાથી હમે અમેરિકાના મત્ર વતનીઓના કચ્છારસિક ઇતિહાસ સંગ્રાહી ઉદાપોદ કરતાં હતાં. એટલામાં સેવિકાએ અપર કરી કે ટાઇ મળવા આવ્યું છે જોયું તો તે મુન્શીરામ નામના પંગમી ગૃહસ્થ હતા. તેમને હમે પૂછ્યું કે અહીં કેમ આવવું થયું ? તેમણે કહ્યું કે મારો ઇતિહાસ લાંબો છે, મારી નોકરી લસકરમાં પાયદળમાં હતી તે ગયા પછી મારો એક ઉપદેશ હરદ્વાર ગુરકુળની સેવા કરવાનો હતો, પરંતુ થોડા દિવસ સુધી કામ કરતાં મને માલમ પડ્યું કે મારા જેવા અભણનો ત્યાં અપ નથી ! તે પછી તેમણે ગુરકુળની પ્રસંશા એટલી તો લાગણીથી કીધી કે તેથી હું દાંત્ર થઇ ગયો. પણ " હિંદ કેમ છોડ્યું " એ જવાબ મળ્યો કે મેં જાપામાં વાંચ્યું કે જાપાનને રશીયા સાથે યુદ્ધ ચાલે છે અને જાપાનીઓ હીંદીઓ જેવા છે માટે તેમને મદદ કરવી. તેથી ટોડીયો ગયો પણ જાપાનીઓએ જરૂર નથી એમ કહ્યું. હું નિરાશ થયો. ત્યાં મેં તમારું નામ તથા ખ્યાનિ સાંભળ્યાં. તેથી આવ્યો છું. મારે થોડા પંસાકમાવા છે. મદદ કરો. તેથી મેં તેની સીએટલના લક્ષા સોલીસીટર મી. એડવર્ડ જેમ્સ જેમને ત્યાં હું રહેતો હતો તેની સાથે મેં ઓળખ કરાવી. મી. જેમ્સે પૂછ્યું તમે કોણ અને ક્યાંના છો ? મુન્શીરામે કહ્યું હું આર્ય છું અને પછી પૂર્વ તરફ આગળી કરી દેશવાસ દર્શાવ્યો. અંગ્રેજી ન જાણવા છતાં અહીં સુધી આવી શક્યા માટે મી. જેમ્સ આશ્ચર્ય પામ્યા. મુન્શીરામે મને હીંદીમાં કહ્યું કે મારી વાત સમજાવો અને કહ્યું કે હું પંગમચી આવું છું. મારો હેતુ અહીં વૈદિક ધર્મને પ્રચાર કરવાનો તથા ગુરકુળને નાણાં મોકલી આપવાનો છે. મી. જેમ્સે તેને માળા વિચારેનું કામ સોંપ્યું. પણ જે કામ મીસીસ જેમ્સ બતાવે તે એટલું તો ઝડપથી કરી નાખે કે હવે શું કરાવતું તેની મીસીસ જેમ્સને સમજાણુ પડે નહીં. કામ વગર બેસી રહેવા અને મદત પચાર લેવા મુન્શીરામે સાફ ના પાડી. મીસીસ જેમ્સ પણ મુન્શીરામની લાગણી ભરી વાતોથી ચક્રાવ થઇ. તે પણ મહા વિદુષી હતી. હાર્વાર્ડ યુનિવર્સિટીના પ્રખ્યાત પ્રોફેસર જેમ્સની તે પુત્રી થાય એને પેતે કવચિત્રી તેમજ નાટક લખનારી હતી. તે હીંદી સમજતી નહોતી તો પણ મુન્શીરામના હાવભાવ પરથી તેના બોલવાનો સાર સમજી શકાય છે કે નહીં તેનો અવ્યાસ કરવાનો પ્રારંભ કરી દીધો ! મુન્શીરામના ઉત્સાહનો એપ મીસીસ જેમ્સને લાગ્યો અને ગુરકુળ જાતે એકવાર જઇને જોઇ આવવા દેવા પોતાના પતિને વિનંતિ કરી. વળી મુન્શીરામને તેણે અંગ્રેજી શીખવવા માંડ્યું પણ તે કાંઇ અંગ્રેજી શીખવા નહોતો આવ્યો તે પછી કોરવેલીસ ખતે કોલેજમાં ગયો, ત્યાં મુન્શીરામે ગ્વાળીને મને વધારે વધારે મજુરી કરી વધારે કમાવાની ઇચ્છા પ્રદર્શિત. કરી તેને જોઇનું કામ મળ્યું. ત્યાંની નળદીક રીનર ખાતે મોટાં લોકડાં ઉચકવા પર તે રૂ. ૭૫ ને રાજે- (૨૫ ડોલર) રહ્યો. અહીં તે ઠયો. તેણે ત્યાં આશ્રમ સ્થાપ્યું પણ એ શરતે કે તેનાં ભાષણો સાંભળે ! જેને તેનો કંટાળો કે વાધો નહીં હોય તેને મુન્શીરામને ત્યાં ચમન કરવાની હતી. જે પણ આવતો કે મળતો તેને ગુરકુળની ઉત્તમતા વિશે કહેતો અને ત્યાં સુધી જાતા કંટાળીને કે સમજીને ગુરકુળને સહાયતા આપવાનું સ્વીકારતો નહીં ત્યાં સુધી મુન્શીરામ તેને સમજાવ્યા

કરતો. જે કાષ્ટ નોકરી વગરનો થાય તે મુન્સીરામને પકડતો ને મુન્સીરામ તેને ખીણ રીતે પકડતો. તેની જીભ જરા કઠોર હશે પણ હૈયું નરમ હતું. જે પણ મદદ જેને જોઈએ તે ક્ષણધિપતિની ઉદારતાથી આપતો. પોતે તો સાધુ જીવન ગાળતો. પોતાનો અર્થ બહુજ ઓછો હતો. માત્ર રાની તથા માખણ સિવાય કાંઈ ખાતો નહીં જેને પણ તે પૈસા ઉપાર આપતો તેને કહેતો કે મરે નહીં જોઈએ પણ તે પૈસા બને ત્યારે ગુરુકુળ મોકલાવી આપતો. જ્યારે રીનર ખાતે મને એ છેલ્લો મળ્યો ત્યારે મેં પૂછ્યું કે તમે હવે હીંદ ક્યાં જશો ? તેણે જવાબ આપ્યો : ' આ શરીર હવે ત્યાં જશે નહીં. મારે માટે તો આકર્ષણબિંદુ માત્ર ગુરુકુળજ છે પણ હું જાતે તો તેની સેવા કરવા અશોભ્ય છું માટે જે કમાઈશ તે ગુરુકુળને મોકલીશ અને જે કાષ્ટ મનુષ્ય ત્યાં કામ લાગે એવો અગ્રે જણાશે તો ત્યાં મોકલી આપીશ, માટે હું તો હવે મૃત્યુની તૈયારી કરું છું કે જેથી નવીન શરીર ધારણ કરીને હીંદની સેવા કરવા ફરી જન્મ મને તો લાગે છે કે જે ત્રણ વર્ષમાં અમેરિકાએ અને શીખવેલા પાંડો હીંદમાં અમલમાં મુકવા સાઝ મારો ત્યાં યુનર્જન થશે "

તેની વાત ખરી પડી ! ગુરુકુળના યશોમાન ગાતા ને બાદ બેજ વર્ષે તેમનો દેહાંત થયો. ડાક્ટરો કહેતા કે તેણે યુષ્ટિકારક (ખાસ કરીને તેઓએ તેને કહેના ઈલા) ન ખાવાથી તેનો અકાલે દેહાંત થયો પરંતુ તેના મિત્રો તો તેના પોતાની ભવિષ્ય વાણીનો સિદ્ધિ થયેલી માનતા. હજી પણ અમેરિકામાં હોંદુ વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે ગુરુકુળ માટેની મુન્સીરામની નિરસીમ ભક્તિની વાત ચર્ચા કરે છે એ અમસિદ્ધ હતો પરંતુ ધણી પ્રસિદ્ધ કરતા તેમનામાં દૈવત અતિ વિશેષ હતું લેખક અતમા વાજખી રીતે કહે છે કે ગુરુકુળમાં તેના સ્મારક તરીકે એક સિંધવલિ સ્થાપવી જોઈએ તપોધન બ્રાહ્મણો આવી શક્તિ ધારણ કરે તો તેમની ઉન્નતિ સત્વર થાય

ૐ

તપોધન બ્રાહ્મણોની ચેત્રી કોન્ફરન્સ ક્યાં થશે ?

સુમ શાંતિપાધવો ! પરમાત્માની અપાર દયા છે કે તેમણે આપણી શાંતિપર દયા કરી તેની ત્રણ કોન્ફરન્સો કરાવી. ત્રીજી કોન્ફરન્સ પાટણ મુકામે પરમાત્મા નિર્વિદ્ય સમાપ્ત કરશે એવી નિશ્ચયમક ઇચ્છા છે. ત્યાંના શાંતિપાધવો ઘણા ઉત્સાહથી કોન્ફરન્સનું કાર્ય કરી રહ્યા છે અને મહારાષ્ટ્ર બીખારામભાઈ પણ તનતોડ મહેનત કરી રહ્યા છે પાટણ નિવાસી મ નયુરાકરમદ્યે નો આ કાર્યાર્થ ખાસ રાજ લીધી છે અને પાટણ મુકામે ઉપડી ગયા છે અને ત્યાંના કામમાં મ. લીખારામભાઈને સહાયક બન્યા છે. તે શિરાય ત્યાંના મનિજનો પણ ઉત્કટ લયો લાગે છે એટલે પાટણનું કામ ધમવોકાર ચાને છે અને તે ધણી સારી રીતે પાર પડશે એટલુંજ નહિ પરંતુ મારે કહેવું જોઈએ કે અન્ય બે કોન્ફરન્સો કરતાં આ કોન્ફરન્સ વધારે દીપી નીકળશે પરમાત્મા ત્યાંના શાંતિજનોમાં ઉત્સાહની શક્તિ કરે અને તેમને સર્વ પ્રકારની સપ્તિ બહે અરતુ

પાટણની ત્રીજી કોન્ફરન્સની ઉનટ ભરી વાતો કરતાં, તેમાં મગનારા આનંદની અગ્રે

ક્ષામા હર્ષ પામનાં, શાંતિ દિલ્લેપિઓના અંત કરણુમાં એ વિચાર પણ ઉદ્ભવતો હશે કે પાટણની કોન્ફરન્સ થઇ ગઇ પરંતુ તે પછી ચતુર્થ કોન્ફરન્સ ક્યા થશે ? કોન્ફરન્સ ભરવાનું ચાલુ રાખવા માટે આવતા વખતનો વિચાર પણ અત્યારથીજ કરવામા આવે તો તે ઉચિત સમગ્રશે નહિ તો વાત ખાજરે પડી જાય છે અને પાછળથી ફાફાં મારવા પડે છે.

ચોથી કોન્ફરન્સ ભરવાનું નક્કી કરતાં પહેલાં મારે વિચારશીલ બધુઓ પાસે કોન્ફરન્સ વિષયમા કેટલાક વિચારો મકનાના છે અને તેમા હું, કોન્ફરન્સો ભરવાથી આપણાં શાંતિની ઉન્નતિ થઇ શકશે કે કેમ તે વિષયમા પ્રથમ વિચાર કરવા ધારૂ છું કારણ કે જો કોન્ફરન્સ ભરવાની ઉપયોગિતા સિદ્ધ થય અથવા કોન્ફરન્સથી આપણી જાતિની ઉન્નતિનો રસ્તો નિષ્કંટક થશે તે યદિ સામીત થઇ જાય તો ચોથી કોન્ફરન્સ કર્યાં ભરાશે એવા પ્રશ્નને સ્થાન આપવું ઉચિત સમગ્રશે ધણુજ બ્રતાઓ તો એમ કહે છે કે ધણુક લોકો અદરથી જાનિની સુધારણા કરતા નથી અને મોગી મોટી વાતો કરી કાઢી મેળવવા કોન્ફરન્સ બોલાવે છે એ વાત સત્ય છે કે શાંતિની આતરીયસ્થિતિ સુધારી તે કોન્ફરન્સનું પરિણામ છે અર્થાત્ જે ગ્રામે કોન્ફરન્સ ભરી તે ગ્રામે પોતાની સુધારણા કરવીજ જોઇએ પરંતુ તે ગ્રામ કટાચિત્ પોતાની સુધારણા ન કરી શકતું હોયતો તેથી કોન્ફરન્સ ભરવી એ નકામી છે કે કેમ એ પ્રશ્ન ઉપરિચિત થાય છે. કોન્ફરન્સ ભરવાનો હેતુ એ છે કે દેશ દેશાન્તરથી આપણી શાંતિના લોકો પધારે, તેઓ એકમેકની સાથે મેળાપ કરી અરસપગસ એકમેકના દેશના રીત રીવાજોથી પરિચિત થાય, શાંતિના વિધાનો પસેથી શાંતિની જાહે-જલાલીની વાતો શ્રવણ કરે તથા તેની સુધારણા શી રીતે થઇ શકે તે વિષયમા વિચારશીલ શાંતિમંધિવોના વિચારો સાંભળે, તે વિચારો અંત કરણુમાં ધારણ કરે તે પ્રમાણે પોતાની સુધારણા કરે અને પોતે જે દેશમા વસતા હોય ત્યાંના બાધવોને તે સુધારણાના માર્ગો સમજાવે આથી પોતની અને પોતાના અન્યભાઇની સુધારણા થઇ શકે કોન્ફરન્સ ભરવાનો આ હેતુ છે આવા કોન્ફરન્સના શુદ્ધ હેતુને નહિં સમજીને કોઇપણ દેશની જાનિ વા બ્યકિત અન્યથા વર્તન કરે, તો તેમાં કોન્ફરન્સનો દેષ નથી દાખવા તરીકે જીવાત્માઓને પરમાત્માની આજ્ઞા છે કે તેમણે સત્કર્મો કરવાં, સંસારમા નીતિથી વર્તન કરવું છતાંદિ પરંતુ પરમાત્માને જીવાત્માને સંસારમા મોકનવાનો શુદ્ધ હેતુ વીસરી જઇ જવો અન્યથા વર્તન કરે છે તેથી તેઓ દુષ્ટ થાય છે તેમા પરમાત્માના ઉપદેશનો કાંઇ દોષ નથી અથવા પરમાત્માએ જીવોને સંસારમા મોકલ્યા તોમાં તેનો દોષ છે. એમ મનાશે નહિ. તેવીજ રીતે કોન્ફરન્સ ભરવાનો ઉપર જીજ્ઞાસ્યા પ્રમાણે તેના આદર્શોનો શુદ્ધ હેતુ છે પરંતુ તેનો કોઇ દુરુપયોગ કરે તો તેમા કોન્ફરન્સ વા તેના આદર્શોનો દેષ મનાય નહિ. આટલા વિચાર પછી કોન્ફરન્સ ભરવાનું આપણે બંધ કરીએ તો આપણી જાતિમા કર્તવ્ય પરબજીતાની જાગૃતિ રહેશે કે કેમ એ તપાસવાની આવશ્યકતા છે મારા અનુભવ પ્રમાણે તો કોન્ફરન્સના બંધ થવા સાથે આપણી શાંતિહિતનો વિચાર કરવાનું પણ બંધ થશે કારણ કે પગી તો કોઇ સમય એવો આવવાનોજ નથી કે જ્યારે આપણી શાંતિમાં આવી રીતે કેળવણી આપવી જોઇએ, આપણી શાંતિમા આ પ્રકારે સુધારણા કરવી જોઇએ એવા વિચારો કરવાનો અવકાશ મળે હાં, મારા વિચાર પ્રમાણે પ્ર. સલા સ્થાપન કરી છે તે યદિ આપણા શાંતિમંધુઓમાં સ્વહિનની લાગણીઓ કાયમ રાખવા સારા ઉપદેશકો રાખી પ્રચાર કરે,

તેમાં ઘણા ખરા બંધુઓ સલામતો થાય અને તેને આર્થિક સહાયતા આપે તો કોન્ફરન્સ એક વર્ષને બદલે ત્રણ વર્ષના અંતરે પણ ભરવામાં આવે તો ચાલી શકે પરંતુ પ્ર. સભા પણ નિર્દાષીન થાય અને કોન્ફરન્સ પણ ઝોંકાં ખાતા લાગે તો તપોધન બ્રાહ્મણે તો પોતાની અસલ ટેવ પ્રમાણે ગાઢ નિર્દાષીન થઈ જાય અને પોતાની ભાવિ પ્રજાને પુનઃ શુદ્ધતાની જગમાં ફેરવવાની જાય. હા ! તપોધન બ્રાહ્મણ બંધુઓ ! શું તમે ઇચ્છો છો કે આ જ્ઞાતિમાં આટલી જટિલિત આંખ પછી પુનઃ તે કુંભકરણની નિદ્રાને આધોન થાય, પુનઃ તે સર્વ વર્ણના ટપકા ખાતી થાય ! મેલ કરવત મોચીના મોચી માફક પુનઃ પોતાની વચલી અગાનાનકારની સ્થિતિમાં આવી પડે. અરે ! એવો જ્ઞાતિનો કોણ કુર હૃદયનો પુત્ર હશે કે જે પોતાની જ્ઞાતિની તેવી સ્થિતિ જોવા ઇચ્છે, એવો કોણ જ્ઞાતિનો કપુત્ર પુત્ર હશે કે જે પોતાની જ્ઞાતિને પુનઃ ઝોંકાં ખાતી જોવા ઇચ્છે ! મને વિશ્વાસ છે કે સર્વ દિશામાંથી એવાજ અવાજ નીકળશે કે “ના, ના હમે પુનઃ હમારી જ્ઞાતિની અધોગતિ જોવા ઇચ્છતા નથી, હમારી જ્ઞાતિ પુનઃ અધોગતિમાં આવી પડે એમ જોવા, જવવા માગતા નથી,” હે જ્ઞાતિપાંધવો ! યદિ આ મારે માનવું સત્ય હોયતો ચોથી કોન્ફરન્સ ક્યાં થશે ? એવા પ્રશ્નને આપના હૃદયાકાશમાં રચાવ આપો અને હે તપોધન સુતો ! પાટણની કોન્ફરન્સ સમયે “ચોથી કોન્ફરન્સ ચૂમારે આમે ચવી જોઇએ, બીજા કોઇ મહાશય કહે કે હમારે આમે ચવી જોઇએ” એવી માગણી ઉપર મગણીઓ થાય ત્યારે તપોધન બ્રાહ્મણેનો ઉત્સાહ સમજાય. મારા વિચાર પ્રમાણે ચોથી કોન્ફરન્સ વડોવાળ ચુંવાળના જ્ઞાતિપાંધવોએ પોતાના કોઈ સારા આમમાં ભરવી જોઇએ. તે જાળના તેના તરીકે મ. દુર્લભરામ જ્યેષ્ઠારામે કામ કરી ચોથી કોન્ફરન્સના પ્રશ્નનો ઉત્તર આપવા તૈયાર થવું જોઇએ. કોન્ફરન્સની શી ર. રૂ. ૦ થી ૪૦૦ સધી આવે છે તો વડોવાળચુંવાળ જોવા મોટા જાળ પોતાના આમમાંથી જોસોથી સાતશે રૂપિયા મેળવી કોન્ફરન્સ નહિં જોવાવી શકે ! હું માનું છું કે વડોવાળ ચુંવાળ ધારે તો આ ત્રણે કોન્ફરન્સ કરતાં પણ સારી કોન્ફરન્સ કરી શકે. આ દિવાલ અન્યઆમના આંધવો, જેમની ઇચ્છા કોન્ફરન્સ જોવાવવાની હેય તેમણે તૈયાર થઈ કોન્ફરન્સમાં પધારવા કૃપા કરવી. સુજોતે વધુ શું !

સેવક.

ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામ.

તપોધન બ્રાહ્મણ વસ્તીપત્રક સંબંધી સૂચના.

ગત કોન્ફરન્સ વખતે સિદ્ધપુર મુકામે આપણી પ્ર. સભાના કરાવ પ્રમાણે આપણા સુવેદશી વસ્તીપત્રકના ફર્મો જાપાવેલાં છે અને તે ભરી મોકલવા કેટલાક ગૃહસ્થોપર મોકલી આપવામાં પણ આવેલાં છે પરંતુ હજી સુધી સર્વ ફર્મો ભરાઈ આવ્યાં નથી તથા તેમને પત્રો લખતાં પ્રત્યુત્તરો પણ મળતાં નથી એ ધણું દીલગીરીભરેલું છે. અતઃ જે ગામનું વસ્તીપત્રક અઘાણિ યદ ગયું નહોય તે ગામના એકાદ ગૃહસ્થે જાપેલાં ફર્મો રા. રા.

પ્રહલાદજીભાઈ સેવકરામ મુ. સિદ્ધપુર એમના તરફથી મંગાવી તુર્ત ભરી મોકલવા કૃપા કરવી. મંગાવેલાં ફાર્મો જેમણે ભરી મુક્યાં હોય તેઓ આ લેખ વાંચી તુર્ત સિદ્ધપુર મોકલી આપશે એવી આશા છે. સર્વ ગૃહસ્થો તરફથી ઉત્સાહપૂર્વક ફાર્મો મંગાવી ભરી મોકલવામાં આવે અને તે ભરેલાં ફાર્મો અમારા તરફ આવી જાય તો તૃતીય કોન્ફરન્સ વખતે પાટણમાં આપણું સર્વદેશી વસ્તીપત્રક તૈયાર મૂકવાની આપણી પ્રત્યક્ષ દૃષ્ટિ છે તે આપણે પાર પાડી શકીએ, આશા છે કે જે ગૃહસ્થો આ વાત વિરમરી ગયા હોય તેઓ આ લેખ વાંચી હમારી પ્રાર્થના તેઓ સત્વર ઉપર અમલ કરશે.

લી. શાંતિ સેક,

નથુશંકર ગોવિંદરામ રાવળ.

ૐ નમઃ શિવાય.

આમંત્રણપત્રિકા.

સુમ બંધુ !

સેવામાં સવિનય નિવેદન કે તપોધન બ્રાહ્મણ શાંતિનો ત્રીજો મંજવર મેળાવડો સંવત ૧૯૭૦ ના વૈશાખ વદ ૬-૧૦-૧૧ તા. ૧૮-૧૯-૨૦ મે ૧૯૧૪, સોમ, મંગળ, ને બુધ-વારના દિવસોમાં પાટણ મુકામે સ્વહિત વિચારાર્થે શ્રીમાન પ્રહલાદજીભાઈ સેવકરામના, પ્રમુખપણા નીચે થશે. તે સમયે દેશદેશાન્તરથી અપણા શાંતિબંધુઓ પધારશે તથા આપણી શાંતિના વિદ્વાન પ્રુરુષો તથા શ્રીમાન શાસ્ત્રી અબાલાલ હજનલાલ અને પંડિત હરિશંકર વિદ્યાર્થીનાં વિદ્વાતાયુક્ત ભાષણો થશે તપોધન બ્રાહ્મણ વિદ્યાર્થીઓ શિવપૂજા અને યજ્ઞ યાગાદિક ક્રિયાઓ કરશે. તપોધન બ્રાહ્મણ મહિલામંડળની સ્ત્રીઓનાં હવન, ભજન થશે. આ પ્રસંગે તા. ૧૯-૫-૧૯, ૪ ને મંગળવારે આપણી શાંતિની સ્ત્રીઓની શ્રીમતી હૃદય-લક્ષ્મી ગિરિજાશંકરના પ્રમુખસ્થાન નીચે એક મહાન સભા થશે. આ બન્ને પ્રસંગોનાં લાભ લેવા આપ અને આપના ધરમાંથી સર્વ સ્ત્રીમંડળને લડ પધારવા કૃપા કરશે. સ્ત્રી-યોને માટે ખેસવા વિગેરેની અલગ વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે. પાટણ સ્ટેશનપર જતી આવતી ગાડીયે ૐ ચાંદધારી સ્વયંસેવકા હાજર રહેશે જેઓ ઉતારાપર સર્વને લઈ જશે. આપ કષ્ઠ તારીખે કયે વખતે પાટણ પધારશે તે જણાવવા કૃપા કરશે,

લી. દર્શનાભિલાષી,

લીખારામ ગોવિંદરામ.

પાટણની સમસ્ત શાંતિ તરફથી.

ત્રીજી તપોધન આહુત્ય કોન્ફરન્સના નિયમો તથા સૂચનાઓ

અ. પાટણ.

- (૧) પાટણમાં ત્રીજી તપોધન આહુત્ય કોન્ફરન્સની તિથિઓ સંવત ૧૮૭૦ વૈશાખ વદ ૯, ૧૦-૧૧ ને તા. ૧૮-૧૯-૨૦ મે ૧૯૧૪ ને સોમ મંગલ અને બુધવારની રાખી છે માટે તે પ્રસંગે પધારનાર તપોધન આહુત્ય બધુઓએ તા. ૧-૫-૯૧૪ ને રીવાજની સાંજ સુધીમાં પધારના કૃપા કરવી.
- (૨) આ મેળાવામાં જ્ઞાતિ સેવા કરવા ઇચ્છનાર સ્વયંસેવકો (Volunteers) નીયત કરવામાં આવશે તેમની પાસે કોન્ફરન્સની રૂ. ૧) શી લેવામાં આવશે નહીં.
- (૩) કોન્ફરન્સમાં પધારનાર સર્વ ગૃહસ્થોએ દર મનુષ્ય દીઠ રૂ. ૧) પ્રથમથી મોકલવો પડશે અથવા કોન્ફરન્સ પ્રમુખે આપવો પડશે તેવા પ્રતિનિધિઓને હાપેલા પાસ આપવામાં આવશે જે જોના વાગ્યાથી બતાવવો પડશે લલિત્યમાં અન્ય ટેકાણે કોન્ફરન્સ લઈનાતુ સુત્રમ પડે તેવા હેતુથી આ નિયમ રાખવામાં આવ્યો છે.
- (૪) સ્ત્રીઓ તથા પુદર વર્ગની અદરતા બાળકો પાસેથી કોન્ફરન્સની રૂ. ૧) ની શી લેવામાં આવશે નહીં.
- (૫) કોન્ફરન્સમાં પધારનાર ગૃહસ્થોના ભોજનનો તથા ઉનાસનો પ્રમુખ પાટણ તપોધન આહુત્ય જ્ઞાતિ તરફથી કરવામાં આવશે.
- () કોન્ફરન્સ સમયે પધારનાર ગૃહસ્થોએ પોતાની સાથે પોતાના ઉપવસ્ત્રો (અંગોળીયા) જળપાત્ર અને ઘીછાના લેતા આપવા કૃપા કરવી.
- (૭) કોન્ફરન્સની સલામો ક્રમ પ્રાંત કાગે ૭ વાગ્યાથી અને મધ્યાહ્નાન્તર ત્રણ વાગ્યાથી શરૂ કરવામાં આવશે, માટે તે પહેલાં સર્વ બધુઓએ શીય સ્નાનાદિક કાર્યોથી નિવૃત્ત થઈ સલામો પધારવા કૃપા કરવી.
- (૮) કોન્ફરન્સમાં ભાષણ આપવા ઇચ્છનાર બધુઓએ પોતાનું નામ હેકાણું અને ભાષણનો નિયમ મને પ્રથમથી લખી જણાવવા કૃપા કરવી.
- (૯) સ્ત્રીઓને માટે ઉનાસ તથા સલામો ખેસવા માટેની અલગ વ્યવસ્થા કરવામાં આવશે.
- (૧૦) સભામાં ભાષણ કરવાના નિમ્ન લિખિત વિષયો રાખવામાં આવ્યા છે. (૧) આગ-લગ્ન (૨) ગૃહસ્થાશ્રમ (૩) તપોધન આહુત્યોની ઉત્પત્તિ (૪) સ્ત્રી કેળવણી (૫) સ્ત્રી-ધર્મ (૬) આચાર વિચાર (૭) કન્યાવિકલ્પ (૮) વરવિકલ્પ (૯) ઇશ્વરભક્તિ (૧૦) ઋષી દંપતી જીવન ઇત્યાદિ.
- (૧૧) (જે) નામક આદિધારી સ્વયંસેવકો, ઉન રાપર લગ્ન આવવા દરેક આવતી જતી ટ્રેનો-પર પાટણ સ્ટેશન પર હાજર રહેશે.
- (૧૨) કોન્ફરન્સ પ્રસંગે અવનાર બધુઓ કો દીવસે કયા ટ્રેનમાં પધારશે તે લખી જણાવવા કૃપા કરશે.
- (૧૩) પ્રાંત કાળના ભોજનનો સમય ૧૧ વાગ્યાનો અને રાત્રીના ભોજનનો સમય ૭૧ વાગ્યાનો રાખવામાં આવ્યો છે તો ભોજન સમયે ભોજનાલયમાં હાજર થવા કૃપા કરવી.

- (૧૪) આ સમયે ન્યાતના તડોની અથવા બીજી તકરારો કાઢવા દેવામા આવશે નહીં.
- (૧૫) આ નિયમ પ્રમાણે કોન્ફરન્સ પ્રમોગે પધારનાર સર્વ બધુએ જી વર્તન કરવા કૃપા કરવી પડશે
- (૧૬) તપોધન બ્રાહ્મણ વિદ્યાર્થીઓ દરરોજ પ્રાત્રકાળે શિવપૂજા, સધ્યા, અગ્નિહોત્રાદિ વૈદિકકર્મકાંડ કરશે. તથા તપોધન બ્રાહ્મણ માહેના મહાત્મી સ્ત્રીયોનાં હવન ભજન થશે.
- (૧૭) કોન્ફરન્સ મંડપનુ સ્થાન તથા ઉતારાઓના સ્થાનો રોશન પાસે રાખવામા આવ્યા છે.
- (૧૮) કોન્ફરન્સમા પધારનારાઓના ઉતારા માટે અન્ય અવગ ર્થાનો રોકવા આપ્યા છે જેનો જે ઉતારો દશે તે ઉતારા ઉપર સ્વયં સેવકો પધારનાર ગૃહસ્થોને લઇ જશે.
- (૧૯) પાટણ જવા માટે ગ્રહેસાણા જંકશન રોશને ઉતરવુ પડે છે ત્યથી એક ગાડી સાંગ અગિયારે પાટણ જવા ઉપડે છે અને એક વાગે પાટણ પહોચાડે છે અને બીજી ગાડી સાંગે સાંગ સાત વાગે ઉપડી પાટણ રાત્રિના ત્રણ વાગે પહોચે છે-આ ગાડીના સમય તરફ લક્ષ આપી દરેક પધારનાર ગૃહસ્થે પેતાના સ્થાનથી નીકળવાની વ્યવસ્થા કરવી

ભીખારામ ગોવિંદરામ.

સ્વા ક. પ્રમુખ.

તૃતીય તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્ફરન્સ પાટણનો કાર્યક્રમ.

તા. ૧૮-૫-૧૯૧૪, સોમવાર,

પ્રાત્રકાળ

૭-૮૦ હવન (તપોધન બ્રાહ્મણ વિદ્યાર્થીઓ)

૮-૦૦ ભજન છંદર સ્તાન

૮-૦૦ વ્યાખ્યાન મ. ગિરધરનાથ કુશરભાઈ

૮૦-૮૦૦ ભજન મ. વિનાયક સુ. ગાસ

૮૦૦-૮૦૦ વ્યાખ્યાન (આપણી દરજ) મ. દુર્ગાચકર ભાઈચકર

૮૦-૮૦૦ ભજન મ. ગિરિનાથકર શુક્લ

૮૦૦-૧૦૦ વ્યાખ્યાન.

સાંપકાળ

૩-૩૦ ભજન.

૩-૪ સ્વાગત કમીતીના પ્રમુખનું વિવેચન

૪-૪૦ પ્રમુખની દરખાસ્ત.

૪-૫૦ પ્રમુખનું શરૂઆતનું ભાષણ

૫-૫૦ ભજન મ. નરભોરામ મોતીરામ (નીરમગામ)

૫-૬૦ વ્યાખ્યાન ડા. કેશવલાલ મોતીલાલ (સામાજિક અવનતિ)

- ૬—૬૧ વ્યાખ્યાન રા. રા. પ્રભાશંકર હરનારાયણ ખી. એ.
 ૬૧—૬૧૧ ભજન મ. વિનાયકરાવ.
 ૬૧૧-૭૧ વ્યાખ્યાન મ. ગંગાશંકર ટી. શર્મા.

તા. ૧૯-૫-૧૯૧૪, મંગળવાર.

પ્રાતઃકાળ.

- ૭—૮ શિવપૂજન, તપોધન બા. વિદ્યાર્થીઓ
 ૮—૮૧ ભજન.
 ૮૧—૯ શિવપુરાણના ૪૪ મા અધ્યાયની કથા. મ. ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામ,
 ૯-૧૦૧ પધારેલા ગૃહસ્થોનો પરસ્પર મેળાપ અને વાર્તાલાપ.
 મધ્યાહ્નકાળ.
 ૨—૩ તપોધન બા. સ્ત્રીપરિષદ.
 સાયંકાળ.

૧૧-૪૧૧ ભજન.

૪૧૧-૫૧૧ વ્યાખ્યાન. મ. શંકરલલ ગુલાબરાય. તપોધન બા. ઋષિકુળની આવશ્યકતા.

૫૧૧-૫૧૧૧ ભજન.

૫૧૧-૬૧૧ વ્યાખ્યાન, તપોધન બા. હોળોનું તપ. મ. ગિરિજાશંકર નિ.

૬૧૧-૭૧ સંવાદ. તપોધન બા. વિદ્યાર્થીઓ.

૭૧-૭૧૧ ભજન, શાન્તિ પાઠ.

તા. ૨૦-૫-૧૯૧૪, બુધવાર.

પ્રાતઃકાળ.

૭—૭૧ હવન ત. બા. મહિલામંડળની સ્ત્રીઓ.

૧૧-૮ ભજન. " "

૮—૮૧ વ્યાખ્યાન, અંબાલાલ શાસ્ત્રી.

૮૧-૧૦૧ આપણી ઉત્પત્તિ માટે આપણે શું કરવું જોઈએ તે સંબંધી વિચાર.

સાયંકાળ.

૨—૩૧ ભજન.

૩૧-૪ વ્યાખ્યાન, પંડિત હરિશંકર વિદ્યાર્થી.

૪—૪૧ ભજન તથા સ્તોત્ર ગાન. બહેન મણિલક્ષ્મી.

૪૧-૪૧૧ વ્યાખ્યાન મ. નયુશંકર ગોવિંદરામ.

૪૧૧-૫ વ્યાખ્યાન. બહેન તારામતી.

૫—૫૧ વ્યાખ્યાન. મ. ગિરિજાશંકર નિ. શાહીરાણા.

૫૧-૬૧ વ્યાખ્યાન. મ. ગિરિજાશંકર નિ. આપણામાં શાની ખોટ છે.

૬૧-૬૧૧ ભજન.

૬૧૧-૭૧ પ્રમુખનો ઉપસંહાર તથા સન્માન અને શાન્તિ પાઠ.

લીખારામ ગોવિંદરામ.

ત, બા. સ્વા. કમિટીના પ્રમુખ.

વિવિધ સમાચાર

પાતના મરણ પાછળ પતિએ સંસાર સદાને માટે દોડ્યો.

પતિના મરણને લીધે દેહત્યાગ કરવાને લગતો બનાવ તા. ૨૩-૪-૧૪ ના સવારમાં કલકત્તા ખાતે થયો હતો. એક જોગેન્દ્રનાથ નામના બાથુ કે જેઓ જ્ઞાતીના જમીનદાર અને વેપારી હતા. તેમનું મરણ થવાથી તેમનાં પતિ જે યુવતી હતાં તેમણે પોતાના શરીર ઉપર ગ્રાસપેટ છાંટી ને આગ સળગાવી હતી. તેણીએ કાંઈ ભુખ બરાબ પાડ્યા નહોતા તેમ તેનાં સગાંવહાલનું ધ્યાન મરનારના તરફ હોવાથી આ બનાવની એકદમ ખબર પડી નહોતી. બ્યારે ઘર નીચેથી આગના ભડકા દેખાયા ત્યારે તે સ્ત્રી તરફ દોડ્યાં હતાં પરંતુ દમનશીમે તે વખતે તે લગભગ એ ભાગ સ્થિતિમાં માત્રમ પડ્યાં અને થોડા વખત પછી તે મરણ પામ્યાં હતાં. પતિની પોતાના પતિ પ્રત્યેની નિઃસિમ્ભ લાગિત દુઃસ્વાકર્ષક છે.

પતિ પાછળ બળી મરનાર પતિ

રુતિ થવાની ખબર આપ્યા પછી અગે અમારા વાંચકો સમક્ષ ખીલ એક એવી અન્ય તરેહની વાત રજુ કરીએ છીએ. તે જોકે કલકત્તામાં પોતાની પતિ મરણ પામવાથી એક મેન નામના બંગાળી યુવાને પોતાનાં કપડાંને ગ્રાસપેટ લગાડી દિવાસળીથી સળગાવી પોતે બળી જઈ દેહ ત્યાગ કર્યો હતો.

પતિ પતિ નરક અને પતિ પતિ તરફ પોતાના દેહને બાળી મુકી પોતાના પ્રેમની લાગણીઓ જાહેર કરે તેના કરતાં મારા વિચાર પ્રમાણે એકએકની પાછળ ધર્મ અને નીનિધી વર્તન કરી સંસારમાં પરાપકારી કામો કરે તે વધારે ઇચ્છવા યોગ્ય છે.

જો ૧૮માં લગનનું ગણતું યોગ્ય વય—“ મોર્ડર્ન રીલ્યુ ”ના માર્ચ માસના અંકમાં જાપાનમાં લગન કદ વયે કરવામાં આવે છે તેની કેટલીક જાણવાનેગ વીગતો આપવામાં આવી છે. જેપનના “ રીવીયુ ટાઇમ્સ ” કાયદા પ્રમાણે પુરુષ ૧૭ તથા સ્ત્રી ૧૫ વર્ષથી ઓછી ઉંમરે કાયદાપૂર્વક લગન કરી શકતાં નથી. અને આટલી નાની ઉંમરે પણ લગન થતાં બહુ અસાધારણ છે, કેમકે સ્વદેશ ખાતું કે જે આ સંબંધી અંકિડા રાખે છે તે જણાવે છે કે, દર વર્ષે ૧૧ વર્ષની માત્ર જસોજ છોકરીઓ પરણે છે. ૧૬ વર્ષે ૭૦૦૦ પરણે છે, અને વીસ વર્ષે આશરે ૪૮,૦૦૦ પરણે છે. ૧૯૧૦ માં ૨૧ વર્ષની વયે ૧૭૫૦૬, અને ૨૨ વર્ષની વયે ૪૫૨૨૧ છોકરીઓ પરણી હતી. તે પછી રાસ પડતી જાય છે. સરેરાસ ૨૧ વર્ષે કન્યાનું તે દેશમાં લગન થાય છે. હવે પુરોાનું લગન જોતાં જણાય છે કે ૧૫ વર્ષે તો ૨૦ કે ૨૦ જ લગન થાય છે, અને ૧૭ વર્ષે ૪૦૦૦ પરણે છે. ૨૬ વર્ષે ૬૬૪૦૧ ની સંખ્યા આશરે એક વર્ષે આવી હતી જે સાચી મોટી છે, તે પછી દર વર્ષે સંખ્યા ઘટે છે. એટલે કે જાપાનમાં સામાન્ય લગન વય પુરુષનું ૨૫-૨૬ તથા સ્ત્રીનું ૨૦-૨૧ ગણાય. બ્રહ્મચર્ય વિશે જે દેશમાં ઘણું ઓછું લખાયું છે તે દેશમાં આ પ્રમાણે બ્રહ્મચર્યનો મહિમા પગાય છે. બ્યારે જ્યાં શસ્ત્રો તથા હરિદાસોમાં સાચી વધારે ગાવામાં આવ્યો છે ત્યાં તે સાચી ઓછું પગાય છે ! બહુ બોલવાથી કાર્યપ્રવૃત્તિ ઉદ્દી મંદ પડે છે એવો કાંઈક સચિ નિયમ તો નહીં હોય ?

એક વિચિત્ર જાતિ—ડચ ન્યુગ્વાયના (દક્ષિણ અમેરીકા)માં એક જાતિ છે કે જે પોતાનું આખું ઘર રાચરચીકું સડા પોતાની સાથેજ રાખે છે ! સ્ત્રીઓ અને છોકરાંઓની પીઠપર એક એક કાથળો હોય છેજ, કે જેમાં વસ્ત્ર પ્રવરણ, સર્પચુ, અન્ન સામગ્રી, અને બીજું પરચુરણ ભરેલું હોય છે ! એટલુંજ નહિ પણ અગ્નિવાળી ગાતાઓ પોતાનાં નાનાં બાલકને પણ એજ કાથળામાં નાખે છે ! હુકમતા અગ્નિ પર તેમનો પ્રેમ પોતાનાં બાલક જેટલોજ હોવાથી તેને પણ એજ કાથળામાં સ્થાન આપવામાં આવે છે.

૨૦ વર્ષે હૃદયના ડબ્બી ગાડી ભાડું મોકલી આપ્યું !—આવક ઉપરના કર ઉપર વડી ધારાસભામાં ગયે વર્ષે તકરાર નીકળતાં, આગકા ખાનનગી સર ગાંધી ફક્ષીટલુકે એવા ઉદ્ગાર કાઢ્યા હતા કે વિવાયતની પેઠે આ દેશમાં કાંઈ આવકકાર “કન્સ્યન્સ મની” મારાપર મોકલી આપવું નથી. આવકપરને કર ખાંધ જનારાઓને અપ્રમાણિકતા માટે પાછળથી પસ્તાઈને, ન્યાયે તે કર નનામી રીતે મની ઓર્ડર કે એકથી મોકલી આપે છે ત્યારેજ તેમનું હૃદય ડબ્બતું બધ પડે છે. આ પ્રમાણે કર ભરનારા ઈ-લંડમાં ઘણા મળી આવે છે. અને એજ બાબતમાં નહીં પરંતુ બીજી બાબતમાં હાલમાં ન્યુ કેસલ ખાતે નોર્થ ઇસ્ટર્ન રેલ્વે કંપની ઉપર એક જણે દોઢ શીલિંગ મોકલી આપી હતી. તેણે નનામી રીતે તેનો એવો ખુલાસો કર્યો હતો કે ૩૦ વર્ષની વાત ઉપર તે તથા તેની બધરી ન્યુ કેસલ ખાતે ટ્રેનમાં ભાડુ આપ્યા વગરજ આવ્યા હતા તે વાત યાદ આવતાં, હૃદય ડબ્બવાથી તેણે મનીઓર્ડર કર્યો છે. ત્રણ વર્ષની મુદતની રાહ જનારાઓને આથી ઘણું આશ્ચર્ય થશે ! પરંતુ જ્યાં મુધી આવી પ્રમાણિકતા અને હૃદયવરાતા પ્રજાની વ્યક્તિઓમાં નથી આવી ત્યાં મુધી તેની ખરી ઉત્તિ થવાની આશા બહુ ઓછી છે.

લંડનમાં એક પ્રદર્શનનું આકર્ષક દ્રશ્ય.

સુવિદ્ય પાઠકો ! આપે યદિ ભૂગોળ વિદ્યાનો અભ્યાસ કર્યો હશે તો આપને વિચિત્રજ હશે કે લંડન ઇન્ફાંટની રાજધાની છે અને જગતના સર્વ નગરોમાં તે શિરોમણિ શહેર છે. તેને શહેર કહેવા કરતાં પ્રાન્ત કહેવો ઉચિત સમજાશે કારણ કે તે ઘણુંજ વસ્તીવાળું શહેર છે તથા તેમાં માહલોના માહલો મુધી તમે આપ્યા જાઓ તો પણ તમને ખેડ તથા જંગલનું નામ નિશાન પણ નહીં મળે. આપા સ્થાનમાં ત્યાં વસના લોકોના મનોરંજનાર્થ વિવિધ પ્રકારની સામગ્રી હોવી જોઈએ તે પ્રમાણે અન્ન છીટીશ મ્યુઝીયમઆદિ અનેક અગ્નયમ તરેહના સ્થાનો વિદ્યમાન છે તો પણ વારંવાર અન્ન વિજ્ઞ મિત્ર પ્રકારના પ્રદર્શનો ભરવામાં આવે છે તેમાંનું એક પ્રદર્શન લંડનમાં ગત સપ્ટેમ્બર માસમાં ભરાયું હતું તેની વિગત વેદધર્મોપદેશક શાસ્ત્રી કેશવ દેવજીએ પૂરી પાડી છે તે સુઝ વાંચકોના રાનાર્થ જણાવું છું.

“ગત ૧૩ સપ્ટેમ્બરને ત્રણ વાગે હમે લંડન શહેરનું એક પ્રદર્શન જોવા માટે ગયા હતા. પ્રદર્શનમાં દાખલ થવાને માટે એક સિસ્ટીંગ અર્થાત પાર આના શી આપરી પડે છે. આપણા દેશમાં એક આનો વાપરવો તે કાંઈ વિસાલમાં નથી તેમ અન્ન શિસ્ટીંગને માટે

પણ સમજવામાં આવે છે. દરરોજ આ પ્રદર્શનમાં લગભગ દશથી પંદર હજાર સુધી પ્રેક્ષકો ભાગ લેતા હશે. અંદર દાખલ થતાંજ સામે કેટલીક વસ્તુઓ દ્રષ્ટિએચર થવા લાગી. બન્ને બાજુએ ટૂંકિમધ્યેત બનાવવામાં આવ્યો હતો અને તેના પર સ્વીઝરલેન્ડની રેતોની નકલ બનાવવામાં આવી હતી. આ પર્વત ધણો ઉંચો બનાવવામાં આવ્યો હતો. તેમાં કેટલેકઠેકાણે ગુફાઓ બનાવવામાં આવી હતી. રેલવે વિદ્યુત શક્તિથી ધણા વેગે ઉપર જતી હતી અને અતિ શીઘ્રતાથી નીચે આવતી હતી. જે નર તારી તેમાં બેસના હતા તેમને આ ગાડીમાં કેવા આચકા લાગે કે તેના અનુભવ મળ્યો હશે. ઉપરથી આવતી રેલ એકદમ નદીમાં પડતી અને પાણી ઉરાડતી એકદમ ઉપર ચઢી જતી હતી, ચતરા: મનુષ્યો આ દ્રશ્યને જોવામાં નિમગ્ન થઈ રહેતાં હતાં. તેની પાસે હવાઈ વડાણો ઉડી રહ્યાં હતાં, આ વડાણો ધણી ચતુરાઈથી બનાવવામાં આવ્યાં હતાં. વિજળી શક્તિથી આ વડાણો ચલાવવામાં આવતાં હતાં. આ વડાણો

શોક.

શોક.

શોક.

જાણાવતા હોયગીરી થાય છે કે માન્યર મહાશય બીખારામ ગોવિંદરામનાં પુત્ર-વધુ જેઓ બાલ વિધવા હતાં તેઓ ગત તા. ૨૪-૪-૧૪ ના રોજ સ્વર્ગવાસી થયાં છે. મરહુમ વિદ્યાવિલાસી અને શાંતિ પ્રિય હતાં તેમના અવસાનથી તપોધન બ્રાહ્મણ શાંતિને એક પૂરી ખોટ પડી છે. પણ મધ્યરેખા આગળ ઉપાય નથી. પરમાત્મા મરતારના આત્માને શાંતિ આપે.

જે સીપાઇઓની સમાન વસ્ત્ર ધારણ કરતી કરતી રહેતી હતી. તેમની ખીડ ઉપર કોસનું ચિન્હ હતું. મેલિકા પદ ગ્રહણ કરવાને માટે તેમણે પણ આ મંડળમાં ભાગ લીધો હતો. આ પ્રદર્શન સમયે આવાં બાલકો બે, પંચ, દશ કે મોની સંખ્યામાં હતાં એમ નથી, પરંતુ લગભગ ૨૦,૦૦૦ સ્ટ્રીટ આ પ્રદર્શનમાં હાજર થતાં હતાં, તેમના મુખ્ય નાયક પણ તેમની સાથે હતા. આમાં દશ વર્નાના બાલકથી પચ્ચીસ વર્નાના સુવકા સુધી દ્રષ્ટિએ પડતાં હતાં.

(અપૂર્ણ.)

સંસારસુખ ભોગવવાને અશક્ત થએલા પુરુષો રે
બે અમુલ્ય રત્નો.

મદનમંજરી ગોળીઓ.

લોહીને સુધારે છે. પાચનશક્તિ તથા યાદશક્તિને વધારે છે. બધું
કુછનો નાશ કરી ફક્ત સાફ લાવે છે. જ્ઞાનતંત્રીઓને મજબુત કરી આખા
શરીરને તાકાત આપે છે. જીવાનીમાં આવેલા પુરાપાનાં ચી-હો તેમજ કોષ
પણ કારણથી આવેલી કમજોરીનો નાશ કરી પરીપૂર્ણ તાકાત બક્ષે છે.
ચાલુ જમાનાની કોષ પણ ટોનીક દવા મદનમંજરી ગોળીની દરીશાહ કરી
ચકતી નથી અને તેથી જ નકલી દવાઓનો નાશ અને મદનમંજરીની
મહત્તા સિદ્ધ થઈ છે. કીમત ગોળી ૪૦ ની ડબ્બી ૧ નો રૂ. ૧) એક.

નપુંસકત્વાર ઘૂત.

આ ઘૂતના લેપથી અજ્ઞાનતાને લીધે કરેલ અનેક કુદ્યોથી થયેલ
ગુપ્ત ભાગની શિથિલતા વધતા, ગુપ્ત નસોની કમજોરી કારણે તમામ નપું-
સકત્વ હોય દુર થઈ પરિપૂર્ણ શક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે.

કીમત તોલા ૨ ની ડબ્બી ૧ નો રૂ. ૧—૦—૦.

જીવાનીમાં થતી ભયંકર ભુલોનું ભાન કરાવનાર
તદન મક્ત ! અમુલ્ય ભેટ તદન મક્ત !

વૈદ્ય વિદ્યા.

આ નામનું અનેક વખતે વીપયોથી બરપુર અને સર્વ લોહોપયોગી
૧૨૮ પાનાનું પુસ્તક શારીરીક અને માનસીક રોગોમાંથી મુક્ત કરી સુ-
ખનો સરલ રસ્તો બતાવનાર આ પુસ્તકની જુદી જુદી સાત ભાષાઓમાં
લાખો નકલો મક્ત વહેંચવામાં આવી છે અને હજી પણ કીમત કે
ટપાલ ખર્ચ કદ પણ લીધા વગર તદન મક્તજ આપવામાં આવે છે.

રાજવૈદ્ય નારાયણુ કેશવજી.

માલીક—આયુર્વેદાદય ઔષધાલય,

હેડ ઓફીસ—જનગર—(કાઠીયાવાડ)

બ્રાંચ ઓફીસ—નં. ૧ મુખર્ષ નં ૨૮૧ કાલબાદેવી રોડ.

ધોળકાના

સુપ્રસીદ્ધ વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કદાનજી

રામબાણુ દવાઓ. ખાસ પરબ 'નથી.

તાવની રામબાણુ દવા.

રૂ. ૧૦૦) ધનામ વાળો.

ઘાનો, એકાંતરીઓ, ચોથીઓ, જોનો, ટાટીઓ, અનારી દવાથી ના ઉતરે તો, લીધેના પેમા પાછા આપીશું. મધ શખ્મ એમ સાખીત કરી આપશે ૩ વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલની દવાથી ચોથીઓ તાવ ના ગમે તો તેને રૂ. ૧૦૦) ધનામ આપીશું. ગોળા ૪૨ ની ૭ખી ૧ ની કિંમત રૂ. ૧-૦-૦

શક્તિ સંજીવન.

શરીરના તમામ અવયવોને શક્તિ મંજીવન તાકાત લાવી મળ્યુત કરે છે. ગમેલુ પુરુષત્વ પાછું લાવી આપવામાં, રમરજીશક્તિનો અને આખા શરીરની કંતિનો તેમજ બળનો વધારો કરવામાં શક્તિ મંજીવન રામબાણુ છે. બગડાની ઘાટ, કમરનો દુખાવો, પગનું કળતર, છાતીનો દુખાવો, તરત મટાડે છે. ગોળા ૭૫ ની ૭ખી ૧ ની કિંમત રૂ. ૨-૮-૦

પરમીયાની રામબાણુ દવા.

આ દવા તમામ મતના પરમીયા મટાડે છે. થતી બળતરા અને ચાલતુ પર (રસી) બધ કરે છે. સોજો ઉતારે છે. ટીપે ટીપે આવતો પેસાળો સાફ આવે છે. કળતર અને પેડુનો દુખાવો મટાડે છે ૭ખી ૧ ની કિંમત રૂ. ૨-૪-૦

વૈદ્ય ગિરિધર.

વૈદ્ય ગિરિધર એ નામનું પુસ્તક માત્ર માત્રાવાર આનાની ટીકીટ ખીડવાથી તમામને મુક પેટાટથી મોકલવામાં આવે છે. તે પુસ્તક વાંચવાથી રોક માણસ માને વૈદ્ય કરી શકે છે.

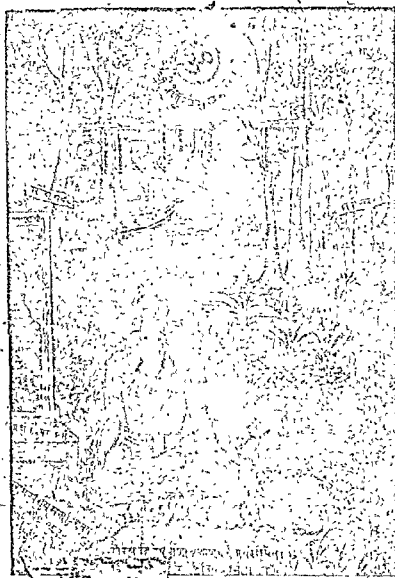
ધાતુ વિકાર.

ધાતુ વિકાર નામનું પુસ્તક એક કાર્ડ બખનારને મરત મોકલવામાં આવે છે

વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કદાનજી.

સુ. ધોળકા છલ્લા અદવાદ.

પી "યુનિસ" પ્રીન્ટિંગ પ્રેસમાં શા. મોગલાલ મંગળદાસે છાપ્યું—અમદાવાદ

संपादक,

म. प्रदत्ताष्टमार्ग सेवकसम.

सिद्धपुर.

प्र. ५००.

प्रीतिर तथा पण्डीर

म. छजनसाल कृष्णराशि.

संघी गलीने गाडे छिवाहीम इत्याभादिना

गली-संभाष. नं. ४

आज्ञापुर्ण कोरिस.

विद्ययाणुत्पन्नते * कर्मण्येवाधिकारस्तु मा फलेषु कदाचन.

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા.

(શુદ્ધ ભાષાંતર ઉપરાંત તાત્વિક બોધ માટે પુષ્કળ
વ્યાખ્યાન સહિત.)

આ એક ખરો સિદ્ધાંત છે કે ધર્મગ્રંથો તથા તત્ત્વ વિવેચનનાં પ્રકરણોનો કેવળ પાઠ પડી જવા કરતાં તથા અર્થ અને તાત્પર્ય સમજીને પાઠ કરવાથી વિશેષ ફળ છે. શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા જેવો પુસ્તકને માટે તો તે બધું જરૂરનું છે અને તેથીજ અમે શ્રીશંકરાચાર્યવાળું ભાષ્ય તથા શંકરાનંદ નીલકંઠ અને શ્રીધર વગેરે પંડિતોનાં વ્યાખ્યાનોપર સક્ષ રાખી તત્ત્વ વિષયનો એક પણ અંશ ન જવા દઈ આ સ્વતંત્ર વ્યાખ્યાનવાળું પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. આત્મ જ્ઞાપાથી નહિ પણ સત્ય વાત પ્રસિદ્ધિમાં મૂકવાના આશયથી અમારે કહેવું પડે છે કે શાસ્ત્રીય વિષયોમાં બિલકુલ નહિ ખેડાયેલી શુભરાતી આપામાં આજસુધી ગીતા શાસ્ત્રના ગૃહ વિષયમાં પ્રવેશ એવું આ સિવાય બીજા એક પણ ગીતાનું પુસ્તક બદાર પડ્યું નથી.

આ પુસ્તકમાં પ્રત્યેક જ્ઞોકના અર્થની સાથે વ્યાખ્યાનમાં તે અર્થનું વિશદીકરણ, તેમા આવતા આસ્ત્રોના સરવ અને સચોટ સંભાધાનો તથા ઉગ્ર ભાવાયો આપવામા આવેલ છે, જેમા પ્રસંગોપાત યોગશાસ્ત્રની પદ્ધતિ તથા ન્યાયશાસ્ત્રના અનુમાનાદિ વિષયો પણ સમજાવેલા છે: એટલુંજ નહિ પણ જે જે શાસ્ત્રના વિષય જ્યાં જ્યાં આવેલા છે ત્યાં ત્યાં તે ઉપયુક્ત અસથી ગોઠવેલા છે. આટલું જતાં તેની વાક્યરચના ઘણી સરલ છે. દૂઝેમા દરેક અધિકારીએ આ પુસ્તક અવશ્ય મનન કરવા જેવું છે. કિંમત રૂ. ૪ ચાર. કદ ૩મી આઠ પેજ લગભગ ૮૦ કાર્મ. પુસ્તક પાકુરું. આતંકનિમ્મદ આપધાયવમાથી ૩૧. ૬ જની દવા એક સામટી ખરીદનારને બે.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

જામનગર કાઠિયાવાડ.

ब्राह्मण धर्म.

अव्यापनमध्ययनं यजनं याजनं तथा ।

दानं प्रतिगृह्यैव ब्राह्मणानामकल्पयत् ॥

ભાવાર્થ—જે મનુષ્ય દેશ અધ્યયન કરે છે તથા ખીલતને કરાવે છે, યજ્ઞ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે.

ઈશ્વર પ્રાર્થના.

ૐ તમીશ્વરાણાં પરમં મહેશ્વરં તં દેવતાનાં પરમં ચ દૈવતમ્ ।

પતિ પતીનાં પરમં પરસ્તાત્ વિદ્વામ દેવં ભુવનેશ મીઢયમ્ (શ્લોક. ૬૭ ॥)

ભાવાર્થ—હે દૃષ્ટાનાથ ભગવાન ! તમે ઇશ્વરના પરમ મહેશ્વર છો, તમે દેવતાઓના પરમ દૈત્ય છે, તમે પતિ (માલીકી)ના પણ પતિ છો, તમે સર્વથી પર છો, સર્વ ભુવનોના અધિપતિ છો અને તમેજ કેવળ પૂજવા યોગ્ય છો. હજારોમાંનું સામર્થ્ય અપ છે અને તેથી તમેજ તેના સર્વ સામર્થ્યવાન અધિપતિ પરમેશ્વર છો અને સર્વને પૂજ્ય કેવળ જગન્નિય તો કેવળ આપજ છો.

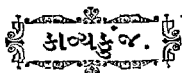
પુસ્તક ૫ મુ.]

જ્યેષ્ઠ, સંવત ૧૯૬૦.

[અંક ૩ નો.

વિષયાનુક્રમશિક્કા.

૧ કાવ્યકુળ...	...	૨૪	૫ શ્રીસત્ત્વન ચતક	...	૪૩
૨ મર્યાદા પુરુષોત્તમ મહારાજ			૬ વિવિધ દેશપરદેશ સમાચાર.	...	૪૬
ગમ્યદ્રવ્ય...	...	૩૫	૭ પાટણમાં તૃતીય તપોધન બ્રાહ્મણ		
૩ વિચાર વિવિધતા.	...	૩૮	કોન્દેર-સ સમાચાર...	...	૪૯
૪ લંડનમાં એક પ્રદર્શનનું આકર્ષક					
દ્રશ્ય...	...	૪૧			

કન્યાવિકેય.

(રસ અગમ અપાર, સુરનર પાર ન પામે વેદ વાણી વદે-એ રાહ.)

[પુત્રી-માતાપિતાને.]

- ઓ માતાપિતા, ચિતાનો પોઠણુ વર ઘરડો જોઈ ક્યાં મરૂ ?
હું સમજું નહિં, વર ઘરપર મંદર જર મારૂં કેમ કરૂં
કરી સમર્થ રૂપેયાનો ગંજ ક્યો, પાપી પિતા પણ નહીં ઓ;
પુરો બાળાપણુનો હાલ ક્યો, ઓ માતાપિતા.... ૧
- હું ઘરજોગી થઇશ ન્યાં નારી, વર કરશે શ્મશાન પથારી;
મારો લેશે શણગાર ઉતારી, ઓ માતાપિતા.... ૨
- હાલ ઘરેણાં વસ્ત્રે શણગારી, કેમ મા થઈ કેરની કરનારી;
હું છું સાત વર્ષની કુમારી, ઓ માતાપિતા.... ૩
- આવાની દ્રાઘળીઓ આવે, તે છાનાં માળાપો આવે;
હાડ માંસ રૂધિર મારૂં આવે ! ઓ માતાપિતા.... ૪
- ફરે વાંઠા જગતમાં યુવાનો, કન્યાથી હજાર ઘણાં માનો;
ન, રે પુત્રી કુંવારી સત્ય માનો, ઓ માતાપિતા ૫
- વર ઉભો તોરણે જો જો બારૂ, તમે શું ઇચ્છ્યું સારૂ મારૂ;
કેમ દીવા ઝોલવી કર્યું અંધારૂં, ઓ માતાપિતા.... ૬
- તોરણુ વર ડાસો દે તે દીયો, ઉકરડેથી રત્ન લીયો;
નથી ઘરમાં મુંડી તમે સગાં દીયો, ઓ માતાપિતા ૭
- કરી કપટ ઘરેણું લે ઉતારી, પછી જોજો વરની શાઉકારી;
કોઈ જામીન થાઓ પરોપકારી, ઓ માતાપિતા.... ૮
- મળ્યો મનુષ્ય જન્મ દુર્લભ મારો, કેમ પિતા થયો છે હત્યારો;
ધર્માચાર્યો આવી ઉગારો, ઓ માતાપિતા.... ૯
- વર ઘરમાંથી જતાં નાણું, વણુ ખાતરે ઘર કર્યું કાણું,
પછી કેમ લરીશ મારૂં લાણું, ઓ માતાપિતા.... ૧૦
- એ રક્ત પૈસા છે લોહીયાળા, સત્ય કરગરી કહું છું છું બાળા;
નક્કી નહિં છોડે જમડા કાળા, ઓ માતાપિતા.... ૧૧
- મને વેચી તે પૈસે વેપાર કરે, પછી છળલેદથી પેટ ભરે;
શિવરામ દહે સત્કર્મીં ડરે, ઓ માતાપિતા.... ૧૨

કવિ શિવરામ અંબારામ જોશી.

સ્વજ્ઞાતિ દાઝ.

(ગહારા રામ ગયા વનવાસરે—એ રાહ.)

રૂઢા ઋષિ મુનિ સુકુમારે, રંક જ્ઞાતિની દાઝ તો કરે.
 સંભાળી આપણા જે જ્ઞાતિ ઉદ્ધારકોને, થાઓ કર્તવ્યમાં તૈયારે. રંક૦
 જગ ઉપકાર કરવા, જ્ઞાતિની દાઝ ધરના, ઉઠો જ્ઞાતિબંધુ આવારે, રંક૦
 ખોડીંગ સ્થાયો વીરો, વિત્તદાન આપો ધીરો, ખોલી ત્રીજેરીયોના દ્વારે, રંક૦
 ભાવિ બ્રહ્મચારીયોનાં મનનાં, જે તનનાં દુખડાં હરવા, તત્પર થાઓ આવારે, રંક૦
 જ્ઞાતિના વીરલાઓ! ધર્મમાં લીલ શાની, સને કર્તવ્યની તલવારે, રંક૦
 માનાપમાન ત્યાગી, ખાર દ્વેષ ધૃત્યો છોશું, સંકટે ઝનો ધીર ને વીરે રંક૦
 જ્ઞાતિ ઉદ્ધારવાને નિર્ભય સિંહ બાળ્યો, જ્ઞાતિના મંગળ કરવા કાજરે. રંક૦
 સિંહનાદ કરતો કરતો, જ્ઞાતિના દુઃખ ધરતો; આળ્યો પાટણપુરી મોઝારે. રંક૦
 જેના પુરુષાર્થવડે વેદાધિકાર પામ્યા, કરાળ્યું જ્ઞાતિતણું ભાનરે. રંક૦
 ઉઠો તપોધન બંધુ જ્ઞાતિ ઉદ્ધારવાને, કરી સ્વાત્માર્થે નિજ હિતાર્થરે. રંક૦
 ભુખ્યા ભાઈયોને માટે દયા ઉર લાવી, વર્તોવો જયજયકારે. રંક૦
 આશિષ પામો પુરી, શ્રેયઃના સાધકોની, કરી જ્ઞાતિમાતાનો ઉદ્ધારે. રંક૦
 આજે અનાથ જેવા, તપોધન નામધારી, ભટકે લિક્ષાર્થે દ્વારો દ્વારે. રંક૦
 ચાદ કરી મોઢેરા દધી આદિ ઋષિઓને, શરમાવો કેમ નહિં તલભારે. રંક૦
 માટે હે જ્ઞાતિવાનો ધર્મની વારે ધાઓ ઉઠો શાન્તિ કરવા અપારે. રંક૦
 ખસ તપોધન ઋષિ મુનિ કહાવો ભાઈઓ, સ્ત્રીપાવો જગમાં રૂઢુ નામરે. રંક૦
 (રાંકરલાલ શુભામરાય. ઇસ.)

૬૦

રામનવમી અને મર્યાદા પુરુષોત્તમ મહારાજ રામચંદ્રજી.

(લેખક:—ગિરિજાશંકર નિર્મલચરામ.)

વિષ્ણુવર્ધ પાઠકા ! ગતાંકમાં રામનવમીના પ્રસંગ પર વિચાર કરીને મહારાજ રા-
 મચંદ્રજીના એકાદ જે શુભાનું આપણે ગાન કર્યું. આપણે જોયું કે, મનુષ્ય જીવનની ઇમા-
 નતનો પાયો, મહારાજ રામચંદ્રજીએ ધર્મશાસ્ત્રાત્તા પ્રમાણે રચ્યો હતો. તે પાયો એવો
 મજબુત બનાવ્યો હતો કે તેમના જીવનમાં આવતાં અનેકાનેક સંકટો તેમણે રમનની માફક
 સહન કર્યા એમ નહિં પરંતુ તે સંકટ સમયે નીતિ અને ધર્મથી લેશ માત્ર દૂર ખસ્યા
 નહિં. આપણી સમયમાં ધૈયને છોડી મનુષ્યો પોતાનાં ધર્મને નિર્વાજલી આપે છે પરંતુ
 એકે આદર્શ જીવનધારી મહાત્મા રામચંદ્રજી, મહાન સંકટ સમયમાં પણ, પોતાના ધર્મને

વિસરી ગયા નહિં. આનું કારણ શું ? કારણ એજ છે કે, તેમણે પોતાનો પ્રથમ આશ્રમ સુધાર્યો હતો. તેમણે અભ્યર્ચ્ય ધારણ કરી વસિષ્ઠ અને વિશ્વામિત્ર જેવા તપોધન ઋષિઓ પાસે વધવેદાંગ અને અશ્વશસ્ત્ર વિદ્યાનો અભ્યાસ કર્યો હતો. તેથી તેમનામાં સામાન્ય મનુષ્યો કરતાં પણ વિશેષ શક્તિ આવી હતી. આધુનિક સમયમાં તો પાંચ પાંચ, સાત સાત અને દશ બાર વર્ષનાં છોકરાં છોકરીઓના વિવાહ કરી તેમના અભ્યર્ચ્યાશ્રમ પર પાણી ફેરવવામાં આવે છે. તેમને યોગ્ય સમય સુધી ગુરની પાસે રાખી, ધર્મ નીતિ તથા અર્થ શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવા દેવામાં આવતાં નથી. જ્યારે એટલે જે વયમાં તેમનો અભ્યાસ કરવાનો સમય હોય છે તે સમયમાં તેમને જે ત્રણ છોકરાનાં આપણ ધવાનો સમય પ્રાપ્ત થઇ સુધ્યો હોય છે. તે સમયમાં તેમને જે સમય ગૃહસ્થાશ્રમ માંડવાનો હોય છે તે વખતે ધાતુક્ષ્યાદિ રોગોથી પીડીત બની સંસારને સદાને માટે છોડવાનો વખત આવે છે. આવા અનિષ્ટ પ્રસંગોને નહિં જોવાની ઇચ્છા કરવાવાળાઓએ, મહાત્મા રામચંદ્રજીના લક્ષ્મી બાલક બાલકને જોઈએ અને તેમની માફક પૂર્ણ અભ્યર્ચ્ય પાલન કરી પશ્ચાત્ ગૃહસ્થાશ્રમી બનવું જોઈએ. રામનવમીનો ઉપવાસ કરીને મહારાજ રામચંદ્રજીના જન્મ પછી બોજન કરીએ છીએ. તે બોજનની પૂર્વ. યદિ મહાત્માશ્રી રામચંદ્રજીના ગુણનું સ્મરણ કરી તે ગુણાનુસાર વર્તન કરવામાં આવે તો તેમના પરની આપણી લક્ષિત સિદ્ધ થાય પરંતુ મુખ્યત્વે રામ એક બ્રહ્મ છે જી હુરી તે કહેવતની માફક 'મહાત્માના ગુણોનું અનુકરણ કરવાનો સમય આવે ત્યારે "શુ" કરીએ, આપણે તે એ મહાપુરુષને પહોંચી શકીએ ?' એવા વાક્યો કાઢી અધર્મ અને અનીતિના પથ પર ચાલીએ અને પ્રાતઃકાળ થાય ત્યારે સ્નાન કરી હાથમાં માળા લઇ "રામ રામ" કરીએ તેથી આપણે સંસારમાત્રા નિર્વિઘ્ન સમાપ્ત કરી શકીએ નહિં. મહારાજ રામચંદ્રજીના આપણે ખુશામતી ટટુ અને તેમના કષ્ટ શત્રુ છીએ એમ સિદ્ધ થાય. અસ્તુ. આટલું વિસ્તાર પૂર્વક વિવેચન કરવાનું કારણ એ છે કે મહાપુરુષના અન્ય ગુણોનું વર્ણન કરતા તેમના ગુણોનાં ગ્રાહક બની તદનુસાર વર્તન કરવાનું, આપણે બળ ધારણ કરીએ.

મ. રામચંદ્રજી અને લક્ષ્મણજી સંધ્યાગ્નિહોત્ર નિત્યકર્મ કરતા હતા.

ત્રિય પાકકો ! મહાપુરુષોના જીવનમાંથી આપણે જેટલું જાણી શકીએ તેટલું આપણે છે. આજીવન જીવન અને વૈશ્ય કુલોત્પત્ત સંતાનો. આજ કાલ પોતાનું નિત્ય કર્મ શું છે તે જાણતાં નથી તેમ જાણવાની ઇચ્છા પણ કરતાં નથી. કેટલાક આજીવનને મેં મારી નાખે જોયાં છે કે તેઓ સંધ્યા, ગાયત્રી અને અગ્નિહોત્ર શું તે જાણતાં પણ નથી. તો કરવાની તો વાતજ શાની ! દિવસ વર્ણના લેણા હાલ અધોગતિને પામ્યા છે તેનું કારણ પણ એજ છે કે તેમને પોતાનાં નિત્ય નૈમિત્તિક કર્મોનું જ્ઞાન નથી અને તેઓ કરતાં પણ નથી. તપોધન ઋષિ મહાત્મા વિશ્વામિત્ર, મ. રામ લક્ષ્મણને શસ્ત્ર શાસ્ત્રના અભ્યાસાર્થ પોતાના આશ્રમમાં લઇ ગયા હતા ત્યાં તેમનાં નિત્ય કર્મોનું વર્ણન આવે છે. વા. રા. ના બાલકાંક, પંચદશ સર્ગના ૧૧, ૧૨ માં શ્લોકોમાં નીચે પ્રમાણે વર્ણન આવ્યું છે.

કુમારાવપિ તાં રાત્રિમુપિત્વા સુ સમાહિતૌ ।

પ્રમાતકાલે ચોત્થાય પૂર્વા સન્ધ્યામુપાસ્ય ચ ॥ ૧૧ ॥

સ્પૃષ્ટૌદકૌ શુચી જપ્યં સમાપ્યં નિયમેન ચ ।

હુતાગ્નિહોત્રમાસીનં વિશ્વામિત્રમ વન્દતામ્ ॥ ૧૨ ॥

ભાવાર્થ—અન્ને રાજકુમારો સિદ્ધાક્ષમમાં સાવધાનીથી રાત્રિના સમયે નિવાસ કરી, પ્રભાતમાં ઉઠી, પ્રાતઃકાળની સંધ્યા અને નિયમપૂર્વક જપ સંભાસ કરી, વિશ્વામિત્રને અભિવંદન કર્યું અને અગ્નિહોત્ર કરવાને માટે બેસી ગયા.

બાલકાંડના સોળમા સર્ગના ૧૮ મા શ્લોકમાં કહે છે કે—

સહિ રામં પ્રશસ્યૈવં તામ્યાં સન્ધ્યામુપાગમત્ ॥

ભાવાર્થ—વિશ્વામિત્રજી રામની પ્રસંશા કરતાં અન્ને ભાઈઓને સાથે લઇને સંધ્યા ઉપાસનામાં પ્રવૃત્ત થયાં.

આગળ બાલકાંડના સત્તરમા સર્ગના ૧૪ મા શ્લોકમાં કહે છે કે.

સુમ્મતા નિશારામ પૂર્વાસન્ધ્યા પ્રવર્તતે ।

ઉત્તિષ્ઠોત્તિષ્ઠ મદ્રં તે ગમનાયાભિરોચય ॥

તત્કૃત્વા વચનં તસ્ય કૃતપૂર્વાહ્નિક ક્રિયઃ ॥

ભાવાર્થ—શોણા નદીના તટપર મહર્ષિયો સહીત રાત્રી વ્યતીત કરી. પ્રભાત થવાથી વિશ્વામિત્રજીએ રામને કહ્યું કે હે રામ ! પ્રભાત થઇ ગયું માટે ઉઠા, પ્રાતઃકાળની સંધ્યા કરીને આગળ ચાલવાને માટે તૈયાર થઇ જાઓ. આ પ્રમાણે યુવનું વચન શ્રવણ કરી, મ. રામચંદ્રજીએ પોતાનું પૂર્વાહ્નિક કર્મ કરી લીધું. વિચારશીલ ધર્મ પ્રિય બાંધવો ! ધર્માત્મા રામ લક્ષ્મણ તરફ તેમના નિત્ય કર્મ કરતાં તમારી દ્રષ્ટિ ફેરવો. પરમાત્માના સંપૂર્ણ લક્ષ્મ મહાપુરુષ અરણ્યોમાં અને તપોવનમાં પોતાના સંધ્યાગ્નિ હોત્રાદિ નિત્યકર્મ કેવાં નિયમ પૂર્વક કરતાં હતાં ! તપોધન બ્રાહ્મણો ! તમે તો આ વિષય તરફ લક્ષ આપી તેના સત્વર ગ્રાહક બનો. હુંજો તમારા વંશજ મહારાજ વિશ્વામિત્ર, મહાત્મા રામચંદ્રજીને પ્રાતઃકાળમાં ઉઠાડી સંધ્યાગ્નિહોત્રાદિ નિત્યકર્મ નિયમપૂર્વક કરાવે છે, અને પોતે કરે છે. તેમના તેવા સાત્ત્વિક અને ધર્માનુરાગી કામોને લીધેજ તે તપોધન ઋષિ કહેવાતા હતા. તપોધન જેવું એક મહાન પદ કંસાર અને ઘી ખાવામાત્રથી મળી શકતું નથી. તે ચિકટપદ એક આરામ કરવાથી પ્રાપ્ત કરી શકાતું નથી, એક ઉપર બીજી અને બીજી ઉપર ત્રીજી વ્ત્રી કરવાથી તપોનિધિ, તાપસપદ ગ્રહણ કરી શકાતું નથી, તે પરમાત્મા પ્રિય પદ તો, પોતાના નિલ નૈમિત્તિક કર્મો કરવાથી, ધર્મ અને નીતિના માર્ગો પર ચાલવાથી આપત્તિના સમયમાં પણ આત્મિક બળ ધારણ કરવાથી, પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. તમારા પૂર્વજ કણ્વાદ, કપિદ, વિશ્વામિત્ર, વસિષ્ઠાદિ ઋષિઓ, તેવી રીતે તે પદ પ્રાપ્ત કરી, સંસારમાં પોતાની ઉજવણ કરાવે મૂકી ગયા છે. તેના યુગ્મોનું સ્મરણ કરો અને તપોધન પદને પુનઃ પતિવાવસ્થામાંથી મુક્ત કરી ઉચ્ચાવસ્થામાં લાવો. લોકો કહે છે કે તપોધનો જ્ઞાદિવ્યમાંથી આવ્યા, કોઇ કહે છે કે તેઓ અમુક કારણોને લીધે પતિત થયા. માટે તપોધન યયાં પરંતુ હે ઋષિ કુલોત્પન્નો ! નહુ-તેમ માનતો નથી અને પતિતોને તપોધન કહેવામાં આવે છે તેવો અવિચારી

અર્થ માનવાને હું કોઈ પણ રીતે તૈયાર નથી. દ્વેષીલી બુદ્ધિએ તપોધનેના આવો હલકો અર્થ કર્યો છે પરંતુ આ અંતઃકરણ તો એમજ માને છે કે તપોધનો સંસારમાં અનાદિ કાળથી છે અને તે અનંત કાળ સુધી રહેશે. આ સર્વ ખરૂં પરંતુ તે ઉચ્ચાશયો પાર પાડવાનું કોના હાથમાં છે ? હાલના કહેવાતા તપોધનેના હાથમાં છે. તેમણે પોતાના એશ આરામનો ભોગ આપવો જોઈએ, તેમણે પોતાની ત્રીજેરીમાં નાણુંઓ મૂકવાનું બંધ કરવું જોઈએ, તેમણે મિશાન્ન ખાવાનું છોડવું જોઈએ. ક્યાં સુધી ! ત્યાં સુધી કે ત્યાં સુધી પોતે, વા પોતાની ભાવિ પ્રજા પોતાના તપોધન પદને પ્રાપ્ત કરી શકે.

વાંચકો ! હું તમને ક્યાં લખ ગયો ! રામાયણકાલવા તપોધન ઋષિની સંતતિની રિયતિ પર લખ ગયો. તેમના આદર્શ જીવન પર તેમની ઉન્નતિનો મુખ્ય આધાર છે મારેજ આપનો અમુલ્ય સમય મેં લીધો. અસ્તુ. તાત્પર્ય એ છે કે મહાત્મા રામચંદ્રના ભક્તો ! જનગૃહ થાઓ, અને તેમના અહ્મયર્થ તથા નિત્યકર્મના ગુણાનુકરણીય બનો, વિદ્યાનુ બંધુઓ ! મહાત્માના અન્ય અદ્વિતીય ગુણોનુ યશોચાન આપણે આગામી અંકમાં કરીશું.

(અપૂર્ણ.)

વિચાર વિવિધતા.

(૨)

(લેખક:-ફ્રેડરિક સ. આ. સર્જન કેશવલાલ મોતીલાલ માંડવી-સુરત.)

અનુસંધાન પુ. ૪. અંક ૧૦-૧૧ પૃષ્ઠ ૧૭૧ થી.

“Teach me to feel for others Woes. !”

“દુઃખી દરદીને સહાય થવાનું શિખવો !”

તપોધન બ્રાહ્મણ સૃષ્ટિ પૈકી જે જે સાક્ષર સજ્જનો પ્રચલિત દૈનિક અગર સાપ્તાહિક વર્તમાનપત્રો વાંચતા હશે, તેમનાથી ભાગ્યેજ અજાણ્યું રહ્યું હશે કે, મોટાં શહેરોમાં અનેક સ્ત્રી પુરૂષો, ‘અકસ્માતમા પ્રાથમિક મદદ’ અને ‘ધરમતું માવજત’ આદિનું દયા અને પરાપકાર પરિશ્રુત શિક્ષણ આપનારી જગપ્રસિદ્ધ ‘સેંટે જોહન એન્જલુલન્સ એ. મોસીએશન’ નામની સંસ્થાનો લાલ લે છે, પરંતુ તપોધન બ્રાહ્મણ સાતિના જે જે વ્રાતાઓ અને ભગિનિઓ, આ બ્રાહ્મણ-ધર્મ માસિક શિવાય બીજું કોઈ પણ ન્યુસ પેપરનું વાંચન કરી શકતા નથી. ખાસ કરીને તેવા સાતિ બાપુઓને જાણવું કાંઈક ઉપયોગી ચર્ચ પડશે એમ ધારીને, તા. ૨૭-૪-૧૪ ને રોજ, સુરતના કોલકટર મી. જે. પી. બેન્ડર, એમ. એ. આઇ. સી. એસ. ના પ્રમુખપણા નીચે, માંડવીમાં એક સજ્જ સેન્ટર કહાડવાના હેતુથી ભરવામાં આવેલી સભામાં રચાનિક સ. આ. સર્જનના ભાષણનો સક્ષિપ્ત સાર અત્રે આપવા યોજ્યું છે. “પોદળો બોંધ ઉપર પડતાં કંઈક પણ ધુળ લઈનેજ ઉપડજે.” એ લોકોક્તિ અનુસાર આ ‘વિચાર વિવિધતા’ લેખઅર્થિનું વાંચન નિર્ધરક જશે નહિ. એવી દૃઢ આત્મ શ્રદ્ધા છે

સેંટ જોહન એમ્બ્યુલન્સ એસોસિએશન. તેના શિક્ષણની આવશ્યકતા અને ઉદ્દેશ.

મનુષ્ય માત્રની જીંદગીમાં, સાધારણ રીતે બે બનાવો બને છે. એકતો, ‘અકસ્માત ઇજા.’ અને બીજું, ‘એકાએક મંદવાડ.’ એ બનાવો ક્યારે બનશે? તેના બાવિતુ અનુમાન કરી શકાતું નથી. પરંતુ તે બનાવો બને ત્યારે તેના જીવિત્તુવંતે ઇલાજ લેવા જોઈએ, આવા બનાવોનો જોમને અનુભવ થયો હોય છે, તેઓજ માત્ર તેથી થતા ઉદ્દેગ સંપૂર્ણ રીતે સમજી શકે છે. અકસ્માત ઇજા, અગર એકાએક મંદવાડ જ્યારે આવી પડે છે, ત્યારેજ તેના દુઃખ નિવારણ માટે આપણે કશું કરી શકવાનું સામર્થ્ય ધરાવતા નથી, એમ આપણને ધણા ખેદ સાથે ખબર પડે છે. હરેક પ્રકારની મુસાફરી વખતે, તેમજ સાધારણ ગૃહકાર્યની ધાંધલમાં પણ અકસ્માત ઇજા થવાના કેટલા બધા સંભવ છે? તેના જ્યારે આપણે શાંત વૃત્તિથી વિચાર કરીએ છીએ, ત્યારે સહજ સમગ્રય છે કે, એવા અકસ્માતથી થતાં દુઃખ અને નુકસાન જોમ બને તેમ જોઈએ કરવાનાં સાધન તૈયાર રાખવાં જોઈએ. અને તેમ ના બની શકે તો તેને માટે સાવચેત રહેવાનું ડહાપણ પણ શિખવું જોઈએ.

૨. આપણા દરરોજના જીવન-વ્યવસાય તરફજ જોઈએ તો જણાય છે કે, એક સાદી સમજણનો વેપારી, પોતાના માલને નુકસાન પડેલ્યવાના સંભવને લીધે તેનો વિશેષ ઉત્તરવામાં ડહાપણ માને છે, અને અવિચારી ઉધારથી નુકસાન ના ચાય માટે, રોજમેજના હિસાબ લખવાની કાળજી રાખે છે. આવીજ રીતે સાધારણ સમજણનાં સર્વ સ્ત્રીપુરુષોએ પણ એક મંદવાડ અથવા અકસ્માત ઇજા માટે તે બાળતનું જ્ઞાન સંપાદન કરવા ૩૫ વિશેષ ઉત્તરવી રાખવો આવશ્યક છે. ‘શસ્ત્રક્રિયા’ અને ‘વૈદક શસ્ત્ર’નાં સુળતરવોના અભ્યાસથી ધણી જીંદગીઓ બચાવી શકાય છે. અગર તો સગાં રનેહીઓનાં, અટકાવી સકાય તેવાં દુઃખ દરદમાં ધટાડો કરી શકાય છે.

૩. આ એમ્બ્યુલન્સ સંસ્થાના શિક્ષણનો ઉદ્દેશ તેના અભ્યાસીને ‘ડાક્ટર’ કિંવા ‘નર્સ’ બનાવવાનો હોંગ કરવાનો નથી. કારણકે, એક વૈદક કોલેજમાં મળતા શિક્ષણથી જીવજી પ્રકારનું શિક્ષણ આ છે. એક કુશળ શસ્ત્ર વૈદ તો દરેક પ્રકારની ઇજા માટે સારામાં સારાં અને ધણાં પસંદ પડેલાં ઓળંગરોનો ઉપયોગ કરી જાણે છે. પરંતુ આ એમ્બ્યુલન્સ સંસ્થાના અભ્યાસીને તો, એકાએક અડીબીડીના પ્રસંગે, જે કંઈપણ પદાર્થ પેહેલો હાથમાં આવે, તેના શાસ્ત્રાનુસાર સદુપયોગ કરવાને શિખવાનું છે. જેવા કે એક ‘હાથમાં રમાલ’ હોય, અગર એક ‘નેકટાઇ’ હોય, તેને બાધવાના પાટા તરીકે કેવી રીતે ઉપયોગમાં લેવો? એક ‘કમરપટો’ હોય, અગર એક ‘પાધડી’ હોય, તેને ધોરી નસમાંથી રક્તસ્રાવ થતો હોય તે અટકાવવામાં કેવી રીતે વાપરવો? એક ‘લાકડી’ હોય, એકાદ ‘ઉશીકું’ હોય અગર મડીયો વાળેલું ‘ન્યુસપેપર’ હોય, તેને હાડ ભંગના ટેકા તરીકે કેવી રીતે ગોઠવવું? અને એક બે મોટી લાકડીઓ તથા એકાદ જોડ મોટા કેટ જેવી સાધારણ વસ્તુઓને પણ ઇજા પામેલાને ‘સુખ ૩૫ ઉચ્ચકવાની ડોળી બનાવવાનાં કામમાં કેવી રીતે લેવા? વિગેરે પ્રકારની સમયસૂચકતા અને દીર્ઘદર્શીપણાનું શિક્ષણ આપવાનો ઉદ્દેશ, આ એમ્બ્યુલન્સ સંસ્થાનો છે.

૪. હવે, દરરોજના જીવનના સાધારણ અકસ્માત પૈકી થોડા, ઉદાહરણ રૂપે, આપણે તપાસીએ. ગમે તો કલમ ધડતાં કે પેન્સીલ છોલતાં, ગમેતો શાક' સુધારતાં કે બળનજીન' લાકડાં ચીરતાં, ગમે તો પગે ઠેસ વાગતાં કે ગાડી થોડે જતાં આવતાં, હાથે, અથવા પગે, નાના મોટા જખમો થવાનો સંભવ, આપણા નિત્ય જીવનમાં, ડગલે અને પગલે, હોય છે. વળી, બાઈસીકલો, મોટર ગાડીઓ, દ્રામો, અને આગબોટ તથા આગગાડીઓના, 'આ, વિસમી સદિના સુધારાના જમાનામાં, મુંબઈ-સુરત જેવાં શહેરો તેમજ વડે આવતાં ગામ-ડાંમાં પણ, લોહીની ધોરી નસ કપાઈ, ને લયંકર ઈજા થવાના બનાવો પણ, આજકાલ સાધારણ થઈ પડ્યા છે. આવા પ્રસંગે, યોગ્ય 'રક્ત વાહિની' ઉપર તાત્કાલિક દવાથી મુક્તિ વાથી, ઘણી વખત જીંદગી બચાવી શકાય છે. આવા પ્રકારનું શિક્ષણ આપવાનો ઉદ્દેશ, આ એમ્બ્યુલન્સ સંસ્થાનો છે.

૫. ગમે તેવા નજીવા જખમ, અગર ધસરડાની ગફલત કરવાથી, અથવા ભીંત ઉપરનાં, ધુળથી ભરેલાં, કરોળીઆનાં 'જળા' જેવાં, અનેક જન-વિખ્યાત ગણાતાં, પરંતુ વાસ્તવિક રીતે તો, લયંકર નુકસાન કરતાં, ઉપચારોથી કેટલીક વખત ઉદ્ધાવતા 'ધનુર્વાત' અને "scepticalmia" એટલે લોહી ઝેરી થઈ જવાનાં પરિણામો પણ, હુદ્દિપૂર્વક લગાવેલા સાધારણ મલમ પટાથી અટકાવી શકાય છે. એવી તરેહનું શિક્ષણ આપવાનો ઉદ્દેશ આ એમ્બ્યુલન્સ સંસ્થાનો છે.

૬. એશઆરામમય જીંદગીમાં એકાએક બેશુદ્ધ બની જવાના બનાવ પણ સાધારણ થઈ પડ્યા છે. આવી વખતે કંઈક પણ કરી જાણનાર માણસ, ઘણો આવકાર દાયક થઈ પડે છે. રસ્તે ચાલતાં, અગર ઈળીઆમાં, 'ફેફડે' થઈ આવવાના બનાવ પણ અસાધારણ નથી. એવા દરદીનું બીન જરૂરી દુઃખ ઓછું કરવાના તાત્કાલિક ઉપાય લેવા, એ પુન્યનું કામ છે. સમુદ્ર, કિંવા, નદી કીનારે, મરણુ તોલ હુબી ગયેલાંની તરતજ સારવાર કરવી જોઈએ. અગ્નિ અગર ઉન્હા પ્રવાહિથી દાઝ્યા હોય, ઝેર ખવાયુ હોય, ગળે ફાંસો ખાધેલો હોય, ઝેરી દવાથી ગટર અગર ગોડાઉનમાં ગુંગળાઈ જવાનું હોય, અથવા સર્પ દંશ થયો હોય, એવા એવા અનેક અણુધાર્યા અકસ્માતના પ્રસંગોએ, આ એમ્બ્યુલન્સ સંસ્થાના અબ્યાસી સ્ત્રીપુરોએ અતિ અમુલ્ય સેવાઓ બજાવી છે.

૭. ઇજર, શીટર, ટરનર, સુધાર, સોની, લુન્હાર, કડીઆ મચ્છર આદિ, સર્વ પ્રકારનાં કામદારો માટે, અગત્યનું છે કે, જરૂર પડે મદદ કરી શકાય તેટલું જ્ઞાન સંપાદન કરવું. આવા જ્ઞાનથી આવતી 'આત્મશ્રદ્ધાને લીધે, ઘણા જોખમ ભરેલા ધંધા કરવાનું સામર્થ્ય થોડા ઘણા નિર્ભય ખજાણી પ્રાપ્ત થાય છે. તેમાં પણ, વિશેષે કરીને, બે વર્ગના માણસોને માટે તો, "અકસ્માતમાં પ્રાથમિક મદદ" નું શિક્ષણ મેળવવાની ઘણીજ જરૂર છે. તે બે વર્ગમાં, એકતો આપણી સંરક્ષક પોલીસ ફોર્સ, અને બીજા 'રેલ્વે કામદારો' આપણે જોઈએ અને જાણીએ છીએ કે, શહેરોમાં, રસ્તે રસ્તે, અને ઈળીએ ઈળીએ, ચતા અકસ્માત સાથે, પોલીસ લોકોને સતત કામ લેવાનું હોય છે. સળંગ મોટી રેલ્વેના બ્યવહારમાં નાના તેમજ મોટા લયંકર અકસ્માતથી, સર્વ રેલ્વે કામદારો સારી રીતે વાકેફગાર હોય છે તેમને આવું જ્ઞાન ખાસ ઉપયોગનું છે. સાધારણ ખાનગી માણસો તેમજ નિશાળના

માસ્તરો, અને મુછો પુટતા વિદ્યાર્થીઓ માટે પણ આવું શિક્ષણ, કંઈ ઓછું અગત્યનું નથી. દાવાનળ, જળપ્રલય, ધરતીકંપ, વિદ્યુતપતન, અને રણસંઘ્રામ જેવી મહાન આફતો સમયે, તેમજ ફિક્કટ, હોકી, બેડમીન્ટન, પુટબોલ જેવી મરદાઈ રમતો, તથા ગીલીદંડો અગર કુકા રમતાં છોકરાં છોકરીઓ વિગેરેને થતા નાના મોટા અકસ્માત સમયે, આવું શિક્ષણ અતિ આવશ્યક છે. આવા આવા અણુધાર્યા સંજોગોને વખતે, આવા શિક્ષણની કિંમત આંકી શકાય તેમ નથી.

૮. સારાંશમાં, આ એમ્બ્યુલન્સ સંસ્થાનો ઉદ્દેશ એટલોજ છે. એકાએક મંદવાડ અગર અણુધાર્યા અકસ્માતમાં, ન્યાતજતના તદ્દાવત રાખવા વગર, પ્રાથમિક મદદ આપવી અને માંદા, અગર'દુખ પામેલા ઇસમોને, જેમ જાતે તેમ થોડી અગવડથી, આરામ આપીને છેવટના દુઃખ નિવારણની ખાસ જગા, જ્યાં હોય ત્યાં, સારી રીતે હવાઈ જવાં, તથા માંદાની માવજતના વ્યવહાર ઉપાય યોજવા, ઉપરાંત દરદીના ઝોરડામાં સ્વચ્છ વહાની છુટથી આવ જાય, એવું એવું આરોગ્યતાના મુળતત્ત્વોનું શિક્ષણ દેવાવું. આટલું ખાસ યાદ રાખવાનું છે કે, આ એમ્બ્યુલન્સ સંસ્થાનો ઉદ્દેશ, દાકતર, વૈદ્ય કિંવા હકીમ સાથે હરીફાઈ કરવાનો નથી. પરંતુ, તેમના કામમાં મદદ રૂપ થવાનો છે. અકસ્માતની જગાએ દાકતર આવી પહોંચે, અગર દરદીને દાકતર પાસે લેઈ જવાય, તે દરમિયાન કાયદા કારક ઇલાજો અજમાવવા. (અપૂર્ણ).

લાંડનમાં એક પ્રદર્શનનું આકર્ષક દ્રશ્ય.

(ગતાંકથી પાને ૩૨ થી ચાલુ.)

આ સર્વ બાળકો અને યુવકો પોતાના માખાપને ગૃહે રહે છે, સ્કુલમાં અભ્યાસ કરે છે, ધરનાં કપડાં પહેરે છે, પોતાની ઇચ્છાથી કવાયદ કરીને પોતાના મહોલાની ટોળીમાં ભાગ લે છે. દુઃખીઓની સેવા કરવી, અધિને સહાયતા કરવી, બૂલથી ભટકતાં ફરતાંઓને માર્ગ બતાવવો, સર્વની સાથે નમ્રતાપૂર્વક વ્યવહાર કરવો એ તેમનું કર્તવ્ય છે. (ધન્ય છે વિલાયતની આવી સુશિક્ષિત પ્રજાને, આપણા દેશમાં તો ધરના રેટલા ખાધને પારકાની સેવા કરવા કોણ જાણ એવા વિચારો થયા કરે છે જ્યારે આપણી રાજકર્ત્રી પ્રજાના બાલકોમાં ધરનાં રેટલા ખાધને પારકાઓની સેવા કરવાનો ભાવ શરૂઆતથીજ ભરવામાં આવે છે શું ભારતવર્ષની પ્રજા અને પ્રસંગાનુકુળ તપોધન બ્રાહ્મણ પ્રજા આથી કાંઈ ધડો લઇ ઉચિત કરશે ?) આ બાલકોનાં અંતઃકરણો સમય સમયે દેશના પ્રસિદ્ધ યોદ્ધાઓ વ્યાખ્યાનો દ્વારા પ્રેતસાદિત કરે છે. ઉત્તમોત્તમ વીરતાના કાર્યો તેમને દેખાડી ઉત્તેજિત કરે છે. જ્યારે હું પ્રદર્શન જોઈ છું તે સમયે તેમને દરીયાઈ બોટો અને હવાઈ વિમાનોનું યુદ્ધ દેખાડવામાં આવતું હતું. આ સમયે લગભગ દશ હજાર સ્ટ્રીટ ઉપર કહેતાં બાળકો હાજર હતાં. મ્યુઝીયમ વિભાગમાં મોટા મોટા યોદ્ધાઓનાં રમારક અને રણરથોનાં ચિત્રો દેખાડવામાં

આવતા હતાં. આમાં જોધપુરનિવાસી જનરલ સર પ્રતાપસિંહનું ચિત્ર પણ વિદ્યમાન હતું. સ્થાન સ્થાનપર નિશાન મારવાની સામગ્રી તૈયાર રાખવામાં આવી હતી. તેની જેમ જ રાખવામાં આવી હોય તે જી આપવી અને નિશાનો મારવા, પાંચ વાગ્યાનો સમય થયો એટલે દશ હજાર રદૈટ રજુક્ષેત્રમાં જવા લાગ્યા. આ સ્થાનપર જહાજ કૃત્રિમ યુદ્ધ બતાવવાનું હતું. અંદર એક મોટું વિશાલ ભવન હતું. જેને એમ્ફે થીયેટર કહેવામાં આવે છે. આ સ્થાન દશ હજાર નરનારીઓને કૃત્રિમ રજુસંગ્રામને માટે હતું. સામી બાજુએ જલજ જલ નજરે પડતું હતું. ઉપર ઉત્તમ પરદા હતાં. તે ઘણાં શોભા આપતાં હતાં. રજુસંગ્રામમાં જનારા બાલક બાલિકાઓ પોતપોતાની સામગ્રી સાથે પોતપોતાના સ્થાનપર બેસી, ગપા દક્ષિણ દશમાં વાળ વાગવા લાગ્યા અને તરતજ તે જલમાંથી એક જંગી જહાજ નીકળી આવ્યું. આ જહાજમાં પ્રત્યક્ષમાં કોઈ મનુષ્ય દેખાતું નહોતું પરંતુ તેપર કેવળ અગ્રેજી ઝંડો દેખવામાં આવતો હતો. એ પ્રમાણે જ જહાજને બહાર નીકળી આવ્યાં. આ જહાજોમાં વીજળીના દીવા બળી રહ્યા હતા. આ જહાજો આમ તેમ ફરી રહ્યાં હતાં કે સામેના નગરની ડાબી બાજુએથી એક જહાજ નીકળ્યું ત્યાંથી પ્રકાશ થયો, અને તરત એક ગગનારોહી ભવનો બજારો વિગેરેની રમણીય નગરી દ્રષ્ટિએ પડી. તેના બજારોમાં દારૂ તથા લોકોની અવરજવર દેખાતી હતી. આ નગરીમાં હવાઇ વિમાનો ઉડી રહ્યા હતાં. નગરીની સામે પવંતઉપર લાટ્ટ હાઉસ જ્યોતિસ્તમ્ભ પ્રકાશમાન થઇ રહ્યો હતો. હવાઇ વિમાનમાં માણસોએ ઉપરથી ગોળા મારવાનું શરૂ કર્યું. નીચેના જહાજોએ પણ તેમનો જવાબ દેવા માડ્યો. એ પ્રમાણે લડાઇ ચાલી. ભયાનક લડાઇનો દેખાવ દેખાડવામાં આવ્યો અને અંતે Union Jack નો વાવટો ફરવા લાગ્યો. બાલકોમાંથી ખુશાલીના અવાજો નીકળવા લાગ્યા. ખુશાલીના બેન્ડો વાગવા લાગ્યા. આ ઘટના એક કલાક સુધી ચાલી. આ ઘટના સમાપ્ત થયા પછી બહાર આવીને જોયું તો દક્ષિણ ખુણામાં ટાઇપગ્રહમાં નાચો થઇ રહ્યા હતા વિગેરે.

લંડનમાં આ પ્રમાણેના પ્રદર્શનો કરવામાં આવે છે જેથી જણાય છે કે ત્યાંની પ્રજા દિનપ્રતિદિન કળા કોશલ્યમાં ધણીજ આગળ વધતી જાય છે. તેમાં ઉત્સાહ અને મગજ ખીલવવાની શક્તિઓ પણ વૃદ્ધિ પામતી જાય છે. આપણા દેશના લોકોમાંથી ઉત્સાહપૂર્વક કામ કરવાની શક્તિ નષ્ટ થયેલી દેખાય છે. કદાચિત્ કોઇએ કામ ઉપાડ્યું તો બે ચાર મહિના ઉત્સાહથી કર્યું અને “હવે મારાથી નથી થતું, લોકો પ્યાન નથી આપતાં એટલે હમે શું કરીએ, લોકો સંસ્કારી નથી” એવા નિરાશાના શબ્દો ઉચ્ચારી કામો કરતાં બંધ પડી જાય છે. આવી રીતના નિરાશાવાદે તપોધન બ્રાહ્મણોની અને ભારતવર્ષની પ્રજાની દુર્દશા કરી નાંખી છે. શું તપોધન બ્રાહ્મણોના અમંગલતાઓ આ પર લક્ષ આપી પોતાનું કાર્ય કરવામાં અંત તથા ઉત્સાહ ધારણ કરી પોતાની જાતિને નહિં દીપાવે ?

ગિ. નિ.

તત્સત્પરમાત્મને નમઃ

શ્રીસજ્જનશતક.

(સંયોજક-વાતિ)

મંગલ.

અનન્તનામધ્યેયાય સર્વાકારવિધાયિને ।

સમસ્ત મન્ત્રવાચ્યાય વિશ્વૈક પતયે નમઃ ॥

ઉપક્રમ.

સમગ્ર સંસાર તરફ દૃષ્ટિ કરીએ તો મનુષ્ય માત્ર એક સરખાનું નજરે આવશે છતાં તેમાં બે પ્રકાર રહેલા છે. જગતમાં એવા બે પ્રકારની પશુ અનિવાર્ય અગત્ય છે. અધકાર ન હોય તો પ્રકાશનું સ્વરૂપ સમજાય નહિ. પ્રયત્નથી વિમુખ રહેનાર ને વિશ્રાંતિની કિંમત ગણનામાં આવતી નથી. નહારા વિના સાંઈ સમજાતું નથી. જ્ઞાનદૃષ્ટિથી જોતાં સંસારમાં કાંઈ શુભાશુભ નથીજ, પરંતુ જે શુભાશુભ લાગે છે તે માહક દૃષ્ટિએ અગર તેના ઉપ-યોગના શુભાશુભ યોગથી ગણાય છે તેજ રીતે સર્વ જીવાત્મારૂપ હોવાથી કાંઈ શુભાશુભ નથીજ છતાં પ્રત્યેક જીવને સંજિતો અનુભવ મેળવવા માટે પ્રાપ્ત થયેલાં શરીર, ઇન્દ્રિયો, અંતઃકરણ વિગેરેનો તે જોવો ઉપયોગ કરે છે તે પરથી તે સારો કે નહારો ગણાય છે. સર્વ સાધનેના ઉપયોગમાં શુદ્ધિ એ મુખ્ય છે તે સ્વાર્થપરાયણ રહી કાર્યમાં પ્રવર્ત થાય તો તેમાં સ્વાર્થ અંશના યોગે દુરુપયોગનું વધારે દર્શન થાય છે. બીજાના હિતની ખાતર સ્વાર્થનો ત્યાગ કરી કાર્ય કરવામાં આવે છે ત્યારે સદુપયોગ ગણાઈ ઉત્તમતા મનાય છે. આવા પ્રકારની ઉત્તમતા એ પ્રાણીને સુખદાતા થાય છે. માટે સુખેષુએ તો તેવાજ પ્રકારનું આચરણ કરવું જોઈએ ઉત્તમ આચરણ ક્યારે કર્યું કહેવાય એ દરેક વ્યક્તિને જાણવાની જરૂર છે. સંસારીઓ જોને ઉત્તમ અધમ કહે છે તે વસ્તુ તેનું નથી કારણ બ્યવહાર પરાયણ પુરો જ્યાં પોતાને અનુકૂળ લાગે ત્યાં ઉત્તમતા માને છે ને અતિકૂળ લાગે ત્યાં અધમતા ગણે છે. આવા પ્રકારનો તેમનો નિયમ કાયમ રહેતો નથી. આજ જોને સાર ગણ્યું હોય તેને આવતી કાલે નહાર ગણે છે એટલે એ ધોરણ કાંઈ પણ રીતથી માન્ય રાખવા યોગ્ય નથી. શુભાશુભનો પ્રયમથી આપ પુરોએ નિર્ણય કરેલો છે તે તરફ નજર રાખી જ્યારે આલીએ ત્યારે યથાર્થ સુખ અનાયાસે પ્રાપ્ત થાય છે. તેટલા માટેજ સજ્જન પુરોના સદ્-ગુણોનું વર્ણન કરવા અત્ર પ્રવૃત્તિ કરી છે. તે ગુણોને કેવળ વાંચી જવા માન્યજ સજ્જન થવાનું નથી પરંતુ વાંચી વિચારી તેનું અનુકરણ કરવાથીજ સજ્જન થવાય છે. વધારે સ્પષ્ટતાથી કહીએ તો વધારે ખોરાક ખાવામાં બહાદુરી નથી પરંતુ જઠર જેટલું પચાવી શકે તેટલું ખાઈને શરીરનું પોષણ કરવામાં નિપુણતા છે તેજ વાત અત્રે પણ લાગુ છે અર્થાત્

ગુણોનું અવજ્ઞ કરી, મનન કરી, આચારમાં ઉતારવા. આવો પ્રકાર કરનાર અવજ્ઞ સત્જન થાય છે. તેની સત્જનતા સર્વ નિયંતા સર્વને સ્પુરાવો એવા સંકલ્પ પૂર્વક ઉપદેશનો અંત આણવામાં આવે છે અરહત.

પ્રારંભ.

અનુબંધનું સ્વરૂપ સમજ્યા વિના વિચારવાનની અંધમાં પ્રવૃત્તિ થતી નથી માટે પ્રથમ અનુબંધ કહીએ છાએ. અધિકારી, સંબંધ, વિષય ને પ્રયોજન. સદ્ગુણ પ્રાપ્ત કરી સુખ મેળવવાની ઇચ્છાવાળો પુરુષ આ અંધનો અધિકારી છે. ગુણપ્રાપ્ત છે તે વાયક પ્રાયક છે એટલે તેનો પાપ્યપ્રાયકભાવ સંબંધ છે. સદ્ગુણોનું સ્વરૂપ જે પરિણામિ સર્વે પ્રકારની ઉન્નતિ સાધક છે તે વિષય છે, દોષોદ્ધાધ ગુણની વૃદ્ધિ યથ શુદ્ધ સત્ત્વરે પરિણમતાં તેમાંથી જ્ઞાન પ્રકટ થાય એ પ્રયોજન છે. અનુબંધ કહ્યા પછી અંધનો આરંભ પણ થાય છે.

અર્જુનઃ—અર્જુનઃ પુષ્પાણિ વાસયન્તિ કરદ્વયમ્

અહો મુખનસાંપ્રીતિર્વામદીક્ષણયોઃ સમા ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ—અર્જુનમાં રહેલ પુષ્પ બેઉ હાથને સુવાસિત કરે છે. ખરે ! પુરુષનો પ્રેમ આશ્ચર્યકારક છે. કારણ તેને મન તો કાળો અને જમણો બેઉ હાથ સરખાજ છે. આકૃત એ છે કે ત્દક્ષપર આનંદમાં ખીલી રહેલ સુમનને એક હાથ તોડી બેઠ પાડે છે બીજો હાથ તેને ધારી રાખી સંરક્ષણ કરે છે. એક કર ભક્ષક ને બીજો રક્ષક છે. તે બેઠ તરફ દૃષ્ટિ કરી રક્ષકપર રાગ અને ભક્ષક ઉપર દ્વેષ ન કરતાં ઉભયને સમાન સુગંધી આપે છે. કુસમવત્ જેનું ઉચ્ચ ઉદય છે એવા ગુણવાળ સદ્ગુણ પુરુષો પણ સાત્ત્મવત્ સર્વમૂર્તેષુ જ્ઞેતા હોવાથી અમુક શત્રુ છે વા મિત્ર છે એવો બેઠ ગણી પોતાના ઉત્તમ ગુણોના મિત્રને લાભ અને શત્રુને ગેરલાભ કદિ પણ આપતા નથી; એ તો સર્વને સમાન ગણી સર્વને લાભ થાય એવાજ પ્રકારની પ્રવૃત્તિ કરે છે. સત્જન પદેષુએ આજ રસ્તાનું અનુકરણ કરવું જોઈએ.

ટાંહરો.

અર્જુન રથને પુષ્પ જે, દે કરદ્વય ને ગંધ;

દક્ષિણ વામ ગણી ઉ-ર, ધરે ન બેઠનો ગંધ.

૧

વક્ત્રાદપિ કઠોરાણિ મૃદુનિ કુસુમાદપિ

લોકોચરાણાં ચેતાંસિ કોદિ વિજ્ઞાતુમર્હતિ ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ—સાધુ વા સત્જન પુરુષનું ચિત વગર યજી પણ કઠિણ હોય છે અને કુસુમ કરતાં પણ કોમળ હોય છે. એકજ વસ્તુમાં અથવા પર્મમાં જે વિશાધી પર્મ રહી શકે નદિ એવી ધજાની માન્યતા હોય છે પરંતુ વેદાન્ત સિદ્ધાન્ત જેની સમજમાં આવેલ છે તેને ઉક્ત પદનામાં કઠિ આશ્ચર્ય લાગતું નથી કારણ પચ્ચથીકાર વિધારણસ્વામિએ રચેલ કહેલ છે કે માયાયાં સર્પસંમયાત્ “માયામાં સર્પ સંસ્કર હોવાથી” એજ પ્રમાણે સત્જન પુરુષોનું મન પણ કોમળને કઠિણ ઉભવ પ્રકારનું છે. તેની રચતા એ છે કે

પોતાની ઉચ્ચ બુદ્ધિથી તેમણે જે નિશ્ચય કર્યો હોય છે તેમાં ગમે તેના પ્રકારની આક્રમ આવી પડે તોપણ તેનું ચિત્ત ચલતું નથી, પ્રાચીન સમય પ્રસક્ત થયા છતાં પોતાનો નિશ્ચય ફેરવતા નથી તે વખત તેનું હૃદય સર્વની દૃષ્ટિમાં વજ્રસમાન પ્રતીત થાય છે.

અન્ય રીતીએ વિચાર કરતાં આવી દૃઢતા છતાં એ પ્રકાર કરતાં ધર્મને નીતિને અથવા જનહિતને યત્નિયત પણ હાનિ થતી સમજાય તો પોતાના વિચાર આદ્ર્ હૃદયથી તુર્તજ ફેરવી નાખે છે અને એમ કરવામાં બીજાને મારે પોતાને ગમે તેટલું વેકતું પડે તો મથુ તેમાં પાછા હઠતા નથી એમ કામળને ઠક્ષિણ ઉલખ પ્રકારે સજ્જનનું ચિત્ત રહે છે. વિદ્વાનો કહે છે કે સજ્જન પુરુષના ઉચ્ચ ભૂમિકામાં વિલસતા ચિત્તને જાણવાને કાણુ યોગ્ય છે ? ગુણની ઉપાસના કરી તેની દ્વિભત જેની બુદ્ધિમાં ઉતરી નથી તેવાને તો આમાં કાંઈ આશ્ચર્ય હામશે નહિ. પરંતુ ગુણોપાસકને તો અદ્ભૂત રહસ્ય અવસ્ય જણાશેજ, એવા ગુણી વિના બીજું કાંઈ સજ્જનના ચિત્તને સમજ શકે એમ નથીજ.

દોહરો.

ઠક્ષિણ વજ્ર થકી અતી, કામળ કમળ ન વૃક્ષ;

સજ્જન કરા ચિત્તનું કરે કહો-કો મુન્ય. (૨)

गवादीनां पयोऽन्येषुः सद्योवाजायतेदधि ।

क्षीरोदधेस्तु नाद्यापि महतां विकृतिः कुतः ॥૩॥

સાધાર્થ—ગાય વિગેરેનું દૂધ બીજે દિવસે જોડતો પરિણામ પામીને દધિ-દહો થઈ જાય છે કારણુ તે અલ્પ છે પરંતુ ક્ષીરસાગર-દુધનો સમુદ્ર અઘાવધિ દૂધ રૂપેજ રહેલ છે એ દૂધ કરોડો વર્ષ જેટલો દીર્ઘકાલ ગયા છતાં દધિરૂપે વિકાર પામતુંજ નથી. ખરેખર ! જેને મહત કહેવામાં આવે છે તેમાં કદિ પણ વિકાર આવતોજ નથી. નિર્વિકારત્વ એજ મહત્તાનું ચિન્હ છે. સજ્જન પુરુષો પણ સદા નિર્વિકારીજ રહે છે. ગમે તેટલો સમય વ્યતીત થયા છતાં તે વિકૃતિ ધારતા નથી અર્થાત્ પોતાના ઉત્તમ ગુણોથી મ્યુત થતાજ નથી. તેમની શાન્તિને ભંગ કાંઈ પણ કારણ સામાન્ય કારણ-ને લઈ થતોજ નથી. સામાન્ય મનુષ્ય કદિ ભૂલ ખાઇ સજ્જનની મર્યાદાનો ભંગ કરી તેમના પ્રતિ તિરસ્કારથી લુએ છતાં સજ્જનો તેના એ કૃત્યની ઉપેક્ષા કરીને પોતાની મોટાઇમાં વિકાર ઉત્પન્ન થવા દેતા નથી. તુચ્છકારણ મારે બોલી બગાડતા નથી.

દોહરો.

અલ્પ દૂધ ગાયો તણું થાય દધિ આકાર,

ક્ષીરાબ્ધિ બહુ કાળનો વડાને નહિ વિકાર. (૩)

संपदो महतामेव महतामेवचापदः

वर्धतेक्षीयतेचन्द्रो नतुतारागणःकचित् ॥ ૪ ॥

સાધાર્થ—મહત-મોટાનેજ સંપદા મળેછે અને દુઃખ પણ મહાનના શિરપરજ આવી પડે છે એ વાત હાખયો આથી સિદ્ધ કરે છે કે તારાગણમાં ચંદ્ર સર્વથી મોટો છે તો તેને વધવું ને ઘટવું પડે છે. તારાએને તેમાંનું કંઈ નથી ત્યારે તેમનો પ્રકાશ સંપત્તિ પણ સ્વલ્પ

છે. કરોડો તારાઓ રાત્રિમાં જળાય છે છતાં અધિકારના આવરણને અલગ કરી શકતા નથી. ચંદ્રમાને સત્તા પ્રકાર વધારે છે તેથી એકલોજ ઉદય ચર્તાજ અધિકારને ઉડવી દે છે પરંતુ તે શુકલ પક્ષમાં વૃદ્ધિ પામતો પૂર્ણિમાએ પૂર્ણ જળાષ્ટ કૃષ્ણ પક્ષમાં ક્ષય પામતો પામતો અમાવાસ્યાએ અદૃશ્ય થઇ જાય છે એટલે સંપત્તિ સાથે વિપત્તિનો પણ અનુભવ કરે છે તેજ પ્રમાણે સદ્ગુણરૂપ સંપત્તિ મેળવી સન્નજન થવા વાળા વિરલ હોય છે અને સામાન્ય ગુણધારી ધણા હોય છે. તેમાં સામાન્ય મનુષ્યો બહુ એકત્ર થયા છતાં કોઇ પ્રકારની પડેલ તકરારનો અંત આણી શકતાં નથી ને ગુણવંત એક સન્નજન વચ્ચે પડતાં તેના તેજના પ્રભાવથી સહજમાં તે તકરારનો અંત આવે છે એવો સન્નજનનો પ્રભાવ છે; પરંતુ તે પ્રભાવને વધવાને ઘટવાના પ્રસંગો વારંવાર ઉભા થાય છે. દુર્જનો તેની સન્નજનતા તોડી પાડવા તેના તરફ અનેક પ્રકારનાં વિધો પ્રેરતાજ રહે છે તેમાં કોઇ વખતે સન્નજનનું તેજ ઢંકાઇ ગયા જેવું દેખાય છે. તેના પર વિષત્તિનો વરસાદ વર્ષતો જળાય છે પરંતુ અંતમાં એ વિપત્તિ જતાં તેનો ઉત્તમ ગુણ પૂર્ણિમાના ઈંદુની માફક પૂર્ણ પ્રકારે છે અર્થાત્ યથાર્થ સુખ દુઃખનો અનુભવ પણ પૂરાને વિશેષનેજ યાય છે સામાન્યને નહિ.

દાહરો.

સુખ મોટાને સાંપડે દુઃખ પણ તેને યાય,
વધે ઘટે છે ચંદ્રમાં તારાને નહિ કાંઈ. (૪)

વિકૃતિં નૈવ ગચ્છન્તિ સદ્ગદોષેણ સાધવઃ

આવેષ્ટિં મહા સર્પૈશ્ચન્દનં ન વિપાયતે ॥ ૬ ॥

સાવાર્થઃ—સંગ દોષ વડે સાધુઓમાં વિપ્રતિ આવતી નથી. જેમ મોટા સર્પ રાત્રિ દિવસ ચંદ્રને વિદાઇને રહે છે છતાં સર્પના સંગથી ચંદ્રન વિષવાળું થતું નથી. આપણમાં દહેવત છે કે “સોખતે અસર” વા “સંગ તેવો રંગ” એ વાત સન્નજન સાધુને માટે નથી. નીચ મનુષ્ય સાધુનો સંગ કરી ઉચ્ચ થાય છે પણ નીચની સોખત સન્નજનને આદરણીય નથી.

વિવિધ દેશપરદેશ સમાચાર.

વીજલી શક્તિનાં અદ્ભુત ક્રિયા—યુરોપમાં પ્રાકૃતિક નવી નવી પ્રકારની શોધો થતી જાય છે જે જોઇને ભારતવાસીઓ તો અમાજ બની જાય છે. આખપ, વીજળી અને આસથી આજ દિવસ સુધી રેક, તાર, હવા શાકી, બ્લાજો આગમોટા આદિ વાહનો ચાલતાં અને ઉધડાં જલ્પાં છે અને જેવાં છે, પરંતુ હવે તો મનુષ્ય ઉભા ઉભા તેમની મેગ ચાલી શકે છે એવી શોધ થઈ છે. અમેરિકાના ન્યુયોર્ક નગરમાં એક ક્ષરીગરે આશ્ચર્ય જનક પત્રના અગ્રઓ બનાવ્યાં છે. તેમાં તેમણે બે ધોડાની તાકાત વાળી મોટર લગાડેલી છે, તેમાં વીજળીની શક્તિ છે. મનુષ્ય તે પર ધણી સહેલાઈથી ઉભા રહી શકે છે. તે ખડાઓ પહેરે છે અને પોતાને જેટલી ગતિથી જવું હોય તે પ્રમાણેનું બટન દબાવવાથી તેના પ્રમાણમાં તે ખડાઓ મનુષ્યને લઇને નાસવા લાગે છે. આ અગ્રઓથી વધારે શ્રમ

પડતો નથી. જેટલો ચાલવાથી શ્રમ પડે છે તેટલોજ તેનાથી શ્રમ પડે છે પરંતુ કામ શીઘ્ર થઇ જાય છે. ધન્ય છે યુરોપનાં કૃષ્ણ મગજને.

અમેરિકામાં ભારતવાસીઓની સહાયતા—અમેરિકાના સંયુક્ત રાજ્યમાં આજ કાલ ૧૫૦ ભારતીય વિદ્યાર્થીઓ છે. દર માસે પાંચ દશ નવા આવતાંજ જાય છે. આ સર્વ વિદ્યાર્થીઓએ મળીને “હિંદુસ્તાન સમિતિ” નામની એક સમા ઉઘી કરી છે. વર્તમાન અને ભવિષ્યના ભારતીય વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરવામાં સહાયતા પ્રદાન કરવી તથા શિક્ષણ સંબંધમાં શોધખોળ કરી તે વિદ્યાર્થીઓને બતાવવી એ આ સભાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ છે. આ રાજ્યના સર્વ સ્થાનોમાં જ્યાં ભારતીય વિદ્યાર્થીઓ છે ત્યાં આ સભાની શાખા છે. શિક્ષણમાં આની પ્રધાન શાખા છે. ખીન્ન દેશોમાં પ્રયાણ કરીને ભારતવાસીઓ પોતાના બધુઓને ભુલતા નથી તે સદ્ભાગ્યની વાત છે.

પનામાનું વિશ્વપ્રદર્શન—સન ૧૯૧૫ નાં ‘ફેબ્રુઆરીમાં પનામા-પેસિફિક’ વિશ્વ પ્રદર્શન અમેરિકાના મેન કાન્સીટોમાં શરૂ થનાર છે. અમેરિકાએ આ પ્રદર્શન માટે આખી જગતના માનવોને નિમંત્રણ કરેલાં છે. આ મહાન વિશ્વપ્રદર્શનમાં ભાગ લેવાને સર્વત્ર અનેક પ્રકારની તૈયારીઓ ચાલી રહી છે ત્યારે આપણા દેશમાં જાણે કેાંઈ એ વાતજ જાણતું નથી ! ધણાઓ તો એમજ સમજતા હશે કે અમેરિકા જેવા મુધારાને શિખરે પહોંચેલા દેશના મહાન પ્રદર્શનમાં મોકલવા યોગ્ય એવી કાંઈ પણ વસ્તુ હિંદમાં નથી કે, જેથી આ લાભ લઇ શકાય ! આ ભય કેટલેક અંશે ખરો છે, ઔદ્યોગિક વિષયમાં હિંદ પછાત છે, અને ખેતી જુના સાધનો વડે ચાલે છે. માત્ર કંઈક દસ્તાકવાનું અસ્તીત્વ રહેલું છે કે જે મોકલવા યોગ્ય ગણાય. આ શિવાય ભારતવર્ષની પ્રાચીનકાલની ઐતિહાસિક વસ્તુઓ, પ્રાચીન ધર્મગ્રંથ વગેરે પણ ત્યાં સ્થાન મેળવી શકે એમ છે. આમ બની શકે એમ છે, પરંતુ તે કાર્ય કરે કેાણ ? અમારા અભિપ્રાય પ્રમાણે એક કમીટી નિયુક્ત કરવી જોઈએ, કે જે આવી એવી વસ્તુઓનો સંગ્રહ કરી કરાવી ત્યાં મોકલવાનો પ્રયત્ન કરી શકે પરંતુ એ તરફની કંઈ પ્રવૃત્તિ જણાતી નથી. ગમે તેમ પણ આ કાર્ય ‘અગત્યનું’ છે. હિંદના પ્રાચીન ગૌરવની કંઈક ઝાંખી એ ગૌરવને સુચવતાં રહેલાં કેટલાક અવશેષોથી. જ થઇ શકે એમ છે અને તે કરવાનો આવો અત્તરમ લાભ સુકવો જોઈએ નહિં.

બહેરાંઓને સાંભળવાનું યંત્ર.

અત્યેક મનુષ્યને ગાનેન્દ્રિયદ્વારાજ્ઞાન મળે છે. મધુર અને સ્વાદિષ્ટ ભોજન કરતાં કરતાં રસેન્દ્રિયનું જ્ઞાન વધે છે. વૃદ્ધ અને સુખકારક પદાર્થોનો સ્પર્શ કરતાં સ્પર્શેન્દ્રિયની શક્તિ વધે છે, અને પ્રકાશમાં બહારની વસ્તુઓને જોતાં જોતાં નેત્રેન્દ્રિયનો વિકાસ થાય છે. આજ પ્રકારે ધ્વનિના તરંગોથી પણ અવજ્ઞેન્દ્રિયની (ધ્વનિ તરંગદ્વારા જ્ઞાનપ્રાપ્તિની) સ્વાભાવિક શક્તિ કંઈક ઓછી થઇ જાય છે. આનું પરિણામ એ આવે છે કે તેઓ બહારથી આવેલા અવાજને સાંભળી શક્તા નથી. આવાં બહેરાં મનુષ્યો એટલે કે જેમની શ્રવણશક્તિ તદ્દન નષ્ટ થઈ ગઇ હોય તેઓને માટે એક વિજ્ઞાનીક યંત્રનો ઉપયોગ કરવાની શોધ થઇ છે. આ યંત્રનો બનાવનાર પેરીસનો આલ્બર્ટ માર્સિ નામનો એક ડોક્ટર છે. ત્રણેક મહિના ઉપર બ્રાહ્મન શહેરમાં યુરોપની એક વૈજ્ઞાનિક પરિષદ ભરાઇ હતી. આ પરિષદમાં ડૉ. માર્સિ, અનેક વૈજ્ઞાનિકોની સમક્ષ પોતાની શોધ સંબંધી કેટલાક પ્રયોગ કરી

ખતાવ્યા હતા. આના પહેલાં પણ એણે ૧૭૫ બહેરા લોકો પર એ યંત્રના પ્રયોગ કર્યા હતા. આ પ્રયોગનું પરિણામ નીચે પ્રમાણે આવ્યું હતું.

પ્રયોગ પહેલાં શ્રવણેન્દ્રિય શક્તિની આ દશા હતી.

૧) ધડીયાળો દીક દીક અવાજ ૧૦ ફુટ દુરથી સંભળાતો નહોતો.

૨) ધીમે હાંફવાનો અવાજ. ૧૦ ફુટ છેડેથી સંભળાતો નહોતો.

૩) સાધારણ બોલવાનો અવાજ ૬૦ ફુટ દુરથી સંભળાતો નહોતો.

યંત્રનો પ્રયોગ કર્યા પછી.

૧) ધડીયાળ ૧૫ ફુટ દુરથી સંભળાઈ.

૨) હાંફણુ ૧૫ ફુટ દુરથી સંભળાઈ.

૩) બોલવાનો અવાજ ૭૦ ફુટ દુરથી સંભળાયો.

આ યંત્રમાં દર સેકન્ડે ૮૦ થી ૩૫૦૦ સુધી ધ્વનિ તરંગ (Sound Vibrations) ઉત્પન્ન કરવાની શક્તિ છે. મનુષ્યના અવાજની સ્વાભાવિક સીમા પણ એટલે સુધીના ધ્વનિ તરંગોથી પરિમિત છે. જે વખતે આ યંત્રનો તાર બહેરા માણસના કાનમાં લગાડવામાં આવે છે અને ધ્વનિ-તરંગ ઉત્પન્ન કરવામાં આવે છે ત્યારે એના કાનમાં કંઈક ગંદી પડીયતી.

સુરતના અબરપત્રી જણાવે છે કે વૈશાખ માસમાં સુરતમાં તપોધન બ્રાહ્મણ યાત્રિમાં લગ્નની ધામધુમ ઘણી સારી રીતે યજ્ઞ હતી. તે અરસામાં નિમ્નલિખિત મહાશયોએ પોતાને ત્યાં વિવાહ પ્રસંગે નીચે પ્રમાણે દાન કર્યું હતું:—

મ. નાયુભાઈ દુર્લભરામ તેમની પુત્રી બહેન ચંદનના લગ્ન નિમિત્તે. રૂ. ૨-૦-૦

મ. મંચુભાઈ કૃષ્ણચંદ તરફથી ભાઈ જ્યેષ્ઠ ગોપાળજીના લગ્ન નિમિત્તે. રૂ. ૨-૦-૦

મ. નાયુભાઈ શિવલાલે પોતાની પુત્રી બહેન લક્ષ્મીના લગ્ન નિમિત્તે. રૂ. ૨-૦-૦

મ. નામરજી ગોવિંદજી ગુપ્તેશ્વરવાળાએ પોતાના પુત્ર પ્રાણશંકરના લગ્ન નિ. રૂ. ૨-૦-૦

આ દાન સુરત તપોધન બ્રાહ્મણ વિદ્યોત્તેજ્ય મંડળને આપવામાં આવ્યું છે જેથી ઉપરોક્ત સર્વ મહાશયોને ધન્યવાદ થતે છે. આ દ્રષ્ટાન્ત સર્વ મહાશયોને અનુકરણીય છે.

ખંભાતની તપોધન બ્રાહ્મણ યાત્રિના પ્રતિષ્ઠિત ગૃહસ્થ મ. હરગોવિન્દરાસ નાનાલાલની પુત્રીના લગ્ન ખંભાત મુકામે વૈશાખ માસમાં ઘણી ધામધુમથી કરવામાં આવ્યા હતા. તે પ્રસંગેને લીધે તેમણે આપણી યાત્રિના ઉપયોગી ખાતાઓમાં દાન આપવાની ઇચ્છા પ્રદર્શિત કરી હતી. જે રકમ મળશે તે હવે ખજીના અંકમાં પ્રગટ કરવામાં આવશે.

તપોધન બ્રાહ્મણ યાત્રિ દિતેવી મ. ગંગાશંકર દી. શર્માના લગ્ન ખંભાત મુકામે ઘણી સમારોહથી વૈશાખ માસમાં યજ્ઞ હતા. તેમના તરફથી પણ દાનની જે રકમ પ્રાપ્ત થશે તે હવે ખજીના અંકમાં પ્રગટ કરવામાં આવશે.

દુર્ગ સમાચાર—મ. હોટાલાલ દયાશંકર ચવળ. પોળકાના માચતલદાર નીમાયા છે જેથી તપોધન બ્રાહ્મણ યાત્રિ દુર્ગ પામી છે. આવા એવાને પ્રાપ્ત કરી યાત્રિ ઉત્કર્ષના વિચારો હૃદયમાં વિગેરે અને વિશેષ ખાવડો એવી અભિલાષા છે.

તૃતીય કોન્ફરન્સના હેવાલ માટે બ્રાહ્મણ ધર્મનો ખાસ વધારો.

૩૦

પાટણમાં તૃતીય તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્ફરન્સ.

તપોધન બ્રાહ્મણોની ત્રીજી કોન્ફરન્સ પાટણ મુકામે સ્ટેશન નજદીક શેઠ વીક્રમ ચત્ર-ભુજની જગામાં શ્રીમાન મહાશય પ્રહલાદજીભાઈ સેવકરામના અધ્યક્ષપણા નીચે તા. ૨૩, ૨૪, ૨૫, મે ૧૯૧૪ ના દિવસોમાં ભરોછ હતી. અમદાવાદ, ધોળકા, વઢીયાલ, સુવાલ, છાંતેર, જગમ ચરોતર, સુરતાદિ સ્થલોએથી અનેક સ્ત્રીપુરુષો, આ કોન્ફરન્સમાં ઉત્સાહપૂર્વક ભાગ લેવા આવ્યા હતા. તા. ૨૨-૫-૧૪ ને દિવસે મધ્યાહ્ન કાળે બે વાગે પ્રમુખ સાહેબ મ. પ્રહલાદજીભાઈ પાટણ સ્ટેશને ઉતર્યા હતા તેમને આવકાર આપવા રા. બીખારામ ગો-વિંદરામ તથા મુંબાઈવાળા ગિરિનજાંકર નિર્ભયરામ વિગેરે અનેક ગૃહસ્થો સ્ટેશન પર હાજર રહ્યા હતા. તે પછી તેમને વાજતે ગાજતે ઉતારા પર લઈ જવામાં આવ્યા હતા. તા. ૨૩ મે ૧૯૧૪ ને શનિવારના પ્રાતઃકાળે ૭ વાગે સુરત તથા ખંભાત તપોધન બ્રાહ્મણ વેદશાળાના વિદ્યાર્થીઓએ વૈદિક દ્વન કર્યો હતો. તેના પ્રભાવ પધારેલા પ્રતિનિધિઓ ઉપર ધ્રોણ સારો પડ્યો હતો. તે પછી લગભગ આડેક વાગ્યાને સુમારે પ્રમુખના ઉતારા ઉપરથી ૪૦૦ થી ૫૦૦ સ્ત્રી પુરુષો સાથે એક મોટું સાજન પાટણના મુખ્ય રસ્તા પર ચઢીને વાજતેગાજતે દરવા નીકળ્યું હતું. લોટા ઘણા આનંદમાં જણાતાં હતા. સ્ત્રીઓ ગીતો ગાતી હતી અને પ્રમુખ સાહેબ પોતાના પુત્ર અને મ. ગિરિનજાંકર સાથે બે ધોડાની ગાડીમાં બેઠેલા હતા. રસ્તામાં મ. દુર્ગાશંકર મ. કેશવલાલ અને મ. નયુશંકરભાઈએ પોતપોતાના સ્થાનો આગળ તે સાજનને ઉભુ રખાવી પ્રમુખનો હારતોરાથી સત્કાર કર્યો હતો. તે પછી બરાબર ૯ વાગ્યાને સુમારે પ્રમુખ સાહેબ અને સર્વ સાજન મંડપમાં પધાર્યા હતા અને તેમને કુમારિકાએ વધાવી લીધા હતા.

તે પછી વિ. અંબાલાલનું એક અસરકારક ભજન થયું હતું. તે પછી પાટણના રા. કાળીદાસ કેશવલાલ, ચંદ્રલાલ પ્રશુરામ, દામોદર નયુરામ અને કવિ અંબાલાલ જ્યેષ્ઠકરના અધ્યક્ષાને કયાં હતાં જેમાં જાતિ ઉત્પત્તિના ઉપાયો વિષયમાં વિવેચન કરવામાં આવ્યું હતું.

સાંધકાળે ત્રણ વાગે બાસ વિનાયકરાવના ભજનથી કોન્ફરન્સનું કામ શરૂ થયું. સ્વાગત કમીટીના પ્રમુખ રા. બીખારામ ગોવિંદરામનું ભાષણ શરૂ થયું તેમાં તેમણે કોન્ફરન્સો ભરવાની શું આવશ્યકતા છે તે વિસ્તાર પૂર્વક જણાવ્યું હતું. શ્રવણ-મનન નિદિધ્યાસન અને અનુભવ એ સાધનોમાં પ્રથમ સાધન શ્રવણ છે અતઃ કોન્ફરન્સ ભરવાની જરૂરીયાત છે કારણકે તે શિવાય આપણી જ્ઞાતિ ઉત્કર્ષના શું ઉપાયો છે તે આપણે જાણી શકીએ નહિ. તેમનાં બ્યાખ્યાનનો સારો પ્રભાવ પડ્યો હતો. તે પછી પ્રમુખસ્થાનની દરખાસ્ત મુકતાં શ્રીમાન મ. પ્રહલાદજીભાઈ સેવકરામને ચુંટી કાઢવામાં આવ્યા હતા. તેમણે પોતાનું શરૂઆતનું ભાષણ ધણીજ વિદ્વાતપૂર્વક રીતે કર્યું હતું. તેમાં તેમણે, આપણે તપોધન બ્રાહ્મણ છીએ; છતાં કાંઈ લુદાજ પ્રકારના મતાવા છીએ તથા આપણે કેળવણીમાં ધણાં પગલ

છીએ. આપણી ઉન્નતિ માટે આપણે જે જુદા જુદા ભાગમાં બહેંચાઈ ગયા છીએ તેમ નહિ થના આપણે સર્વએ એકત્ર થઈ જવું જોઈએ. કુસંપ વૈર અભિમાનાદિને છોડી આપણે ઐશ્વર્ય કરવી જોઈએ. બધુએ ! ત્રણ વર્ષથી આપણી કોન્ફરન્સ ભરાય છે અને વસ્તુતઃ આપણામાં પ્રેમની લાગણીયો ઉત્પન્ન થાય તેવોજ તેનો હેતુ છે. ધણાક કોન્ફરન્સ ભરવાના હેતુને નહિ સમજી તેનાથી કાંઈ ફાયદો નથી, તેથી કાંઈ લાભ થવાનો નથી એવા ઉદ્ગારો કાઢે છે પરંતુ આપસમાં પ્રેમ, એકમેક સાથે પરિચિતપણું શાળાઓ ઉત્પન્ન કરવી, જ્ઞાતિનું અભિમાન થવું છતાં અનેક લાભો કોન્ફરન્સથીજ થઈ શકે છે.

પ્રથમ આપણે વસ્તીપત્રકથી આપણા જ્ઞાતિ બાધવેની સ્થિતિ તપાસવાની છે. તેમની સ્થિતિ જાણ્યા પછી, તેમની ઉન્નતિ માટે આપણે કાંઈ પણ યોજના કરી શકીએ. તેને માટે વસ્તીપત્રકના ફોર્મો છપાવ્યા છે અને ઘણાં ઠેકાણે મોકલી આપ્યા છે. તેમાંથી ફેટલાક ભરાઈ આવ્યા છે અને ફેટલાક હજી ભરાઈને આવવાના છે. આવેથી આપણે તે વિષયને પરિપૂર્ણ કરી ઉત્કર્ષ માટે આગળ વધીશું.

તે પછી આપણી ફેળવણીની સ્થિતિ વિચારણીય છે ફેળવણીને માટે પુરૂષાર્થો બનવાની જરૂરીયાત છે અને તેવા બની આપણી જ્ઞાતિમાં વિદ્યાનો પ્રચાર થાય તેવા મુખ્ય લક્ષ્ય રાખવો જોઈએ. વિદ્યાત્રી હી થવાથી વાસ્ત્વિક, પાણિની વેળ્યાસાદિ મહાન પુરૂષો થયા છે માટે ફેળવણીને પ્રચાર કરવો તે આપણા મુખ્ય ઉદ્દેશ છે.

આપણી જ્ઞાતિમાં નિરાધાર વર્ગ મોટો છે એમ આપણે સારી પેઠે જાણીએ છીએ. એના નિરાધાર વર્ગના આપણા બંધુઓને આપણે કામે લગાડવા તે આપણી ફરજ છે. જગતમાં જીવન તેનુંજ સાથક છે જેનાથી બીજા ઘણાક માણસો જીવે છે.

ફેળવણીને માટે આપણે વિવિધ પ્રકારના ફંડો કાઢવા જોઈએ. શિષ્યવૃત્તિઓ, બોર્ડીંગ સ્કૂલો વેદશાળાઓને માટે પહેલ્લી વળવા માટે લોટરી વિગેરેથી નાણાં મેળવવા બચ્ચર્યા કરવી જોઈએ.

ખેતીવાડીની ઉન્નતિ માટે સહાયકારી મંડળીઓ સ્થાપન કરવી જોઈએ.

તેમણે બાળવય તથા રૂઝવા કુટવાના અનિષ્ટ રીવાજો દૂર કરવા કહ્યું હતું. આ શિવાય કોન્ફરન્સની શ્રી વધારવા સખધમાં બ્રાહ્મણધર્મ માસિક, પ્રતિનિધિ સભા સંબંધમાં ઘણા મનન કરવા જેવા વિચારો દર્શાવ્યા હતા. તેમનું વ્યાખ્યાન છપાયું છે જે બ્રાહ્મણધર્મ ઓદીસ સીધીગલી મુઆઈ એ ઠેકાણે જે પૈસાની ટીકીટ મોકલેથી મળે છે.

તત્પશ્ચાત્ ધોળકાવાળા શ્રીમાન્ ડા કેશવલાલ મોતીલાલે સામાજિક અવનતિ એ વિષય ઉપર વ્યાખ્યાન આપતાં જણાવ્યું કે આપણી શારીરીક અવનતિનું કારણ બાળવય અને બ્રાહ્મણ્ય ભંગ છે પ્રાચીન સમયમાં જ્યારે સ્વયંવરોથી લગ્ન થતાં ત્યારે આજ કેવળ માળા-પની ઈન્જીથી લગ્નો થાય છે. આ શિવાય લગ્ન પ્રસંગે ઉભય પક્ષે પરસ્પર પ્રેમ દર્શક ચિહ્નો દર્શાવવાં જોઈએ તેને જાહેર પાપેડો ભાગવા ફટાણાં ગાવા છતાં અનિષ્ટ ચિહ્નો દેખાય છે અને તેના પરિણામમાં ગૃહસ્થાશ્રમ પણ તેવોજ દુષ્ટાથી નીવડે છે. તેમનું આ વ્યાખ્યાન ઘણુંજ વિદ્વાન્યુક્ત અને વિચારપૂર્વક હતું. તેનો પ્રભાવ પણ શ્રોતાઓના પર

ઘણાજ ઉત્તમ પ્રકારનો પડ્યો હતો, તે પછી ઇસર નિવાસી મહારાજ શંકરદાસ ગુલાબરાયે
 એક બોધયુક્ત અસરકારક ભજન ગાયું હતું. તેમના ભજન બાદ તાળીયોના ગગડાટ વચ્ચે
 મ. ગિરિજશંકર નિર્ભયરામનું વ્યાખ્યાન શરૂ થયું હતું. તેમણે પોતાનો વિષય “તપોધન
 બ્રાહ્મણોનું તપ” રાખ્યો હતો. તેમણે પોતાના વ્યાખ્યાનની શરૂઆતમાં ઉપરનો વિષય
 રાખવાની આવશ્યકતા શું ! તે પ્રતિપાદન કર્યું હતું. તપોધન શબ્દથી તેમનું તપ સિદ્ધ થઈ
 ગયું છે. તે છતાં તપોધનોનું તપ એટલા માટે રાખવામાં આવ્યું છે કે તપોધનો આજ
 કેવળ નામનાજ તપોધનો રહી ગયા છે માટે તપોધનો કેવા પ્રકારનું તપ કરે તો તપોધનો
 કહેવાય તે જાણવાની અત્યંત આવશ્યકતા છે જેથી આ વિષય રાખવામાં આવ્યો છે.
 આપણું પ્રથમ તપ એ છે કે આપણે દૂર દૂર દેશોમાં રહેવાથી એકમેકને ભૂલી જઈ દરેક
 પ્રકારથી જુદા પડી ગયા છીએ અને તેમાંથી પ્રેમની લાગણીઓ દૂર થઈ ગઈ છે તે ઉપ-
 રિયન કરવી જોઈએ. જ્યાં સુધી આપસ આપસમાં પ્રેમ ઉત્પન્ન નહિ થાય ત્યાંસુધી આપણી
 ઇન્ટ સિદ્ધિ થઈ શકશે નહિ. કેટલાકે આચાર વિચારના બેદે પોતાનામાં પ્રેમની લાગણીઓ
 રાખી શકતા નથી એમ કહે છે પરંતુ મારો વિચાર એવો છે કે પોતાના બંધુઓમાં આચાર
 વિચારોની સુધારણા પણ પ્રેમ શિવાય થઈ શકતી નથી. જે સુધારકો જેમને સુધારવાના
 છે તેમને તરછોડે છે તેઓ તેમનાથી જુદા પડી તેમને સુધારવાની સ્વપ્ને પણ આશા
 રાખી શકતા નથી. આ પ્રમાણે વિવિધ પ્રકારના દ્રષ્ટાન્તોથી તપોધન બ્રાહ્મણોના તપનું પ્રથમ
 લક્ષણ પ્રેમ પર ઘણીજ અસરકારક રીતે વિવેચન કર્યું હતું. તેમના વિવેચનાન્તર પ્રયુખ
 સાહેબે સર્વ મહાશયોને જણાવ્યું કે આજના વક્તા મ. ગિરિજશંકરજીએ અસપરસમાં
 પ્રેમની લાગણીઓ ઉત્પન્ન કરવા માટે આપને પ્રતિજ્ઞા કરવા જણાવ્યું છે તે પર લક્ષ આપી
 હવે પછી આપ સર્વ તે પ્રમાણે વર્તન કરશો. આવી રીતે પ્રથમ દિવસની કાર્યવાહી સમાપ્ત
 થઈ હતી બીજે દિવસે પ્રાતઃકાળે સુરત અને ખંભાત ત. આ. વિદ્યાર્થીઓએ શિવપૂજા
 કરી હતી. તે પછી મ. વિનાયકરાવ તથા ગિરિજશંકર શુકલાદિના ભજનો થવા બાદ
 મ. ગિર્ધરલાલ કુંગરભાઈનું કેળવણી વિષય ઉપર ભાષણ થયું હતું. અમદાવાદ
 મંડળના મ. ત્રીકમલાલે યાત્રિ એવા એ વિષય ઉપર એક કાવ્ય ગાઈ બતાવ્યું
 હતું. તે પછી મ. ગિરિજશંકર નિર્ભયરામે શિવપુરાણના ૪૪ મા અધ્યાયની કથા
 કરી હતી. તેમણે જણાવ્યું કે આ શિવપુરાણથી કથા કરવામાં પ્રથમ પ્રશ્ન એ
 ઉપગિયન થાય છે કે ઉપનિષદકારાદિ બ્રહ્માન અથોની કથા કરવાનું મૂળ, શિવપુરાણની
 કથા કરવાની શું આવશ્યકતા છે ? ઉત્તર એ છે કે હાલમાં કહેવાનો તપોધન બ્રાહ્મણોના
 ઇતિહાસ શિવપુરાણના ૪૪ મા અધ્યાયમાં છે એમ કહેવામાં આવે છે તે કારણથી તે ઇ-
 તિહાસ તપાસવાની જરૂર છે. તે ઇતિહાસ તપાસતાં પહેલાં પુરાણોની શું રિયલિટ છે તે પણ
 આપણે જાણવું જોઈએ. સનાતન ધર્મના વિદ્વાનો કહે છે કે સમ્રાટોના આચાર્યોના આપસ
 આપસના મતભેદને લીધે પુરાણોમાં એકમેક પીરદર્શી અનેક પ્રકારના વિરોધની વાતો ગુ-
 સાડી દીધી છે. આ કારણે લીધે આપણે તપોધન બ્રાહ્મણો સર્વધર્મમાં જે અભિપ્રાય પુ-
 રાણોપરથી બાંધવાનો છે તે મનુસ્મૃતિકારે બતાવેલી કુચી ઉપરથી બાંધી શકીશું. તે કહે
 છે કે તર્કથી એપણે સત્ય જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકીશું. અતઃ શિવપુરાણના ૪૪ મા અધ્યાય
 ઉપર વિચાર કરતાં તે કુચીને આશ્રય લઈશું. પ્રથમ તો આ અધ્યાયને ૪૩ મા અધ્યાય

સાથે જોડતાં અતિમ શ્લોકમાં એમ કહેલું છે કે દેવલોકાનું કર્તવ્ય શું ? આવી રીતનાં કર્તવ્ય સમ્બંધનો પ્રશ્ન પૂછતાં દ્વીપિ નામના બ્રાહ્મણની કથા કરી છે. પ્રશ્ન કાંઈ અને ઉત્તર કાંઈ એવું દ્રષ્ટિએ પડે છે. તેમણે શિવપુરાણના ૪૪ માં અધ્યાયની મુખ્ય મુખ્ય વાતો લઈ ત- પોષન બ્રાહ્મણો વેદાધિકારી શુદ્ધ બ્રાહ્મણો છે એમ સિદ્ધ કર્યું હતું. તેમની કથાનો જનસ- મુદ્ધ ઉપર ધણીજ સારો પ્રભાવ પડ્યો હતો. તે પછી અમદાવાદ દ્વિતિયિન્તક મંડળના વિદ્યાર્થીઓએ ગુરુકુળ વિષય ઉપર સંવાદ કરી બનાવ્યો જોતો. તેની જનસમુદ્ધ ઉપર ધણીજ સારી અસર થઈ હતી. ઉપરોક્ત મંડળનું આ કર્તવ્ય ધણું પ્રસંશનીય હતું. તે પછી મ દુર્ગાશંકર ભાઈશંકર અને પં. હરિશંકર શર્માના વ્યાખ્યાનો થયાં હતાં. પં. હરિશંકરના ઉપદેશની સ્ત્રીજનો ઉપર ધણીજ સારી અસર થઈ હતી. તે પછી સભા વિસર્જન થઈ હતી અને રા. પ્રહલાદજીભાઈ સેવકરામ રા. બીખારામ ગોવિંદરામ, રા. ડા. મણિલાલ ચુનીલાલ, રા. ડા. જ. કેશવલાલ મેઝીલાલ, રા. મણિલાલ મગનલાલ, રા. ડા. માધવલાલ રા. ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામ વિગેરે પ્રતિષ્ઠિત મહાશયોની એક કમિટી પધારેલા સર્વ ગૃહ- સ્થોના મકાનો પર પરસ્પર મેળાપ કરવા ગઈ હતી અને ત્યાં આ જ્ઞાતિની ઉત્તરિ સમઘર્મા ચર્ચાઓ કરી તેની ટીપ્પણી કરી લીધી હતી. પધારનાર ગૃહસ્થોનો ઉત્સાહ ધણો સારો નજરે પડતો હતો. આ પ્રમાણે બીજા દિવસની પ્રાતઃકાળની કાર્યવાહી સમાપ્ત થઈ હતી.

દ્વિતીય તપોધન બ્રાહ્મણ મહિલા પરિષદ.

ઉપરોક્ત કાર્યવાહી સમાપ્ત થયા પછી મધ્યાહન કાળે રાા વાગે કોન્ફરન્સ મંડપમાં સ્ત્રીઓની એક ગંજવર સભા થઈ હતી. આ સમયે લગભગ ૨૫૦ થી ૩૦૦ સ્ત્રીઓએ હાજરી આપી હતી અને સાંજ સુધીમાં તે વધીને લગભગ ૩૫૦ થી ૪૦૦ ની થઈ હતી. આ સ્ત્રી સંખ્યા હેરત ઉપજવનારી હતી. પ્રથમ મણિગૌરી તુલજીરામે મંગળાચરણ કર્યું હતું. તે પછી મહિલા પરિષદના પ્રમુખ તરીકે શ્રીમતી કુન્દલાલકમી ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામને ચુંટી કાઢવામાં આવ્યા હતા. તેમણે પોતાનું પ્રયુજ્જ્વલન લઈને પોતાનું શરૂઆતનું ભાષણ ચલાવ્યું હતું. તેમાં તેમણે વિધવિધ દ્રશ્ય-તોથી આવી સ્ત્રી પરિષદો ભરવાની અગત્યતા બતાવી હતી અને સ્ત્રી સુધારણાની અતિ આવશ્યકતા સમજાવી હતી. અતિ ઉત્તમ અને સદિવાંગે ધરાવનાર મનુષ્યોના ગૃહમાં યદિ કુસંસ્કારી અને અશિક્ષિતા સ્ત્રી હોય તો તે ગ્રહ કારણે સમાન થઈ પડે છે. માટે સમાજ સુધારણામાં સ્ત્રીઓની સુધારણા પ્રથમ છે. તે તરફ સર્વ સ્ત્રી પુરુષોએ પ્રથમ લક્ષ આપવું જોઈએ. તેમના વ્યાખ્યાન પછી શ્રીમતી સેા. ચંચળગૌરી કેશવલાલે નારી ધર્મ ઉપર ટુકમાં વિવેચન કર્યું હતું. તેમના પછી સુરતનિવાસી કમળા- ગૌરી તુલજીરામે સ્ત્રી ધર્મ ઉપર વિવેચન કરી વિધવાઓની સ્થિતિ અને તેમના ધર્મ ઉપર વિવેચન કર્યું હતું. વિધવાઓને ધાર્મિક અને નીતિવતી બનાવવા માટે વિધવાશ્રમો કાઢવાની જરૂરીયાત સિદ્ધ કરી બતાવી હતી. તેમની વ્યાખ્યાન આપવાની શૈલી પ્રભાવશીલ હતી. તેમના વ્યાખ્યાનો પછી સો. મહાલક્ષ્મી બહેન, સૈા. સાવિત્રી બહેન તથા ગં. ભાગિરથી બહેન તથા મણિ બહેનના ઉત્તમ વિવેચનો થયાં હતાં. તેમના વિવેચનાન્તરે ગં. કમળાલક્ષ્મી પ્રહલાદજી સેવકરામનાં પુત્રી, ગૃહિણી કર્તવ્ય વિષય ઉપર વિવેચન કરવા ઉભાં થયાં હતાં. તેમનું વ્યાખ્યાન અતિ વિચારશીલ અને વિશ્વતાપી ભરપૂર હતું; તે વ્યાખ્યાન હાવાયું.

છે. તેમના કથનનો સારાંશ એ હતો કે જે સ્ત્રી ગૃહસંસારના સર્વ કાર્યોમાં પોતાના પતિને સહાયક થઇ પડે છે તથા તેમને કંટાળારૂપ ન થતાં ધણી જરૂરની બની જાય છે તેજ ગૃહિણી પદ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. નવ ઉપવાસ કરવાથી ગૃહિણી યવાતું નથી પરંતુ વિવેકી, પતિની આજ્ઞાને આધીન થવાથીજ ગૃહિણી બની શકાય છે. તેમનું વ્યાખ્યાન દરેક સ્ત્રી-પુરુષે મનન કરવા જેવું છે. તે પછી ધરવાળા સૌ. લીલાવતી બહેન શંકરલાલે અને પાર્વતી બહેને પ્રસંગાનુકૂલ સારાં વિવેચનો કર્યાં હતાં. ઉપસંહારમાં પ્રમુખે એવો સારાંશ કાઢી બતાવ્યો હતો કે સ્ત્રીઓની ઉન્નતિ અર્થે તેમને આધુનિક કેળવણી સાથે ધર્મ અને નીતિની કેળવણી આપવી જોઈએ તોજ તેમથી રામ, યુધિષ્ઠીર જેવા મહાન પુત્રો, સીતા દમયંતી પુત્રીઓ ઉત્પન્ન થશે. તેમના ઉપસંહાર પછી તેમનો આભાર માની મહિલા પરિષદનું કાર્ય સમાપ્ત થયું હતું.

તે પછી કોન્ફરન્સના બીજા દિવસની સાયંકાળનું કાર્ય શરૂ થયું હતું. પ્રથમ ગિરિ-જાશંકર નાનાલાલ શુક્લે તથા નરેશભદ્રસ બાલુભાઈએ મ. ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામના વિષયમાં તેમણે બનાવેલી કવિતાઓ સુંદર અવાજમાં ગાઈ બતાવી હતી. તે પછી પં. હરિશંકર વિદ્યાર્થીનું વિવેચન થયું હતું અને મ. પરચુલાઇ બ્રહ્માભાઈએ આવની કાલે મહિલા મંડળની સ્ત્રીઓનો દવન થશે એમ કહેતાં તેમણે તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિની પ્રસંસા કરી હતી. તેમના વ્યાખ્યાને જ્ઞાતિજનો ઉપર સારો રંગ ચઢ્યો હતો. તત્પશ્ચાત્ સાયં-કાળની કાર્યવાહી સમાપ્ત થઇ હતી.

કોન્ફરન્સની ત્રીજી બેઠકની કાર્યવાહી પ્રાતઃકાળે ૭ વાગે મહિલા મંડળની સ્ત્રીઓના દવનથી શરૂ થઇ હતી. આ દવન સમયે ગાયકવાડી ક્ષેત્રી સ્ટેટના પોલીસ નાયબસુબા મ. રૂપશંકર મોરારજી બી. એ. એસ. એસ. બી જે જ્ઞાતિએ ઉદ્દેશ્ય બ્રાહ્મણ છે તે પોતે પધાર્યા હતા અને સ્ત્રીઓનો દવન જોઇ આનંદ પામતા હતા. સ્ત્રીઓના દવન અને ભજન પછી તેમનું વ્યાખ્યાન શરૂ થયું હતું. તેમણે જણાવ્યું કે તપોધન બ્રાહ્મણોની કોન્ફરન્સ જોઇ હું ધણી ખુશી થયો છું. તમારી જ્ઞાતિના ઉત્કર્ષને માટે તમે જે પ્રયત્નો કરો છો તે પ્રસંશનીય છે. કેટલાકો આપને વેદવિદ્યાર નથો એમ કહે છે પરંતુ હું તો એમ નિર્ભય રીતે માનું છું કે જો તપોધન બ્રાહ્મણોને વેદવિદ્યાર ન હોય તો હમને એટલે ઉદ્દેશ્ય બ્રાહ્મણોને પણ નજ હોય. તમારે પ્રયત્નશીલ થવાની જરૂર છે. તમને મ. પ્રદક્ષાદલભાઈ જેવા જ્ઞાતિરત્ન મળ્યા છે તેથી આપની જ્ઞાતિને ઉત્કર્ષ થશે એમ હું માનું છું. તેમનું વ્યાખ્યાન રમીતુ અને મનોહર હતું. તે પછી અમદાવાદ હિન-ચિન્તક મંડળના વિદ્યાર્થીઓએ સંખ્યા અને જ્ઞાતિના શેડીયાઓ વિષે ચિંતાકર્ષક સંવાદ કરી બતાવ્યો હતો. તેમના પછી શ્રીમાન ડા. માધવરાવનું એક પ્રભાવશાળી વ્યાખ્યાન થયું હતું. મ. પિનાયકરાવે પણ એક વ્યાખ્યાન કર્યું હતું. તે પછી ધરવાળા મ. નેમશંકર વઢાલજીએ પોતાની રમુજવાણીથી શ્રોતાજનોના મન રંજન કર્યા હતા. મ. ડાહ્યારામ મયારામે ઉઠીને જણાવ્યું કે સર્વ કરતાં વધુ અગત્યનું કામ આપણી ઉન્નતિ માટે બોર્ડીંગ સ્કૂલનું છે. તેને માટે આજે ને આજે નિચાર કરી જવું જોઈએ. તે પછી એક નવ વર્ષની છોકરી બહેન તારામતી મોતીવાલે પોતાના કાલા શબ્દોમાં ભાષણ કર્યું હતું તેથી શ્રોતાજનો ધણીજ ખુશી થયા.

હતા તેમના વ્યાખ્યાનથી ખુશ થઇને ઉદ્દિગ્ધ બ્રાહ્મણ મ હીરાલાલજીએ તથા ડા. કેશવ દાલજીએ તેમને એક એક રૂપીઆનું ઇનામ આપ્યું હતું. તે બંને રૂપીયા તે છાકરીએ છાકરીઓના કેળવણીના ફડમાં પાછા પ્ર સમાને આપ્યા હતા. તે પછી પ. હરિશંકરનું વ્યાખ્યાન થયું હતું, અને તેમણે બોર્ડી મરકુલને માટે વિવેચન કર્યું હતું, જેથી લોકોના હૃદયો આનંદથી ઉલરાઇ ગયા અને કેટલીક સ્ત્રીઓએ જ્ઞાન આપવાની શરૂઆત કરી, તે ઉત્સાહથી એમ પ્રતીત થતું હતું કે યદિ બોર્ડીંગ સ્કુલ ઉઠાડનામાં આવે તો તેમની યથા શક્તિ તેઓ ધણી સારી મદદ કરે. આ પછી પ્રાત કાલની કાર્યવાહી સમાપ્ત થઇ હતી આ કાર્ય પછી બપોરના એક વાગે તપોધન બ્રાહ્મણ પ્ર સમાની બેઠકે થઇ હતી તેમા જે અગત્યના ઠરાવો થયા હતા તે હવે પછીના અકમા પ્રગટ કરવામા આવશે પરંતુ તે સભામા મ. અબાલાલ દામોદર ભટ્ટ બી. એ. અને મ. પ્રાણશંકર નાથાલાલને આ સભાના સચુકત મંત્રીઓ ચુંટી કાઢવામા આવ્યા હતા કારણ કે મ મોતીલાલ હરિશંકરે તેમના મંત્રીપણું નું ગજનામું આપ્યું હતું, મ. ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામને પ્ર સભાના ઉપપ્રમુખ નીયત કર્યા છે, આશા રાખનામા આવે છે કે હવે પ્ર. સભાનું કાર્ય શીઘ્રતાથી ચલાવવામાં આવશે. બીજો એવો પણ ઠરાવ કરનામા આવ્યો છે કે હવે પ્ર સભાની મીમીંગ વર્ષમા બે વખત બોલાવવી.

તત્પશ્ચાત્ સાયંકાળે સાઝવણી વાગે કોન્ફરન્સની નીચ દિવસની બેઠકે શરૂ થઇ હતી પ્રથમ દુરનિવાસી રા શંકરનાથે એક ચિત્તાકર્ષક ભાગન ગાયું હતું. તે પછી સુરત તપોધન બ્રાહ્મણ વેદશાળાના વિદ્યાર્થીઓએ સવાદ કર્યો હતો તે પછી રા કેશવલાલ ઉગ્રમગમે વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું. આ મહાશય આફ્રિકા જર્જ આગ્રા હતા. તેમના તેવા પરિશ્રમને માટે તેમને સભા તરફથી ધન્યવાદ આપ્યો હતો. આ કાર્યવાહીમ શ્રીમાન્ કવિ અબાલાલ જૈનજીશંકરે. મ. પરકુભાઇ તથા પં. હરિશંકર શર્માએ ઉત્તમોત્તમ વ્યાખ્યાનો આપ્યા હતાં પુખ્તવે કરી આ સભામાં અગત્યના ઠરાવો કરનામા આવ્યા હતા. તે નીચે પ્રમાણે છે

ઠરાવ નં. ૧. પાટણ શહેર કે જેમા તપોધન બ્રાહ્મણ શાંતિની આ કોન્ફરન્સ બારી આપણી ઉન્નતિના વિચારો શાંતિપૂર્વક આપણે કરી રહ્યા છીએ તે શહેરના રાજ્યકર્તા શ્રીમાન્ નેક નામદર મહારાજ સાહેબ શ્રીસયાજીરાવ ગાયકવાડ મહારાજનો આ સભા ઉપકાર માને છે અને અતકરણપૂર્વક ઇચ્છે છે કે તેમનું ન્યાયી રાજ્ય અનિયત રહે અને તેમને સર્વ પ્રકારની સપ્તિ પ્રાપ્ત થાય.

ઠરાવ ૨. કન્યાનિકય-માળાગમ, રડવા કુટવાના રીવાજો તથા સ્ત્રીજીવણી આદિ ત્રિ પયોમા સિદ્ધપુર મુકામે ભરાયથી બીજી તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્ફરન્સ સમયે જે ઠરાવો પસાર કરવામાં આવ્યા છે તેને આ સભા અનુમતિ આપે છે અને ઇચ્છે છે કે આ ઠરાવોની નકલ તપોધન બ્રાહ્મણ પ્ર. સભાના મંત્રી ઉપર આ કોન્ફરન્સના સેક્રેટરીએ મોકલી આપવી અને તે સભાના મંત્રીએ આ ઠરાવોનો અમલ થવા દરેક ગ્રામ વા શહેરની શાંતિના અંત્ર ગંતાઓ ઉપર લખી મોકલવું

ઠરાવ ૩. શાંતિમા લગ્ન-ઉપવીત-સીમ-તોત્રપત અને જન્મ મરણ પ્રસંગે ન્યાતવશદિ ખરેખર કરવામા આવે છે અત તે પ્રસંગે આપણી શાંતિના બાગદાને કેળવણીમા સહાયતા આપવા તથા આપણી શાંતિના ઉત્કર્ષ માટેના ફડમાં શાંતિના સર્વ બધુઓએ નીચે જણા

વેલા પ્રસંગોએ નિમ્નલિખિત રહ્યો ત. પ્રા. પ્ર. સભાને આપવી જોઈએ એવા ફરજિયાત ઠરાવો દરેક ગ્રામ વા શહેરની માતિ કરે એમ આ સભા ઇચ્છે છે.

લગન પ્રસંગે છાકરા અને છાકરીના બાપ તરફથી રૂ. ૩) દરેક

ઉપનીત પ્રસંગે રૂ. ૨)

શ્રીમન્તોન્નયન રૂ. ૨)

જન્મેતસવ રૂ. ૨)

મરણ પ્રસંગે રૂ. ૧)

આ સભા એમ પણ ઠરાવે છે કે આ ઠરાવનો શાંતિપૂર્વક અમલ કરવા દરેક માતિમાં એક વા જે વિચારશીલ અને જુદિશાળી મનુષ્યો નીચન કરવા અને તેમને તપોધન આદ્ય પ્ર, સભા તરફથી પહેલિય થુક આપી મૂકવી તથા વારંવાર તેમની પાસેથી હિસાબ પ્ર. સભાના મંત્રીએ લેવો.

ઠરાવ નં. ૪. અકાળ મૃત્યુ એટલે ત્રીસ વર્ષની વય સુધીના પુરુષ અગર સ્ત્રીના મરણ પ્રસંગે તેનું પ્રેત ભોજન ખાનું એ સમ્બંધને જાગતું નથી તથા ધર્મશાસ્ત્રથી વીરુદ્ધ છે માટે આ સભા ઠરાવ કરે છે કે તેનું પ્રેતભોજન કરવું નહિ એવો દરેક ગ્રામ વા શહેરની માતિએ ઠરાવ કરવો.

ઠરાવ નં. ૫. આ માતિમાં કેળવણી અને સ્વદિતની લાગણી ઉત્પન્ન કરવા માટે એક પૈસા ફંડ ઉભું કરવું. તેને માટે પૈસાફંડની પેટી દરેક ગ્રામ વા શહેરમાંના એક ઉત્સાહી મહાશયને ત્યાં રાખવી અને તેને લગતી સર્વ ઉચિત વ્યવસ્થા પ્ર. સભાના સેક્રેટરીએ કરવી.

ઠરાવ નં. ૬. આ માતિના બાળકો અને યુવકોને કેળવણી લેવામાં સહાયતા આપવા માટે તથા ધાર્મિક જ્ઞાન આપવા માટે એક બોર્ડીંગ હાઉસ સ્થાપન કરવાની જરૂર જણાય છે પરંતુ તેને માટે, જે સ્થિર ફંડના વ્યાજમાંથી તેનો હમેશને માટે નિભાવ થઈ શકે એવા એક મોટા ફંડની તથા તેની દેખરેખને માટે એક વિદ્વાન સહચારી અધ્યક્ષની જરૂરીયાત છે. તેની જરૂરીયાત પુરી કરવા માટે આ સભા ઠરાવ કરે છે કે તેની યોજના ઘડી કાઢવા નિમ્નલિખિત મહાશયોની કમીટી નીચત કરવી અને તે કમીટીએ ઉક્ત વિષયમાં પોતાનો રિપોર્ટ આજથી ૭ માસમાં ઘડી કાઢી ત. પ્રા. પ્ર. સભાને મોકલી આપવો અને તે સભાએ તે પર વિચાર કરી ઉચિત કરવું તથા આજની કોન્ફરન્સમાં બોર્ડીંગ હાઉસને માટે જે ધન આવ્યું છે તે પ્ર. સભાના ચોપડે તે ખાતે જમે કરવા પ્ર. સભાને લખી મોકલવું.

કમીટીના મુદ્દસ્થોનાં નામો.

(૧) રા. પ્રહલાદજીભાઈ સેવકરામ, (૨) રા. પ્રભાશંકર હરનારાયજી બી. એ. મામલતદાર ધંધુકા, (૩) રા. ડા. કેશવલાલ મોતીલાલ સખ. આ. સરજન માંડવી, (૪) રા. છોટાલાલ દયાશંકર રાવળ, મામલતદાર પેળકા, (૫) રા. જગન્નાથ મોતીલાલ, નાયબ દીવાન ખંભાત, (૬) રા. દુર્લભરામ જ્યેષ્ઠારામ કારસારી સાણંદ (૨૨૯), (૭) રા. ડા. મણિલાલ સુનીલાલ (પાટડી), (૮) રા. મણિલાલ મગનલાલ ભટ, (૯) રા. બીખારામ ગોવિંદરામ, (૧૦) રા. રાંકરેલાલ ગુલાબરાય, (૧૧) ગિરિનાથંકર વિજયશંકર, (૧૨) રા. મોહનલાલ દલપતરામ નડીયાદ, (૧૩) રા. હરગોવિનદાસ નાનાલાલ, (૧૪) રા. નાયુલાલ નરોત્તમ, (૧૫) રા. ગિરિનાથંકર નિર્લયરામ, (૧૬) રા. નયુશંકર ગોવિંદરામ પાટણ, (૧૭) રા. ગંગાશંકર.

આ કમીટીના સેક્રેટરી તરીકે મહાશય શંકરલાલ ગુલાબરાયને નીમન કરવામાં આવ્યા છે.

બોર્ડીંગ હાઉસ સ્થાપન કરવાને માટે જોઈતું મોટું ફંડ થાય તે દરમ્યાન એક નાનું ફંડ ઉભું કરી તેમાંથી રૂ. ૫૦ની બે સ્કાલરશીપ આપવાની પ્ર. સભાએ વ્યવસ્થા કરવી એમ આ સભા ઠરાવે છે.

ઠરાવ નં. ૭. કોન્ફરન્સ હમેશને માટે ભરી શકાય તેને માટે હાલ કેવળ પુરવ વર્ગ પાસેથી રૂ. ૧ની ફી લેવામાં આવે છે તેને બદલે હવે પછી પુરવ વર્ગને માટે રૂ. ૨ અને સ્ટ્રીયોને માટે રૂ. ૦.૫ ની ફી રાખવી એમ આ સભા ઠરાવે છે.

ઠરાવ. નં. ૮. કોન્ફરન્સની યોગ્ય રીતે વ્યવસ્થા કરવા માટે તેના સેક્રેટરી તરીકે રા. ડા. કેશવલાલ મોતીલાલ, સખ. આ. સરજન માંડવીને તથા રા. ગગાશંકર. ટી. શર્માને જોઈન્ટ (સંયુક્ત) સેક્રેટરીઓ નીમત કરવા અને તેની ઓફીસ બ્રાહ્મજીવર્મ માસિકની ઓફીસમાં રાખવી એમ આ સભા ઠરાવે છે.

ઠરાવ. નં. ૯. શ્રીમાન્ મવીંક મોઆજમ શહેનશાહ પંચમ જ્યોર્જના ન્યાયી અને શાંત રાજ્ય નીચે આપણે સુખ પૂર્વક વિના વિધે આ કોન્ફરન્સ અથવા બીજા અનેક સંદિગ્ધતા કાર્ય કરી શકાયે છીએ તેને માટે આ સભા પોતાના વફાદારી બહેર કરે છે અને ઓટીશ રાજ્ય અમર તપો એવું આ સભા અતઃકરણ પૂર્વક ઇચ્છે છે.

ઠરાવ. ૧૦. ઉપરોક્ત સર્વ ઠરાવોની નકલો યોગ્ય સ્થળે મોકલી આપવા આ સભાના પ્રમુખને વિનંતિ કરે છે.

આ ઠરાવો સર્વાનુમતે પસાર કરવામાં આવ્યા હતા. તે પછી પ્રમુખે ઉપસંહાર કરતાં જણાવ્યું કે આ કોન્ફરન્સની કાર્યવાહીથી મને આનંદ થાય છે. આજના પ્રિવેધ વિષયોપરના વક્તાઓના વક્તવ્ય ઉપર થઈ હું બોલવા લાગું તો ઘણો સમય ચઇ જાય. દરેક વક્તાનો કહેવાનો તાર્પર્ય એજ છે કે આપણી જાતિના અનિષ્ટ રોવાને દૂર થાય અને આપણું ગૌરવ પ્રાપ્ત થાય. તેમાં કેળવણી એ એક મુખ્ય સાધન છે. તેને માટે બોર્ડીંગ હાઉસ સ્થાપન કરવાની આવશ્યકતા દરેક વક્તા તરફથી સ્વીકારવામાં આવી છે અને હું પણ સ્વીકારું છું. તેને માટે આપણી કોન્ફરન્સે ઠગવ કર્યો છે અને તે સત્વર અમલમાં આવે એમ જોવા હું ઇચ્છું છું; આ બોર્ડીંગને માટે હું પણ સારી આવકસાધી વાર્ષિક કાંઈ રકમ આપી વધારાશક્તિ મદદ કરીશ. પાટણની જ્ઞાનિએ જે અનહદ માન મને આપ્યું છે. તેને માટે હું તેના આભારી છું. એવા અનેક હિતકર વચનો ઉપસંહારમાં કલાં હતાં.

તેમનો ઉપસંહાર થતાં પહેલાં તેમના ચિરંજીવી ઇંદુપ્રસાદના હાથે જ્ઞેન મણીગૌરી તુલજારામ, જ્ઞેન તારામતી મોતીલાલ અને પાટણના બે નાના બાળકોને ઓરગી તથા પુસ્તકોના ક્રનામો પ્રમુખ તરફથી અપાવવામાં આવ્યા હતા.

તેમના ઉપસંહાર બાદ પ્રમુખ અને અન્ય પધારેલા ગૃહસ્થો તથા વેલંટીયો, તથા પાટણની જ્ઞાનિ, તથા ઉનારા આપનાર ગૃહસ્થોના આભાર માનવામાં આવ્યા હતા. તે પછી સભા વિસર્જન કરવામાં આવી હતી.

સ'ચારમુખ લોગવવાને અશક્ત થએલા પુરો ૧૨

બે અમુલ્ય રત્નો.

મદનમંજરી ગોળીઓ.

લોહીને સુધારે છે. પાચનશક્તિ તેવા યાદશક્તિને વધારે છે. બમ-
કુદનો નાશ કરી ફક્ત સાદુ લાવે છે જ્ઞાનનંદુઓને મજબુત કરી આખા
શરીરને તાકાત આપે છે. જીવાનીમાં આવેલા ખુદાપાનાં ચીન્હો તેમજ કોષ
પશુ કારણથી આવેલી કમજોગીનો નાશ કરી પરીપૂર્ણ તાકાત બહે છે.
માનુ જમાનાની કોષ પશુ યોનીક દવા મદનમંજરી ગોળીની દરીકાષ્ટ કરી
સકતી નથી અને તેથી જ નકલી દવાઓનો નાશ અને મદનમંજરીની
મદદના સિદ્ધ થઈ છે કીમત ગોળી ૪૦ ની ડબી ૧ નો રૂ. ૧) એક.

નપુંસકતવાર ઘૂત.

આ ઘૂતના લેપથી અજાનતાને લીધે કરેલ અનેક કુકર્મોથી થયેલ
ગુપ્ત બાગની યિયિલતા વધતા, ગુપ્ત નસોની કમજોરી પ્રત્યાદિ તમામ નપું-
સકત રોગ દુર થઈ પરિપૂર્ણ શક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે.

કીમત તોલ્લા ૨ ની ડબી ૧ નો રૂ. ૧—૦—૦.

જીવાનીમાં થેતી લય'કર જીલોનું જ્ઞાન કરાવનાર
તદન મદત ! અમુલ્ય ભેટ તદન મદત !

વૈદ્ય વિદ્યા.

આ નામનું અનેક વજ્રક વીર્યોદ્ધા મરસુર અને સર્વ રોગોપચોદી
૧૨૮ પાનાનું પુસ્તક શારીરીક અને માનસીક રોગોનાંથી મુક્ત કરી સુ-
ખનો સરલ રસ્તો બતાવનાર આ પુસ્તકની જુદી જુદી સાત ભાષાઓમાં
લાખો નકલો મદત વહેંચવામાં આવી-છે અને હજી પણ કીમત કે
ટપાલ ખર્ચ કદ પળ લીધા વગર તદન મદતજ આપવામાં આવે છે

રાજવંદ્ય નારાયણજી કેશવજી.

ભાલીઠ—આયુર્વેદાદય ઐતપદાસય.

હેડ ઓફીસ—બનગર—(કાઠીયાવાડ)

બ્રાંચ ઓફીસ—ન. ૧ મું'બઈ ન' ૨૮૬ કાલ્યાદેવી રોડ.

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા.

(મુદ્દ ભાષાંતર ઉપરાંત તાત્વિક બોધ માટે પુસ્તક
વ્યાખ્યાન રૂપિત.)

આ એક ખરો સિદ્ધાંત છે કે ધર્મભગો તથા તત્ત્વ વિગ્નના પ્રકરણોનો કેવળ પાઠ પડી જવા કરતા તથા અર્થ અને તાત્પર્ય સમજીને પાઠ કરવાથી વિશેષ ફળ છે શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા જેણે પુસ્તકને માટે તો તે બહુ જરૂરું છે અને તેથીજ અગ્રે શ્રીકૃષ્ણ-માર્ગવાળુ ભાષ્ય તથા સંકેતનંદ ની રક્ષ અને શ્રીધર વગેરે પદ્ધિના વ્યાખ્યાનોપર સદા રાખી તત્ત્વ વિગ્નો એક પણ અંશ ન જવા દઈ આસ્વત્થનુ વ્યાખ્યાનવાળુ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ હતું છે. આત્મ જ્ઞાતાથી નહિ પણ સત્ત્વ વાત પ્રસિદ્ધિમાં મુકનાના આત્મથી અમારે કરેલું પડે છે કે શાસ્ત્રીય વિષયોમાં નિષ્કુલ નહિ ગેરવેલી ગુરુતરી બાબમાં આજસુધી ગીતા શાસ્ત્રના મૂળ વિગ્નમાં પોતા એવું આ વિગ્ન બીજા એક પણ ગીતાનુ પુસ્તક બનાવે પડ્યું નથી.

આ પુસ્તકમાં પ્રત્યેક જોડના અર્થમાં રામે વ્યાખ્યાનમાં તે અર્થનું વિશદીકરણ, તેમાં આત્મા આત્મેષોના સ્વરૂપ અને સંયોગ સં-ભાષાનો તથા ઉગ્ર બાવાયો આપામાં આવેલ છે, જેમાં પ્રસંગોપાત શોભાશાસ્ત્રની પદ્ધિ તથા આયશાસ્ત્રના અનુમાનાદિ વિષયો પણ સમ-જાતેલા છે; એટલુંજ નહિ પણ જે જે શાસ્ત્રના વિષય બધા બધા આવેલા છે ત્યાં ત્યાં તે ઉપરુક્ત અનુષ્ઠાનો ગોઠવેલા છે. આટલું જ્યાં તેની વાચ્યરચના સ્પષ્ટી સ્વરૂપ છે તેમાં દરેક અધિકારીએ આ પુસ્તક અવસ્થા અનુસર કરવા જે જે ક્રિયા કરવાની હોય તેની માઠ પેટ લગાવેલ ૮૦ કાંડ પુ પાડે. આત્મક્રિયાના અર્થમાં મળી ગા ૧૧૧ ની ૬૦૦ માંની બીજી પાઠને બેટ.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

જામનગર કાશ્યાવાલ.

ब्राह्मण धर्म.

अध्यापनमध्ययनं यजनं याजनं तथा ।

दानं प्रतिग्रहश्चैव ब्राह्मણानामकल्पयत् ॥

ભાવાર્થ—જે મનુષ્ય રીજ અધ્યયન કરે છે તથા બીજને કરાવે છે, યજ્ઞ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે.

પુસ્તક ૫ મું.]

આપાદ, સંવત ૧૯૬૦.

[અંક ૪ થી.

ઇશ્વર પ્રાર્થના.

ॐ य आत्मदा वलदा यस्य विश्व उपासते । प्रशिषम् यस्य देवाः

यस्यच्छायाऽमृतं यस्यमृत्युः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ यजुः ॥

હે અદિતીય બ્રહ્મયુક્ત પ્રભો ! હે પરમ જ્ઞાનજ્ઞાન ભગવાન ! સંસારમાં જેટલા પ્રજા-
ન્ના બધ છે તે સર્વના અધિષ્ઠાતૃ દેવ આપજ છો. આપના બળનો લાભ ઉપવૃથ્થ કરી
આત્મજ્ઞાનીઓ જ્ઞાનની સીમાને પ્રાપ્ત કરી સંસાર સાગરમાંથી તરી નીકળે છે. હે આત્મજ્ઞાન
પ્રદાત ! ધર્માત્મા તથા સમ્બળ મનુષ્યો સંસારના દુઃખમાંથી ઉત્તીર્ણ થવાની મુશ્કેલી
આપનો આશ્રય લે છે અને આપની પ્રાર્થના કરે છે. હે ભગવાન ! જેમણે કૃતજ્ઞતા તથા
ભક્તિપૂર્વક આપની આરાધના કરી નથી તે આત્મા મૃતક છે અને તેનામાં જીવન નથી.
જે પવિત્ર આત્માઓએ આપની મેઘમાં પોતાના આત્માને યુક્ત કર્યા છે તેમનું જીવન
સંસારમાં ધન્ય છે. હે જ્ઞાનસાગર, બલભંડાર ! સંસારધાર ! સારોના પશુ સાર ! હમે
સર્વ બળત્રય તથા આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્તિ નિમિત્ત રાત્રિન્દિવા શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસપૂર્વક આપનું
પૂજન કરતા આપના પ્રેમોદયમાં નિમજ્જ થઈને આપની આરાધના કરીએ છીએ.

વિષયાનુક્રમશિક્ષા.

૧ કાવ્યકુંજ...	...	૫૮	૪ જ્ઞાતિ માતાને વિજ્ઞાપિ	...	૭૨
૨ તૃતીય તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્દર-સનું	...	૬૦	૫ વિવિધ દેશપદેશ સમાચાર.	...	૭૬
નિરીક્ષણ	૬૦	૬ લગ્નજમની પદોચ વગેરે.	...	૮૦
૩ ધર્મોદા પુરુષોત્તમ મહાશય,	...	૬૬			
સમયગ્રંથ...	...	૬૬			

કાવ્યકુંજ.

વરંવિકૃત્ય.

મુરખો રખીરખી કમાણો, માથે મેલરો મોરો પાણો—એ રાગ.

દીકરી કહે છે.

- કુળવાન વર ચતુરને આપો, દીકરીનો ન રહે નહિ કંઈ બાળાપો—ટેક.
- નવગ્રહ વેદ આહુતી મંત્રે, શાન્ત થાય તનના તાપો;
દસમો ગ્રહ જમણ પીડે તો, શાન્ત નહીં ગમે તેહ આપો. કુળવાન. ૧
- દેવતા વગર તો બળશે કાળજી, રાજ રાજ રશે ઉતારો;
નાણાના કારણે જે ત્રણ પરણે, શરણે લે હું ખ કાપો. કુળવાન. ૨
- દીકરી ગાય પશુ દોરે ત્યાં જાય, તમે અરજ સુણો માળાપો;
પશુનેય દે છે સાફ ઠેકાણું જોઈ, તેથી ઉતરતી કાં થાપો. કુળવાન. ૩
- નાતે જમવાનું સમા સમાનું, લોજન જોઈને કાં આપો;
લાડવા વાળતાં જે હાથ લેગા થાય, નિરૂધ્ધમી જપે એજ જાપો. કુળવાન. ૪
- પાંખ વગરની પંખીલી ઉડીને, જાશે જ્યાં જાપનો ન નાતો,
ભાઈથી અધિક ભાગ દઈને તમે, વળ ખાઓ શીદ માળાપો. કુળવાન. ૫
- વાટકાના જાટકા પાંચસેં એકાવન, ખમે કન્યાના માળાપો;
એક ઉપર વળી બીજી દિવે, વળી ત્રીજીનો જાપ લે અંધાપો. કુળવાન. ૬
- આઠે ટંક કરે જમવાની ખોલી, ખોલી જો વરનો ફોકો;
કુળવાન જોઈને લજ્જત થઈ, તમે કેતાં નથી એમ કોકો. કુળવાન. ૭
- નવસેં નવાણુયે વેચાય વરધજ, ગજ અંધ કીમતે આપો;
અખોલ જીવથી કીમત કરી, તમે પરથમ પહિયાને આપો. કુળવાન. ૮
- કુળવાન વરનું સુલ અસુલ છે, લોહિ પારસનો નહું આકો;
લગાર વેવારે કે વારે નહિ તો, સુખ લહે જેનાં માળાપો. કુળવાન. ૯
- કુળવાન ખુદા કે લાખોપતિને દઈ, ખેળે ન દેશે રંડાપો;
સોળે શણગાર પછી લોભાં સમાતાં, સાધવી થઈ જપે ન જાપો. કુળવાન. ૧૦
- જમને જમાઈને દયા નહીં, એમાં દશમાં કોક અશરણો;
શિવરામ કહે હાર્યા દેશમાં રહે, સમાન સગાંને આપો. કુળવાન. ૧૧
- કવિ શિવરામ અંબારામ જોશી.

જ્ઞાતિભાઈઓને વિજ્ઞાપિત.

શુ' કહું કથની મારી રાગ—એ રાગ.

અરજ સ્વીકારો મારી આપ, અરજ સ્વીકારો મારી;	
વિનતિ પ્રિય ઉરધારી આપ, અરજ સ્વીકારો મારી.	આપ અં ૧
જગમાં જન્મીને ગ્રેમી પ્યારા, સાર્થક દેહનું સારો;	
વળી અમર નામના કરવા, તનમનથી જ્ઞાતિ તારો.	આપ અં ૨
ઐક્યતા કરવા બંધુઓમાં, વિદ્યા દાનની ખોટો;	
અન્યો અન્યાશ્રય મેળવી, ટાળો વિદ્યા ટોટો.	આપ અં ૩
જ્ઞાતિ ઉન્નતિ કરવા કૌઈ, વિરલા હિંમત ધારો;	
નિર્ભયરાન સુતનું ચરિત્ર નિરખી, જ્ઞાતિમાં જ્ઞાન પ્રસારો.	આપ અં ૪
અજ્ઞાનીને જ્ઞાન દેવા, અતિ સુરહેલી નડરો;	
જથ અપજથ જ્ઞાતિજનોને શિરે ધરવો પડરો.	આપ અં ૫
સદ્ગુણને પ્રાપ્ત થવાથી, લવિયે નામના ધારો;	
વળી વિભુધર વૈકુંઠવાસી, સ્હાય જરૂર થારો.	આપ અં ૬
સત્ય કહું હું ભાઈઓ મારા, હુસી સખા નવ કાઢો,	
રૈયત રાજ સંબંધ જેવો, જ્ઞાતિ સંબંધને ધારો.	આપ અં ૭
આભમાની કૌઈ થાઓ વાગલા, ઝપિજીવન સંભારો;	
પ્રદાત્વ ઉજવલ કરવા માટે, પ્રતિજ્ઞા ઉરમાં ધારો.	આપ અં ૮
મારું તારું સુકી સર્વે, દ્વેષ તજી આ વારે;	
ચુનીલાલ સુત વિનવે સૌને, અભિમાન ઉરે ધારો.	આપ અં ૯

ચીમનલાલ ચુનીલાલ,
વિદ્યાર્થી ત. ગ્રા. પાઠશાળા—સુરત.

સેરવી કવાલી.

તપોધન પ્રાદ્યલો જાગો, આપણી ઉન્નતિ માટે;
પ્રધારાને વળી ત્યાગો, આપણી ઉન્નતિ માટે.
સ્વધર્મનો પંથ સુધારી, કરો સહુ સર્વ તૈયારી;
જ્ઞાનના પ્રથો વધારી, આપણી ઉન્નતિ માટે.

ઠેરઠેર પાઠશાળાઓ સ્થાપી, વિદ્યાદાનને આપી;
રાખો નહિ હૃદય પાપી, આપણી ઉન્નતિ માટે; ૨
રુહોમાં બાળકો મુકો, બાહોશ કરવો નહિ મુકો;
પકડેલું પુંછ તે મુકો, આપણી....ઉન્નતિ માટે. ૩

સાખી.

વધુ દ્રવ્ય ફેળવણીમાં....ખર્ચો સજ્જન નરનાર;
તનમન ધન અર્પણ કરો....કરો ઐક્ય અચાર;
બ્રહ્મોદયમાં સહુ આવી, ઘો બાળલગ્નો ઉડાવી;
કરો સુધારો મન લાવી, આપણી....ઉન્નતિ માટે. ૪
કન્યાવિક્રય વૃદ્ધ વિવાહ, તેનો ટાળી ઘો ઉત્સાહ;
કુબુદ્ધિ ત્યાગો તો વાહ આપણી....ઉન્નતિ માટે. ૫
એવા સંપત્તી ચલાવો, મુકી ઘો ડાળ બે ઠાલો;
શરીર સેવામાં આપો, આપણી....ઉન્નતિ માટે. ૬
વિનય સુરજ સુત કહે છે કેણુ તૈયાર થઈ રહે છે;
ચિત્ત સાંભળવા ચાહે છે, આપણી....ઉન્નતિ માટે. ૭

વિનાયકરાવ વ્યાસ.

ૐ

તૃતીય તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્દરન્સનુ નિરીક્ષણ

અને

તેથી ઉપજતા વિચારો.

પ્રિય બાપવો ! પાટણમાં ત્રીજી તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્દરન્સ તા. ૨૦-૨૪-૨૫ મે. ૧૯૧૪ ના દિવસોમાં નિર્વિન સમાપ્ત થઈ તેથી સર્વને આનંદ થતો હતો. આ કોન્દરન્સ ચતાં પહેલાં તેમાં એવાં એવાં વિદ્વાં આવી પડેલાં હતાં કે તેપરથી તો એમ પ્રતીત થતું હતું કે આ વખતે પાટણની કોન્દરન્સ ભેષ્મએ તેવી સફલતા મેળવી શકશે નહિ; પરંતુ ન્યાં પ્રથમ વિદ્વાં હોય છે ત્યાં પાછળથી કાર્ય ધણું સાર થાય છે તે પ્રમાણે પાટણનું કાર્ય પ્રથમની બે, કોન્દરન્સો કરતાં પણ વિશેષ સાર થયું છે એમ કહેવામાં હું અચકાતો નથી. શ્રીયુત મ. બીખારામ ગોવિંદરામભાઈને ત્યાં અકાળ મૃત્યુના અસરો છતાં ગાંધિ હિતની લાગણીને લીધે આ કોન્દરન્સમાં તેમણે ધણાજ ઉત્સાહપૂર્વક કામ કર્યું હતું તેને માટે તેમને જોરબો ધનવાદ આપીએ તેટલો જોગ છે. મ. નયુથંકર ગોવિંદજીએ કોન્દર-

નસાર્થ એક માસની રજા લીધી હતી અને પોતે તનતોડ મહેનત કરતા હતા. પાટણની જાતિમાં આ મહાશય એક ઉત્સાહી યુવક છે અને તે વારંવાર જાતિહિતના કાર્યમાં આગળ ચડતો લાગ લે છે.

પાટણ તપોધન ધ્રાવણ જ્ઞાતિ.

પાટણની જાતિને માટે હું મારા અનુભવ જણાવીશ કે તેમાં સામાન્ય રીતે કેટલોક વિખવાદ છે પરંતુ તે જાતિના ધણુ ખરા પુરૂષો ધણુ ઉત્સાહી અને પ્રેમી છે તથા તેમને જાતિ પ્રતિ લાગણી છે. આ જાતિના મ. દુર્ગાશંકર આદિ કેટલાક મહાશયોના કાર્ય અને ઉત્સાહ તરફ નજર કરતાં મને એવો વિચાર થયો કે તેઓ પોતાના આમને માટે આટલી મહેનત કરે છે તે પ્રમાણે યદિ તેમને વિનંતિ કરવામાં આવે તો તે મંડળી અન્ય ગ્રામોમાં જઈને પોતાના અમુક સમયના ભોગ સાથે અન્ય કોન્ફરન્સોનું કાર્ય કરવાનું માંથે લેતો આપણી કેટલીક ચિંતાઓ દૂર થાય તેથી તે ગૃહસ્થોને મેં બોલાવ્યા હતા અને તેમની સાથે મેં વાતચીત કરી હતી. તેમણે મને જણાવ્યું કે હમારી પાંચ સાત માણસોની મંડળી ન્યાં કોન્ફરન્સ હશે ત્યાં સાત આઠ દિવસ પૂર્વે જઈને મહેનત કરી કોન્ફરન્સદાર જાતિ મેવા કરશે. પ્રિય વાંચકો ! આ એક સામાન્ય વાત નથી. આ પ્રમાણે જાતિ માટે લાગણીઓ રાખવી તે સર્વ સામાન્ય વાત નથી પરંતુ પાટણ તપોધન ધ્રાવણ જ્ઞાતિમાં આવા ઉત્સાહી બંધુઓ વસે છે તેને માટે પાટણ જાતિને અને આવા જાતિહિતથી પુરુષોને ધન્યવાદ આપવો જોઈએ અને તેમની પાસે કામ લેવાની વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ. આ કાર્યકર્તા પાંચસાત બંધુઓ પાટણમાંથી ગ્રામ થયા તેજ પ્રમાણે અન્ય કોઈ ગ્રામ ત્રા શહેરમાંથી એવા સાત આઠ ઉત્સાહી બંધુઓ મળી જાય તો સ્વયંસેવકોની એક મંડળી આપની કોન્ફરન્સનું કાર્ય ધણી સારી રીતે પાર પાડી શકે. આવા ઉત્સાહી બંધુઓ પાસેથી કામ લેવા આપણે શું કરવું જોઈએ. મારા વિચાર એવો છે કે આપણી કોન્ફરન્સ સમયે યદિ કોઈ એક સારા ગામ તેનો ખરચ ઉપાડી લઈ વ્યવસ્થા કરવા ધારે તો ફીક નહિ તો હમેશાં કોન્ફરન્સને માટે જનરલ ફંડ કરવું અને કોન્ફરન્સ દરેક મોટા મોટા શહેરોમાં અને રેશન પાસેના ગ્રામોમાં ભરવી. ચારસોથી પાંચસો રૂપિયાનું જનરલ ફંડ લોકો પાસેથી દર વર્ષે ભરાવીને કરવું અને બાકીનો ખરચ જે શી કરાવી, હેય તેમાંથી કરવો. જેથી દરેક ગ્રાન્ટ વા જલ્દીમાં દરવર્ષે જાનિબરતિનું કાર્ય ચાલુ શકશે. દરેક શહેર વા ગામ ન્યાં આપણી જાતિની કોન્ફરન્સ ભરવાનું કરે ત્યાં આપણી જાતિના ઉપરોક્ત ઉત્સાહી યુવકો કાર્ય કરે અને ગામ વા શહેરના આપણા જાતિ બાંધવો યદિ સહાયતા કરવા ઇચ્છતા હોય તો તેમની પણ મદદ લેવામાં આવે. દાખલા તરીકે આપણે નડિયાદ વા અમદાવાદ જેવા શહેરમાં કોન્ફરન્સ થયેલી જોવા ઇચ્છીએ છીએ. ત્યાંના જાતિબંધુઓ યદિ પોતાના અંતઃ કરણપૂર્વક કોન્ફરન્સના કાર્યમાં મદદ કરવા ઇચ્છે તો તેઓજ ઉપરોક્ત ગૃહસ્થોની સહાયતાથી ઉક્ત કાર્ય કરીને પરંતુ તેઓ યદિ ઉદાસીન વૃત્તિ ધારણ કરી જાય તો ઉપરોક્ત પંદર મહાશયો ત્યાં આઠ દિવસ રહી કોન્ફરન્સની સર્વ વ્યવસ્થા કરી બતાવે. તેમના ખાવા પીવાનો ખરચ કોન્ફરન્સ ખરચમાંથી આપવો પડે. આથી દરેક સ્થળે આપણે કોન્ફરન્સ કરી ચક્રીયું એમ મારા માનનું છે. કોન્ફરન્સના ખરચમાં ઘટાડો કરવા માટે આપણે ખાવા પીવાની નિમ્ન

લક્ષિત વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ. પ્રાતઃકાળે ખીચડી અને શાક અને સાયંકાળે દાળ ભાત શાક; આ પ્રમાણેની બોજનવ્યવસ્થા રાખવાથી મારા માનવા પ્રમાણે ખાવાના ખરચમાં ઘટાડા થશે. બીજું શહેર હોય તો ચીઝેટર વા અન્ય કોઈ બધેલું મકાન મેળવવા વ્યવસ્થા કરવી જેથી મંડપનો ખરચ કરવો પડે નહિ. ગોદડાંઓ માટે તો પાટણ મુકામથી એવો નિયમ કરવામાં આવ્યો છે કે પધારનાર ગૃહસ્થોએ ખીજાનાં પોતાની સાથે લેતા આવવા; જેથી તે સંબંધમાં પણ વિશેષ અડચણો ભોગવવી પડશે નહિ. કોન્ડરન્સની મુશ્કેલીયો જેમ જેમ ઓછી કરવામાં આવશે તેમ તેમ લોકોને પોતાને ગામ કોન્ડરન્સ બોલાવવી સહેલી થઈ પડશે અને કોન્ડરન્સ ચાલુ રહેશે. પાટણ કોન્ડરન્સમાં મારા આવક વિચારને મળતા ચનારા બંધુઓ પણ મેં જોયા તેથી મને ધણો આનંદ થાય છે અને મન એવા વિચાર પર આવી શકે છે કે યદિ જ્ઞાતિના અગ્રગણ્ય પુરુષો મેનોબળ ધારણ કરી અને નિરાશા અને નિરાસાહનો ત્યાગ કરે તો આપણી કાર્ય સિદ્ધિ થઈ શકે.

આ કોન્ડરન્સમાં એટલી ખામી દેખાતી હતી કે તેમાં શ્રીમાન મ. પ્રભાશંકર હરનારાયણ. મ. છોટાલાલ દયાશંકર રાવળ, મ. દુર્લભરામ જ્યેષ્ઠારામ, મ. ગિરિનાથંકર વિજયશંકર શાહીવાળા, મ. ગંગાશંકર ટી. ચર્મા આદિ ગૃહસ્થોની ગેરહાજરી જણાતી હતી. આ સર્વ મહાશયો તરફ તાર અને પત્રના સંદેશોએ મોકલ્યા હતા અને તેમણે તેમની ગેરહાજરીના યોગ્ય કારણો જણાવ્યાં હતાં અને કોન્ડરન્સને સર્વ પ્રકારની ફતેહ મળે એવી તેમની હાર્દિક પ્રાર્થના પ્રદર્શિત કરી હતી. હું અંતઃકરણ પૂર્વક પ્રભુ પ્રતિ પ્રાર્થના કરું છું કે ઉપરોક્ત અને અન્ય સર્વ જ્ઞાતિહિતૈર્ષીઓની આડમાં, જે જે કારણો કોન્ડરન્સ પ્રસંગે આવે તે, તે સદા દૂર કરે જેથી આ જ્ઞાતિ ઉન્નતિના કાર્યમાં રૂઝવટ થાય નહિ. અસ્તુ.

આ કોન્ડરન્સમાં નવીન દ્રવ્ય એ દેખાતું હતું કે કોન્ડરન્સના પ્રમુખ રા. પ્રસલાદજી-લાલ સેવકરામનું પાટણના મુખ્ય મુખ્ય રસ્તાઓ પરથી એક સરખસ કાઢવામાં આવ્યું હતું. તે સરખસમાં અનુમાન ૪૦૦ થી ૪૫૦ રૂા પુરુષોએ હાજરી આપી હતી. આ સરખસે શહેરના સર્વ લોકો પર સારો પ્રભાવ પાડ્યો હતો. આ રીવાજનું અનુકરણ હવે પછીની દરેક કોન્ડરન્સમાં થવું જોઈએ એમ મારે માનવું છે.

પુરુષાર્થનું પરિણામ હમેશા આવ્યાજ કરે છે. કરેલું કામ વૃથા જતું નથી. ખંભાત અને સિદ્ધપુર મુકામની કોન્ડરન્સમાં સભાનું અને અન્ય કેટલુંક કાર્ય મારે માથે પડતું હતું તેથી મને તે વિશેષ બોજા થયે યદ્યપ્ત પડતું હતું પરંતુ સિદ્ધપુરની કોન્ડરન્સમાં શ્રીમાન ડા. કેશવલાલ ભાતીલાલે ઉત્સાહપૂર્વક કાર્યકર્તા તરીકે પોતાનું દર્શન કરાવ્યું હતું અને આ વખતે તો તેમણે મને મારા ધણા ખરા કામના બોજામાંથી મુક્ત કર્યા હતા અને હવે મને ખાત્રી થઈ છે કે મારી ગેરહાજરીની ખામી પણ તે પોતે દેખાવા દેશે નહિ. પોતે કાર્ય કુશળ અને શાંત સ્વભાવના મહાશય છે તથા તેમનામાં પ્રમાદ તો દેખાતો નથી જેથી તે પોતે સભાને માટે અને અન્ય કાર્યોએ આપણને ધણો સારો સતોષ આપી શકશે એમાં કાંઈ પણ શંક નથી. તે પોતે સભાના કાર્ય ઉપરાંત કાંઈના કાંઈ તથ્યીયત બગડી હોયતો ત્યાં પોતે જાતે જઈ તપાસી તેમને આપણે આપતા હતા પણ હું નિર્ભય રીતે કહીશ કે તેમના ઉત્સાહ અને તેમની કાર્ય કરવાની રીતનું અન્ય સર્વ બંધુઓએ અનુકરણ

કરવું જોઈએ. આ મહાશયને આપણી કોન્ફરન્સના સેક્રેટરી નીચત ક્યાં છે તે સાંભળી સર્વ સાંતિબદ્ધિઓ ખુશી થયા વિના રહેશે નહિ. મ. ગંગાશંકર ટી. સર્મા જેમના નામથી તથા સંસ્થા સંસ્થિત પરિચિત છે તેમને તેમના સહાયક મંત્રી નીમવામાં આવ્યા છે. તે પણ કાર્ય કુશળ છે. આ બંને સાંતિહિતૈષી ધર્મવીરો હવે કોન્ફરન્સના કાર્યને સાંતિપૂર્વક સારી રીતે ચલાવશે એવો મને દૃઢ વિશ્વાસ છે.

આપણી સાંતિમાં ભાષણો આપનારાઓની સંખ્યા વધતી જાય છે અને તે એટલી બધી વધતી જાય છે કે તેમને સમય પણ આપી શકાતો નથી. આ વિષયમાં મારા સાંતિ બંધુઓને ઉત્સાહ જોઈ મને ધણો હર્ષ થાય છે પરંતુ મારે સર્વ બંધુઓને એટલી તો વિનંતિ કરવી જરૂરની લાગે છે કે આપણી કોન્ફરન્સના પ્લાટફોર્મ ઉપર આપણે કેવળ બોલવા ખાતર બોલવું એમ સમજવું નહિ, પરંતુ આપણા બોલવાની અન્યો ઉપર અસર થાય અને તેથી તેમને કાંઈ લાભ થઈ શકે એટલા માટે બોલવું એવા વિચારને લક્ષ બદાવ કાઢવાની જરૂર નથી. કેટલાક બંધુઓ તો ત્રીશ ત્રીશ અને ચાલીશ ચાલીશ પાનાઓ લખી લાવો વાંચવા ઇચ્છા પ્રદર્શિત કરે છે પરંતુ તેટલો સમય હોતો નથી તેમજ તેવા શ્રદ્ધાપૂર્વક સાંભળનારાઓ પણ મળવા મુશ્કેલ છે માટે પોતાનું કથન ટુંકાણમાં પતાવી લોકોને તે ચિંતાકર્ષક થઈ પડે તે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ, વળી આગળથી માંડી પ્રમાણે આપણુ બંધુઓએ ભાષણ આપવા માટે પોતાનાં નામઠામ, ભાષણનો વિષય તથા વખત લખી મોકલવા જોઈએ પરંતુ તે પ્રમાણે કરવામાં આવતું નથી જેથી વારંવાર પ્રેશામ ફેરવવો પડે છે અને કેટલાકોને સમય આપી શકાતો નથી. અતઃ ભવિષ્યમાં મારી ઉપરોક્ત ચચનાઓ ઉપર ધ્યાન આપી ભાષણ કરવા ઇચ્છનારાઓએ પોતાનો વિષય-પોતાનો સમય તથા નામઠામ કોન્ફરન્સના સેક્રેટરીને લખી મોકલવા અને તે જ સમય આપે તેટલામાજ ભાષણ સમાપ્ત કરવાની યોગ્યતા કરવી.

આ કોન્ફરન્સ સમયે દરેક ટુંકાણથી એજ ઉદ્ગારો સંભળાતા હતા કે આપણે કેવળ ભાષણો કરવાનું કામ કરવું જોઈએ નહિ પરંતુ કામ કરવાની પદ્ધતિ ધારણ કરવી જોઈએ. આ ઉદ્ગારો નીકળવા એ સામાન્ય વાત નથી. કેટલીક પરિષદોમાં ભાષણોમાંજ નિમગ્ન થઈ જવાય છે ત્યારે આ પરિષદમાં તો “હવે જલદીથી કોઈ સત્કાર્યનો આરંભ કરો” એવા ઉદ્ગારો બહુ વહેવાથી સંભળાવા લાગ્યા છે એ થોડા હર્ષની વાત નથી. તેવા ઉદ્ગારો ને પરિણામે આ વખતે બોડીંગ રુકલ ઉઘાડવા સંબંધમાં એક સ્મૃતિપાત ઠરાવ કરવામાં આવ્યો છે અને તેને માટે પ્રનિશ્ચિત મહાશયોની કમીટી નીચત કરવામાં આવી છે. તે લોકો હવે આ કામ તરફ દર્શક ન થઈ તેના પર ધ્યાન આપી તેની યોજના સત્વર ધડી કાઢશે, અને લોકોની જીજ્ઞાસા પૂર્ણ કરશે. ગરીબ લોકો, વિદ્વાન અને ધનવાન મનુષ્યોપરજ આધાર રાખે છે અને તેમને યથાર્થ સ્થિતિ પર મૂકવા તે પણ વિદ્વાન અને ધનવાનોનુંજ કામ છે અતઃ તે કાર્યમાં જેટલો પ્રમાણધીન થઈ વિલંબ કરવામાં આવશે તેટલાજ તેઓ પોતાની ફરજ અદા કરવામાં પજાત છે એમ માન્યા શિવાય ચાલશે નહિ. આ કમીટીના સેક્રેટરી તરીકે આપણી સાંતિના ઉત્સાહી ઇશરનિવાસી યુવક મ. શંકરલાલ ગુલાબરાય રાવળને નીચત કર્યા છે. આશા છે કે, તે મહાશય પોતા પર આવી પડેલું કાર્ય ધણાજ ઉત્સાહપૂર્વક અને ખંતથી બજાવશે.

ચોથી કોન્ફરન્સ સબધર્મા વઢીયાળ ચુંવાળ અને હેતિરના મહાશયોએ ઉત્સાહ બતાવ્યો. છે તથા વડનગરના એક ગૃહસ્થે પણ તેમ કહ્યું છે. તેનું નક્કી કરવા માટે હવે પછી પ્રયત્નો કરવામાં આવશે પરંતુ તેમ ચર્ચા પૂર્વે હું એમ જણાવ્યા વિના નહિં રહું કે ચોથી કોન્ફરન્સ અન્ય રથને ભરવા કરતાં અમદાવાદમાં ભરાવી જોઈએ. અમદાવાદની જ્ઞાતિએ ઉત્સાહ ધારણ કરી અમદાવાદમાં કોન્ફરન્સ કરવી જોઈએ. યદિ અમદાવાદના જ્ઞાતિજનો તેમ ના કરી શકે તો મેં જેમ ઉપર યોગના બતાવી છે તે પ્રમાણે એક જનરલ ફંડ કરી ત્યાંજ કોન્ફરન્સ કરવી જોઈએ જેથી આણુબાણુના ધણા લોકો તેનો ધણો સહકારથી લાભ લઈ શકે.

કોન્ફરન્સને માટે લોકોને વૈશાખ વા જ્યેષ્ઠ માસ ધણોજ પ્રતિકુળ છે અતઃ તેનો સમય ફેરવવો જોઈએ. સર્વ લોકોના વિચાર અને મારા માનવા પ્રમાણે ફાલ્ગુન માસ ધણોજ અનુકુળ સમય થઈ પડશે અતઃ કોન્ફરન્સના નેતાઓ તેની તિથિઓ નિયત કરતી વખતે તે પર પુરતું લક્ષ આપશે એવી આશા છે.

આપણા જ્ઞાતિપ્રંધુઓમાંથી મિથ્યાભિમાન છુટતાં સમાનભાવની લાગણીઓ કેટલાક હૃદયમાંથી ઉભારી નીકળતી આ વખતે જેવામાં આવતી હતી તે પણ ધણા સારા ચિહ્નો છે એમ કલા શિવાય ચાલે તેમ નથી.

આ વખતની સ્ત્રીપરિષદ અને કેટલીક સ્ત્રીયોનો ઉત્સાહ પણ પ્રસંશનીય દેખાતો હતો. આને પણ કાયમ રાખવાની ધણી જરૂર છે.

કોન્ફરન્સના નિભાવ માટે આ વખતે શ્રી વધારવાનો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો છે. તે ઠરાવમાં પુરૂષ વર્ગને માટે રૂ. ૨) તથા સ્ત્રી વર્ગને માટે રૂ. ૧ ના રાખવામાં આવ્યો છે. કોન્ફરન્સ દર્શનને માટે ચાલે તેવા હેતુથી શ્રીનો વધારો કરવામાં આવ્યો છે પરંતુ કેટલાક લોકો તરફથી એમ પણ કહેવામાં આવે છે કે આ પ્રમાણેની શ્રી રાખવાથી ધણાં લોકો તેનો લાભ લઈ શકશે નહિં. આ માન્યતા અથવા આ વિચાર પણ સત્ય છે, પરંતુ કોન્ફરન્સનો અરથ નાના મામલાઓ કેવી રીતે ઉપાડી લે તેનો ઉત્તર હજી સુધી, શ્રી નર્દિ વધારવાનું કહેનાર તરફથી આપવામાં આવ્યો નથી. થોડા મનુષ્યો આ કોન્ફરન્સનો લાભ લે-તે પણ ધ્રુવવા યોગ્ય નથી. નીગાળાવાળા મ. ગોવિંદજી ત્રીકમજીભાઈ પણ શ્રીના સર્ગ-ધર્મા તેમજ કહે છે. આ વિષય ઉપર જ્ઞાતિના નેતાઓએ પુષ્ટ વિચાર કર્યો હોય પરંતુ જ્યારે એમજ લાભ પડ્યું કે આ પ્રમાણે શ્રીની વૃદ્ધિ નહિં કરવામાં આવે તો કોન્ફરન્સ ચાલુ નહિં રહે તેથીજ આવો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો છે. કોન્ફરન્સ ચાલુ રહે એવી કોઈ બીજી યોગના કોઈ મહાશય બતાવશે તો કોન્ફરન્સના નેતાઓ પ્રથમની માફક શ્રી રાખશે. કોન્ફરન્સ દ્વિતીયી બદ પુરોગેને હું વિનંતિ કરું છું કે તેઓ આ વિષયમાં પોતાનો મનઃબલ અને લખી મોકલશે તો તે પર વિચાર કરવામાં આવશે. કોન્ફરન્સમાં થોડા મનુષ્યો લાંમ લઈ શકશે તેની સાથે કોન્ફરન્સ વારંવાર યથા પણ કરશે એ સુત્રને પણ વાંચકે આનમાં રાખવાની જરૂર છે.

આ કોન્ફરન્સમાં ફંડની વૃદ્ધિ માટે બીજા બે ઠરાવો કરવામાં આવ્યા છે. લગ્ન ઉપરીનાદિ પ્રસંગોએ અમુક રકમો આપવી તથા એક પૈસા ફંડની પેટી દરેક મામ વા શહેરમાં રાખવી. આ ફંડ પ્રસંગનીય છે પરંતુ તેનો અમલ યથો ધણો મુશ્કેલ છે. આ કાર્ય કરવા માટે

ઉત્સાહી જ્ઞાતિ પુરુષોની 'નરરીયાત' છે. લગ્ન ઉપવીતાદિ પ્રસંગોએ અમુક રકમ આપવાના ઠરાવો ~~જે~~ જ્ઞાતિએ ફરજિયાત કરવા જોઇએ એવો જે ઠરાવ કર્યો છે તેનો અમલ થવો ધણી મુશ્કેલ પ્રતીત થાય છે. જો દરેક જ્ઞાતિ પોતાનું દિન સમજે તો તે મુશ્કેલ નથી પરંતુ તેમ થવું અસંભવીત પ્રતીત થાય છે. એવી અસંભાવનામાં આપણે શું કરવું જોઇએ તેનો વિચાર કરવો આવશ્યકાય છે. એક તો જે મહાશયો કોન્ફરન્સમાં વારંવાર વધારે છે, જે મહાશયો આ ઠરાવને અને ફળવણીના પ્રચારને ચલાવે છે, તેઓએ તો આ ઠરાવને અમલ પોતાપરજ કરી દેખાડવો જોઇએ અને જ્ઞાતિમાં ફાટીને ત્યાં લગ્ન વા અન્ય પ્રસંગો હોય તે સમયે ત્યાં પોતાની હાજરી આપી લઇ વા તે પ્રસંગો ઉજવનાર પાસે ઉકત ફંડમાં ઉપરોક્ત રકમો ભરાવવા વિનંતિ કરવી જોઇએ. આમ કરવાથીજ આપણે કેમશઃ આપણા બંધુઓનાં હૃદય આ તરફ વાળવા શક્તિમાન થઇશું અને આપણી ઇષ્ટ-સિદ્ધિ કરી શકીશું. કોન્ફરન્સ અને ફળવણીના દિવસો આ ઠરાવને આ પ્રમાણે અમલ કરવામાં પછાત પડશે તો આ ઠરાવ ફળવળ કાગળ ઉપરજ રહેશે. તેજ પ્રમાણે પૈસા ફંડના સંબંધમાં સમજવું. વરસના ચાર પાંચ તહેવારના દિવસો આ ફંડને માટે નક્કી કરવા જોઇએ. (૧) બેસતું વર્ષ. (૨) ગોકુલાષ્ટમી, (૩) શિવરાત્રી. (૪) રામનવમી. આવા તહેવારોના દિવસો નક્કી કરી પછી તે પેટી સાથે જ્ઞાતિહિતૈષો મહાશયે દરેક જ્ઞાતિબંધુ પાસે જવું અને તેમને યોગ્ય લાગે તે રકમ નાખવા વિનંતિ કરવી. એમ કરથી પણ ટીપે ટીપે સરોવર ભરાશે. આવી રીતે કાંઈક મહેનત કરવામાં આવશે તો કામ થશે; નહિ તો આપણે સર્વ બોલવા બેગા ચલા છીએ અને કામ કરવાનો વિચાર નથી એમ સિદ્ધ થઇ જશે, જે બંધુઓ દેવલના પૂજારી છે, જેઓ પેદીવાળા છે, જેઓ મીલવાળા છે, જેઓનો કાંઈ વ્યાપાર છે તેઓ પોતાને ત્યાં આવી પેટી રાખવા બચરથા કરશે વૉપણ કાંઈ કાર્ય થશે.

આ સવ હું કોન્ફરન્સના નિરીક્ષણમાં રહી ગયો પરંતુ હવે એ પણ કહીશ કે જે જ્ઞાતિમાં આટલી બધી હીલચાલ થઇ ચુકી છે, જેની અધુના વાહવાહ કહેવાય છે તે જ્ઞાતિ આવા પ્રવૃત્તિના સમયમાં પણ ચદ્ધિ કાંઈ નહિ કરી શકે તો, માનો કે, આ જ્ઞાતિમાં હવે કાંઈ જીવનજ નથી, તે મૃતપાય છે અને તેના પુત્રોમાં કાંઈ દૈવત જ નથી કે પોતાના કુળની શોભા વધારે. પટલપ્રયોમાં ખટપટ કરી પોતાનાજ બંધુઓને દંડ કરી હોશિયારી બતાવવાની નથી, કોર્ટોમાં કજીયા ઉભા કરી તેમાં બાહોશી બતાવી બેસી રહેવાનું નથી, લોકોની વજીલાત કરી ચતુરાઇ દેખાડવાની નથી પરંતુ પોતાના કુટુંબ સમાન જ્ઞાતિને ઉચ્ચ ગતિમાં લાવવા તનતોડ પ્રયત્નો કરતાં સ્વર્ગવાસી થવું તેમાંજ બહાદુરી-ચતુરાઇ-ચંચળતા અને જે કહેા તે સર્વ તેમાંજ તેમાં રહેશે. જે મનુષ્ય ધનદાય જાઓ પરંતુ તેની જ્ઞાતિ તો ગરીબ રહી, જે મહાત્મા વિદ્વાન બન્યો પરંતુ તેની જ્ઞાતિ તો ફળવણીહીન રહી, જે મનુષ્ય મોટા ઓદેહાર બન્યો પરંતુ તેના જ્ઞાતિબાંધવો તો હીન દશામાં રહ્યા તો પછી તેના સર્વના જીવનો શું કામના? અરે હું આ વચનો લખું છું તે કદાચિત્ વધુ પડતા કહેવાશે પરંતુ હું તેને મારા અંતઃકરણમાંથી કાઢું છું અને ઇશું છું કે ધણી કાળથી પછાત પડેલી આ કોમને તેમના પુત્રો તે ખાડામાંથી કાઢે અને તેને ઉદ્ધવાયળ ઉપર લઇ જાય. પરમેશ્વર સર્વ જ્ઞાતિબંધુઓના હૃદયમાં પોતાની જ્ઞાતિપ્રતિ પ્રેમ ઉપજ કરે અને આ જ્ઞાતિનું સત્વર ફેશઃ થાય એવી ઇચ્છા અંતઃકરણમાં સેવતાં વિરમવાની રક્ષા લઇશ.

ગિરિજાશંકર. નિ.

મર્યાદા પુરુષોત્તમ મહારાજ રામચંદ્રજી.

(ભ્રાતૃભક્તિ.)

(લેખક—ગિરિજાશંકર નિર્મલચરામ.)

(ગતાંકથી ચાલુ.)

વિદ્વદ્ધ પાઠકો ! મહાપુરુષોના જીવનમાંથી આપણે જેટલું શીખીએ તેટલું જાણું છે. તેમના જીવનો એવા મહદ્ગુણોથી ભરપૂર હોય છે કે તેમનો જેમ જેમ આપણે શાંત ચિત્તથી અભ્યાસ કરતા જઈએ છીએ, તેમ તેમ તેમાંથી આપણે વધારે વધારે નવીન જાણુતા જઈએ અને આપણને શાંતિ મળતી જાય છે. નરોત્તમોના જીવનોમાં આપણે અને તે સમયે તેમનું ધૈર્યતાપૂર્વકનું વર્તન જોઈને આ સમયના કેટલાક વિદ્વાનો તો આશ્ચર્યચકીત થઈ જાય છે અને કેટલાકો તો એમ પણ કહેવા,—અરે કહેવા શું લખવા તૈયાર થઈ જાય છે—તથા તૈયાર થઈ ગયા છે કે મહાત્મા રામ સીતા ભરતાદિ વ્યક્તિવિશેષ કોઈ ધ્યાન નથી, પરંતુ એ સર્વ અસંકાર છે ! આ રામકથા અસંકાર છે, વા તે સત્ય પ્રતિદાસ છે તે વિષયમાં આ પ્રસંગે વિચાર કરવાનો સમય નથી. આ લખવાનો હેતુ એ છે કે મહાત્મા પુરુષોના એવા ગંભીર, આશ્ચર્ય પમાડનાર અને ચિંતાકર્ષક ગુણો હોય છે કે તેમાં આપણા જેવા પામર પ્રાણીઓ જેમાં મનોબળ ઘણું જ ઓછું હોય છે તેઓ તે સાંભળી એમ કહી દે છે : “એતો મહાન શક્તિવાળો પુરુષ હતા તેથી તે કહી શક્યા, પરંતુ આપણે તો શી ગણુ-નીમાં.” આવી રીતે મન વાળીને, પ્રસંગ પડે તેમના યશસ્વી અને ધાર્મિક ગુણોનું અનુકરણ કરવાનું માંડી વાળીએ છીએ અને પોતાને રામના ભક્તો માનવા છતાં રામ વર્તનદ્રોહી બનીએ છીએ. મહાન પુરુષોના જીવનો નિઃસંશય તથા સાંભળવાનો હેતુ એ છે કે તેમનું અનુકરણ કરી આપણે આપણા જીવનમાં સુધારો કરીએ—વા કહો કે આપણી જીવનયાત્રા સફળ કરીએ. આને તે મહાપુરુષના જીવન સમયે ભ્રાતૃભાવ વા ભ્રાતૃભક્તિ કેવા પ્રકારની હતી તે આપણે તપાસીશું. આ ભ્રાતૃભાવ દરેક વર્ણને આવકારદાયક છે અને દરેક વર્ણને આચરણીય છે. આ ગુણને યદિ ભારતવર્ષની પ્રગતિ આચારમાં મૂકે તો તેમનું કલ્યાણ થવાનું સમયમાં થઈ શકે. તપોધન આદિશુ માતિ પોતાને માટે ઉન્નતિના પ્રયત્નો કરી રહી છે તેમાં ભ્રાતૃભક્તિ વા ભ્રાતૃભાવ વધારવો એ મુખ્ય પ્રયત્ન છે. ભ્રાતૃભાવ એટલે પોતાના ભાઈ તરફ પ્રેમ, જેને પોતાનો ભ્રાતા વા બધું સમજવામાં આવે તેના તરફ કેવી રીતે વર્તન કરવું તે, મહાત્મા રામચંદ્રજીનો પ્રતિદાસ ધણી સારી રીતે બતાવે છે, એક ઘરમાં ચાર ભાઈઓ હોય, પછી તે કાકાના હો, વા સાવકા માતાના હો, કોઈ પણ પ્રકારની સગાઈ. તે ભ્રાતાં વા બંધુપદને પામ્યા પછી તેમના તરફ પ્રેમ રાખવો જોઈએ; અને તે પ્રેમ વા તે સર્જાવને ભ્રાતૃભાવ વા ભ્રાતૃભક્તિ કહેવામાં આવે છે. તપોધન આદિશુ માતિ દાઝ ભ્રાતૃપ્રેમ વિના સર્વ પ્રકારથી શક્તિહીન બની છે અને સર્વ પ્રકારે દુઃખી છે. આ કોમળા કેટલાક ગ્રામ વા શહેરના લોકો પોતાના અન્ય ગ્રામ વા શહેરના લોકોથી ભિન્નતા રાખે છે, કેટલાકો તો ઉન્નતિ અર્થે વિચાર કરવા માટે પણ એકમેકની સાથે બેગા થવામાં પાપ સમજે છે, કેટ-

લાકો આચાર વિચારને લિન્નતાનું કારણ બતાવી પોતાની શ્રેષ્ઠતામાં વહેંચા કરે છે પરંતુ મારે એમ કહેવું પડશે કે તેઓ શ્રેષ્ઠ પુરુષોના આચાર વિચારથી અજાણ્યા છે. યદિ અપરિચિત નહિ હોય તો તેમના જીવન તરફ તેમનું દુર્લ્લેખ્ય હશે. કાંઈ પણ હો, પરંતુ મહાત્મા રામચંદ્રના સમયનો ઇતિહાસ મને તો એજ સૂચવે છે કે તપોધન બ્રાહ્મણ સાંતાના સહચારી કે અનાચારી પુરુષોમાં બ્રાતૃભાવનો અભાવ છે. જે વર્ણમાં બહુભાવ નથી તે વર્ણ વા જાતિ પોતાની ઉન્નતિ કરી સકતી નથી. આટલું કહી આપણે મહાપુરુષ રામચંદ્ર, લક્ષ્મણ અને ભરતનો બ્રાતૃભાવ તપાસીશું. મને લાગે છે કે મારા સર્વ વાચકો જાણતા હશે કે મહારાજ દશરથને ચાર પુત્રો હતા. રામચંદ્રજી, લક્ષ્મણ, ભરત અને શત્રુઘ્ન. મહાદેવી કૌશલ્યાથી મહાત્મા રામચંદ્રજી, શ્રીમતી સુમિત્રાથી નરોત્તમ લક્ષ્મણ તથા શત્રુઘ્ન અને મહામતી કૈકેયીથી ધર્માત્મા ભરત યથા હતા. એટલે મહાત્મા રામ, લક્ષ્મણ અને ભરત એકેકેકના સાવકા ભાઈ થાય. મહારાણી કૈકેયીના કહેવાથી મહાત્મા રામચંદ્રજીએ ત્રીદશ વર્ષ સુધી વનવાસ ભોગવેલો અને મહારાજ ભરતને ગાદી આપવી એવું નિર્માણ થઈ ગયું. તે પછી પિતાદાનો અમલ કરના જવાની ખબર વીરપુત્ર લક્ષ્મણને રામચંદ્રજી કહેવા આગ્યા તે સમયનો કનિષ્ઠ ભ્રાતા લક્ષ્મણનો પોતાના બંધુ પ્રતિનો પ્રેમ જોઈ ધણીજ આનંદ પામીયે છીયે. તે ધર્મ-વીર લક્ષ્મણ તે વખતે પોતાના ભાઈને એમ નથી કહેતો કે “ ત્યારે ભાઈ શું કરીયે, જાવ તમારા કમ્મે તમારા ઉપર દુઃખ આગ્યુ-ભોગવો. હોય લાચાર ” એમ કહીને નિશ્ચિન્ત બની એશઆરામ ભોગવતા નથી પરંતુ ઋષિ વાંભીકીજી લખે છે કે આસુઓ સાથે પોતાના મોટા ભાઈના ચરણ પકડીને લક્ષ્મણજી કહે છે કે—

યદિગંતું કૃતાવુઢિર્વનં મૃગગજાયુતમ્ ।

અહં ત્વાઙ્મુગમિષ્યામિ વનમગ્રે ધનુર્ધરઃ ॥ ૩

મયા સમેતોઽરણ્યાનિ રમ્યાણિ વિચરિષ્યસિ

પશિમિર્મૃગયૂયૈશ્ચ સઘુણિન સમં તતઃ ॥ ૪ ॥

ભાવાર્થ—હે ધડીય ભ્રાતા રામચંદ્રજી ! મૃગ અને હાથીઓથી ભરપૂર વનમાં જવાનો આપે નિશ્ચય કર્યો છે તો હું પણ વન કે જેમાં પક્ષિ તથા જમરાઓ યુગ્મરવ કરી રહ્યા હશે ત્યાં આપની સાથે ધનુષ પકડી આગળ આગળ ચાલીશ.

ન દેવલોકાક્રમણં નામરત્વમહં વૃણે ।

ऐश्वर्यं चापि लोकानां कामये न त्वयाविना ॥ ૫ ॥

ભાવાર્થ—આપના વિના હું ઉત્તમ પુરોહિતે પ્રાપ્ત કરેલી દેવલોક રિયતિ પ્રાપ્ત કરવા ચલાતો નથી, હું અમર થવા પણ માગતો નથી અને સર્વ પ્રદારનું ઐશ્વર્ય પણ આપ શિવાય મારે નકામું છે. મહાત્મા લક્ષ્મણમા પોતાના બંધુ પ્રતિનો પ્રેમ ઉભરાઈ રહ્યો હતો તેથી સંસારના સુખને તુચ્છ સ્મજી પોતાના બંધુ સાથે વનમાં જવાનો આગ્રહ કર્યા લાગ્યા. મહાત્મા રામચંદ્રજીએ તેમને ઉત્તર દીધો કે મારી સાથે આપનું આવડું ઠીક નથી કારણ કે તમે અને હું બન્ને વનમાં ચાલ્યા જઈશું તો માતા કૌશલ્યા અને સુમિત્રાની સેવા કે છુ કરશે ! માટે તમારે તેમની સેનાર્થ અયોધ્યામાંજ રહેવું. લક્ષ્મણજીનો જો આ મૌખિક અમર

હોતે તો લક્ષ્મણજીએ પોતાના આગ્રહને ત્યાજ માંડી વાળ્યો હોતે પરંતુ તેમનામાં તો બધું પ્રતિ ખરી લાગણી હતી જેથી ઉત્તર દીધો કે.

તવૈવ તેજસા વીર भरतः पूजयिष्याति ।

कौसल्यां च सुमित्रां च प्रयतो नास्ति संशयः ॥ ૨૬

ભાવાર્થ—હે ધર્માત્મા બ્રાતા રામ ! માતા કૌશલ્યા અને સુમિત્રાની સેવા ધર્માત્મા બરત પ્રયત્ન પૂર્વક કરશે તેમાં સંશય નથી. આગળ ચાલીને લક્ષ્મણજી કહે છે કે.

आहरिष्यामि ते नित्यं मुलानि च फलानि च ।

वन्यानि च तधान्यानि स्वाहार्हाणि तपस्विनाम् ॥ ૨૭ ॥

भवांस्तु सह वैदेह्या गिरिसातुपु रंस्यते ।

अहं सर्वं करिष्यामि जाग्रतः स्वपतश्च ॥ ૨૮ ॥

ભાવાર્થ—હું આપના બોજનને માટે વનમાંથી નિત્યફળ અને પુલ, હવનને માટે અન્ય પદાર્થો જે વનમાં નપરિવર્જ્યો માટે યાચ છે તે લાવીશ, પર્વતપર આપ માતા જનનકી સાથે વાર્તાલાપ કરતા હશે તે સમયે તથા આપની જાગૃત વા નિદ્રાવસ્થામાં હું આપની સેવા કરીશ.

વડીલબંધુ સાથે તેમના દુઃખ સમયે મેવા વૃત્તિથી સાથ કરનાર ધર્મવીર લક્ષ્મણના બંધુસ્નેહને ધન્ય છે.

લક્ષ્મણના આવાં વાક્યો સાંભળી મહાત્મા રામચંદ્રજીએ તેમને કહ્યું કે તમારે મારી પ્રાયે આવવા માટે તમારી માતાદિ શુદ્ધજનોની આજ્ઞા લેવી જોઈએ.

પોતાના વડીલ બ્રાતાનું આવું વચન સાંભળી નરશાર્દુલ લક્ષ્મણ પોતાની માતા સુમિત્રા પાસે વડીલ બંધુ રામની સાથે વનગમન કરવાની આજ્ઞા લેવા ગયા. તે સમયનો ઉપદેશ પણ દરેક આર્યહૃદયે પોતાના અંતઃકરણમાં કેતરી રાખી ઉછરેલી વચની પોતાની કંપાના અંતઃકરણમાં જમાવવાની જરૂર છે જેથી પોતાના ભાવિ સંતાનો તરફ તેઓ તદ્દનુસાર ધર્મપૂર્વક ઇર્ષ્યારાજને છોડીને વર્તન કરે.

માતા સુમિત્રા પુત્ર લક્ષ્મણને રામચંદ્રજી સાથે જતી વખતે ઉપદેશ કરે છે કે બેટા !

व्यसनी वा स्मृदो वा नातिरेप तवानघा

एष लोके सतां धर्मो यज्जयेत्त्वशगो मवेत् ॥

ભાવાર્થ—વિપત્તિ હોય વા સ્મૃતિ હોય, દરેક હાલતમાં મોટા પુરોના અનુગ્રામી થઈને ચાલવું તે બસા અનુગ્રામી ધર્મ છે. પછી આગળ ચાલીને ઉપદેશ કરે છે કે હું પુત્ર લક્ષ્મણ !

रामं दशरथं विद्धि मां विद्धि जनकात्मजाम् ।

अयोध्यामदवी विद्धि गच्छ तात यथासुखम् ॥

ભાવાર્થ—તમારા વડીલ બ્રાતા રામચંદ્રજીને તમારા પિતા દશરથ સમાન તમે જાન્યો,

શ્રીમતી સીતાજીને મારા સમાન સમજજો, બધું કર વતોને અથોધ્યા માતજો. એટલું હુંકમાં કહી કહે છે કે “હે પુત્ર ! તું ચવાસુક્ષ્મ-સુખપૂર્વક જા.”

ધન્ય-ધન્ય-સુમિત્રા ! ધન્ય. માતા હજો તો તમારા જેવી હજો! યદિ આજની સ્ત્રીયો તેમના જેવો સરળ સ્વભાવ બનાવે તો તેમના ઉદરમાંથી લક્ષ્મણ જેવા પુત્ર ઉત્પન્ન થઇ સંસારમાં ભાતપ્રેમના યુગ્મનું સત્વર અનુકરણ કરે અને પોતાની માતાની કૃપા દીધાવે.

વાંચકો ! રામચંદ્રના સાવકા ભાઇ લક્ષ્મણની પોતાના વડીલ બંધુ તરફ કેવી ભક્તિ હતી અને તેના તેના તરફ કેવો અગાધ પ્રેમ હતો ! લક્ષ્મણ એમ જાણતા હતા કે હું રામનો સાવકો ભાઇ છું પરંતુ તે સાથે મહાત્મા રામચંદ્ર અને હું રાધવ કુલના છીએ તે પણ તેમના વાક્યથી બહાર નહોતું. તેથીજ રીતે તપોધન બ્રાહ્મણ, દુસીહોરી-હું ચાણીદી-હું સિદ્ધપુરી છું એમ ભલે જાણે પરંતુ હમે સર્વ તપોધન છીએ એમ જાણવામાં આજી દ્રક્ષ રાખવા મહા પુરુષોનો ઇતિહાસ ના કહે છે.

રામચંદ્રજી મહારાજના લઘુબ્રાતા ધર્મવીર લક્ષ્મણજીનો પ્રેમ જોઇ તેપર કદાચિત એવો પ્રશ્ન કરવામાં આવે કે નાના ભાઇ તો તેથી પ્રેમ કે પરંતુ મોટા ભાઇએ તેવો રનેહ દર્શાવ્યો હોય એવું બતાવો કેટલાક લોકો એમ સમજે છે કે હમે મોટા તે મોટા. વડીલ થઇ તેમને નાનાનું મન સંપાદન કરતા આવડતું નથી. તેમ ચવાથી તેઓમાં હમેશાં કલેશ રહે છે એટલે જ બંને જણા આપસઆપસમાં પ્રેમ રાખી શકતા નથી અને તેથી સર્વદા દુઃખાતુ-ભવી રહે છે. હવે આપણે રામનો લક્ષ્મણપરનો પ્રેમ જોઈશું. રાવણ સાથેના યુદ્ધમાં શુર-વીર લક્ષ્મણને બાણ વાગવાથી બ્યારે મૂર્છા પામી અચેત થઇ પોતે જમીન પર પડ્યા છે તે વખતે રામચંદ્રજી સુષેણને કહે છે કે,

યથૈવ માં વનં યાન્તમનુ યાતિ મહાહુતિઃ ।

અહમપ્યનુયાસ્યામિ તથૈવૈનં યમક્ષયમ્ ॥ ૮

‘ઇદ્ધ વન્ધુજનો નિત્યં માં સ નિત્યમનુવ્રતઃ ।

શમામવસ્થાં ગમિતો રાક્ષસૈઃ કૂટયોધિભિઃ ॥ ૯ ॥

દેશે દેશે કલત્રાણિ દેશે દેશેચ વાન્ધવાઃ ।

તંતુ દેશં ન પશ્યામિ યત્રબ્રાતા સહોદરઃ ॥ ૧૦ ॥

ભાવાર્થ—જેવી રીતે તે મહા તેજસ્વી બ્રાતા લક્ષ્મણ મારી સાથે વનમાં આવ્યા છે તેવીજ રીતે હું તેની સાથે આજે યમના મહેનદશ. હા ! મારો છટખંધુ જે મારી આત્મામાં નિત્ય તત્પર રહેતો હતો તેની આ માયાવી રાક્ષસોએ આવી દરા કરી મૂકી છે. દેશદેશમાં સ્ત્રીયો અને દેશદેશમાં બાંધવો હોય છે પરંતુ એવો દેશ હું દેખતો નથી કે જ્યાં સહોદર ભાઈ હોય.

ધન્ય, ધન્ય, રામચંદ્રજી પોતાના સહોદર ભાઇ માટે કેવા સોહભાઈ ઉદ્ધારો કાઢે છે અને તેને માટે પોતે કેવો અત્યંતકરણમાં પ્રેમ રાખે છે ! અત્ર સહોદર ભાઈથી શું અર્થ સમજશે. એક પંશજ ભાઈ તે સહોદર ભાઈ, લક્ષ્મણ કોણ કહેવાશે ! તો કે રાધવ-

રામચંદ્રમાં ઉત્પત્તિ જ સહોદર બ્રાતૃ-ભાવ ઉત્પન્ન કરે છે. જેવી રીતે કે તપોધન બ્રાહ્મણ અને બ્રાહ્મણ, તપોધન બ્રાહ્મણની જ્ઞાતિના રહેનાર મનુષ્યોના ધણા સારા બ્રાહ્મણ બાંધવો હોય પરંતુ પોતાની જ્ઞાતિના તપોધન સહોદર બાંધવો પ્રેમથી કાંઈ ઓરજ. જે લોકો તપોધન નામ ધારણ કરી પોતાના સહોદરોને હલકાં સમજી તથા અન્યોને ઉંચા માની કામ કરે છે કે લોકો ધર્માત્મા નથી એમ મહાત્મા રામચંદ્રજીનું જીવન શીખવે છે. આમ કહેવામાં મારી હેતુ એવો નથી કે પોતાની જ્ઞાતિ શિવાયના અન્ય મનુષ્યોને પોતાના શત્રુ સમજવા પરંતુ હું એમ કહેવા માગુ છું કે પોતાના ભાઈઓ તરફ પ્રેમની લાગણીઓ ન રાખતાં અન્ય સ્થળે પ્રેમ દેખાડવાની કોશિષ કરવામાં આવે છે તે ઉચિત્ નથી. પોતાના બલિભાઈઓ તરફ પ્રેમની લાગણી બતાવતાં અન્યો તરફ તેમ કરવું બેઠક. કદાચિત્ કોઈ એમ કહેશે કે વીરપુત્ર લક્ષ્મણ રામચંદ્રની આજ્ઞાને આધીન રહેતાં અને તેમની સાથે વનગમન કર્યું તેથી તેમના પર પ્રેમ થવો શક્ય છે. રામચંદ્રની મહત્વતા એટલા માટે જ લોકોમાં બળુશીલી છે કે તે સરળ હૃદયના દોષ ધર્મ પ્રમાણે વર્તન કરતા હતા અને નિરવર્ય પ્રેમ ધરાવતા હતા. ધર્મવીર ભરતજી કે જેમને માટે તેમને વનવાસ જવું પડ્યું હતું તેમના તરફ પણ તેમનો તેવો જ પ્રેમ હતો ભરતજી પોતાના મામાને ત્યાંથી અયોધ્યા આગ્યા અને તેમને જ્યારે ખબર મળી કે રામચંદ્ર પોતાને કારણે પોતાની માતાના કહેવાથી વનવાસ ગયા ત્યારે તેમણે રાજ્ય કરવાનું માંડિવાળો એકદમ રામને મળવા જવા ધાડ્યું. પોતે મોટી સેના લઈને ગિરકુટ પર્વતપર જતા હતા તે સમયે લક્ષ્મણે તેમને જોયા, એટલે તેમના મનમાં એમ થયું કે ભરત સેના સાથે યુદ્ધ કરવા આવે છે, રામચંદ્રની પાસે આવી હાથમાં ધનુષ્યાણ લઈ રામને તેમણે તૈયાર થવા કહ્યું અને ભરત પ્રતિ કેટલાક કોષ ભર્યા વચનો કહ્યાં ત્યારે રામે કહ્યું કે મને રાજ્યની ઇચ્છા નથી તો ભરત મારી સામે મેના લઈ શા માટે આવે? તેમ કહી રહે છે કે.

મન્યેઽહમમતોઽયોઽયાં મરતો બ્રાતૃવત્સલઃ ।

મમમાનૈ મિયતરઃ કુલધર્મમનુસરન્ ॥ ૧ ॥

શ્રુત્વા મત્રાજિતે માં હિ જગ્ગવલ્કલ ધારિણમ્ ।

જાનક્યા સહિતં વીર ત્વયા ચ પુરુષોત્તમ ॥ ૨૦ ॥

ભાવાર્થ—હે લક્ષ્મણ ! મારા વિચાર પ્રમાણે બ્રાતૃવ-સલ્લ ભરત અયોધ્યામાં આગ્યા હશે. મને કે જે હું તેમને પ્રાણુથી પણ વધારે પ્રિય છું તેને નહિ જોવાથી પોતાના કુળ તથા ધર્મનું રક્ષણ કરી તથા હું જટા વંકજ ધારણકરી જનકી સહિત વનમાં ગયો છું તે જાણી મને મળતા અત્ર આવે છે.

આપરથી મહાપુત્ર રામચંદ્ર પોતાના ગાદી માટેના દરીદ્રને માટે શું પ્રેમયુક્ત વિચારો ધરાવે છે તે આપણે રહેણાંચથી સમજી શકીશું. આ સમયમાં તો અગ્રપરસમાં પ્રેમાત્માવને લીધે આવી અવસ્થામાં આગળ પાછળનો વિચાર કયાં શિવાય તરત લગાઈ ઉભી કરવામાં આવે અને પોતાના કુળનો નાશ કરવામાં આવે. આના ઉપર પણ કોઈ એમ કહે કે ધર્માત્મા ભરતનો પ્રેમ રામચંદ્ર ઉપર હતો તેથી તેમના ઉપર પ્રેમ રાખતા હતા પરંતુ કહેવા તો રામચંદ્રને વનવાસ મોકલવામાં મુખ્ય કારણનું ના તોપણ ધર્મસલ્લ મગચંદ્રનો

તેમના પર તેવોજ પ્રેમ હતો. જ્યારે ભરત રામચંદ્રને મળવા આવ્યા ત્યારે તેમણે પોતાની માતાની ખબર પુછી એટલુંજ નહિ પરંતુ ભરતને પૂછે છે કે,

તાત કચ્ચિ કૌસલ્યા સુમિત્રા ચ મજાવતી ।

સુલ્લિની કચ્ચિદાર્યા ચ દેવી નન્દતિ કૈકેયી ॥૫૧॥

ભાવાર્થ—હે બધું ! કૌસલ્યા, ઉત્તમ સન્તાનવાળી સુમિત્રા અને આર્યા કૈકેયી દેવી આનંદ પૂર્વક છે ?

તે પછી જ્યારે ભરતે પોતાની માતાનો દાય ખતાવી કેટલાક કટુ વચન કહે છે ત્યારે રામચંદ્ર કહે છે કે,

શત્રુઘ્ન ચ મતિવ્વજ્ય વચનં ચેદમવ્રવીત્ ।

માતરં રક્ષ્ય કૈકેયી મા રોપં કુરતાં મતિ ॥ ૨૧ ॥

ભાવાર્થ—શત્રુઘ્ન અને ભરતને પોતાની છાતી સાથે લગાડી રામચંદ્ર કહે છે કે હે ભાઈઓ ! તમે મોંઘા કૈકેયીની રક્ષા કરજો અને તેના પર કોઈ પણ વખત રોષ કરશો નહિ.

પ્રિય વાંચકો ! જુઓ ભદ્રપુરુષ રામચંદ્રની વિનયતા અને તેમનો ધાર્મિક સ્વભાવ. આજનો એવા પ્રકારના મનુષ્યો દ્રષ્ટિએ પડે છે કે પોતાની કામના વા પોતાના કુટુંબના અમાનવશાત કોઈ અનાચાર કરતા હોય તો તેમના તરફ તિરસ્કારની નજરથી જોવું અને કોઈ કદાચિત્ પુછે કે આ તમારી કામના વા કુટુંબના કે ? તો કહેવું કે નારે ભાઈ હમારે ને એમને સખ ધ નથી. આવી રીતના ધમક રાખનાર પુરો કોઈ દિવસ પોતાની અને પારકાની ઉન્નતિ કરી શકતા નથી, તે લોકોએ ધર્મવત્સલ રામના આત્મવત્સલ પ્રેમ અને હૃદયી રહીતપણાના ગુણનું પ્રકટ કરી તદ્દનુસાર વર્તન કરવું જોઈએ. તેમાંજ તેમનું મોટાપણ છે. આવી તરહની મોટાઇ જેમણે પ્રાપ્ત કરી છે તેઓજ પોતાની તથા પોતાની સોંતિની સુધારણા રહેલાઈથી કરી શકે છે.

વિદ્વાન બધુંઓ ! મહાત્મા ભરતની પણ રામચંદ્ર પર તેરીજ નિસ્સિમ ભક્તિ હતી. તેમને રાજ્યગાદી મળતી હતી, સર્વ પ્રકારનો વૈભવ પ્રાપ્ત થતો હતો, પોતાની આજ્ઞા પ્રમાણે સર્વ દેશો વર્તાવ થવાનું માન ઉપલબ્ધ થતું હતું પરંતુ તે સર્વના પાશમાં નહિ આવતા ધર્મ તરફ લક્ષ આપ્યું અને અન્ય સર્વ છોડ્યું.

ભરતે જ્યોત્સના ઉપર રામચંદ્રની પાસે આવી તેમને રાજ્યાધિપતિ થવા વિનંતિ કરી પરંતુ રામચંદ્રે પિતાતાનો અમલ કરના માટે તે માન્યું નહિ અને રામચંદ્રે તથા વસિષ્ઠાદિ ઋષિઓએ ભરતને રાજ્યશાસન કરવાનો ત્રણોજ આગ્રહ કર્યો ત્યારે મહારાજ ભરત નીચે પ્રમાણે કહે છે.

સ પાદુકે સંપ્રણમ્ય રામં વચનમવ્રવીત્ ।

ચતુર્દશ હિ વર્ષાણિ જટાચીરધરો હ્યહમ્ ॥ ૨૭ ॥

ફલ મૂલાશનો વીર મહેયં રઘુનન્દન ।

તવાગમનમાર્કાશ્વસન્વૈ નગરાદ્વાદિઃ ॥ ૧૮ ॥

ભાવાર્થ—સમચંદ્રની પાદુકાને પ્રણામ કરી ભરતજીએ સમચંદ્રને કહ્યું કે હે વીર રઘુનન્દન ! હું ચૈદ્ર વર્ષ સુધી જતા તથા ચીર ધારણ કરી ફક્તમત્ર આપણ અને આપના આવવાની અતીક્ષા કરતો નગરથી બહાર રહીશ.

તવપાદુકયોર્ન્યસ્ય રાજ્યતન્વં પરંતપ ।

ચતુર્દશ દિ સમ્પુર્ણે વર્ષેઽહનિ રઘુત્તમ ॥ ૧૯ ॥

ન દ્રશ્યામિ યદિ ત્વાં તુ પ્રવેક્ષ્યામિ હુતાશનમ્ ।

ભાવાર્થ—હે પરંતપ સમચંદ્ર ! તમારી આ પાદુકાઓ ઉપર રાજ્ય ભાર ધરીને હું કાર્ય કરીશ. ચૈદ્રમા વર્ષનો અંતિમ દિવસ થયા પછી યદિ આપને અચોખ્ખામાં દેખીશ નહિ તો અગ્નિ પ્રવેશ કરી મૃત્યુ વશ થઇશ.

ધન્ય—ભાઈઓ ભાઈઓમાં પ્રેમ, રતેદ્ધ ભાવ, ભક્તિ, જે શબ્દ કહો તે કહો. તે હજો તો આ પ્રમાણે હજો. આવા બાંધવો જ્યારે જગતમાં થશે ત્યારે શાંતિ થશે, આરી રીતનું બાંધવવાન્સત્ય હશે ત્યારેજ સુખાસિ થશે. તપોધન બાંધવો ! ભાતપ્રેમની લાગણીઓ જાગૃત કરો. મિત્રભાવનો ત્યાગ કરો, છપ્પાને છોડો, કેન્દ્રનસ જેવા મહદુપયોગી કામોમાં, પોતાના ભાઈઓ પર પ્રેમ લાવી ભાગ લેવા ચાલશીલ બનો. તપોધનોમાં બંધુ-ભાવની લાગણીઓ યવાથી બોર્ડિંગ સ્કુલ જેવા મહાન કાર્યો પથ્ય ધષ્ટ શકશે

ૐ

તપોધન જ્ઞાતિ માતાને વિજ્ઞિત.

હે માતા ! ઇશ્વરની માયા આશ્ચર્યદર્શક છે. ઉદયને અસ્ત, અને અસ્ત પછી ઉદય એ ન્યાયે ત્હારી દશા હિન્નભિન્ન થઇ છે. આવીન પુરતોક તરફ દષ્ટિ ફેંકતાં પ્રતીત થાય છે કે હે જનની તારૂં આવીન ગૌરવ ક્યાં ? ત્હારા મૃતક શૈયાપર પડેલા શમીદમી રત્નો ક્યાં ? અને સર્વ જગાએ તારી દેશાયલી સુવાસના ક્યાં ? અરે ધર્મને માટે ત્હારા આત્મજોગી વિદ્વાઓ ક્યાં ? આધ્યાત્મિક વિદ્યા પોષણીય રત્નો ક્યાં ? પરકાર્પને માટે સમુદ્ર પર્વતની બૂદેવો ક્યાં ?.....ખરેખર હે જનની ! તું મૃત્યુરૂપી શય્યાપર પડેલી છે અને દરે વિદ્વાજ યમદેવ તને પોતાની પાશમાં લેવા પ્રયાસ કરી રલેા છે અને જેમ જેમ તે પાસે આવતો જાય છે તેમ તેમ જાણે તું અપાર અવગણનાઓથી લજ્જિત થયેલી હોય અને જાણે દમભાજ આત્માને સમર્પણ કરવા તૈયાર થતી હોય તેવી દષ્ટિગોચર થાય છે.

માતા ! ત્હારો પુત્ર ઉદાર કરવાનું મહાન કામ ક્યાં ? તેનો ઉત્કર્ષ કરવાની અમારી તુચ્છ શક્તિઓ ક્યાં ! ખરેખર માતા ! ત્હારા દુઃખનો હેવાલ લખતાં લેખની કપે છે, નિરાશા આપો આગળ જવાઇ જાય છે, અને મનમાં એવો જાય થાય છે કે

હે માતા હવે તારો અંત ધણોજ નજદીક છે. વિશેષમાં તારો છુટાં જવાયેલાં બાળકો જે અમારી (તારા બાળકોની) આસપાસ ફરતાં ફરતાં હતાં, તારા ગુણોનું યશોગાન ગાતાં હતાં, તેમનાં કેટલાક અદૃશ્ય થઇ ગયાં, કેટલાક વિખુટાં પડી ગયાં અને જે શેષ રહ્યાં છે તે રસાતળે પહોંચવા માંડી ગયાં છે જેથી હવે ત્હારું નામ નિશાન સમસ્ત સંસારની જાતિઓમાંથી લોપ થવાનો સંભવ છે અને જો લોપ થશે તો પછી તારી પાછળ કોણ શ્રદ્ધાદિ ક્રિયા કરશે તેની અમને ખબર પડતી નથી.

હે જ્ઞાતિ ! તારા શુભીર રત્નો તારા દુઃખી અવસ્થાના શોકમાં પોતાનું જીવન વ્યતીત કરી ગયા છે અને જે હયાત છે તે સમયની પીડાથી પીડીત છે; છતાં જો તું ખ્યાલ નહીં કરે તો તને અમે મૃતકોથી પણ વધારે નિઃશ્ચિન્ન સમજીશું. હે માતા ! તારા ધરના ઝગડે, તારા મિત્ર્યાભિમાને, તારી જે પરવાહએ અમને કેવળ ક્ષુબ્ધ બનાવી દીધા છે. તું પોતાને પરાયો, મિત્રને શત્રુ, શત્રુને મિત્ર, પ્યારાને દ્રેષી અને દ્રેષીને પ્યારા સમજતી રહી છે અને અદ્યાપિ પર્યંત કોઈ પણ ખાસ અનુકરણીય ગુણ તારી અવસ્થામાં પ્રાપ્ત થયો નહીં તો શું, અમારે એમ માની લેવું કે તારો રોગ અસાધ્ય છે અને તારા દુઃખનું આપધ પરમરૂપાણુ પરમાત્માએ બનાવ્યું નથી ? હે માતા ! એમાં કાંઈ સંદેહ નથી કે ધણીવાર આ નિરાશા અમારી આંખો આગળ જવાઈ જાય છે અને અંતરાત્મા સાક્ષી આપે છે કે મૃત-કને જગાડવી તે માટીના ઢગલાઓ કાયમ રાખવા સમાન છે. અમારી આંખો તારી તેવી સ્થિતિ જોવા ઈચ્છતી નથી, કાન સાંભળવા માગતા નથી, ઇન્દ્રિયોને ત્હારું દુઃખ દ્રવનું નથી; અલગત, એટલું ધ્યાનમાં આવે છે કે લાગ્યમાં લખાયલું હશે માટે પ્રભુએ આવી હાલત આણી. વળી અમે કોઈ કોઈવાર એમ પણ કહીએ છીએ કે જે લોક તને જગાડરા પ્રયત્ન કરે છે તે મૂર્ખ છે કિન્તુ પુનઃ શાસ્ત્રની મુખ્ય વાણી કાનમાં શુંજે છે કે પોતાના ધર્મનું પાલન કરેલું, તથા કર્તવ્યશીલ બનવું એ દરેક જીવાત્માનો પરમ ધર્મ છે. જીવાત્માને માટે તે યોગ્ય નથી કે પોતાની ભુદ્ધિ અનુસાર ભવિષ્યનો વિચાર કરી લે અને પોતાની મતિના અભિમાનમાં દુષ્ટીને ધર્મથી પતિત બની જાય. વિશેષમાં એવી કોઈપણ ખીમારી નથી કે જેની દ્વા મહાન પિતાએ ન બનાવી હોય, માટે હે માતા ! તારી પડતી રૂપી રોગની પશુ-કાષ્ઠ અવશ્ય દવા હોવી જોઈએ. Greatness of any community does not depend on its wide extent but on its main character અર્થાત્ કોઈપણ જ્ઞાતિનું મહાનપણ તેની વિસ્તીર્ણ મર્યાદા પર નહીં પણ તે જ્ઞાતિના ધર્મનીતિ અને વિદ્યાનળ ઉપર આધાર રાખે છે માટે તારી બગડેલી પડેલ પાઠનની રીતિ અને બગડેલા આચાર વિચાર સુધારવાને યથાવત્ પ્રયત્ન કર. હે માતા ! વેદ સૂર્ય સમાન છે અને જે સૂર્યથી જગતમાંના તમામ પદાર્થોનું પોષણ થાય છે તેમ વેદથી સમસ્ત સંસારના મહાત્મા અને જ્ઞાતિ પુરોહીની વાણી પોષણ થાય છે કારણ કે વેદ એજ અખુટ જ્ઞાનનો ભંડાર છે માટે તારી કળા દૌશયતા વેદ ઉપરજ આધાર રાખે છે અને જેના વડેજ અમે અમારા વડીલોનું પ્રાચીન ગૌરવ પ્રદિષ્ટ કરી શકીશું માટે હે જ્ઞાતિ ! તારો ખરો જ્ઞાતિ ઉદ્ધાર એજ છે કે એનો ઉત્કર્ષ કરવા માટે પોતાના પરંપરા જ્ઞાતિએ ચાલતા આચારોનું વિધિવત્ અનુકરણ કરો, તે આચારોના પાલનાર્થે હે માતા ! પીયુષ પ્રદાદહભાષ આદિ કર્મવિરો

કાલાનુસાર ઉત્પન્ન કીધા છે જેથી એમ પ્રતીત થાય છે કે તદ્દારો અવસ્થાએવ ઉદય થવાનો છે. .

પૂર્વકાળમાં તદ્દારો અનેક કર્મચીરો હતાં, વર્તમાન કાળમાં તેવા કર્મચીરોની કંઈક ન્યૂનતા છે એમાં કંઈ શક નથી તેમ છતાં એવા કર્મચીરોના અસ્તિત્વનો નાશ થયેલો છે એવું તો નહીંજ દલીલ શકાય બલકે પ્રત્યેક પદાર્થને કાળના નિયમાનુસાર ઉત્પત્તિ અને અવનતિનો સમય પ્રાપ્ત થયાજ કરે છે અને માતા, હાથ જે તદ્દારી અવનતિ છે તે અમારો દોષ છે; અમે પ્રત્યેક કામમાં શિથિલ થયા છીએ, તેમ ધી ને ધીજનને ખોલખોલ છીએ. હે માતા તદ્દારી તપોધન રૂપી નૌકા, લવસાગરમાં ડગમગ ડગમગ થઈ રહી છે. વૃત્તિ વાલુના વટાળી-આ પર ચડીને વિષયની બારીમાં ચક્કર ખાતી ખાતી પવનની ઝાડીઓથી ખડકો સાથે અથડાઈ અથડાઈને પથ્થરનો પ્રહાર સહન કરવા લાગી છે, તેનાં પાડીઓ લાગી જવાથી પાણીનાં તોફાની મોજાં તેમાં પ્રવેશ કરવા લાગ્યાં છે અને આખરે મૃત્યુશ્વેયાપર પડેલા મનુષ્ય પેઠે ડુબવા લાગી છે છતાં અમે તદ્દારો પ્રવાસીચીરો અસ્તવ્યસ્ત થતી નૌકાને સહીસલામત રાખવાના ઉપાયોને બદલે તેમાં અહિંતકર્તા વિશેષ નિરર્થક બાકાં પાડીએ છીએ જેથી તેવધારે ડોલાયમાન થઈ રહી છે અને જે વીર પુરુષો તે નૌકાને મુગનિમાં ચલાવનારા હતા તે તો પરલોક સીધાવી ગયા છે માટે માતા ! આપણે કાળમાં તેવા વીર પુરુષો ઉત્પન્ન કર જેથી તે નૌકા, લવસાગરને કિનારે પહોંચવાને શક્તિમાન થાય.

હે માતા ! જે સમયે તારાં સંતોનામાં સંસ્કૃત વિદ્યાનો પૂર્ણ પ્રચાર હતો અને જ્યાં ત્યાં સંસ્કૃત ગ્રંથોનું અધ્યયન અને પરિશીલન હતું, જ્યાં ત્યાં વેદ ઉપવેદ નિરક્ત નિષ્કંટ પાઠ્યર્થન રમૃતિ આદિ ગૌરવ યોગો ગગને ગાજતા હતા તે સમયે હે જનની તદ્દારી ખ્યાતિ ખરેખર જગત વિખ્યાત હતી અને જેથી આપણા ધર્મગુરુ શંકરાચાર્ય સ્વામીએ ઉપદેશક વિદ્યાના પ્રભાવથી ભારતવર્ષની-નહીં નહીં સમસ્ત સંસારની અંદર પોતાના વિચારના અદ્વૈતવાદીઓ-લાખો નહીં-પણ દરેકો ઉત્પન્ન કીધા અરે એટલુંજ નહીં પણ જૈનધર્મને મુળમાંથી હલાવી નાંખ્યો અને વીર્યના પ્રતાપે આપણમાં પણ અગ્ર દ્વીપત છાડી નહીં અને સ્વકર્તવ્યોર્માજ ચિરકાલ તન્મય રહ્યા. આપણી ઉત્પત્તિનો આધાર માતા તદ્દારો ભાવિ સંતાનો ઉપર નિર્ભર છે તો હે માતા, પુરુષાર્થવાદી પુરુષો ઉત્પન્ન કર કે જેઓ કર્મ, કર્મ, ને કર્મનાંજ અહોનિદ્રા ભગ્યા રહે, કાંચળ કે આ અમિલ કાંઈકી ઉત્પત્તિ રિચિતિને પ્રથમ કર્મ ઉપરજ આધાર રાખે છે.

कर्मणोहि प्रधानत्वं किं कुर्वन्ति शुभाग्रहा

वसिष्ठ दय लग्नोऽपि रामः मृष्टजितो वने

કર્મ મુખ્ય પ્રધાન છે, કદી શુભગ્રહો હોય તોપણ શું કરે કારણ કે વસિષ્ઠ રૂપીએ રામચંદ્રજીને પ્રાતઃકાળમાં રાત્ર્ય આપવાનો વિચાર કીધેલો પરંતુ રાત્ર્ય નહીં મળતાં ક્રોધાના ગેરબાજબી પુરુષાર્થથી રામચંદ્રને પ્રાતઃકાળમાં વનમાં જવું પડ્યું હતું. તો હે માતા First make thy offsprings deserve and then desire અર્થાત્ પ્રથમ તદ્દારાં ભાવિ સંતાનોને યોગ્ય બનાવ અને પછી ફળની આશા રાખ.

માતા ! ત્હારી ઝિલ્લિલિલ દશને ઉન્નત કરવાનો આધાર ખાસ કરીને ઔદ્યોગિક, સામાજિક ઉત્પત્તિ પર રહે છે માટે ત્હારા ગણ્યા ગાંઠ્યા વીરશત્રોને પ્રેરણા કરે કે તેઓ ત્હારી છુટીછવાયેલી વસ્તીમાં ઉદ્યોગની વૃદ્ધિ યાચ, સફળ ન ફેલાય, ખાળગમ, કન્યા-વિક્રયાદિ દુષ્ટ રીવાજો દૂર થાય તેવા ઉપાયો યોજે. બ્યારે ત્હારા સંતાનોમાંના કેટલાક પોતાના સ્વાર્થે સહજ નહિ પણ લાખો રૂપિયાનો વ્યય કરે છે તો શું ત્હારા ઉત્કર્ષ અર્થે પોતાના વિતનો ભોગ નહિ આપે? અગાન અધકારમાં ભટકતા, અથડાતા, કુદાતા અને અન્ન ધનના કલેશવરે દુઃખ વેઠી જીવન વિસર્જન કરનારા હમણે નહિ પણ લાખો બંધુઓને પ્રકાશમાં લાવવા પ્રયત્ન નહિ કરે? તેમને માટે યોગ્ય વિદ્યાલયો ખોલવા સત્તર ઉપાયો નહિ યોજે?

હે માતા ! બ્યારે ત્હારા સંતાનોમાં કર્તવ્યપરાયણ સ્વાત્મ ભોગ, સત્યામહી અને પર કાર્યમાં પ્રવીણ એવા જનો બ્યા સુધી ઉત્પન્ન નહિં થાય ત્યાં સુધી ત્હારી અવનતિજ રહેવાની છે માટે સતત પ્રયત્નશીલ થઇ ઇતિહાસ પ્રાપ્ત કરવા માટે કર્તવ્યપરાયણ બનવામાં વિરમ કરીશ નહિ તેમ પ્રાચીન મહત્તાને સંભારી નિશ્વાસ સુકવાની આદત ત્યજ દઇ હવે તેથી આગળ વધવું ખાસ જરૂરનું છે. હવે તો પુરુષાચ વૃત્તિ ભ્રમત કરી નિરાશાને દયાવી આશારૂપી ખડગ સમશ્વેર સજ્જ આત્મખળ, અંગખળ અને ઉદ્યોગ કુશલતાના ખીજ ઉત્પન્ન કરે તેવા સદ્ધર્મ ઉદ્ધારક ને પતિતપાવક જનો ઉત્પન્ન કરે અને બ્યારે એ પુરુષો વિદ્યા કળા કૌશલ્યમાં નિપુણ થઇ પુનઃ વેદોદ્ધાર કરી તારો જ્ય ભોલાવશે ત્યારેજ તેમની (તારા સંતાનો) મહત્તા સર્વ જાતિ ઉપર પડશે.

હે જનની ! સદૃત્યનો કદી નાશ થતો નથી તેમ આત્માનો પણ કદી નાશ થતો નથી. માત્ર એક સ્વરૂપ છોડી અન્ય રૂપ ધારણ કરે છે માટે કૌશલ્ય સારું કામ, સારો રસ્તો, સારો દાખલો કદી જતો રહેતો નથી. એ હમેશાં ત્હારા અસ્તિત્વમાંજ રહેવાનાં છે. માત્ર જાતનો ક્ષય થઇ લોપ થઈ જશે અને સત્કર્મો તો દિન પ્રતિદિન વૃદ્ધિજ ખામ્યા જવાના, અને આવતા જમાનાના વિચાર ધ્રુવજાને પોતાનું રૂપ આપશે. જેમ જમીનમાં નાખેલાં નાનાં નાનાં ખીજમાંથી સુંદર વૃક્ષો ઉત્પન્ન થાય છે તેમ અંતઃકરણ વૃત્તિના સ્વભાવિક આદેશ અને તેથી પ્રેરણા પામેલાં કર્તવ્યો સમજશક્તિ રૂપી ગુણમાંથી સદ્વર્તનરૂપી સુંદરમાં સુંદર રૂપો ઉત્પન્ન થાય છે.

માતા ! ત્હારી આધુનિક રિવાજ જોતાં ધણીજ દીલગીરીપૂર્વક જણાવવું પડે છે કે—

હે જનની ! એક વખત તું શુદ્ધી તેજસ્વનું પર્વતનો નિર્વાહ ચલાવનાર હતી પરંતુ તારા સંતાનોનાં ટોળેટોળાને હાલ નિર્વાહઅર્થે શલામગીરી સ્વીકારવી પડે છે, ન થઇ શકે તેવાં અધમ કર્મો કરવા પડે છે, તેમને તારવા માટે તું સમૃદ્ધિસુચક દેવીઓ અને ધર્મપરાયણ દેવો ઉત્પન્ન કર નહિ તો ત્હારા સંતાનોમાંના કેટલાક ત્હારી દુઃખી હાલત જોઇને વધારે કાચર થઇ જશે તો કોણ જાણે હજી પણ ત્હારી કેટલો બધો અવગણના થશે !

જનની ! એવો ત્હારો કથો સંતાન હશે કે જે પોતાની માતાની દુઃખી અવસ્થા જોઇને પોતે આનંદ ભોગવે છે અને તેનું દુઃખ નિવારણ કરવા પ્રયત્ન કરતો નથી, તો હે માતા ! હવે ત્હારા સપુત સંતાનોને સપુત બનાવવાની કોશીશ કર. કપુત બનાવવાનું કલંક

પોતાના માથા ઉપર લગાડ નહિ. વળી તેમને ત્હારા રોગથી માહિતગાર કર અને સત્વર તેમની પાસે ત્હારા અસાધ્ય દરદો ઉપાય કરાવ, જે કારણથી ત્હારા સંતાનોમાં વિષ પ્રસર્યું છે તે દુર કર અને જે અવરથા તને દુઃખ દેનારી છે તેનું નિકંદન કર અને દરે સ્વેત યા કાંઈકે ત્હારા જીવનના દીવસ થોડા બાકા છે અને જેવી રીતે પુરાતન સમયમાં ત્હારા સંતાનોની ક્ષિપતિ સમયે વાળાં વાળાં હતાં, 'યસ આરંભવામાં આવના સર્વ પ્રકારના સંસ્કારો કરાવવામાં આવતા હતા, વેદના ગૌરવ થોડો હતો તે અપાર આનંદ પમાડતા હતા તેવી પુનઃ દશા પ્રાપ્ત કરવા માતા અમે તને વિનવીએ છીએ તો તું ત્હારા ભાવિ સંતાનોને ધર્મના નામ પર, પરમાત્માના નામ ઉપર, ને ત્હારા નામ પર પ્રેરણા કર કે જેથી અમે સર્વ તપોધન બ્રાહ્મણો પુનઃ ત્હારા સ્તનનું અમૃતમય દુધ પીવા કટિગદ્ધ થઈએ—૪૮૪૩૫

૪૮૨ નિવાસી—શંકરેલાલ ગુલાબરાય રાવળ

વિવિધ દેશપરદેશ સમાચાર.

ચીનાઈ સ્ત્રીઓ—તી સ્થિતિ ઘણી શોકજનક છે. પુરોને પોતાની સ્ત્રીઓને વેચી નાખવાનો અધિકાર છે. ત્યાંની કોર્ટ આ વેચાણ પાકું કરી આપતી નથી પરંતુ ઉક્ત કાર્યને અપરાધ પણ રહમજતી નથી. ત્યાં પતિનેજ સાતમાના કોઈપણ કાંઈકેસર સ્ત્રી સાથેના છુટાછેડા કરવાની છુટ છે. ત્યાંની આ રીવાજ ઘણોજ અધમ છે. ત્યાંની પ્રજા અને સરકારે આ વિષયમાં ઉચિત પગલાં ભરી યોગ્ય સુધારો કરવોજ જોઈએ.

ચીનમાં પિતૃભક્તિ-વિચિત્ર તરેહની છે. પિતાની આજ્ઞાનું પાલન કરવું તે સંતાનોને માટે ઉત્તમ દાર્દ છે પરંતુ ત્યારે આત્મી ભક્તિમાં કેવળ અધેશદા વાપરવામાં આવે છે ત્યારે તે ભક્તિ નુકસાનકારક નીવડે છે. ચીનાઓમાં એવો રીવાજ છે કે પિતાની આજ્ઞા કોઈપણ સંજોગોમાં પાલન કરવી જોઈએ. આ ધર્મ વામ્ય વા રીવાજનો લાભ લઈ ચીનાઈ પિતાઓ પોતાના પુત્રોને શાકલાજીની આફત વેચે છે. આવા વેચાણને માટે ત્યાં કાયદાનો પ્રતિજ્ઞ નથી. શોક.

ચીનાઈ સ્ત્રીવાજ—ચીનમાં બાલક જન્મે છે કે તરત તેની એક વર્ષની 'મર ગણવામાં આવે છે, તેનું કારણ તેમને પૂજવામાં આવે છે તો જાણ્યારે છે કે તે દોઢક માનાના ઉદરમાં નવ માસ રહ્યું તે પણ જણ્યોમાં ગણાવું જોઈએ.

જર્મનીમાં વરવિક્રય—જર્મનીમાં પુરો પરજુરાની ઉતાવળ કરતા નથી અને માર્ગિકો અમુક વય પહેલાં પછી જવું એવા મનની નહિ હોવાને લીધે ત્યાં દેખીતી રીતે પુરોની અછત અને કન્યાઓની છત છે. આત્મી સ્થિતિમાં પણ કેટલાકો ધનાઢ્ય સ્ત્રી સાથેજ પરજુવા અભિલાષા રાખે છે. આત્મી ધનાઢ્ય સ્ત્રી શોધી કાઢવાને માટે ત્યાં દલાસોનો ધંધો

કરનાર મનુષ્યો હોય છે. તેઓ પુરગોને માટે ધણું ધન આપે એવી કુમારિકાઓ શોધી લાવે છે. આ રીતને દૂર કરવા ત્યાંના શહેનશાહ બહાર પડ્યા છે અને તેમણે આઠાપત્ર બહાર પાડ્યું છે કે જે દરિયાઈ કે લશ્કરી અમલદાર, પોતાના વિવાહ માટે દલાલની મદદ લેતાં જણાશે તેમને એકદમ બરતરફ કરવામાં આવશે.” સુધરેલા દેશોની આવી સ્થિતિ શોકપ્રદ છે,

અપંગોને માટે સુખદાયિની યોજના—પાશ્ચિમાત્ય દેશોમાં ઘડી કાઢવામાં આવે છે. જ્યારે આ દેશમાં તેમના તરફ કંઈ પણ લક્ષ આપવામાં આવતું નથી, અપંગોને સહાયતા કરવી એના જેવું પુણ્યનું કામ સંસારમાં અન્ય કાંઈ નથી. અપંગોને પછ પછસો આપી પુણ્ય માનવું તે પુણ્ય નથી પરંતુ તે લોકોનું જીવન સુધરે તેવી વ્યવસ્થા કરવી તેજ પુણ્ય છે. યુરોપમાં આવી વ્યવસ્થા કરવામાં આવે છે, અપંગોને વિદ્યા શિખરીને તથા જન્મથી અધિભારે વાંચતાં શીખરીને આત્મનિર્વાહ કરાવવામાં આવે છે તથા તેમને કં-પોઝીટર-ટાઇપીસ્ટ જેવું આખનું કામ પણ આગળાથી કરનાં શીખવવામાં આવે છે. વિદ્યા-યત્નમાં અપંગોની ઉત્તિ કરનારી એક મંડળી છે. તેનું નામ “નેશનલ ઇન્સ્ટીટ્યુટ ઓફ ધી બ્લાઇન્ડ” છે. તે મંડળીના અગ્રણી છે તે પોતે અપંગ છે. તેમનું નામ મી. સી. એ પીયર્સન છે. તેમણે શુદ્ધ બનાવવાના ઉદ્યોગની ચોપડી બનાવી છે. આ ચોપડી વાંચીને ટેલેગ્રાફ અપંગો ઘેર બેઠા શુદ્ધ બનાવવા લાગ્યા છે. આવી રીતનું અપંગોનું લશ્કર દેશને બારે નહિ થઇ પડે તે માટે વિલાયતે જે સંસ્થા કાઢી છે તે ખરેખર આવકારદાયક છે, ભારત વર્ષ પોતાના નાણાનો જમવા-ખાવાના લખવુટ ખરચમાં પૈસા ન નાખતા આવા ખાતાંઓ ઉભાં કરવામાં પોતાના ધનનો ઉપયોગ કરે તો ભારતવર્ષની ઉત્તર સ્થિતિ થાય.

અમેરિકામાં તરવાનું સ્થળ—અમેરિકામાં આવેલા ન્યુયોર્ક શહેરમાં પ્રગળે તરવા શીખવવા માટેની જગા અધિવાની શરૂઆત કરવામાં આવી છે. તરવાનું તળાવ ૨૪૦x૧૨૪ ફુટ મોટું કરવામાં આવશે. તરવાનાં વચ્ચે પહેરવાને માટે પાંચ હજાર કરતાં પણ વધુ ઓ-રડીઓ બનાવવામાં આવનાર છે. જહાંશયનું ઉપજીત થી ૭ ફુટ રાખવામાં આવશે. દર ૧૮ કલાકે તેમાં નવું પાણી ભરવામાં આવશે. આ એક મોટું સ્થાન થશે. આનો અયોગ અને પુરષો બન્ને લાભ લેશે. પાશ્ચિમાત્ય દેશ દીનપ્રતિદિન પોતાની હાજતો જુદી જુદી પ્રકારથી નિભાવે છે.

એક ચિત્રપટ્ર અમેરિકન મેમ—ઇસ્ટની માતા મેરીનું પ્રખ્યાત ચિત્ર, શ્રીલાડેક્કરી-વાના કરોડપતિએ એક લાખ આલીસ હજાર પાઉન્ડ આપી વેચાતું લીધું છે. તે ચિત્ર બે ફુટ પહોળું તથા ૧૦ ઇંચ લાંબું છે. ચિત્રકારને કરોડાધિપતિઓ અમેરિકામાં આ પ્રમાણે ઉત્તેજન આપે છે તેથી દેશની કળાઓ વધતી અને સુધરતી જાય છે.

ભારતવર્ષની ફેટલીક સ્ત્રીઓની દશા—હિમાલય સમીપ અલમોડા જિલ્લાના નગ-રમાં નાયક લોકોની એક ભતિ છે જેઓ પોતાની પુત્રીઓનો વિવાહ કરતા નથી જેથી પ્રાયઃ આ સર્વ કન્યાઓ વેચાઓ બની જાય છે. આપણા દેશની સ્થિતિ ઘણી નમળી છે અને તેની સુધારણાને માટે અનેક પ્રયત્નો કરવાની જરૂર છે. ધર્મચાર્યોએ આપણે આપ-સના અવગણ્યા છોડી આર્થ આવશ્યકીય કાર્યો કરવાની અતિ આવશ્યકતા છે.

ગ્રાહકોને વિનંતિ.

પ્રિય વાંચકો ! આ ચાલુ વર્ષનો ચતુર્થ અંક છે અને આ માસિકના સ્થાવર સર્વ બધુએ નિસ્વાર્થ વૃત્તિથી પોતાના સમયનો જોગ આપીને કામ કરે છે, તેમાં વગી ગ્રાહકોના વિશેષ વાંચનને માટે આ વર્ષથી માસિકનું કદ વધારીને ૧૬ પાનાને બદલે ૨૪ પાનાનું કર્યું છે જેથી લેખકો ને વધુ સમય આપવો પડશે તે પણ લેખકો આપવા તૈયાર છે, વગી માસિકનું કદ વધવા સાથે લવાજમ તેનું તેજ રાખવામાં આવ્યું છે. માસિકના લેખોમાં પણ સુધારણા કરવામાં આવી છે. તે ઉપરાંત એવી પણ વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે કે આ માસિક હવે પછી દરેક ગ્રાહકના હાથમાં નિયમીત રીતે દરમાસની પૂર્ણિમાએ આવસ્ય પહોંચશે. આવી સ્થિતિમાં હું દરેક ગ્રાહકને વિનંતિ કરું છું કે તેમણે પોતાનું લવાજમ કાંદે પણ વિશ્વં વિના મોકલી આપવા કૃપા કરવી. ગ્રાહકોએ હવે પોતાની ફરજ બજાવવાની છે. તેમણે ગ્રાહકો વધારવા ભ્રમણે. પોતાનું લવાજમ મોકલી આપવું ભ્રમણે. જે મહાશયે નું લવાજમ નહિ મળે તેમના પર આવજી માસનો અંક વી. પી. ડી. મોકલી આપવામાં આવશે. આ માસિકનું વર્ષ ચૈત્ર માસથી શરૂ કરવામાં આવ્યું છે અને હવેના સર્વ ગ્રાહકોને તૈયારથી જ ગ્રાહકો ગણવામાં આવ્યા છે માટે કોઈએ તત્સંબંધમાં વધો ઉઠાવી લવાજમ આપવામાં વિશ્વં કરવો નહિ. આ માસિકના લેખકોને તથા ખમર પત્રીઓને વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે તેમણે તેમના લેખો તથા સમાચારો દરેક માસની કૃષ્ણ પક્ષની નવમીની અંદર મોકલી આપવા; અન્યથા તે લેખો તે અંકમાં દાખલ થઈ શકશે નહિ. જાતિના સાક્ષર અને વિધવા બધુઓને જણાવવાની રજા લઉં છું કે તેમણે વિવિધ વિષયો પર ભુદિપૂર્વક લેખો લખવા ભ્રમણે અને જાતિ સેવા કરવી ભ્રમણે. જે બધુઓ દરમાસે પોતાના લેખો ન આપી શકે તેમણે દર બે માસે વા કમમાં કમ દર ત્રણ માસે એક લેખ લખી મોકલવા કૃપા કરવી. લેખકોએ કાગળની એક બાજુ પર લેખ લખવા કૃપા કરવી.

ઓપીસ. સીધીગલી, મુંસાલીમ
ફાલાહનો માળો, મુંબઈ.
નં ૪

લી. ભવદીપ સેવક.
છાનસાલ જગ-નાથ.
વ્યવસ્થાપક ગ્રાહકોધર્મ.

છ. તે બ્રહ્મ
ધર્મોદ્ધારી મળશે. કાટલાલ દયાશંકર રાવલ ધોળકાના મામલતદાર સાહેબે પોતાની
તેની તથા બીજા માસિકની સહાયતાથી રૂ. ૧૦) નો મનીઓર્ડર મોકલો
તથા બીજા માસિકની સહાયતાથી રૂ. ૧૦) નો મનીઓર્ડર મોકલો
લખવામાં આવ્યું છે.
દશના વરતીપત્રકના ફોર્મો
કરવામાં આવે છે કે તે
સુ. સિંધુપુર" એ ટુકડા
જ. આશા છે કે આ

ॐ

ब्राह्मण धर्म.

Brahmin Dharma.

मनुवाक्य. (अ. ११)

यत्किञ्चिदेनः कुर्वन्ति मनोवाङ् मूर्तिभिर्जनाः ।
तत्सर्वं निर्दहन्त्याशु तपसैव तपोधनाः ॥ २३१ ॥
तपसैव विशुद्धस्य ब्राह्मणस्य दिवौकसः ।
इज्याश्च प्रतिशृण्वन्ति कामान् संवर्धयन्ति च ॥ २३२ ॥

[पुस्तक ५.]

संवत् १९७७, आवण.

[अंक ५.]

संपादक,
म. प्रहलादल सेवकराम. मु. सिद्धपुर.

व्यवस्थापक,
छगनलाल जगन्नाथ रावण, मु. व्याध.

वार्षिक लवणम ३. १-०-० पोष्टेज सहित.

संपादक (अधीन)

संपादक (अधीन) नाई, छत्रादीम इतालाना भागामा मु. व्याध. न. ४

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા.

(શુદ્ધ ભાષાંતર ઉપરાંત તાત્વિક બોધ માટે પુષ્કળ
વ્યાખ્યાન સહિત.)

આ એક અંશે સિદ્ધાંત છે કે ધર્મમંથો તથા તત્ત્વ વિવેચનનાં પ્રકરણોનો કેવળ પાઠ પદ્ધતિ જવા કરનાં તથા અર્થ અને તાત્પર્ય સમજીને પાઠ કરવાથી વિશેષ ફળ છે. શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા જેવાં પુસ્તકને માટે તો તે બહુ જરૂરનું છે અને તેથીજ અમે શ્રીશંકરાચાર્યવાળું ભાષ્ય તથા શંકરાનંદ, નીલકંઠ અને શ્રીધર વગેરે પંડિતોનાં વ્યાખ્યાનોપર સદા રાખી તત્ત્વ વિષયનો એક પણ અંશ ન જવા દઈ આ સ્વતંત્ર વ્યાખ્યાનવાળું પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. આત્મ શ્વાધ્યાયી નહિ પણ સત્ય વાત પ્રસિદ્ધિમાં મૂકવાના આશયથી અમારે કહેવું પડે છે કે શાસ્ત્રીય વિષયોમાં બિલકુલ નહિ ખેડાયેલી ગુજરાતી ભાષામાં આજસુધી ગીતા શાસ્ત્રના ગૂઢ વિષયમાં પ્રવેશ એવું આ સિવાય બીજા એક પણ ગીતાનું પુસ્તક બહાર પડ્યું નથી.

આ પુસ્તકમાં પ્રત્યેક શ્લોકના અર્થની સાથે વ્યાખ્યાનમાં તે અર્થનું વિશદીકરણ, તેમાં આવતા આક્ષેપોનાં સરલ અને સચોટ સમાધાનો તથા ઉગ્ર ભાવાર્થો આપવામાં આવેલ છે, જેમાં પ્રસંગોપાત યોગશાસ્ત્રની પદ્ધતિ તથા ન્યાયશાસ્ત્રના અનુમાનાદિ વિષયો પણ સમજાવેલા છે; એટલુંજ નહિ પણ જે જે શાસ્ત્રના વિષય જ્યાં જ્યાં આવેલા છે ત્યાં ત્યાં તે ઉપયુક્ત અંશથી ગોઠવેલા છે. આટલું જતાં તેની વાક્યરચના માણી સરલ છે. દૂંઝમાં દરેક અધિકારીએ આ પુસ્તક અવશ્ય મનન કરવા જેવું છે કિંમત રૂ. ૪ ચાર. ૬૬ કેમી આઠ પેજ સગસગ ૮૦ ફાર્મ. પૂર્વ પાપ્ત. આત્મદર્શનમદ્દ બોધધાયક માંથી રૂ. ૬ જની દવા એક સામટી ખરીદનારને બેટ.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

જામનગર કાઠયાવાડ.

***** **બ્રાહ્મણ ધર્મ.** *****

અધ્યાપનમધ્યયનં યજનં યાજનં તથા ।

દાનં પ્રતિગૃહ્યૈવ બ્રાહ્મણાનામકલ્પયત્ ॥

ભાવાર્થ—જે મનુષ્ય રોજ અધ્યયન કરે છે તથા બીજાને કરાવે છે, યજ્ઞ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે.

ઈશ્વર આર્થના.

ન તત્ર સૂર્યો ભાતિ ન ચન્દ્રતારકં નેમા વિશુતો भान्ति कुतोऽयमग्निः ।

તમેવ ભાન્તમનુભાતિ સર્વ તસ્ય ભાસા સર્વમિદં વિભાતિ ॥

બ્રહ્મવેદમમૃતં પુરસ્તાદ્ બ્રહ્મ પશ્ચાદ્ બ્રહ્મ દક્ષિણતથોત્તરેણ ।

અધશ્ચોર્ધ્વં ચ પ્રમૃતં ત્રૈલોક્યે વિશ્વમિદં વરિષ્ઠમ્ ॥ ॥ મુળકોપનિષદ્ ॥

ભાવાર્થ—હે પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા ! તાર સામર્થ્ય અદ્ભુત છે. તારી શક્તિ અનુપમ છે તારી શક્તિ ખાસે સૂર્ય, ચંદ્ર, તારા વિજળી પણ ચમકાટ કરી શક્તિ નથી તો પછી અગ્નિનું તો સામર્થ્ય શું ? હે ભગવાન ! તારી અપૂર્વ શક્તિના આધારથીજ અને તારી કૃપાથીજ તેઓ પોતાની શક્તિ સંસારને પ્રદર્શિત કરી શકે છે—હે અમૃતરસ ભગવાન આપ હમારી સમીપમા છો, આપ હમારી પાછળ છો, આપ હમારી ડાબી અને જમણી દિશામાં છો, આપ નીચે છો અને આપ ઉપર પણ છો—આપની અપૂર્વ શક્તિથી આ સર્વ છે. ન્યાં જોઈએ ત્યાં તારી શક્તિ વિદ્યમાન છે—હે પરમ દયાળુ પરમાત્મા ! તારીજ કૃપાથી હમે સંસારમાં સર્વ પ્રકારના સુખ ભોગવી શકીએ છીએ ! હે દયાનિધિ તુ હમારા પર દયા કર. ॥ ઓં શમ્ ॥

પુસ્તક ૫ મું.]

શ્રાવણ, સંવત ૧૯૭૦.

[અંક ૫ ભા.

વિષયાનુક્રમણિકા.

૧ કાવ્યકુંજ...	...	૮૨	૬ સંસારમાં પ્રાર્થ વિજ્ઞાન પગલ.	...	૯૭
૨ વિચાર વિવિધતા.	...	૮૪	૭ જ્ઞાતિના તનુને પ્રતિ બે બોલ	...	૯૮
૩ તપોધન બ્રાહ્મણ બોર્ડો ગ રુક્ષ...	...	૮૫	૮ દેશ પરદેશ સમાચાર.	...	૧૦૧
૪ અમેરિકામાં ભાવિ જગદિષ્ઠાન પ્રદર્શની	૬૨		૯ લવાજમ પરોંચ,	...	૧૦૩
૫ મત...	...	૮૫			

કાવ્યકુંજ.

—: પરોપકાર :—

(હરિગીત છંદ.)

વિશ્વેશની આ સૃષ્ટિમાં, ઉપકાર લાખો જન કરે,
આપું જગત્ તે કારણે, ઉપકારી થયું, છે, ને થયે;
આ અચર જગ ચર જગતનું, થઈ લક્ષને મ્હોંમાં પડે,
ઉપકારીએ ઉપકારમાં, નિશ દીન સુખ માની રમે.
જે વ્યક્તિ એક જીવે કદી, મૃત્યુ ખીજાનું રે । થતું,
દેા એક લાલજ લોગવે, તુકથાન ખીજાનું જતું;
જાહે કદી જન એક તો, બેસી ખીજે મૂરખ રહે,
જે એક હસતો લાખીએ, તો જન ખીજે અશ્રુ હુએ.

અનુષ્ટુપ છંદ.

જીવ ધારી જગતમાં, વિકાસ સિદ્ધાન્તો વડે;
મનુષ્યોમાં પણ સદા, નિયમ પાલન સૌ કરે.
સદિ સમાજને જોતાં, વિચારો કાંઈ આવતા;
ઉપકાર એ છે જીવન, ને સ્વાર્થ મૃત્યુ છે ખરે.

હરિગીત છંદ.

શિક્ષા હમેને આપતી, કુદ્રત તણી લીલા બધી,
ચેતન અને જડ વ્યક્તિઓ, ઉપકારમાં રૂળી જતી;
ડુબતી છતાં સુખ માનતી, ઉપકારી શુભ જીવન કરે,
ઉપકારમાં સર્વસ્વ તેનું, હોય તે પ્રેમે ભરે.

પરોપકારાય ફલન્તિ વૃક્ષાઃ પરોપકારાય વહન્તિ નદયઃ ।

પરોપકારાય દુહન્તિ ગાવઃ પરોપકારાયમિદં શરીરમ્ ॥

કુંજળીઓ.

પરઉપકારે જગતમાં વૃક્ષો ફળે સદાય,
વહીને નદીઓ સર્વદા, સમુદ્રમાં લોપાય,
સમુદ્રમાં લોપાય, ક્ષારનો સંગજ યાતાં,
કરે દેહ કાંઈ ક્ષાર, જગત્ ઉપકારો કરતાં,
મેનુ અમૃત દુગ્ધ થકી, પર જીવન ધારે,
માનવ દેહ પણ સજ્યો વિભુએ પરઉપકારે.

પરોપકારાય શૂન્યસ્ય, ધિઙ્ મનુષ્ય સ્ય જીવિતમ્ ।
જીવન્તુ પશવો યેષાં, ચર્માપ્યુપ કરિષ્યતિ ॥

શિખરણી:—

કંઈ પણ ઉપકારે, જગત્ મહી જે જન નવ કરે,
નહિ તે માનવ ને નહિ પશુ, ખરે ! દાનવ ઠરે;
પશુ મૃત ચૈર્મથી, મનુષ્ય તનુને સુખ કરતું,
કહે છે શાસ્ત્રોને અનુભવ થકી પણ સત્ય ઠરતું.

भवन्ति नम्रा स्तरवः फलोद् गमैर्नवाम्बुभि भूरि विलम्बिनो घनाः
अनुदताः सत्पुरुषाः समृद्धिभिः स्वभावैवैष परोपकारिणाम् ॥

હરિગીત:—

જળ ભરાતાં નમે વાદળ, નમીને નીચે પડે,
પણ જે કદી જળ હોય ના, આકાશમાં ઉંચે ચઢે;
રે તેમ ડાળી વૃક્ષની, ફલ આવતાં નમતી રહે,
ફળ નહોય તેની પાસ તો, આકાશમાં, ઉંચે ચઢે.
કો ગ્રેહ પાસે સમૃદ્ધિ, જે આવીને રહેજે મળે,
ફૂલાય નહિ તે માનવી, થઇ નમ્રને શાન્તિ ધરે,
પણ રે ! સદા છે ધન્ય ! ! પરઉપકારને જે ચિન્તવે,
તે દેવરૂપ મનુષ્યનું, અવતરણ નમ્રજ વિચરે.

*

*

*

શાન્તિવાળું જીવન કેને નમ્રતા વિષુ ના જડે,
તે નમ્રતા ઉપકારીને કર્તવ્ય કરતાં છે મળે;
તે કાજ સંજ્ઞાને સદા, છે ઈષ્ટ સ્થાવી નમ્રતા,
ઉપકારની રશ્મિ ઉજે, ભરતાં મળે એ નમ્રતા.

तृणं चाहं वरं मन्ये नरादनुपकारिणः ।

घासो भूत्वा पशून्पाति, भीरुत्पाति रणाङ्गणे ॥

રૂચિરા:—

ઉપકાર વિના મનુ જીવનથી, તૃણને અતિશય છે ધન્ય ખરે !
કે ઘાસ જાળી ઉપકાર કરે, પશુનાં ઉદરોમાં ગ્રેમે પડે;
છીપતા ડરથોક એ ઘાસ મહિ, મળતાં નવ આશ્રય અન્ય તણા,
વળી ઘાસ જાળી ફર ટાઢ કરે, પર જીવનનો ઉપસોગ તણા.

વસન્તાત્મજ-વીસનગર.

વિચાર વિવિધતા.

(લે. ફર્સ્ટ ગ્રેડ સ. આ. સર્જન કેશવલાલ મોતીલાલ, માંડવી-મુરત)

અનુસંધાન પુ. ૫ અ. ૩ પૃષ્ઠ ૪૧ થી.

(૩)

૬ સેન્ટ જોહન એંગ્લિકન સ્કોલરશીપ સોસાયટી, તેના શિક્ષણની આવશ્યકતા અને ઉદ્દેશ.

૯ સીટી પોલીસ ફોર્સ તે પરીપક્ષર અને પુન્યનું કામ પ્રથમ ઉપાડી લીધું, એક પ્રસંગે, ‘પ્રાથમિક મદદ’ ના અભ્યાસ માટે, કીચો વખત ફાલતુ પાડવો ? એવો પ્રશ્ન ઉપરિચિત થયો ત્યારે તે બહાદુર અને વિશ્વવાન દેશભક્તોએ કહ્યું કે, અમેને ખોરાક ખાવાને માટે જોટલો વખત આપવામાં આવે છે, તેમાંથી બની શકે તેટલા બચાવેલા વખતનો સુપરિયોગ આવા પરમાર્થ કાર્ય માટે કરીશું. શાખા છે તેમની દેશભક્તિને !! અને હજારો ધન્યવાદ છે આવી પુન્યપ્રદ પ્રજા ધરાવતા દેશને !!

૧૦ અથે ! અમારી પવિત્ર ભારત ભૂમિ ! તારા પ્રત્યેક સુપુત્રો આવો દૃઢ આત્મસંયમ અને સમાજસેવા માટે બાહ્યો સાત્ત્વિક ભાવે સ્વાર્થન્યાગ કરવાને તત્પર થાય, એવો સુદિન, હે પરમાત્મા ! અમને સત્વર પ્રાપ્ત થાઓ !!

૧૧ હવે સેન્ટ જોહન એંગ્લિકન સ્કોલરશીપ સોસાયટીમાં શિક્ષણના વર્ગ કેમ ઉઘાડ્યા ? તે તપાસીએ. પરીપક્ષર વૃત્તિના, દયાળુ, અને ઉત્સાહિ વાંચક વર્તેને મનમાં પ્રથમ પ્રશ્ન એ થશે કે, આવી પરીપક્ષરમય એંગ્લિકન સંસ્થામાં આપણાથી કેવી રીતનો ભાગ લેઈ શકાય ? તેના શિક્ષણના વર્ગ પુરોગો માટે તેમજ સ્ત્રીઓ માટે પણ, લુદા લુદા, ઉઘાડી શકાય છે, પરંતુ બંને જાતિનો એકત્ર કરવા કઠણી શકતો નથી. આવા કલાસમાં ૩૦ સુધીની ગમે તેટલી સંખ્યાના અભ્યાસીઓ શિક્ષણ મેળવી શકે છે; પાસ થએલા ખાનગી દાકતરો તેમજ મીલીટરી અને સીવીલ સર્જ આ. સરજનો આવા કલાસમાં દેશી ભાષામાં ભાષણ આપવાની લાયકાત ધરાવે છે. આવો કલાસ ઉઘાડવામાં પ્રથમ જરૂરીઆત એ છે કે કોઈ પણ પાસ થએલા સ્થાનિક દાકતરનું સહકારિપણું સંપાદન કરવું, અને શિક્ષણવર્ગમાં ભાષણ આપવાની તથા પરિક્ષા લેવાની તેમની સંમતિ મેળવવી, અને ભાષણ સાંભળવાને એકત્ર મળવાનું સ્થળ મુકર કરવું. જે અભ્યાસીઓને મેન્જર થઈને શી આપવાની ઇચ્છા કિંવા શક્તિ ના હોય, તેઓ પણ અભ્યાસ કરી શકે છે. તે બદલ કંઈ પણ ફી આપવી પડતી નથી. પુખ્ત વયનાં સ્ત્રી, પુરોગો, તેમજ સોજ વરસની અદરના યુવાનો પણ તેમને માટે નિર્મિત કમ વાળા અભ્યાસ કરી શકે છે; આવા શિક્ષણ વર્ગ માટેના અભ્યાસ કમ તથા એસેસીએશનના મેન્જર થવાના નિયમ અને ધારાઓ માટે, વિશેષ કંઈ પણ જરૂરવાની જગ્યાસાવાળાઓએ, “ પ્રેલીમિનરી સેન્ટેરી સેન્ટ જોહન એંગ્લિકન એસેસીએશન, ‘પ્રાથમ, મુજબ’ ” એ શિરનામે લખવાથી વધુ ખુલાસો મળશે.

તપોધન બ્રાહ્મણ બોર્ડીંગ સ્કુલ અને તેના ફંડની ચોજના કમીટીના સેક્રેટરી મહોદય નમસ્તે. સુ. ૬૩૨.

સેવામાં નિવેદન કે, તા. ૨૫-૫-૧૯૧૪ ની ત્રીજી તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્ફરન્સની બેઠકમાં આ જ્ઞાતિની એક બોર્ડીંગ સ્કુલ સ્થાપવા સંબંધમાં જે ઠરાવ થયો છે અને તેની ચોજના ધડના માટે જે કમીટી નીમાણ છે તેનો હું સલાસદ હોવાથી તે વિષયમાં મારો જે અભિપ્રાય છે તે નીચે પ્રમાણે છે.

બોર્ડીંગ સ્કુલ તે આ જ્ઞાતિના ઉત્કર્ષનું મુખ્ય સાધન છે એમ હું માનુ છું. આઃ માટે અનેક પ્રયત્નો કરવા જોઈએ અને તેમાં સર્વ પ્રયત્નો સમયાન્તરે કાંઈ સારા પરિણામ ઉપજાવનારા નીવડશે એ પણ નિસ્સંશય વાત છે, ઉક્ત કાર્ય કરવામાં ઘણી મુશ્કેલીઓ ઉઠાવવી પડશે એ પણ વિચારણીય છે પરંતુ તેને દૂર કરવાને માટે જ્ઞાતિના આગેવાનોએ ભગીરથ પ્રયત્નો કરવા જોઈએ અને જે તેમ કરવામાં આવે તો હથ્થર કૃપાએ તે કાર્ય પાર પડી શકાય એમ મારે માનવું છે.

બોર્ડીંગ સ્કુલે શું પુર પાડવું જોઈએ ?

હાલની કેટલોક બોર્ડીંગો એવા પ્રકારની છે કે જેમાં છોકરાંઓને માટે કેવળ બોજનનીજ વ્યવસ્થા કરવામાં આવે છે પરંતુ મારા અભિપ્રાય પ્રમાણે આવી બોર્ડીંગ આપણી જ્ઞાતિને માટે વધુ ઉપયોગી થઈ શકશે નહિ. કારણ કે આપણા ઘણા બહેનોની એવી સ્થિતિ છે કે તેઓ પોતાના છોકરાંઓને માટે વસ્ત્ર તથા સ્કુલ ખર્ચ ભરી તેમને અભ્યાસ કરાવી શકે તેમ નથી, માટે આપણે તેમની તેવી મુશ્કેલીઓ દૂર કરવાની વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ. તેમ કરવાથી કેટલાંક છોકરાંઓને ઉંચા પ્રકારની કેળવણી આપવા આપણે શક્તિમાન થઈ શકીશું. તપોધન બ્રાહ્મણ બોર્ડીંગ સ્કુલમાં નિમ્ન લિખિત સાધનો સાથે નીચે પ્રમાણેની વ્યવસ્થા થવી જોઈએ.

- (૧) પ્રાતઃકાળે પાંચ વાગે પ્રથમ ઘંટ વગાડવામાં આવે કે તરતજ સર્વ વિદ્યાર્થીઓ પોતાના શયન સ્થાનમાંથી ઉઠે તથા શૌચ સ્નાનાદિ કર્તવ્ય કર્મથી પરવારી બરાબર ૭ વાગે સંધ્યા તથા અગ્નિહોત્રાદિ નિત્યકર્મ કરવા, નાના મોટાં સર્વ છોકરાંઓ મુલના અધ્યક્ષ સાથે બેસે અને અઠવાડિયામાં જે વખત તેમને બોર્ડીંગના સદાચારી વિદ્વાન અધિક્ષતા નીતિધર્મોના ઉપદેશ કરે.
- (૨) ઉપરોક્ત કાર્યની સમાપ્તિ બરાબર સાત વાગે કરવામાં આવે, તે પછી અરવો કલાક બ્યાબામ કરાવવામાં આવે અને પા કલાક તેમને દુધપાન કરાવવામાં કાઢવામાં આવે.
- (૩) ૮ થી ૧૦ સુધી સ્કુલનો અભ્યાસ કરે અને તે પછી દર વાગે એક ઘંટ વાગે ન્યારે છોકરાંઓ બોજન કરવા બપ; તેમાં અરવો કલાક અર્થાત સાડા દસ સુધીનો વખત વ્યતીત કરવામાં આવે. તત્પર્યાત અધ્યક્ષની આજ્ઞા લઈ સર્વ છોકરાંઓ શાળામાં બપ. પુનઃ પાંચ વાગે સ્કુલમાંથી વિદ્યાર્થીઓ

પાછા આવે અને અધ્યક્ષને નમસ્કાર કરે. તે પછી સાડા પાંચથી સાડા છ સુધી ક્રીકેટની રમત રમે અને સાડા છ થી સાત સુધી સર્વ સાથે સાયંસંધ્યા કરે; બેસે. સાત વાગે બોજન કરવા જાય. સાડા સાતથી ૯ સુધી વિદ્યાર્થીઓ અભ્યાસ કરે અને ૯ થી ૯.૫ સુધી વિદ્યાર્થીઓના અધ્યક્ષ તેમના રકુલના અભ્યાસ સંબંધી પુછપરછ કરે. સાડાનવથી દશ સુધી સર્વ વિદ્યાર્થીઓ વાર્તાવિતોદ કરે. આ સમયે એક ઘંટ વાગે જ્યારે, સર્વ વિદ્યાર્થીઓ શયનાર્થે પોતપોતાના સ્થાને જાય અને નિદ્રાવશ થાય. આ કાર્યક્રમ સાચવવા માટે સંધ્યાગ્નિહોત્ર તથા ધર્મનીતિના શિક્ષણ માટે, વ્યાયામ અને ક્રીકેટ તથા બોજન શયનાદિમાટે સાધનો પૂરા પાડવા જોઈએ.

(૪) સર્વ વિદ્યાર્થીઓને વસ્ત્ર આપવાં. સર્વને માટે એક સરખાં કપડાં જનાવવા અર્થાત તેમના કપડાં પણ આપણે પુરાં પાડવાની વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ. આને અંગે ધોળી તથા શેજીંદા કામ કરનારા નોકરો વિગેરે રાખવાની વ્યવસ્થા કરવી.

(૫) રકુલની ફી પણ ફંડમાંથી આપવી જોઈએ.

(૬) પુસ્તકોના પૈસા ફંડમાંથી આપવાની વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ.

(૭) બોર્ડિંગને માટે એક વિદ્યાનુવક્તા અને સદાચારી અધિક્ષતા (Superintendent) તથા તેમના હાથ નીચે એક કારભારી (clerk) રાખવો. આ બંનેને રહેવા માટે મકાન પણ ફંડમાંથી લાડું આપી અપાવવા.

(૮) બોજન માટે રસોડાના વિગેરે રાખવા.

બોર્ડિંગને માટે આ પ્રમાણેના સાધનો જોઈએ. આવા સાધનયુક્ત બોર્ડિંગ થાય તો તે આપણી શાંતિને વધુ લાભપ્રદ થઈ શકે. આ પ્રમાણેની વ્યવસ્થાવાળી બોર્ડિંગમાં એક વિદ્યાર્થી દીકરો ૧૫)નો ખર્ચ આવે છે એવો એ અડસરો ગણતરી કરીને કાઢયો છે. આપણી બોર્ડિંગમાં આપણે વધુમાં વધુ ૫૦ વિદ્યાર્થીઓ માટે સગવડ કરવી જોઈએ. હાલ ધનાભાવને લીધે આપણે તેટલા વિદ્યાર્થીઓના સગવડ કદાચિત્ ના કરી શકીએ તો થોડા વિદ્યાર્થીઓ રાખવા પરંતુ ૫૦ વિદ્યાર્થીઓના ખર્ચની આપણે રજીતરી કરીશું તો તેના ખર્ચની વિગત નીચે પ્રમાણે થશે.

વિદ્યાર્થીઓ ૫૦ x ર. ૧૫) = ર. ૭૫૦ માસિક.

૧૨

૩. ૯૦૦૦ વાર્ષિક.

દરેક વિદ્યાર્થી પાસેથી ર. ૪) પ્રમાણે.
ફી લેવામાં આવે તે ૫૦ x ૪ = ર. ૨૦૦.
x ૧૨ = ર. ૨૪૦૦ બાદ.

૨. ૬૬૦૦ "

ઉપર પ્રમાણેની સગવડવાળી બોર્ડિંગ કરવામાં આવે તો દરવર્ષે ખર્ચના ૫૦ વિદ્યાર્થીઓ માટે ર. ૬૬૦૦ જોઈએ. આને માટે દોઢ લાખ રૂપિયાની રકમ સ્થિર રૂપમાં દોવ તો તેના બ્યાન્માંથી ઉપર પ્રમાણેના વાર્ષિક ખર્ચવાળી બોર્ડિંગ આપણે નિભાવી શકીએ.

વિશેષમાં યદિ બોર્ડિંગનું મકાન આપણે બનાવવું હોય તો મારા ધારવા પ્રમાણે ઝોજામાં ઝોજા રૂ. પચીસથી ત્રીસ હજારની રકમ જોઈએ એટલે બોર્ડિંગને માટે લગભગ રૂ. ૧,૮૦,૦૦૦ ની રકમની સ્થિર કોષમાં જરૂરીયાત પડે અર્થાત્ તેટલી રકમ આપણે ઉભી કરવી જોઈએ.

સુરતમાં મેં એક પાટીદારની બોર્ડિંગ જોઈ ત્યાં આગળ વિદ્યાર્થીઓની કેવળ જોગન શયનની વ્યવસ્થા કરવામાં આવે છે અને રકુલ શી. વસ્ત્ર તથા પુસ્તકો વિગેરેના ખર્ચ વિદ્યાર્થીઓના માથાપે આપવો પડે છે. તેમાં હાલ સાઠ વિદ્યાર્થીઓ છે, તેમાં વ્યાયામ તથા ક્રીકેટના સાધનો નથી. આનો દરેક વિદ્યાર્થી દીઠ રૂ. ૮) નો ખર્ચ આવે છે તેમાં વિદ્યાર્થીઓના માથાપ તરફથી રૂ. ૬) દર માસે શીતા મળે છે એટલે બોર્ડિંગ ફંડમાંથી એક વીદ્યાર્થી દીઠ રૂ. ૨) જ વધારે ખર્ચવા પડે છે. આ વ્યવસ્થા ખીજ પ્રકારની છે અને મેં જે પ્રથમ વ્યવસ્થા બતાવી તે ઉચ્ચ પ્રકારની બોર્ડિંગ માટે છે. પ્રથમ કક્ષાની બોર્ડિંગની આપણને જરૂરીયાત છે પરંતુ માત્ર કે તેમ ન થઈ શકે અને આવા ખીજ પ્રકારની બોર્ડિંગ કરવામાં આવે તો ખર્ચ નીચે પ્રમાણે આવશે.

વિદ્યાર્થીઓ. ૫૦× રૂ. ૮) દર વિદ્યાર્થી દીઠ.= રૂ. ૪૦૦ માસિક.

૧૨

રૂ. ૪૮૦૦ વાર્ષિક.

વિદ્યાર્થીઓની શી રૂ. ૪) માસિક વિ. ૫૦×૪		રૂ. ૨૪૦૦	”
રૂ. ૨૦૦×૧૨, રૂ. ૨૪૦૦ વાર્ષિક આવે તે બાદ		રૂ. ૨૪૦૦	”
		રૂ. ૨૪૦૦	”

કેવળ જોગનની વ્યવસ્થા કરવા માટે દર વર્ષે રૂ. ૨૪૦૦) મેળવવા જોઈએ જે રૂ. ૬૦,૦૦૦ નું બ્યાજ થાય છે એટલે કે આવી તરેહની બોર્ડિંગના નિભાવાર્થ રૂ. ૬૦૦૦૦) ની રકમની જરૂરીયાત પડે અને પોતાનું મકાન બનાવવું હોય તો રૂ. ૬૦,૦૦૦ હજાર જોઈએ.

પ્રથમ કક્ષાની બોર્ડિંગ માટે રૂ. ૧,૮૦,૦૦૦ અને દ્વિતીય કક્ષાની બોર્ડિંગ માટે રૂ. ૬૦,૦૦૦ ની જરૂરીયાત પડે. આપણી જ્ઞાતિની આધુનિક સ્થિતિ જોતાં આવી મોટી રકમો મેળવવી અતિ મુશ્કેલ છે અને વસ્તુતઃ તો તેવી રકમ જ્ઞાતિમાંથી મેળવવી એ તદ્દન અસંભવીત છે એમ માનવાને ધણાં કારણો છે. પરંતુ ત્યાં સુધી આપણી જ્ઞાતિમાં મહાશય પ્રહલાદજીભાઈ સેવકરામ, મં. પ્રભાશંકર દરેનારાયણ, મં. છોટાલાલ દયાશંકર રાવળ, મં. ભીખારામ ગોવિંદરામ, મં. ગિરિજાશંકર વિજયશંકર શાહીવાળા, મં. દુર્લભરામ જ્યેષ્ઠારામ, મં. નાથુભાઈ નરૈત્તમાદિ લાગવગ વાળા ગૃહસ્થો છે ત્યાં સુધી ઉક્ત રકમો ધણી મુશ્કેલીએ અને થોડા કાળ પછી પણ ઉપલબ્ધ કરવા સમર્થ થઈશું. તેમના અનસ્તિત્વમાં તો આવી મોટી રકમો પ્રાપ્ત કરવાના સ્વપ્ના આવવા પણ મુશ્કેલ છે.

આ કાર્યાર્થ ધન પ્રાપ્ત કરવાના સાધનો.

(૧) મારા વિચાર પ્રમાણે ઉપર પ્રમાણેની મોટી રકમ પ્રાપ્ત કરવા માટે લોટરી

(સોરઠો) શિવાય અન્ય કોઇ સહેલુ સાધન જાણાતું નથી; જો કે લોટરી માટે પણ ધણા વિકટ પ્રયત્નો કરવા પડે તેમ છે પરંતુ તેવા વિકટ પ્રયત્નોનું યદિ સાર્થક પરિણામ આવે તો આપણી ધારેલી રકમો આપણે ઉપલબ્ધ કરી શકીએ. આવી લોટરી એક વખત કાઢવાથી આપણે આપણી રકમો મેળવી શકવાના નથી, પરંતુ તેવી લોટરી ત્રણ ચાર વખત કાઢવામાં આવે તોજ તે રકમો મેળવવા આપણે લાગ્યશાળી થઇએ. દાખલા તરીકે રૂ. ૫૦૦૦૦)ની રૂ. ૧) ની ટીકીટાવાળી આપણે લોટરી કાઢીએ તેમાં રૂ. ૧૫૦૦૦)ના ધનામો અને રૂ. ૫૦૦૦) નો ખરચ મળી રૂ. ૨૦૦૦૦) ની રકમ જાય એટલે બાકી રૂ. ૩૦૦૦૦) હજાર રહે. પ્રથમ કક્ષાની બોર્ડિંગ માટે છ વખત અને દ્વિતીય કક્ષાની બોર્ડિંગ માટે ત્રણ વખત લોટરી કાઢવી પડે તોજ કાર્ય સિદ્ધિ થઇ શકે. પાંચ પાંચ વા ત્રણ ત્રણ વર્ષને અંતરે લોટરી કાઢવામાં આવે તો પ્રથમ કક્ષાની રકમ ત્રીશ વા અટાર અને દ્વિતીય કક્ષાની રકમ પચીશ અને પંદર વર્ષે આ સાધનથી આપણે આપણી ઇચ્છીત રકમ મેળવી શકીએ અને તેથી કેવળ ૫૦ વિદ્યાર્થીઓનાંજ આપણે બોર્ડિંગ સ્કુલદ્વારા પાલક થઇ શકીએ. તેમાં પચીસ વાર આવી લોટરી માટે આપણને મંજુરી મળે કે કેમ તે તો હજુ શંકાસ્પદ છે. આવી લોટરીની મંજુરી બ્રીટીશ રાજ્યમાંથી મેળવવી જોઇએ અને તેમ કરવા માટે રા. પ્રદક્ષાદલ્લાહ સેવકરામ, રા. પ્રભાશંકર હરનારાયણ, રા. હોટાલાલ દયાશંકરને વિનંતિ કરવી. આને માટે સર્વ પ્રકારના પ્રયત્નો કરી તેઓ આ કાર્ય આગળ ચલાવે.

(૨) બીજું સાધન એ છે કે આપણી જ્ઞાતિના બંધુઓની બોર્ડિંગ પ્રતિ સહાનુભુતિ મેળવવા, તે પ્રતિ તેમની લાગણીઓ જાગૃત કરવા અને તેમ કરી તેને માટે સુગમતાથી ધન પ્રાપ્ત કરવા આપણી જ્ઞાતિના અને જો આપણી જ્ઞાતિના ના મળી શકે તો અન્ય જ્ઞાતિના બે વિદ્વાન સદાચારી ઉપદેશકોને નિયત કરવા અને જ્યાં જ્યાં આપણી જ્ઞાતિની વસ્તી હોય ત્યાં જઇ કેળવણીની ઉત્તમતા બતાવી અને તેમાં તેમનું શ્રેયઃ બતાવી ફંડ એકત્ર કરવાની વ્યવસ્થા કરવા કહેવું, તે ઉપદેશોને રૂ. ૧) તથા રૂ. ૦.૧૧ ની બોર્ડિંગ ફંડની ભુકે આપવી. તે ભુકમાં મહર્ષિ દધાચિ આશ્રમ ફ્રી એવુ શિર્ષ રાખવું. અને તેમજ કોઇની પાસે રૂ. ૧) તો કોઇની પાસે રૂ. ૦.૧૧ ભરાવી પાસે ફાડી આપવા વ્યવસ્થા કરવી. એમ કરવાથી તેઓ દર વર્ષના ખરચ જેટલી રકમો દર વર્ષ મેળવી શકશે.

(૩) આપણી જ્ઞાતિની ૧૫૦૦૦ ની વસ્તી કહેવાય છે. તેમાંથી હોકરાં તથા સ્ત્રીઓ મળી દસ હજાર બાદ કરવામાં આવે તો બાકી ૫૦૦૦) રહે. તેમાંથી નદિ આપનાર ગૃહસ્થોને બાદ કરવામાં આવે તો બાકી બે હજાર મનુષ્યો રહે. તેઓ જો દર વર્ષ કેવળ રૂ. ૩) વાર્ષિક આપવાની પ્રતિજ્ઞા કરે વા તેટલા રૂપિયા તેમની પાસેથી મેળવી સંક્રમ્ય તો પ્રથમ કક્ષાની બોર્ડિંગ ચલાવી શકાય અને જો કેવળ દર વર્ષ રૂ. ૧.૧૧ આપવાની પ્રતિજ્ઞા કરે તો દ્વિતીય કક્ષાની બોર્ડિંગ થઇ શકે. આવી રીતે ધન આપવાની તથા લેવાની વ્યવસ્થા તપોધન સંતાનો કરે તો દાલ બોર્ડિંગનું કામ શરૂ કરી શકાય. દરેક કાર્યનો આધાર તેના ચાલકો અને તેના પ્રતિ સહાનુભુતિ દર્શાવનાર ઉપર છે. આવી રીતે ફંડ દર વર્ષને માટે કરવામાં આવે તો બોર્ડિંગનું કામ ચાલ્યા કરે અને તેના સ્થિરકોષને માટે નાણા મેળવવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવે તો બીજી તરફથી તે કાર્ય પણ થઇ શકે.

મેં ઉપર દર્શાવ્યું છે તેમ આ કાર્ય પણ આપણી જ્ઞાતિના ઉપદેશો ધણી સારી પેઠે કરી શકે તેમ છે આપણી જ્ઞાતિમાં રા. ડા. કેશવલાલ મોતીલાલ રા. શંકરલાલ ગુલાબરાય, રા. ગંગાશંકર ડી. શર્મા, રા. ગિરિજાશંકર શુક્લ કરી શકે તેમ છે. તેઓ યદિ શરૂઆતમાં પાંચ વા છ માસ કાર્ય કરવાનું કશું કરે તો કાર્ય-રંભ થઇ શકે. પાટણની તૃતીય તપોધન બ્રાહ્મણ કેન્દ્ર-સમયે આપણે ઉદ્દેશ્ય જ્ઞાતિના યુવક કવિ અબાલાલ લલ્લમશંકર આચાર્યને જોયા છે, તે આપણી જ્ઞાતિ પ્રતિ સદ્ભાવ રાખે છે, તેમને તથા રા. શંકરલાલ ગુલાબરાયને ઉપદેશક તરીકે બોડો સમય કાર્ય કરવા વિનંતિ કરવામાં આવે તો તેઓ બોર્ડીંગ સંબંધમાં લોકાભિપ્રાય જાણી શકે જેથી જ્ઞાતિના આગેવાનોને, બોર્ડીંગ ઉઠી કરવી કે કેમ તેની સમજણ પડે. કદાચિત્ લોટરીની મંજૂરી મળે તો તેમાં પણ ઉપદેશકો હોય તો તેઓ સહાયક થઇ શકે. બોર્ડીંગને માટે ધન પ્રાપ્ત કરવાનું તથા જ્ઞાતિજનોને ઉત્સાહી બનાવી સંસ્થાના અભિમાની બનાવવાનું મને તો આજ મુખ્ય સાધન જણાય છે; તેમના પગાર તથા ભાડાનો મળી વાર્ષિક રૂ. ૮૦૦ થી ૬૦૦ સુધી ખરચ થાય, અતઃ તેટલી રકમ પ્રથમથી ઉઠી કરી બોર્ડીંગ માટે આપણા જ્ઞાતિ બંધુઓને ઉત્સાહ આગેવાનોએ જાણવો જોઇએ.

(૪) આપણી જ્ઞાતિમાં આપણા કેટલાક બંધુઓનું ખેતી ઉપર જીવન છે તેવા બંધુઓ પાસેથી મોસમ વખતે અન્ન મેળવવાની વ્યવસ્થા કરવી જોઇએ તેવા વર્ગના લોકો ધનને બદલે અન્ન બોર્ડીંગને આપવાની કશુંલાત આપે તો તે તેઓને સુચમ થાય અને બોર્ડીંગને મદદ થાય.

(૫) આપણી જ્ઞાતિમાં કેટલાક વ્યાપારી વર્ગના બંધુઓ પણ છે, તેઓ પોતાથી બની શકે તેવી વસ્તુઓ બોર્ડીંગને પુરી પાડવાની પ્રતિજ્ઞા લે તો તે પણ એક ધનામિતુ સાધન થઇ શકે.

(૬) જ્ઞાતિજનોને આં શુભાશુભ પ્રસંગે આ સંસ્થાને અમુક રકમ દાન આપવાના રીવાજો દરેક સંજ્ઞાની જ્ઞાતિમાં દાખલ થાય તે પ્રમાણે ઉપદેશકદ્વારાએ પ્રયત્નો કરવા જોઇએ.

(૭) પૈસા ફંડ, આટા ફંડ આદિ ફંડના સાધનો છે પરંતુ તે સર્વ મારા ધારવા પ્રમાણે બોર્ડીંગ ઉઠી કર્યા પછી અમલમાં આવી શકે તેમ છે, કેટલાક મનુષ્યો એવા છે કે જે સંસ્થાને ચાલતી જોઇ તેમાં દાન આપવાનું પોતાના મનનું વલણુ કરે.

(૮) પાંચ સારા મનુષ્યોનું ડેપ્યુટેશન નીચત કરી તેમને અન્ય જ્ઞાતિના જનો જેઓ ધર્માત્મા, ઉદાર અને ધનવાન છે તેમની પાસે ફંડમાં સારી રકમો ભરાવવા મોકલવા. કેટલાકોનું એવું માનવું છે કે પોતાની જ્ઞાતિના કાર્ય માટે અન્યોની આસા રાખવી તે અનુચિત છે પરંતુ હું તેમ માનતો નથી. માર અને તાર એટો સંકુચિત વિચારના મનુષ્યો માને છે. વિદ્યાવૃદ્ધિ કરવી એ મનુષ્ય માનવો ઉદ્દેશ છે અને એવા ધણા ધર્માત્મા છે જેઓ પોતાના વા પારકાનું ધ્યાન રાખ્યા શિવાય ધાર્મિક સંસ્થાઓને સહાયતા પ્રદાન કરે છે. માટે આપણે ડેપ્યુટેશન સર્વ પાસે જવું જોઇએ એમ હું માનું છું, આ ડેપ્યુટેશનમાં નિમ્ન લિખિત મહાશયેની નીચત કરવા (૧) રા. પ્રહલાદજી સેવકરામ (૨) રા. પ્રભાશંકર હરનારાયણ, (૩) રા. ગિરિજાશંકર વિજયશંકર, (૪) રા. હરગોવિન્દલાલ નાનાભાઈ, (૫) રા. છોટલાલ દયાશંકર, (૬) રા. દુર્લાભરામ જ્યેષ્ઠારામ—

(૯) આપણી માતિના સંભાવનાર વિભાગ બનાવવા અને ત્યાંના આગેવાનોને માથે તેમના ભાગે આવતી રકમ ઉધરાવી મોકલી આપવા વિનંતિ કરવી વા તેમનીપાસે ૬૬ સંકલ્પ કરાવવો. આપણી માતિના સંભાવના નીચે પ્રમાણે છે.

(૧) ખંભાત, (૨) અમદાવાદ, ધોળકો, ડાકોર, (૩) ચણોદ. કર્નાલી આદિ બારગામ (૪) સુરત, વલસાડ, નવસારી. (૫) છ ગામ ચરોતર, નડીયાદ, સુન્ડ, (૬) ત્રણ ગામ, પી-પલાવ, પેટલાદ. (૭) હડર વડાળી. (૮) રતલામ, માળવા, (૯) દાહોદ ગોધરા પંચમહાલ, (૧૦) હોતેર રણાસણ, વીંગપુર, (૧૧) વઢિયાળ ચુંવાળ, (૧૨) પાટણ, સિદ્ધપુર, બારગામ (૧૩) પાલનપુરાદિ વિભાગ (૧૪) કાઠિયાવાડ, આ પ્રમાણેના ગોળા પાડી તેમની વસ્તી તથા સ્થિતિના પ્રમાણમાં તેમને ખાતે અમુક રૂપિયા દર વર્ષના નાખી બોર્ડીંગનું કાર્ય ચલાવી શકાય તેમ છે. આને માટે પણ ઉપદેશકોની જરૂરીયાત છે કારણકે વારંવાર લોકોને પ્રબોધી ધન પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ.

બોર્ડીંગને માટે ધન પ્રાપ્ત કરવા સંબંધના સાધનો બતાવી તેના અધિકારતા તરીકે કોણ કામ કરી શકે તેમ છે તેનાં નામો મારી અલ્પમતિ પ્રમાણે બતાવીશ. દાલ તો મારી નજરમાં મ. જગનલાલ મોતીલાલ રાવળ, મ. શંકરલાલ ગુલાબરાય રાવળ તથા રા. નયુશંકર ગોવિંદરામ રાવળ આવે છે. તેઓ બોર્ડીંગનું કામ સારી પેઠે ચલાવી શકશે એવી મને ખાતરી છે.

બોર્ડીંગમાં કેવા શિક્ષણના વિદ્યાર્થીઓને દાખલ કરવા તે પ્રશ્ન પણ વિચારવા જોવો છે. ગુજરાતી ટ્રેનીંગ કોલેજમાં અભ્યાસ કરવા ઇચ્છનાર, અંગ્રેજી પ્રાપ્તમરી શિક્ષણ લેનાર, મેટ્રીક તથા કોલેજોના અભ્યાસ કરનાર, સંસ્કૃત વ્યાકરણ તથા સાહિત્યના અભિલાષી અને દુર્બરશાળાના વિદ્યાર્થીઓને દાખલ કરવા જોઈએ. ગુજરાતી આયમિક શિક્ષણને માટે પોતેજ વ્યવસ્થા કરી લેવી જોઈએ.

બાર વર્ષથી નાની ઉમરના વિદ્યાર્થીને બોર્ડીંગમાં દાખલ કરવો નહિ અને બોર્ડીંગ કમીટી તરફથી જે સરતો ધડી કાઢવામાં આવી હોય તે સરતો પ્રમાણે વર્તન કરવા તથા કરાવવાને વિદ્યાર્થીઓ તથા તેમના વાલીઓ કણસ કરે તોજ તેમને દાખલ કરવા જોઈએ.

અવિવાહિત ચાલાક વિદ્યાર્થીઓને તથા અમુક અભ્યાસ કરશે ત્યાં સુધી વિવાહ નહિ કરે તેવા જુદિયાળી વિદ્યાર્થીઓને પ્રથમ પસંદગી આપવી જોઈએ એમ માર માનવું છે.

ધણા વિદ્યાર્થીઓના દાખલ થવા સંબંધમાં અરજીઓ આવે તો હોદ્દાઓની પસંદગી કરી ચુંટી કાઢવાનું કામ પાંચ મદદાશયોની એક કમીટીને સોંપવું જોઈએ. અને તે પાંચ સભાસદોમાં બોર્ડીંગના અધિકારતાને એક સભાસદ તરીકે ચુંટી કાઢવા જોઈએ.

વિદ્યાર્થીઓના માખાપે ર. ૪) વા ર. ૫) દરમાસે આપવા એવું ફીનું પ્રમાણ રાખવું. ફીનું પ્રમાણ બની શકે તો આનાથી પણ કમ રાખવું એવું મારું માનવું છે.

કોન્ફરન્સ ભરવાનું ખંધ રાખી દરવં આ બોર્ડીંગને ઉત્સવ ઉજવવાની વ્યવસ્થા કરવી. આ ઉત્સવ પ્રસંગે સર્વ ટેકાણેથી આપણી માતિના બાંધવો પધારે અને ત્યાં બોર્ડી-

ગના ઉત્કર્ષના અને સ્વચ્છતા સુધારણાના વિચારો કરે. ઉત્સવ ઉજવવાનું સ્થાન બની શકે તે ફરતુ રાખવામાં આવે, આ ઉત્સવ સમયે પણ બોર્ડીંગને માટે ધનની અપીલ કરવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવે.

બોર્ડીંગ સ્કૂલ અમદાવાદ વા વડોદરામાં રાખવામાં આવે તે વિશેષ (અનુકૂળ થશે. વડોદરામાં પણ હાલ શિક્ષણના સાધનો સારાં ઉભાં થયાં છે, અમદાવાદ કરતાં મકાન લાગતો તથા ખર્ચનો કંઈ ફાયદો થાય એમ મારો અભિપ્રાય છે.

અંતમાં જણાવવાની રત્ન લઈશ કે “આપણે તો બોર્ડીંગ ઉઘાડીશું છે” એવો દૃઢ નિશ્ચય થાય તો પ્રથમ ધનાભાવને લીધે અને આર્થિક કાર્ય હોવાને લીધે પંદર છોકર-રજીથી કાર્યારંભ કરવો જોઈએ એવો મારો નત્રમત છે. તે સંબંધમાં આપણે કેટલું ધન પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ તેનો હું સામાન્ય ખ્યાલ નીચે પ્રમાણે આપું છું.

પ્રથમ કક્ષાની બોર્ડીંગ. (વિદ્યાર્થીઓ ૧૫.)

વિદ્યાર્થીઓ ૧૫×૩. ૧૫ દરેક, મળી એકંદર ૩. ૨૨૫ માસિક,
૧૨

વિદ્યાર્થીઓના વાલીઓ તરફથી ફીના	૩. ૨૭૦૦ વાર્ષિક.
વિ. ૧૫×૪ ૩. ૬૦×૧૨ ૩. ૭૨૦ વાર્ષિક બાદ.	૩. ૭૨૦ ”
	૩. ૨૦૦૦
બે ઉપદેશકના પગાર, ભાડા વિગેરે ખર્ચના	૩. ૮૦૦
પરચુરણ ખર્ચના "	” ૨૦૦
	૩. ૩૦૦૦ વાર્ષિક.

દ્વિતીય કક્ષાની બોર્ડીંગ. (વિદ્યાર્થીઓ ૧૫.)

વિદ્યાર્થીઓ ૧૫×૩. ૮ દરેક મળી એકંદર	૩. ૧૪૪૦.
૧૨૦×૧૨ ૩. ૧૪૪૦.	
વિદ્યાર્થીઓના વાલીઓ તરફથી ફીના વિ. ૧૫×૪.	૭૨૦.
૩. ૬૦×૧૨ ૩. ૭૨૦.	
	૩. ૭૨૦.
બે ઉપદેશકો અને પરચુરણ ખર્ચ.	૩. ૧૦૦૦.
	૩. ૧૪૨૦

પ્રથમ કક્ષાની બોર્ડીંગ માટે ૩. ૩૦૦૦) અને દ્વિતીય કક્ષાની બોર્ડીંગ માટે ૩. ૧૪૨૦) દર વર્ષે પ્રાપ્ત કરવા જોઈએ. હાલ શક્તિ તરફ દ્રષ્ટિ કરી દ્વિતીય કક્ષાની બોર્ડીંગ ઠાઠવામાં આવે તો પ્રથમ શાળાના સરસામાન માટે ૩. ૨૦૦૦ અને આખા વર્ષના ૩. ૧૪૨૦) તો ખર્ચ મળી ૩. ૩૪૨૦) મેળવવા જોઈએ, બે ઉપદેશકો રોકવામાં આવે તો ૩. ૪૦૦૦)

ગી વધુ રકમ પેદા થાય અને તે રિયર કોપમાં જમા થાય, પુરપાર્થ કર્યાથી કાર્યસિદ્ધિ થઇ શકશે એમ હું માનું છું. આ પ્રમાણે મેં મારો નમ્રમત જણાવ્યો છે જે સહા સમજ મુકશે.

લી. સેવક,

ખંભાત, તા. ૧૫-૭-૧૯૧૪.

ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામ.

(બોલીંગ સ્ટુલ માટેની કમીટીના અન્ય સભાસદોનાં પત્રો હવે પછીના અંકમાં ક્રમશઃ પ્રકટ કરવામાં આવશે.)

અમેરિકામાં ભાવિ જગદ્વિખ્યાત પ્રદર્શની.

સંસારમાં ત્રણ વસ્તુઓ મહત્વની અને મુખ્ય નજર પડે છે. એક તો સંસાર, બીજો જીવાત્મા અને ત્રીજો પરમાત્મા સંસારમાં, વા જગતમાં એક એવું કાર્ય પ્રત્યક્ષમાં દ્રષ્ટિએ પડે છે કે તેથી અન્ય બે વસ્તુઓ તેની મેળે અનુમાન પ્રમાણથી સિદ્ધ થઇ જાય છે; સંસાર એક જોગ્ય વસ્તુ છે. તેનો જોક્તા જીવાત્મા છે અને તેનો નિસ્સંગ કર્તા પરમાત્મા છે. સંસારમાં જે જે પદાર્થો છે તે પ્રકૃતિનું કાર્ય છે. આ પ્રકૃતિને અંગ્રેજી ભાષામાં મેટર (Matter) કહેવામાં આવે છે. આ પ્રકૃતિમાં ક્યા ક્યા તત્વો છે, તેમાં શું શું ગુણો છે, તેથી શું શું થઇ શકે છે તે વિષયમાં મહર્ષિ કણ્વદે વૈશેષિક શાસ્ત્રમાં છુદ્ધિપૂર્વક વિવેચન કર્યું છે. પ્રકૃતિના તત્વો અને ગુણોને યથાર્થ રીતે જાણીને પ્રાચીન ભારત વાસીઓએ પોતાની ઉચિત ઉન્નતિ કરી હતી. સમય બદલાયો, વિદ્યાની પ્રવૃત્તિ ઓછી થઇ અને પ્રમદાધીનપણાથી ટોંગમેંગ વધી ગયા જેથી ભારતવર્ષમાં દારિદ્રતાએ વાસ કર્યો અને સત્ય વિદ્યાનો લોપ થઇ ગયો. પ્રાચીન ભારતવર્ષના લેણા કેવળ પ્રાકૃતિ પદાર્થોમાં મોહીત નહોતા પરંતુ જીવ અને ઇશ્વરના ધાર્મિક તત્વોને જાણી અને શાંત જીવન વ્યતીત કરતા હતા. આધુનિક સમયમાં આ દેશમાં ઐદિક વા પારમાર્થિક ઉન્નતિનો છોટા પથ જણાતો નથી. યુરોપની પ્રગ્ન આજ સંસારિક ઉન્નતિમાં લાગી રહી છે અને ક્રમશઃ તેમાં ક્તેવ પામતી જાય છે. અમેરિકા એક એવો ઉદ્વેગી પુરપાર્થ અને ખંતીલો દેશ છે કે જે પોતાના તેવા ગુણોને લીધે પોતાની ઐદિક ઉન્નતિ બહુ યીઝનાથી કરી રહ્યો છે. તે દેશના એક સેન્ટફ્રાન્સિસ્કો નગરમાં મહાન પ્રદર્શની તા. ૨૦ ફેબ્રુઆરી ૧૯૧૫ના દિવસે ખુલ્લી મુકવામાં આવનાર છે. આવી પ્રદર્શની આગળ કાંઇ સમયમાં થઇ નથી એમ કહેવામાં આવે છે.

પ્રદર્શની એટલે 'શું' ?

ધણાં બધુંએને એ પથ વિચાર થતો હતો કે પ્રદર્શની એટલે શું અને તેથી શું લાભ થઇ શકે છે. પ્રદર્શની એટલે એક સંસારમાં વિવિધ પ્રકારનાં મનુષ્યો છે, તેમના જિનન બિનન મગજમાંથી સંસારના પદાર્થોની નવીન પ્રકારની અને હેરાન ઉપજાવનારી શાયો નીકળી શકે છે અને તેથી સંસારને ઉપયોગી વિચિત્ર પ્રકારની વસ્તુઓ જની શકે છે. દ્રશ્ય નરીકે અમેરિકાના એક શોધકે અખનરાઓ કરનાં કરતાં એવું શોધી કાઢ્યું કે

એક કાચની નળીમાંથી યદિ હવા કાઢી નાંખવામાં આવે તો તેમાં જે વસ્તુ તે સમયે જેવી સ્થિતિમાં મૂકવામાં આવે તો એવીજ કલાક સુધી તેવી જ સ્થિતિમાં રહે છે. આ શોધને ત્યાંના લક્ષાધિપતિએ વધાવી લીધી અને તેમાં વીશ પચ્ચીશ લાખ રૂપીઆ ધાલી કારખાનુ બનાવી તેમાંથી શીશીઓ બનાવી જે આજ હજારોની સંખ્યામાં ખપે છે અને તે લક્ષાધિપતિ તે વ્યાપારથી આજ કરોડાધિપતિ થઇ ગયો. યુરોપ અમેરિકાની પ્રજા માં આવા અનેક દાખલાઓ દૃષ્ટિગોચર થાય છે જ્યારે ભારતવર્ષમાં તેવું કંઈપણ જણાતું નથી. અસ્તુ. પ્રદર્શની ભરવાનો હેતુ એ છે કે જગતમાં જે જે વિચિત્ર પ્રકારની વસ્તુઓ બનતી હોય તે સર્વ એક સ્થળે એકત્ર કરવી. આ વસ્તુઓ અવલોકનાર્યે એક સ્થળે મૂકવી અને લોકો તેના લાભાલાભનો વિચાર કરી, તેનાથી થતા ઉપયોગને સમજ તેનો લાભ ઉઠાવે વા તે વસ્તુ મેળવી તેનાપર વિચાર કરી તેનાથી ઉત્તમ વસ્તુ બનાવવાની કોશિષ કરે અને તેનો ઉપભોગ કરી કરાવી પોતાની અને પોતાના દેશની આર્થિક સ્થિતિ સુધારે તથા કંગા-લીયતને દૂર કરે. આ પ્રદર્શની કેટલી ઉપયોગી છે તે આ પરથી સર્વને સમજાશે. આપણો દેશ ખાવા પીવામાં, ઐશ્વર્યારામમાં, અધશ્રદ્ધાથી દાન કરવામાં પોતાના ધન અને સમયનો ભોગ ન આપતા આવા ઉપયોગી કાર્યમાં તેને લગાડે તો સર્વને ધણો લાભ થાય આવા લાભોને દૃષ્ટિમાં રાખી અમેરિકન પ્રજાએ સેન્ટ ફ્રાન્સીસકો નગરમાં આવતા વર્ષના ફેબ્રુઆરી માસમાં પ્રદર્શની ભરવાનું નકી કર્યું છે. તેને માટે ત્યાં અત્યારથી તૈયારીઓ કરવા માંડી છે અને આને માટે નગરનિવાસીઓએ દોઢ કરોડ રૂપિયા એકત્ર કર્યા છે, આવી પ્રદર્શનીઓ વારંવાર ભરાય તેને માટે છ કરોડ રૂપીયાનું સ્થાયી ફંડ અત્યારસુધીમાં એકત્ર કરવામાં આવ્યું છે. જે દેશમાં, જે જાતિમાં આવી રીતે ધનનો ઉપયોગ કરવામાં આવતો હોય તે દેશ યા જાતિ કોઇપણ રીતે પોતાની ઉન્નતિ કર્યા શિવાય રહેશે નહિ.

પ્રદર્શની સ્થાન.

આ કાર્યને માટે સ્થાન કેવા પ્રકારનું તૈયાર કરવામાં આવે છે તે આપણે તપાસીશું. જે આપને પ્રથમ જણાવ્યું છે કે આ પ્રદર્શની સેન્ટ ફ્રાન્સીસકો નગરમાં થવાની છે. આ નગર ૧૯૦૬ માં પ્રથમ અગ્નિથી ભરમીભૂત થયું હતું, પરંતુ ત્યાંના નગરવાસીઓના અત્યંત હિતસાક્ષી તે નગર પુનઃ વસ્યું છે, અને તે નગરો સુશ્લેષ ધણી જ મુંઝવે અને રમ્ય બની છે. તેમાં ૫૦,૦૦૦ વિશાળ ભવનો બન્યાં છે અને પાંચ લાખ મનુષ્યોની વસ્તી થઇ છે. તે નગરવાસીઓએ બેન્કદારા ૭,૨૮,૧૨,૨૫,૬૨,૬૦૦ રૂપિયાની લેણદેણ કરી હતી. ભારત વર્ષમાં તો કોઈ દેશ યદિ પાંચમાલ થઇ ગયો હોય તો તે થઇ જાય અને તે તેવીજ સ્થિતિમાં રહે. તેને ઉઠાવવાની કોઇ તજજીવજ વા પ્રયત્નો પણ કરતા નથી જેથી ધણી દેશો અને શહેરો નાશ થઇ ગયા છે. આ નગરને તૈયાર થયાને હજુ આઠ વર્ષ થયા તેટલામાં તો તેણે એક મહા પ્રદર્શની ભરવાનું કરાવ્યું છે તે માટે તે શહેરને જેટલો ધન્યવાદ આપીયે તેટલો ઓછો છે. આ નગર સમુદ્ર તટપર આવ્યું છે અને તે એક મોટું બંદર થઇ પડ્યું છે.

આ પ્રદર્શનીને પનામા કેનલની કીર્તિ સ્તમ્ભ સમજવામાં આવશે. આજસુધી આફ્રિકા તથા યુરોપથી આવવાવાળા વહાણો અને આગબોટોને અમેરિકાના પશ્ચિમ વિભાગમાં જવાને માટે હજારો માણસની યાત્રા કરવી પડતી હતી, ન્યુયોર્કથી જનનિધિદારા યદિ ઉપરોક્ત

નગર તરફ જવું હોય તો દક્ષિણ અમોરકાની પ્રદક્ષિણા કરવી પડતી હતી. આઠ દશ હજાર માણસ મુસાફરી કરવી પડે તેથી ત્યાં જળાને ધણા સમય અને ધનનો ભોગ આપવો પડતો હતો. આ શ્રમ દૂર કરવાને માટે મોટા મોટા ઇન્જનીયરોના શુદ્ધિશાળી મગજે કામ કરી એક મોટી પનામાની નહેર બાંધી છે. પરંતુ, જંગલો અને કાંટાઓ વિગેરેને વચ- માંથી દૂર કરી, પ્રશાન્ત મહાસાગર અને એટલાન્ટિક સાગરનાં ઉછળતા, કુદતા જળોને પરસ્પર એવો સમાવિષ્ટ કરવામાં આવ્યો છે કે જાણે કે સૃષ્ટિના આરંભથી વિયોગી અને વિચ્છિન્ન ભાષાઓ પ્રેમતરંગમાં એક બીજાને પ્રેમપૂર્વક આશિર્વાદ કરી રહ્યા છે. પનામા કેનલનું સવિસ્તર વૃતાન્ત કોઈ બીજા અંકમાં અવકાશ હશે તો લખીશું. આ નહેર સર્વને માટે ૧૯૧૫ની સાલમાં ખુદી મુકવામાં આવશે અને તેજ સમયમાં ઉપરોક્ત પ્રદર્શની ઉપકરણો જેથી યાત્રીયોને દુઃખ વેઠવું પડશે નહિ.

આ સમયે દેશ દેશાન્તરમાં જે નવી નવી આગબોટો બની છે તે તે સર્વ દેશોને આમંત્રણ મોકલવામાં આવ્યું છે કે તે આગબોટો લઈને આ પ્રદર્શની વખતે આવે અને સર્વ બોટાનું નિરીક્ષણ અમેરિકન પ્રજાના પ્રમુખ મહોદય કરશે. આ નિમંત્રણ ધણી મુખ્ય મુખ્ય જાતિઓએ સ્વીકાર્યું છે.

પ્રદર્શનીના મુખ્ય મુખ્ય ભવન.

આ પ્રદર્શનીને માટે મુખ્ય:મુખ્ય અગિયાર વિશાળ ભવન કરવામાં આવશે. (૧) કળાકૌશલ્ય વિભાગ. (૨) શિક્ષા વિભાગ. (૩) સામાજિક ઉત્તિ વિભાગ. (૪) સર્વકળાભવન. (૫) શિલ્પભવન. (૬) યંત્ર વિભાગ. (૭) કૃષિવિદ્યા વિભાગ. (૮) વાહન યંત્ર વિભાગ. (૯) જીવિતજન્ય વિભાગ. (૧૦) ઉદ્યાનવિદ્યા વિભાગ. (૧૧) ધાતુ શોધન વિભાગ.

પ્રત્યેક ભવનને માટે ૯ એકર વા અનુમાન ૧૪ વીંછા જમીન રોકવામાં આવી છે. સર્વ મળીને ૭૭,૭૧, ૫૦૦ ચોરસ ફુટ જમીન કેવળ પ્રદર્શનીના અભ્યન્તરીય સ્થાનને માટે રિયર કરવામાં આવી છે. અનુમાન ૫૦ એકર જમીનમાં ઉદ્યાનશાસ્ત્રાનુસાર ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારની વનસ્પતિ દેખાડવામાં આવશે. ૧૨ એકર જમીન રેલના નિમિત્ત નિર્ધારીત કરવામાં આવી છે. ૫૦ એકર જમીન જમીનખેડો, કવાયદ અને વિમાનોના ઉડવામાટે રાખવામાં આવી છે. રાત્ર્યભવન અથવા કર્મચારીયોને રહેવા માટે વા દફતરોને માટે ૪૦ એકર જમીન પૃથક રાખવામાં આવી છે. આ સર્વ વિશાળભવનો શીઘ્રતાપૂર્વક બની રહ્યાં છે. આ પ્રદર્શની નીહાળવા માટે એક રેલવે લુદી બનાવવામાં આવે છે. આ રેલ ચાર મૈલ લાંબી થશે અને તેને માટે પાંચ બાના ટીકીટના નકી કરવામાં આવ્યા છે. પ્રદર્શનીમાં મોટી મોટી સડકો થશે જેનાપર દ્રામો ચાલશે અને તે, દરેક મકાન સુધી પહોંચાડશે.

સમુદ્રીય પ્રદર્શની=ભિન્ન ભિન્ન દેશના સમુદ્રપર લટનારા સૈનિકા પણ ત્યાં આવશે. તેમને માટે સમુદ્રની અમુક જગા રોકવામાં આવી છે. ત્યાં ભિન્ન ભિન્ન જાતિની લગ્નપક કળા તપાસવા માટે કૃત્રિમ મુદની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે. સમુદ્રની બોટો તથા હવાઈ વિમાનોના કૃત્રિમ મુદની પણ વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે. આ દેખાવ લગભગ ૭૫૦૦૦ મનુષ્યો રહેલાઈથી જોઈ શકે તેવી જગા રોકવામાં આવી છે.

પાયદળ સેના પણ દરેક વિભાગમાંથી આમંત્રીત કરવામાં આવી છે. તે લોકોની ચતુરાઈ નિહાળવા માટે પણ દૃષ્ટિમયુક્ત રાખવામાં આવ્યા છે.

ગાંધર્વવેદપ્રદર્શની.

પ્રદર્શનીમાં રાગવિદ્યામાં કુશળતા બતલાવતા તથા મનને આનંદ આપતા માટે યુરોપ અને અમેરિકાની લિન્ન લિન્ન જાતિયોના સેનાવિભાગના વાગ્નેઓ ઉપસ્થિત રહેશે. સંયુક્ત પ્રદેશ અને કેનેડા દેશની લિન્ન લિન્ન કંપનીયો પણ આવશે અને તે શિવાય આ વિદ્યામાં કુશળ મનુષ્યોને અખિલ સંસારમાંથી આમંત્રીત કર્યા છે.

આ પ્રદર્શનીમાં ૨૦૦ કોન્ગ્રેસો થશે તેમાં આ દેશના વિદ્વાનોએ પોતપોતાના વિષયો માટે અન્ય દેશોના વિદ્વાનોને આમંત્રીત કર્યા છે. આને માટે એક વિશાળ વ્યાખ્યાનમંદિર બનાવ્યું છે. જેમાં વીસલાખ રૂપીઆ ખર્ચવામાં આવ્યા છે, મુખ્ય હોલમાં ૧૦૦૦૦ મનુષ્યો બેસી શકે તેવી વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે.

સહૃદય વાંચકો ! અમેરિકા દેશ પોતાને ત્યાં પ્રદર્શની ભરી આ પ્રમાણે ઉત્તિ કરી રહ્યો છે. આપણા દેસ અને જાતિએ પોતાની ઉત્તિનો વિચાર કરી ઉચિત્ કરવું જોઈએ. કળાકૌશલ અને ઔદ્યોગિક વિભાગમાં આ દેશે પ્રયત્ન કરવાનો ખાસ જરૂરીયાત છે.

ગિ. નિ.

વ્રત.

(લેખિકા:—ગાં. કમળાલક્ષ્મી પ્રહલાદલલ સેવકરામ).

વિચારશીલ વિદ્વાન વાંચક મહાશયો અને મારી વિદુષી આર્ય બહેનો ! બ્રાહ્મણધર્મ માસીકમાં મારા જેવી અજ્ઞાન બાળા જે બે શબ્દો લખવા પ્રવૃત્તિ કરે છે તે તેનું સાહસ છે. માફ લખાણ વિદ્વાતોને નથી. હું તો એક ક્ષુદ્ર જંતુ છું અને ઉક્ત માસીકમાં અનેક વિદ્વાન મહાશયોના વિદ્વાતાયુક્ત લખાણો આવે છે. પરંતુ મારે પણ ઉક્ત માસીકદ્વારા મારી બહેનોની સેવામાં ઉપસ્થિત થવું એવી જ્ઞાતિ થવાથી તત્ત એ વિષય ઉપર બે શબ્દો લખવા હુમ્મલા કરી છે અતઃ તેમાં મારી અશ્વમતિને લીધે કાંઈ દોષ દોષ તો મારા ભલા વાંચકો મને ક્ષમા કરશે.

નીતિ, પુણ્ય, પાપ, એ સર્વનો નિષ્કર્ષ કર્યા છતાં તેમાં રત્ન, જપ, તપ, ધૃત્યાદિ તેમ બીજાં અનેક વ્રત વિષે કથું કહેવામાં આવ્યું નથી. શાસ્ત્રમાં તો એવીજ વાતોને ધર્મ અથવા પુણ્યમાં ગણવામાં આવી છે. ત્યારે તેમનો સમાસ કર્યા યાય ? આ વાત સમજતા પહેલાં 'એટલું' જણવું જોઈએ કે એ બધી વાતોનો હેતુ શે છે ? શાસ્ત્ર અમુક વાત કરવાની કે ન કરવાની આતા સામારે આપે છે. આપણે જે નીતિનો માર્ગ કલો, જે સુખ અથવા મોક્ષનું રૂપ કલું, તથા પુણ્યનો જે નિયમ કલો, તે બધાં આપણાથી બરાબર પાળી શકાય કે નહિ એ બહુ સંકેતો ભરેલું છે; કારણકે એકાત્મભાવ એવો જે મોક્ષ કલો

તે, અને પરસ્પર વિરોધવાળાં આ સંસારનાં કામ, એ બેનું સમાધાન થવું ફીન છે, છતાં સમાધાન કર્યા વિના આલે એવું નથી. તે કરવામાં આપણી એકલાની બુદ્ધિજ નહીં માર્ગ લેઇએ એમ થવું અશક્ય છે. આટલા માટે શાસ્ત્રની આજ્ઞાઓ આપણને માર્ગ બતાવે છે, ને સંસારના વિકટ પ્રસંગોમાં ક્યે માર્ગે જવું એ આપણને સમજાવે છે. બીજી રીતે કહીએ તો શાસ્ત્રમાં જે નિયમો કહ્યા છે તેજ રીતે એકાત્મભાવ અનુભવાય તે રીતિના સંબંધના નિયમો છે. ત્યારે એ વાત જાણવાની રહિ કે શાસ્ત્ર એટલે શું ? શાસ્ત્રને નામે અનેક વાતો આલે છે, પણ તેમાંની કેટલીક કેવળ નિર્ભૂળ હોય છે. શાસ્ત્ર એટલે પ્રથમવેદ, તે પછી સ્મૃતિ, તે પછી પુરાણ તથા તંત્ર; એની આજ્ઞાઓ માનવી એમાં પણ તંત્રથી માંડીને એક એક આગળ ચઢતાં જઈએ તેમ વધારે પ્રમાણવાળા વેદ ગણાય, સર્વને વેદના આધારની અપેક્ષા છે, વેદવાક્ય રાગની આજ્ઞા જેવું છે, સ્મૃતિવાક્ય ગુરના બોધ જેવું છે, ને પુરાણ કે તંત્રનું વાક્ય મિત્રની શિક્ષા જેવું છે.

જે જે વ્રત આદિ પળાય છે તેનું મુળ શાસ્ત્રમાં હોય છે, અને તેનો હેતુ આપણને પરમ સુખે પહોંચાડવાનો હોય છે, એટલે હુકી નજરથી ‘એતો જૂના ગપાટા છે, કે વહેમ છે એમ ફરી તેમનો તિરસ્કાર કરવો યોગ્ય નથી. માણસો જે જે કરે તે કર્મ, અને અમુક સમય સુધી અમુક નીયમરૂપે જે સ્વીકારીને કરે તે વ્રત, આવો કંઈક ભેદ છે. નિત્ય, નૈમિત્તિક અને કામ્ય, એવા કર્મના ત્રણ ભેદ છે. તેમ વ્રતના પણ છે. કર્મમાં અને વ્રતમાં મોટો અંતર એ છે કે વેદ અને સ્મૃતિથીજ આજ્ઞાઓ થયેલી છે. તે પ્રમાણે કરવાનાં તે કર્મ કહેવાય છે; અને કર્મ ઉપર વિચાર કરીને આજ્ઞ થવું અને નિયમીત રીતે તે કર્મ કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી તે વ્રત કહેવાય છે. સ્ત્રીઓનું જે ધર્મકૃત્ય છે તેનીપર આજ્ઞ થઈને તેમણે નેયમપૂર્વક કાર્ય કરવું તે સ્ત્રીઓનું વ્રત છે. સ્ત્રીઓને તો મહાકાર્ય કરવાનું છે અને તે સ્વાર્થ રીતે યાય તે ઉપર આખા ધરના અને આખા સંસારના સુખનો આધાર છે, શ્રીભગવાન મનુએ કહ્યું છે કે “ પોતાનું એટલે પતિનું અને તેના પિતૃનું સ્વર્ગે જવું તે પત્નીને આધીન છે ” આ કહેવાનો હેતુ એ છે કે પુરુષ જો સ્ત્રી પરણે તોજ ધર્મ કર્મ કરી શકે ને તેમ કરે ત્યારેજ પોતાનો અને પિતૃનો મોક્ષ યાય. સ્ત્રીને જુદું ધર્મકૃત્ય નહિ એટલે એમ કે તેનાથી પતિનાથી જુદાં રહિ કશું યાય નહિ. જેમ પતિથી તેના વિના થતું નથી તેમ તેનો ધર્મ તેના પતિના ધર્મમાંજ સધાય છે એ માટેજ પરણેલી સ્ત્રીને સહધર્મ-ચારિણી કહે છે. સ્ત્રીનો સમગ્રધર્મ, તેનાં સર્વ વ્રત, તેનું પૂર્ણ કલ્યાણ તેનો મોક્ષ તેના પતિને સંતોષવામાં રહેલાં છે. તેથીજ તે પતિદેવતા પતિને પોતાનો દેવ ગણનારી-કહેવાય છે ને શ્રીભગવાન મનુ પણ નિશ્ચયપૂર્વક કહે છે કે “ પતિ એજ સ્ત્રીનો એકનો એકજ ગુર છે. ” ઉમેરે છે કે “ તેની આજ્ઞા વિના વ્રતાદિ કરવાથી તેને દોષ છે ” ધર્મકર્મથી અમુક પુણ્ય ઉદય યાય છે, અને તે રીતે ઉપાર્જીત કરવાનું કામ પુરવતું છે.

(અપૂર્ણ.)

સંસારમાં પદાર્થ વિજ્ઞાન પ્રગતિ.

માંસાહારથી વનસ્પત્યાહારની શક્તિ વધી—કેટલાક માંસાહારી મનુષ્યો એમ જણાવે છે કે તેમ કરવાથી શક્તિમાં વધારો થાય છે આપણા હિંદુ ધર્મશાસ્ત્રો માંસાહારની મના કરે છે અને વનસ્પત્યાહાર શાસ્ત્રાગ્રાંતુકલ બતાવે છે. આપણા શાસ્ત્રોનું કથન સર્વથા સત્ય છે એ વિષયમાં મુનાઇટેડસ્ટેટસની એલ મુનિવર્સિટીમાં અખતરો કરવામાં આવ્યો હતો. આ વિશ્વવિદ્યાલયના ૨૪ વિદ્યાર્થીઓ અને દેશ દેશના બુદ્ધ બુદ્ધ લાગના ચોવીસ ચોવીસ વિદ્યાર્થીઓની બે ટોળાઓ વચ્ચે કસરતની હરીદ્રા કરાવવામાં આવી હતી જેઓ માંસાહારી વિદ્યાર્થીઓ હતા તેઓ ૫૦૦ થી વધારે ઉઝાસ કરી શક્યા નહોતા અને કેટલાકે તો ૧૦૦ થી ૨૦૦ કરીને મૂર્છિત થઇ ગયા હતા, કેટલાક તો ઉભાજ થઇ શકતા નહોતા. માંસાહારીઓમાંથી ત્રણજી વિદ્યાર્થીઓ ૫૦૦ મુધીની ઉઝાસો કરી શક્યા હતા. જ્યારે વનસ્પત્યાહારીઓએ ૧૮૦૦-૨૪૦૦ અને વધુમાંવધુ ૫૦૦૦ કરી શક્યા હતા. શું વનસ્પત્યાહારની શક્તિ છે નાપિ મુનિઓ ! તમને ધન્ય છે—તમે પ્રથમથીજ અખતરો કરી આર્યપ્રજને વનસ્પત્યાહારી રહેવાનું શિક્ષણ આપ્યું છે.

૩ કરતાં વળી હલકું શુ?—કહેવાય છે કે ૩ કરતાં બીજું કાંઈ હલકું નથી પરંતુ શોધ કરતાં માલમ પડ્યું છે કે ‘કાપોક’ નામનું કપાસ ૩ કરતાં ૭ ગણુ હલકું છે. તે રેશમ જેવું છે અને તે એક જાતના ઝાડના બીયાના રેસા છે. એ ઝાડ હાલ તો જાવાના ટાપુમાંજ થાય છે. તે તેલ જેવું ચીકણું છે તેથી કુદ્રતી રીતે વેટરબ્રુક [જલપ્રતિબંધક] છે. તેના આવા ગુણોને લીધે તે ખાસ મુસાફરીના કામમાં આવે છે. હાલમાં અખતરો કરવામાં આવ્યો છે તે પરથી સિદ્ધ થયું છે કે દશ રતલના કાપોકના કાપડ તથા ૨ની તળાઈ ઉપર બસો ૨તલ જેટલું વજન આવના છતાં તે પાણીમાં ડુબી નહોતી. એમ કહેવામાં આવે છે કે આવું કપાસ હિંદુસ્તાનમાં પશુ અને છે પરંતુ હિંદુસ્તાનીઓમાં શોધક બુદ્ધિ થોડી છે અને લિલ્લુક બુદ્ધિ વધારે છે તેથી કાંઈ યશ શક્યું નથી.

બનાવટી દુધ—લંડન ટાઇમ્સ પત્ર પરથી જણાય છે કે લાંબી રસાયણીક પ્રયોગ-શાળામાં બનાવટી દુધ બનાવવાના પ્રયોગમાં સફળતા મેળવવામાં આવી છે. સોળા નામની વનસ્પતિ વટાણાં જેવી થાય છે તેમાં દુધના તરવો સમાયલા છે તેમાંથી આ દુધ તૈયાર કરવામાં આવે છે. ગાયના દુધમાં અને આમાં કાંઈ ગુણ તથા રૂપમાં ભેદ દેખાતો નથી. આ દુધનું દહીં, માખણ, ખીર વિગેરે પણ બને છે; અસલ દુધમાંથી બનતી ચીજોની માફક જ આ દુધ કામ કરે છે. હવે પ્રાણીઓના દુધ મેંઘા યર્ષિ ગયા છે તેવા સમયમાં આવી તરેહના દુધો વહિ અસલ દુધ પ્રમાણેનું કામ આપી શકતા હોય તો અને તે તેટલાંજ સસ્તાં પડતાં હોય તો આ શોધ સર્વત્ર આશિર્વાદ રૂપ થઇ પડશે. યુરોપની પ્રજાના પદાર્થ શોધ મારેના પ્રયત્નો ધન્યવાદ છે.

અપંગ મનુષ્યોને કેળવણી—એક મનુષ્ય જે બહેરો તથા મુગો છે તે વિદ્યાવતમાં કેન્થ્રીજ નામના શહેરમાં રહે છે અને તે એમ. એ. ની પરીક્ષામાં પાસ થયો છે. અમેરિ-

કામાં મીસ કેલર નામની ખ્દેરી અને મુગી છોકરી બી. એ. ની પરિક્ષામાં પાસ થઇ છે. અપંગ મનુષ્યોમાં આવી શક્તિ પેદા કરનારને ધન્યવાદ ઘટે છે અપંગોને વાંચવા સાર ઉપસાવેલા મીડિવાળા અક્ષરોની એક ખાસ બાધા રચાઇ છે, તેનો શોધક બેલ નામનો ગ્રહસ્થ હતો. તે ત્રણ વર્ષની ઉંમરે અપંગ થયો હતો; અપંગ અપંગને માટે આવી તરેહના પરોપકારી કાર્ય કરી રહ્યા છે તો જેમના સર્વ અંગો ખામી વિનાના છે તેઓ પોતાના બાધાઓને સહાયકારક થાય તો કેવું સાર કાર્ય થઇ શકે.

વીજળીક તારના વસ્ત્રો—કા-સની ટુબોઝ ખાતેની 'યુનીવર્સિટીના પ્રોફેસર ડૉ. કાર્મીકેલે વીજળીક વસ્ત્રોની શોધ કરી છે. એ કપડામાંથી નિરંતર વીજળી નીકળીને શરીરમાં પ્રવેશ કરે છે. આ પ્રથમ તારનાંજ કપડાં હતાં પરંતુ બેલ્ફર્ટના પ્રોફેસર હેગોટે તેમાં સુધારો કર્યો છે. તેણે ગર્ભસ્તરના કાપડ પેડે સુતર તથા ધાતુના તારનું મિશ્રીત કપડું બનાવ્યું છે. વાણેા સુતરનો અને તાણેા તારનો રાખ્યો છે. આથી તે કપડાં સામાન્ય કપડાં જેવાંજ થઇ ગયાં છે. આ વસ્ત્રમાં વીજળી લાવવાને માટે કાંઇ પણ વીજળીની બેટરી સાથે તેનું જોડાણ કરવું પડે છે આ બેટરી તેજ વસ્ત્રના એક ગળવામાં રાખવામાં આવે છે; આનાથી શરીરને વધારે ગરમાવો મળે છે. બ્યારે બેટરી સાથેનું જોડાણ કાઢી નાખવામાં આવે છે ત્યારે ગરમી બંધ પડે છે. આવસો શિઆળામાં ઉપયોગી થઇ પડે એમ છે.

ખરાં નાક પણ તૈયાર મળી શકે છે—કેટલીક વખતે નાકનાં એવાં દરદા થાય છે કે તે નાક જતુ રહે છે. કેટલીક વખતે અકસ્માતથી પણ નાક જતુ રહે છે. આવી સ્થિતિમાં દરેક મનુષ્ય પોતાના નાકની આવશ્યકતા સમજે છે. ચીકગોમાં ખર નાક બનાવવાની શોધ થઇ છે. તે નાક મનુષ્યની પાંસળીના અસ્થિમાંથી બને છે તે કામળ અસ્થિ હોય છે જેથી તેની નાકની આકૃતિ રહેલાપ્રથી બનાવી શકાય છે. તેની સાથે ચામડી આવે છે જે નાક બેસાડ્યા પછી ઉગી નીકળી અસલ ચામડી સાથે મળી જાય છે અને નાક ગયુંજ નથી એમ દેખાય છે. અમેરીકન પ્રજા આવી આવી શોધોમાં મશગુલ બની પોતાની ઉન્નતિ કરી રહી છે. ધન્ય છે.

કુતરાને ચરમા—આંખમાં અનેક પ્રકારના રોગો હોય છે કેટલાકની આંખોની પુતળાઓ એવી હોય છે કે તેને જે કાંઇ હોય તે સર્વ ઉલટું દેખાય છે. સાનડીયાગો ખાતે એક કુતરાની આંખની સ્થિતિ આવી હતી, તેને પાસેનું દૂર દેખાય અને દૂરનું પાસે દેખાતું હતું. તેનો માલીક તેને બોલાવે કે તે પાસે આવવાને બદલે દૂર દૂર જતો જાય અને પછી પાસે આવી ના શકે તેથી ગભરાય, આથી તેની તપાસ કરાવતાં તેની આંખમાં તેવો રોગ હતો એમ જણાયું. તેને માટે ઉધા કાચના ચરમા તૈયાર કરવામાં આવ્યા અને તેને પહેરાવ્યા તેથી હવે તે સારી રીતે દેખી શકે છે અને તેનો હવે હમેશા તે ઉપયોગ કરે છે. કુતરાને ચરમા પહેરતા બેઠાં ત્યાંની પ્રજા આશ્ચર્ય પામે છે. ગ્રાણી ઉપર દયા કરવી એ શાસ્ત્રીય સિદ્ધાન્તનો અમલ પશ્ચિમની પ્રજા ધણી સારી પેઠે કરે છે.

જ્ઞાતિ માતાના તનુ પ્રતિ બે બોલ.

(લેખક:—શંકરલાલ ગુલામરાય રાવળ.)

ખાસ તનુને ! મહારી આધુનીક સ્થિતિનુ ગતાંકમાં કરાવેલ દિગ્દર્શન જોઇ મને ખરે-ખર ખેદ થયો છે; પરંતુ મહારી હાલતથી પરિચિત થયેલા તમને જોઈ એવો દડ નિશ્ચય થયો છે કે હવે હું સત્વર નવગતિમાં આવીશ. માટે હવે નવગત યજ્ઞ અપાર નિદ્રા ત્યાગે, ખાસ પુત્રો, ધનાઢય યવું, દરિદ્ર યવું સુખી યવું કે દુઃખી યવું એ તમારી મગજ ઉપર નથી પણ પ્રત્યેક પ્રસંગે પોતાનુ કર્તવ્ય કરવું એજ તમારા હસ્તકમાં છે, માટે તમને યોગ્ય છે કે ગમે તેટલું નુકશાન થાય તોપણ કર્તવ્ય પરાયણ કરવું એજ ઉત્કર્ષ જીવનનો સાર છે તો પુરાતન સમયની માફક સ્વકર્તવ્ય માટે ઉદ્ધોગ કરો અને તેમ કરવામાં ભલે, જીવન સમર્પણ થાય તોપણ બીજો નહીં મહારા ખાસ સંતાનો ! યોગ્ય પ્રકારનું જીવન કર્યું છે તે જોધી ઝાઢવા પ્રયત્ન કરો અને તેજ જીવનને માર્ગે ગમન કરો. ભલે તમે રંક હો કે રાય હો, નિર્બળ હો કે સજળ હો, મધ્યમાવસ્થામાં હો કે ઉત્તમાવસ્થામાં હો, પણ મહારા ઉદ્યાર્થે પ્રત્યેક જણ ઉપયોગીજ છે એમાં શક નથી. તો હવે પોતાથી જનતા પ્રયત્ન કરવામાં વિચળ કરશો નહીં.

कार्यमद्य कुर्वीत पूर्वाह्णे चा पराह्निकम् ।

नहि प्रतीक्षते मृत्युः कृतमस्य न वा कृतम् ॥

કાલ કરવાનું કામ આજ યરો અને સાંજે કરવાનું કામ પ્રાતઃકાળમાં કરો કારણ કે મૃત્યુરૂપી યમદેવ કાંડુ વા ન કાંધુ તેની રાહ જોતો નથી.

ખાસ તનુને ! તમારામાંના સર્વ કોઇ જણ છે કે A man is mortal and everything is perishable મનુષ્ય મૃતાધીન છે અને સર્વ વસ્તુ નાશવાન છે પરંતુ તે માન્યતા માત્ર તમારા વિચારોમાંજ રહેલી છે આચારમાં નહિ; ને આચારમાં હોત તો મહારી જિત્ત બિન્ન દશા ધાત નહિ કારણ કે આજદીન સુધીમાં મરણનો ભય રાખી તમે કંઈ કાર્ય આરંભ્યું હોત તો તેના ક્ષણ વહેવાંએ આવી ગયાં હોત.

રૂપી સંતાનો ! તમારામાં બીજમ વા દ્રોણના અંશો હશે, વિશ્વામિત્ર વા વસિષ્ઠના અંશો હશે, ગૌતમ, પ્રજ્ઞાદ વા પાર્તજલીના અંશો હશે, વા ધન્વંતરીના અંશો હશે, શંકરાચાર્ય વા દયાનંદના અંશો હશે, શેકસપ્તીઅર વા કાળીદાસના અંશો હશે માટે પુનઃ તે અંશના અંકુરો પ્રદિષ્ટ કરી મહારો વિજય વાવડો ચારે દિશામાં ફરકાવી તપોધન નામનું ગૌરવ દીપાવો. ખાસ પુત્રો ! હવે તો ભગીરથ પ્રયત્ન આદરવાની ખાસ આવશ્યકતા છે. સર્વ પ્રકારની વિપત્તિઓના સન્મુખ થવાનું છે. અનેક પ્રતિબંધો તોડવાના છે. અનેક સંકટો સહન કરવાના છે, અનેક માનસીક તૃષ્ણાઓ તજીને અનેક પરમાર્થનાં કાર્યો સાથે હાથ બીડવાની છે. સંક્ષેપમાં તન, મન ને ધનથી મહાન કાર્ય આરંભવાનું છે. તમારે સાગર તરફ દોડતી સરીતાની માફક પોતાના પવિત્ર ઉદ્દેશ પાછળ દોડવાનું છે. નદી સામે આવતાં પદાર્થો વટાવી પાછી હઠ્યા સિવાય સાગરને ભેટવામાંજ હરનિશ વહ્યાં કરે છે તેવી રીતે મહારા ખાસ

પુત્રો તમારે અપરંપર, અપમાન અને અનેક પ્રકારની વિટંબણાઓ સહન કરવાની છે ? દીવાનો પ્રકાશ, દીવામાં દાગેલ છે વા નથી તેની દરકાર કીધા સિવાય પ્રકાશ આપવોજ એજ પોતાનું કર્તવ્ય સમજે છે. પોતાની જાતે બળીતે અન્યને પ્રકાશ આપે છે. પવનનાં ઝપાટા સહન કરે છે. તેલ ખુટવા છતાં, તેની દીવેટ બળી જવા છતાં બળ્યાંજ કરે છે તેવી રીતે તમારે પણ પોતાના કાર્યમાં કુશળ રહેવાનું છે. તેમ કરવામાં ભલે તમારી નિંદા થાય, ભલે તમારા કાર્યમાં શિથિલતા જણાય, ભલે આત્માનો ભોગ આપવો પડે પણ શુદ્ધ અંતઃકરણે પ્રેરેલાં કર્તવ્યોમાંજ તમારે તન્મય રહેવાનું છે. કર્તવ્યપરાયણ આ જગતની સર્વ વિપત્તિઓ દુર કરનાર છે. કર્તવ્યપરાયણતાના આનંદ આગળ સંસારના બધી પ્રકારના ભય નાશ પામે છે. આજ ઉદ્દેશ હરેક દેશના મહાત્મા તેમ ભકતોના જીવનચરિત્રમાં જોવામાં આવે છે, આજ ઉદ્દેશ આપણને મર્ધાદા પુરષોત્તમ રામચંદ્રજી, સત્યવાદી હરિશ્ચન્દ્ર દાનવીર કર્ણ, કર્મવીર બીષ્મ, ધર્મવીર સેન્ટપાલ ને ત્યુચર અને બાલભક્ત ધ્રુવને પ્રદ્ધાદાદિ કર્તવ્ય નિષ્ઠ મહા પુરુષોના જીવનમાંથી મળી આવે છે તો, પ્યારા તનુજો ! જે દેશ કાળમાં પરમેશ્વરે તમને મુક્યા છે તે સ્થિતિ અને સંયોગમાં રહીને અન્યનું ભલું કરવાથી, પરાપકારનું કાર્ય કરવાથી અને દુઃખી સંસારનું દુઃખ યથાશક્તિ દૂર કરવાથી જ અમુલ્ય જીવનની સફળતા થઈ શકે છે. માટે હમેશાં યથાશક્તિ મનુષ્યથી લઈને પણ પશ્ચિ પર્યંતનું કલ્યાણ કરવામાંજ એવ સમાયેલું છે. ધર્મ વિમુખ શાંતિ માટે આંવા ધર્મ વચ્ચેની ન્યુનતાથી ઊંચ લિલ દશા થઈ ગઈ છે માટે કર્મફળની ધ્રુજ વા અકાક્ષા રાખ્યા સિવાય પોતાનું કર્તવ્ય કરવામાંજ તૈયાર રહેવું એજ તમારો ધર્મ છે. સૂર્યનાં કિરણો દુર્ગંધવાળા તમામ જંતુઓને શોષી વસાગ રૂપે ઉપર લઈ જાય છે, તેનું નિર્મળ જળ બની જમીન ઉપર વરસે છે જેથી તમામ પ્રાણી માત્રનું પોષણ થાય છે. ધૃત્વરકૃપાથી જે પુરુષો ઉચ્ચ સ્થિતિએ ગયેલા છે તે જો સર્વ પ્રાણીના સાધનભુત થાય ત્યારેજ તોજ ઉચ્ચ ઉદ્ય સાચક થયો ગણાય નહીં તો જે ઉદ્યથી કેાઈને લાભ નથી તે ઉદ્ય મિથ્યા સમજવો મહારા પ્યારા છુટા છવાયેલા સંતાનો ! તમારા માંના કેટલાક ઉચ્ચતા ભોગવતા હશે, કેટલાક મધ્યમ સ્થિતિમાં હશે અને કેટલાક નિર્ધન સ્થિતિમાં હશે તો તે ઉચ્ચ નથી. જીવન વ્યતીત કરનાર વિરલાઓ ! તમારા નિર્ધન અવસ્થા ભોગવનાર બધુઓની વારે ધાઓ કારણકે ડાર ચરિતાના તુ વસુધૈવ કુટુમ્બકં ઉદારચરિત્રવાળા પુરુષો માટે આ વસુંધરા બધા કુટુમ્બસમાન છે તો પછી તમે એકજ પિતાના પુત્રો થઈ પોતાનાં બધુઓ પ્રતિ ઉદારતા બતાવો તેમાં નવાઈ નથી. પ્યારા પુત્રો ! જગતના તમામ પદાર્થો અસ્થિર છે. ઉદ્ય પાલનારનો અસ્ત ક્યારે થશે તેનો નિર્ણય કરી શકાતો નથી બલ્કે એટલું તો છેજ કે મધ્યાન્હ કાળનો સૂર્ય આજે મસ્તક ઉપર છે તે બાર કલાકનો અંતર થતા નીચે આવશે તેવીજ રીતે સર્વેની સ્થિતિ સમજવી. તો, પ્યારા સંતાનો ! અધમતામાં ફસાયે તમારા બધુઓને ઉચ્ચતાના શિખરે ચડાવો કે જેથી કાળાન્તરે તેજ તમારા મુખેદુઃખે સદાયભુત થઈ પડે.

उदये सविता रक्तो रक्तश्चाऽस्तमने तथा

संपत्तौ च विपत्तौ च महतामेक रुपता

સર્વ પ્રાતઃકાળમાં ઉદય સમયે રાતો હોય છે અને સાયંકાળે અસ્ત સમયે પણ રાતો હોય છે. એવીજ રીતે સંપત્તિ તેમ વિપત્તિમાં મહાન પુરુષોએ સમાન રહેવાનું છે. પ્યારા સંતાનો! એમાં કંઈ શક નથી કે દરેક જ્ઞાતિ પોતાનો પ્રભાવ તેમ પોતાની મહત્તાને ચાહે છે પરંતુ જે જ્ઞાતિ બુદ્ધિપુર્વક પોતાની વિદ્યા કળા અને યોગ્ય ગુણોને આચારમાં મુકે છે ત્યારે ઉચ્ચ પંક્તિમાં લેખાય છે. પ્યારા તપોધન તેનુંજે! તમે પોતાના બધુંઓથી પણ અનુસયા રહ્યા, માત્ર જે ખૂણામાં રહ્યા તેનેજ પોતાનું કુટુંબ સમજવા લાગ્યા. તમારામાં અનુકરણ ગુણો પ્રાપ્ત કરવાની વાત બાળપર રહી પણ પોતાના જુના કુચે પોતે તમારા પરિચયમાં આપનારને પ્રદર્શિત કરવા અચકાયા નહીં અને બધી રીતે પોતાના ભાઇઓથી અતડા રહેવા લાગ્યા છે. પોતાના આચાર વિચાર કર્મ ધ્યાન વિગેરેને તિલાંજલી આપી બેઠા છો. નવું શીખવાનું ઘેર રહું પણ શીખેલું હતું તે પણ ભુલ્યાં જવા લાગ્યા. ધરની સ્ત્રિયોના ભોજનાદિથી, વ્યવહારના પરિચયથી તેમ એક બીજા સાથે ધારો સંબંધ રાખવાથી મનુષ્યનું ખરૂં સ્વરૂપ બાળી શકાય છે તે બાબત પણ બધ કરવામાં આવી જેથી દહાડે દહાડે સિન્નતા વધતી ગઈ! તેમ દહાડે દહાડે બધુંઓ પ્રત્યે હૃદયમાં અભાવ વધતો ગયો. સૌ પોતપોતાના સંભાસાયવી બેસી રહ્યા જેથી દિનપ્રતિદિન કુચેપી રાગની વૃદ્ધિ થતી રહી અને આખરે અવગણનાના લોપ થઇ પડ્યા છો તો હે પ્યારા પુત્રો! તમારા ભવિષ્યના સુખની ખાતર મિથ્યાભિમાન ને ખોટી માન્યતા છોડી દઇ સર્વે હળી મળીને કાર્ય કરવા પ્રયત્ન કરો કારણ કે સર્વે એકજ પિતાના પુત્ર છો, માત્ર કોઇ વેપારાર્થે, કોઈ પ્રવાસાર્થે, કોઈ ગુજરાનાર્થે એમ જુદે જુદે જગ્ન વસવા લાગ્યા છે તો હવે ભવિષ્યની પ્રજ્ઞતા લાભાર્થે તેમનો ઉદય થાય તેવા રસ્તા શોધી કાઢે કે જેથી તેઓ પોતાના અસહી સ્વરૂપને સાચવી શકે. પ્યારા રૂપી સંતાનો! વૃક્ષને તમે ગમે તે પ્રકારે ઉછેરો તો પણ તે પોતાની પ્રકૃતિ પોષે છે તમે તેની શાખાઓ છેદન કરો તો પણ તે વૃદ્ધિ પામવાનુંજ. તમે તેની શિતલ છાયામાં બેસી તેને કાપવા પ્રયાસ કરો તોપણ તે પોતાની છાયા સમેટી લેતું નથી.

(અપૂર્ણ.)

દેશપરદેશ સમાચાર.

સુરત તપોધન આશ્રમ પેદશાળાનો વાર્ષિક કોલેક્શન—સંવત ૧૯૭૦ના અષાઢ સુદ ૭ ને વાર ભોમે તા. ૩૦-૬-૧૯૧૪ ને દિવસે રા. નાનાભાઇ કુમેરરામના મકાનમાં રા. ભવાનીશંકર શેલાભાઇના પ્રમુખપદ નીચે ઉજવવામાં આપ્યો હતો. પ્રથમ શાળાના વિદ્યાર્થીઓએ અહત હવન કર્યો હતો. વિ. છાત્રુભાઇ કલ્યાણજી જેમની ઉમર આઠ વર્ષની છે તેમણે રૂદ્રીનું અધ્યયન કરી સલાજનોને આશ્ચર્યચકિત કર્યા હતા. વિદ્યાર્થીઓનો એક સંવાદ થયો હતો. વિ. અમૃતલાલ માધવલાલ, મ. ડાહ્યાભાઇ કેવળરામ મગોદકર જે સુરતને માટે ખંતથી પ્રયત્નો કરે છે તેમના વિવેચન થયા હતા, તતપશ્ચાત્ પ્રમુખનું વિવેચન થયું હતું અને તેમણે મંડળને ઉત્સાહ આપ્યો હતો. સુરતના તપોધન બ્રાહ્મણો પોતાના શ્રેયને માટે સારી પ્રવૃત્તિ કરી રહ્યા છે.

શોક—આપણા ભારતવર્ષના શ્રીમાન વાઇસરોય સાહેબના ધર્મપતિ શ્રીમતી લેડી હાર્ડિંગનો દેહાંત થયો તે ધણી દીલગીરીની વાત છે. તે ધર્માત્મા હતા અને હિંદુસ્થાન

પ્રતિ તેમને સદ્ભાવ હતો. પરમાત્મા તે આત્માને શાંતિપ્રદાન કરે અને શ્રીમાન વાણસ્પતિ સાહેબને ધૈર્યપ્રદાન કરે.

તપોધન બ્રાહ્મણ બોર્ડિંગ સ્કુલ અને તેના કુટુંબી યોજના કમીટીના સેક્રેટરી મહાદેવ રા. શંકરલાલ ગુલાજરાય જણાવે છે કે તે કમીટીના સભાસદોને બન્ને પત્રો લખ્યા છતાં તેમણે હજી યોજનાઓ લખી મોકલી નથી. તેમને વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે તેમણે યોજના ધડી સેક્રેટરી ઉપર સત્વર મોકલી આપવા કૃપા કરવી. તેમનું ઠેકાણું—
“ હેડ માસ્ટર એંગ્લો વર્નાક્યુલર સ્કુલ, ૪૩૨.”

આને અમળા કે સમળા !—

વિદ્યાવતના બેલ ફાર્ટ શહેરમાં, કાઉન્ટ ડાઉન મધ્યેના બેલીમેનોક હાઉસનો આગ લાગવાથી નાશ થયો છે કે ને મકાનમાં કિમની ચિત્રો અને અસલના વખતની કિમની જણસો હતી. આ શહેરમાં પુરુષ જેવા અને જેટલાજ હક્કની માગણી કરનાર (મનાલિલાથી) સ્ત્રીઓના હાથે આ ત્રીજું મકાન નાશ પામ્યું છે. પરમાત્મા, ભારતની દુર્બોળોને સ્ત્રી કેળવણીથી દૂર રાખી નૈતિક કેળવણી પ્રાપ્ત કરાવે !

આનું નામ હોંશિયારી !—

વાધોડીઆ તાબે જરોદ ગામે કોઇ બહાર ગામની એક સ્ત્રી પોતાને લેડી ઇન્સ્પેક્ટર જણાવી, ત્યાંની કન્યાશાળાની વિઝીટ લીધી, ઉક્તબાઇએ હાથમાં છત્રી અને પગે બૂટ પહેરીને ઠાકે સારો રાખવા પ્રયત્ન કર્યો હતો, પણ નિષ્ફળ ! શક પડવાથી ત્યાંની પોલિસે પકડી વાધોડીઆ મહાદે લઇ જવામાં આવતાં, તેને તે વખતે જામીન ઉપર છોડવામાં આવી હતી. સદર બાઇ સંખેડા તરફની બ્રાહ્મણી હોવાનું કહે છે !

દોઢ વર્ષની વિધવા—જંજીસર તાલુકાના ઉબેર ગામના એક બ્રાહ્મણની ૧૫ વર્ષની છોકરીના લગ્ન કરમણી ગામના એક બ્રાહ્મણના ૬ વર્ષના છોકરા સાથે થોડાં વખત ઉપર થયાં હતાં. કમનસીબે તે પરણનાર છોકરો અકસ્માત ડુબી મરણ પામતાં પારણામાંથી તે બાળકી વિધવા થઇ છે. જલ્દી જલ્દી લગ્નનો વ્હાવો હાંડવાનું પરિણામ. આવી દોઢ વર્ષની વિધવાઓ બ્રાહ્મણ જાતિમાં યાવ તો તેના ઉત્કર્ષ થવાનો સંભવ શાનો ? અને તેને લેડી શુરુ થી રીતે માને ?

૧૧૦ વર્ષની ડોશી—મીસીસ રીચા કલાર્ક હજી દયાત છે ! તેનો નડાનો છોકરો ૭૦ વર્ષની ઉંમરે દમ્પ્ત્યાં પરણ્યો છે ! “ સખત કામ કરી મનને આનંદમાં રાખવાથી ” આયુષ્ય વધે છે એમ તેનું માનવું છે. ચાર સહેનસાહેો તરફથી તેને મળેલા અભિનંદનપત્રો તેણે મગમરી સાથે સાચવી રાખ્યા છે.

બ્રાહ્મણસ્ત્રીઓમાં ચાલતો હાંસિક રીવાજ; માતાને બકરાનો ભોગ—બ્રહ્મસ્ત્રી ત્રીમાસિકમાં એક લખનાર જણાવે છે કે તેમની જાતિમાં અમુક કુટુંબોમાં સ્ત્રી પ્રયત્નથી રહી છે કે થીમંત પ્રસંગે હાંસિક મુકામે જઈ કુળદેવીની પુજા કરી નાના બકરાનો માતાને ભોગ આપવો અને તે અર્પણ કરેલા ભોગમાંથી પુજા કરનાર પ્રસાદ પણ લેવો. હાલની તેમની નિર્માસાદારી જાતિમાં આ રીવાજ હજી કેમ ચાલુ છે અને કયો શાસ્ત્રકાર આવડા પ્રસંગે એક નિર્દોષ કોમળ જીવની હિંસા કરવા અધિકાર આપે છે તે દેહમાં જનનથી તદ્દન બદલે છે.

દક્ષીણીઓની સાદાઈ—ગુજરાતીઓએ કરવી ભેગતી નહતી—પુનાની છેલ્લી અંસારસુધારા પરીપદ નિમિત્તે મુતે જોઆ ગયા હતા તેઓનું ધ્યાન પુનાવાસીઓની સાદાઈ તરફ ખાસ કરીને ખેતરાંથું હતું. આપણા કરતાં દક્ષીણી લોકો જીવનના સર્વ વ્યવહારમાં સાદા વધારે છે. પુનામાં મોટા મોટા વિદ્વાનો તથા સમાજના આગેવાનો પોતાના પહેરવેશમાં તથા ખીજી રીતે ઘણાજ સાદા જોવામાં આવતા હતા. પુનાના ઓપરિયો પોતાના જ્ઞાન તથા વિદ્યાનો ઉપયોગ પોતાનું કર્તવ્ય તથા દેશસેવા કરવામાં કરે છે. ભપકાખંધ કપડાં પહેરી ખાલી રોડ મારવામાં નહીં. કપડાલતાનાં ખાલી કાઠમાં પુષ્કળ પૈસો ખરચવો એ કાંઈ વિદ્યા તથા જ્ઞાનની નીચાની નથી પરંતુ માત્ર અછકલાપણાનુંજ ચીહ્ન છે । દક્ષીણી લોકોની રહેણી કરણીમાં આ સાદાઈ એટલી સ્પષ્ટ દેખાતી હતી કે સૌ. વિદ્યાગીરીએ મહિલા પરિવર્ધના પ્રમુખરચાનેથી અપાયલા ભાષણમાં કહ્યું હતું કે, “ગુજરાતની સ્ત્રીઓએ તમારી કનેથી આ સાદાઈ શીખવાની ખાસ જરૂર છે.

તપોધન બ્રા. પ્ર. સભાના લવાજમની પહેાંચ.

સને ૧૯૧૩-૧૪.

૫-૦-૦ મ. કાશીરામ ગંગારામ	૧-૦-૦ મ. ગીરધરલાલ હુંગરભાઈ વાલમ
૧૫-૦-૦ મ. પ્રભાશંકર દરિનારાયણ	૧-૦-૦ „ ત્રીકમલાલ ઉગરચંદ „
૧-૦-૦ મ. કાશીરામ શીવરામ	૧-૦-૦ „ હીમતલાલ રજુહાડ, „
૫-૦-૦ ભાઈચંદ વહાલજી	૧-૦-૦ „ રામચંદ્ર ખુશાલીરામ „
૫-૦-૦ રા. રા. જગનલાલ જગન્નાથ, મુંબઈ	૧-૦-૦ „ દુર્ગાશંકર પરભુરામ પાટણ
સને ૧૯૧૪-૧૫ પેટે.	૧-૦-૦ „ માધવનાથ હથિરભાઈ, જોડાણ
૫-૦-૦ „ નિર્ભયરામ કાશીરામ, વાલમ	૧-૦-૦ „ ડાલાભાઈ મયારામ „
૫-૦-૦ „ વીઠલભાઈ વલવરામ, કડા	૧-૦-૦ „ જીવરામ મયારામ, કઠલાલ.
૫-૦-૦ „ મોહનલાલ ચતુરરામ, જાડાસણ	૧-૦-૦ „ નયુરામ જીવજીરામ, રાધનપુર
૫-૦-૦ „ પ્રાણશંકર નાયાલાલ, અમદાવાદ	જોગદાર
૫-૦-૦ „ અંબાલાલ દામોદરભાઈ	૧-૦-૦ „ ભવાનીશંકર કાશીરામ, પાટણ
ભટ્ટ બી. એ. ... „	૧-૦-૦ „ હથિરલાલ નરભેરામ, વાલમ
૧-૦-૦ „ દુર્ગાશંકર ભાઈશંકર, વાલમ	

માસિકના લવાજમની પહેાંચ.

મ. અંબાશંકર નયુભાઈ	વાલમ	મ. ઉમિયાશંકર મયારામ	કુલપાડા
„ અમીરામ નરભેરામ	ગધનપુર	„ ઉમિયાશંકર ગોવિંદરામ	જોડાણ
„ અમૃતલાલ ગોરારજી	ભાવનગર	„ ઉત્તેશ્વર માણુકેશ્વર	કડર
„ કડર ત. બ્રા. પે. પાઠશાળા	કડર	„ કેશવલાલ મોતીલાલ રાંદર	માંડવી
„ હથિરલાલ લક્ષ્મીરામ જોગદાર	ભાવનગર	„ કેશવલાલ વર્ધનરામ	પાટણ

મ. કેશવલાલ ઇન્દ્રલાલ	જોડાણા
„ કાશીરામ પ્રભુજી	હાંમતનગર
„ કેશવલાલ ઉગ્રમરામ	અમદાવાદ
„ કાદરલાલ વદાલજી	વડાલી
„ ખેલરામ રામચંદ્ર	સુરત
„ ગીરધરલાલ હુંગરભાઈ	વાલમ
„ ગિરિનંદરામ નિર્ભયરામ	ખંભાત
„ ગૌરીશંકર ભાઈશંકર	ભાવનગર
„ ગિરધરલાલ રઘુરામ	નંદાસજી
„ ગોવિંદરામ મોતીરામ	કાંકોડલ
„ ગોપાલજી હરીરામ	પીલવાઈ
„ ગુલાબચંદ્ર રામચંદ્ર	વડાલી
„ છગનલાલ જયચંદ્ર	ઉંઘાઈ
„ છગનલાલ જગન્નાથ રામી	મુંબાઈ
„ જીવરામ મયારામ	કુંડારી
„ જયસુખરામ નયુરામ	પાટણ
„ જોષ્ઠતારામ મગનલાલ	કડા
„ જોડીરામ જીવરામ	વડાલી
„ દલસુખરામ નયુરામ	ગવાડા
„ દલસુખરામ છગનલાલ	ભાવનગર
„ દુર્ગાશંકર ભાઈશંકર	વાલમ
„ નિર્ભયરામ કાશીરામ	વાલમ
„ નયુરામ અંબારામ	પાટણ
„ નેમરામ વદાલજી મદવી	વડાલી
„ નરજીજી નીજાભાઈ	અમલસાડ
„ નાથારામ તુળજરામ	દસરથ
„ પ્રભુરામ ઉમેદરામ	ખાલીસજી
„ પીતાંબર વસ્તારામ મદવી	પારોલા
„ જગજીભાઈ ક્ષેમરાજ	ખામોસજી
„ રમણલાલ નાનાલાલ	સુરત
„ ભાઈશંકર ભવાનીશંકર	પાટણ
„ ભગવાન જોગીલાલ	પાલજીપુર
„ માધવલાલ દુર્લભરામ	કપા
„ મંજારામ ભાણુભાઈ	સુરત
„ મોતીરામ કાશીરામ	હાંસોટ
„ મણિલાલ છગનલાલ	ચોર

મ. મણિલાલ દલસુખરામ	ખાલીસજી
„ મણિલાલ છગનલાલ	સિદ્ધપુર
„ માધવલાલ કડવારામ	રણસજી
„ મોતીલાલ ત્રીભોવન	લોદરા
„ મગનલાલ પુરપોતમ	ખામોસજી
„ રામચંદ્ર પ્રભુરામ	પા.
„ રણછોડલાલ લક્ષ્મીરામ	પાટણ
„ રામજીકર કદુરામ	અમદાવાદ
„ લટબુભાઈ મોતીરામ	સિદ્ધપુર
„ લટબુરામ નરસીરામ	રણસજી
„ વીરુલભાઈ વલ્લભરામ	કપા
„ શંકરલાલ ગુલાબરામ	કપા
„ શીવરામ ખુશાલભાઈ	વડાલી
„ સાંકળેશ્વર શરવરામ	કડી
„ સાંકળચંદ્ર તુળજરામ	દેવવાડા
„ સુખદેવ ઝાળોદાસ	ખેડાસલા
„ હાંમતરામ ભુદરદાસ	પાટણ
„ હીરાલાલ માધવલાલ	ખાલીસજી
„ હીરાલાલ મગનલાલ	કપા
„ હરીલાલ દલાજરામ	છનીઆર
„ ઝાલારામ મયારામ	જોડાણા
„ ઝાલાભાઈ કેશવલાલ	મડુધા
„ લીખારામભાઈ ગોવિંદરામ	પાટણ
આ ઉપરાંત મ. મહાશંકર અમુલની વની	
જહેન મંજાપ્રાઈ ગામ. જોડાણાનાં તથા ખાઈ	
જતન અ. અમયારામ શંભુરામની વીંચવા	
ગામ. જોડાણાની તરફથી દરેક રા. ૧ આપ્યો	
છે તે મુજબ જે વિદ્યાર્થીઓને માસિક મોકલ-	
વામાં આવે છે.	
મ. નયુસંકર ગોવિંદરામ રાવળ	નવસારી
મ. હીરાલાલ મોતીરામજી રાવળ	ઉદેપુર
„ ઉમીયાશંકર લક્ષ્મીરામ	લાંછડી
„ ગીરધરલાલ પુંજરામ	ગેરીતા
„ ન્હાનાલાલ દુર્લભરામ	વીંમપુર
„ પુરપોતમ આદિતરામ	ગેરીતા
„ પ્રહલાદજી દેવજરામ	ગેરીતા
„ પ્રજાશંકર મુળજી પંડ્યા	દાહોદ
„ મોહનલાલ શીવરામ	લોદરા

જ્યારે સૂર્યોદય થશે !

(મરાઠીમાંથી અનુવાદક સૌ. પ્રિયમતિ શુક્લ)

એક અપ્રતિમ નવીન મનોરંજક અને બોધક

નવલકથા.

સામાજિક સુધારણા, ડીટકીવાની ખુશીઓ, પછાત વર્ગનો ઉદ્ધાર, અને કળાકૌશલ્યની ઉન્નતિ એ આ નવલકથાના ઉત્તમોત્તમ વિષયો છે.

બહાર પડી ચુકી છે.

પુસ્તકમાં આલેખેલ યતારને રૂ. ૦.૮૦ તથા પાછળથી રૂ. ૦.૧૦ ની કીમતથી મળશે.

નામ નોંધાવવાનું કેમણું.

સૌ પ્રિયમતિ શુક્લ. ચીખલવાડી, મુંબાઈ

મણીસાલ ઠી. માદી.

૨

સીધીગલી, ગીરગામ—મુંબાઈ.

દરેક જાતની નાની મોટી ટોપીઓ.

હમારે ત્યાં ઝીક-ચળકની સાચી અને ખોટી ટોપીઓ જથ્થાબંધ બનાવવામાં તથા જથ્થાબંધ અને છુટક વેચવામાં આવે છે. વીનાયતી ટોપીઓ પણ હમારે ત્યાં રાખવામાં આવે છે. ઝીક ચળકનાં પોશકાં તથા ડ્રેસો પણ ઘણાં ઉત્તમ પ્રકારનાં બનાવવામાં આવે છે. હમારે ત્યાં ઠંઠાવવાનો લેશ માત્ર ભય નથી. બહારગામથી મંગાવનારાઓના ઓર્ડરો ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવશે.

નેડીસન શિવસાલ.

કા. બરનપુરી ભાગેશ-સુરત.

તૃતીય તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્ફરન્સના ફોટાઓ.

પાટણમાં ભરાયેલી ત્રીજી તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્ફરન્સ સમયે પધારેલા પ્રતિનિધિઓના ફોટો ઘણી સુંદર રીતે લેવાયો છે તેની કોપીઓ તૈયાર થઈ ગઈ છે અને તે સપ્તાહાબંધ અપવા મંડી ૩, દરેક ઘણી થોડી નફો આપી છે માટે જેમને જોઈએ તેમણે નિમ્નલિખિત સરનામેથી સત્તર મંગાવી લેવી કીમત રૂ. ૧) પોસ્ટેજ વી. પી. ખર્ચ ભુલુ.

કા. સીધીગલી-મદાદીમ
ફત્તાબાદનો માળો. મુંબાઈ.
નં. ૪

}

કગનસાલ જગન્નાથ.

બરધાપક, બ્રાહ્મણધર્મ.

ધોળકાના

સુમસીદ્ધ વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કહાનજી

રામબાણુ દવાઓ. ખાસ પરેજી નથી.

તાવની રામબાણુ દવા.

રૂ. ૧૦૦) ઇનામ વાળી.

દાડો, એકાંતરીઓ, ચોથીઓ, ઉનો, ટાઢીઓ, અમારી દવાથી ના ઉતરે તો, લીધેલા પૈસા પાછા આપીશું. કોઈ સપ્તસ એમ સાબીત કરી આપશે કે વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલની દવાથી ચોથીઓ તાવ ના ગયો તો તેને રૂ. ૧૦૦) ઇનામ આપીશું. ગોળી ૫૬ ની ડબ્બી ૧ ની કીમત રૂ. ૨-૦-૦

શક્તિ સંજીવન.

શરીરના તમામ અવયવોને શક્તિ સંજીવન તાકાત લાવી મળ્યું હશે છે. ગયેલું પુરૂષત્વ પાછું લાવી આપવામાં, રમરજીશક્તિનો અંતે આખા શરીરની કાંતિનો તેમજ બળનો વધારો કરવામાં શક્તિ સંજીવન રામબાણુ છે. બરડાની ઘાટ, કમરનો દુખાવો, પગનું કળતર, છાતીનો દુખાવો, તરત મૃટાડે છે. ગોળી ૧૦૦ ની ડબ્બી ૧ ની કિંમત રૂ. ૨-૮-૦

પરમીયાની રામબાણુ દવા.

આ દવા તમામ જાતના પરમીયા મટાડે છે. યતી બળતરા અને માલતી પડે (રસી) બંધ કરે છે. સોજો ઉતારે છે. ટીપે ટીપે આવતો પેસાળ માફ આવે છે. કળતર અને પેડુનો દુખાવો મટાડે છે. ડબ્બી ૧ ની કિંમત રૂ. ૨-૪-૦

વૈદ્ય ગિરિધર.

વૈદ્ય ગિરિધર એ નામનું પુસ્તક માત્ર માડાચાર આનાની દીકરી બીજાથી તમામને 'યુક પોરટથી મોકલવામાં આવે છે. તે પુસ્તક વાંચવાથી હરેક માણસ જાતે વૈદ્ય કરી શકે છે.

ધાતુ વિકાર.

ધાતુ વિકાર નામનું પુસ્તક એક કાર્ડ લખનારને મોકલ મોકલવામાં આવે છે.

વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કહાનજી.

સુ. ધોળકા જીલ્લા અદવાલ.

ॐ

ब्राह्मण धर्म.

Brahmin Dharma.

मनुवाक्य. (अ. ११)

यत्किञ्चिदेनः कुर्वन्ति मनोवाङ् मूर्तिभिर्जनाः ।

तत्सर्वं निर्दहन्त्याथ तपसैव तपोयनाः ॥ २३१ ॥

तपसैव विद्युदस्य ब्राह्मणस्य दिवौकसः ।

इज्याथ प्रतिगृह्णन्ति कामान् संवर्धयन्ति च ॥ २३२ ॥

पुस्तक प.]

संयत १८७७, साद्रपद.

[अंकः ३.

संपादक,

म. भट्टलाल सेवकसम. मु. सिद्धपुर.

व्यवस्थापक,

भगनलाल जगन्नाथ रावण. मु. भाद्र.

प्रवान्तम ३. १-०-० पोष्टे सहित.

अन, ५००.

कार्यालय (गोरीस.)

सोधीमकीने नाके, प्रथमीम इतावाधना गाणामा: मु. भाद्र नं. ४

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા.

(શુદ્ધ ભોષાંતર ઉપરાંત તાત્વિક બોધ માટે પુષ્કળ
વ્યાખ્યાન સહિત)

આ એક ખરો સિદ્ધાંત છે કે ધર્મશ્રેયો તથા તત્ત્વ વિવેચનના પ્રકરણોનો કેવળ પાઠ પઢી જવા કરતા તથા અર્થ અને તાત્પર્ય સમજીને પાઠ કરવાથી વિશેષ ફળ છે 'શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા' જેવા પુસ્તકને માટે તો તે જાણુ જરૂરનું છે અને તેથીજ અમે શ્રીશંકરા ચાર્યવાળુ ભાષ્ય તથા શંકરાનંદ નીતંત્ર અને શ્રીધર વગેરે પડિતોના વ્યાખ્યાનોપર લક્ષ રાખી તત્ત્વ વિષયનો એક પણુ અશ ન જવા દઈ આ સ્વતંત્ર વ્યાખ્યાનવાળુ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. આત્મ મેલાધારી નહિ પણ સત્ત્વ વાત પ્રસિદ્ધિમા મુકવાના આશયથી અમારે કહેવું પડે છે કે શાસ્ત્રીય વિષયોમા મિત્રકુલ નહિ ખેડાયેલી ગુજરાતી આપામા આજસુધી ગીતા શાસ્ત્રના ગૂઢ વિષયમા પ્રવેશ એવું આ સિવાયે ખીજી એક પણુ ગીતાનું પુસ્તક બહાર પડ્યું નથી.

આ પુસ્તકમા પ્રત્યેક શ્લોકના અર્થની સાથે વ્યાખ્યાનમા તે અર્થનું વિશદીકરણ, તેમા આનંતા આકેષોના સરખ અને સચોટ સ માધાનો તથા હેઠા ભાનાર્યો આપવામા આવેન છે, જેમા પ્રસંગોપાત્ત યોગશાસ્ત્રની પદ્ધતિ તથા ન્યાયશાસ્ત્રના અનુમાનાદિ વિષયો પણ સમ જાહેલા છે, એમજુજ નહિ પણ જે જે શાસ્ત્રના વિષય જ્યાં જ્યાં આવેના છે ત્યાં ત્યાં તે ઉપયુક્ત અશથી ગોઠવેતા છે આટલું જતા તેની વાકપરચના ધણી સરલ છે. દૂષમા દરેક અધિકારીએ આ પુસ્તક અવશ્ય મનન કરના જેવું છે કિંમત રૂ. ૪ ચાર. કદ ૭મી આઠ પેજ લગભગ ૮૦ ફાર્મ પુર્કુ પાડું આતકનિમિત્ત ઔપધાનય માથી રૂ. ૬ જની દના એક સામગી ખરીદનારને મેટ

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

જામનગર-કાઠયાવાડ.

***** ब्राह्मण धर्म. *****

अध्यापनमध्ययनं यजनं याजनं तथा ।

दानं प्रतिगृह्यैव ब्राह्मणानामकल्पयत् ॥

ભાવાર્થ—જે મનુષ્ય રોજ અધ્યયન કરે છે તથા ખીલતને કરાવે છે, યજ્ઞ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે.

ઈશ્વર પ્રાર્થના.

ॐ योनः पिता जनिता यो विधाता धामानि वेद भुवनानि विश्वा ।

यो देवानां नामधा एक एव तं सम्पश्य भुवना यन्त्यन्या ॥ ऋग्वेद ॥

ભાવાર્થ—હે પરમપોષક પરમાત્મા ! આપજ હમારા જનક અર્થાત્ પિતા છો, હે દયાળુ દેવા ! આપજ હમારા જન્મદાતા અને વિધાતા છો, હે જ્ઞાનેશ્વર ! આપ સર્વ સ્થાનો અને સર્વ ભુવનોના યાતા છો, હે કૃપાળુ ભગવાન ! સર્વ દેવતાઓને આપજ ધારણ કરવાવાળા છો, હે સર્વ શક્તિમન્ પ્રભુ ! સંસારના સર્વ પદાર્થો આપની પવિત્ર અને તેજસ્વી શક્તિ પ્રદર્શિત કરી રહ્યા છો. સર્વાન્તર્યામી પ્રભુ ! આપની કૃપાથી હમારું જીવન છે. હમને સદ્બુદ્ધિ આપો કે જેથી આપની પવિત્ર આત્મા પ્રમાણુ વર્નન કરી આ લોક અને પરલોકમાં સુખ પ્રાપ્ત કરીએ. ૐ શમ્ ॥

પુસ્તક ૫ મું.]

ભાદ્રપદ, સંવત ૧૯૭૦.

[અંક ૬ ઠો.

વિષયાનુક્રમણિકા.

૧ શબ્દકુન્જ.	૧૦૬	૬ તપોધન બ્રાહ્મણ બોર્ડિંગ સ્કુલની	
૨ પ્રેમપત્રિકા.	૧૦૯	કમીટીના સભાસદોના પત્રો. ...	૧૨૧
૩ બ્રાહ્મણવર્મનું આધુનિક સ્વરૂપ અને		૭ રાવણની મહાધના. ...	૧૨૪
આપણું કર્તવ્ય.	૧૧૦	૮ સંસારમા પદાર્થ વિજ્ઞાન પ્રગતિ.	૧૨૫
૪ સિવનિર્માલ્ય અને તપોધન બ્રાહ્મણો. '૧૧૩		૯ દેશપરદેશ સમાચાર ..	૧૨૬
૫ વ્રત... ..	૧૧૯	૧૦ ગ્રાહકોને વિનંતિ ...	૧૨૮
		લવાજમની પરોચ વિગેરે	

કાવ્યકુંજ.

“ પૂછું મારી જ્ઞાતિ તળા લીઢરો હું પ્રેમ થકી—
આપ શું જવાબ આપો, એજ મારે જાણવું. ”

કુંડળીયો:—

બહાલા ! ગ્રાહણ ધર્મ તું, કરતું ધર્મ
શુભ વિચારે જ્ઞાતિજન, પામે અતિ વિકાસ,
પામે અતિ વિકાસ, જ્ઞાન ઘણું બહોળું તારું;
શુદ્ધ વિચારે ભર્યું, પથ ત્યાં અર્પું મારું.
શિખવજે શુભ રીત, ગણી મુજ જોલો કાલા;
પડતાં બીલે સદા, ધર્મ ગ્રાહણનો બહાલા !

સોરઠો:—

પરિષદ જોતાં સુખ, હૃદયે બહુ બહુ વ્યાપિયું;
પણ ભાજ્યું જે દુઃખ, આપ તણા આગળ કરું.

મનહર:—

ઘણા દીનથી અમારી, જ્ઞાતિ માએ જન્મ લીધો,
ઘરડી થવાથી વ્યથા, અતિશય પામતી,
કાળે નિર્માણ કર્યું, આ મરે છે મૃત્યુવશ
કરીએ શું કામ દવા, વૃથા અણુ ભાવતી;
સંકેત શું પ્રભુ તણા ' જાણે જન ચોળી (!) સમા
તેવા જન પ્રત્યે કહો ! શું જઈ ઉત્થારવું ?
પૂછું મારી જ્ઞાતિ તણા, લીઢરો હું પ્રેમ થકી
આપ શું જવાબ આપો, એજ મારે જાણવું.
પ્રતિનિધિ પાસ ફક્ત, પુરૂષોના માટે થતાં
નજીવી શ્રી આપી અને, ઘણા જણ આવતા,
પણ મહિલાઓ તણું, વૃંદ બહાર જતાં બીલે !
તેમના માટે વિચારો, કર્યા મન ભાવતા;
શ્રી લગારે રાખી નથી ! તમ કાજ સુજ બહેનો !
માટે કોન્ફરન્સમાં અવશ્ય પધારવું ! પૂછું મારી
બીચારી ન જાણે પરિષદમાં શું થતું હશે !
એવી અબજાઓ પણ, ચાહી તહીં આવતી,
સમજતી થોડું ઘણું, જોયું કદી હોય ક્યાંથી ?

તો પણ જણાય એમ, શિક્ષા ઉર ધારતો;
 ઉમંગ સ્ત્રી જાતિ તણે ! 'જેવો મારા આગેવાનો !
 છતાં તેને ઘેર રાંખી, સલા માંહી આવવું ? પૂછું મારીં
 કેટલી લણેલી બાળા ! કેટલીક વૃદ્ધ માતા !
 આવીને સૂણે છે પ્રેમ હૃદયમાં લાવતાં,
 સ્લાધનીય કૃત્ય જોઈ, ઘણો મન હર્ષ પાસું !
 સલામાં આવ્યાનું જોડ પ્રયોજન જાણતાં;
 હાલ જે ન જાણે તેય કમથાઃ કંઈક જાણે.
 શું ઘટે છે આપને એ હૃદય ઘણાવું ? પૂછું મારીં
 ' જાણું હું તો આવી પણ ખાવાનું ન સુખ કાંઈ
 પાથરવા મળે નહિ, લોંચ અંગ તોડવું '
 એવાં એવાં વચનથી, હતાશ થવું ન ઘટે -
 રનેહથી સુધારો ધીરે, ધીરે નહિ દોડવું,
 ઉન્નતિ આલય તણે, પાયો મૂળ નારી જાત
 તે વિહુણા કેમ કરી આલય ખનાવવું ? પૂછું મારીં
 જીવનના અધિપતિ ! દોહ અનારોગ્ય છતાં
 આવ્યા હૃદયમાં પ્રેમ, ઉમંગકા આવતાં
 સલા મહિલાઓ તણી, ને હવન રૂઝા થયા !
 ગુરુ-ખંધુ રૂપે કાર્ય, અમૂલ્ય ખજાણાં;
 નેત્રે ખંધુ જોયા છતાં, સ્ત્રીને અધિકાર નથી.
 -વેદ મંત્રતણે, એને શી રીતે ખતાવવું ? પૂછું મારીં
 વિધારૂપ થકી જોણે, નામ અજવાળ્યું શુભ
 દુષ્ટને રાવરાવનાર, રૂઢ સમ જાણીએ,
 છીન્ન ભિન્ન પ્રાણણે, તમામ મટી એક થાવ !
 પરિષદ એવી ક્યારે એકતામાં માણીએ ! !
 આવાં આ વચન બાણ, છતાં ન લેદાય કાન
 જીદાઈનાં તડ પાડી લોજન જમાવવું - પૂછું મારીં
 ત્રણ દીન રદ્દા તેથી, કાંઈ કાંઈ સાંભળ્યા છે !
 તે ભૂલાતા નથી, પાડપણ ચાહ આવતા !
 ઘેર આવ્યા ! ખીજા કેઈ, જ્ઞાતિખંધુ લેગા થયા !
 કોન્કર-સ પરિષદ નામ ન ઉચ્ચારતા ! !
 કેમ ભાઈ ! કાનકાડમાં જઈ તમે શું કર્યું ?
 એવા સુર (૧) જનોને શું પ્રેમથી જણાવવું ? પૂછું મારીં

જ્ઞાતિહિત પ્રતિ બે શબ્દો.

(રાગ—બનબારા.)

ઉઠો ઉઠો તપોધન વીરા—તમે કેમ બન્યા છો અધીરા (એ ટેક)

આજસ અંતર નહિ લાવો, અનીતિ થતી અટકાવો.

જ્ઞાતિહિતના કરોને સુધારા.

તમે ૦ ૧

દધીચિ નામ દીપાવો, કીર્તિ પ્રસારી લો ટહાવો,

બંધ કરો જલદી કુધારા.

તમે ૦ ૨

પળ પળ સોનાસમ જાણે, વખતનું મુલ્ય નહિ થાણે,

કરો વેદ વિદ્યાના વધારા.

તમે ૦ ૩

બાળકો લણાવો વળી બાળા, કેળવણી આપો દયાળા,

હુઃખીને સુખી કરનારા.

તમે ૦ ૪

નામ તણાં નીર રાખો, ભુંડુ ભાષણ કદી નહિ લાખો,

પ્રીતિ રીતી નીતિથી પળનારા.

તમે ૦ ૫

દેશ વિદેશે જાઓ, હુન્નર તણા દેખો દેખાવો,

થવા શ્રીમંત ઉમંગ ધરનારા.

તમે ૦ ૬

કન્યા વિકૃત તણા ચાલ છોડો, બાળલગ્ન વળી તરછોડો,

ઉપકાર અમર કરનારા.

તમે ૦ ૭

દર વરસે કમીટી લરો, બંધ કરો ખર્ચ નાતવરો,

બનો ઉદાર મનનો પ્યારા.

તમે ૦ ૮

હૈયે હિમ્મત બહુ રાખો, કેળવણી તણાં ફળ ચાખો,

નરનારી સૌ લણનારા.

તમે ૦ ૯

કમર કશીને બાધો, કોઈ સમજો નહિ વાંધો,

ધર્મ હૃદય ધરનારા.

તમે ૦ ૧૦

નિર્ભયચિંહ સુત જાણ્યા, જ્ઞાતિજાંધુ પાચે લાણ્યા,

એવા નિદાન બનો જ્ઞાત મારા.

તમે ૦ ૧૧

જે જ્ઞાતિની દાઝ દીલ ધરશે, તે લવસાગરથી તરશે,

અવતાર સફળ કરનારા, તમે કેમ બનો છો અધીરા. ૧૨

તુળજરામ વેણીરામ આસ્તર,

(સાબલી-ઠકર.)

પ્રેમપત્રિકા.

(લેખક-ચતિ. ચૈતન્યમઠ—મુરત.)

પ્રિય મિત્ર બ્રાહ્મણધર્મ ! તારા પ્રાદુર્ભાવ જે વખત મુંઝવણમાંથી યવાનો હોતો તે સમયે તારા હૃદયે (રા. ગિ. નિ.) મને પવદારા ખજાર આપેલી અને તે પરથી મેં “ ચ-હેરસંચારીને સૂચના ” એ નામનો એક લેખ તેમના ઉપર મોકલેલો પરંતુ અમો ઉસયના દૃષ્ટિબિંદુના બેદને લઇ, તેમને તે લેખ લેવા યોગ્ય લાગ્યો નહિ તેથી તે મને પાત્રા મળ્યો. આદ “ શ્રી સન્નન શતક ” એ નામનો લેખ મોકલ્યો જે હાલ ચાલે છે તે અરસામાં તારા આરંભક અંકો અને મળ્યા તેમાં પ્રથમ અંકમાંજ વાંચવામાં આવ્યું કે “ બ્રાહ્મણ-ધર્મના તવા જન્મપર એ શબ્દો ” તે વિચારતાંજ મને કાંઈ નૂતન વિચારો સ્પુરી આવ્યા અને મનમાં આનંદ ઉભરાતાં તેજ આનંદને “ પ્રેમપત્રિકા ” નામ આપી તેને તારા ઉપર મોકલવામાં આવે છે, અને ખાતરી છે કે તું તેનો અનાદર નહિજ કરે, અરતુ.

બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય અને વૈશ્ય એ ત્રિવર્ણને દિજ કહેવામાં આવે છે. દિજ શબ્દનો અર્થ, એ જન્મ, એવો થાય છે. બ્રાહ્મણદિકનો બાલક પ્રથમ શુદ્ધ માતા પિતાથી જન્મ પામે છે, ત્યારબાદ તેને સાતમે વર્ષે યજ્ઞોપવિત સંસ્કાર કરવામાં આવે છે. તે વખતે ગાયત્રીનો ઉપદેશ અપાય છે. આ તેનો દ્વિતીયજન્મ કહેવાય છે. બીજા જન્મથીજ તે બાળક બ્રહ્મચર્ય પાળી વિદ્યાભ્યાસ કરવા સાર ગુરુકુળમાં જઈ વાસ કરે છે. વિનાધાર્યે તારે પણ તેવોજ પ્રકાર બન્યો છે. આરંભમાં તારો જન્મ સ્તંભાતીર્થ (ખંભાત) માં થયો અને તે સમયે તારા પાલક માતાપિતા રા. રા. ડા. અંબાલાલ છગનલાલ શાસ્ત્રી તથા મહારાજ ગિરિજાશંકર વિજયશંકર શાહીવાળા થયા. તેમણે ચાર વર્ષ સુધી તને પોપણ આપી મોટું કરી પાંચમે વર્ષે તેમણે તો ગમે તે નિમિત્તે છોડ્યું પણ હું તો એમજ માનું છું કે તારા યજ્ઞોપવિત સંસ્કાર કરી તને વિદ્યાભ્યાસ કરવા વયોવૃદ્ધ અને ગાયકવાડી રાજ્યના માણ સુખા લોકપ્રિય ગુરુ પ્રહલાદજીભાઈના હાથમાં સોંપ્યું છે એ પુરેપુરું ડહાપણ ભર્યું કાર્ય કરેલું છે એ વાત નિર્વિવાદજ છે. કદિ કોઈ શંકા કરે કે દિજકુલનાં બાલકોને સાતમે વર્ષે યજ્ઞોપવિત સંસ્કાર કરવામાં આવે છે તો આને પાંચમે વર્ષે કેમ ? તેનું સમાધાન એજ છે કે “ શ્રી સનાતન-ધર્મનું સ્થાપન કરનાર અને ઉપનિષદ, બ્રહ્મસૂત્ર, તથા શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા, એ પ્રચીન ત્રયપર લાખ્ય બનાવી અબેદ સિદ્ધાન્તનો ઉદ્ધાર કરનાર શ્રીશંકર સ્વરૂપ જગદ્ગુરુ શ્રીશંકરાચાર્ય મહારાજને પાંચમે વર્ષેજ યજ્ઞોપવિત સંસ્કાર કરવામાં આવ્યો હતો અને તેજ સંસ્કારના પ્રભાવે બીજી વર્ષની અદ્ય વયમાં તેમણે અધઃપતન પામતાં ભારત-વર્ષનો ઉદ્ધાર કરી, પૂર્વમાં જગન્નાથમાં ગોવર્ધનમઠ, પશ્ચિમમાં દ્વારકામાં શારદામઠ, દક્ષિણમાં શૃંગેરીમાં શૃંગેરીમઠ અને ઉત્તરમાં જોષીનામઠ ગ્રામમાં જ્યોતિર્મઠ સ્થાપન કરી પોતાની ઉન્નત કીર્તિથી ભારતને પ્રકાશીત કર્યો હતો. પ્રિય આત્મા ! તારે પણ અનાયાસે એવોજ પ્રસંગ બન્યો છે તો તું પણ મહાજનો ચેત ગતઃ સ પન્થાઃ એ વચનાનુસાર

પાંચમા વર્ષથીજ બીજો જન્મ પામી અર્થાત્ સત્સંસ્કારી થઇ તારા મુર (મ. પ્રદ્ધ-લાલ્યભાષ) એ કહેલ “ શાન્તિધરે-ઉદય થશે ” એ સુત્રપર લક્ષ રાખી, જે જે પ્રસંગે તારાપર આવી પડે તે સર્વમાં શાન્તિથી ટકી રહી, વિધન સામે ટકર મારતાં તારા (પ્રીન્ટર પબ્લીશર) એ અંગ્રેજી શબ્દ કરતાં આપણી મૂળ ભાષામાં કહું તો ઉપમુર (રા. હગનલાલ) દ્વારા તારા હૃદય બળ (મ. ચિ. નિ.) થી વૃદ્ધિ પામી ભારતવર્ષમાં વિજય વર્ગીવી સર્વત્ર પ્રસિદ્ધ હો એવી શ્રી અંતર્ધામી પરમાત્મા પ્રતિ મારી પ્રાર્થના છું.

“ બ્રાહ્મણધર્મનો નવો જન્મ ” એ શબ્દો પરથી કોઇએ પણ એમ સમજી બેસવાનું નથી કે પ્રથમનું બ્રાહ્મણધર્મ મરણ શરણ થઇ તેનો આ પુનર્જન્મ થયો; એ શંકાને અવકાશ ન રહે તેટલાજ માટે લેખકે, પુનર્જન્મ શબ્દ ન વાપરતાં નવો જન્મ શબ્દ ચોંચ્યો છે. અરુતુ:

મારા અનુમાન પ્રમાણે આ “ પ્રેમપત્રિકા ” તારા છઠ્ઠા અંકમાં પ્રસિદ્ધ થશે તેથી વાંચકદંડ આશ્ચર્ય પામશે કે આરંભમાં અલિનદન આપવાને બદલે અર્ધ વર્ષે પ્રેમપત્રિકા ક્યાંથી ઉદ્ભવી ? તેનો ખુલાસો એજ છે કે આપ પુરુષોનાં એવાં વચનો છે કે “ જે સમયે જે થાય છે તે સારા માટે. ” હું (લેખક) મુસાફરીમાં હોવાથી તારા આરંભક અંક બોધ શક્યોજ નહોતો તેથી તારૂં તત્ત્વ કેવા પ્રકારથી બદલાયું તે બજુબામાં નહોતું. હમણાં સ્થિત થતાં આરંભક અંક બોધો ને વિચાર સ્પુરતાં તારા પ્રેમે આ પ્રવૃત્તિ કરાવી, તે પણ સારાને માટેજ ! ! કેમકે શિષ્ટ પુરુષોનાં એવો સંપ્રદાય છે કે આરંભમાં, મધ્યમાં અને અંતમાં મંગલ કરવું બોધ્યે. તદ્વત્ આરંભમાં થયું છે ને મધ્યમાં અનાપાસે આશિર્વાદાત્મક મંગલ થયું અને અંતમાં પણ થશે જેથી તારૂં પરમ કૃત્યાણ હોઇ તું સર્વને કલ્યાણકારક યજ્ઞશ.

બ્રાહ્મણ ધર્મનું આધુનિક સ્વરૂપ અને આપણું કર્તવ્ય.

:૦:

(લેખક:—ડ. કેશવલાલ માંતીલાલ—માંડવી, (મુરત.)

અંગ્રેજી સાહિત્યના અભ્યાસિઓથી અજાણ્યું નહીં જ હશે કે “ ધ્રિનિક્ષ ” પક્ષિ એક વખત પંચતવ પામીને ફરીથી સજીવન થાય છે. એ પણ કુદરતની એક અદ્ભુત કૃતિજ લેખાય છે.

પાટણ કોન્કરન્સ પ્રસંગે કેટલીક દિશાઓથી અસંતોષ વૃત્તિનો ધ્વનિ કર્ણગોચર થતો હતો કે ‘ બ્રાહ્મણ ધર્મ ’ ના આખા વર્ષના સર્વ અંકોમાં આજ ‘ સિદ્ધપુર કોન્કરન્સ ’ નો જ હેવાલ ધણે અંશે આવે છે અને વિવિધ વિષયોના આભાસ પણ નથી, તેથી તેનું વાંચન અરસિક લાગે છે, અને બ્રાહ્મણધર્મના મુળ ઉદ્દેશનો વિનિષાત થાય છે. પરંતુ દેવેમજાએ માહું થાય તે સારાનેજ માટે ! એ લોકોકિત અનુસાર, એ માસિકના મંત્રિ યા તંત્રીપણામાં અણુચિંતયો એકાએક ફેરફાર થયો. તેની સાથેજ તેનું સ્વરૂપ અને કદ પણ બદલાયાં. હવે, તેના ચાર પાંચ અંક પ્રકટ પણ થયા છે. માસિકની એકંદર રચના નવિન વસ્તુ—પ્લોટ, વિચારગાંભીર અને અર્થરહસ્ય આદિમાં કેવો અને કેટલો સુધારો

યવા પામ્યો છે ? તેનો પ્રત્યુત્તર વાળવાનું તો, વિદ્વાન વાંચકદંતી તુલનાશક્તિ, તર્કશક્તિ, આલસક્તિ, રસિકતા અને ભર્મનતાની નિકષ શિક્ષા ઉપર કેવા પ્રકારના, કેવા સરંકાર રૂપ, ત્રિસેટા ઉદ્ભવે છે ? તે ઉપર ઘણું લાગે આધાર રાખે છે.

સમગ્ર તપોધન આલસ્ય સૃષ્ટિ અને તેનું વાહન સુપ્રગતિ પામે, એમ સર્વ કોઇ ઇચ્છે છે અને તેથી સદ્ધર્માચના સ્વાભાવિક પણ છે. પરંતુ વિદ્વાન વાંચકદંતી ક્ષમા યાચીને હું પૂછીશ કે, તે સદ્દેહુની સિદ્ધિ અર્થે, સમગ્રિ રૂપ સદાય ઉમેરવા, ટૂટલા પૃથક્ પૃથક્ વ્યથિ પ્રવૈન થાય છે ? ફક્ત આંગળીઓને વેટે ગણીએ તેથી વિશેષ નહીં જ !! એવો નિ-રાશાનનક પ્રત્યુત્તર મળશે તેનું કારણ શું ?

તપોધન આલસ્ય સૃષ્ટિને સદ્ધર્માર્થે જ્ઞાતિમાં સાક્ષરોનો સારો મુકાળ છે. તેમજ પાઠ-શાળાના પદ્ધિધરો પણ પુષ્ટળ છે, અને કવિઓ પણ છે. આવા અનેક અમુલ્ય રતનના ભંડાર રૂપ જ્ઞાતિ અને તે જ્ઞાતિના ‘આલસ્ય ધર્મ’ માસિકની પ્રગતિમાં ઉછેપ આવવી સંભવેજ કેમ ? એવું નિત્યાભિમાન પ્રત્યેક તપોધન બંધુના હૃદયમાં ઉછળતું જોઈએ !!

જે કામની કુલોત્પત્તિ અતિ પ્રાચીન ઋષિ મુનિઓમાં સિદ્ધ થાય છે, તે કામના વં-શજોએ પણ પોતાના પુર્વજોના પરાક્રમશાળી બનવું જોઈએ ! જે કામનો આલ પુરૂષ પો-તાની માત્ર એકજ પાસળીથી સમગ્ર દાનવ યોનિને પરાજીત કરી શકે છે, તે કામના તનુ-જોએ વ્યથિ બળ અને સમગ્રિ બળથી સંઘટ્ટન પામીને, પોતાની આસુરી સંપત્તિઓને પગજીત કરવી જોઈએ.

પેલા જગત્વંશ પુર્વજો, ગૌતમ, કણ્વાદ, કપિલ, પાતંજલ, ભૈમિનિ, વ્યાસ, આદિ ઋષિઓ જો આ અવનિમાં અવતરીને યા તો સૂક્ષ્મ દેહે, આપણી સ્વપ્નાવસ્થામાં, દર્શન દેખે પ્રત્યેક તપોધન બંધુઓને જે કદાચિત પૂછે કે, હે ભૂદેવો !-અમે તો જ્ઞુતિ, સ્મૃતિ આદિ વેદવેદાંતના અનેક લાખો, આલસ્ય, મુગ્ધ, વિગેરે જગત્વંશ ઉદ્ધારાર્થે રચી મુક્યા છે કે જેના પ્રભાવથી, સેકંડો અને હજારો વર્ષ બતીન થવા છતાં પણ હજુ આલસ્યો, સર્વ કોમોમાં વંદાય છે, પૂજાય છે, અને આજીવિકા મેળવે છે. એમ છે તો હાલમાં તે પર તમે કેટલું પ્રમથન કર્યું છે ? અહો મારા જ્ઞાતિ બાંધવો ! આવો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થતાં આ-પણે જો જવાબ દઇ શકીશું ? તે મહાન અને અતિ પ્રતાપી પૂર્વજો સમક્ષ, શરમથી આ-પણું શિર નીચાં નાંખી દેખે, ના છૂટકે, કાંઈક તો જવાબ દેવો જ પડશે કે, મારી જન-નીનાં દેહનાં, હાડ, માંસ અને શ્વેદના અર્ક રતનપાન, પથપાન, (ધાવણ, મોટા મોટા ક્રવા અને હવાડાઓ ભર્યા તેટલો) કરવાથી આવો પ્રયત્ન રથુંગ દેહ બધાવા છતાં, મામાપોએ અનેક સંકટો વેઠીને, અનહદ સ્વાર્થ ત્યાગ અને દ્રવ્ય ભોગ આપીને આપણને સુશિક્ષિત બનાવ્યા છતાં, પાઠશાળાની પદ્ધિઓ પ્રાપ્ત કરાવ્યા છતાં, યૌવનકાળની અવધિમાં આવી પહોંચવા છતાં-અમે એક પણ પુસ્તક રચી શક્યા નથી !!! અરે !! અમે એક પણ સારો રમો પણ લખી શક્યા નથી !!! આવો પ્રત્યુત્તર સાંભળીને, આપણા પ્રયત્ન અને પ્રતાપી પૂર્વજોના મનમાં-હૃદયના ઉડા ગારમાં-કેવી કેવી ભાવનાઓ યશે ? તેનો પ્રત્યેક તપો-ધન આલસ્ય બાંધવે વિચાર કરવો જોઈએ ! એવા વિચાર કરીને ન વિરમતાં, તે વિચારોને પ્રત્યક્ષ આચારમાં મૂકવા જોઈએ ! તથા ‘આલસ્ય ધર્મ’ની ઝોટીસ પ્રત્યે, લેખકોનો રાફડો ઉભરાવો જોઈએ ! અને વિધવિધ વિધવનાં લેખોનો વર્ષાદ વરસવો જોઈએ ! આમ થાય

ત્યારે જ તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિનું કુળ ગૌરવ પ્રકટ થશે. આમ થાય ત્યારે જ તપોધન જ્ઞાતિના સાક્ષરોનું શિક્ષણ સાધ્ય થયું લેખાશે. આમ થાય ત્યારે જ 'જ્ઞાતિ બાંધવોનું' જીવન ખરેખર નિર્જીવ નથી જ, એમ જણાશે; અને આમ થાય ત્યારે જ આપણે નૃસિંહમુર્તિ મુક્ત થવા જેવું થશે.

અત્રે, એટલું કહેવું પણ અસ્થાને નહીં ગણાશે કે એક બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિનું 'બ્રાહ્મણધર્મ' માસિક, તે જ્ઞાતિનું બ્રહ્મત્વ ટકાવી રાખવા અને તેમાં ઉમેરો કરવા મથે છે; તેવા માસિકના લેખો પણ તેટલા જ વિચાર પ્રાગલ્ભ્યવાન અને પ્રદિષ્ટ અર્થ રહસ્ય તથા વીર્યવતી વાણીથી પરિપૂર્ણ હોય તેજ હજી છે!!

તેની સાથે સાથે એટલું પણ કહેવું અત્રે અસ્થાને નહીં ગણાય કે, સર્વ જ્ઞાતિબાંધવ થી આવે એક સરખો પ્રયાસ બની શકતો નથી. એ પણ ખરું છે. તેવા પ્રકારના જ્ઞાતિ બાંધવોએ પોતાનું વ્યક્તિ બળ કેમ અને કેવી રીતે ઉમેરવું? એ પ્રશ્ન ઉપરિચિત થવો સ્વાભાવિક જ છે. ખરી વિદ્વતાવિમુખજનો પણ દૃઢ મનોબળથી માસિકને મદદ કરી શકે છે! એક તો પોતે જ માસિકના ગ્રાહક થવું, અને બીજું અન્ય સ્નેહી સહોદરોને બ્રાહ્મણધર્મના ગુણ ગ્રાહક બનવાનો આગ્રહ કરવો.

વિદ્વતામાં આગળ વધેલા દેશોમાં તો, અખીર અને મોટી જેવા માણસો પણ, પોતાના ટેબલ ઉપર પોતાનું જ માસિક-પોતાનું જ દૈનિક પેપર-અને પોતાના જ પુસ્તકો-ધરાવવામાં મગરૂરી માને છે; એથી ઉલટું જ આપણે આપણા વ્યવહારમાં તો, જાણીએ અને જોઈએ છીએ કે, આપણા ફળીઆમાં, અગર નાના ગામડામાં, જો એકાદ જણ આપણું 'બ્રાહ્મણધર્મ' માસિક મગાવતું હોય તો, તેને ઘેર જઈ વાંચી આવીએ છીએ, અને તેમાં જ પોતાને કૃતકૃત્ય માનીએ છીએ!!

એક તરફથી આપણી શારીરિક સંપત્તિને નિરૂપયોગી, અને નુકશાનકારક-ખોડી તંબાકુ-ચાહપાણી-અને પાન કેકેન-જેવી વસ્તુઓ પાછળ-તેમજ નાટક-ગાયન-અને એવાં મિલતસ વિષયો તરફ આપણે આંખ મીચીને, આપણા દ્રવ્યનો ધુમાડો કરી નાખીએ છીએ. અને બીજી તરફ આપણી જ્ઞાતિ ઉન્નતિના આવશ્યક સાધન બ્રાહ્મણધર્મ માસિક માટે, આખા વરસના પોષ્ટેજ સહિત માત્ર એક રૂપિયા ખાતર દર મહીને માત્ર પાંચ દોઢીઆ ખાતર-અને દરરોજની માત્ર અડધી પાંચ ખાતર- 'બ્રાહ્મણ ધર્મ' માસિક વાંચનની અભિશય થવાથી, આપણી જાતને માટે-આપણાં સગીર બાળકોને માટે-અને વખતે થોડું ધણું વાચી શકનાર ગૃહદેવી હોય તો તેને માટે-માસિક વાંચવા માગવા માટે, આપણે બીજાને ઘેર ઘડા ખાતાં શરૂઆત નથી

તદુપરાંત, એવે પ્રસંગે, માસિક મગાવનાર અન્ય ગૃહસ્થ, દલાયિત અતિ સંકુચિત હૃદયનો હોય તો, "લેગિનિ, પુસ્તકા, રામા-પરહસ્તેષુ ગતાનગતાઃ" એ લોકોક્તિ પ્રમાણે, માસિક વાંચવા આવવાનું ના પાડે છે. અથવા, ના, ના કહી શકાયતો, "હજી હું વાંચુ છું; અગર વાંચવાનું બાકી છે," એમ કહેવાથી, આપણે વિમુખ ફરવું પડે છે. આવી રીતે અપમાન અને અવમાન થવાથી આત્મકલેશીત થઈને, વખતે માસિક વાંચવાનું [જે જરા તરા-અડધું પરધું મન થયું હોય તો પણ—] માંડી વાળીએ છીએ. આ સર્વ દરરોજની માત્ર અડધી પાંચ વ્યય થાય, તે સહન કરવાની અશક્તિને લોધે જ બને છે.

અરે ! મારા તપોધન બ્રાહ્મણ બાધવો ! ક્યાં, આપણા ઋષિઓ-મુનિઓની, આખાં ને આખાં સુરકુળ જેવી સંસ્થાઓ કેવળ પોતાનાં જ દ્રવ્યબળે, નિભાવવાની શક્તિ-દિગ્ભવ તથા ધમકે ! ! અને ક્યાં, આપણા માસિક માટે, દરરોજની માત્ર અડધી પાછ ખરચવાની આપણી અશક્તિ, આનાકાની-અગર અરિ ! ! ! છતે સાધને જે જ્ઞાતિ, આમ મન દારદ્રમરત હોય તે જ્ઞાતિ. “ અમે બ્રાહ્મણ છીએ ” ? “ અમને વેદાધિકાર છે ” ? એવા એવા અનુચિત ઉદ્ગારોમાં, અને અવનતિના ધોર-ઉડા મારમાં સદાને માટે સજડ્યાં કરે ! ! ! તેમાં પણ શું આશ્ચર્ય ?

બ્રહ્મા જ્ઞાતિ બાધવો ! ગમે તો, ગત શ્રાવણપર્વ પ્રસંગ નિમિત્તે રક્ષાબંધન દાન તારે જ્ઞાતિ ઉન્નતિના રક્ષાણુઓ-ગમે તો, આગામી ‘ દીપ્યાણી ’ પર્વની ‘ બહોણી ’ તરીકે ગમે તો, નવિન વર્ષના શુકન તરીકે-માત્ર એક એક રૂપીઓ માસિકમાં, અગર પ્રતિનિધિ સભામાં મોકલી આપીને-ગમે તો મારહક બનીને, યાતો મારહકમાં વધારે કરીને માસિકને તન, મન, અને ધનથી મદદ કરવી, એ પ્રત્યેક તપોધન બ્રાહ્મણ બાધવનું કર્તવ્ય છે.

અંતિમ પ્રાર્થના એટલીજ કે, આટલેથી પણ જે આપણી ઉંચ ઉડતી હોય તો, અરે મારા જ્ઞાતિ બાધવો ! જ્ઞાતિહિત હેડે ધરો ! અને અન્ય જનેાને જાગ્રત કરવા-જ્ઞાતિને ઉન્નત કરવા મથો ! ! ‘ બ્રાહ્મણ ધર્મ ’ માસિકમાં લેખોતો વરસાદ વરસાવવા મોકો ! ! ઠાન્દ્ર-સમાં પસાર થએલા ઠરાવો-અગર તે પૈકી જેટલાનું પાલન શક્ય હોય તેટલાને આચારમાં મુકો ! કુધારા કલેશ દૂર કરો ! ! બ્રાતૃભાવમાં વૃદ્ધિ કરો ! ! અને પછી જુઓ, કે આપણી ઉન્નતિ થઈજ.

ૐ

શિવનિર્માલ્ય અને તપોધન બ્રાહ્મણો.

વિદ્વદ્ધર્મ પાઠકો ! આજ હું જનસમુદ્ધમાં અને વિશેષતઃ બ્રાહ્મણો અને તપોધન બ્રાહ્મણોમાં એક વિવાદરૂપક વિષયમાં મારા વિચારો પ્રદર્શિત કરવા પ્રવૃત્તિ કરું છું તેમાંથી આપને જે સાર માલ્ય લાગે તે ગ્રહણ કરશો અને જે અનુચિત લાગે તે ત્યાગી દેશો. વિષયપર જતાં પૂર્વ એવો પ્રશ્ન ઉભો થશે કે આવા વિવાદરૂપક વિષયને હાથ ધરવાની શું આવશ્યકતા છે. વિવાદરૂપક વિષયોપર ચર્ચા કરવાથી વિરોધી પક્ષને પોતાના અંતઃકરણમાં કલેશ ઉત્પન્ન થાય છે અને તેથી વિવાદ્યુક્ત વિષયની ચર્ચામાં ધણો સમય વ્યતીત થઈ જતાં તેમાંથી કાંઈ લાભ ફલિત થતો નથી. આવા પ્રશ્નો ઉત્તર એ છે કે વિવાદ વિવાદમાં પણ ફેર છે. કેટલાક વિવાદ એવા છે કે જેને ઉભા કરવામાં ન આવે અથવા તેવા વિષયોપર ચર્ચા કરવામાં ન આવે તો તે વિષય ઉપર અજળવાળુ ન પડતાં કેટલાક લોકો તેની અધાધુધ માન્યતામાં પોતાનું અને પોતાની જાતિનું ખરાબ કરી લે છે એટલુંજ નહિ પરંતુ તેને પતિતાવસ્થામાં મૂકી જાય છે. તપોધન બ્રાહ્મણોના સંબંધમાં આજ દિવસ સુધી એવી માન્યતા ચાલતી આવે છે કે તેઓ શિવનિર્માલ્ય ગ્રહણ કરે છે તેથી તેઓ પવિત્ર બ્રાહ્મણ છે, આ વિષયમાં એટલે કે શિવનિર્માલ્ય વિષયમાં જે કાંઈ વિચાર કરવામાં ન

આવે અને તેના શુદ્ધિપૂર્વક શાસ્ત્રીય વિવાહ કરી, સત્ય વસ્તુ શું છે તેના નિર્ણય કરવામાં ન આવે તો તપોધન બ્રાહ્મણો પતિત ગણાય અને તેના સંતાનો ક્રોધ દિવસ પોતાનું ઉચ્ચ પદ પ્રાપ્ત કરી શકે નહિ. શિવનિર્માલ્યને વચમાં લાવી કેટલાક વહિયો અને ખાટીદારો પણ તપોધન બ્રાહ્મણો સાથે સંબંધ રાખવામાં આવ્યો ખાય છે. જે જ્ઞાતિ જે કારણને લીધે આવી અધમાવસ્થાએ પહોંચી હોય તે કારણે વા તે વિષય ઉપર વિદ્વાનો અને વિશેષતઃ તો તે જ્ઞાતિના ભદ્ર પુરોહો શુદ્ધિપૂર્વક વિવાહ કરી તે પર પ્રકાશ પાડે નહિ તો તે જ્ઞાતિના ઋણી રહેશે અને તે જ્ઞાતિમાં ઉત્પન્ન થઈ પોતાના બાંધવોના હિતાર્થે કંઈ પણ કર્યું નહિ અને જનનીને ઉદરે ભારરૂપ થઈ જેવા આવ્યા તેવાજ ગયા એમ કહેવાશે. સંસારમાં અનેક પશુ-પક્ષીઓ અને માનવો ઉત્પન્ન થાય છે અને તેઓ સંસારમાંથી પાછા આવ્યા પશુ જાય છે પરંતુ જગતમાં તેમની પાછળ તેમને ક્રોધ યાદ પણ કરતું નથી પરંતુ જે મનુષ્ય, માનવ-યોનિમાં ઉત્પન્ન થઈ, પોતાના બાંધવોના સુખાર્થે યાવજીવન પ્રયત્નો કરતા રહે છે અને તેમ કરતાં કરતાં પોતાનું આયુષ્ય સમાપ્ત કરે છે, તેજ મનુષ્યો સંસારમાં પોતાનું અમરત્વ મૂકી જાય છે અને તેવા ભદ્ર પુરોહોનાં નામ અને જીવન સ્મરણનીય અનુભવાય છે. શ્રીમાન આદ્ય શંકરાચાર્ય મહારાજે માનવયોનિમાં આવી, યદિ ધાર્મિક વિવાદથી પાખંડીયોના મતનું ખંડન કર્યું ન હોતે તો આજ જગતમાં વૈદિક ધર્મનું નામ નિશાન રહેતે નહિ. આ પરથી એ દ્વિતિ થાય છે કે જનસમુદ્ધના હિતાર્થે, ઉપયોગી વિષય ઉપર વિવાદની વિશેષ આવશ્યકતા છે. નીતિકાર પણ તેમજ કહે છે કે “કાવ્યદાસ્ત્ર વિનોદેન કાલો ગચ્છતિ ધીમતામ્” એટલે જે મહાશયોનો સમય કાવ્યશાસ્ત્રના વિનોદમાં જાય છે તે શુદ્ધિશાળી પુરોહો કહેવાય છે. આ પરથી એટલું સમજાશે કે જનોપયોગી વિષયો ઉપર નિષ્પક્ષપાત રીતે વિવાદ કરનાર મનુષ્યો શુદ્ધિશાળી છે અને તેમ કરવું તે શિષ્ટાચાર છે. કેટલાક એવા પણ વિષયો છે કે જે ઉપર વિવાદ કરવાથી જનસમુદ્ધને કંઈ લાભ થતો નથી. અસ્તુ. પ્રશ્ન ઉપર લાંબી ભૂમિકા કરવા જતાં મૂળ વિષય ધણો દૂર જાય છે, અતઃ અત્ર તેને છોડીને મૂળ વિષય ઉપર આવીશું. વિષય ઉપર વિવેચન કરતાં એવો એક પ્રશ્ન ઉદ્ભવે છે કે “શિવનિર્માલ્ય” એવો વિષય રાખવાને બદલે તેની સાથે તપોધન બ્રાહ્મણો કેમ રાખવામાં આવ્યા. વસ્તુતઃ તો હું ઉપર જણાવી મેં છું કે લોકાક્રિત એવી છે કે તપોધન બ્રાહ્મણો શિવ નિર્માલ્ય ગ્રહણ કરે છે અને તેથી તેઓ પતિત છે. વળી કેટલાક વિદ્વાનો પણ માલતી આવેલી અંધાધુંધ રીતે ધ્યાનમાં રાખી, તે ઉપર શુદ્ધિપૂર્વક વિચાર કર્યા શિવાય તેવું એકાદ ટકાણે લખી ગયા છે. થોડા સમય પૂર્વે ‘બ્રાહ્મણોત્પત્તિ માર્તંડ’ નામક એક ગ્રંથ મારા પાંચવામાં આવ્યો. તેમાં અનેક બ્રાહ્મણોની ઉત્પત્તિ આપી છે. આ ગ્રંથના નિર્માતા શ્રીમાન પં. હરિકૃષ્ણ શાસ્ત્રી છે. તે ઉદીચ્ય બ્રાહ્મણ છે અને તે પુસ્તકમાં તેમની જાણી ઉપરથી ચોતે વૈષ્ણવ સંપ્રદાયના હોય એમ લાગે છે કારણ કે તેમણે ઉચું તિલક કર્યું છે. તે પુસ્તકમાં તપોધન બ્રાહ્મણો સંબંધમાં નીચે પ્રમાણે લખે છે. પ્રથમ તો સોમપુરા બ્રાહ્મણોના સંબંધમાં નીચે પ્રમાણે જણાવે છે—

સોરઠ દેશમાં પ્રજાસપાટણ સોમપુરીમાં, સોમેશ્વર મહાદેવ નગદીક ચંદ્રમાએ પોતાનો ક્ષય દોષ દૂર કરવા માટે યજ્ઞ કર્યા અને યજ્ઞમાં ઉત્તમ તેજસ્વી બ્રાહ્મણોનું વશ્ય કર્યું. તે પ્રજા તે બ્રાહ્મણોને રહેવા માટે સંપૂર્ણ સોમપુરી દાનમાં આપી અને રત્ન સુવર્ણાદિના અનેક

દાન આપ્યા. એવા સોમ અર્થાત્ ચંદ્ર બ્રાહ્મણોએ સોમેશ્વર જ્યોતિર્લિંગની સોમપુરી નગરીમાં સ્થાપના કરી તેથી તેમને સોમપુરા બ્રાહ્મણો કહેવામાં આવે છે. આટલું કહી આગળ નીચે પ્રમાણે કહે છે.

“C II સોમપુરીમે' પાર્વતીજી કહેનેસે કમલનાલમેસે ગુપ્ત માર્ગસે જો પરમ શિવ-ભક્ત નિત્ય દર્શનકા આતેથે ઉનકા સોમેશ્વરજી જગતપ્રસિદ્ધ પૂજા કરનેકે વાસ્તે સ્થાપિત કિયા તે પતિતપતિ આગે તપોધન બ્રાહ્મણુ બયે. પતિતપના શિવ નિર્માલ્ય ભક્ષણુ કરનેસે ભયા.”

ભાવાર્થ—આ સોમપુરી નગરીમાં પાર્વતીજીના કહેવાથી કમલનાળમાંથી ગુપ્ત માર્ગે જે પરમ શિવભક્તો નિત્ય દર્શનાર્થે આવતા હતા તેમને જગતપ્રસિદ્ધ સોમેશ્વરની પૂજા કરવા માટે સ્થાપિત કર્યા અને તેઓ પતિતપતિ અર્થાત્ તપોધન બ્રાહ્મણ થયા. આ પતિતપણું શિવનિર્માલ્ય ભક્ષણુ કરવાથી થયું.”

આ પંડિતે તો તપોધન બ્રાહ્મણોને કેવળ પતિત કલા નહિ પરંતુ પતિતપતિ કલા અને તપોધન શબ્દની શોભા વધારી. આવી રીતે જે કામની અધમાવસ્થા કરી નાખવામાં આવી હોય તે કામના આગેવાનો શાંતિથી બેસી રહે તો તે કામની કમસઃ શું દશા થશે તેનો તેમણે અવશ્ય ખ્યાલ કરવો જોઈએ. જે મનુષ્યો પોતાની જાતિને ધ્રાવસ્થાના કલંક-માર્થી મુક્ત કરી શકે નહિ તેવા મનુષ્યોનું જીવન નિર્મર્ષક છે. આપણે હવે એ તપાસવાનું છે કે શું વસ્તુતઃ આપણે પતિત છીએ ? શું શિવનિર્માલ્ય એટલે શિવનિવેદ એવી વસ્તુ છે કે જે બ્રાહ્મણોને તેમની બ્રાહ્મણ્ય અવસ્થામાંથી ઉચકી અને પતિતાવસ્થામાં મૂકે છે ? જો તેમ હોય તો તે શિવજીનો મહિમા ધટાડનાર અને તેમાં પતિતપણું લાવનાર નથી ? આવા આવા અનેક પ્રશ્નોપર આપણે વિચાર કરવાનો છે. “ તપોધન બ્રાહ્મણો અને તેમની ઉન્નતિ ” નામક મેં પુસ્તક લખ્યું છે તેમાં શિવનિર્માલ્ય વિષયમાં મેં થોડું ઘણું લખ્યું છે પરંતુ તે વિષય ત્યાં અપૂર્ણપણે ચર્ચ્યો છે તેમાં થોડા ઘણા ઉમેરા કરવાના હેતુથી હું આજ કાંઈ વિશેષ લખવા મુખ્યું છું, જે મારા વિદ્વાન વાંચકોને અવશ્ય રચિતર અને ઉપયુક્ત લાગશે.

ઉપરોક્ત પં. હરિકૃષ્ણ શાસ્ત્રીએ તપોધન બ્રાહ્મણને માટે લખતાં જે સંસ્કૃત વાક્ય રચના કરી છે તે નીચે પ્રમાણે છે અને તેમાં “ તપોધન બ્રાહ્મણ ” એવા શબ્દો -તો નજરે પણ પડતા નથી છતાં પણ ઉક્ત વિદ્વાન પંડિતજી ત્યાં તપોધન બ્રાહ્મણોને કેમ શોધી કાઢે છે તે સમજાતું નથી. આ ઠેકાણે વાંચકો એટલું સ્મરણમાં રાખશે કે તપોધન બ્રાહ્મણોના સંબંધમાં શિવપુરાણ તરફ ધ્યાનથી કરી ત્યાં જુદા પ્રકારથી તેની ઉત્પત્તિ જતાવવામાં આવી છે અને ખીજા પંડિતો વળી કાંઈ જુદા જ પ્રકારથી કહે છે. આ ચોખ્ખું દર્શાવે છે કે આગળ તપોધન બ્રાહ્મણોના મહત્વથી અંગ્રાધ જઇ તેમના સંબંધમાં ખોટા ખોટા ખ્યાલો કરવામાં આવ્યા છે. મેં આગળ જણાવ્યા તે સંસ્કૃત પંડિતે નિમ્નલિખિત સંસ્કૃત શ્લોક લખ્યો છે અને તેનો, ઉપર પ્રમાણેનો અર્થ કર્યો છે.

પતિતાસ્તે ઝિજાઃ પ્રોક્તાઃ શિવનિર્માલ્ય ભક્ષણાત્ ॥ -

આ સંસ્કૃત શ્લોક કોઈ પણ સંસ્કૃતજ્ઞ વિદ્વાન મનુષ્ય જોશે તો તેમાં તપોધન બ્રાહ્મણ

શબ્દની ગૂંધ માત્ર પણ જાણતી નથી એમ તે ખાતરીથી કહેશે. અને જો તેમ છે તો પછી પતિત બ્રાહ્મણોની ગણતરીમાં તપોધન બ્રાહ્મણોને કેમ મૂકવામાં આવ્યા તે સ્પષ્ટમળતું નથી. યદિ આનો ઉત્તર પૂર્વપક્ષકાર તરફથી એમ આપવામાં આવે કે શિવનિર્માણ ભક્ષણ કરનારને તપોધન બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે એમ સ્પષ્ટમળતું તો ફરીથી એટલું પૃષ્ઠ્ય રહેશે કે સંસ્કૃત વાક્યમાં પણ પતિતાસ્તે દ્વિજાઃ ને બદ્ધે તપોધનાસ્તે દ્વિજાઃ કેમ લખ્યા નહિ ? શી રીતે લખે ! લખે તો કાંઈ વિદ્વાન હાંસી કરે કે તપોધન શબ્દ તો ઉચ્ચભાવ-દર્શક છે તો તેને પતિતાવસ્થાના દ્વિજને માટે કેમ વાપરી શકાય ? સારા અર્થસૂચક શબ્દોને નીચાઈ વાચક શબ્દના રૂપમાં મૂકવામાં આવે તો તેમને મૂર્ખ કહેવામાં આવે અતઃ મૂળમાં પતિત શબ્દ રાખી ટીકા વા બાવાઈ કરતાં, ત્યાં મનઘડતા શબ્દો લખી દીધા છે એમ માન્યા શિવાય ચાલે તેમ નથી. હવે દુર્જનતોષ ન્યાયથી કદાચિત્ એમ માની લેવામાં આવે કે શિવનિર્માણ ભક્ષણ કરનારને તપોધન બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે અને તેઓ પતિત બ્રાહ્મણ છે તો એવો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય છે કે શું શિવનિર્માણનિવેદ એવું નિવેદ છે કે જે બ્રાહ્મણાદિને પતિત કરી મૂકે છે ? આ વિષયનો વિચાર કરવામાં આપણે શારદાપીઠના થી-માન શંકરાચાર્યજી મહારાજનો શું અભિપ્રાય છે તે તપાસીશું. તેમની આગાથી શાસ્ત્રી શ્રવરામ મયારામે શિવભક્તિ કંડપદ્યતા નામનું પુસ્તક, સંવત ૧૯૧૪ ની સાક્ષમાં છપાયું છે તેમાં શિવનિર્માણ વિષયમાં નીચે પ્રમાણે લખ્યું છે.

પુસ્તક પાનું ૧૧૬. પદ્મપુરાણને હવાલો આપી કહે છે કે શિવજનું સ્પષ્ટ યજ્ઞેષ્ઠ તમામ શિવનિર્માણ કહેવાય અને તેવું શિવનિર્માણ જે અદ્વાદિક દેવે ધારણ કર્યા અને વૈષ્ણવોના વિષ્ણુ ભગવાને શિવજના ઉચ્છીદ દાધવર્ગ આરોગ્યા. હનુમાનજીએ શિવજનું ઉચ્છીદ ભક્ષણ કર્યું. પદ્મપુરાણના પાતાળ ખંડના અધ્યાય ૧૧૪ ના ૨૦૭-૮-૧૨૬ આદિ શ્લોકોના પ્રમાણથી ઉપરોક્ત વિષયને સિદ્ધ કર્યા છે.

ઔગળ સાક્ષતાં તેજ પુસ્તકના પાને ૧૨૩ માં લખ્યું છે કે “ શિવજને નિવેદિત અત્રાદિક ભક્ષણ નિષેધક વાક્ય બાબત કેટલાક આચાર્યનો મત એવો છે કે શિવનિવેદ વેદ બાહ્યમતવાળા છે તેઓને શિવનિવેદ ભક્ષણ અધિકાર નહોતાં. જે લોકો ઉપરોક્ત મતવાળા હોઈ બહીષ્કૃત છે તેમને શિવનિર્માણ ગ્રહણ કરવાનો અધિકાર નથી એમ લખી ઔગળ કહે છે કે સ્કંધક્રમાર પ્રત્યે સદાશિવનું વચન છે કે બહીષ્કૃત કેણુ છે. તો તેના ઉત્તરમાં સદાશિવજી કહે છે કે

દધિર્ચિન્તા ગૌતમેન શત્પાત્રે બ્રાહ્મણાધમાઃ ।

કલીંયુમે મવિર્થ્યતિ નિંદકાસ્તે વહીન્દ્રતા ॥

ભાવાર્થ એ છે કે દધીચિ ઋષિ તથા ગૌતમ ઋષિએ ત્રાપ આપી વેદ બહીષ્કૃત કરેલા બ્રાહ્મણાધમો દલિયુગમાં ઉત્પન્ન થશે તે સતત શિવનિંદા કરશે. તેવા શિવનિંદાને શિવ નિવેદિત ભક્ષણ નહિ કરવાની વ્યવસ્થા અનેકવિધ આચાર્યોએ કરેલી છે.

વળા પાને ૧૧ એ કહે છે કે “ વૈષ્ણવો શિવનિર્માણને તિરસ્કાર કરે છે તેતા કેવળ શિવદ્વેષરૂપી અગ્નિની જ્વાળાથી ખીન દુષિન થયા હોવાને લીધેજ ” આ પરથી પણ જણાય છે કે શિવનિર્માણ ભક્ષણથી પતિત થવાનું નથી અને તેઓ પતિત થવાનું કહે છે વા મામે છે તેઓ શિવોદી વા વૈષ્ણવ મનાવસંખી હોવા જોઈએ. વાંચકોને આ પ્રસંગે

સ્મરણુ આપીશ કે આઠજોતપતિ માર્તંડ નામક પુસ્તક લખનાર પણ વૈષ્ણવ સંપ્રદાયી બ્રાહ્મણ છે અને તેમને શિવનિર્માલ્ય ના ગમ્યું હોય તો તેમણે તે શિવનિર્માલ્યને નીચું બતાવવા ખાતર તેવું લખી નિદ્રાધીન તપોધન બ્રાહ્મણને માથે તે બોતાનું ચઢાવી દીધું.

વિદ્વાન વાંચકો ! આ પરથી આપ જોઇ શક્યા હશે કે શરદાપીઠાધિપતિ શ્રીમાધવ-તીર્થજી શંકરાચાર્ય મહારાજ પણ શિવનિર્માલ્યને આજ સમજે છે તો પછી શિવનિર્માલ્યને આગળ કરી તપોધન બ્રાહ્મણને પતિત ગણવાની હિમત શી રીતે કરવામાં આવે છે તે સહમજી શકાતું નથી. અરે—હું લુલ્યો ! તેવી હિમત તેટલા માટે કરવામાં આવે છે કે તપો-ધન બ્રાહ્મણ સંતાનો ભોળા છે, તેમને પોતાનાપર શુ આક્ષેપો થયા છે અને હાલ શું થાય છે તે જ્ઞેવાની દરકાર નથી. તેજ કારણ છે કે તેમને માટે આટલું બધું થઇ ચુક્યું છે પરંતુ હું બાધવો ! હવે બેદરકાર બનશો તો હવે પણ ધણું ખોશો. શ્રીમાન શંકરાચાર્ય જેવા જ્યારે તમારો રસ્તો નિષ્કંટક કરે છે અને કહે છે કે શિવનિર્માલ્ય મહણુ કરવામાં કશો દોષ નથી તો હવે જગત યહ જો લોકો તમને પતિત ગણવાની વાતો કહેતા હોય તેમને આ બતાવો અને તમારા પરના આવેલાં કલંકો દૂર કરો.

પ્રિય વાંચકો ! આ પ્રમાણે શ્રીમાન સ્વામી શંકરાચાર્યને શિવનિર્માલ્ય વિષયમાં અભિપ્રાય જણાયા પછી કાશીના એક મહાન વિદ્વાન તરફથી શિવનિર્માલ્યમહણુ મીમાંસા નામક પુસ્તક લખાયલું છે તેના પર દ્રષ્ટિપાત કરીશું. તે પંડિતનું નામ પં. રામલગ્ન ત્રિપાઠી છે, તે પોતે આદિત્ય પુરાણનું પ્રમાણ આપે છે અને શિવનિર્માલ્યની પ્રસંશા કરે છે.

નિર્માલ્યં દેવ દેવસ્ય ચાન્દ્રાયણ શતાબ્દરમ્ શ્રદ્ધયા ।

પરયામકલ્યા મોક્તવ્યં इत्यादि ।

શિવનિર્માલ્ય સો ચાન્દ્રાયણુ વ્રતધી પણ ક્રોધ છે અતઃ શ્રદ્ધાપૂર્વક લક્ષણીય છે. સ્વત સંહિતાનું પ્રમાણ આપી કહે છે કે

शम्भोर्निर्माल्यकं शुद्धं भुंजीयात् सर्वनां द्विजः अन्य

देवस्यनैवेद्यं भुક્त्वा चान्द्रायणं चरेत् ॥

બ્રાહ્મણ-ક્ષત્રિય-વૈશ્યો શિવનિર્માલ્યનું લક્ષણુ કરે. શિવથી અન્ય દેવનું નિર્માલ્ય લક્ષણુ કરવાથી ચાન્દ્રાયણુ વ્રત કરીને શુદ્ધ થવું પડે છે.

તે પુસ્તકમાં આવી તરેહના અનેક પ્રમાણો આપ્યા છે જે અત્ર વિસ્તારભયથી અમે ઉલ્લેખ કરી શકતા નથી. જે મહાશયો તે જોરા છચ્છતા હોય તે મહાશયોએ તે પુસ્તક “પં. રામ-લગ્ન ત્રિપાઠી મુ. બ્રહ્મપુર પકરી. પો. ચોરીચૌર-૨૭. ગોરખપુર” એ ટેકાણેથી મંગાવીને તપાસવું. એ પુસ્તકમાં એમ જણાવવામાં આવ્યું છે કે જે મનુષ્યો શિવનાપર ભક્તિ રાખ્યા વા શિવને અર્પણુ કરી તે નિવેદન ખાતા નથી તે લોકો શુદ્ધ છે. આ પ્રમાણે જે બ્રાહ્મણો તપોધન બ્રાહ્મણો વા અન્ય વર્ણસ્થ મનુષ્યો કરે તે સર્વ શુદ્ધ છે. આ પરથી મારા પ્રિય વાંચકોને ખાતરી થશે કે તપોધન બ્રાહ્મણોને શિવનિર્માલ્યનું કારણ આગળ કરી પતિત ગણવામાં વા માનવામાં આવે છે-તે સ્વર્ધા કપોક્ષ કષિપત છે. કાઠ કહેજો કે તપોધન બ્રાહ્મણો

શિવનિર્માણ ઉપર પોતાની આજીવિકા કરે છે અને શિવભક્તિપૂર્વક તે પ્રદક્ષ કરે છે એમ નથી તેથી તેઓ પતિત ગણાય છે. તેના ઉત્તરમાં હું જણાવીશ કે તે ક્યન પણ સર્વથા અસત્ય છે. તેઓ એટલે તપોધન બ્રાહ્મણો કેાઇ એમ કહેતા વા માનતા નથી કે તેઓ પોતાના ઉદરનિર્વાહ માટે શિવનિર્માણ પ્રદક્ષ કરે છે પરંતુ તેઓ તો એમજ કહે છે કે શિવભક્તિના પ્રસાદરૂપે તે પ્રદક્ષ કરે છે. આજ એવા અનેક બ્રાહ્મણો દ્રષ્ટિએ પો છે કે જેઓ શિવનિર્માણ દ્રવ્ય લેછે અને તેના ઉપર પોતાની આજીવિકા ચલાવે છે. શું તેઓ પતિત છે? કેાઇ તેમ માનવાને તૈયાર નહિ હોય. મુગે મોટે બેસી રહેનાર તપોધન બ્રાહ્મણોને માથે તેવા દોષો આરોપણ કરવા માં આવ્યા અને તેમના નિમિત્તે અન્ય બ્રાહ્મણોએ મુખ્યેન કરવા માંડ્યા પરંતુ હવે તેવો સમય નથી અને હવે જેનામાં શુદ્ધિ છે તે તો તેવા દોષારોપણ થવા દેશે નહિ.

શિવનિર્માણ સાથે તપોધન બ્રાહ્મણોને શું સંબંધ છે? સુત્ર વાંચકો! તે હવે જણવાની આવશ્યકતા છે. શું કારણ છે કે તપોધન બ્રાહ્મણોને શિવનિર્માણ સાથે જોડવામાં આવે છે? આ વિષયમાં હું મારો સ્વતંત્ર મત દર્શાવું છું. તે સાથે અન્ય બંધુઓ સદમન થાય વા ન થાય તે જુદી વાત છે, પરંતુ યદિ શુદ્ધિને વિકાસવા દઇ આ વિષયમાં ધીમાન બાધિવો વિચાર કરશે તો હું જે કહું છું તે તેમને સત્ય લાગશે.

શિવ શબ્દનો અર્થ કયાણુ છે અને નિર્માણ શબ્દનો અર્થ પવિત્રતા છે. શિવ શબ્દનો અર્થ કયાણુ હું કહું છું વા તેમ કરવામાં અન્ય વિક્ષાનોત્તી પણ સંમતિ છે તે પણ આ પ્રસંગે તપાસવું સમીચીન છે શિવનો અર્થ કયાણુ એ સિદ્ધ કરવામાં અનેક પ્રમાણો છે પરંતુ તે સર્વ અત્ર ઉધ્ધૃત નહીં કરતાં શારદાપીઠાધિપતિ શીમાન માધવતીર્થે શંકરાચાર્યે મહારાજની આઠાથી શાસ્ત્રી જીવરામ, શિવભક્તિ કલ્પના નામના પુસ્તકના ઉપોદ્ધાતમાં લખે છે કે “શિવ જે પરમ કયાણુ સ્વરૂપ તેને વિષે સર્વથી અધિક પ્રીતિ એનું નામ શિવભક્તિ.” આમ લખી તેમજો શિવ શબ્દનો કયાણુ અર્થ કરી જતાઓ છે. તે સત્તાથી પણ તેવો અર્થ લખ્યો અને નિર્માણ શબ્દનો પવિત્રતા અર્થ કોપની સત્તાથી પ્રદક્ષ કરીએ છીએ તો કયાણુકારક પવિત્રતા છે એ અર્થ ચરિતાર્થ થાય અને નિવેદ શબ્દ પાસે આવે તો કયાણુકારક પવિત્રતા (સાચવનાર) નિવેદ અર્થાત્ પ્રસાદ એવો અર્થ થાય. આવો અર્થ લેવામાં આવે તો તેનો તપોધન બ્રાહ્મણો સાથેનો સંબંધ ઘણી સારી રીતે અને શુક્તિ પૂર્વક સિદ્ધ થાય છે. તપોધનો, તપસ્વિઓ વા તપોનિધિઓને કહેવામાં આવે છે. જે લોહા હથ્થરની આઠા પ્રમાણે જીવન વ્યતીત કરવા, એકાંતમાં તપ કરે છે અને તપ તેજ પોતાના સર્વ મુખનું સાધન રદમજે છે તેવા બ્રાહ્મણોને તપોધન બ્રાહ્મણો સ્વમજ્જવામાં આવે છે અને તેઓને શિવનિર્માણનિવેદ પ્રદક્ષ કરવાનો અધિકાર છે અર્થાત્ તેઓ કયાણુકારી પવિત્ર બ્રહ્માદાર કરી તપોધન શબ્દ અર્થિતાર્થ કરે છે. જે લોહા, આચારવિચારમાં ઐજના સાથે કયાણુકારી પવિત્ર અન્નાદાર (શિવનિર્માણનિવેદ) કરે છે તેઓ તપોધન બ્રાહ્મણો કહેવાઈ શકાય છે. પૂર્વકાગમાં ચિત્તાલગો અને દેવાલયોમાં, તપોધન બ્રાહ્મણોને મુખ્ય ગજુવામાં આવના દના અને “સાપ ગયા અને લીમોટા રવી ગયા” તેની માફક દાસ પણ દેવા-

લયો તથા શિવાલયોમાં તપોધન બ્રાહ્મણોના વંશજો, તપોધનો નજરે પડે છે પરંતુ પૂર્વકાળના તપોધનોનું કર્તવ્ય અને તેને અંગે તેમનું ગૌરવ આજ તેમની તેવી મનાતી સંતાનોમાં જણાતું નથી. પૂર્વકાળમાં વિદ્વાનોના બેસવા અને વાર્તાવિનોદ કરવાના સ્થાનોને દેવાલયો કહેવામાં આવતાં અને જે મનુષ્યો જે સ્થાનમાં બેસી પોતાના કથ્યાણનું ચિત્તન વા વિચાર કરી શકતા તે સ્થાનને શિવાલયો કહેવામાં આવતાં હતાં. આવાં સ્થાનો ગામ બહાર અને એકાંત પ્રદેશમાં રાખવામાં આવતાં હતાં. ત્યાંના અધ્યક્ષ તરીકે બ્રાહ્મણો કે જે સંસારના સુખને તુચ્છ સમજી મુશ્વરાગ્રાપર આરટ રહેતા હતા તેવા કણુ ઉપર જીવન રાખનાર કણાદિ તપસ્વિ બ્રાહ્મણોને નીયત કરવામાં આવતા હતા. તેઓ જીવ-બ્રહ્મ અને સંસારના અનુભવ સાથેના વિશેષ અભ્યાસી હોવાને લીધે, ત્યાંજ એટલે ઉપરોક્ત દેવાલયો અને શિવાલયોમાં રહેતા હતા અને અન્ય મનુષ્યો તેમની પાસે જઈ, સંસારસાગર તરવાના વિકટ પ્રત્યેનાં પર તપોધન બ્રાહ્મણો પાસે સમાધાન મેળવતા અને આનંદ પામતા. અન્ય મનુષ્યો તરફથી તેમના નિર્વાહના સાધનો તેમને ત્યાંજ પુરાં પાડવામાં આવતાં હતાં અને કણાદિ જેવા તપોધનો તો પોતે કણુ મેળવી તેપર જીવન વ્યતીત કરીને લોકોપકારી જીંદગી ગુજારતા હતા. આવી રીતનું તપોધન બ્રાહ્મણોનું પૂર્વકાળમાં ગૌરવ હતું અને તેમની શ્રેષ્ઠતા સર્વમાન્ય હતી. જેમ જેમ તપસ્વિઓને યુક્તકર્મ કરવાના તપોધનોએ છોડવા માંડ્યા અને બાપદાદાએ મેળવેલા તપોધન પદપર આરટ થઈ કર્મ કરવાનાં છોડ્યાં તથા પ્રમાદાધીન થઈ વિદ્યા તથા વેદાધ્યયન કરવાનું મુકી દીધું તેમ તેમ તેમની અધોગતિની સ્થિતિ શરૂ થવા લાગી. જેમ જેમ વિશેષ અધોગતિ થવા લાગી તેમ તેમ તેનો લાલ લછ, આ નામધારી તપોધનોને ઉતારી પાડવાની તેમના દ્રેષીઓએ કાશિય કરવા માંડી અને આજે તેમની જે સ્થિતિ છે તે કાંઈથી અજાણુ નથી. હું પરમાત્મા પાસે પ્રાર્થના કરું છું કે હે પ્રભુ ! હાલના હમે નામધારી તપોધનો, સાત્વિક કર્મો કરી હમારા તપોધન પદને દીપાવીએ અને સર્વત્ર જય પ્રાપ્ત કરીએ તેવી શક્તિ હમને તું પ્રદાન કર

ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામ.

વ્રત.

(લેખિકા:—ગં. કમળાલક્ષ્મી પ્રહલાદજી સેવકરામ.)

(ગતોક્તી ચાલુ.)

પ્રાપ્ત કરેલાં દ્રવ્યને જે સ્ત્રી સારી રીતે સાચવી, પતિને અત્યંત સતોષ પમાડી, તેના પ્રાપ્ત કરેલાંમાંથી અર્ધ કે સર્વને ભોગવે છે, તેમ તેના પ્રાપ્ત કરેલા ધર્મમાંથી પણ પતિની સેવા કરવાથી, તે અર્ધ કે સર્વ પામે છે. તેપરથી એજ સિદ્ધ થાય છે કે સ્ત્રીને જુદું ધર્મ કર્મ નથી, તેને ગુરૂ કરવાની કે મત કરવાની પણ આવશ્યકતા નથી, પતિ એજ તેના ગુરૂ છે, એજ તેનો ધર્મ અને એજ તેનું સર્વસ્વ છે. વેદમાં કહેલાં કર્મ સ્ત્રીને પતિની આજ્ઞા લક્ષને કરવાનાં છે. પોતાની મેજે કરવાની તો તેને કેવલ પતિની આરાધનાજ છે, ને જે વ્રત એ આરાધનાને ઉપયોગનું હોય તે વ્રત, પતિની આજ્ઞાથી કરવું.

જેટલાંક મતનું વર્ણન કરીએ. નિત્ય એટલે જે ક્યાં વિના ચાલેજ નહિ એવાં પ્રતિ દિવસ કરવાનાં, નૈમિત્તિક એટલે કાંઈ પ્રસંગને લઈ કરવાનાં, અને કામ્ય એટલે કાંઈ ઇચ્છાને લઈને કરવાનાં, એમ ત્રણ પ્રકારનાં વ્રત છે. તેમાં જે નિત્ય વ્રત છે તેનો હેતુ માત્ર શરીર અને મનની શુદ્ધિ કરવાનો છે. એમ થવાથી પોતાનાં જે મુખ્ય કાર્યો છે તેમાં વધારે સારી પ્રવૃત્તિ થાય. શરીર રોગી, કે મલીન હોય તો મન પણ ભારે લાગે છે. મનમાં કાંઈ વિલેપ કે ક્લેશ હોય તો શરીર પણ મંદ કે રોગી થઈ પડે છે. આમ છે એટલે મન અને શરીર બેની શુદ્ધતા રાખવાની જરૂર છે. મન અને શરીરની શુદ્ધિ માટે સારા સંસર્ગોની અપેક્ષા છે. જેવી સંગતિ, જેવા આપણી પાસેના સંબંધ, તેવું શરીર થાય છે, ને તેવા વિચાર પેદા થાય છે. શરીરને અને મનને વિશેષ અસર આહાર, વિહાર, સંસર્ગ, વિચાર એ ચાર વાત ઉપર ધ્યાન રાખવાથી થાય છે, અને તેમ થવાથી મનનું સાક્રિયાપણું અથવા તેમાંનો અભિમાન નાશ પામે છે, ત્યારે પુણ્યની વૃત્તિ થાય છે અથવા પ્રેમભાવ ઉદય પામે છે ને તે પ્રેમભાવ સર્વત્ર એકાત્મભાવરૂપે પરિપક્વ થઈ મોક્ષ આપે છે.

જે નિત્ય કરવાનાં વ્રત છે તેનું આલું સ્વરૂપ છે, તે કરવાનું કામ સ્ત્રી પુરૂષ સર્વને સરખુંજ આવશ્યક છે. પણ સ્ત્રીએ પોતાના પતિની સહાય્ય અને શિક્ષા લેવી લાજકારી છે, કેમકે તેજ તેનો ગુરુ છે. આવા નિત્ય કર્મોનો સમાસ યમ અને નિયમ એ યોગ શાસ્ત્રમાં કહેલાં બે પ્રથમ અંગમાં થાય છે. અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ, એ યમ છે. શૌચ, સંતોષ, તપ, સ્વાધ્યાય અને ઇશ્વરપ્રજિધાન એ નિયમ છે. કાંઈ પણ પ્રાણીની હિંસા ન કરવી, એટલે કે મારવું નહિ એટલુંજ નહિ પણ વાણીથી પણ તેને દુભાવવું નહિ તેવો દયા ભાવ તે અહિંસા. જેવું હોય તેવું કહેવું તે સત્ય. પોતાનું ન હોય તે કદાપિ થેવું કે ઇચ્છવું નહિ તે અસ્તેય. નિયમ પ્રમાણે ભોગ કરવો અથવા નજ કરવો તે બ્રહ્મચર્ય. જેછાએ તેથી અધિક ન ઇચ્છવું કે ન લેવું કે પારકા પાસેથી કંઈ ન લેવું તે અપરિગ્રહ. શરીરને તેમ મનને બહારથી સ્નાનાદિક વડે, તેમ અંદરથી પણ યોગ્ય પ્રકારે શુદ્ધ રાખવું તે શૌચ. આહાર સાત્ત્વિક એટલે મનને આત્મભાવમાં લાગે તેવો સાદો અને મિન-રીતીથી લેવો એ પણ શૌચમાંજ ગણી શકાય. મનને જે વખતે જે પ્રાપ્ત થાય તેથી પ્રસન્ન રાખવું તે સંતોષ. શરીરની કે મનની જે ઉન્મત દશા હોય તેને નરમ પાડી આત્મભાવમાં લદા કરવા યોગ્ય થવા માટે જે નિયમ કરવા તે તપ. એમાંજ ઉપવાસ, જગરણ, કૃષ્ણ ચાંદ્રાવળ, પ્રદોષ, અમુક શાકાદિનું વર્જન, એક મુક્ત આદિ જે અનેક વ્રત સ્ત્રીઓ કરે છે તેનો સમાસ છે. એટલે જે હેતુ તપ કરવા માટે બતાવ્યો તે જો એવા પ્રાપ્તથી ન સમજતો હોય તો તે વ્રત કરવાં નકામાં છે એટલું જ નહિ પણ તેમાં દોષ રહેતો છે. સ્વાધ્યાય એટલે સારી વૃત્તિ પેદા કરે એવાં શાસ્ત્રોનું મનન, અથવા કાંઈ મંત્ર અને તેના અર્થનો ધ્યાનપૂર્વક વિચાર, ઇશ્વર પ્રજિધાન એટલે ઇશ્વર અથવા જેને સર્વોધાર સર્વસ્વરૂપ જાણતાં હોય તે આત્મા કે પોતાનો પૂન્યપતિ, તેનુંજ નિરંતર ધ્યાન અને તે જે દરેક તેજ ખરે એમ તેના ઉપર દૃઢ વિશ્વાસ. આમાં પૂજા, કથા, આદિ જે જે સ્ત્રીઓ કરે છે તે સમાય છે, પણ તેમાં એ વિસરી જવું જોઈતું નથી કે પોતાનો યશ જે પોતાનો પતિ તેની આગા વિના અને તેમણે બતાવ્યા કરતાં બીલું કંઈ પણ કરવું

ન જોઈએ. તે બધાં જો હેતુથી કરવાનાં છે તે હેતુ પણ પુરેપુરે સચવાવો જોઈએ. આ દ્વય કે તેમાંનું એકાદ વ્રત જ્યારે એવા આગ્રહથી ગ્રહણ થાય કે સર્વદા, સર્વ સ્થલે ને જીવતા સુધી એજ નિયમે વર્તીશ ત્યારે તે મહાવ્રત કહેવાય છે. આપણા શાસ્ત્રમાં આવાં અનેક વ્રત કહ્યાં છે પણ તે બધાંનો હેતુ અત્ર અતાબ્યો. તેનો તેજ છે એમ સમજવું. વ્રતનો ખરો હેતુ સમજ્યા શિવાય કેટલીક બહેનો લાધો ખેંચે છે, પણ બીલકુલ મનોનિગ્રહ કરી શકતી નથી તો તે શિવાય કરેલાં વ્રત નદામા છે. વાંચક બહેનો આ લેખને વાંચી પોતે તેવી રીતે વર્તન કરશે તો આ લેખ સાર્થક થયો એમ હું માનીશ. અસ્તુ.

ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

તપોધન બ્રાહ્મણ બોર્ડિંગ સ્કુલની યોજના કમીટીના સભાસદોના પત્રો.

બોર્ડિંગ માટે ફંડ સારા પાયા ઉપર ઉભું થવું જોઈએ, તેને માટે નાણાં સંચરકાષ્ટ-બરના (ભરનારના) વર્ગો પાડના જોઈએ.

સૌ અને તેથી વધુ રકમ ભરનારને લાઈફ મેમ્બર ગણવા.

પચાસ રૂપિયા ભરનારનો એક વોટ, સૌ વાળાના બે વોટ અને તેથી વધારે ભરનારના ત્રણ વોટ એ સીસ્ટમ ઉપર મેનેજિંગ કમીટીનું બંધારણ થવું જોઈએ. ઉભું થયેલું ફંડ કેપીટલ રીઝર્વ રહેવું જોઈએ. ફંડની રકમમાં હાથ ધાલવો જોઈએ નહીં, માત્ર તેના વ્યાજમાંથી નિભાવ થવો જોઈએ. ધારો કે ૨૦ વિદ્યાર્થીઓની શરૂઆતથી બોર્ડિંગ બોલવામાં આવે તો માસિક ખર્ચ મ્હારા માનવા પ્રમાણે નીચે બતાવ્યા પ્રમાણે આવે.

૩૦—૦—૦ સ્ટ્રિન્ટેન્ડન્ટ રૂ. ૨૫ થી ૩૦ સુધીનો, છોકરાંઓ ઉપર કાંબુ રાખે તેવો અને

• બોર્ડિંગની મેનેજમેન્ટ પ્રમાણિકપણે સંતોષકારક રીતે ચલાવે તેવો લાયક માણસ રાખવો

૧૫—૦—૦ રસોઇઓ + ૮—૦—૦ નોકર + ૭—૦—૦ મજૂર + ૧૫—૦—૦ મકાન લાકડું + ૧૮—૦—૦ પરચુરેણુ વાસણ કુસણાદિનો ખર્ચ મળી જુમલે રૂ. ૮૫—૦—૦ વિદ્યાર્થીના જોગજન ખર્ચ સંબંધી હકીકત.

શહેરમાં સરાસરી એક છોકરે માસિક ખર્ચ હાલની મોંઘવારી પ્રમાણે રૂ. ૧૦—૦—૦ થાય. વિદ્યાર્થીઓના ત્રણ વર્ગ પાડવા. પહેલા વર્ગના વિદ્યાર્થીઓ પાસેથી રૂ. ૭—૦—૦ લેવા, બીજા વર્ગ પાસેથી રૂ. ૫—૦—૦ લેવા અને ત્રીજા વર્ગને મારીમાં ગણવો.

ધારો કે પહેલા વર્ગમાં ૧૦ વિદ્યાર્થીઓ હોય તો માસિક જોગજન ખર્ચની ખાટના રૂ. ૩૦. + બીજા વર્ગના પાંચ વિદ્યાર્થીઓના રૂ. ૨૫. + ત્રીજા વર્ગના પાંચ વિદ્યાર્થીઓના રૂ. ૨૦. જુમલે રૂ. ૮૫ = રૂ. ૧૬૦.

રાજિન્ડ પ્રીગરમાં (અંદાજ) રૂ. ૨૦૦—૦—૦, વાર્ષિક ખર્ચ રૂ. ૨૫૦૦—૦—૦.

જો રકમનું વાર્ષિક વ્યાજ રૂ. ૨૫૦૦—૦—૦ ઉપજે તેટલી રકમનું ફંડ પ્રથમ થવું જોઈએ. ફંડની રકમ ગ્રેમીસરી નોટમાં અગર ગવર્નમેન્ટ સીક્યુરીટીમાં રોકાવી જોઈએ, ખાનગી ગૃહસ્થ અગર જ્ઞાતિમાં ફંડની રકમ અનામત મુકવી જોઈએ.

ઉભી થતી ધારવામાં આવતી મુશ્કેલીઓ.

૧ બોર્ડિંગમાં ખોરાક દવા પાણી વિગેરે ખાતવખતોવખત ફરીઆદો ઉભી થવા ખાતવ.
૨ છોકરાં ગંદગી, અચ્છર વિગેરે ખાતવમાં વખતોવખત ફરીઆદો ઉઠાવી.

૩ લાયક એસ્ટાબ્લીશમેન્ટ મેળવવાની મુશ્કેલીએ અને તેને અંગે મેનેજમેન્ટમાં ગરમી, જેથી મુખ્ય હેતુ ન સચવાતાં છોકરાંની તન્દુરસ્તી ખરાબ થવાનો સંભવ. ઉપર જતાંઆ મુજબ પુરતું ફંડ એકત્ર થાય તો બોર્ડિંગ સ્થાપન કરવી નિર્ણય, તેના કરતાં દાસ સરખાવમાં બોર્ડિંગને બદલે સ્કોલરશીપ સીસ્ટમ દાખલ કરવાની દું હીમચત કઈ છું. કારણકે તેમાં ઉપર જતાવેલી પ્રાપ્ત મુશ્કેલીત ઉભી થતી નથી. એસ્ટાબ્લીશમેન્ટનું ભારે ખર્ચ બચે છે અને લાયકાત વગરના છોકરાઓ બોર્ડિંગમાં એક વખત દાખલ થયા પછી ગેરલાભ લે છે. તેમ સ્કોલરશીપમાં બનતું નથી, દાખલા તરીકે ૨૦ વિદ્યાર્થીઓને દરમાસે રૂ. ૫—૦—૦ પ્રમાણે સ્કોલરશીપ આપવામાં આવે તો વાર્ષિક ખર્ચ ચોખ્ખું રૂ. ૧૨૦૦—૦—૦ થાય અને તે લાભ મહેનતુ અને દીપી આવે તેવા છોકરાઓને મળે જેથી બીજાને તેનો ધોર લેવાનું દીલ થાય. બોર્ડિંગ શરૂ કરવામાં જરૂરી ફરનીયર અને વાસણો વિગેરે માટે રૂ. ૫૦૦—૦—૦ કુલ ખર્ચ અટકળવામાં આવે છે. સરખાત સ્કોલરશીપથી ચર્ચા નેક્રએ, અને એક લાખ રૂપિયાનું ફંડ થાય ત્યારે જ બોર્ડિંગ સ્થાપન કરવા મદારો અભિપ્રાય છે. ઉપરના વિચારોનો દું છું તેથી બોર્ડિંગ સમઘી વધારે વિગત આપવા દું દાસ જરૂર નેનો નથી, અને સ્કોલરશીપ સીસ્ટમ માટે અત્યારે વિચાર દર્શાવવા અરયાને અને કામ્યના ગજુષ.

છોટાલાલ દયાશંકર રાવળ. (ધોળામ.)

આપણી જાતિના પાંચ મોભાદાર ગૃહસ્થોનું એક ઉપ્પરેશન અમુક સમયને માટે જાનિ ના ગામોમાં વસતા બંધુઓ પાસે જઈ તેમની પામેથી ચચાશક્તિ રકગો ભરાવવી. વરની-પત્રકમાં આપણી કામની દસ દાનરની ગજુચી કરવામાં આવી છે અને તે પ્રમાણે નેનાં આપણે સ્ત્રી બાળક વગેરે વર્ગને બાદ કરીએ અને પાંચ દાનર પુરોને ગજુચીએ તે તેઓ તરફથી વધુ નવીં તેપણુ આપણે વાર્ષિક દાનર રૂપિયા મેળવી શકીએ, માટે ત્યાં મુધી ઓછામાં ઓછું ૨૫ દાનરનું ફંડ એકત્ર થાય નહીં ત્યાં મુધી બોર્ડિંગ ઉઘાડવી નહીં કારણ કે વિના ફંડથી તે ઉભી કરવાથી ભવિષ્યમાં ત્રુટી જવાનો સંભવ છે. બોર્ડિંગ અમદાવાદ જેવા સદેરમાં સ્થપાય તો દરેક રીતે મુલભ યદ્ય પડે એમ મદાઈ માનતુ છે.

આપણી કમિટીમાં નિયત કરેલા મદાનુભાવો બોર્ડિંગની ગોજનાપર વિચાર કરી તે કાર્ય દરવાને દાખમાં લે તો દું ધાઈ છું કે આ કાર્ય જરા પણ મુશ્કેલ નથી અતઃ કમીટીના દરેક સભ્યોએ અંતઃકરજુપૂર્વક આ કાર્યાર્થે પ્રયત્ન કરી તે સંબંધમાં ચોગ્ય લાજના સર્વોનુમને ઉચિત પગલાં લેવાં એવો મારો અભિપ્રાય છે.

ગંગાશંકર ટી. રામા. (મુ'આઈ.)

એક નાનું પાંચ છ પ્રનિશ્ચિત સંખ્ય મદાસોનું ઉપ્પરેશન દરેક ગામ કે ત્યાં તપોપન ક્ષાત્રજોની વસ્તી હોય તેવા ગામમાં મોકલતું અને તેણે તે ગામના માનિયપુઓની આર્થિક અને ઔદ્યોગિક સ્થિતિ ઉપર વિચાર કરીને તે નિશ્ચયુઓને જાનિના દિન માટે સમજાવવા.

તે પછી જેટલી તેમની શક્તિ હોય તે પ્રમાણે તેમના મન ઉપર સારી અસર કરી તેમને બોજન થયે થઈ ન પડે તેમ જો રકમ આપે તે લેવી. આ ડેપ્યુટેશને દરેક ગામમાં ફરવું. પણ જો એકાદ ગામ કે જ્યાં પાંચ છ ધરની વસ્તી હોય અને તે ગામની આસપાસ એકાદ બે ગાઉ ઉપર બીજાં ગામોમાં તપોધન બ્રાહ્મણોનાં એકાદ બે ધર હોયતો તેવા જ્ઞાતિબંધુઓને જ્યાં ડેપ્યુટેશનનું કામ હોય ત્યાં બોલાવી ફંડ માટે તેમને વિનંતિ કરવી જેથી તેવા લોકો ઉપર વિશેષ બોજો પડે નહિ.

જ્યાં જ્યાં ડેપ્યુટેશન ફરે ત્યાં દરેક સંભાળના એકાદ બે પ્રતિષ્ઠિત પુરોહો સાથે લેવા કે જેથી તે સંભાળના લોકોની સ્થિતિથી માહિતગાર થવાય. જે સંભાળના આગેવાન પુરોહો ફંડ માટે ના પાડતા હોય તો તેવા લોકોના સગવડાલાં બીજા ગામમાં રહેતાં હોય તેમના પાસેથી તેમના ઉપર કાગળો લઈ જરૂરી વ્યવસ્થા કરતી. આપ સબખેતને એ પણ વિચાર કરવાને છે કે, અમદાવાદ હકીમ, ચાણોદહત્તનાથી તથા કારીઆવાડ બાલુના ગામોમાંથી આ ત્રીજી વખત કોન્ફરન્સ બરાબર તોપણ તેમાં અમદાવાદ ધોળકામાંથી ગણ્યા ગાઠ્યા સુધારકો શિવાય કોઈ તે ગામમાંથી આવેલ હોય એમ લાગતું નથી. અમદાવાદ, ધોળકામાંથી જે માણુઓ ફક્ત આગળ પડતા વિચારવાળા છે તેજ આવે છે. તો તે ગામોમાંથી મહારા સમજવા પ્રમાણે હમણાં મદદ મળવી અસંભવીત છે કારણ કે તેઓ તે બીજા ગામોવાળા તપોધનબંધુઓનું નામ સાંભળતા ભડકી ઉઠે છે, તો હમણાં તે શિવાયનાં બીજાં ગામોમાંથી ફંડ એકત્ર કરવું.

મહારી તો છેવટની સુચના એવી છે કે એકદમ ફંડ એકત્ર થાય એ અસંભવીત છે માટે તપોધન જ્ઞાતિના બાળકોને સ્કોલરશીપ આપવાની યોજનાઓ કરવો જોઈએ કારણ કે જ્ઞાતિમાંથી ઓછામાં ઓછા ૬૦-૭૦ માણુસો બાળકો માટે વાર્ષિક રકમ આપવી કષ્ટભરે તો બાળકોનું કાર્ય થઈ શકે તેમ છે.

આવી સ્કોલરશીપો જે વિદ્યાર્થીઓને આપવામાં આવે તેવા વિદ્યાર્થીઓનું દર મહીને ૩ બ્રાસનું પત્રક, તથા સારી ચાલ ચલગતનું પત્રક હેડમાસ્ટરની સહીવાળું મંગાવવું.

ડા. મણીલાલ ચુનીલાલ. સુ. પાટડી.

- ૧ પાટણ ત. બા. કોન્ફરન્સના ઠરાવ નં. ૩ મુજબ.
લખ પ્રસંગે ૧. ૩) લેખે, સીમંત, ૨) ઉપતીન ૨) જન્મ ૨) મરણ ૧) લેવા ઠરાવ કરવો.
- ૨ પાટણ ત. બા. કોન્ફરન્સના ઠરાવ નં. ૫ મુજબ પૈસા ફંડ તેમ સુધી ફંડ બોલવાં
- ૩ અસુક રકમ આપનારના વર્ગ પાડી (પેદ્રન, લામ્પ મેમ્બર, વાર્ષિક મેમ્બર) મેમ્બર નીમવા.
- ૪ વીલ કરનાર, જીવતસરા કરનાર, યાત્રા જઈ આવીને ગંગાપૂજન કરનાર, તુલસી વિવાહાદિ ધાર્મિકકાર્ય નિમિત્તે બ્રાહ્મણ બોજન કરાવનાર જ્ઞાતિબંધુઓને સુધરેલા જમાના પ્રમાણે દાનમાર્ગ તરફ દોરવા.
- ૫ ધનકમટેક્સની માફક ધરદીઠ અસુક રકમ નક્કી કરી ઉધરાવવા ઉપદેશક મોકલવા.
- ૬ હિન્દુસ્તાનમાં વસતા પ્રતિષ્ઠિત પુરોહો પાસે ડેપ્યુટેશન મોકલી જ્ઞાતિની પળાત સ્થિતિનું દિગ્દર્શન કરાવી તેમની પાસેથી બોર્ડિંગ માટે રકમો લેવી.

૭ જ્ઞાતિમાંથી વિક્તનો ભોગ આપી શકે નહીં તેવા યુદ્ધો જેઓ સમયનો ભોગ આપવા તૈયાર થતા હોય તેમને વોલન્ટીઅર્સ બનાવી ફક્ત એકમ કરવા ઉભા કરવા અને તેવા યુવકો મેળવવાને આહ્વાનધર્મમાં હૃદય વેદક અપીલ કર્યા કરતી.

૬. કેશવલાલ મોતીલાલ. (માંડવી.)

રાવણની મદાંધતા.

(લેખક:—વિદ્યાર્થી, ગંગાશંકર ટી. શર્મા.)

પ્રિય બહુઓ ! આપને સુવિદિત છે કે ભારતવર્ષ દેશ તો શું પણ દુનિયાનો એક પણ ભાગ એવો નહિ હોય જે મહારાજ રામચંદ્ર અને દેવી સીતાજીના પવિત્ર અનુકરણીય જીવનથી અનભિન્ન હશે ? જે સમયે મનુષ્ય ધર્મમયુત બની જાય છે તે સમયે તેને પોતાની રેયતિ તથા પોતાના જીવન વિગેરે કેવાં છે તેનું લેશ માત્ર પણ જ્ઞાન રહેતું નથી. મહારાજી સીતાજીનું દરજી કરી લાવનાર દુરાગ્રહી અને કામી રાવણને તેના નાના બાતા મહારાજ વેલિપણ તરફથી પ્રાર્થનાપૂર્વક કહેવામાં આવે છે કે હે બહુ ! આપ દેવી સીતાજીને ભગવાન રામચંદ્ર પાસે નહીં આવો અર્થાત્ આપ શ્રીમતી સીતાજીને ભગવાન રામચંદ્રને સ્વાધીન કરો અને તમારી નષ્ટપ્રાય થતી સ્થિતિનો ખ્યાલ કરો પરંતુ વિનાશકાળે વિપરીત શુદ્ધિ અર્થાત્ જે સમયે મનુષ્યનો વિનાશ થવાનો હોય છે તે સમયે સ્તેહી જનોના ક્ષિપ્ર વાક્યો કડવાં ઝેર લાગે છે. રાવણને જ્યારે મહારાજ વિભીષણે ઉપરોક્ત વાક્યો કહ્યા ત્યારે રાવણ ક્રોધાવમાન યષ્ટ ગયો અને વિભીષણપ્રતિ વિહારયુક્ત દ્રષ્ટિથી જોઇ ગ્હેા ને બખડવા લાગ્યો. તે સમયે વિભીષણને અનાયોની સ્થિતિ દેવી થય છે તે બતાવવામાં આવી છે

યદ્યા પુષ્કર પત્રેષુ પતિતાસ્તોય ચિન્દવઃ ।

નશ્લેપમભિ ગચ્છન્તિ તદ્યા નાર્યેષુ સૌહદમ્ ॥

યદ્યા શરદિ મેઘાનાં સિંચતામાપિ ગર્જતામ્ ।

ન ભવત્યમ્બુ સંકલેદસ્તદ્યા નાર્યેષુ સૌહદમ્ ॥

ભાવાર્થ:—જેમ પુષ્કરના પાંદડાઓ પર પાણીનાં ટીપાંઓ પડવા છતાં પણ પાંદડાં લીધાં નથી શરદાં તદ્દતુભર અનાર્થ પુરણેની મિત્રતા કરવાથી કાંઈપણ પ્રમાણે લાભ થતો નથી. જેમ શરદ્ રતુમાં એકઠાં થયેલાં વાદળાંઓની ગર્જનાથી વૃષ્ટિ થતી નથી તેજ પ્રમાણે અનાયોથી મિત્રતા કરવામાં કંઈ લાભ નથી.

યદ્યા મધુકરસ્તપદ્રિસંચિન્દત્ર તિષ્ઠતિ ।

તદ્યાત્વમપિ તત્રેવ તદ્યા નાર્યેષુ સૌહદમ્ ॥

યદ્યા મધુકરસ્તપોત્કાશપુષ્પં પિવન્નપિ ।

રસમત્ર ન ચિન્દતે તદ્યા નાર્યેષુ સૌહદમ્ ॥

ભાવાર્થ:—જેવી રીતે તૃપાતુર બ્રમરે રસ પીને એક જગ્યાએ નિમિત્તપણે બેસતો નથી તેજ પ્રમાણે અનાયોથી મિત્રતા કરવામાં કંઈ ફળ નથી. જેવી રીતે તૃપાથી પીડાતો બ્રમર રસ પીને રસને પાવો નથી તેજ પ્રમાણે અનાયની મિત્રતા કરનારની દ્વાલત થાય છે.

યદ્યા પૂર્વે ગજઃ સ્નાત્વા શૂદ્ધ હસ્તેન વેઃ રજઃ ।

દપયત્યાત્મનો દેહં તદ્યા નાર્યેષુ સૌહૃદમ્ ॥

ભાવાર્થ:—જેમ હાથી પ્રથમ સ્નાન કરી પછી પોતાની મુંઠથી માટી કાઢવ વગેરે ઉપાડી પોતાના સર્વ શરીરપર ફેંકે છે તેજ પ્રમાણે અનાર્થ પુરુષ પોતાના જીવનને નષ્ટ કરે છે ને મિત્રતાનુ કુટ્ટ પરિણામ બતાવે છે. બહુઓ ! ઉપરોક્ત પ્રમાણે મહારાજ વિભી-પણે કહ્યું કે રાવણે 'તરતજ તેમના પ્રતિ ક્રોધમય મુખમુદ્રા કરી તેને મારપીટ કરવા માંડી. ખરેખર ધર્મશાસ્ત્રકારોનું કહેવું સત્ય છે કે મદાધ અને સ્વાર્થી પુરુષો અન્યના હિત-કર વચ્ચેને કદાપિ પણ સાંભળતાં નથી. મહારાજ વિભીષણ કહે છે.

મુનીત દિતકામેન વાક્યમુક્તં દશાનન ।

ન શૂદ્ધન્યકૃતાત્માનઃ કાલસ્ય વશમાગતાઃ ॥

મુલભાઃ પુરુષા રાજન્સતતં પ્રિયદાદિનઃ ।

અપ્રિયસ્ય ચ પથ્યસ્ય વક્તા શ્રોતાચ દુર્લભઃ ॥

ભાવાર્થ:—જેમ તમે નીતિ અને હિતની વાત સાંભળતા નથી તેજ પ્રમાણે કાળવશ બનેલા મનુષ્યો પોતાના વિનાશ સમયે તેમને કહેવામાં આવતાં હિતપ્રદ વચ્ચેના સાંભળતાં નથી. હે રાજન ! એવા પુરુષો સુલભ છે જે સર્વદા મીઠા મીઠાં શબ્દો સંભળાવે પરંતુ અપ્રિય અને પથ્ય અર્થાત્ જે કંઈ સાચેસાચુજ પ્રતાત થતું હોય તેવું કહેનારા અને તેવુંજ સાંભળનારા દુર્લભ છે અર્થાત્ જુજ છે. અતે વિભીષણનું કહેવું રાવણે સાંભળ્યું નહિ ત્યારે તે આ પ્રમાણે કહી બગવાન સમચંદ્ર પાસે ગયો “સ્વસ્તિતેઽસ્તુ ગમિ-શ્યામિ સુખીમવમયાલિના ” તમારે કલ્યાણ થાય ને તમે મારા શિવાય કશું થાવ. વાંચકો ! જ્યારે વિભીષણના હિતપ્રદ વચ્ચેને રાવણે માન આપ્યું નહિ ત્યારે તેની કેવી રિયતિ થઈ તેથી બાગ્યેજ કોષપણુ મનુષ્ય અનભિમ્ન હશે ? નિશ્ચયર પુરુષો સુહૃદને હિત-ચિંતકોની હિતમય વાતને નહિ માની અંે દુઃખી થાય છે. તે પ્રમાણે અભિમનની રાવણે પોતાની રિયતિને દુઃખમય બનાવી અંતે નાશ પામ્યો ! इत्योम्.

સંસારમાં પદાર્થવિજ્ઞાન પ્રગતિ.

હવામાં રેલવે ટ્રેન—હવે કલાકર્ના ત્રણસો માઇલની ઝડપે દોડશે. પચ્ચીસ વર્ષના ચાલુ અખતરાથી મી. બેશેલેટ હવામાં રેલવે ટ્રેન ચલાવવાની અદ્ભુત શોધ કરી છે અને તેને અમલમાં મુકવા માટે પોણા કરોડની ચાપલવાળી એક કંપની ઉભી થઈ છે. આ શો-ધને માટે કરોડો રૂપિયા આપીને તેનો હક્ક લેવા માટે અનેક ધનવાનોએ પ્રયત્નો કર્યા પણ તેમની માગણીઓનો અસ્વીકાર થયો છે. આ રેલવેમાં વીજળીનો હિસ્સો મોટો છે. રેલને પાટા તો રહેવાના પરંતુ તેની નીચે વીજળીના પાયેલા અમુક મિશ્રીન ધાતુના શુંચળાઓ રાખવામાં આવશે અને પાટાના અમુક અંતરે બીજી એવી સુક્તિ કરવામાં આવશે કે જેથી એ ટ્રેન કુદેલી રહેશે અને ગુરત્વાકર્ષણના બંધનથી મુક્ત રહેવાથી તે મહાન વેગથી હવામાં દોડશે અને જ્યારે મરજી પડશે ત્યારે પાટાપર ઉભી રાખી શકાશે. સર ડેવીડ સોમનસ

જેવા પ્રખ્યાત વિદ્યુત શાસ્ત્રીઓ આ શોધ સત્ય હોવાનું સ્વીકારે છે. આ રેલવે બાંધવાના કામને માટે દર માઇલે બાઝ લાખ રૂપિયાનો ખર્ચ થાય છે. મી. બેન્ડેરે એક નાની ચા. ણીશ ટુટની રેલવે બાધી છે. તે સારી રીતે એના ધાર્થી પ્રમાણે ચાલે છે. પુરોષના પદાર્થ વિજ્ઞાનીઓના ખર્ચ અને પુરુષાર્થને ધન્ય છે.

તાલવાળા માથાને માટે વાળ—હવે શોધી કાઢવામાં આવ્યા છે. ટાઇમ્સ પત્રના લખવા પ્રમાણે આ વિચિત્ર શોધનો પ્રયોગ કરનાર હંગેરીની રાજધાની બુડા પેસ્ટનો સેન્ટ સ્ટીવન પોસ્ટીટલના ડા. મેકેલી છે. જ્યાં તાલ પડી હોય ત્યાં પારકા માથાના વાળ ખોપ રીમાં કાણા પાડીને ૧૦૦ વાળ તે ડાક્ટર સામટા સીવી લે છે અને તે પ્રમાણે તેણે એકજ મસ્તક ઉપર પચાસ હજાર વાળ વાવેલા છે. વાળના છેડા તે શીવતો નથી. પરંતુ વચલો ભાગ શીવે છે અને બે છેડા, ઉપર લટકે છે. આ શીવવાના કામમાં ધણીજ પાંતજો સોનાનો તાર દોરા તરીકે વપરાય છે. આ શીવવાના તાર એટલા પાતળા છે કે ૫૦૦૦૦ વાળ શીવવા છતાં ૧ આમથી વધારે સોનું જતું નથી. સીવી લીધા બાદ ખોપરીના અંદરના ખરાબ જતુઓ દવા વિગેરેથી નષ્ટ કરવામાં આવે છે. આ વાળ પછી ખરી પડતા નથી. આવી રીતે સીવણુ કર્યા પછી પ્રથમ પદરેક દિવસ સુધી માથામાં સોજો રહે છે. એક સ્ત્રીના માથા ઉપર તાલ પડી હતી અને તેનાપર પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. તેના માથા ઉપરથી તે વાળો ખરી પડતા નથી.

કોપરાનું સત્વ—એવું છે કે જે માસ કરતાં પણ વધારે શક્તિ ધરાવે છે એમ વિશ્વાસવાન વનસ્પતિદારીઓએ શોધી કહાડ્યું છે. માસને પણ ટકર માંડે એવી બીજા વૃદ્ધિ કરનારી વનસ્પતિની વસ્તુઓ વેચવાની ઇંગ્લાંડમાં કંપનીઓ કાઢવામાં આવી છે. તેમાંની એક બર્મિંગહામ પીટમેન હેલ્થ ટુટની કંપની છે તેની છેલ્લી બનાવટ “રીગવના-અર્થાત્ નાળિયેર અખરોટ વિગેરે કોપરાની જાતોના કોપરામાંથી સત્વ કાઢીને બનાવેલું મિશ્રણ છે. આમાં મૌમાસ બકરાના માસ કરતાં પણ વિશેષ પુષ્ટિકારક તત્વો છે. ધન્ય છે વિશ્વાસવાન વનસ્પતિદારીઓને હિંદુસ્તાનના વતનીઓ પરદેશગમન કરવામાં ત્યાં માસાહાર કરવામાં આવે છે એવો દોષ થાય છે એમ બતાવી પરદેશગમન અટકાવે છે તેના કરતાં આવી આવા શોધો કરી વિશ્વાસમાં આવી વસ્તુઓનું વેચાણ કરવા આ દેશવાસીઓ જાણે તે આ કલાલ થતા જતા દેશની આર્થિક રિવાજ સુધરે પરંતુ શુદ્ધિના ફાંફાં ત્યાં બીજું શું ?

લાકડામાંથી દેશમી વસ્ત્રો.—બનાવવાની શોધ કરવામાં આવી છે. અમુક જાતના લાકડાને પ્રથમ ૫૫ બનાવી તેમાં રસાયણ મેળવીને ગોળ જેવું નરમ બનાવવામાં આવે છે. આ પછી અમુક જાતના છિદ્રોમાંથી તેને પસાર કરતાં તેના દોરાઓ બને છે. આ અમેરિકામાં શોધી કહાડવામાં આવ્યું છે.

દેશપરદેશ સમાચાર.

નામધારી સાધુની રુતા—મુજબમાં મહાસક્ષમી ખાતે એક સન્માસીએ મ. ગોવિંદજી નામના ગ્રહસ્થનું ખુન કરી પોતાની સાધુતા પ્રદર્શિત કરી હતી. તેની તપાસ સેસનજીજી પાસે નીકળી હતી અને સાધુને આરોપી કંચી તેને ફાંસીની સજા કરવામાં આવી હતી. ગેર રજના વસ્ત્રો ધારણ કરી આજકાલ જે લોકો સાધુ બની જાય છે તે લોકો આવી નીચતાના કાર્યો કરે છે. આવા નામધારી સાધુઓનું લગભગ જાવન લાખનું રાજુ આ દેશમાં છે. આ

સાધુઓને માટે આશ્રમ કાઢી તેમને ચારિત્ર્યવાન બનાવી પછી તેમને સાધુ સમજવા જોઈએ, અને તેમની પાસે આ દેશના પરાપકારનાં કાર્યો કરાવવાં જોઈએ.

શોકજનક મૃત્યુ—ડી. એ. વી. કેલેજના ભૂતપૂર્વ પ્રીન્સીપાલ મહાત્મા હંસરાજજીના વિદુષી ધર્મપતિનો દેહાંત થયો છે તે જાણી લેણો શોક યાવ છે. મહાત્મા હંસરાજજી જેવા ધર્મચરિત્રને આ દુઃખ આવી પડ્યું છે તેથી તેમને કેટલાંક ધાર્મિક કાર્યો કરવામાં અડચણ આવશે પરંતુ તે મહાપુરુષ ધૈર્યવાન છે જેથી ધાર્મિક કાર્યો કરવામાં દ્રઢજ રહેશે. પરમાત્મા તેમને ધૈર્ય પ્રદાન કરે.

સ્ત્રી કેળવણી અર્થે દાન-વીશનગરના નાગર ગ્રહસ્થ રા. લક્ષ્મીચંદ જમનાદાસે પોતાની પુત્રી પાર્વતી બાદના દેહાંત નિમિત્તે તેમની ચાદગીરીમાં રૂપીયા દોઢ લાખની રકમ જીદી કાઢી છે અને તે સ્ત્રી કેળવણીની વૃદ્ધિ અર્થે વાપરવામાં આવશે. ધન્ય છે આવા દાન વારિને કે જેઓ પોતાના ધનનો સદુપયોગ કરી શકે છે.

યુરોપમાં ભારે લડાઈ સળગી છે. ઓસ્ટ્રીયા અને સરવીયાના પ્રદેશોમાં વીરોધ ઉભો થયો છે. આને અગે જર્મની ટ્રાન્સ રશીયા અને ઇંગ્લાંડ જેવા મહોટાં રાજ્યોએ તેમાં ભાગ લેવા છે. આ લડાઈએ મોટું ભયંકર સ્વરૂપ પકડ્યું છે. પરમાત્મા આપણા શહેનશાહને સર્વ પ્રકારની કૃતેહ બહે.

રશીયાના ઝારની જાહોજલાલી—રશીયાના રાજની માલકીના તેની ખાનગી શહેનશાહતમા ૧૦૦ મહેલો છે જેમાંના ૫૦ તો તેમણે પોતે બીલકુલ જોયા નથી અને ૨૫ તો બહારથીજ જોયા હશે. એ મહેલમાં ૩૨ હજાર નોકરો છે અને તેમના પગાર પાછળ દર વર્ષે ૮ લાખ પાઉડનો ખર્ચ કરવામાં આવે છે. તેમના ખાનગી તબેલાઓમાં પાંચ હજાર ઘોડા તથા પચાસ હજાર ટેરો છે.

સ્ત્રીચોતુજ રાજ્ય—રશીયામાં આવેલા ખેસ જુકો વીશાટસમાં સ્ત્રીચોથી રાજ્ય આવે છે. આ રેટના તાબામાં સાત ગામ છે અને દરેક ઉપર એક સ્ત્રી અમલદાર છે. આ રેટમાં સ્ત્રી માછએટ, ધર્મોપદેશક તો સ્ત્રીઓ, લરકરી સોપાનઓ પણ સ્ત્રીઓ, કાગળો વહેંચવાનું તથા શાક ભાજી દુધ વિગેરે વેચવાનું કામ પણ સ્ત્રીઓ કરે છે અને કોઇને ફરીયાદ કરવા હોય તો તેણે સ્ત્રી વકીલને ત્યાં જવું પડે છે. આતે કામર દેશ કહેવાય કે અન્ય ક્યાં ?

વૃદ્ધ લગ્ન—બારસી લાહટ પાસેના ઉરમાનાબાદ ગામમાં નવ વર્ષની છોકરીના ૬૫ વર્ષના વૃદ્ધ સાથે છોકરીના મામાએ લગ્ન કરવાનું નકી કર્યું હતું. આ લગ્નથી મામાને નાણાની મોટી રકમ મળવાની હતી. આણું લગ્ન મુંઝામુંઝી કોર્ટ અટકાવ્યું છે. દયા ધર્મને માનનાર હિંદુઓ છોકરીઓને વેચી શા માટે ઘાતકી પણાતો આરોપ પ્રહસ્ય કરે છે ?

શોક સમાચાર—આપણા બ્રાહ્મણધર્મ માસિકના વ્યવસ્થાપક રા. રા. જગન્નાથ જગન્નાથ રાવળના ચિરંજીવી કીકાભાઈનો તા. ૭-૮-૧૯૧૪ ને શુક્રવારને દિવસે પરલોક પાસ થયો છે તે જાણી સર્વ કોઇને શોક થયા વિના રહેશે નહિ. આ છોકરાના માતા પિતા બન્ને તપોધન બ્રાહ્મણ જાતિના દ્વિતૈથી છે. પરમાત્મા બન્ને ધર્માત્માઓને ધૈર્ય ધારણ કરવાની શક્તિ પ્રદાન કરે અને મૃતક આત્માને શાન્તિ આપે.

ગ્રાહકોને વિનંતિ.

વિચારશીલ ગ્રાહકો ! આપ સમજુની સેવામાં સવિનય નિવેદન કરું કે પરમા
કૃપાથી માસિકતુ કાર્ય ચારી રીતે ચાલતું થયું છે અને આપ સુદ તરફથી તેને માટે
દ્વારા સતોષ દર્શાવવામાં આવે છે તે માટે હમે આપના આભારી છીએ. માસિકને નીચે
રીતે કાઢવા માટે પણ હમે કારોષ કરી રહ્યા છીએ અને તેનું પણ પરિશ્રમ
સંતોષજનક આગ્યું છે તે આપ સર્વ જોષ રાક્ષતા હશે; વળી લેખોમાં પણ પ્રનિદિત અને
રતા અને સારગર્ભીતતા વધતી જાય છે અને હમે થોડા સમય પછી એક સાગ માસરને
દાએ અને રસિક અને મનોરંજક વાર્તા આ માસિકને માટે લખાવવા ધાર્યું છે પરમાત્મા
દરેગે તો હમારી તે ધારણા પણ પાર ઉતરશે આ સર્વની સંપૂર્ણ રીતે સિદ્ધિ
થવાનો આધાર આપ સજ્જનો પરજ છે એટલે કે આના ગ્રાહકો વધે રી તેમનું અને પોતાનું
લવાજમ નિયમસર ભરી દેવું જોઈએ હમારા કેટલાક વિચારશીલ ગ્રાહકોએ તો
પ્રથમથીજ લવાજમ આપી હમને સદાયતા કરી છે તેને માટે હમે તેમના અનુમત્તી
છીએ હવે અતમા હમારી આપ પ્રતિ એજ વિનંતિ છે કે હમે લવાજમ વધુ લેવા માટે
વી. પી. દરવાનું શરૂ કર્યું છે અને આ અંક હમારા કેટલાક ગ્રાહકોને વી. પી. થી
મજશે અને તે પછી પણ જેનાં લવાજમો નહિં આવ્યાં હોય તે સર્વને બીજા અંકો વી.
પી. થી મોકલવમાં આવશે. પ્રિય બંધુઓ ! આપ તે અંક સ્વીકારી તેના લવાજમના પૈસા
પોષ્ટવાગાને ભરી દેવા કૃપા કરશે જેથી આ માસિકના પોષ્ટજના પૈસા થયા જાય નહિં અને આ
ધાર્મિક કાર્ય, વિના રૂકાવડે ચાલે. મારે મણી દીલગીરી સાથે જણાવતું પડે છે કે કેટલાક
વી. પી. પાછા મોકલે છે પરંતુ હવે પછી તેમ કરવામાં આવશે નહિં એટલુંજ નહિં
પરંતુ વી. પી. સ્વીકારાઈને બીજાં નવાં ગ્રાહકોના નામો હમને ઉપગ્રાહ્ય થશે આ મા-
સિકતું વર્ષે ચેત્ર માસથી ગણવામાં આવ્યું છે જે મેં આપને પ્રથમથીજ જણાવ્યું છે અને
હમણાં જે લવાજમ લેવામાં આવે છે તે ચેત્ર શુદ્ધ ૧ થી તે આગામી ફાગણ વદ અમાવાસ્ય
મુધીનું સમજવું. આદર્શ વિગતિપર આ માસિકના ગ્રાહકો અવરય ખાન આપશે એવી
આશા છે. જે લોકો ગ્રાહકો રહેવા ન માગતા હોય તેમણે હમને પ્રથમથી લખી મોકલવું જોઈએ
જેથી પોષ્ટજનો ખર્ચ થયા કરવો પડે નહિ. ગ્રાહકોનાં ટેકાણાનાં લીસ્ટે હમે હવે પછી છપા-
વવાના છીએ માટે જેમણે પોતાના ટેકાણામાં કાર્ડ ફેરફાર કરવાનો હોય તેમણે પોતાના ગામનું
નામ, ટેકાણું તથા પોષ્ટ હમને સત્વર લખી મોકલનાં. જે લોકોને ગાણક નિયમસર ન મળતાં
હોય તેમણે હમને સત્વર લખી મોકલવું. જે મદ્યગોએ હમને નવા ગ્રાહકો કરી આપ્યાં છે
તેમનો હમે આગાર માનીએ છીએ. નવા ગ્રાહકોને ગૃ. ચેત્ર શુદ્ધ ૧ થી ગ્રાહક ગણ્યા છે
અને તેમને ગ્રાગણ અંગે મોકલી આપ્યા છે જે નવા ગ્રાહકોને ન મળ્યા હોય તેમણે હમની
પામેથી મંગતી લેવાં.

જોરીસ.
દયાદીપ દત્તાત્રયનો મોગો
સૌથીજમ્મી—મુંબાઈ નં. ૪

સેવક.
છગનલાલ જગન્નાથ
અવરયાપક, અમલગુ પાં.

જ્યારે સૂર્યોદય થશે !

(મરાઠીમાંથી અનુવાદક સૌ. પ્રિયમતિ શુક્લ)
એક અપ્રતિમ નવીન મનોરંજક અને બોધક

નવલકથા.

સામાજિક સુધારણા, ઈંગ્લેન્ડીયોનાં ખુશીઓ, પછાત વર્ગોનો ઉદ્ધાર, અને ઠળાકૌશલ્યની ઉન્નતિ એ આ નવલકથાનાં ઉત્તમોત્તમ વિષયો છે.

જ્હાર પડી ચુકી છે.

કોમલ કાચુ પૂરું રૂ. ૦૧ પાકુ પૂરું રૂ. ૦૧૧ પોસ્ટેજ જુદું.

મળવાનું ટેકાણું.

સૌ પ્રિયમતિ શુક્લ ચીખલવાડી, મુબાઇ

મણીવાલ ટી. મોદી.

સીધીગલી, ગીરગામ—મુંબાઈ

દરેક જાતની નાની મોટી ટોપીઓ.

હમારે ત્યાં ઝીક-ચગકની સાચી અને ખોટી ટોપીઓ જથ્થાબંધ બનાવવામાં તથા જથ્થાબંધ અને છુટક વેચવામાં આવે છે વીલાયતી ટોપીઓ પણ હમારે ત્યાં રાખવામાં આવે છે ઝીક ચગકનાં પોવર્કાં તથા ડેસો પણ ધણી ઉત્તમ પ્રકારનાં બનાવવામાં આવે છે હમારે ત્યાં ઠગાવવાનો લેશ માત્ર ભય નથી બહારગામથી મળાવનારાઓના ઓર્ડરો ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવશે

જેકીસન શિવસાલ.

હા બર નપુરી ભાગીળ-મુસ્ત

તૃતીય તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્ફરન્સના ફોટાઓ.

પાટણમાં ભરાયેલી ત્રીજી તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્ફરન્સ સમયે પધારેલા પ્રતિનિધિઓના ફોટો ધણી સુદર રીતે લેવાયો છે તેની કોપીઓ તૈયાર થઈ ગઈ છે અને તે સપ્તાહબંધ ખપવા માંડી રૂ. દસે ધણી થોડી નકનો બાકો છે માટે જમને જોઇએ તેમણે નિમ્નલિખિત સંસ્થાઓથી સત્વર મગાવી લેવી કોમલ રૂ. ૧) પોસ્ટેજ તથા વી. પી. ખર્ચ જુદું

હા સીધીગલી-મુંબાઈમાં
ફોટાઓના માગો મુબાઇ

નં. ૪

છગનસાલ જગન્નાથ.

ભવરયાપક, બ્રાહ્મણધર્મ

ધોળકાના

સુપ્રસીદ્ધ વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કહાનજી

રામબાણુ દવાઓ. ખાસ પરેજ નથી.

તાવની રામબાણુ દવા

રૂ. ૧૦૦) ઇનામ વાળા.

હાડો, એકાતરીઓ, ચોથીઓ, ઉનો, ટાઢીઓ, અમારી દવાથી ના ઉતરે તો, લીધેલા પૈસા પાછા આપીયુ. કોઈ શખ્સ એમ સાબીત કરી આપશે કે વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલની દવાથી-ચોથીઓ તાવ ના ગયો તો તેને રૂ. ૧૦૦) ઇનામ આપીયુ. ગોળી પક ની ડબ્બી ૧ ની કિંમત રૂ. ૨-૦-૦

શક્તિ મંજીવન.

શરીરના તમામ અવયવોને શક્તિ મંજીવન તાકાત લાવી મળ્યુત કરે છે. ગયેલું પુરતવ પાછું લાવી આપવામાં, રમરશ્વશક્તિનો અને આખા શરીરની ક્રાંતિનો તેમજ બળનો વધારો કરવામાં શક્તિ મંજીવન રામબાણુ છે. બરડાની ઘાટ, કમરનો દુખાવો, પગનું કળતર, છાતીનો દુખાવો, તરત મટાડે છે. ગોળી ૧૦૦ ની ડબ્બી ૧ ની કિંમત રૂ. ૨-૮-૦

પરમીયાની રામબાણુ દવા.

આ દવા તમામ જાતના પરમીયા મટાડે છે. થતી બળતરા. અને આલ્સ પર (રસી) બંધ કરે છે. સોજો ઉતારે છે. દીપે દીપે આવતો પેસાળ સાફ આવે છે. કળતર અને પેડુનો દુખાવો મટાડે છે. ડબ્બી ૧ ની કિંમત રૂ. ૨-૪-૦

વૈદ્ય ગિરિધર.

વૈદ્ય ગિરિધર એ નામનું પુસ્તક માત્ર સાડાચાર આનાની દીકાટ ખીડવાથી તમામને મુક પોસ્ટથી મોકલવામાં આવે છે. તે પુસ્તક વાંચવાથી દરેક માણસ જાને વૈદ્ય કરી શકે છે

ધાતુ વિકાર.

ધાતુ વિકાર નામનું પુસ્તક એક કાર્ડ લખનારને મુક્ત મોકલવામાં આવે છે.

વૈદ્ય. શા. ગીરધરલાલ કહાનજી.

મુ. ધોળ કા હાલ્લા અદવાદ.

ॐ

ब्राह्मण धर्म.

Brahmin Dharma.

मनुवाक्य. (अ ११)

यत्किञ्चिदेनः कुर्वन्ति मनोवाद् मूर्तिभिर्जनाः ।
तत्सर्वं निर्देहन्त्याथ तपसैव तपोयनाः ॥ २३१ ॥
तपसैव विशुद्धस्य ब्राह्मणस्य दिवौकसः ।
इज्याश्च प्रतिगृह्णन्ति कामान् सर्वर्षयान्ति च ॥ २३२ ॥

पुस्तक ५.]

स्थापित, स'वत १९७०.

[अ'क ७.

स'पाईक,

म. प्रहलादल सेवकशम. भु. सिद्धपुर.

—

०५५२५५५५,

छगनलाल जगन्नाथ रावण. भु'भाई.

—

वार्षिक लवाजम ३. १-०-० पोष्टेज सहित.

अत, ५०८

कार्यालय (ओरीस)

सीधीमलीने नदि, मझाडीमे इवागामना भागाभा. भु'भाई नं. ४

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા.

(શુદ્ધ ભાષાંતર ઉપરાંત તાત્વિક બોધ માટે પુસ્તક)
વ્યાખ્યાન સહિત.)

આ એક ખરે સિદ્ધાંત છે કે ધર્મગ્રંથો તથા તત્ત્વ વિવેચનનાં પ્રકરણોનો કેવળ પાઠ પડી જવા કરતાં તથા અર્થ અને તાત્પર્ય સમજીને પાઠ કરવાથી વિશેષ ફળ છે. શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા જેવા પુસ્તકને માટે તો તે બહુ જરૂરનું છે અને તેથીજ અમે શ્રીશંકરાચાર્યવાળું ભાષ્ય તથા શંકરાનંદે નીચકંઠ અને શ્રીધર વગેરે પંડિતોનાં વ્યાખ્યાનોપર સક્ષ રાખી તત્ત્વ વિવેચનો એક પથ અંશ ન જવા દઈ આ સ્વતંત્ર વ્યાખ્યાનવાળું પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. આત્મ શ્લાઘાથી નહિ પણ સત્ય વાત પ્રસિદ્ધિમાં મૂકવાના આશયથી અમારે કહેવું પડે છે કે શાસ્ત્રીય વિષયોમાં બિલકુલ નહિ ખેડાયેલી ગુજરાતી ભાષામાં આજસુધી ગીતા શાસ્ત્રના મૂળ વિષયમા પ્રવેશ એવું આ સિવાય બીજું એક પણ ગીતાનું પુસ્તક બહાર પડ્યું નથી.

આ પુસ્તકમાં પ્રત્યેક શ્લોકના અર્થની સામે વ્યાખ્યાનમાં તે અર્થનું વિશદીકરણ, તેમા આવતા આલેખોના સરસ અને સચોટ સંમાધાનો તથા ઉગ્ર ભાવાર્થો આપવામા આવેલ છે, જેમાં પ્રસંગોપાત યોગશાસ્ત્રની પદ્ધતિ તથા ન્યાયશાસ્ત્રના અનુમાનાદિ વિષયો પણ સમજાવેલા છે; એટલુંજ નહિ પણ જે જે શાસ્ત્રના વિષય નવા નવા આવેલા છે ત્યાં ત્યાં તે ઉપયુક્ત અર્થો ગોઠવેલા છે. આદર્શ જીવો તેની વાક્યરચના ઘણી સરસ છે. દ્વંદ્વોમા દરેક અધિકારીએ આ પુસ્તક અવશ્ય મનન કરવા જેવું છે. ક્રિ.મં. શ. ૪ ચાર. ૩૬ કેમી આઠ પેન્ડ સગ્રમ ૮૦ શર્મ. પુર્વ પાકુ. આત્મકનિમદ ઔપધાય-માથી શ. ૬ ૭ની દ્વા એક સામરી ખરીદનારને મેટ.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

જામનગર-દાહ્યાવાડ.

***** ब्राह्मण धर्म. *****

अध्यापनमध्ययनं यजनं याजनं तथा ।

दानं प्रतिगृह्यैव ब्राह्मणानामकल्पयत् ॥

ભાવાર્થ—જે મનુષ્ય શેઠ અધ્યયન કરે છે તથા ખીલને કરાવે છે, યજ્ઞ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે.

ઈશ્વર આર્થના.

नित्यो नित्यानां चेतनश्चेतनानामेको बहूनां यो विदधाति कामान् ।

तमात्मस्थं येऽनुपश्यन्त धीरास्तेषां शान्तिः शाश्वती नेतरेषाम् ॥

કંઠ, ૬ । ૧૩ ॥

ભાવાર્થ—હે સર્વવ્યાપક પરમાત્મા ! સંસારની નિત્ય વસ્તુઓના પણ આપ નિત્ય છો, સંસારની ચેતન વસ્તુઓના આપ ચેતન છો, સંસારની સર્વ કાર્યોના રચનાર આપ એકલાજ છો. હે પરમ સામર્થ્યવાન પ્રભુ ! જે ધીરવીર પુરુષો આપને પોતાના આત્મામાં સ્થિત દેખે છે તેમને સર્વદા શાન્તિ થાય છે. સંસારની માયામાંજ રમ્યમાણ પુરુષ તારા પરમ શાન્તિદાયક પદને પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી.

પુસ્તક ૫ મું.]

આર્ધિન, સંવત ૧૯૭૦.

[અંક ૭ મો.

વિષયાતુકમણિકા.

૧ કાવ્યકુંજ. ૧૩૦	૬ તપોધન બ્રાહ્મણ અને તેમનું કર્તવ્ય. ૧૪૦
૨ તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિ, આગામી દીવાળી યથાર્થ રીતે ઉજવશે કે મોમણ દેવે અધારજ ? ... ૧૩૩	૭ શ્રી સગ્ગન શતક. ... ૧૪૫
૩ મિશ્રિત યુવન... .. ૧૩૬	૮ ૭ ગામના તપોધન બ્રાહ્મણોમાં કર્તવ્ય પ્રચાર. .. ૧૪૬
૪ શ્રીસરક્ષણ ૧૩૮	૯ સંસારમાં પદાર્થ વિજ્ઞાન પ્રગતિ... ૧૪૮
૫ તપોધન બ્રાહ્મણ બોડીંગ રડુલની કમીટીના સભાસભાના પત્રો ... ૧૪૦	૧૦ દેશપરદેશ સમાચાર .. ૧૪૮
	૧૧ લવાજમની પહોંચ, બાહેર ખર્ચર વિગેરે ૧૫૧

કાવ્યકુંજ.

પૂછું મારી જ્ઞાતિ તળા લીઢરો હું પ્રેમ યકી,
આપો શું જવાપ મને એજ મારે જાણવું.

(ગતાંકથી ચાલુ)

નહાના એક દ્વારમાંથી હાથી ગયો ! ‘ હુ મહારાજ ’
અટકતાં પૂંછ તેનું સહેજે હાથ આવીયું !
એવા કાયદા કાનુનો નિત્ય હાથ ધરી બેઠા,
જ્ઞાતિના પટેલપર આમંત્રણ કહાવીયું ! !
શા માટે એ આવે તહી ? કહ્યા મળે ન કાંઈ !
નિયમમાં રેવું કારાગ્રહને પ્રમાણવું. ! પૂછું મારી.

પ્રભાકરનો ઉદય ! પ્રથમ પ્રમુખ સ્થાને !
જ્ઞાતિરૂપ બોમ મહીં ભેઈ સહુ ભગતાં !
વજ્રતિ થતાંજ સહુ એકદમ ચોંકી બિડ્યાં !
અને લેટ્યાં ! થોડી ઘણી જૂદાઈ ને રાખતાં;
સવણના બ્રાત સમ ઉઘણથી બ્રાતાઓને !
પ્રકાશ ફેલાયા છતાં શા માટે ય ભગવું ? પૂછું મારી.

બારમાસતણી મોટી મહેનતનું ફળ ઝોવી,
પરિવહમાંહી ઘણા પ્રેમથી સીધાવતાં !
લાપણુ લઈને દઈ પ્રેમ યંત્ર પાસ રાખી—
વિચારના તારમાંથી શુંચવણી કાઢતાં;
મજબુત અને સાફ વસ્ત્રને બનાવી થકે,
છતાં કેમ ઘટે ભાઈ ! હુખને નિભાવવું ? પૂછું મારી.

ફેળવણી પામી જ્ઞાની બની ને
સુખ નિજ સ્વાર્થ મહીં કદી નવ સચતા !
અમને ઘણીજ આશા તમારા સુજ્ઞાન તણી !
આપો કૃપા કરી ! જ્ઞાન પ્રેમ ઉરે લાવતાં;
કરીને પ્રચાર નિજ જ્ઞાન દીપને દીપાવી !
તિમિરને ખડાર કેમ હાંકી નવ કાઢવું ? પૂછું મારી.

સાતના વગાડીબાર દેહને ખુવાર કરે !
જ્ઞાતિકાજ એવા થોડા ભાગતાં ભજાય છે !

જ્ઞાતિની ન દરકાર ઉરમાં જરાય રાજે !
 છતાં 'મારી જ્ઞાતિ' નામ સુખથી જોલાય છે; !
 સમજને ભૂલી જાય ! એવા લણુનાર પાસ.
 વટે વ્યાસ તારું જ્ઞાન શી રીતે નિહાળવું ? પૂછું મારી.
 વયોવૃદ્ધ થતાં જેનું અંગ કંઈ જીર્ણ થયું !
 યુવાવસ્થા જ્ઞાતિકાજ ધરે પ્રેમ લાવીને !
 કામ અતુલીત કરે ! બાંઠ બેસ ઘણી કરે !
 ધન્ય ! એવા નર જેણે જાતને શોભાવી છે !!!
 રવામી રામતીર્થ કહે પ્રેમ ત્યાં ન હોય શ્રમ !
 એ વચન સત્ય ઠર્યું ! આપને ઠરાવવું ? પૂછું મારી.
 વાણી કરને નયન મળે તે સમય પણ
 બહુ બહુ સ્નેહ સાથ મળી પછી ભૂલતાં !
 હૃદય સંલગ્ન થાય ! અલેદનો વાયુ વાય !
 પ્રેમ જોલા મહીં એક સાથ જોઉં બુલતાં !!
 પ્રતિજ્ઞા હૃદય સાથ ! તે સમય ક્યાં પછી
 કેમ નવ ઘટે એક વચન નિલાવવું ? પૂછું મારી.
 અવતારી શ્રી રામ અને વસુજન્મ લિખ્ત તણા !
 ગુણ અતિ ગાતાં નવ ગુણ ઉર આવતા !
 પાળતાં વચન એક ! ટેકથી જીવન ભર્યું !
 હૃદય ઉપજે છે હજી સ્નેહથી સંભારતા;
 પણ ગુણ તેના નહિ જોઈએ હમારી પાસ !
 પોપટની પેઠે સદા નામજ સંભારવું ? પૂછું મારી.

*

*

*

કંઈ થયું ! કંઈ થશે ! થશેજ થશેજ ખરું !
 વૃથા નહિ જાય ! મહેનતનું પરિણામ જે,
 માટે ન નિરાશ બનો ! સુવિચાર સદા ગૃહો !
 મહેનતુને સહાય કરે કર્મણા નિધાનતે;
 પણ આશા હૃદયમાં થાય બહાલા ! જ્ઞાતિજનો !
 ચોથી પરિવટ તારું દશ્ય ક્યાં નિહાળવું ?
 મળે એ પ્રસંગ સુભ વિભુની સુ કૃપા થતાં !
 પ્રીતી નહિ ડરી જઈ ! દર્શન દીપાવવું !!!

વસન્તાત્મજ—વીસનગર.

તપસ્વિયોને સૂચના.

(લેખક:—શંકરલાલ શુક્લાબરાય રાવળ. સુ. ૬૬૨)

(રાહ-ગગલ.)

સદાકૃત^૧ કે લીધે ઘર જાન જાતી હોતો જાને દો,
 સુશીખતપર સુશીખત સીરપે આતી હોતો આનેદો. સદા૦

ધર્મ^૨ ચેહી અટલ જાનો તપોધન જ્ઞાતિકે રત્નો,
 પર સ્વાર્થ કે કાર્યો મેં સુદૃઢ હોકે કરો યત્નો. સદા૦

બુઝાઓ જ્ઞાતિકી તૃષ્ણા પીલાકે અમૃતમય પાની,
 હમારી દુર્દશાકો દેખકે કયો ન હો હમે ગ્લાની. સદા૦

કહાં થા સ્થાન સુનિઓકા કહાં પર અખ હમ રહેતે હૈ,
 યુરી સોખત યુરી સંગત જાદીન^૩ હોતી હમારી હૈ. સદા૦

હમારે જાહોતસે લાઈ રહે હમસે અલગ હોકર,
 મગર^૪ હમ કુચ્છ ન કરતે હૈ સીરફ દીલકો દુઃખાતે હૈ. સદા૦

પડે કયો નીદમે ગાફીલ^૫ સફર અખ હોનેવાલા હૈ,
 જો કરના હૈ સો અખ કરલો અગર વો કાલ^૬ આતા હૈ. સદા૦

જાહાઓ ધર્મ મર્યાદા સુનાઓ સત્યકી વાર્તા,
 સફલ હોવે જીવન હમરા વૃથા ન દીન શુભરી હો. સદા૦

સુનો ખ્યારે પરમ સત્જનન યદિ કુચ્છ ખ્યાલ હૈ દીલમે,
 તપોધન નામ કે વાસ્તે ધરો હીમત અછગ મનમે. સદા૦

પરસ્પર સુખ મીલો લાઈ ધર્મ પ્રચાર કરને કો,
 સનાતન વેદકા મારગ હરેકે જાપેજ જોલાને દો. સદા૦

સ્વજ્ઞાતિ હિતકે અર્થે કરો કુરંબાન કાયાકો,
 હમારે શ્રેષ્ઠ સુનિઓકા અસલ ગૌરવ દીખાનેકો. સદા૦

તપોધન પ્રાણી જ્ઞાતિ, આગામી દીવાળી યથાર્થ રીતે ઉજવશે !

કે

(સો ૧૦૦ મણુ તેલે અંધારૂં !!!)

(લેખક—કેશવલાલ મોતીલાલ દાકર. માંડવી—સુરત.)

વિદ્વાન વાચકૃદ ! આયુષ્યક્રમમાં, અનેક દીવાળીઓ આવી, અને ગઇ. કેટલાકનું માનવું એમ થાય છે કે, આયુષ્ય તેટલાં વર્ષ ઓછું થયું, અને મરણ સમીપ પહોંચ્યા બદલ હર્ષને બદલે શોક થયો ! ! આ માન્યતા—આ કલ્પના—કેવળ અનાર્થ છે. ! ! તો પણ, જે જીવન ફક્ત હુદ્ડ ઉદર નિર્વાહાર્યેજ વ્યતીત થાય છે,—જે જીવન ફક્ત પોતાનાં સ્ત્રી-સંતાનોનાજ પોષણથી સંતોષાય છે, અને જે જીવન, કુવાના દેડકાની માફક, ફક્ત અમુક નિર્ણિત કરેલા ક્ષેત્ર મર્યાદાની પેલીપાર પહોંચવાની દરકાર પણ ભાગ્યેજ કરે છે, તે જીવન જીવન—તે સ્વાર્થમય જીવન—તે પ્રમાદી જીવન—તે પશુવત્ જીવન,—એ ખરું જીવન નહીં, કિંતુ મરણજી માનવાનું છે ! ! જગતને મનથી, તે જીવન અને મરણ, એ સરખુંજ છે. ! ! પરંતુ, જે જીવનમાં અનેક અન્ય જીવનોનો સમાવેશ થાય છે,—જે જીવનની વિશ્રુતિ અનેક આશ્રિત જીવનોમાં એક સરખી વહેંચાય છે,—જે જીવન ઉપર અનેક નિરાશ્રિત જીવનોનો સર્વોપરિ હક રવીકારાય છે,—જે જીવન ‘સ્વમય’ મટીને ‘સર્વમય’ બનવામાં સાર્થકતા સમજે છે,—અને જે જીવન આખિ વસુધાનેજ સ્વકુટુંબવત્ લેખે છે,—તેજ ખરું જીવન છે,—તેજ સાચું જીવન છે,—તેજ જીવન પરમાત્માને પણ પ્રિય છે,—અને તેજ જીવનનું સ્થૂળ મરણ, એ જીવન કરતાં પણ વધુ ઉજવળ છે,—વિશેષતર દેદીપ્યમાન છે ! ! આવા પ્રકારના જીવનને મનથી તો, જે જે દીવસોએ કંઇપણ પરાપકારનાં કૃત્ય યાદ શક્યાં હોય, તેટલાજ દીવસોને ફક્ત, ખરા જીવન રૂપ ગણાય છે ! ! બાકીના દીવસો, એતો, કેવળ વિદ્ય જીવનરૂપ કિંવા મરણ રૂપજ માને છે ! ! પરાપકાર પરિશ્રુત જીવનને તો, વ્યતિત થએલાં વર્ષોને ગુમાવ્યા જેવાં ગણવાનો—કિંવા તેટલો આયુષ્યક્રમ એજ ગયો એમ માનવાનો અવકાશજ નથી ! ! જીવમાત્રને આત્માનુભવ મેળવવાનો હોય છે. ! જન્મે જન્મે તે આત્માનુભવ સંપૂર્ણ કરવાનો હોય છે ! લક્ષ ચોર્ધાશી મેનિવાદમાં પણ, એજ સિદ્ધાંત સમાએલો છે ! આત્માનુભવ સંપૂર્ણ થતાંજ, ‘કૈવલ્ય’ પ્રાપ્તિનો સંભવ રહે છે ! આર્થધર્મની ઉત્કૃષ્ટતા અને વેદાન્તજ્ઞાનનું રહસ્ય, આમ ઉપદેશે છે. કહેવાઘો કે, દેશહિત—લોકહિત—અને આત્મહિત, અર્થે વ્યતિત કરેલાં વર્ષોને વિદ્ય જીવન ગણીને, તેટલો આયુષ્ય ઓછો થયો, એમ મનાવવું એ વાણીનો વિપરિત અર્થ છે.—પરાપકારને પદચ્યુત કરવા જેવું છે—અને આર્થધર્મનો સિદ્ધાન્તને ઉલ્લટાવી નાંખવા જેવું છે ! કથવાની જરૂરજ નથી કે, તપોધનપ્રાણીસૃષ્ટિ પૈકી જે જે મહાનુભાવોએ આવા સાત્ત્વિક જીવનમાં વર્ષો વ્યતીત કર્યાં છે,—આમ આનંદમય વૃત્તિથી, અનેક દિવાળીઓ આવેલી,ને ગયેલી જોઈ છે, તેમને મનથી, તેટલો આયુષ્ય ઓછો થવાની કલ્પના સરખી પણ અસ્થાને છે ! ગત વર્ષોનાં દીવાળી પરં વિશે, આટલો વિચાર કર્યા પછી આગામી દીવાળી પરત્વે બે બોલ બોલીએ.

૨. એતો સુવિદિત વાત છે કે, દીવાળીના પર્વમાં આયોર્વર્તનાં આયાળરૂઢ સર્વ સ્ત્રી પુરુષોનાં હૈયાં એક સરખાં દર્પિત બની રહે છે. (આજ મારે દીવાળીનો દીન છે.) એમ ક્યવું, એ આપણા આનંદની પરમાવધિ દર્શાવવાની સામાન્ય લેક્ષિકા છે. દીવાળી ઉપર વ્યાપારી વર્ગ પોતાના નફોટાટાનો હિસાબ કરે છે, તથા વાણિજ્યપથમાં, જનસમાજને યજ્ઞેલા લાલહાનિનું તારણ કાઢે છે. ! તેમજ આપણે પણ, આખર યત્ના વર્ષમાં કરેલાં આપણાં સારાં મઠાં કર્મોનો સાર ખેંચવો પડે છે. અને ગ્લાતિના સુરંગનોએ સમાજ સેવાનો સરવાળો કરીને, વિચારવું જોઈએ કે, જે ગ્લાતિમાં જન્મ લીધો છે, તેને દીપાવવા, -તેને ઉત્તર કરવા, અર્થે કેટલું કેટલું પ્રયત્ન કરી શક્યા છીએ ! તથા તે પરત્વે શિયળતા જણાવવાનાં, દિગુણિત ભાવે ખંતથી ખંગવાળવા પ્રયત્નશીલ થવું પડે છે. !

૩. એ તો અતુલવસિદ્ધ વાત છે કે, દીપાવળીના પર્વમાં લોકો દારખાનું સળગાવે છે. દારખાનું એ ગંધક, સુરોખાર અને પોટાશ ક્લોરેટનું મિશ્રણ છે. તે તે દ્રવ્ય સળગવાથી અમુક અંગે હવા શુદ્ધ થઇને, વાતાવરણમાંના કેટલાક વિકારો દૂર થાય છે. મોટાં શહેરોમાં શહેરો સુધાર્થી (સ્થુનીસીપથ) ખાતાંઓ, મહામારી જેવા સ્પર્શજન્ય ક્રિંવા ઉડતા વ્યાધિઓ વખતે ડામર અને ગંધક, સ્થળે સ્થળે, સળગાવે છે, તે પણ એટલાજ હેતુથી હોય છે. આર્થ સંસારના આદ્યપુરુષોની બુદ્ધિમતાને હજારો ધન્યવાદ પડે છે, કે જેમણે, પોતાની ભાવિ પ્રજાને આમ રમત ગમતમાં પણ પરોપકાર અને પરમાર્થના પદાર્થપાઠ શીખવાનું ગોળ રાખ્યું છે ! ! મુઠીભર સામે રાંધી ખાઇને, કેવળ વસ્ત્રક ધારીને તથા પર્ણકૂટીમાંજ નિવાસ કરીને, આત્મોત્તરિમાજ સતત મંડ્યા રહેનાર ઋષિ-મૂનિઓના સમયમાં, ત્યારે, જીવનનિર્વાહ સહજ શ્રમસાધ્ય હતો, ત્યારે પણ, ભાવિપ્રજાને પરોપકાર અને પરમાર્થના પાઠનું શિક્ષણ મળે, તેવી યોજના, રહસ્યપૂર્વક, રચી રાખવાની આવશ્યકતા હતી. તે આ વીસમી સદીના, સુધારાના અને પ્રગતિના જમાનામાં, ભયંકર દુષ્કાળ જેવી મોંઘવારી અને કાંઈક શ્રમ સાધ્ય જીવન કલહના કાળમાં, આપણી ભાવિ સંતતિના સંરક્ષણ અર્થે કાર્ય શુદ્ધિપૂર્વકનું સંઘટન રચી રાખવું એ આપણી ગ્લાતિના અગ્રસરોનું પરમ-પવિત્ર અને પ્રથમ કર્તવ્ય છે.

૪. એ તો જગપ્રસિદ્ધ વાત છે કે, દીવાળીના પર્વમાં જનસમાજ, મિષ્ટબોજન કરે છે, અને મગવા આવનાર રોહિ સંબંધી જનોને શુભ શુક્લ અર્થે, મીઠાઇ અર્પણ કરે છે. સુખાવસ્થાના સમયમાં તથા રિક્તસિદ્ધિની રેલહેલમાં આમ બનવું તે સ્વભાવિક છે, -યથાર્થ છે, અને ઇચ્છવાયોગ્ય છે. પરંતુ આપદર્મમાં, અગર આપતિ આગળ આવે તે અરસામાંનું વર્ષન લુદીજ રીતનું હોય છે, એમ ઇતિહાસ આપણને શીખવે છે. જન તુર્કી શુદ્ધ પ્રસંગે, તથા આધુનિક ફ્રેંકો-જર્મન વિગ્રહ નિમિત્તે, સેંકડો સ્ત્રી પુરુષોએ, તથા ઉમરાવ તેમજ રંક લોકોએ ‘પણ’ લીધું છે કે:-‘કાર્યમ્ સાધયામિ યા દેહમ્ પાતયામિ’ અને દૃઢકંઠપ કહ્યો છે કે:-અનિમ ખ્યે સાધનાં મુખી-કિંવા પૂજ્ય જાહોજલાલો પ્રાપ્ત થતા મુખી-સર્વ એશ આરામને હડમેલી મુદ્રાશું,—વૈભવ ભોજનો ત્યાગ કરીશું—અને મિષ્ટાન્નને મૂનિકાવત્ માનીશું ! તથા તે સર્વેમાંથી યતો, દ્રવ્યસંચય, કાર્યસિદ્ધિ માટે અર્પીશું ! શ્રાવણ છે આવી ગુરવીર પ્રજાને ! ! અને હજારો ધન્યવાદ છે આવી પુન્યપ્રદ પ્રજા પરાવત્તા

દેશને ।। યદિ તપોધન બ્રાહ્મણ સૃષ્ટિ, આવે સંકલ્પ,—અરે દ્રઢ પ્રતિજ્ઞા, કેવળ આગામી દીવાળી પર્વના ચારજ દિવસો પુરતો—ધારણ કરેતો, સમગ્ર જ્ઞાતિ, અને જ્ઞાતિની ભાવિ પ્રજા—અવિદ્યા—અજ્ઞાન—તિમિરમાં તરફડે છે, તેવું વધુ વખત બનેજ નહિ.

૫. એ તો સુવિખ્યાત વાત છે કે, દીવાળીના પર્વમાં લોકો યથાશક્તિ, યથાવકાશ, થોડેમણે અંશે, પોતાના નિવાસસ્થાન, ગૃહમંદિર અને ધર્મસ્થળોમાં દીપમાળ સજાગાવે છે (રાશનાઇ કરે છે) અને એમ માની લઈશું કે, તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિ પણ આ સામાન્ય આચારને અનુસરે છે. સત્યદિવાન લોકોને ઘેર સદાય દીવાળી જેવી દિવ્યજ્યોતિ પ્રકાશ કરી રહે છે. રંક લોકો, કૃત દીપાવળીના ચારજ દીવસો માટે આવે આનંદ મેળવે છે. લક્ષ્મિપુત્રોના મહેલ અને બંગલાઓ નિરંતર, ચુનો—રંગ, વાર્નિસથી ચુશોભીત રહે છે, ચરીબ વર્ગ કંઈ નહિ તો કૃત દીવાળી ઉપર, ચુનો નહિ તો ખડીયો પણ, ધર ધોળીને લીધેયું છે અને આમ ગૃહની અંદર બહાર યતી ઉત્તરણના, તેમાંના જાત્રિતજનોમાં પણ પરિવર્તન પામે છે, એટલે કે અવ્યય સ્નાનાદિ તથા નવનવિન વસ્ત્રાભૂષણથી દેહ દેદીપ્યમાન રાખવામાં આવે છે. હવે, તપોધન બ્રાહ્મણ સૃષ્ટિની લોકસંખ્યા અનુમાન પંદર-સોળહજાર જેટલી છે તેમાંની દર વ્યક્તિએ, સવાશેર ચુનો—રંગ આદિ ગણતાં પાંચસો મણુ ચુનો યવા જાય છે. તથા દર વ્યક્તિએ દરરોજનું અધોળ તેલ ગણતાં, ચારેય દીવસોનું મળીને પાશેર તેલ લેખે, એકંદરે સોમણુ તેલની રાશનાઇ દર દીવાળી પ્રસંગે થાય છે. આ ‘સો મણુ’ તેલની કિંમત, આ ‘પાંચસો’ મણુ સફાઈની કિંમત, આ ચારેય દીવસોના દારૂખાનાની કિંમત અને આ ચારેય દીવસોના મિષ્ટાન્નની કિંમતનો એકંદરે સરવાળો કરતાં જે સંખ્યા થવા જાય છે, તેમાંથી આખા બોર્ડોગની બોર્ડોગ નહીં શકે ! બોર્ડોગ ઉત્સવ કિંવા પરિપદ—સંમેલન પણ ચાંદ શકે અનેક ગણી શિષ્યવૃત્તિઓ (સ્કોલરશીપો) પણ આપી શકાય ! અને ફત્તેહમંદ વિદ્યાર્થીઓને ઉત્તેજનાર્ય, પારિતોષકો પણ બહેચી શકાય ! તદુપરાંત પ્રતિનિધિ સભા પણ પૂરે જોમમાં આવે ! તથા જ્ઞાતિનાં માસિકના કદમાં અને મદ (ગૈરવ) માં પણ વિશેષતા આવે !

૬. યદિ, પર્યુટ્ટીમાં રહેનાર ઋષિઓની પ્રજા—યદિ, મુકોશર સામા (જેક વગરનું કાન્ય) થી સતોષ મમતાદે અનિઓની પ્રજા યદિ, કુતિ—અનિ મહિત પંડિતોની પ્રજા—યદિ, દર્શન, ઉપનિષદ અને સુત્રકરોનાં સંતાનો, યદિ પોતાની પાંસળી માતૃથી દાનકોટિને સંહાર લાવનાર બ્રહ્મર્ષિ શ્રીદધીચિ મૂનિના વંશજે કેવળ એકજ દીવાળી પર્વમાં મત કરે—કેવળ પોતાનું સંકુચિત ગ્રહજ રંગવા-ધોળવાને બદલે સમગ્ર જ્ઞાતિજનોને ‘પોલીશ’ કરવા મથે,— કેવળ પોતાનુંજ દિવાનખાનું દીપાવવાને બદલે સકળ જ્ઞાતિ સમુદાયને અવિદ્યા—અજ્ઞાન—તિમિરમાંથી પ્રકાશમાં લાવે, નવિન વર્ષને દિવસે, કેવળ આમ સર્ગા સ્નેહિઓનાજ સંમેલનને બદલે પરિપદ કિંવા પ્રતિનિધિ સભાને પુષ્ટિ આપે—નવિન વર્ષના શુકન તરિકે, વસવાઈ ઉપરાંત, અન્ય લિસુકજનો જેવા અનુપાદક વર્ગને દ્રવ્ય દાન કરવાને બદલે, સમગ્ર જ્ઞાતિનું બદ્ધ બ્રહ્મત્વ ટકારી રાખનાર બ્રાહ્મણ ધર્મને દાન પ્રતિદાન અર્પે,—તોજ તેમણે જ્ઞાતિમાં જન્મ ધર્યો સાર્વક રહેવાશે—તોજ તેમણે જનનિની દૂખને શોભાવી લેખાશે—તોજ તેમણે જ્ઞાતિપ મંદ રંગબુંદ ગણાશે—તોજ તેમણે જ્ઞાતિજનોમાં યાનાંજિ પ્રકટાએ મનાશે—અને તોજતેમણે

એક પણ દીવાળીપર યથાર્થ રીતે ઉત્તવાળ્યું, એવો આત્મસંતોષ પામશે. નહિ તો ઉપર કહ્યું તેમ પાંચસો મણુ ચુનો રગોળવા છતાં પણ ઉપરથી તો વ્હાઈટ વેશ પણ અંદરથી તો ક્યારા જેવું થશે ! અને “સો [૧૦૦] મણુ તેલે અંધારુંજ રહેશે !” અતમા આશા રાખીશું કે, નવિન સંવત્સર નિમિત્તના દાન વખતે “આજ્ઞા ધર્મ” અને “પ્રતિનિધિ સમાને” સ્મરણમાં રાખીને જાતિજનો દૃતદૃત્ય થશે ! કૃતિશમ્ !!

મિશ્રિત જીવન.

(લેખક:—વે. શા. સં. પં. મયાશંકર શર્મા.)

મનુષ્ય સંસારી છે, સંસારમાં રહે છે, સંસારમાં સુખ મેળવે છે અને સંસારમાંથીજ પારમાર્થિક સુખનો અધિકારી બને છે. જ્યારે એ વાત શાઓથી અને અનુભવથી નિર્ણયિત થાય છે તો પછી એની અંદર કેમ વર્તવું અને એનું સ્વરૂપ કેમ જાણવું ? એ પ્રત્યેક મનુષ્યને માથે અનિવાર્ય ફરજ હોવી જોઈએ. હું ત્યાગી છું એમ કહેવાથી ત્યાગી થવાનું નથી અને હું સંસારી છું એમ કહેવાથી સંસારમાં દૃતદૃત્યતા મેળવી શકાતી નથી. સંસારની સત્તા આપણા જીવન ઉપર બહુદીર્ઘ કાળથી ચાલી આવી છે. સંસારનું સ્વરૂપ બહુરંગી પરિણામી છે. એના એક એક અંગમાં મહાન મહાન જાદુઈ ચમત્કારો ભરેલા છે, એમાં વિદ્યાથી જીજ્ઞાસુ જવાનું નથી, કોઈપણ જાતના ચાચત્વમાં તણાઈ જવાનું નથી, ધણા વિદ્વાનો સંસારની વિચિત્ર રંગભૂમિમાં પોતાને દૃતાર્થમાની અંતમાં પસ્તાયા છે. એવા બહુરૂપી અતર્ક્ય સંસારમાં કોઈ માણસ પોતાની અતલસપથિની જીવિધી પોતાને દૃતાર્થ સંમજતો રાખે તો તે પોતાની નવજાત સુકુમાર જીવિધી કળાય છે અને જીવનની ઉચ્ચપદવી મેળવવામાં કામ ખાય છે.

कर्तुं नेच्छति यन्मोहात्करिष्यस्यवशोऽपि तत् ॥

એ ભગવાન શ્રી કૃષ્ણના કથનથી આપણને વિદિત થાય છે કે પ્રકૃતિની સત્તા મનુષ્યને માથે ધણી બસતી છે. જ્ઞાન અવસ્થામાં અને અજ્ઞાન અવસ્થામાં પણ મનુષ્યની જીવન સડક ઉપર પ્રકૃતિ રેલગાડી અદર્શિય ચાલુ રહે છે. એના વેગને રોકવાને કોઈપણ સમર્થ નથી.

આ વખતે આપણે સંસારના કેન્દ્ર સ્થાનમાં ઉભા છીએ. અહિંઆથી આપણા જીવનનું નિર્માણ થાય છે. જીવનને આદર્શતામાં મૂકવાને અહિંઆજ અપૂર્વ સાધનો છે. આર્યાવર્તના ઉચ્ચતમ સુગંધિ વૃક્ષની ઊંચામાં આપણાં જીવનનો નિવાસ છે. એ જીવનવૃક્ષની સુગંધ આપણા જીવનમાં પ્રસરે એવી આશા દરેક આર્યજાણમાં જન્મજંત રહે એ એવું છે. એ જાડની સમર્થતા જો કે પ્રાચીનતા જેવી નથી. કારણ કે પરિણામવતી પ્રકૃતિ જાડને એક રૂપમાં દાણ ઉપરાંત રહેવા દેતી નથી. સૂર્ય ઉદય વખતે દયધેસો લાલ બને છે. જોગી કમલિની સ્વામિના કરસપર્ય પામી પ્રજ્ઞા થાય છે પણ એ લાલાશ થોડીવાર છે. એજ સૂર્યને પશ્ચિમોદયમાં ડુબવું પડે છે અને કમલિની પ્રજ્ઞતા નાશ પામે છે. આપણે માસનું મહાન્મન બનેલું વાદળું આકાશ ઉપર ચઢી ગઈના કારે છે. વીજળી રૂપ અતિ અંચલ

નેત્રથી જગતની ભક્તિના દરે જે પણ થોડીજ વારમાં ગર્જના બંધ થાય છે. કુદત ત્હેનું પાણી ધૂણી લેછે, નેત્ર યજ્ઞકતા બંધ થાય છે, એજ નિયમને આધીન આર્યાવર્તના જીવનને થવું પડ્યું છે. આર્યાવર્તના જીવન ઉપર પ્રકૃતિના પરિણામે પછેટા ખાધો, દુર્યોધન જેવો રાત્ર પોતાના વરિજલાઇ ધર્મશાળની સમૃદ્ધિ જેવા અક્ષય થયો. બસ સાંથીજ જીવન શરીરના અવયવોને બાંધનારો સામાજિક રતેહ યુસાઇ થયો. માનસિક કસર તો નાશ પામી મનોબળ સ્ફુર્તિશન્ય બન્યું, એ જીવનનો જઠરાગ્નિ મંદ પડ્યો. પૂર્વજોએ ભેગું કરેલું જ્ઞાન ધરી શક્યું નહિં. આર્યાવર્તને પોતાના જીવન ઉપરથી વિશ્વાસ ઉઠી ગયો હાય પણ લુલા થયા, જીવન સડવા માંડ્યું, જીવનમાં કોઇ પડવામાંડ્યા, જીવનરસ કોઇએએ ચૂસવા માંડ્યો, જીવનરસ યુસાઇ ગયો. અધિ અધતા આવી, કાને બધિરતા આવી, મનમાં મૂંઢતા આવી અને વાણીમાં મૂંઢતા આવી, ઘણા મહર્ષિઓએ અને રાજર્ષિઓએ એ જીવન સુધારવાને પોતાના પ્રાણાન્ત સુધી પ્રયત્નો કર્યા પણ કુદતની વિપતતાથી બધા વ્યર્થ ગયા, તોપણ શું એ જીવનવૃક્ષમાં અંકુરો પેદા કરવાની કત નાશ પામી છે? નહિં નહિં હજી પણ એની અંદર ટંકાપડું નરે છે.

હે આર્યાવર્ત ! તું ધૈર્ય રાખ, હવે ત્હારી અવનતિની દશા પૂરી થવા આવી હોય એમ લાગે છે કારણ કે ત્હારા અગ્રજો (બ્રાહ્મણો)ને જ્ઞાન થવા લાગ્યું છે કે અમ્હાર ધન તપ છે. હવે એ તપોગ્નિ થોડા વખતમાં સળગી ઉઠશે, અંધકારનો નાશ કરશે અને ત્હેની અંદર ત્હારા બધા દુઃખો હોમાઇ જશે. ત્હારામાં સામાજિકતાનો નવો રસ પેદા થશે. બ્રાહ્મણના સુધારમાં ક્ષત્રિય અને વૈશ્યનો સુધાર થશે. ત્હારા રસને યુસનારા બાળજાન બાદિ ઝેરી કીડાઓ નાશ પામશે અને ધર્મ્યા અને પ્રમાદનો હવે 'દુદમમયે દ્વં ન મમ' થશે.

વાંચક મહાત્માને ! આર્યાવર્તનું એ આધાસન છે. એ આધાસનને સ્પર્શ કરવું એ આપણો પરમ ફરજ છે. એની સફળતામાં આપણા જીવનનું યથાર્થ બનવું એ હેતુ છે. હવે બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય અને શૂદ્ર દરેકે પોતાના શબ્દ ઉપર અને અર્થ ઉપર ધ્યાન આપવાની આવશ્યકતા છે. દરેકે જવલન્ટ જીવન બનાવવું એ આપણા માથા ઉપર રહેલા આર્યાવર્તના ઋણને ઉનારવાનો ઉપાય છે. આડંબરી ચેતન્યશન્ય જીવનથી હવે કશો લાભ નથી. માત્ર એવા જીવનથી સ્વાર્થ રાક્ષસજ પોષાય છે. મદારાજ મનુએ બ્રાહ્મણને જ્ઞાનથીજ શ્રેષ્ઠ માન્યો છે, ક્ષત્રિયને બળથી શ્રેષ્ઠ માન્યો છે, અને વૈશ્યને વ્યાપારથી શ્રેષ્ઠ માન્યો છે. હવે જો એ પ્રમાણે નહિ વર્તાય તો આ સંસારમાં આપણું સ્થાન નથી. નિર્જીવ શરીરને કોઇ ઘરમાં રાખવું નથી. જળશન્ય સરોવરમાં દેડકાંઓ પણ રહેતાં નથી, ત્યારે લાકડાનો અગ્નિ પ્રજ્વલિત હોય છે ત્યાં સુધીજ ત્હેના ઉપર કોઇ પણ ચાલો શકતું નથી પણ ત્યારે અગ્નિશન્ય બની રાખવો દગલો થાય છે ત્યારે સર્વ કોઇ ત્હેની ઉપર આક્રમણ કરે છે, કૃત્રિમ પુષ્પને બમરો સુંઘવો નથી, કૃત્રિમ લાકડાના લાડુમાં ગીઠાય હોતી નથી. તેવીજ રીતે નિર્જીવ અને કૃત્રિમ જીવનથી પોતાને અથવા બીજાના જીવનને કશો પણ લાભ નથી.

જીવન બે પ્રકારનું છે. આન્તર અને બાહ્ય. ત્યાં સુધી આન્તર જીવનમાં પવિત્રતાના ફણગા ફટયા નથી ત્યાં સુધી બહારના જીવનમાં જરાપણ રમણીયતા આવતી નથી. આન્તર જીવન સિવાય આપણે ગમે તેટલો અભ્યાસ કરીશું, ગમે તેટલું ધન મેળવીશું અને ગમે વીધું તે જરાપણ દીપશે નહિ. અંતમાં આન્તરજીવન વગરનું બધું જીવન

નીરસ થશે, અને આ કર્મભૂમિમાં આવવાનો ઉદ્દેશ નથી રહ્યો. એમ જાન થયા વિના રહેશે નહિ.

પરમાત્માએ પ્રથમ આન્તર જીવન સુધારવાનો આદેશ આપ્યો છે.

વિદ્યાં ચાવિદ્યાં ચ યસ્તદ્વેદોમયં સહ ।

અવિદ્યાયા મૃત્યું તૌત્વા વિદ્યાયામૃતમશ્નુતે ॥

વિદ્યા અર્થાત્ જ્ઞાનમાર્ગ અને અવિદ્યા અર્થાત્ કર્મમાર્ગ એ જન્મને મનુષ્યે જાણવા. કર્મયોગથી સાંસારિક દુઃખોને તરી જ્ઞાનયોગથી પોતાના મૂળ શુદ્ધ અને પાપિ સ્વરૂપને પ્રાપ્ત કરવું.

પોતાના આત્મસ્વરૂપને જાણવું અને તેના શુદ્ધિના ઉપાયોનું યથાર્થ જ્ઞાન થવું એ આન્તરજીવન છે. અને શરીરદ્વારા પવિત્ર કર્મો કરવાં એ બાહ્ય જીવન છે. જ્યાંસુધી આન્તર જીવનનું સ્વરૂપ નથી રહ્યો ત્યાં સુધી અમુક કરવું યોગ્ય છે અને અમુક કરવું અયોગ્ય છે એ યથાર્થ રહ્યો શકતું નથી, અને તે ન રહ્યો તો બાહ્ય જીવનની નિયમિતતા વિશ્વસ્ત થાય છે. આન્તરજીવનનું વાણીમાં વિશ્વસનીયતા રહેતી નથી. એ વાણીની અંદર કેવળ સ્વાર્થતા રહેલી હોય છે, એ સ્વાર્થતા વાણીદ્વારા આન્તરજીવનમાં પ્રવિષ્ટ થાય છે. જે જીવનભૂમિમાં સ્વાર્થતાનાં અંકુરો નથી ફૂટ્યાં ત્યાં સામાજિકતા અને સાતિયતા ઉગી શકતી નથી. ઉપર ભૂમિની અંદર વાવેલું ધાન્ય બગી જાય છે, તેમ સ્વાર્થ જીવનમાં સામાજિકતાના અને સાતિયતાના કણો બગી જાય છે. એવી જીવનભૂમિમાં લોક રક્ષણ કુટુંબો જ વસે છે. એ જીવનમાં મનનું, વાણીનું અને શરીરનું ઐક્ય હોતું નથી. વિદ્યા જાતે પવિત્ર હોવા છતાં એ જીવનમાં જન્મ કપટનો પોશાક પહેરવો પડે છે. વરસાદનું પાણી મીઠું હોવા છતાં સીમકાના મૂળમાં પ્રવેશ કરી કડવું બનવું પડે છે, દૂધ જાતે પવિત્ર હોવા છતાં મદિરાના વાસણમાં પડી મદિરાના વાસથી વાસિત થાય છે અને અપેષ બને છે. એ દ્રષ્ટાન્તો આપણને સર્વાધાર જીવનને શુદ્ધ કરવાનો ઉપદેશ આપે છે. જે જીવનમાં આન્તર અને બાહ્ય બંને અંગો વિશુદ્ધ છે ત્યાં સાતિયતા છે, ત્યાં સામાજિકતા છે. સામાજિકતાથી દારિદ્ર્ય દૂર થાય છે, જ્ઞાનોન્નતિનો જન્મ થાય છે, જડ સંસાર આપણને સામાજિકતાનો બોધ આપી રહ્યો છે. તેજસ પરમાણુઓનો સમુદાય રૂપ સ્પર્શમાં જે પ્રકાશ છે તે એક પરમાણુમાં નથી. જેનાથી આપણે આપણા શરીરને ઢાંકીએ છીએ તે વસ્ત્રો પણ સમુદાયમાં આવેલાં સૂતરનાં તંતુઓ છે. સામાજિકતાનો જન્મ પ્રત્યેક વ્યક્તિના આન્તર અને બાહ્ય જીવન ઉપરજ આધાર રાખે છે. આપણા જીવનમાં જે જવાબદાર છે તેને આપણે વિશુદ્ધ સામાજિકતાના અભાવે જ બદાર લાવી શકતા નથી, આ જીવનમાં મહર્ષિ કહ્યાદ અને ગૌતમ જેવાની વૈજ્ઞાનિકતા નિષૂદ્ધ છે. પરશુરામ જેવાનો ઉદ્બટ વીરરસ પણ રેલાયો છે, અને શ્રીમાન રામચંદ્ર જેવાની પવિત્ર નીતિ અને દામ્પત્ય પ્રેમના ચિદ્નો દર્શાયો છે. પણ ખરી સાતિયતાના અભાવે એ જીવનની કદર થતી નથી અને તેથી ઐદિક તથા પારલૌકિક મુખથી વંચિત રહેવું પડે છે. આજકાલ જ્યાં જ્યાં નગર ઠરે છે ત્યાં ત્યાં આડંબરી જીવનો જ અગ્રે છે. જે દેશમાં એવાં જીવનોનો સમુદાય હોય, ત્યાં સાતિયતામાં નર કપાંચી હોય? આ લેખની આશા રાખે છે કે વાંચક મદાનુભાવો પોતાના આન્તર અને બાહ્ય જીવન ઉપર પોતાનું ધ્યાન બેંચશે.

શ્રીસંરક્ષણ.

(લેખિકા—ગં. કમળાસક્ષ્મી પ્રહલાદજી સેવકરામ.)

નાહં મનુષ્યો નચ દેવ યક્ષો ન વ્રાહ્મણઃ ક્ષત્રિયવૈદ્યશુદ્રાઃ ।

ન વ્રહ્મચારી ન મૂઢો વનસ્થો મિશ્રુર્ન શ્વાદુ નિજબોધરુપઃ ॥

વિચારશીલ વાંચક મહાશયો અને વિદુષી બહેનો, શ્રીસંરક્ષણ એટલે શું તે વિચાર સદૃશ સર્વેના મનમાં ઉદ્ભવે છે. શ્રીસંરક્ષણના મુખ્ય ચાર માર્ગ છે. શ્રીઓને ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એ ચારે પુરુષાર્થો મેળવવાને પોતાના વડીલના રક્ષણમાં રહેવું જોઈએ અને વડીલોએ તે પ્રમાણે તેમનું રક્ષણ કરવું જોઈએ અને જે પ્રમાણે શ્રીઓનું શિયળ સચવાઈને તેમનું સદૃશ રક્ષણ થાય તેને માટે મનુ વીંગેરે એ મુખ્યમાં ૪ માર્ગ બતાવ્યા છે. (૧) શ્રીઓને દૂષણ ઉત્પન્ન કરનાર છ કારણ છે, તેનો લાગ કરવો. બીજી (૨) પુરુષોએ ઉત્તમ ગુણવાળા થવું કે જેથી તેઓ સદૃશમાંજ ઉત્તમ રહેતે રહે. ત્રીજી (૩) તેમને ઉપજ, ખર્ચનો હીસાબ તથા ગૃહકાર્ય સોંપવું. ચોથું (૪) મર્યાદા સાચવવી. આ ચાર માર્ગ એવા છે કે તે પ્રમાણે શ્રીઓને પુરુષો તરફથી સંભાળીને લક્ષ્મીવામાં આવે તો કડીયુન લાગતાં આનંદમાં સંસાર વ્યવહાર નબી શકે છે. અને જે લોકો એમ કહે છે કે હિંદુ સંસારમાં શ્રીઓને છેક ગુલામ જેવી ગણી છે તેમના પણ લક્ષમાં આવે કે તેમને ગુલામ જેવી ગણી નથી પણ તેમની સંભાળ રાખવા ઉત્તમ વ્યવસ્થા કરી છે કે જેથી શ્રી પુરુષ જન્મેમાં અત્યંત પ્રેમ વધીને ધરસંસારનાં દરેક કામો સારી રીતે થઈ શકે છે પરંતુ જો શ્રીઓ કેળવાયલી હશે તોજ.

શ્રીઓએ ગૃહરક્ષણની કેળવણી લેવી તે અવશ્ય ઉપયોગી છે. ઉપર કહ્યા તે ચાર માર્ગનું વિવેચન હવે કરવામાં આવે છે. શ્રીઓને ઉલટ રહેતે લઈ જનાર મુખ્ય છ કારણો ગણાવ્યાં છે તે નીચે પ્રમાણે—

પાનં દુર્જન સંસર્ગઃ પત્યાચચિરહોડનમ્

સ્વપ્નો ન્યગેહ ઘાસશ્ચ નારી સંદૂષણાનિપદ્

(૧) મદ્યપાન (૨) દુર્જન સંસર્ગ (૩) પતિથી જુદાં પડવું (૪) આમથીતેમ ભટકવું. (૫) દિવસે કે અયોગ્ય વખતે સુવું (૬) અને બીજાને ઘેર વાસ કરવો આ છ દુર્ગુણો શ્રીઓને અવગે રહેતે ચડાવનાર છે. આ પ્લેક પ્રત્યેક શ્રી પુરુષે ખાસ યાદ રાખવાનો છે. આમાંની એકે એક બાબત એવી છે કે તે રહેતે ચાલે તો તે શ્રીઓને નીચ જનાવી મુકે છે. આ બાબત ખાસ યાદ રાખવા જેવી છે માટે તેના દોષો ટુંકમાં નીચે જણાવું છે.

(૧) મદ્યપાન—એટલે દારૂ પીવો તેની આખી દુનિયા નિંદા કરે છે. દારૂ પીવો તેને વેદમાં મહાપાતક એટલે જે પાપનો નાશ કરવાને દેહને ખાળી મુકના શીવાય છૂટવાનો ઉપાયજ નથી એવું ગણાયું છે.

(૨) દુર્જન સંસર્ગ એટલે ખરાબ માણસની સંગતિ તે પણ અધમ અને નીચ બનાવનારી છે.

દુર્જનન સમં સહ્યં પ્રીતિ ચાપિ ન કારયેત્ ।

ઉષ્ણોદદતિ ચાહ્નગારઃ શીતઃ કૃષ્ણાયતે કરમ્ ॥

દુર્જન પ્રિયવાદિચ નતદ્વિશ્વાસકારણમ્ ।

મધુતિથિતિ જીહ્વાયે હૃદયે તુ હલહાલમ્ ॥

મનસ્યન્યદ્ વચસ્યન્યદ્ કાર્યમન્યદ્ દૂરાત્મનામ્ ।

સર્પદુર્જનયોર્મધ્યે વરં સર્પો ન દૂર્જનઃ ॥

સર્પો દશતિકાલેન દુર્જનસ્તુ પદેપદે ।

દુર્જનો દપયત્યેવ સતાંગુણગણં ક્ષણાત્ ॥

મલાની કુચ્ચેધૂમઃ સર્વયા વિમલમ્બરમ્.

અર્થ—દુર્જનની સાથે મૈત્રી કે પ્રીતિ કરવી નહિ જેમકે અંગારો સગળતો હોય છે તો બાળે છે અને જો ઠંડો હોય છે તો હાથ કાળા કરે છે. દુર્જન અને પ્રિયવાદી તેનો વિશ્વાસ કરવા લાયક નથી. તેના પ્રિયવાદી મનુષ્યની જીહ્વાયે એટલે મોઢે મીઠું બોલનાર અને હૃદયને વિષે હળાહળ વિષ બરેલું હોય છે અને જો દુરાત્મા હોય છે તેમના મનમાં બીજું, બોલવાનું બીજું, અને કરવાનું જુદું. સર્પ અને દુર્જન તેમાં સર્પ સારો પણ દુર્જન નહિ. દુર્જન મનુષ્ય સંજ્ઞાના ગુણોને ક્ષણમા દુષણ લગાડે છે, જેમકે સ્વચ્છ એવા આકાશને ધુમાડો મલીન કરે છે.

આ વાત શ્રી રામાયણમાં કૈકેયી વગેરેનાં દ્રષ્ટાંતથી સ્પષ્ટ છે. મંથરાની કુસંગતિથી કેવળ શુદ્ધ સ્વભાવવાળી કૈકેયીને પણ રામનો તીરસ્કાર ઉત્પન્ન થયો અને તેમને વનમાં મોકલ્યા તે વાંચકોની જાણ બહાર નથી માટે કુષ્ટાનો સંગ નિરંતર ત્યાગ કરવો કેમકે ખરાબ સંગમાં પડનાર પોતાના સ્વાર્થમાંથી બદ થાય છે એટલુંજ નહિ પણ એવા કાષ્ટ દુર્જનની સંગતિ થઈ છે એમ લોક જાણે તો પણ આપણે સંજ્ઞાન દોષથી તો પણ લોકો આપણો વિશ્વાસ રાખતા નથી. સુપ્રભાષિતકાળ લખે છે કે જેમ ઉતુ દુષ પિતાં દાઝેલો બાળક જાણે પણ ટુંકાને પીએ છે. તેમ જેનું મન દુષિન થયું છે તેનો મનુષ્ય સંજ્ઞાન ન હોય તો પણ તેનો કાષ્ટ વિશ્વાસ કરતું નથી.

(અપૂર્ણ.)

તપોધનપ્રાણણ બોડીંગ સ્કુલની કમીટીના સભાસદોના પત્રો.

ઉદ્દેશ્ય ધણેજ સ્પષ્ટ છે તેની આવશ્યકતા છે તે વાત નિર્વિવાદ છે પણ તેને ગતિમાં રાખવા હું જોઈતું દ્રવ્ય કેવી રીતે મેળવવું તે એક મહાન પ્રશ્ન છે. આપણી જાનિના વિવિધ સંભો યાને ગોળ ત્યાં સુધી એકમત થઈ આ સામુદાયિક દિતમાં પોતાના અંતઃક-રજુપૂર્વક ભાગ લે નહી ત્યાં સુધી આપણા વિચારો ક્ષત હવામાં કાઢ્યા બાદવા જેવા છે.

હાલના સંજોગો જોતાં એકમત થવાનો સંભવ ધણોજ ઓછો છે; પ્રથમ તો સંભા સંભાના આચાર વિચારમાં ધણુજ ભિન્નત્વ છે તે ભિન્નત્વ તાત્કાળિક નીકળી જવા સંભવ નથી. એકજ જાતિમાં આનું ભિન્નત્વ ઇચ્છવા લાયક નથી પણ તે ભિન્નત્વ કાંદી નાંખવા હૃદયની આર્દ્રતા જોઈએ. તેનો કેવળ અભાવ છે. હૃદય સંસ્કારી બનાવવા કેળવણી એ મુખ્ય સાધન છે. તેનો સર્વત્ર અભાવ છે. જે જંગલી સંસ્કારો આપણામાં દ્રવીભૂત થયા છે તે આપણા સામુદાયિક પ્રયત્નમાં વિદાય છે. આ જમાનો પ્રવૃત્તિનો છે અને તેમાં આપણે મગ્યા રહી કાર્ય કર્યા જવું એ ઇચ્છવા લાયક છે; આપણી હાલની પ્રવૃત્તિનું ફળ ઉદ્ભવ્યા વિના રહેવાનું નથી, ક્યારે એજ પ્રશ્ન છે. કોઈ પણ કાર્ય પોતાનું ફળ આપ્યા સિવાય રહેતું નથી. ક્યારે અને કેવા પ્રકારનું ફળ અમુક કાર્યનું થશે તે ફક્ત અદૃષ્ટ સત્તાના હાથમાં છે. મહાત્મા નમ્ર અભિપ્રાયમાં તો હાલ જે આપણી પ્રતિનિધિ સભાની સંસ્થા ચાલે છે તેનેજ સંગીન પાયા ઉપર સુક્રી તેમાંથી જે દ્રવ્ય ઉત્પન્ન થાય તેમાંથી લાયક વિદ્યાર્થીઓને સેનાતરશીપ આપી તેમને તેમના અભ્યાસમાં વધારો કરવામાં મદદ કરવી એજ હેતુ હાલમાં આપણે રાખવો જોઈએ. ઉત્તરોત્તર ક્રમશઃ આગળ વધાય તો સારું. એકદમ બધાં કાર્યો સામટાં હાથ ઉપર લેવાથી એકમાં પૂર્ણતા પમાશે નહીં અને નાશીપાસ થવા વખત આવશે. મહારા નમ્ર અભિપ્રાય સુગ્રખ આપણી પ્રતિનિધિ સભાનું કાર્ય પણ ધણુજ શિયિળ ચાલે છે તેમાં આજ બે વર્ષ થયાં તોપણ મેમ્બરોની વૃદ્ધિ થવાને બદલે સંખ્યા ઓછી થઈ છે. વખતસર લવાજમ પણ ભરાતું હોય એમ લાગતું નથી.

ખરી વાત એ છે કે જાતિમાં કહેવાતા સંસ્કારી જનોએ જાતિ મુદારામાં સારો ભાગ લેવો જોઈએ. આપણામાં કેળવણી નહીજ જેવી છે. તેનો પ્રભાવ વધારવાને હાલમાં તો ફક્ત અમુક રકમ વિદ્યાર્થી દીઠ પ્રતિનિધિ સભાના બેઠાળમાંથી આપવી અને બાકીનું ખર્ચ તે વિદ્યાર્થીના માળાપે કરવું એટલું જો આપણે હાલમાં કરી રાખીએ તો બસ છે. અત્યાર સુધી તો આપણે બધા એક બીજના પરિચયમાં પણ કોઈ વખત આવેલાજ નહીં અને હાલમાં આવા સામુદાયિક પ્રયત્નમાં એક બીજ સાથે પત્રવ્યવહારમાં જોડાયા છીએ તે પણ કેટલેક અંશે કાન્ડર-સતું પરિણામ છે. હજુ પણ વધારે છુટથી કામ લેવાની જરૂર છે. આપણી જાતિના હાલમાં આગળ પડેલા કહેવાતા અગ્રગંતાઓ આચાર વિચારના સંબંધમાં એકમત થવા જોઈએ. આપણી ઉન્નતિ ક્યા આચાર વિચારને અનુસરવાથી દરો એ વાતનો ભેગાભેગો નિર્ણય થવાની આવશ્યકતા મને લાગે છે. આ વિચારના સંબંધમાં વખતે એવી દલીલ કરવામાં આવશે કે હાલમાં આચાર વિચારનો સવાલ બાલુએ સુક્રી આ સામાન્ય જાતિહિતના સવાલમાંજ એકત્ર થઈ કામ લેવું તો તે દલીલ હું સ્વીકારું છું.

પ્રતિનિધિ સભામાં હાલ કેટલા મેમ્બરો છે અને જે મેમ્બરો છે તેમણે પોતાનું લવાજમ ગત વર્ષનું લઈું છે કે નહીં અને થવા જેવા ચક્રસ્થો હજુ મેમ્બર થવાના રહી ગયા છે કે કેમ તે વિશે પણ તપાસ થવી જોઈએ. ખરી વાત એ છે કે સભાના પ્રમુખ તરીકે આ ફરજ મહારે અદા કરવી જોઈએ. પણ મહારા કમનંદીએ મહારા સરકારી કામના વ્યવસાયને લીધે હું તે ફરજ અદા કરવાને અશક્તિમાન નિવડ્યો છું.

ભારે હું અમદાવાદમાં હતો ત્યારે સેક્રેટરી મને કહેતા હતા કે “ રીમાઇન્ડર ” ક્યા!

છતાં લવાજમ વખતસર આવતું નથી. લવાજમ મેમ્બરો ના મોકલે તેમાં પ્રમુખ અથવા સેક્રેટરીનો દોષ ગણાય નહીં.

માસિક પૃષ્ઠ સ્વામ્યથી ચાલી શકતું નથી. પ્રતિનિધિ સભાની સંસ્થાએ જોઈએ તેટલો આગળ વધારો કર્યો નથી. તેના સંજોગોમાં એકદમ આવું મહાન કાર્ય હાથ ઉપર લેવું તેની હું સલાહ આપવા અશક્ત છું.

આપણા અવિકાર પરત્વેજ કામ લેવાય તો ઠીક એમ મને લાગે છે. પ્રતિનિધિ સભાના ખીન્ન ગૌણ ઉદ્દેશો બાલુ ઉપર મુકી ફક્ત રેકોર્ડરશીપેજ આપવી એજ મુખ્ય હેતુ હોવો જોઈએ.

વસ્તીપત્રક વીગેરેમાં નકામું ખર્ચ કરવું તેમને વાસ્તવિક લાગતું નથી પણ તેમાં ખર્ચ થઈ ચુક્યું છે એટલે હવે નિરપાય છીએ તેની આવશ્યકતા વિશે મોટા મોટા નિર્ણય માસિકમાં આવી ગયા છે પણ તેની હાલના સંજોગોમાં ખાસ આવશ્યકતા હતી કે કેમ તે વિશે મને તો હજી પણ શંક છે.

છેવટ મારા અભિપ્રાયમાં એમ આવે છે કે પ્રતિનિધિ સભાના મેમ્બરોમાં વૃદ્ધિ થાય અને તેની સંખ્યા ત્રણસેં મેમ્બરો ઉપરાન્ત થાય પછી આ સલાહ ઉત્પન્ન કરવો એમ મને લાગે છે. આ મ્હારા અભિપ્રાય ઉપરથી વખતે કોઈને એમ લાગે કે આતો અસંભવીન વાત કહે છે. જો ત્રણસેં મેમ્બરો પ્રતિનિધિ સભામાં ના થાય તો પછી આવી મોટી ચોજનામાં કેટલા મહરથો મદદ આપશે તે જોવા જેવું છે. ત્રણસેં મેમ્બરો થયા પછી જો ત્રણ વર્ષ સુધી આપણે તેની ગતિ ફેવી ચાલે છે તે જોવાબદ આ મહાન કાર્ય હાથ ઉપર લેવું.

જાતિના અગ્રગંતાઓની જેવી ફરજ છે તેવીજ જાતિના સામાન્ય વર્ગના અંધુઓની પરંપરા સામુદાયિક દિતમાં બની શકે તેટલી મદદ કરવી તે ફરજ તેમની છે.

આવો મ્હારો અભિપ્રાય છે છતાં જો વધુ મતે ચોજના અમલમાં મુકાશે તો યથાશક્તિ મદદ કરવાને હું તૈયાર છું.

લી૦ સેવક

પ્રભાશંકર.

તપોધન બ્રાહ્મણો અને તેમનું કર્તવ્ય.

(લેખક-મ. છગનલાલ મોતીલાલ રાવળ, મુ. ધોળકા.)

તપોધન બ્રાહ્મણો અસલ કોણ હતા અને કેવા હતા તે સંબંધી આ માસિકમાં એક કરતાં વધારે વાર લખાઈયું છે. છતાં તેમની અસલની તથા હાલની સ્થિતિ વિશે જો બોલ વધારે લખવામાં આવશે તો કંઈ અરધાને ગણાશે નહીં. માગીનકાળમાં એટલે સનયુગ

તથા ત્રેતાયુગમાં જે બ્રાહ્મણો મનાતા હતા, અને મહાન, શ્રીઓ જેવા કે દધીગી-વિશ્વા-મિત્ર કણુ-વસીષ્ઠ વિગેરે તપોધનો એ નામથી ઓળખાતા હતા. “તપઃ ધનં વેષાં સે તપોધનાઃ” આ સુત્રનો અર્થ એ છે કે “તપ જેઓનું” ધન છે તેઓ તપોધન છે.” તે કાળના તપોધનો તત્વજ્ઞાની હતા તથા સર્વ વિદ્યામાં પ્રવીણતા ધરાવતા હતા અને પોતે ઇશ્વરને ઓળખી અન્ય વર્ણોને તે જ્ઞાન આપતા હતા અને તે કારણથી તેઓ શ્રેષ્ઠ બ્રાહ્મણો મનાઈ સર્વત્ર પૂજાતા હતા. આવી શ્રેષ્ઠતાઇ તે સમયમાં તપોધન બ્રાહ્મણોની હતી. પરંતુ તેઓની હાલની સ્થિતિ તેથી ઉલટાજ પ્રકારની જેવામાં આવે છે. તેનું કારણ આપણે તપોધનો વિદ્યા લડ્યા નહીં તે છે તેમજ આપણે સર્વોત્તમતાનો દ્વેષ કરનાર બીજા બ્રાહ્મણોએ આપણને બણાવ્યા નહીં તે છે. ઇતિહાસ ઉપરથી માલમ પડે છે કે યુજરાતના રાજા મહારાજા મૂળરાજ સોલંકીના સમય સુધી તપોધન બ્રાહ્મણો પોતાની શ્રેષ્ઠતા જાળવી રહ્યા હતા. તપોધન બ્રાહ્મણ જેવા ઉત્કૃષ્ટ બ્રાહ્મણોની વસ્તી વધારે નહીં હોવાથી અને તેમની પ્રાતઃપાઠ વધતી જતી હોવાથી અન્ય બ્રાહ્મણો તેમનાપર દ્વેષ કરવા લાગ્યા તથા તેમની પ્રજાને વેદવિદ્યા બણાવવી બંધ કરી તે કારણથી તેમજ તપોધન બ્રાહ્મણપ્રજાના પ્રમાદીપચ્ચાથી તેઓ અચ્છાત રહ્યા તે એટલે સુધી કે બ્રહ્મવિદ્યા તો શું પણ સાધારણ કર્મકાંડથી પણ અજ્ઞાન રહ્યા અને ધીમે ધીમે અધમાવસ્થામાં આવી પડ્યા. આપણી તેવી અવસ્થાનો લાલ લેઈ અન્ય દ્વેષી બ્રાહ્મણો આપણને વેદનો અધિકાર નથી એમ કહેવા લાગ્યા અને આપણી સ્થિતિ લગભગ શૂન્ય બનાવી મુકા. આ પ્રમાણે આપણી કેમ અધમાવસ્થામાં આવી પડી છે પરંતુ આપણા સંહારોએ આપણી કેમમાં ગણી ગાંઠી કેટલીક વ્યક્તિઓ પરમાત્માએ પેદા કરી છે જેઓને આપણી અધમાવસ્થાનો ખેદ થયો અને વસ્તુસ્થિતિ ખરી શી છે તે સમજ તથા સમજાવી આપણી સ્થિતિ સુધારવા પ્રયત્ન કરવા લાગ્યા.

તે કારણને લીધે તપોધન બ્રાહ્મણોની જૂદે જૂદે રચે કોનફરન્સો ભરાવા લાગી અને તેમ થવાથી જુદા જુદા સંભાષણોના આપણા જ્ઞાતિ બંધુઓમાં આપણી સ્થિતિનું જ્ઞાન થવા લાગ્યું અને જ્ઞાતિની ઉત્તિ શી રીતે થાય તેને માટે પ્રયત્ન થવા લાગ્યો છે અને તે આપણી લવિષ્યની સફળિત સૂચવે છે. આજ સુધીમાં ત્રણ કોનફરન્સો ભરાઈ ચુકી છે અને હજી પણ જ્ઞાતિભાઈઓના ઉત્સાહથી ભરાયાં જશે અને તેથી કરીને યોગ્ય સુધારાઓ થવાનો સંભવ છે અને કાળે કરીને આપણી અસહની મહત્તા પાછી મેળવવાને શક્તિવાન થઈશું.

ઉપર પ્રમાણે હંકીકત છે. પરંતુ અફસોસની વાત એ છે કે આવા જ્ઞાતિના સામાન્ય હિતની અંદર કેટલાક ગામોના જ્ઞાતિબંધુઓ ઉત્સાહથી લાગ લેતા નથી. તે ગામના બંધુઓના આચારવિચાર તથા બીજા સંભાષણોના બંધુઓના આચારવિચારમાં કેંધક તફાવત હોવાને લીધે તેઓ કોનફરન્સમાં આવતા નથી અને જ્યારે બીજા સંભાષણોના બંધુઓ તરફથી કોનફરન્સમાં આવી જ્ઞાતિના સામાન્ય હિતમાં લાગ લેવાની તેમને વીનંતી કરવામાં આવે છે ત્યારે તેઓ એમ જવાબ આપે છે કે “તમે સુધરીને અમારી પાસે આવો.” આ સંબંધમાં તેઓ ભાઈઓને મારી નાખે વિનંતિ છે કે જે લોકોને તેઓ સુધરેલા માનતાનથી તે લોકો પોતાની મેળે સુધરી શકે તેમ બને નહીં માટે એવું કહેનારા બંધુઓના

પરિચયમાં આવી તેમને પોતાના શુભ સંસ્કારોના ભાસ કરાવી તેમને સુધારવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ અને ત્યારેજ જેમને સુધરીને આવવાનું કહેવામાં આવે છે તે લોકો એનું કહેનારાઓના રીતરીવાજ જોઈ પોતે સુધરશે. આ પ્રમાણે નહીં કરતાં બ્યારે તેમની સાથે બીજાકુલ પરિચયજ રાખવામાં નહીં આવે તો શી રીતે સુધરી શકશે ? અને તેમ થશે તો પછી આપણી જ્ઞાતિની ઉન્નતિ શી રીતે થઈ શકશે ? તે ગામોના જ્ઞાતિજંધુઓએ જાણવું જોઈએ કે જ્યાં સુધી બીજા ગામના જ્ઞાતિજંધુઓમાં સુધારો કરવા તેઓ પ્રયત્ન નહીં કરે અને અલગ રહ્યાં કરશે તો તેમ ક્યાંથી તેઓ દાહમાં કહેવાતા તપોધનો કરતાં વધારે ઉચી પંક્તિના બ્રાહ્મણો કહેવાશે નહીં કેમકે તેમનાજ દેશમાં અને તેમનીજ પડોશમાં વસતા બીજા જ્ઞાતિ જંધુઓની અવસ્થા અધમ રહેશે તો તેઓ પણ તેજ કામના બ્રાહ્મણો કહેવાય છે તેમજ કહેવાશે અને તેથી કરીને તેઓ કંઈ વધારે શ્રેષ્ઠતા પ્રાપ્ત કરી શકશે નહીં. તેથી ઉલટું તમામ જ્ઞાતિ જંધુઓ એકત્ર થઈ એક બીજાની અંદરના આચાર વિચાર ત્યાગ કરવા જેવા હોય તે ત્યાગ કરી જ્ઞાતિના સામાન્ય દિનમાં અંતઃકરણપૂર્વક તથા ઉત્સાહથી કાર્ય કરશે તો કાર્યસિદ્ધિ સત્વર થશે એટલે આપણે તપોધન બ્રાહ્મણો શ્રેષ્ઠ બ્રાહ્મણો છીએ તે સિદ્ધ કરી શકીશું.

કદાચ એમ માનવામાં આવે કે જેટલાઓના આચાર વિચારમાં એક્યતા છે તેમનીજ ધંધાપદ્ધતિ કોનફરન્સો ભરવી તો મારો નમ્ર અભિપ્રાય એ છે કે તેમ કરવાથી આપણે આપણી કોમની સર્વમાન્ય ઉન્નતિ કરી શકીશું નહીં. માટે આપણી જ્ઞાતિના સર્વ ભાઈ-ઓની એકજ કોનફરન્સ ભરી તેમાં તમામ સંભાઓના જંધુઓના વિચારો પ્રદર્શિત કરી યોગ્ય જણાય તે પ્રમાણે જ્ઞાતિ ઉન્નતિને માટે પગલાં ભરવાં એ મારો નમ્ર વિચાર પ્રમાણે પ્રિયરકર જણાય છે. કદાચ અમુક સંભાના જંધુઓ અમુક સંભાના જંધુઓ સાથે લાંબા કાળની અપરિચયતાને લીધે અગર બીજા કોઈ કારણથી પંક્તિભેદ રાખતા હશે તો ભલે તે પ્રમાણે ચાલવા દે પરંતુ કોનફરન્સમાં આવી પોતાના વિચારો જણાવવા તથા અન્ય જંધુઓના વિચારો જણાવવા તેમાં કોઈ પ્રકારની હરકત હોય એમ માફ સમજવું નથી. માટે મારી નમ્ર વિનંતિ એ છે કે હવે પછીની કોનફરન્સ જે સ્થળે ભરાય તે સ્થળે તમામ ગામોના જ્ઞાતિજંધુઓ દાંજરી આપી જ્ઞાતિના સામાન્ય હિતમાં ઉત્સાહપૂર્વક ભાગ લેશે એવી મારી નમ્ર સૂચના છે. વળી આપણી દાહની રીતીમાં જ્યાંસુધી આપણે એકત્ર જની કામ કરીશું નહીં ત્યાં સુધી આપણી પવિત્ર જ્ઞાતિની સુધારણામાં આપણે સફળતા મેળવી શકીશું નહીં. આપણે મુદ્દમ દ્રષ્ટિએ વિચાર કરીશું તો આપણને માલમ પડશે કે કેટલાક સભાઓના આપણા જ્ઞાતિજંધુઓમાં જે કાર્યદક્ષતા છે તે બીજા સંભાઓના જ્ઞાતિજંધુઓમાં નહીં દશે અને જે દક્ષતા ઈતર સંભાના જંધુઓમાં દશે તે આપણામાં નહીં દશે જેથી આપણું સામાન્ય હિત છે તે બંને પક્ષકારો કોષ્ટપણ રીતે પાર પારી શકશે નહીં. અને આપણી દાહ જે રીતિ છે તેના દરતાં પણ ઉતરતી સ્થિતિમાં આવી પડીશું. આમ હોવાને લીધે સર્વ જંધુઓને મારી નમ્ર વિનંતિ એ છે કે તેમણે હવે પોતાના ઉચ્ચનાના વિચારો બાહ્યપર મુકી રૂઢ પોતાનું તથા પોતાના ભાઈઓનું શ્રેય કરવામાં એકજ સ્થળે કોનફરન્સમાં આવી એકત્ર થઈ કાર્ય કરવું જોઈએ.

શ્રી સજ્જનશતક.

(લેખક:—વત્તિ.)

(ગતિકથી ચાલુ.)

નીચના અવગુણ ગમે તેટલા મોટા હોય છતાં તેનું બળ સજ્જનના સદ્ગુણને બેદી શકતું નથી. કુદારો ગમે તેટલો મોટો છતાં તે સોદુ કાપી શકતો નથી. દુનિયામાં ગમે તેવા પ્રકારની પાણીવાળી છાણી બનાવવામાં આવે પણ તે કાચને કાપવામાં ઉપયોગમાં આવતી નથી—અરે તે કાપીજ શકતી નથી. તેમ દુર્જનોના અવગુણ સજ્જનના ગુણને બેદી શકતા નથી. કહેવાનો આશય એ છે કે દુર્ગુણ કરતાં ગમે તેવા પણ સદ્ગુણ બળવાળો છે તેથી મહાન દુર્ગુણ સદ્ગુણને અખંડ લપટાઈને રહે છતાં તેના સંગદોષથી સદ્ગુણ વિકાર પામતો નથી એજ તેની મહત્તા છે.

દોહરો.

સંગ દોષથી સાધુને, અડે ન તેનો રંગ;
ચંદ્રન વિષમય ના બને, સર્પ વીંટાએ અંગ.

૫

ઉદયે સવિતા રક્તો રક્તશ્વાસ્તમગેતથા

સંપત્તો ચ વિપત્તૌ ચ મહતામેકરૂપતા ॥ ૬ ॥

ભાવાર્થ—સૂર્ય ઉદય થાય છે ત્યારે લાલ હોય છે તેમજ અસ્ત પામે છે ત્યારે પથ્થુ લાક્ષણ દેખાય છે. સજ્જન સંપત્તિ ને વિપત્તિકાળમાં એકજ રૂપ રહે છે. ઉદય ચડતી તથા અસ્ત પડતી ઉલ્કામાં એકસરખા રહે છે. ચોતરફ અધકાર હોય ત્યારે જેમ દીપક શોભે છે તેમ સજ્જનના ગુણોની પરીક્ષા સંપત્તિ કાળ કરતાં વિપત્તિ સમયમાંજ યથાર્થ થાય છે, ગમે તેવો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયા છતાં સજ્જન સ્વધર્મથી કદાપિ ચલિત થતો નથી ને પોતાના નિયમને દૃઢ વળગી રહે છે. રામાયણમાં મહાત્મા તુલસીદાસજી પણ કહે છે કે ધીરજઘર્મ મિત્ર અકનારી, આપતકાલ પરસ્ત્રીય ચારી, વિપત્તિ વિના તેની યથાર્થ પરીક્ષા થતી નથી તેજ પ્રમાણે માથે દુઃખ પડ્યા છતાં પોતાના સદ્ગુણથી જ ખસતો નથી એજ સજ્જન છે ને તે ઉદયને અસ્ત અગર ચડતી ને પડતી ઉલ્કામાં એક સરખોજ રહે છે.

દોહરો.

ઉદય સમે રવિરક્ત છે, અસ્ત સમય છે લાલ;
ચડતી પડતી સમયમાં, સજ્જનની એક ચાલ.

૬

(અપૂર્ણ.)

છ ગામના તપોધન બ્રાહ્મણોમાં કતબ્ય પ્રચાર.

કાર્યસફલતા શાને આધીન છે ?

સન્ન્યસ ગ્રંથરથો ! દુનિયાની દરેક ચૈતન્ય વસ્તુઓ પોતાની હસ્તીત વસ્તુઓને પ્રાપ્ત કરવાની અભિલાષા ધરાવે છે. કીડીઓ જેવું નાનામાં નાનું શરીર પણ જમીન ઉપર પડેલી પોતાને ઉપયોગી વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવા હસ્ટા કરે છે અને તે વસ્તુઓની આસપાસ ફર્યા કરે છે તેમ કરી તપાસ કરે છે કે તે વસ્તુને શી રીતે પ્રાપ્ત કરી શકાય અથવા તે વસ્તુને ઉપભોગ શી રીતે કરી શકાય. વિચારમાં લીન થતાં પોતાના જાતિજનોને એકત્ર કરી તે વસ્તુને પોતાના ઘરમાં લઇ જાય છે અને ત્યાં પોતાની શુદ્ધિપૂર્વક તેનો ઉપભોગ કરે છે. આપણે મનુષ્યો વારંવાર આવી સ્થિતિ આપણા દરેક ગૃહમાં જોઈએ છીએ. તે વખતે વિચાર કરીએ તો માલમ પડે છે કે એક કીડીથી ન લઇ જવાય એવી વસ્તુને સેંકડો મળી ઉચકી જાય છે અને તેનો ઉપભોગ કરે છે ત્યારે આનંદ આનંદ કરે છે. કીડીઓ આ આનંદ શાથી મેળવી શકી ? તેઓ પોતાની મનોર્વાજના શાથી ખાર ખાડી શકી ? એવા પ્રશ્નો યદિ માનવયોગિ પ્રાપ્ત આત્માઓને પૂછવામાં આવે તો હું એમ માનું છું કે સર્વ મનુષ્યો એકી અવાજે એવોજ ઉત્તર દેશે કે કીડીઓના અગાધ પુરુષાર્થને લીધે તેઓ પોતાની કાર્યસફલતા કરી શકી ? વિશેષ વિવેચન કરીને તપાસીએ તોપણ એવોજ અનુભવ મળશે કે સંસારના દરેક ચેતનો પોતાની હસ્તીત વસ્તુઓ પુરુષાર્થથી પ્રાપ્ત કરી શકે છે. જે ચેતનમાં ઉત્સાહ અને પુરુષાર્થની ખામી છે તે ચેતનો દુઃખી છે અને સર્વદા નિરવેજ રહે છે. તેજ પ્રમાણે યદિ આપણી તપોધન બ્રાહ્મણોમાં પુરુષાર્થવાદી બની કાર્ય કરે તો તેમાં જય પ્રાપ્ત કરી શકાય. આ સિદ્ધાન્તનો મને થોડો ધણો અનુભવ મળ્યો છે તે આપ સન્ન્યસોની સેવામાં નિવેદન કરીશ. નડિયાદ-સુન્-કપડવંજ-કઠલવાદિ છ ગામે દહેવાય છે તેમાં તપોધન બ્રાહ્મણોની સારી વસ્તી છે. આપણી જ્ઞાતિની ત્રણ કો-ન્ટ્ર-સો યજ્ઞ પરંતુ તેમાં આ તરફના ધણા થોડાજ બાધિવો ભાગ લેતા હતા. આમ હોવાને લીધે મ. ગિરિજશંકર નિર્લખરામ જે સીક હોવાને લીધે હાલ રજા ઉપર છે તેમજ તેવી અવસ્થામાં પણ ઘર છોડ્યું અને પેટલાદ આપણી જ્ઞાતિના શુભજ્ઞ મદાશય હરગોવિન દાસ નાનાભાઈ અને મ. હગનલાલ મોતીલાલને ત્યાં ઉતારે લીધો. તેમની સાથે મળી પેટલાદની આપણી જ્ઞાતિના મ. બાળાશંકર અને મગનલાલ જેવા આગેવાનોને બોલાવ્યા અને આપણી જ્ઞાતિની ઉત્પત્તિ શી રીતે થાય તેના વિચારો ચલાવ્યા તે આગેવાનોને ઉત્સાહીન કર્યા અને તેઓએ જણાવ્યું કે યદિ જ્ઞાતિહિતનું કાંઈ પણ કાર્ય કરવામાં આવશે તો તેઓ પોતાના ખરા અંતઃકરણથી તેમાં ભાગ લેશે. પેટલાદમાં આપણી જ્ઞાતિના જનજીતા વડીલ મ. મોતીલાલ પુરોતમની સાથે પણ ઉપર જણાવેલા વિષયમાં વાનચીત ચલાવી અને તેમજે પણ તે કાર્યમાં ભાગ લેતા પોતાની હસ્ટા પ્રદર્શીત કરી. પેટલાદમાં માસિકના લગભગ નવા દસ આદેડો પણ થયા.

તે પછી હું અને મ. હરગોવિનદાસ નાનાભાઈ તથા મ. હગનલાલ મોતીલાલ અને

મ. ગિરિજાશંકર નિર્લેપરામ કપડવંજ મુકામે જયા અને ત્યાં મ. નાનાલાલ મુળજી અને મ. ચુનીલાલ રજુછાડની મદદથી ત્યાંના જાતિયધુઓમાં ઉત્સાહનું જળ સૌમ્યું. તેઓ આપણી જાતિના અસાર સુધીના કાર્યથી અગત્ય હતા અને તેથી તેઓ કોન્ફરન્સમાં ભાગ લઇ શકતા નહોતા એમ જણાયું ત્યાં પણ માસિકના દશપ્રાર માહકો થયા. ત્યાંથી હમે સર્વ મ. નાનાલાલ મુળજી, મ. ચુનીલાલ રજુછાડ અને મ. હગનલાલ જોડજીભાઈને લઈ નડીઆદ મુકામે જ ગામની જાતિના આગેવાન મ. મોહન દલપતને ત્યાં ગયા. તેમની સાથે અને મહાશય નાનાલાલ દલપતની સાથે જાતિહિતના સંબંધમાં વિચારો મલાખ્યા. આ બંને ભાઈઓ ધણી ઉત્સાહી અને જ ગામમાં કાર્ય કરવા ધારે તો પોતાના તન મન અને ધનના ભોગે કાર્ય કરી શકે તેવા છે. તેમણે જણાવ્યું કે જાતિની સુધારણા ઠાઈપણુ સંજોગોમાં થાય તેવું તેઓ અંતઃકરણપૂર્વક ધન્ય છે. જ ગામ તરફથી આગામી કોન્ફરન્સ થાય તેવા તેમના ઉદ્ગારો નીકળ્યા. આ કાર્યમાં મ. હરજીવન રાયજી જે જ ગામના આગેવાન છે તેમની સંમતિની પણ જરૂર જણાઈ અને ત્યાં હું તેમને બોલાવ્યા ગયો. મારે તેમની સાથે અને સુમંગના અન્ય જાતિયધુઓ સાથે વાતચીત થઈ અને તેમણે પણ જણાવ્યું કે ન્યાતના હિતમાં તેઓ પણ ખરા અંતઃકરણથી ભાગ લેશે અને તેમાં યથાશક્તિ પોતાના ગામનો દિસ્સો આપશે. આ હર્ષજનક સમાચારની સુનાવણી મેં નડીઆદમાં ઉપરજણાવેલ મહાશયો પાસે કરી જેથી મ. મોહન દલપત અને તમ પધારેલા સર્વ ગ્રહરથોના ઉત્સાહમાં વધારો થયો અને તેઓ હર્ષ પામ્યા. મ. મોહન દલપત જે એક ખંતીલા સ્વભાવના ઉત્સાહી ગ્રહરથ છે તેમણે જણાવ્યું કે એથી કોન્ફરન્સ જ ગામ તરફથી ભરવામાં આવશે એવી આશા હવે બાંધી શકાય છે. પરંતુ તેના નજી ખુલાસો થોડા સમય પછી પોતાના અન્ય બંધુઓની સલાહ લઈ તેઓ ફરશે. મ. મોહનભાઈના મુખમંથરી એવા પણ ઉદ્ગારો નીકળ્યા કે આપણા બાળકોને ભણાવવા માટે બોર્ડિંગ નીકળે તો તેમાં પણ પોતે યથાશક્તિ મદદ કરશે. દન્ય છે તેમને પરમાત્મા તેમનો આવો ઉત્સાહ કાયમ રાખે.

મારા વિવેકી જાતિ બાંધવો ! આ કાર્ય શું સુચવે છે ! આનાથી આપણે શું સાર પ્રદર્શ કરી શકીએ છીએ ? મારી ટુંકી મતિ પ્રમાણે તો હું એટલુંજ તાત્પર્ય કાઢી શકું છું કે કાર્યની સફલતાનો આધાર પુરપાઈ પર છે. અર્થાત્ કાર્ય સફલતા પુરપાઈને આધીન છે, આવા સંદિચારને અંતઃકરણમાં ધારણ કરી આ જાતિના આગેવાનો યદિ કાર્ય કરવા બહાર પડે તો જાતિની સુધારણા સત્વર થઈ શકે અને સુધારકોના જીવન સફળ થાય. મ. હરજીવનલાલ નાનાલાલ અને મ. હગનલાલ મોતીલાલે પણ પોતાના સમયનો ભોગ આપ્યો છે તેને માટે તેમને ધન્યવાદ ધરે છે. કપડવંજના જાતિ બાંધવોએ પણ પોતાના કામગીરને ઊંડી નડિયાદ આપવા જે અમ લીધો છે તેને માટે તેમને ધન્યવાદ ધરે છે, અને તેમનું અતુકરણ અન્ય ગ્રામોના જાતિભાઈઓએ કરવું જોઈએ. જાતિની સુધારણાને માટે કેવા પ્રકારના પ્રયત્નો કરવા જોઈએ તે અવકાશ મળશે તો બીજે કોઈ વખતે આપની મેવામાં રજુ કરીશ. ઈતિ.

લાલાભાઈ કેશવલાલ (મુ. મહેધા.)

સંસારમાં પદાર્થ વિજ્ઞાન પ્રગતિ.

નિરંતર હવા શુદ્ધિના એક અદ્ભુત યંત્રની શોધ.

અરુમ જરમન પ્રોફેસર વારમથે ક્ષેત્રાઇડ, સોડીયમ ઓક્સાઇડ અને બોરકીક એન્હી-
ડ્રાઇટ એ ત્રણ રસાયણિક પદાર્થોનું મિશ્રણ કરીને તે મિશ્રણને “ સેનમ ” નામ આપ્યું
હતું. તેના શુષ્ક હવા શુદ્ધિ કરવાનો હતો. અને તેની ખુબી એ હતી કે હવામાં તે બેગવા
જતાં તેમાં ઝેરનો અંશ પણ ન હતો. અનુબંધને જરા પણ ધન્ય થવી અશક્ય હતી. ઉલટું
‘ સેનમ મિશ્રિત હવા શ્વાસમાં જતાં નાક, દેહમાં તથા ગળાનાં દરોની આરવારમાં લામ
થતો. મુશ્કેલી માત્ર આ હવા હવામાં નિરંતર બેગવવાનું યંત્ર શોધી કઢાડવાની હતી. તે
પણ પ્રો. વારમથે મર્થા પટેલાં શોધ્યું હતું. તે યંત્ર પ્રવાહી “ સેનમ ” નાં રચકણો હવામાં
નિરંતર ઉડીને એટલાં સૂક્ષ્મ થઇ જાય છે કે હવાની સાથે તે સુકી વરાળ રૂપે બહુ સારી
રીતે મિશ્રણ થઇ જાય છે. કાર્બનપણ ઓરડામાં તે યંત્ર રાખી શકાય છે. તે શ્વાસમાં જતાં
ગળાના હકને લાભ કરે છે ને શ્વાસ વધારે સરળતાથી સેવાય છે, જેથી હુધા વધારે સારી
પણ લાગે છે. યુરોપનાં સેનેટેર્યમો, હોસ્પીટલો વગેરે સંસ્થામાં ખસો યંત્રો લેવામાં આવ્યા
છે. જ્યાં આગળ પુષ્કળ માણસોના રહેવાથી હવા જલદી બગડવાનો સંભવ રહેતો. એવી
નાટકશાળા, વિદ્યારાળા, કારખાનાં વગેરે સર્વે સ્થળોએ આ યંત્ર ભવિષ્યમાં રાખવામાં આવ-
વશે એવી આશા રાખવામાં આવે છે. કેમ કે પનીએ પણ તે અત્રે મંગાવવા નોંધે છે,
હાલજ તે જર્મની તથા ઇંગ્લેન્ડમાં મંગાવવામાં આવે છે.

દેશપરદેશ સમાચાર.

યુરોપમાં તુમુલ્ત શુદ્ધ હજી પણ ચાલે છે—ફ્રાન્સ અને આપણી બ્રિટીશ સકરાર
મળાને જરમની સાથે ધણી હોશીયારી અને બહાદુરીથી લડે છે. જર્મનીના ફ્રાન્સની રાજધાની
પારીસની લગભગ નજદીક આવી પહોંચ્યા હતા પરંતુ આપણા બ્રિટીશ અને ફ્રાન્સ લોકો
તેમને મારી પાછા હટાવ્યા છે. રશીયાએ ઓસ્ટ્રીઆની ભારે ખુવારી કરી છે અને તે દીન
પ્રતિદીન જરમનીની રાજધાની બર્લિન તરફ આગળ વધે જાય છે. ઇટલી અને ટર્કીએ
જર્મની સાથે જોડાવા ના પાડી છે. જાપાન, જરમનીના કીઆમ્પાઉ સંસ્થાન ઉપર તોચોનો
મારો ચલાવી રહ્યો છે. આ પ્રમાણે સુષ્ટિના એક ભાગ યુરોપમાં ભારે લડાઇ ચાલી છે
જેથી વ્યાપારાદિને ધણું નુકસાન ખમવું પડે છે. પરમાત્મા આ સુદ્ધનો જલદી અંત લાવે
અને આપણા ના. સહેનશાદને સર્વ પ્રકારે ફતેહ આપે.

ત્રણ આમના મુણાવ આમના તપોધન બ્રાહ્મણો સાથે—મ. ગિરિમજકર નિર્ભય-
રામ, મ. હરજોવનદાસ નાનાભાઈ, મ. જગનનાથ મોતીલાલ રાવળ અને મ. ડાકાભાઈ
કેશવલાલ પંડ્યાએ તપોધન બ્રાહ્મણ માતિની, ઉન્નતિ શી રીતે થઈ શકે તે સૂચકમાં ભાદ-
પદ માસમાં વાર્તાલાપ કર્યો હતો. ત્યાંના મહાશયોના વિચારો ધણા આરા છે અને તપોધન
બ્રાહ્મણોની બોર્ડિંગ તથા ત્રણ ગામમાં કાન્દર-સ માય તેવું જણાયું છે. તપોધન બ્રાહ્મણ મા-
તિના આગેવાનોએ આ પ્રમાણે આગેશો કરી તેમના વિવેક વિચારને પ્રજ્વલિત કરી
ઉત્કર્ષની આશા રાખવી જોઈએ.

અમદાવાદ તપોધન બ્રાહ્મણ હિતચિન્તક મંડળના મંત્રી મ. માધવલાલ એચ. ભટ્ટ લખી જણાવે છે કે તેમના મંડળને નીચલી વિગતે ભેટ મળી છે તે તેઓ સાક્ષાર સ્વીકારે છે અને સર્વ બંધુઓને તેમના વિદ્યાવૃદ્ધિ અને શાન્તિ સુધારાના ખાતાને તત્ત મત ધનથી મદદ કરવા વિનંતિ કરે છે. આ મંડળના બે પ્રકારના ફંડ છે. (૧) વિદ્યાવૃદ્ધિ ફંડ (૨) સ્થાયી મકાન ફંડ. પ્રથમ ફંડમાંથી જ્ઞાતિના વિદ્યાર્થીઓને શ્રી તથા પુસ્તકો આપવાની વ્યવસ્થા થાય છે અને મકાન ફંડને જ્યાં સુધી પુસ્તકો રકમ થાય નહિ ત્યાં સુધી અનામત રાખવામાં આવે છે. મળેલી ભેટની વિગત નીચે પ્રમાણે છે.

રા. હવરામ લક્ષ્મીભાઈ ભટ્ટ, પુત્ર જન્મ પ્રસંગે ર. ૧)-રા. એસ. એમ. પટેલ ર. ૧૧-સત્યદેવના પુત્રન નિમિત્તે-રા. મણિલાલ મગનલાલ ભટ્ટ ર. ૨૫-રા. નાનાલાલ બાપુજી મહેતા ર. ૧૫-રા. શંકરલાલ હરગોવિંદ ભટ્ટ ર. ૧૫-રા. સુરજરામ મોહનલાલ જોશી ર. ૧૨-રા. માધવલાલ હરગોવિંદ ભટ્ટ ર. ૧૦૧-રા. અંબાલાલ મુળશંકર ભટ્ટ ર. ૮૧-રા. ત્રિકમલાલ કેશવલાલ ભટ્ટ ર. ૮૧-રા. નાનાલાલ ગીરધરલાલ ભટ્ટ ર. ૮૧-રા. મોહનલાલ મુળશંકર ભટ્ટ ર. ૫૦-રા. અંબાલાલ દામોદર ભટ્ટ બી. એ. ૩. ૫)-રા. મોતીલાલ નાયાલાલ ભટ્ટ ર. ૨)-રા. સુનીલાલ છાત્રલાલ મહેતા ર. ૧૧-રા. ત્રિકમલાલ કેશવલાલ ભટ્ટ ર. ૫૦-પોતાની માતૃભીના મરણ પ્રસંગે (વિદ્યાવૃદ્ધિ ફંડમાં), રા. મણિલાલ મગનલાલ ભટ્ટ, રા. નાનાલાલ બાપુજી મહેતા, રા. માધવલાલ હરગોવિંદ ભટ્ટ, રા. શંકરલાલ હરગોવિંદ ભટ્ટ દરેકે ર. ૨-૧૩-૯, ગંગાસ્વરૂપ બહેન જ્યોત્સના ત્રિભોવન પ્રજ્ઞાલતી પુત્રીએ, પોતાની પુત્રી રક્ષમણીના સ્મરણાર્થે મંડળની ધડીઆળ માટે ર. ૧૦) મળી એકંદરે ર. ૧૪૯-૭-૦ પ્રાપ્ત થયા છે. આ મંડળ ધીમે ધીમે કાળજીપૂર્વક કાર્ય કરશે તો પોતાનો હાય વિશેષ લખાવી શકશે.

પાંચાળ ઉત્પત્તિ મંડળ નામનું--એક મંડળ મુંબાઈમાં આજ બે વર્ષથી સ્થપાયું છે. તેનો વાર્ષિક રીપોર્ટ હમારા ઉપર મોકલી આપવામાં આવ્યો છે. તે જોતાં એમ માલુમ પડે છે કે તે મંડળે થોડા સમયમાં પોતાની જાતિમાં વિદ્યા અને ધર્મપ્રચારાર્થે ધણું સાફ કામ કર્યું છે. તે જાતિ ગોકુળઅષ્ટમીના દિવસે પોતાના મંડળનો વાર્ષિક ઉત્સવ ઉજવે છે. અને તેમાં ત્રણસોથી ચારસો સુધી સ્ત્રી પુરુષો ભાગ લે છે. તેમાં વિદ્વાનોના વ્યાખ્યાનો થાય છે. તપોધનબ્રાહ્મણજાતિહિતેષી મ. ગિરિમજાંકર નિર્ભયરામના પ્રભાવશાળી વ્યાખ્યાનો ત્યાં થયા હતા એમ રીપોર્ટ ઉપરથી જણાય છે. આ મંડળે પોતાના તરફથી એક માસિક કાઠી, કોન્ફરન્સ-સેક્રેટરી પોતાના જાતિ બંધુઓના વિચારો કેળવવા જોઈએ એવો હમારા નમ્ર મત છે. હમે ધન્યજીએ છીએ કે તે મંડળ દરેક પ્રકારની ફતેહ મેળવે અને પોતાની છટ સિદ્ધિ કરે

તપોધન બ્રાહ્મણોને ઉત્તેજન તે આપું નામ--પાદરાના સ્વીકાર મ. હરગોવિંદલાલ નાનાલાલએ પાદરામાં પોતાના મહાદેવના મંદિરમાં એક લઘુરાશ્ત્રલિપેક ગત શ્રાવણ માસમાં કરાવ્યો હતો. તે કાર્ય ખંભાત તપોધન બ્રાહ્મણ વેદશાળાના વિદ્યાર્થી સોમેશ્વર બાપુલાલ પામે કરાવ્યું હતું. તેમના તે કાર્યથી બ્રાહ્મણો અને અન્ય વર્ણુરથ લોકો ધણું પ્રસન્ન થયા હતા. મ. હરગોવિંદલાલે આ વિદ્યાર્થીને એક માસ સુધી પોતાને ત્યાં બોજન કરાવી ર. ૧૭) દક્ષિણા આપી હતી. આ મહાશયે પોતાની જાતિના વિદ્યાર્થીને ખર્ચ ઉત્તેજન આપ્યું કહેવાય. અન્ય બંધુઓએ તેમનું અનુકરણ કરવું જોઈએ. મ. હરગોવિંદલાલની જાતિપ્રતિ આવી લાગ-

છીને લીધે તેમને ધન્યવાદ ઘટે છે અને તેમનામાં તેવી લાગણી સદામાટે રહેશે એવી ઈશ્વર પ્રતિ હમે પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

જાનમગરથી ઇસ્તિવારની મ. રાજરામ અંબારામ પાઠક—લખી જણાવે છે કે સંધ્યાગાયત્રી કરવાથી ઘણુંજ ફળ પ્રાપ્ત થાય છે તેના પુરાવામાં કહે છે કે તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિનો એક મનુષ્ય ક્ષયના મહારોગથી બે વર્ષથી પીડાતો હતો. તે સમયમાં ઇશ્વરમાં વેદ-શાળા સ્થાપન થઇ અને ત્યાં ક્ષયરોગી મહાશય પધાર્યા. ઉક્ત જ્ઞાતિના બુધ્ધિ રા. શંકરસાહ ગુલાબરાય તેમને મળ્યા અને કહ્યું કે તમે બ્રાહ્મણનું નિત્યકર્મ કરો તો પ્રભુની કૃપા થશે. આ શિક્ષાથી તેમણે સંધ્યાદિ ખટકર્મ કરવા માંડ્યું. અને બાર માસ સુધી તેમણે તેમ કરવાથી રોગ મુક્ત થયા. અને હવે આરોગ્ય છે. આ દ્રશ્યંત આપી તપોધન બ્રાહ્મણને બલામણુ કરે છે કે તેમણે પોતાના બાળકોને સંધ્યાદિ નિત્યકર્મ શીખવવા માટે પાઠશાળાઓ કરવી જોઇએ અને પોતાનો જન્મ સફળ કરવો જોઇએ.

એકીવખતે ઘણા બાળકોનો જન્મ—ત્રાવજુકાર જલ્દામાં ટુકાને જોઈનેજમાં એક રૂપ વર્ણની ઓછે પાંચ બાળાઓને જન્મ આપ્યો હતો ! તેમજ મહેસાણા તાલુકાના લીંચ ગામે એક બાઇએ ત્રણ બાળકોને જન્મ આપ્યો છે ! પરમાત્માની અજન્મ કૃતિ છે !

હિસાબ ગણીશકનારો કુતરો—જર્મનીમાં મૈનહિમ નામક શહેરમાં રોશ્ન નામનો એક કુતરો છે તેની માલિક ક્રોમોયકેલ નામની એક બાઇ પોતાના બાળકોને હિસાબ શિખવતી હતી. હિસાબ ગણવાના વિચારમાં તે બાઈની નજર મેજની નીચે રોશ્ન તરફ ગઇ તો તે કાંઇક હિસાબ સમજતો હોય તેવો ચંદ્રોરો કરીને ઉભેલો જણાયો, મગ્ગે રહેજ રોશ્નને ઉદેશીને સ્વાલ કર્યો, કેમ રોશ્ન ! બેને બેએ ગુણવાથી કેટલા આવે ? રોશ્ન પગના પંજાથી બોલ્યો ઉપર ચાર વખત યોગ્ય મારી, મેડમે આ ઉપરથી રોશ્નને ક્રમશઃ જાત જાતના હિસાબ શિખવ્યા છે અને હવે તેના હિસાબ તે કુતરો ગણીને પગની નિશાનીઓથી બતાવી શકે છે ! પુનઃજન્મમાં પૂર્વજન્મનું પ્રાપ્ત કરેલું જ્ઞાન કંઇક અંશે કાયમ રહે છે તેનો આ એક દાખલો છે.

ઉપયોગી એક અજન્મ વૃક્ષ—મણુવામાં આવ્યું છે કે મહેસુરની સરકારે પોતાના તાબાની એક ગ્રામ્ય પંચાયતને ધુપાતામક વૃક્ષોના ફળોનો સંગ્રહ કરવાનો હમ્મરો આપ્યો છે. આ વૃક્ષનાં બીજ ઘણા કામમાં આવે છે. કહેવાય છે કે તેમાંથી એવી બત્તીઓ બની શકે છે કે જે તેલ વિના સળગાવી શકાય છે. તેનું તેલ નાખવાથી રસોઇ સુગંધીન થાય છે. ધી ન હોય તો તે ધીનું પણ કામ કરે છે. તથા ધીમાં મિશ્ર પણ કરી શકાય છે. આ ચિવાય બોપાપિઓમાં પણ તેનો ઉપયોગ થાય છે.

સાબાર સ્વિકાર—“ જ્યારે સુર્યોદય થયો ” એ પ્રબલ તથા ઉદીપ્ત જ્વન, વૈદ્યકપતા, બુદ્ધિ પ્રકાશ, ધન્યવત્તરિ, ચંદ્ર પ્રકાશ, ઉદીપ્તહિતેન્દ્ર, ઉનેવાગ અબુદય અને બૌદ્ધિય મિત્ર. એ સર્વ પત્રોનો સાબાર સાથે સ્વિકાર કરવામાં આવે છે, અભિપ્રાય માટે આવેલા પ્રયો તથા મોપાનીઆ વિશે હવે પછીના અંકમાં લખીશું.

તા. ૧૦ કાવતા કાર્નિક માસના અંકથી નાનદેવી નામની મનોરંજક અને બોધવાયક વાની શુ. કરીમાં આવશે.

માસિકના પાંચમા વર્ષના લવાજમની પહેાંચ.

મ. દયાશંકર કાળીદાસ	પાલજીપુર	મ. બેચરલાલ હેમચંદ	પાલજીપુર
„ છોટાલાલ હરજીવન	સાધી	„ લાખચંદ વ્હાલજી રાવળ	સાબલી
„ નાથજી મોતીરામ ઉપાધ્યાય	કાલોલ	„ શંકરલાલ ધનેશ્વર	વડોદરા
„ સેવકરામ ત્રંગકરામ દવે	ગરબાડા	„ સાંકળચંદ જીવરામ	અહમદનગર
„ ગંગારાંકર દી. શર્મા	મુંબઈ	„ મોતીરામ આદીતરામ	કડા
„ કરીષરામ ખરસોતમ	જલગામ	„ અમયાલાલ મદાશેકર	બહુચરાજી
„ અંબાલાલ રજીછોડદાસ	ભાલજ	„ અંબાલાલ હરજીવનદાસ શેક	પાટણ
„ અંબાલાલ જગનલાલ	ખંભાત	„ ઉમીયાશંકર રઘુરામ	ધોળકા
„ ઈશ્વરલાલ હેમચંદ	પાલજીપુર	„ ધેલાભાઈ દેવશંકર	વલસાડ
„ ઉમીયાશંકર રામચંદ્ર	પાટણ	„ છોટાલાલ હરીરામ	સિદ્ધપુર
„ કાશીરામ અંબારામ	વડોદરા	„ છોટાલાલ હરજીવન	હાલોલ
„ કેશવલાલ નાથજી	મોડાસા	„ ગીરધરજીવ હીમતરામ	વીસનગર
„ અંબાલાલ દામોદર ભટ્ટ	અમદાવાદ	„ મગનલાલ ભાઈશંકર	નિર્મળ
„ કોદરલાલ જગનલાલ	હિંમતનગર	„ રામનારાયણ હરીભાઈ	સિદ્ધપુર
„ કેશવલાલ લલ્લુભાઈ	પાલજીપુર	„ લલ્લુભાઈ ઉત્તમરામ	સાણજ
„ કલ્યાણજી મકનજી	મગોદ	„ કાથીદાસ શીવરામ મુખી	ધર્યાવા
„ કાશીરામ ગંગારામ	મુંબાઈ	„ ગૌરીચંકર આદીતરામ	ઝાડેધર
„ ગીરજશંકર આદીતરામ	નોકરા	„ ગણપતરામ સામળભાઈ	ખંભાત
„ ગણપતરામ સાંકળેશ્વર	દસાડ	„ ગોવીંદજી ત્રીકમજી વૈદ	નીગાળા
„ ધનરાયમ બાપુભાઈ	વડોદરા	„ રજીછોડલાલ ઉત્તમરામ	પાટનગર
„ સુનીલાલ હરજીવન	અજરપુરા	„ રામરામ અંબારામ	જામનગર
„ જનલાલ મોતીલાલ રાવળ	પેટલાદ	„ લલ્લુભાઈ કુમેરદાસ	જનીઆર
„ તોલાશંકર કાશીરામ	ગુડલતીથ	„ લાલજીભાઈ બાપુભાઈ	દુળીઆદ
„ મલાભાઈ શુભરાય	કાકર	„ હરીલાલ સેવકરામ	વામરા
„ પ્રાણશંકર નાથાલાલ રાવળ	અમદાવાદ	„ છોટાલાલ ગોવીંદરામ	હારીજ
„ લલ્લુભાઈ કેશવશા મહેતા	બારા	„ નારજીજી કલ્યાણજી માસ્તર	દેસરા
„ માધવરામ પીનાબર	ખેડ	„ ભાણુભાઈ જીવજી	જાપરીયા
„ કેશવલાલ મગનલાલ	પાલજીપુર	„ લલ્લુભાઈ ગોવીંદરામ	વાલમ
„ ઉલ્લાસરામ મનસુખરામ	કરનાળી	„ લીલાધર મોતીરામ રાજ	ઈંદર
„ કાળીદાસ બીખાભાઈ	ઝોરપાડ	„ હીમતરામ કાશીરામ	દાંતા
„ કાળીદાસ કેશવરામ	ખડોલી	„ વલ્લભભાઈ લાલભાઈ	દેદેજ
„ ગરૂરીશંકર પ્રભુરામ	પાલજીપુર	„ કાળીદાસ મોતીરામ	ધલોલ
„ સુનીલાલ લોલજી	મુંબાઈ	„ કચરાભાઈ જગનલાલ	કમીજલા
„ સુનીલાલ મગનલાલ	વિસનગર	„ મણીલાલ મગનલાલ ભટ્ટ	અમદાવાદ
„ મગનલાલ મુળચંદ શેક	મુખઈ	„ બાબરભાઈ બાપુલાલ	કાળીસા
„ મોતીલાલ હરીરામ	અમદાવાદ		

૧. ગીરધરલાલ જોડાભાઈ જોશી	અમીચી	૨. વેળાગીલાલ જંગનાથ	ભરમ
આશારામ ખીતાબર	ધોળકા	૩. મોહનલાલ પુલશંકર જોશી	અમદાવાદ
ચુનીલાલ ત્રીભાવન	ખંભાત	૪. મોધવલાલ ઇશ્વરદાસ	સિદ્ધપુર
છાતાલાલ દયાશંકર	ધોળકા	૫. મણીશંકર રામરામ	ભરમ
રણુછોડરામ મંજારામ	ભાંડુ	૬. મુળયદ સદાશીવ	કડી
લક્ષ્મીશંકર પ્રાણુશંકર	કડી	૭. મોતીલાલ મનનલાલ	વડોદરા
હરજીવન મુળયદ	પાટણ	૮. મુગટરામ જીવરામ	કડી
જગનલાલ રણુછોડદાસ	કડી	૯. મગનલાલ ગોરધન	ગોધર
વીનાયક સુરજરામ	નવસારી	૧૦. મણીશંકર મહાશંકર	મુંબઈ
શનેશ્વર નાથજી	સાંખડા	૧૧. મનસુખરામ કેશવરામ મહેતા	કડી
જીવજીરામ ગોળીદરામ	ધેઝ	૧૨. મણીશંકર ગંભીરભાઈ મારતર	જરગામ
દુર્ધલરામ જોશીરામ	સાચુદ	૧૩. મનસુખરામ લક્ષ્મીરામ	પદમપ
દયાશંકર કરચનદાસ	અમદાવાદ	૧૪. મયુરદાસ કીશોરદાસ	અમદાવાદ
નાથાલાલ જ્યેષ્ઠ શર્મા	પાલજીપુર	૧૫. મોધવલાલ ત્રીકમલાલ	સિદ્ધપુર
નાનાલાલ ગોપાલજી	સિદ્ધપુર	૧૬. હરગોવિંદદાસ નંદાનાભાઈ	પેટલાદ
નંદાનાભાઈ દલપતરામ	નડીઆદ	૧૭. ભુમખરામ દરીરામ	મુંબઈ
નારજીવસ બુધરદાસ	પાટણ	૧૮. જોશંકર કૃષ્ણભાઈ	પુલપાણ
નંદલાલ નાથાલાલ	અમદાવાદ	૧૯. ત્રીકમલાલ ઉમીયાશંકર	પાકીનાભાઈ
હ બહેન	સિદ્ધપુર	૨૦. નારજીલાલ નાનુભાઈ	અમદાવાદ
દાનાલાલ બહેચરલાલ	સિદ્ધપુર	૨૧. પ્રભુજી માણુદેવર રાવળ	હડર
દલાદજી સેવકરામ	સિદ્ધપુર	૨૨. જગાખાઈ રણુછોડ	મરાઠા
માશંકર દરિનારામજી	ધંધુકા	૨૩. ભયુલાઈ નાનંજી વૈધ	બોધાન

૧. નિગમ તરણિ ।

આ નામનું પાસિક પત્ર દિંદી ગુજરાતી ભાષામાં પ્રગટ થયે. રાયલ ચાર પેજ ચાર ફોર્મનું થયે. વાર્ષિક મુદ્દય રૂ. ૨-૮-૦ અડી રૂપીઆ. આ પત્રમાં ઉપનિષદ વાખ્ય, શાસ્ત્રીય, આદિમક, નૈતિક, વ્યવહારિક, સાયન્સ, ઐતિહાસિક, આયુર્વેદિક, સ્ત્રી શિક્ષણ, કાશી વર્ણન, વાર્તા, સંપાદકીયવક્તવ્ય, સંસાર સુધાર, આદિ વિષયોપર સંપાદકજી શ્રી સ્વામી શ્રી ત્રિમુક્તજી, શ્રી સ્વામી શ્રી પરમાનંદજી શ્રી પં. રામરામજી શાસ્ત્રી શ્રી પં. આર્ય મુનીજી શ્રી પં. આગમજીજી (મુંબઈ) મોલવી મદમદ કુદરત ઉલ્લાખેગ એમ. એ (ફારસી) પં. ઉન્દયદં વેલશંકર (ગુરકુળ) આદિ વિદ્વાન પ્રખ્યાત લેખકો, પોતાની દસાપેલી અને ગુણોભિત લેખો નીદારા મનોરંજન લેખો લખી આદોકોના મનને અત્યાનંદ આપશે. આ પેપરના આદોકોને શ્રી પં. શિવશંકરજી કાંબઠ તિર્થ કૃત “ઓષ્ઠકાર નિર્ણય” તથા શ્રી. રાજરામ શાસ્ત્રી કૃત “ઉપદેશ સપ્તક” નામનાં એ પ્રસ્તોકો મેટો આપવામાં આવશે. અનઃ યનાર ગાદકે પોતાનું નામ આદક તરીકે સીધું મેળાવા દૂપા કરશે. કારણ કે દિંદુ લોકોના નેટ-દીવાળાં પદેધાં આદક યનારને કુરાનાનુવાદ પ્રથમ ભાગાંધ વધારે રેટ આપવામાં આવશે.

રામશંકર મહાદેવ શર્મા,

માલિક “નિગમ તરણિ” કાલિ મહલ,

વનારસ સિટી (કાગી.)

જ્યારે સૂર્યોદય થશે !

(મરાઠીમાંથી અનુવાદક સૌ. પ્રિયમતિ શુક્લ)
એક અપ્રતિમ નવીન મનોરંજક અને બોધક

નવલકથા.

સામાજિક સુધારણા, ડીટકડીવોની ખુશીઓ, પછાત વર્ગનો ઉદ્ધાર, અને કળાકૌશલ્યની ઉન્નતિ એ આ નવલકથાના ઉત્તમોત્તમ વિષયો છે.

જહાર પડી ચુકી છે.

કીમત કાચુ પૃષ્ઠ ૨. ગા પાકુ પૃષ્ઠ ૩. ગા પોસ્ટેજ બુદ્.

મળવાનું ઠેકાણું.

સૌ. પ્રિયમતિ શુક્લ. સીબલવાડી, મુંબાઈ

મણીસાલ ડી. મોદી.

સીધીગચી, ગીરગામ—મુંબાઈ.

દરેક જાતની નાની મોટી ટોપીઓ.

હમારે ત્યાં ઝીક-ચળકની સાગી અને ખોટી ટોપીઓ જ્યાંનંધ બનાવવામાં તથા જ્યાંનંધ અને છુટક વેચવામાં આવે છે. લીધામતી ટોપીઓ પણ હમારે ત્યાં રાખવામાં આવે છે. ઝીક ચળકનો પોલકા તથા રેસો પણ ઘણા ઉત્તમ પ્રકારનાં બનાવવામાં આવે છે. હમારે ત્યાં ઠેગાવવાનો લેશ માત્ર લય નથી. બહારગામથી મંગાવનારાઓના ઓર્ડરો ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવશે.

જેકીસન શિવસાલ.

કા. જરનપુરી બાગેળ-સુરત.

દીવાળીના તહેવારોને લાંધે, ફેટાઓની કીમત ઘટાડી.

ખાટણુમા ભરાયવી ત્રીજી તપોધન આજીણુ કાન્દર-સ સમયે પધારેલા પ્રતિનિધિઓના ફોટો ધણી સુંદર રીતે લેવાયો છે તેની કોપીઓ સપાટાબંધ ખપવા માંડી કે અને હવે ધણી થોડી નકલો બાકી છે. દીવાળીના તહેવારોને લાંધે કારનક સહ ૧૫ સુધીજ મ ન ૩. ૧) ને બદલે ગા રાખી છે. પોસ્ટેજ બુદ્ સત્વર મગવો.

કા. સીધીગચી-ઈલાહીમ
ફતાબાઈનો માલો મુંબાઈ.

ન ૪

છગનસાલ જગન્નાથ.

બવરયાપક, આજીણુધર્મ.

ધોળકાના

સુપ્રસીદ્ધ વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કહાનેજી.

રામબાણુ વાઓ. ખાસ પરેજી નથી.

તાવની રામબાણુ દવા.

રૂ. ૧૦૦) ઇનામ વાળો.

દાડમે, એકાંતરીઓ, ચોથીઓ, ઉને, દાઢીઓ, અમારી દવાથી ના ઉતરે તો, લીધેલા પૈસા પાછા આપીશું. કોઈ શખ્સ એમ સાબીત કરી આપશે કે વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલની દવાથી ચોથીઓ તાવ ના ગયો તો તેને રૂ. ૧૦૦) ઇનામ આપીશું. ગોળા ૫૬ ની ડબ્બી ૧ ની કિંમત રૂ. ૧-૦-૦

શક્તિ સંજીવન.

શરીરના તમામ અવયવોને શક્તિ સંજીવન તાકાત લાવી મજબુત કરે છે. ગયેલું પુરુષત્વ પાછું લાવી આપવામાં, રમરણશક્તિનો અને આખા શરીરની ક્રાંતિનો તેમજ બળનો વધારો કરવામાં શક્તિ સંજીવન રામબાણુ છે. બરકાતી ફાટ, કમરનો દુખાવો, પગનું કળતર, છાતીનો દુખાવો, તરલ મટાડે છે. ગોળા ૧૦૦ ની ડબ્બી ૧ ની કિંમત રૂ. ૨-૮-૦

પરમીયાની રામબાણુ દવા.

આ દવા તમામ જાતના પરમીયા મટાડે છે. થતી મજબુતી અને ચાલતું પર (રેસી) બંધ કરે છે. સોજો ઉતારે છે. દીપે દીપે આવતો પેસામ સાફ આવે છે. કળતર અને પેડુનો દુખાવો મટાડે છે. ડબ્બી ૧ ની કિંમત રૂ. ૨-૪-૦

વૈદ્ય ગિરિધર.

વૈદ્ય ગિરિધર એ નામનું પુસ્તક માત્ર સાકાચાર આત્માની રીકીટ બીડવાથી તમામને ખુદ પોરટથી મોકલવામાં આવે છે. તે પુસ્તક વાંચવાથી દરેક માણસ જાતે વૈદ્ય કરી શકે છે.

ધાતુ વિકાર.

ધાતુ વિકાર નામનું પુસ્તક એક કાર્ડ લખનારને મફત મોકલવામાં આવે છે.

વૈદ્ય. શા. ગીરધરલાલ કહાનેજી.

• ધોળકા જિલ્લો અદવાલ.

ॐ

ब्राह्मण धर्म.

Brahmin Dharma.

मनुवाक्य. (अ. ११)

यत्किञ्चिदेनः कुर्वन्ति मनोवाद्भूतिभिर्जनाः ।
तत्सर्वं निर्दहन्त्याशु तपसैव तपोधनाः ॥ २३१ ॥
तपसैव विशुद्धस्य ब्राह्मणस्य दिवौकसः ।
इज्वाश्च प्रतिशृङ्गान्ति कामान् सर्वधनान्ति च ॥ २३२ ॥

पुस्तक प.]

कार्तिक, स वत १९७१.

[अंक ८.

संपादक,

म. प्रह्लादलाल सेवकशम. भु. सिद्धपुर.

व्यवस्थापक,

छगनलाल जगन्नाथ रावण. भु. भा. भ.

वार्षिक सवायम रु. १-०-० पोष्टेन सहित.

अत, ५००.

कार्यालय (ओरीस)

सीधीगद्दीने नदि, प्रभाषीम इताभाषना भागाभा, भु. भा. भ. नं. ४

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા.

(શુદ્ધ ભાષાંતર ઉપરાંત તાત્વિક બોધ માટે પુષ્કળ
વ્યાખ્યાન સહિત.)

આ એક ખરો સિદ્ધાંત છે કે ધર્મગ્રંથો તથા તત્ત્વ વિવેચનનાં પ્રકરણોનો કેવળ પાઠ પઢી જવા કરતાં તથા અર્થ અને તાત્પર્ય સમજીને પાઠ કરવાથી વિશેષ ફળ છે. શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા જેવાં પુસ્તકને માટે તો તે બહુ જરૂરનું છે અને તેથીજ અમે 'શ્રીશંકરા-ચાર્પવાળું' ભાષ્ય તથા શંકરાનંદ, નીલકંઠ અને શ્રીમદ વગેરે પંડિતોનાં વ્યાખ્યાનોપર લક્ષ રાખી તત્ત્વ વિષયનો એક પણ અંશ ન જવા દઈ આ સ્વતંત્ર વ્યાખ્યાનવાળું પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. આત્મજ્ઞાપ્રાપ્તિ નહિ પણ સત્ય વાત પ્રસિદ્ધિમાં મદદવાળા આશયથી અમારે કહેવું પડે છે કે શાસ્ત્રીય વિષયોમાં બિલકુલ નહિ ખેડાયેલી ગુજરાતી ભાષામાં આત્મજ્ઞી ગીતા શાસ્ત્રના ગૂઢ વિષયમાં પ્રવેશ એવું આ સિવાય બીજા એક પણ ગીતાનું પુસ્તક બહાર પડ્યું નથી.

આ પુસ્તકમાં પ્રત્યેક શ્લોકના અર્થની સાથે વ્યાખ્યાનમાં તે અર્થનું વિશદીકરણ, તેમાં આવતા આક્ષેપોનાં સરજ અને સચોટ સમાધાનો તથા ઉડા ભાવાર્થો આપવામાં આવેલ છે, જેમાં પ્રસંગોપાત યોગશાસ્ત્રની પદ્ધતિ તથા ન્યાયશાસ્ત્રના અનુમાનાદિ વિષયો પણ સમ-ભવેલા છે; એટલુંજ નહિ પણ જે જે શાસ્ત્રના વિષય નવાં નવાં આવેલા છે ત્યાં ત્યાં તે ઉપયુક્ત અશયી ગોઠવેલા છે. આટલું જતાં તેની વાક્યરચના ઘણી સરજ છે. દૂકામાં દરેક અધિકારીએ આ પુસ્તક અવસ્ય મનન કરવા જેવું છે. કિંમત રૂ. ૪ ચાર. ૬૬ કેમી આઠ પેન્ડ લગભગ ૮૦ ફાર્મ. પૂર્વ પાકું. આંતરિકનિમદ્દ બોધધાસ-માથી ૧. ૬ ૭ની દવા એક સામડી ખરીદનારને બેટ.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

જામનગર-કાકિયાવાડ.

***** *****

અધ્યાપનમધ્યયનં યજનં યાજનં તથા ।

દાનં પ્રતિગૃહશ્ચૈવ બ્રાહ્મણાનામકલ્પયત્ ॥

ભાવાર્થ—જે મનુષ્ય તેજ અધ્યયન કરે છે તથા બીજાને કરાવે છે, યજ્ઞ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે.

ધર્મ પ્રાર્થના.

ॐ एष देवो विश्वकर्मा महात्मा सदा जनानां हृदये सन्निविष्टः ।

हृदा मनीषा मनसाऽभिवल्दसो य एतद् विदुर्मृतास्ते भवन्ति. ॥

॥ શ્લોક. ૪૧૭ ॥

ભાવાર્થ—હે દયાળુ ભગવાન! સંસાર તરફ નજર નાખીએ છીએ તો તેમાંની દરેક વસ્તુ વિકારમય પ્રતીત થાય છે અને જે વસ્તુ આજે સુખ આપનારા છે તે થોડા સમય બાદ દુઃખકર થાય છે જેથી તેમાં અવિનાશી સુખ આપવાનું સામ્ય નથી. હે કૃપાળુ ભગવાન! આપ મહાત્મા વિશ્વકર્મા દેવ, સર્વ મનુષ્યોના હૃદયમાં રિયન છો. ૧ સર્વવ્યાપક પરમાત્મા! આપ હૃદયથી, વિવેકશુદ્ધિથી, મનથી પ્રકાશિત થઇ શકો છો, હે દયાનિધાન! આપજ નિર્વિકારી સ્વરૂપ છો, આપનો સમાગમ તે અખંડ આનંદદાયક છે. આપને બાળુ-વાથીજ હમે અમૃત થઇ શકીએ તેમ છીએ અતઃ આપ દ્વારા ઉપર દયા કરો. શ્રુતિશ્રમ ॥

પુસ્તક ૫ મું.]

કાર્તિક, સંવત ૧૯૭૧.

[અંક ૮ મો.

વિષયાનુક્રમણિકા.

૧ કાવ્યકુંજ...	...	૬૫૪	૫ સ્ત્રીસંરક્ષણ	...	૧૬૪
૨ ચોથી તપોધન બ્રાહ્મણ કોન્ડેન્સ	...	૬૫૭	૬ તપોધનબ્રાહ્મણોડી ગરુડ કમીટી	...	૧૬૫
ક્યાં યશો ?	...	૬૫૮	ના સલાસદોના પત્રો	...	૧૭૦
૩ સન્નિવન શનક	...	૬૫૯	૭ જ્ઞાનદેવી વાર્તા	...	૧૭૦
૪ મતપ્રતિષ્ઠિ તેજ અમર નામ	...	૬૬૦	૭ દેશપરદેશ સમાચર, લવાજમની	...	૧૭૦
			પહેલું વિગેરે	...	૧૭૦

કાવ્યકુંજ.

નૂતનવર્ષે દૃષ્ટપ્રાર્થના.

હરિગીત.

હે ! વિશ્વમાં વ્યાપક વિભુ ! કલ્યાણકારી ઈશ્વરા !
 ભવભાર કાપે, મુક્તિ આપે, નિત્ય ! એ પરમેશ્વરા !
 ઇશ, ઋષિ—મુનિની લક્ષિત નિશ્ચિત ભરતભુમિમાં જન્મજે,
 આ નવલ વર્ષે, નવલ સુખ, આનંદ પ્રભુછ ! આપજે.
 નિજ જ્ઞાતિનું અભિમાન જ્ઞાતિ પુત્રના મનમાં રમે,
 ‘સહના મુનક્તુ’ મુત્ર એ, લલી ભાતથી જ્ઞાને ગમે;
 કુંસંધ, કૌશલ તણું ઉઠાં મૂળ છે જાડું તે કાપજે,
 આ નવલ વર્ષે, નવલ સુખ, આનંદ પ્રભુછ ! આપજે.
 નિજ જાળ, જાળાઓ તણું, શિશુ વયે લગ્નો કરી,
 મોટાઈ માણે મન યદી, નિર્વીર્ય ભાવિને કરી;
 કુરૂલી ઘર ઘાલી રહી, પ્રજા દઈ તે કાઢજે,
 આ નવલ વર્ષે, નવલ સુખ, આનંદ પ્રભુછ ! આપજે.
 વારિ મળ્યા વિભુ છોડવા, દેા રીતથી કહી ના વધે,
 તે કાજ વારિ આપવું, એ દાનવીરોને ઘટે;
 ભાવિ પ્રજા ઉદ્ધારતા તેને તમે ઉદ્ધારજે,
 આ નવલ વર્ષે, નવલ સુખ, આનંદ પ્રભુછ ! આપજે.
 મા’શે ગણી નિજ જ્ઞાતિને, તનતોડ ને મ્હેનત કરે,
 વિધેા નડે જાડું અવનવાં, તોપણ નાહિ પાછા ફરે;
 જાળ, જુદિને યશ તેમનો જાડું જાડું સદાયે વાધજે,
 આ નવલ વર્ષે, નવલ સુખ, આનંદ પ્રભુછ ! આપજે.
 વિધા વિના જેમી જની મમજ્ઞાતિની જાડું ભામિનિ,
 પામેા સુવિધા ને યદી કર્ત્તવ્ય જાણે કામનિ;
 સંસાર સ્વર્ગ જની રહે, એ પ્રભુપ પંથ જતાવજે,
 આ નવલ વર્ષે, નવલ સુખ, આનંદ પ્રભુછ આપજે.

જે શાન્ત હૃવન ગાળતા, પેદા થઇ તે કુળ મહી,
તપોએ ત્રિવિધિના તાપથી, તેથી પ્રભુ! યાચું અહીં;
કરૂણા કરી તમ છત્ર શિતળમાં અમોને રાખજો,
આ નવલ વર્ષે, નવલ સુખ, આનંદ પ્રભુજી આપજો.

વસન્તાત્મજ—ગ્રીસનગર.

કન્યાવિક્રય.

(સખીઓ નિજ નિજ નીતિ ધર્મ સદા સંભાળજો રે—એ રાહ.)

આજે આનંદ વરસે હૃષીત મનમાં આપણાંરે,
સર્વે હળીમળીને કરીએ રૂઠું કાર્ય;
પ્યારી હુહીતાઓની દુઃખી સ્થિતિ સુધારીએરે.

સાખી—દરદી શોધે વૈધને, દુઃખીઓ શોધે સુખ;
પિતા શોધે સ્વાર્થને, દા. કન્યાને દુઃખ.

માટે રંક ખનીને કન્યાનાં દુઃખ કાપજોરે,
પ્યારી તનુજીઓને દહીને કન્યાદાન;
હોતે હળીમળીને આદરજો શુભ કાર્યનેરે.

સાખી—દુઃખ ભવમાં ખીજી નથી, કન્યા દ્રવ્ય સમાન;
જેણે છુટ્યો સ્વાર્થને, તે પામ્યું સુખ બહુ.

નહી તો સુખને બદલે દુઃખની વૃદ્ધિ વરસશેરે,
માટે સર્વ મળીને દૂર કરજો નિજ સ્વાર્થ;
રૂઠા રૂપી નામને હુષીત થતું અટકાવજોરે.

સાખી—કન્યાવિક્રય દ્રવ્ય તો, દેશે દુઃખ અપાર;
સંચિતવિત્તનો વ્યય કરી, બનાવશે ખુવાર.

માટે કન્યા દ્રવ્યની કદી ન તૃપ્તિ રાખજોરે,
નહી તો થાશે સઘળો અફળ આ અવતાર;
બહેનો મહેર કરીને દૂર કરજો નિજ સ્વાર્થનેરે.

સાખી—કન્યા શુદ્ધને ન ગ્રહો, તે છે રૂપીરસમાન,
શાએ પોકારી કહે, શાને રહો અજાણ.

બ્રહ્મીને શાસ્ત્ર શિખામણ સુધારજો સંસારનેરે,
એ અમૃત વાણી વદે મનુ મહારાજ;
મોટે કરે પ્રતિજ્ઞા દૂર કરવા એ શુદ્ધકનેરે.

સાખી—ખાખા અખખા ગાય છે, ત્યાં દોરે ત્યાં જાય;
વૃદ્ધ પતિ સાથે વરી, દુઃખ પામે સદાય.
મોટે રંક પુત્રીનો લવ કદી ન બગાડશેરે,
બનીને સ્વાર્થાધમાં દુહીતાના દુશ્મન;
એવી રંક પુત્રીનાં લવનાં દુઃખડાં કાપજોરે.

સાખી—હે કરણા સાગર પ્રભુ, અરજ સુણો આવાર;
કન્યા વિકૃત કાપવા, દો બુદ્ધિ અપાર.
જેથી તરીએ દીનાનાથ પ્રભુ આ જાળમાંરે,
લઈએ દહાવો સર્વે આ જગની મોહાર,
અર્પી કુમળી કન્યા વરને કન્યા દાનમાંરે. इति

સૌ. લીલાવતી શંકરલાલ શુક્લાખરાય,
૪૩૨.

જ્ઞાતિ બંધુઓને સંબોધન.

તોટક છંદ.

મમતા તજીને સમતા લઇને, શ્રદ્ધિ જ્ઞાન બાધું ત્રિયબંધુ હૃદયે;
ઉઠો આજસ છાંડી તમે મનુ જો, તમ ^૧શ્રે ઉરમાં ઝડપે નિરખો. ૧
મક્ષિકા નિરખો કુલમાં ભમતી, ચિત્ત તાપ વર્ષા અતિશે ખમતી;
પ્રથમે મધુ સંચય ચિત્ત ધરે, પર આચરણો નગરે ન જુએ. ૨
રસ મસ્ત થઈ નિજ ^૨વાસ ત્યજી, ઉપકાર કરે જગમાં જનમી;
મક્ષિકા મતિ ધારી દધી તનુ જો, ત્યજી સ્વાર્થ અને નિજધર્મ સજો. ૩
ઉચ્છ્રુતા વટ દ્રુમ ઘટા સહજે, ચિત્ત છાંય જનો સઘળા કરશે;
વટ રીતિ ઉરે શ્રદ્ધિને સમજી, હિત ન્યાત તાણું કરીને જનમી. ૪
ધિર હીમત ખંડ વડે ^૩તપસો રંગ ઉત્તતિએ ચઢજો તનુજો,
પ્રભુ પ્રેમ ધરે ઉરમાં અતિશે, તતજેવ દયા કરશે તમને. ૫

૧ છત્રવાહ. } મહારાજકર ઠાલાભાઈ.

ચોથી તપોધનબ્રાહ્મણ કોન્ફરન્સ ક્યાં થશે ?

“ નડિયાદમાં. ”

મ. મોહનલાલ દલપતરામ અને છ ગામના તપોધનબ્રાહ્મણોને ધન્યવાદ.

સુચ માતિઆધિવો ! પ્રથમ કોન્ફરન્સ ખંભાતમાં ચર્ચ, બીજી કોન્ફરન્સ શ્રીમાન્ મહા-
શય પ્રહસાદજીભાઈ સેવકરામના તન મન અને ધનના પુરુષાર્થે સિદ્ધપુરમાં થઇ. અને ત્રીજી
કોન્ફરન્સ મહાશય બીખારામભાઈ અને ત્યાંના માતિઆધિવોના સતત પ્રયત્ને પાટણમાં થઇ
અને ત્યાં કાર્ય ધણી સારી ફતેહમંદીથી પાર ઉતર્યું. ચિંતા એ હતી કે હવે ચોથી કોન્ફ-
રન્સ ક્યાં થશે ? વડીલાળ યુવાળ અને રણાસણના હોતિર ગામે ઉપર નજર પડી હતી
અને લાં પ્રયત્નો કરવાનો માતિના આગેવાનોએ વિચાર કર્યો હતો અને તેને માટે પ્રયત્નો
ચાલતાજ હતા પરંતુ યુજરાતના મધ્યવિભાગમાં કોન્ફરન્સ થવાની જરૂર જણાતી હતી.
ત્યાંના માતિઆધિવોમાં પોતાના સ્વરૂપનું અને પોતાના કર્તવ્યનું જ્ઞાન થાય તે હ્રસ્વવાચોડ્ય
હતું. શ્રીમાન્ મહાશય ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામ પોતાની માંદગીને સમજે ખંભાતમાં રજા ઉપર
હતા, તેમણે છ ગામના માતિઆધિવોનો મેળાવ કરવા ઉચિત ધાર્યું અને ગતાંકમાં મી. ડાલાભાઈ
કેશવલાલે જણાવ્યું છે તેમ મ. હરગોવિન્દલાલ ન્હાનાભાઈ અને મ. જગનલાલ મોતીલાલને સાથે
સહ કપડવંજ અને નડિયાદની મુલાકાત લીધી અને છ ગામના આગેવાન મદરથો મી. મોહન-
ભાઈ દલપતરામ, હરજીવન રાયજી, મી. ન્હાનાલાલ મુળજી અને યુનીલાલ રણુડોડબાદિ મદરથો
સાથે માતિહિત સંબંધી વાતચીત થઇ અને મી. મોહનલાલ દલપતરામે કોઈ પણ સંજો-
ગોમાં ચોથી કોન્ફરન્સ નડિયાદમાં ભરવાનો વિચાર પ્રકટ કર્યો અને નિશ્ચિત વિચાર તેમના
તરફના કેટલાક માતિઆધિવોને મળી જણાવવાનું કહ્યું હતું. તેમણે મ. હરગોવિન્દલાલ ન્હાના-
ભાઈને આમો સુદ ૧૫ ને વાર રવેડોના પત્રદારા જણાવ્યું છે કે ચોથી કોન્ફરન્સ નડિયાદમાં
ભરવાનું નક્કી કર્યું છે. આ સમાચાર સાંભળીને તપોધનબ્રાહ્મણસંઘમાં આનંદ ફેલાયા
સિવાય રહેશે નહિ. જેને માટે શદ્દ જોવામાં આવતી હતી, જેને માટે ચિંતા રાખવામાં
આવતી હતી, તે હાલ તુરંત તો છ ગામે દૂર કરી છે. છ ગામના મ. મોહનલાલ દલપતરામ
અને હરજીવન રાયજી એ મુખ્ય આગેવાનો છે. તેમના હૃદયમાં માતિહિતના વિચારો આવ્યા
છે અને તેમણે આ માતિ ઉત્તરિનું મહાન્ કામ માથે ઉઠાવ્યું છે તેને માટે તેમને ધન્યવાદ
થો છે. કોન્ફરન્સના નિયમ પ્રમાણે કોન્ફરન્સ ડાયજી વા ચૈત્ર માસમાં થવી જોઈએ અને
મ. મોહનલાલ દલપતરામ પણ તેજ સમયને પસંદ કરે છે.

કોન્ફરન્સના સેક્રેટરી મ. કેશવલાલ મોતીલાલ ડાકટર અને આસીસ્ટન્ટ સેક્રેટરી મ.
ગંગાશંકર ડી. શર્માએ કોન્ફરન્સ સંબંધમાં મ. મોહનલાલ દલપતરામ સાથે પત્ર વ્યવહાર
કરી અત્યારથી તેના કરવા જોઇના કામેનો આરંભ કરવો જોઈએ. મ. ગિરિજાશંકર
નિર્ભયરામે ઉપરોપકત અધિકારીઓને લેખી ખબર આપી છે એમ તેઓ જણાવે છે. મ.
મોહનભાઈ કોન્ફરન્સના કાર્યથી અંતરુ રૂ જેથી તેમને દરેક પ્રકારની ઉક્ત કાર્ય સંબંધી
સહાયતા આપવાની સેક્રેટરીઓ વ્યવસ્થા કરશે એવી આશા છે.

આ કોન્ફરન્સ સમયે મુખ્ય કામ તપોધનબ્રાહ્મણ બોર્ડિંગ સ્કુલ સંબંધમાં જે કમી નીમીષ છે, તેના સહાસરોએ તે કમીટીના સેક્રેટરી મ. શંકરલાલ ગુલામરાય ઉપર પોતાના અભિપ્રાયો સત્વર મોકલી આપવા જોઈએ અને મી. શંકરલાલે આ વિષયમાં પોતાનો રીપોર્ટ ધડી ઠાઠી કોન્ફરન્સના ઠરાવાનુસાર પ્રતિનિધિ સભાના સેક્રેટરીઓ ઉપર મોકલી આપવો જોઈએ. પ્રતિનિધિ સભાના સેક્રેટરીઓએ પોતાની એક મીટીંગ નાતાલના તહેવારો ઉપર બોલાવી આ વિષયને ડ્રાએ આણી આવતી કોન્ફરન્સમાં નિકાલ માટે આ વિષય લાવવો જોઈએ.

વળી પ્ર. સભાએ તપોધનબ્રાહ્મણ શાંતિનું વરિતપત્રક કરવાનું કામ માથે ઉઠાવ્યું છે અને તેની વ્યવસ્થા કરવાનું કામ મ. પ્રહલાદજીલાલ એવકરામ અને મ. નયુશંકર ગોવિંદજી રાવળને સોંપવામાં આવ્યું છે. તેમની પાસેથી તેનો રીપોર્ટ માગી તે કામ શીઘ્રતાથી પૂર્ણ કરવા તેમને વિનંતિ કરવી જોઈએ વરતી પત્રકનું કામ એટલું બધું ઉપયોગી છે કે જે તપોધનબ્રાહ્મણ બોર્ડિંગમાં અનેક પ્રકારની સહાયતા કરી શકે તેમ છે અતઃ તે કામ તો સત્વર પૂર્ણ થવું જોઈએ આશા છે કે પ્ર. સભાના સેક્રેટરીઓ અને જે મહાશયોને આ કાર્ય સોંપવામાં આવ્યું છે તેઓ આના ઉપર વિશેષ લક્ષ આપી આગામી કોન્ફરન્સની સાર્થકતા કરશે.

નડિયાદ શુજરાતની એ મધ્યમાં આવેલું મુખ્ય શહેર છે જેથી દરેક ઠેકાણેથી લોકોને ત્યાં આવવાનું બુજા અનુકૂળ પડશે અને હમે દ્રઢતાપૂર્વક હઠી શકીએ છીએ કે આ કોન્ફરન્સમાં ધણી બધુંઓ ભાગ લેઈ શકશે અને આગલી ત્રણ કોન્ફરન્સો કરતાં આ કોન્ફરન્સ વિશેષ પ્રભાવશાળી નિષ્ફળ. વળી નડિયાદ એ વિદ્વાનોની ભુમી છે અને ત્યાં તપોધન બ્રાહ્મણો ધડુ સાઈ કામ કરી શકશે, આ શાંતિના વિદ્વાન વક્તાઓએ આ ભુમિ ઉપર પોતાના વિચારો બહુજ નિઢતાપૂર્વક દર્શાવવા પડશે અને તેઓ પણ અન્યારથી તૈયારી કરશે એવી આશા છે હમે એકવાર ફરીથી જાણાવવાની રજા લઈશું કે તપોધન બ્રાહ્મણ શાંતિના દિતને માટે મ. મોહનલાલ દવ્યતરારમે આ અનુપમ કાર્ય કરવાનો સદ્વિચાર કર્યો છે તેને માટે તેમને અને જ ગામને હમે અત કરણ પૂર્વક ધન્યવાદ આપીએ છીએ અને સર્વ બધુંઓ તેમ કન્વામાં હમારી સાથે ગણતા થશે એ નિર્વિવાદ છે.

કોન્ફરન્સના સેક્રેટરીઓ અને તપોધન બ્રાહ્મણ પ્રતિનિધિ સભાના સેક્રેટરીઓએ આ કોન્ફરન્સને હીપાવવા માટે અત્યારથી પોતાના કામની તૈયારીઓ કરવી જોઈએ એવી તેમને હમારી નમ્ર વિનંતિ છે.

ત્રીજી કોન્ફરન્સ વખતે શાંતિહિતના જે જે ઠરાવો પસાર કરવામાં આવ્યા છે તે તપોધન બ્રાહ્મણ પ્ર. સભાના સેક્રેટરીઓએ દરેક સંલગ્ના આગેસનો ઉપર તેનો અમલ થવા મોકલી આપ્યા હશે અને તેમના જે જવાબો આગ્યા હોય તે આ માસિક તેઓ ઉપર મોકલી આપવા કૃપા કરશે તો સંક્રાંતિ જાણી માટે હમે તેને ઘાંપીશું. આ વિષયમાં ઘણું સુધી પ્ર. સભાએ કાંઈ કર્યું ના હોય તો તે હવે પછી અવસ્ય કરશે એવી હમે ઉમેદ રાખીએ છીએ.

કોન્ફરન્સની ફો વધારવામાં આવી છે તે સંબંધમાં કેટલાકોનો મતભેદ છે. કેટલાક બધુંઓ કહે છે કે શી જે પ્રથમ હતી તેજ રાખવી અને કેટલાકોનું એવું માનવું છે કે શી વધારવી, આ વિષયમાં કોન્ફરન્સના સેક્રેટરી ઉપર ચર્ચાપત્રો મોકલી તેનો માગસર માસ સુધીમાં નીકાલ કરવો જોઈએ, અને તેનો જે નીકાલ થાય તે સેક્રેટરી મહાશયો દમને લખી

મોકલશે તો સર્વ બંધુઓની જાણ માટે હમે તેને પ્રકટ કરીશું. આ વિષયમાં હમારો નમ્ર મત એ છે કે કોન્ફરન્સ હમેશા ચાલુ રહે તેટલા માટે શી વધારવામાં આવી છે એ વાત ન્યાયપુરસ્સર છે, પરંતુ આપણી માતિનો વિશેષ સમુદાય આ કોન્ફરન્સમાં જાગ લે તે પણ ઇચ્છવા યોગ્ય છે અને તેમ ઇચ્છવામાં આવે તો પ્રથમજ ને શી રાખવામાં આવી છે તે પ્રમાણે રાખવામાં આવશે તોજ ઇષ્ટસિદ્ધિ થઈ શકશે.

દયાળુ પ્રભુ આ કોન્ફરન્સને સર્વ પ્રકારની સફળતા બક્ષે એવી આશા રાખતા વિરમવાની રમ્મ લઈશું.

કગનસાહેબજીસાથે.

સજ્જનશતક.

લેખક:—ચાંત-ચૈતન્ય મહ.

(ગતાકથી ચાલુ.)

સંપત્તિ મહતાન્વિતં ભવત્યુપલ કોમલમ્ ॥

આપત્તુ મહાશૈલ શિલાસંઘાતકર્કશમ્ ॥ ૭ ॥

સાવાર્થ—સાધુ મનુષ્યનું મન સંપત્તિ, મળે છે તે કાળમાં કમળ કરતાં પણ અત્યંત કામળ થઈ જાય છે અને વિપત્તિકાળમાં મહાપર્વતની શિલાના સંઘાત સમાન કઠોર બની જાય છે એમ કહેવામાં રહસ્ય એ છે કે સત્જનને સંપત્તિ મળે છે ત્યારે તે એટલે દયાળુ થઈ જાય છે કે કોઈ દુઃખીનું દુઃખ દહિએ જેમ શકતો નથી. ગમે તે પ્રકારથી પોતાના તન ધનની મદદવડે બીજાને દુઃખમાંથી મુક્ત કરે છે. શિષિ રાજની એવી હકીકત છે કે તેણે પોતાનું માંસ અને આખરમાં શિર આપીને પણ શરણે આવેલાનું રક્ષણ કર્યું હતું. અટાકા ઉદારચિત્ત સત્જનન પુરો બીજાના દુઃખની નિવૃત્તિ કરવા માટે પોતાના પ્રાણને પણ તુચ્છ ગણી આપી દેતા વિશ્વ જગાડતા નથી. તેમજ દુઃખ આવી પડે છે ત્યારે તેમનું મન પર્વતના પથ્થર જેવું કઠિણ થઈ જાય છે. ચોતરફથી દુઃખનો દાવાનળ સળગતો હોય છતાં એ પોતાનો ગુણ તજતા નથી એજ સત્જનની સત્જનતા છે, રાગ દુર્લભદ્રે સત્સવચનની ખાતર રાજ્યનો ત્યાગ કર્યો. પુત્ર અને સ્ત્રી ઉભયને પરધર વેચી મુનિનું યજ્ઞ પૂર્ણ કરવા જાતે અંત્યજને ઘેર વેચાઈ રમશાનની ચોકી કરવા રહ્યા. સાં પ્રસંગે એવાજ બન્યો કે તેની સ્ત્રી પોતાનાજ પુત્રનું શય લઈ અગ્નિદાહ કરવા આવી પણ તેની પામે કર આપવાનો ન હોવાથી ચોખ્ખી ના પાડી, આ મહાત્મ વિપત્તિમાં દરિશ્વંદનું હૃદય પાપાણુ જેવું કઠિણ થયું તોજ પોતાની સત્યતા સાચવી શક્યો. આનુંજ નામ કસોડી છે. અરુ.

હાલુરો.

સંપત્તિમાં ચિત્ત સુજનનું, કમળથી કામળ થાય;

વિપત્તિમાં મન મહત્તનું, ઉપસથી કઠિણ જણાય.

દન્તિ વન્ત સમાર્તાદિ નિઃસ્સૃતં મહતાવચઃ ॥

કૂર્મ પ્રીતેન નીચાનાં પુનરાપાતિયાતિચ । ૮ ॥

ભાવાર્થ—સજ્જન પ્રણેતા મુખમાંથી નીકળનાર વચન હાથીના દાંત સમાન હોય છે. હાથીદાંત એક વખત નીકળ્યા પછી પાછો પેસી જતો નથી પણ બાહ્ય દેખાતોજ રહે છે તેમ સજ્જનના મુખમાંથી એક વખત નીકળેલ વચન પાછું પેસતુંજ નથી. તેથી પોતાના વચન પ્રમાણે અવશ્ય વર્તન કરેજ છે તે વાત સ્પષ્ટ સમજવા એક દૃષ્ટાંત છે કે કોઈ વખત એક શેઠ તીર્થયાત્રા નિમિત્તે પરદેશમાં ગયેલ, રસ્તેજ પૈસા ખુટી પડ્યા તેથી કોઈ શહેરમાં જઈ પૈસા લેવા વિચાર કર્યો અને કોઈ શ્રીમંત પાસે જઈ કહેવા લાગ્યા કે પૈસા આપો. સારે શ્રીમાને જવાબ આપ્યો કે પૈસા મારે કંઈ આડ મૂકે સારે પૈસા લેવા જનાર શ્રીમંતે પોતાની મુછનો એક વાળ કાઢી કહ્યું કે આ આડ ઉપર એકઠાગર રાખ્યા આપો. પહેલો પ્રશ્ન પણ ચતુર હતા તેણે પરીક્ષા લેવાના ધરાદાયી કહ્યું કે શેઠ ! વાળ વાઢો છે. શેઠ ગં-જીરતાથી જવાબ આપ્યો કે ભાઈ જેવો છે તેવો મારો છે. પહેલાએ તેને તુરં પૈસા આપ્યા. ડાહ્યા મનુષ્યની કિંમત માત્ર તેના વચન પરથીજ યથા શકે છે. મહુમ કવિ દલપત-રામ કહે છે કે “ આણસલું” તોલ તેના બોલથી પીછાનીએ ” પૈસા લઈ જનાર પુણે પણ પોતાના દેશમાં જઈ પૈસા મોકલી પોતાનો વાળ પાછો મંગાવી લીધો. આમાં માત્ર પોતાના વચનનીજ પ્રમાણુતા છે. દુર્જન મનુષ્યને તો પોતાના વચનની કશી કિંમતજ હોતી નથી. તેણે એક તરફથી બોલે અને બીજીજ ક્ષણે ફરી જાય છે. જેમ કાચબાની ડોક તેની લાલ નીચે વારંવાર પેસે ને નીકળે છે તેમ નકારા મનુષ્યો પણ સમયાનુસાર પોતાના વચન ફેરવ્યાજ કરે છે. હાલનો જમાનો આ બાબતમાં એટલો બધો અધમ પાયરીએ પ-હોંચ્યો છે કે તે બોલવામાં પણ સુધરાઈ બતાવે છે. મનમાં વિચાર જુદાજ પ્રકારના હોય છતાં બાહ્યરૂપે શબ્દો એવી ટાપડીપ કરીને બોલે છે કે સાંભળનાર જરૂર ભૂલાવે આવે એટલુંજ નહિ, પરંતુ સ્વપ્ન લઈ તે પર લખાણ કરવામાં આવે તો તેમાં પણ પોતાના બચાવની બારીઓ યુક્તિથી આરંભમાંજ રાખવામાં આવે છે. આહો ! આર્ય સંતાનોની અધમતાનીજ અવધિગ ! ! તારા પુત્રને ભગ્ય કરી વચનની કિંમત સમ-જવાની ગતિમાં મૂક. અસ્તુ. ઓં

દોહરો.

વચન મુજનનાં નીસરે, જેમ દન્તિનો દાંત;
કૂર્મ પ્રીતે સમ નીસરતાં. દુર્જન વચન અનન્ત.

[અપૂર્વ]

ૐ

“ સદ્ધર્મિતે તેજ અમરનામ. ”

તપોધન બ્રાહ્મણ બોર્ડીંગ માટે યાચના.

શ્રીમાન પરોપાદરી ધર્મધુરંધર સખી મદરથો ! સુવર્ણની લંકામાં સોનડું દાન આ-પતું શા કામનું !...જ્યાં હોયોહ સમુદ્ર ભરેલો દોષ ત્યાં સોટા પાણી રેડતું અને ચોમાસામાં

જાણશો એકાદવાં શા કામનાં?...જ્યાં કુદની રીતે ઝાડોનાં ઝુડ પ્રસંગેનાં હોય ત્યાં હાથા કરી શા કામની? જ્યાં અનહદ અજના સ્ત્રો ભરેનાં હોય ત્યાં મુદિત અપતું શા કામનું?...જ્યાં દેદિપ્તમાન સૂર્ય પોતાની સોળેસોળ કળાઓથી ઉજી રતુમાં પ્રકાશમાન થયેનો હોય ત્યાં મશાલ સજગાવરી શા કામની?...પરંતુ જ્યાં હડહડતો દુષ્કળ પડેલો હોય ત્યાંજ અનાજ વહેંચતું જોઈએ, જ્યાં અવિદ્યારૂપી અજ્ઞાનતાનો ગાદ અંધારે થયેલો હોય ત્યાંજ શેશની ચી જોઈએ, જ્યાં રેતીનાં રણ હોય ત્યાંજ ટક્કો રોપાવના જોઈએ, જે દેશમાં સખત ઠંડાને લીધે ગરીબ માણસોનાં ગામડી, હીમની પોંડે કળી જતાં હોય ત્યાંજ ગરમ વસ્ત્રો અપાવાં જોઈએ, જ્યાં ધર્મને નામે ધેતોંગ વાગનાં હોય ત્યાંજ સત્તાના પ્રકટાવરી જોઈએ.

પ્યારા તપોધન બંધુઓ? આપણી પ્રચીન રિયનિતો વિચારનો કરો કે તપના પ્રમાણને આપણા મહાન ઋષિ દધીચિએ પોતાનાં અસ્થિને પણ જનમડગ દિનાથે અર્પણ કરીધાં હતાં. તે દાનેશ્વરી વાસનાઓ શું તેમના ભાવિ પુત્રો આપણે તપોવનચાલણોમાથી હુમ થઈ ગઈ?...આપણા વડીલો જનસુખાર્થે સ્થગે સ્થગે આશ્રમો બાંધી સમસ્ત સંસારની પ્રજાને સુવિધાનું સુપાન કરાવતા તેમના પુત્રો શું આપણે આપણા ભાવિ બાળકો માટે કેઈ પણ યોજના નહીં કરીએ?...સુરા બંધુઓ! ભાવિ પ્રજાના ઉત્કર્ષાર્થે ભલે આપણે સર્વથ નષ્ટ થાય, ભલે દેહાર્પણ કરવો પડે પણ હવેની પ્રજા ઉપર જાનરૂપી અમૃતની ઘટ્ટિ વરસાવવી એજ ખરી એવો સર્વજન સંકલ્પ કરો.

સુશીલ વીરો? સંસારમાંથી એકથી માંડીને આપણે હજારો નહિ પણ લાખો રૂપીઆ સંપાદન કરી શકીએ છીએ તેમાં મુખ્ય આશ્રય કેનો છે? તેને માટે જરા વિચાર કરવામાં આવે તો આપણે નિર્વિવાદ કબુલ કરવું પડશે કે તેમાં મુખ્ય આશ્રય વિદ્યાનોજ છે. સારે સારે સવિનય નિવેદન કરવાનું કે જેના આશ્રયથી આપણે સદૃઢ નહિ પણ લક્ષ રૂપીઆ પ્રાપ્ત કરી શકીએ છીએ તેનો શું આપણે બદલો નહિ આપવો જોઈએ?... જો વૃક્ષ તરે આપણે વિશ્રાન્તિ લીધો હોય તેનો શું ઉપકાર ભુકી જવો જોઈએ? જે વિદ્યાર્થી, આપણે પ્રતિદિન પાંચ રૂપીઆ પ્રાપ્ત કરતા હોઈએ તે વિદ્યાના ઉત્તેજનાર્થે શું આપણે હમેશા પાંચ પાછ નહિ કાઢવી જોઈએ?... જો તેમ કરવામાં આનું હોત તો મને ખાતરી છે કે આજ દીન પ્રવૃત્ત તપોધન બ્રાહ્મણ સૂદિમાં હજારો નહીં પણ લાખો રૂપીઆનું ફંડ હોત ... જેર પરમાત્મા કરે કે હવે તપોધન બ્રાહ્મણના હૃદયમાં ફંડ એકત્ર કરવાની રીત સત્વર પેદા થાય... તથાઽસ્તુ.

સુરા મહાશયો? હવે આપણે આપણા ધરનો રિસાબ તપાસીશું તો ખાતરી થશે કે આપણે એવા કંલુસ નથી કે પેદા કરેલો તમામ પૈસો ત્રીજેરીમાં રાખી મુકતાજ હોઈએ. મોજમજા ભોગવવામાં, બંગસા વિગેરે બનાવવામાં, ગાડી-ચોડા રાખવામાં, નવ તન-વરા કરવામાં, અવિવેકથી વર્તવામાં, અપાત્રને દાન આપવામાં એમ આપણે આપણા વીતનો ભોગ આપીએ છીએ પરંતુ આપણું કર્તવ્ય, આપણી ફરજ આપણે લક્ષમાં રાખતા નથી, માટે જો ઘન જેવા પ્રસંગે કંઈક રકમ દાન કરતા હોઈએ તોપણ આપણા બાળકોનું શ્રેય થાય.

ઋષિ સંતાનો? દુનિયામાં એવો રવભાવક નિયમ છે કે A man is known by his past or present actions) મનુષ્ય પોતાના ભૂત વા વર્તમાન કર્યોથી જોળખી શકાય છે. તેવી રીતે આપણા પૂર્વજોએ તપના પ્રભાવથી જે તપોધનતા પ્રાપ્ત કરીધું હતું

તે જાગરી રાખવાને અર્થાચિન સમયમાં આપણી પામે શું સાધન છે.....શું પરમકૃપાળુ પરમાત્માએ તપોધનત્વ પશુની કંઈ જાપ અહોહા છે? ત્યારે નથી તો પછી એ નામ શા માટે દુષીત કરવું જોઈએ ?

વિશ્વામિત્રો વસિષ્ઠશ્ચ મતંગો નારદાદયઃ

તપોવિશેષૈઃ સંપ્રાપ્તા ઉત્તમત્વં ન જાતિતઃ ॥ શુદ્ધનીતિ.

વિશ્વમિત્ર, વસિષ્ઠ, મતંગ તથા નારદાદિ રૂપિઓ તપના વિશેષ પ્રભાવથી તપોધન-ત્વને પામ્યા છે પણ જાતિથી નહીં તો હે અગ્રગણ્ય મહાનુભાવો ! તપોધન બાળકો પુનઃ તેનાં થાય તે માટે બોડીંગાદિ આશ્રમ ખોલો કારણકે આપણો ઉદય આપણા સ્વધર્મ પરાયણતા ઉપર રહેલો છે. જ્ઞાતિજંધુઓ ! પરમાત્માએ આ સંસારની અંદર જડ તથા ચૈતન્ય પદાર્થોમાં મનુષ્ય પ્રાણીને દરેક રીતે ઉચ્ચતા બક્ષેલી છે. અને તે ઉચ્ચતા જ્ઞાનદા-ક્ષિતી બક્ષીસ છે પરંતુ તે જ્ઞાન જન્મથી પ્રાપ્ત કરી શકાતું નથી. તેની પ્રાપ્તિ માટે શા-સ્ત્રોમાં મુખ્ય જરૂરીઆત વિદ્યાની બતાવી છે કારણકે વિદ્યાના પ્રતાપેજ મનુષ્ય જ્ઞાનવાન બની, ધર્મ અર્થ કામ ને મોક્ષ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. જ્યારથી આપણી જ્ઞાનિર્માથી વિવાદથી બીજા નિર્મુળ થયાં ત્યારથી આપણે અધોગતિને પ્રાપ્ત થયા. છીએ તો પુનઃ ત્યારે કઈપરદા સમાન વિદ્યા આપણા જ્ઞાતિ બાળકો સંપાદન કરશે ત્યારે આપણી ઉન્નતિ થશે.

સર્વધર્મમયં બ્રહ્મ પ્રજ્ઞાનેભ્યોઽધિકંયનઃ ॥

તદ્વદત્ સમવાપ્નોતિ બ્રહ્મલોકમ વિચ્ચુતમ્ ॥ યાજ્ઞવલ્કય.

અર્થ—સર્વધર્મમય વેદ છે અને વેદ વિદ્યાનું દાન સર્વ દાનોમાં ધણુંજ ઐશ્વર્ય છે. તેનું દાન કરવાથી અવિનાશી બ્રહ્મપદ પ્રાપ્ત થાય છે.

નામદાનાતપરોદાનં વિદ્યાદાનં તતોઽધિકમ્ ॥

અગ્નેન ક્ષણિકા તૃત્તિર્પાવજીવન્તુ વિંધયા ॥

અન્નદાન કરનાં બીજું ઐશ્વર્ય દાન નથી જ્યાં તેનાથી પણ ધણુંજ ઐશ્વર્ય વિદ્યાદાન છે. અત્તની તૃત્તિ ક્ષણગર છે પણ વિદ્યા આખો જન્મ સફળ કરે છે. તો જ્ઞાનિનીરો ! નેપે-લીઅનના કથનાનુસાર આ સમગ્ર સંસારની સર્વ વસ્તુઓ પ્રાપ્ત કરી શક્ય સમગ્ર કાર્ય આદરો, કદાચ પ્રથમ આપણને એમ લાગે કે બોડીંગ જેવું આ મદાન કામ ક્યાં ? અને ક્યાં તપોધન બાળજીવાની આર્થિક રિચિની ! માટે આ કાર્ય કોઈ દિવસ રૂણીયુત થઈ શકશે નહીં. જ્ઞાતા સંકલ્પ વિકલ્પ આપણને થયાં કરે છે. પરંતુ ભર્તૃદરી દહે છે કે—

પ્રારમ્ભ્યતે ન સ્વર્તું વિષ્ણુભયેન જીવૈઃ

પ્રારમ્ભ્ય વિષ્ણુવિદતા વિરમંન્તિમધ્યાઃ ।

વિષ્ણૈઃ પુનઃ પુનરાપિ પ્રતિહન્યમાનાઃ

પ્રારમ્ભ્યોત્તમજના ન પરિત્યજન્તિ ॥ ૧ ॥

સત્વકાષ્ટને અગે વિષ્ણો આતી નડે છે પરંતુ સન્નિવૃત્તિ અવિષ્ણો વિચલ્ય થતા નથી તેમ પોતાનો ધર્મ ત્યજ દેતા નથી. પરંતુ પીરજ રાખી સફળદિથી વિષ્ણોને દૂર કરી પ્રયાસ ચાલુ રાખે છે અને પોતાનો પ્રયાસ પ્રભુ કૃપાએ પાર પાડે છે. તેની રીતે

હે જ્ઞાનિ ઉદ્ધારક નીરો ? તપોધનઋષિ-મોહિંગ સ્થાપનાર્થ સત્વર ખીડું ઝડપો અને ફંડ એકત્ર કરવા માટે જુદા જુદા ઉપાયો શોધી કાઢો. દુનિયામાં એકત્રી એક વ્યક્તિ ભગિરથ પ્રયત્નને પણ અતિ પરિપૂર્ણ કરી શકે છે તો શું આપણી તપોધન સહિત એકજ દંધીચિત્તા-શ્રમ વા મોહિંગ નામક ઉદ્દેશને પાર નહીં પાડી શકે ? મહાત્મા મુન્શીરામના એકના એક પુરુષાર્થથી સમસ્ત આર્યાવર્તમાં પ્રથમ પંક્તિ ભોગવતું તેમ સર્વ બાબતમાં ઉચ્ચના ધરાવતું કાંગડી સુરકુલ સ્થપાયું, જેમાં હજારો નહીં પણ લાખો રૂપીયા જમા થઇ ગયા તેમ સહજ વિદ્યાર્થીઓએ વેદશાળી બગીચાનાં મીઠાં ફળ ચાખ્યાં અને તે વિદ્યાની દિવસે દિવસે એટલી બધી વૃદ્ધિ થવા પામી કે આર્યાવર્તમાંથી કાંગડો સુરકુલની ઉચ્ચ ક્ષેત્રીને શિષ્યજી આપનાર શિક્ષકો દુર્લભ થઇ પડ્યા જેથી સદર સંસ્થાનો કેટલાએક વિદ્યાર્થીઓને વિદ્યા પ્રાપ્તિ અર્થે પરદેશગમન કરવાની જરૂર પડી. કર્મચીર લાલા હંસરામના એક સનત પ્રયાસથી આજે લાહોરની ડી. એ. વી. કોલેજ ૮ લાખનાં મહાન અને ૧૦ લાખનું સ્થાપી ફંડ ભોગવે છે. અને ડી. એ. વી. કોલેજના વિદ્યાર્થીઓએ પશ્ચિમમાં જઈ ત્યાંના વિદ્યાર્થીઓને હરીશાષમાં હંફાની મુક્યા છે. જ્યારે ઉક્ત એ મહાપુરોએ આવાં અદ્ભુત કામ કીધાં છે તો '૧૫૦૦૦ની તપોધન કોમમાં એવા નરસીરાની ન્યુનતા હોય એમ મને લાગતું નથી, અને આશા છે કે આ કાર્યને શ્રીમાન્ મહારાય પ્રહલાદજીભાઇ, મ. ગિરિમંશંકરભાઇ મ. પ્રભાચંદરભાઇ મ. છોટાલાલભાઇ આદિ હાથે લે તો ફંડની કંઈ સીમા રહે નહીં. અને મને આશા છે કે ઉક્ત સદ્ગૃહસ્થો અવશ્યમેવ, આ ગાઠ અગ્ર તરફી અધિકારમાં અધડાતી અજ ધનના કલેશવડે કુટાતી જ્ઞાતિનાં બાળકોને પ્રકાશમાં લાવશે.....ઋષિ સંતાનો ? વૈજ્ઞાનિક લેખકોનો એવો સિદ્ધાન્ત છે કે હમેશાં મધ્યમાવસ્થા ભોગવતા જાણે ઉચ્ચના પ્રાપ્ત કરી શકે છે કારણકે ઉચ્ચ વર્ગમાં મોજમજાને લીધે પ્રતિદિન તે વર્ગ નીચતા ટરેક જતો જાય છે ત્યારે પેલો મધ્યમવર્ગ હમેશાં ઉચ્ચતાના શિખરે ચઢવા મથન કરી રહ્યો હોય છે. આ દુનિયામાં જેટલા જેટલા મહાનપુરો ઉત્પન્ન થયા છે તે બધા મધ્યમ સ્થિતિમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા છે જેના હજારો દાખલા પુસ્તકોમાં મોજુદ છે. એ જમીન ફેન્ક-લીન, નેપોલેયન વોર્શિંગટન, કવિ કાળીદાસ અને શ્રીમાન શંકરાચાર્ય આ દુનિયામાં શું ન કીધું ?.....તો હે જ્ઞાતિના પરાપકારી શ્રીમાન્ ગૃહસ્થો ? આપણી જ્ઞાનિમાંજ કવિ તત્ત્વવેત્તા વૈજ્ઞાનિક અને વિદ્વાનોની હયાતી છે, પણ જેમ દર્પણ ઉપર મંદીન આવરણ પડવાથી મુખપ્રતિ જણાતી નથી તેમ તેમને અજ્ઞાનતાથી આવરણે ઢાંકી દીધા છે તો તેથી મંદીન આવરણને દૂર કરવા પ્રયત્નશીલ થાઓ.

તપોધન જ્ઞાનિના શ્રીમાન્ ગૃહસ્થો ? નિરસંદેહ તમારા માથે હજારો પ્રકારો જોળે હશે તેમ તમારે કંઈ કંઈ પ્રકારનાં દાન કરવાં પડતાં હશે પરંતુ યદિ આપ વિચારશો તો પ્રતીત થશે કે જ્ઞાતિ ઉન્નતિ દાનની અપેક્ષા કયું દાન ક્રેષ્ટ હોય શકે ?

જ્ઞાતિવિરો ! માદ રાખો કે જ્યારે આવા આવા પુરોનો હયાતીજતાં દાન બાળક વિદ્યારહિત રહે તો તે કેવળ લજ્જાસ્પદ છે; અમાર્ફ કર્તવ્ય અમારી શક્તિ, અમારી પ્રસિદ્ધતા જ્ઞાતિનાં બાળકોના ઉદ્ધાર કરવામાં ખર્ચ કરવી પડે તો શીકર નહિ પણ કોર્પ બાળક અજ્ઞાન રહી જવું જોઈએ નહિ. તપોધન બધુઓ ! શું આપ નથી જાણતા કે તપોધન જ્ઞાનિનાં એકએક બાળક પોતાના તપધનરૂપી ઐશ્વર્યનો લાભ લેવાને સરખી રીતે દરદર છે ?

તપોધન શાંતિની અનુમાનથી કલ્પેલી ૧૫૦૦૦ વસ્તીમાં કેટલાક એવા સ્થુત છે કે જ્યાં કેળવણીનો બીજકુલ અભાવ હોઈ આગકોને હાંદગી પર્યંત અજ્ઞાન રહેવું પડે છે તો પછી ત્યાં તપોધન નામના ગૌરવનું તો જાન કયાંથીજ હોય? માટે એવા પ્રદેશમાં કેળવણીરૂપી બીજ નાખવા આપ દયાળુ શુદ્ધરથો જેમ અને તેમ જગદી તૈયાર થાઓ.

સખી ગ્રહરથો? અંતમાં મ્હારે આપ પ્રતિ નમ્ર વિનંતિ કરવાની કે આગકોને કેળવવામાં મોટા પ્રભાવ શિક્ષણનો છે. બાળક, જેવા પરિચય અને સંજોગોમાં રહે છે તેવું થાય છે. ધર્મપરી વખતે શુદ્ધિમાન બાળકો શિક્ષણના અભાવે મુર્ખ નીવડે છે અને દરિદ્રાવસ્થા બોગવતાં બાળકો અંત અને પુરુષાર્થથી વિદ્વાન નીપજે છે, તો આ તમારી અનાય તપોધન શાંતિનાં બાળકોનું શ્રેયઃ કરવા હવે દાહપણ પ્રકારે વિશ્વંબ ન કરતાં સત્વર તૈયાર થાઓ ઇત્યવમ્.

ૐ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ

શી. સેવક.

શંકરલાલ શુલાબરાય રાવળ, ઇશરનિવાસી.

સ્ત્રીસંરક્ષણ.

(લેખિકા—ગાં. કમળાલક્ષ્મી પ્રહલાદજી.)

(ગતાંકથી ચાલુ.)

(૩) પતિથી લુહા પડવું તે આપણુ સ્ત્રીઓને અવગે રસતે લેઈ જનાર છે. પતિ વિના એકલી રહેતી સ્ત્રીના મનમાં અનેક જનના વિચાર આવે છે અને તેવામાં જો કાંઈ ખરાય માણસની સંગતિ થઈ જાય છે તો પછી ખરાખીનું પરિણામ આવે છે. પતિની સાથે રહેવાયાં તેની સેવામાં ધણી વખત જાય છે અને આનંદમાં વખત જાય છે તેથી પછી જોડા વિચારોને માટે વખતજ મળતો નથી. જીવનર સુખરૂપ થાય છે તથા કીર્તિ વધે છે, મરડપુરાણમાં કહ્યું છે કે—

પતિ વિના નતિષ્ઠત્ત્વ દિવા વા યદિ વા નિશિ ।

અર્થાત્ રાત્રી કે દિવસે પતિ વિના રહેવું નહિ.

(૪) આમતેમ ભટકવું—આમતેમ ભટકવાથી તુરંતજ કુસંગતિરૂપ ગ્રેપ લાગે છે અને તેથી હાંદગીની ખરાખી થાય છે. આ ભટકવું કેટલીક વખત ધર્મને બહાને હોય છે. તો તેનું પરિણામ કશું ધર્મ ન થતાં અધર્મજ થાય છે. સાધુ, સન્માસી કે ભગવતે બદાને ભટકતી મારી બોળી બહેનોની નિંદા આપણે સાંભળીએ છીએ એટલુંજ નહિ પણ શાકભાજી લેવા માટે કે દેવદર્શનને નામે પણ ભટકવાનું પરિણામ સાઝ આવતું નથી તે આપણે લોકોમાં જોઈએ છીએ.

આ દેહાણે શંકા થવાનો સંભવ છે કે બીજાનું તો કોઈ પણ દેવમંદિરોમાં જવાથી અધર્મને રસતે જવાય છે એમ કહેવું તે ખોટું છે. કેમકે દેવદર્શનથી તો પુણ્ય થતું જોઈએ. આ સંબંધમાં જરા વધારે સમજવું જોઈએ, દેવદર્શનથી પુણ્ય થતું હોય તોપણ તેને માટે આમતેમ, એક મંદિરથી બીજા અને બીજેથી ત્રીજા મંદિર રખડામાં પુણ્ય નથીજ, કેમકે દેવનાં દર્શન કરવાં તે ઉપાસનાને માટે છે.

આપણે એકાન્તમાં શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા કે ચંકરનું ધ્યાન કરવા બેસીએ ત્યારે તેમની મૂર્તિ કેવી છે, તે લક્ષમાં ન આવે તો તેમના મંદિરમાં જઈ મુર્તિ હૃદયમાં ઉતારી પંજી એકાંતે બેસી તેનું ધ્યાન કરવાનું છે, અને તેટલા માટે મંદિરોની સ્થાપના છે. કોઈપણ મનુષ્ય અનેક મૂર્તિઓનું ધ્યાન કરી શકેજ નહિ એટલુંજ નહિ પણ, ઘણું શકાય તોપણ તેની જરૂર નથી. ઉપાસનાનો હેતુ ચિત્તને સ્થિર કરવાનો છે અને તેને માટે જેજે..... જેજે..... કરવાની જરૂર નથી. એકાંતમાં બેસી ધ્યાન કરવાથીજ ચિત્તની એકાગ્રતા થાય છે. નહિ કે લાટકવાથી. દોહાદોહી કરવી તે તો ધરનું કામકાજ મુકી નકામી મહેનત છે. એવા શ્રમનું કંઈપણ ફળ મળતું નથી પરંતુ તેવી રખડપટ્ટીમાં કયાંક કુસંગ લાગી જાય તો પછી “લેને ગાંધ પૂત જોર ખોઆઈ ખસમ” ની પોંડે પ્રભુ તો મળતા નથી પણ પોતાના સહચારોનો લોપ થઈ નરકે જવાનો વખત આવે છે.

માટે આ મહા ભ્રમમાંથી મુક્ત થવાની જરૂર મારી બોળી અજ્ઞાન બહેનોને છે. આવી રીતે અજ્ઞાનોને ભ્રમમાં નાંખી રખડાવનાર પણ નરકનાજ અધિકારી થાય છે; વળી તેને દુષણ માનવામાં બીજાને પણ હેતુ હોવો જોઈએ કે સ્ત્રીઓનો પતિવ્રત એજ ધર્મ છે, ધ્યાન પણ પતિનુંજ કરવાનું છે, પતિ એજ તેમનું દૈવત છે, એટલે સૌલાગ્યવતીઓને તો જહાર જ્વાની બીલકુલ જરૂર નથી.

તેમજ વિધવાઓને પણ પતિનું ચિંતન કરતાં ધરમાંના દેવોની મેવા કરવાની છે. તીર્થમાં કે ગામમાં મંદિરોમાં જઈ પ્રભુમૂર્તિનું ધ્યાન કરવાનો પ્રયત્ન કરે તોપણ વડીલોની સાથેજ જતું નહિ કે એકલાં.

(૫) દિવસે કે અયોગ્ય વખતે સુવું—દિવસે કે સંધ્યાકાળ સવાર જેવા અયોગ્ય વખતે સુવું તેથી પણ ભુદ્ધિ ઘટ થાય છે. તો તેના બપોરના વખતમાં ધર્મનીતિનાં પુસ્તકો વાંચી કાળ નિર્ગમન કરવો.

(૬) બીજાને ઘેર વાસ કરવો—આથી સકુળ ખરાય માર્ગમાં ફસાવાની ધારતી રહે છે. પતિ વા પિના રક્ષણ કરનાર ન હોય તોરે ઠેકાણું રહેવામાં ધણું જોખમ છે અને તેમાં કદાચ એકાંત થાય તો પછી શિયળ સાચવવાની આશાજ ન રાખવી તો સર્વે સન્નારીઓએ પોતાનું કર્તવ્ય થોડપણે તો આવી રીતે બજાવવું જોઈએ.

તપોધન બ્રાહ્મણ બોડીંગ સ્કુલ કમીટીના સભાસદના પત્રો.

તપોધન બ્રાહ્મણોના છોકરાઓને કેળવણીમાં નાણાની મદદ મળે તો તે લોકોને વિદ્યાનો દાલ મળી શકે તે સારૂ ફંડ કરવું જોઈએ. ફંડમાં નાણાં કેવી રીતે જમે થઈ શકે તે બંદલ મ્હારા વિચારો દર્શાવુ છું.

હાલ તપોધન બ્રાહ્મણ પ્રતિનિધિ સભા સ્થાપી છે તેનું સદર રેશન અમલવાદ છે, તેમાં જે સભાસદો મુકરર થયાછે તે સંખ્યા થોડીછે માટે સભાસદો વધે એમ થવું જોઈએ.

પાટણમાં લગ્ન થનાર વર તરફથી રૂ. ૨) જનોઈ બદલ રૂ. ૧) ન્યાયના ફંડમાં લેવા કરાવ્યું હતું તેનો અમલ થોડી મુદત થયા પછી થઈ શકતો નથી અને વમુલ લેવા ન્યાયમાં કોઈ કાલજી રાખવું નથી. આ સમ્પત્તિનું કારણ એ છે કે પાટણ મુકામે

ભરાએલી ટાન્કરનાં લગ્ન પ્રસંગે ૩. ૨, ઉપવિત પ્રસંગે ૩. ૨, જન્મોત્સવ ૩. ૨, સીમંતોત્સવ ૩. ૨, મરણ પ્રસંગે ૩. ૧, એ રીતે પ્રતિનિધિ સંજ્ઞાને આપનારું કારણ છે તે ઉપર પાટણની લાગતનો દાખલો આપ્યો છે તે જોતાં આ લાગા વસુલ થશે કે કેમ? તેજ શક પડતું છે. આપણા લોકોની આર્થિક સ્થિતિ સારી નથી છોકરા છોકરીનાં લગ્ન મુશીબતથી કરે છે, કોઈક લગ્નના ન્યાતીવરા પણ થઈ શકતા નથી તેથી ૩. ૨ ની લાગત ભારે છે અને તે વસુલ થવા ભરસો નથી. ઉપરીત વખતે વિદ્વાન બ્રાહ્મણને બોલાવવાની ખાસ ફરજ છે પણ પૈસાની તંગીના લીધે થોડું બહેલા અમલ જવા પુરોહીત પાસે જે કાર્ય કરાવી લેવામાં આવે છે તેથી ૩. ૨ ની લાગત ભારે છે અને તે વસુલ થવી અશક્ય છે. ખરેખરા છોકરા વખતે કદાચ આપે, પણ એક પછી એક છોકરાઓ થાય તો તેનો સરખો લાગો વસુલ થવો અશક્ય છે. વળી છોકરીનો જન્મ દુઃખાપ મળે છે “કહેવતમાં છે કે દોહીતા ભડી ન એક” છોકરીના જન્મને જન્મો સવ કહેવાજ નથી. છોકરાની વર્ષગઠ ઉજવે છે પણ છોકરીની નહિ. ત્યારે છોકરીના જન્મોત્સવના ૩. ૨ લાગત આપવાનો ભરસો નથી.

સીમંતની ન્યાત ન કરવી અને તેને બદલે ન્યાતના ફંડમાં ૩. ૩૨ આપવા એવો લેખી કરાવ પાટણમાં ન્યાત સમસ્ત મળીને કર્યો હતો તેનો અમલ થયો નહિ તેથી એ કરાવ રદ કરવો પડ્યો છે. ન્યાત જમવી મુનાસજ નથી એમ શ્રીમાન શંકરાચાર્ય મહારાજ ચારદાપીઠની આજ્ઞા છે.

આવી સ્થિતિ છે ત્યારે ફંડ કેવી રીતે થઈ શકે એજ મોટા પ્રશ્ન છે. મહેરખાન પ્રહ્લાદજીભાઈએ પોતાના છાપેલા લાપણમાં લોટરી કહાડવાનો ઇલાજ દર્શાવ્યો છે, પણ મરકારની પરવાનગી સિવાય લોટરી નીકળી શકતી નથી, કદાચ મહામુશીબતે લોટરીની પરવાનગી જાપ દેશી રાજ્યમાંથી મેળવવામાં આવે તો એક રાજ્યની લોટરીની ટીકટો બીજા રાજ્યમાં વેચવાનો ગુહનો માન્યો છે એટલે આ ઉપાય ચાલી શકે એવું લાગતું નથી. અને લોટરી કહાડવાની પરવાનગી મલવાનોજ સંભવ નથી.

મારો અભિપ્રાય એવો છે કે

લગ્ન પ્રસંગે વરકન્યા વાત્તા પાસેથી ૩. ૧ એક પ્રમાણે ૩. ૨, જન્મોત્સવ પ્રસંગે ૩. ૧, છોકરાના જન્મ પ્રસંગે ૩. ૧, જન્મોત્સવ અને લગ્ન યજ્ઞ મરણ પામે તેવા પ્રસંગે ૩. ૧.

એ પ્રમાણે લાગત કરાવવાથી કદાચ વસુલ થઈ શકશે તેથી વધારે આપવું હોય તો તે આપનારની સ્થિતિ અને ઉદારશક્તિ ઉપર આધાર રહે છે.

સીમંતના કાર્યની ન્યાતીભોજન બધે કરવું અને તે બદલ જે તે ઠાણે ન્યાતીભોજનનું ખર્ચ થતું હોય તેની રકમ વસુલ લેવી એટલે તેને તે ભારે પડશે નહિ. પાટણમાં એ કાર્ય માટે ૩. ૨૫ પચીસ લેવાનો મારો અભિપ્રાય છે.

મરણ પાટણ બારમા અને તેરમાની જે ન્યાતો કરવાની જેની ઇચ્છા હોય તે બારમાની ન્યાત ન કરતાં તેના બદલે ખર્ચની રકમ આપશે તો સાફ કન્યા કે બારમાનું ખાનારને એક રાત્રીનું સત્ક લાગે તેથી કેટલાએક જમતા પણ નથી માટે ફંડને ઉત્તેજન આપવા ખાતર આમ'ગદદ કરવાની જરૂર છે. પાટણમાં આ બદલ લેવાની રકમ ૩. ૨૦ કરાવવા મારો અભિપ્રાય છે.

પૈસા ફંડ માટે પેટી રાખી ફેરવવી અને બને તેટલું પ્રયત્ન કરવું એ રસ્તો પણ સારો છે પરંતુ એ કામ કરવા ઉત્સાહી માણસો જોઈએ.

આ રકમો વસુલ થાય તે પ્રતિનિધિ સભા તરફ મોકલવા ઠરાવ છે પણ કેટલાક એમ કહે છે કે અમારા પૈસા બીજે દાા માટે આપીએ તેથી આવું ફંડ ન્યાંતુ ત્યાજ્ય એકદું થાય તો આતો અમલ કદાચ થઈ શકશે—અને દેખાદેખા ફંડ વધારે ભેગુ કરવા કદાચ સન-સાઈ દેખાડશે. એ ફંડ ભેગુ થાય તેમાથી પાસ થનાર છોકરા કે છોકરીને આગલ અભ્યાસ સાર ઉપયોગી થોપડીઓ અને બની શકે તો ઇંગ્રિજ ભણતર સાર સ્કોલરશીપો આપવાની ગેરંતવણી કરવી. આવી મદદ જેને કરવાની જરૂર હોય તેને કરવી, પાસ થયેલાં છોકરાને થોડા રકમ ઇનામ આપવા હરકત નથી.

જે ટેકાણે આપણી ન્યાતના ધરો કમી છે અને ત્યાં ફંડ ભેગુ થવાને સંભવ ન હોય ત્યાં પોતપોતાના ગોવની અંદર ફંડ ભેગુ કરવાની ગોઠવણ કરવી જોઈએ ટેકેકાણેના જુદાં ફંડો થાય તો પ્રતિનિધિ સભા શી રીતે નબી શકશે અને એ સભાએ શુ કરતું એ પ્રશ્નનો જવાબ એ છે કે એ સભામાં સભાસદોની ફી આવશે તથા કોઈ ગૃહસ્થ ઉત્તેજનાર્થે રકમ આપશે. એવી જ રકમો ભેગી થાય તેમાથી ઇંગ્રિજ ભણનાર જે છોકરાઓને મદદની જરૂર હોય તેને સ્કોલરશીપો આપવી.

બોર્ડીંગ હાલવા પુરતી જોગવાઈ થાય ત્યાં સુધી જે છોકરાઓ અથવા છોકરીઓને મદદ અથવા વાર્ષિક પરીક્ષા વખતે ઇનામો અને ઇંગ્રિજ ભણનારાને સ્કોલરશીપો આપવાની ગોઠવણ થઈ શકે એવી તજવીજે દરેક ટેકાણે પેટાકમીટીઓ નીમીને કરવી જોઈએ એવો મારો આભપ્રાય છે. કોન્ફરન્સના ઉપીગ્રોની શી ર. ૨) પ્રમાણે તથા સીઓની શી ર. ૦-૮-૦) પ્રમાણે સર્વાનુમતે ઠરાવી છે પણ તે વિશેષ છે તેથી વધારે માણસો આવતા અટકશે માટે પ્રથમ પ્રમાણે શી ર. ૧) રાખવી. સી અને ૧૫ વર્ષની ઉંમર સુધીના છોકરા એ માટે જે શીની માફી ચાલતી આવી છે તેમજ આલવા દેવું. આમ કરવાથી પ્રશ્ન એ થાય છે કે ત્યારે ફી વધારવાનું કારણ શુ હતું? વાત ખરી છે કે કોન્ફરન્સના ખર્ચમાં પહોંતી વળવા સાર ફી વધારવાનો ઠરાવ કરવો પડ્યો છે પણ ફી વધારવાથી લોકોનો ઉમંગ બાગી પડશે. ફી વધારવા વિના પણ કોન્ફરન્સમાં ખર્ચને પહોંતી વગે એવી સ્થિતિના ટેકાણાં હજી ઘણાં રહ્યાં છે, માટે હાલજ કાંઈ ન વધારતા તે વધારવાનો વિચાર આગળ ઉપર કરવાનું રહેવા દેવું જોઈએ એવો પણ મારો મત છે.

સીમંતની ન્યાતના પાટણમાં ૧ ર. ૨૫) લખ્યા છે અને જારમાની ન્યાતના ૧ ર. ૨૦) લખ્યા છે તેનો મેલ શી રીતે મહે તેનો ખુતાસો એ છે કે સીમંતની ન્યાતનું જમણું, કનસાર સાર ઉપર ધીનું હોઈ વધારે ખર્ચનું હોય છે. જારમાની ન્યાત અદર ધી નાખી લાકુ કરવાના હોય છે એટલે તેનો ખર્ચ કમી થાય છે તે ધોરણ મનમાં રાખીને આંકડા દર્શાવ્યા છે. સીમંતમાં કોઈક સર્ગસંબધી બોજન કરતું પોતે તેથી ૧ લેનાનું લખ્યું છે. જારમાનું જમણું પીત્રાઈ સીવાય બીજાએ જમવું સુનાસન નથી માટે ૧ રકમ લખી છે.

તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિના હાલના સંબંધો જોતાં એમ લાગે છે કે તે કામની સુધાર-
 શ્ચાર્થ તપોધન બ્રાહ્મણ બોર્ડીંગ સ્કુલની આ જ્ઞાતિમાં સાંસારિક, ધાર્મિક અને નૈતિક સુધાર-
 રણીની આવશ્યકતાની જરૂર છે, અને તેને માટે તેવા પ્રકારના પ્રયત્નો નહીં કરવામાં આવે
 તો તેમાં કંઈ સુધારો થઈ શકશે નહીં. આપણી જ્ઞાતિના બાળકોએ અથમ તો એ વાત
 જાણવી જોઈએ કે આપણે કોણ છીએ ? તપોધન બ્રાહ્મણ કોને કહેવામાં આવે છે ? અને
 આપણી અધમતા શાથી થઈ છે ? આ ઉપરાંત તેમને બ્રહ્મજ્ઞોના નિત્ય કર્મ શીખરવાની
 આવશ્યકતા છે. વળી તેઓ ઉદ્યોગિક ક્ષેત્રવણી પ્રાપ્ત કરે તે પણ હવેલા લાયક છે. આમ
 કરવાને માટે બોર્ડીંગ સ્કુલ હોય તોજ તેઓ તપોધન જ્ઞાતિને દીપાવનાર બાળકો થઈ શકે.
 આપણી જ્ઞાતિના બાંધવોનો એવી સ્થિતિ છે કે તેઓને કેવળ ભોજનની વ્યવસ્થા કરી
 આપવામાં આવે તો પણ તેઓ તેમનો લાણીલવાનો તથા કપાલ લતાં વિગેરેનો ખર્ચ કરી
 શકે તેમ નથી. તેમ વળી તેમને કેવળ સ્કોલરશીપો આપવામાં આવે તો પણ તેઓ તપો-
 ધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિને દીપાવનાર સંતાનો થઈ શકશે નહીં એમ માફ માનવું છે. હા, એટલી
 વાત તો કહી શકીએ કે હાલ કંઈ નથી તેના કરતાં સ્કોલરશીપ આપવી તે ઠીક થઈ
 શકશે. પરંતુ સ્કોલરશીપથી લાભેલાં છોકરાઓ પોતાની જ્ઞાતિના દિલની લાગણીઓ હાલ
 ધરાવી શકશે નહીં. કારણ કે જ્યાં તેઓ શિક્ષણ લેશે ત્યાં આ જ્ઞાતિનું અભિમાન ધરાવ-
 નાર શિક્ષણ આપવામાં આવશે નહીં, એટલુંજ નહીં પરંતુ હાલ જે ક્ષેત્રવણી લેવાય છે
 અને તેથી કેવળ પોતાનું ભણું કરવાનો વિચાર હાલના વિદ્યાર્થીઓમાં ભરાતો અનુભવાય
 છે. તેવા વિચારના સંતાનો થશે અને તેથી આ જ્ઞાતિનું દિલ જાગવી શકશે નહીં. ધણી
 પ્રેમજુએટો અને ધનવાનો બને છે પરંતુ જેમને પોતાના જ્ઞાતિજીવ પ્રતિ પ્રીતિ નથી તેઓ
 તેવા જગ્યા તો તેથી જ્ઞાતિને શું લાભ ? જ્ઞાતિની આધુનિક સ્થિતિ જોતાં તો તેને માટે
 પાંચ પચીસ એવા વીર વિદ્વાન સંતાનો પેદા કરવા જોઈએ કે જેઓ રાત્રી દીન પોગાની જ્ઞાતિ
 ઉત્કર્ષના વિચારો કર્યાજ કરે અને પોતાના ઉદ્ધર-નિર્વાહ કરતાં યતિ ઉન્નતિને માટે પ્રય-
 ત્નો કરતા રહે. આમ થવાને માટે સ્કોલરશીપ આપવાની વાતો કરવા કરતાં બોર્ડીંગ સ્કુલ
 સ્થાપન કરવી તેજ ઉચિત્ સમજાશે. બોર્ડીંગ સ્કુલ પણ એવા પ્રકારની હોવી જોઈએ કે
 તેમાં દાખલ થયેલા વિદ્યાર્થીઓને લાણીલાનાં. નિત્ય-કર્મો કરવાનાં, ખાવા પીવાના અને વ્યા-
 યામ કરવાનાં સાધનો મફત પુરું પાડવામાં આવે. આવી બોર્ડીંગને માટે ધનની મોટી રકમ
 જરૂરીઆત છે અને આપણી જ્ઞાતિ ગરીબડી છે તેથી ધનની મોટી રકમ આપણે
 મેળવી શકીશું કે કેમ એ સંકારપદ છે. પરંતુ સંકારપદ હોવા છતાં પણ તે શક્ય છે.
 હાલ આ જ્ઞાતિમાં જે આગેવાનો મહારી દૃષ્ટિએ પડે છે તેઓ પોતાના ધનનો ભોગ આપી
 અને સમયના ભોગ સાથે પોતાના જ્ઞાતિ બાંધવો પાસે અને અન્ય જ્ઞાતિના શ્રીમાનવર્ગો
 પાસે પહોંચે તો તેઓ સારી રકમ મેળવી શકે એ વાત પણ માનવા યોગ્ય છે. પ્રમાદ
 અને અજ્ઞાનને લીધે આપણી પાસેથી ગયેલું સુખ આપણે આત્મભોગ આપ્યા સિવાય મેળવી
 શકવાના નથી. ॥ અરુ. ॥

આ ઉપયોગી સંસ્થા ઉપાડનાં પહેલાં આપણે એ વાત જણાવવાની જરૂર છે કે આપણે
 રાંખવા જોઈએ, અને તેઓએ જ્યાં જ્યાં તપોધન જ્ઞાતિની વસ્તી છે ત્યાં જઈ તેમને ઉપદેશ
 આપી તથા તેઓની પૂર્વ સ્થિતિનું ભાન કરાવી આ સંસ્થાના પ્રેમી બનાવવા જોઈએ. આવી
 સંસ્થાઓ માટે તેઓ શુ શું કરી શકશે અને તેમના તરફથી કેવા પ્રકારની મદદ મેળવી

શક્તિ તેની કાયરી લખી આ જ્ઞાતિનો પ્રતિનિધિ સભા ઉપર લખી મોકલવું જોઈએ અને પ્રતિનિધિ સભાએ આ હેવાલ અ. મામો કોન્ફરન્સ થાય તે સમયે પ્રગટ કરવો જોઈએ અને તે રીતિ ઉપર વિચાર કરી બોર્ડિંગના સંબંધમાં આગળ પગલાં ભરવાં જોઈએ. આપણી જ્ઞાતિના આગેવાનોએ પોતાનામાંથી કાયરપણું અને નિરાશવાદને તજી દેવાં જોઈએ. મહીનો અને જાણે મહીનાનો પુરસદ મેળવી મોભાદાર ગ્રહરથોએ જ્ઞાતિના આગેવાનો અને ગરીબમાં ગરીબ ગ્રહરથોનો મેળાપ કરવો જોઈએ અને તેમની ઠંડી પડી ગયેલી લાતુલાવની લાગણીઓ સતેજ કરવી જોઈએ. કેટલાક મહાશયો આચારવિચારનો પ્રશ્ન આગળ કરે છે પરંતુ આચાર ને વિચાર સર્વ જ્ઞાન ઉપર અને સત્યાચરણ ઉપર આધાર રાખે છે. સદાચારી અને સદ્વિચારી પુરષોનું કામ છે કે તેમણે અન્ય અજ્ઞાનવર્ગના અનાચારી પુરષોની સુધારણા કરવી જોઈએ. જે લોકો ધરમાં બેસીનેજ કેવળ આચારવિચાર સુધારવાની વાતો કરે છે તેથી અન્યોના ઉપર કોઈ પણ પ્રભાવ પાડી શકાતો નથી. ખીજા એ વાત ધ્યાનમાં રાખવા જેવી છે કે આપણી જ્ઞાતિના ધણા ગોળ છે અને તેના જુદા જુદા પ્રકારના આગેવાનો છે. તે આગેવાનોની તો સદાચારી પુરષોએ ખાસ મુલાકાત લેવાની જરૂર છે. તેમને સમજાવીને બોર્ડિંગ સ્કૂલ માટે પોતાના સંભામાંથી અમુક રકમ પેદા કરી મોકલી આપવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. આમ થવાથી આપણી જ્ઞાતિને સામાન્ય રીતે ધનની ખોટ રહેશે નહીં. આપણી બોર્ડિંગ સ્કૂલ સ્થાપન થાય તો પ્રતિવર્ષ તેનો ઉત્સવ ઉજવવામાં આવવો જોઈએ. તે ઉત્સવમાં દરેક તપોધન બ્રાહ્મણોને આમંત્રણ કરી મોકલાવવા જોઈએ. તેમ થવાથી આ બોર્ડિંગ સ્કૂલના કામનું દિગ્દર્શન કરાવી શકાશે અને જેથી લોકો ઉત્સાહીત બની તે વખતે યથોચિત્ સહાયતા આપી જશે. અને દર વર્ષે પોતાના બાળકોની એક ઉપયોગી સંસ્થા નિભાવવાનો ભાર તેમને માથે છે તેવા વિચારો સાથે લઇ જશે અને તેને માટે તેઓ વારંવાર પ્રયત્નો કરતા રહેશે. આપણી જ્ઞાતિની ત્રણ કોન્ફરન્સો થવાથી આપણા જ્ઞાતિજંદુઓમાં પ્રેમની લાગણીઓ જગૃત થઇ છે તેનો સુક્રમચિંતી વિચાર કરવામાં આવે તો માર માનવું રહેજે સમજાશે. અંતમાં હું એટલુંજ જણાવવાની રમ લઇશ કે બોર્ડિંગ સ્કૂલ એજ આપણી જ્ઞાતિને માટે હાલ તુરંતની ઉપયોગી સંસ્થા છે અને તેને માટે પ્રયત્નો થવો જોઈએ એમ હું માનું છું.

દાન પ્રાપ્ત કરવાને માટે બ્રાહ્મણ ધર્મના પુસ્તકમાં કેટલીક યોજનાઓ છપાઇ ગઇ છે જેમકે બાર માસે તપોધન બ્રાહ્મણના ધર દીઠ રૂ. ૧) લેવામાં આવે. લગ્ન વખતે સીમંત મસંજે અને યજ્ઞોપવિત ધારણ કરતી વખતે વિગેરે વિગેરે.

અંતમાં મહારી જ્ઞાતિ જંદુઓ પ્રતિ નમ્ર પ્રાર્થના એ છે કે તેઓ હવે જેમ અને તેમ સત્વર આ કાર્યને અમલમાં મુકશે.

હરગોવિન્દરાસ નાનાસાઈ પેટલાદ.

શ્રીમાન મહાશય હગનલાલ મોતીલાલજી પોતાના તા. ૧૨ ૧૫ ના પત્રમાં પોતાનો અભિપ્રાય ગત શ્રાવણ માસમાં પ્રગટ થયેલી શ્રીમાન મહાશય ગિરિનથંકર નિર્ભયરામની તપોધન બ્રાહ્મણ બોર્ડિંગ સ્કૂલ કમીટીની યોજનાઓને મળતો જણાવે છે.

જ્ઞાનદેવી.

(પ્રકરણ ૧ છું.)

ઐ...આપલીઆનાં પગલાં થયાં ! !

“ કેમ ‘દાસ’ શું ધાર્યું ? ” ડોક્ટર રોશનથી જેવી ટૂંક ઉપડી કે એક ખાંધી દડીનો- આધેડ વયનો-દસમુખા મહેરાવળો પુરપ બોલી ઉઠ્યો. “ તમારા ન્હાના ગેઠ તો દર પુનમે ટેક મુંબાઇથી આવતા દેખું ! બસા, કોઇ પુનમ પણ પડતી નહિ હોય ? લાઇ ! પંમેા અને ધર્મભાવ, એ તો મહા પૂણ્યશાળીને જ ધેર વસે. જુઓને મોટા ગેઠ પણ પક્ષધાતથી દર્શને જતા અટક્યા ત્યારે ડોક્ટરરોવા ધેર માંડી બેઠા અને મંદીરથી પણ ભારે ઠાઠાઠ રાખે છે !” તે બોલનારના મુખપર રહેજ રમીત હતું અને તેની આંખ કાંઈ વિશ્વક્ષણ મર્મ દાખવતી હતી ! પરંતુ, બોળા ‘દાસ’ તે કાંઈ કળી શક્યા નહિ. તે તો જરા છાતી પુલાવી નીચરે દાય ફેરવી ખોંખારે ખાઇ બોલવા ટાંપીજ રહ્યા હતા. ખીજા ત્રણ યુવકો વક્તાની ઉપલી ટોકર સંમત ‘હવે દાસ ખીલશે’ એ વિચારથી હસતા હતા. તેમને જોઇને ‘દાસ’ એકદમ ગાળ ઉઠ્યા, ‘હસો છો શું કપ્પાલ-માસ્તર શું બોલું કહે છે ? તમારા અગ્રેષ્ઠ ભણેલાનાં મગજજ કાણ જાણે કેવાં ધડેલાં છે ! જ્યાં ધર્મની વાત આવી કે ‘હી’ ‘હી’ કરતા મડી જાણે છો ! રજુછોડછ આવા ત્યાં પણ ગોમતીછ અને બજાર-રખડયાજ કરતા હતા. પૂરાં દર્શને કર્યાં નહિ ! અત્યા ન્હાના શેઠને ઉતારે આખો દિવસ શું કરતા હતા ? શેઠની તો જાણે મુંબાઇથી આવતાં સેકન્ડ ક્લાસમાંજે બહુ બીડ હતી તેથી ઉત્તમગમે લીધે તળીયત નરમ હતી, તેથી એકજ વખત દર્શન કરી આવેલા, પણ તમને શું દુઃખતું હતું ! જવ જવ જરાતો ભડયાતું પરમાણુ કરો.-જરાતો ગંભીર બનો, આ દેદ ફરીફરી મગવાનો છે.....

“ ઊંટું ‘દાસકાકા’ એમ તપી શું કરવા જાણે છો ” દાસના ડોળા બહાર નીકળી પડતા જોઇ વગમજ એક યુવક બોલી ઉઠ્યો.

“ એતો છે કની આ જુગલદાસ તમારા ન્હાના શેઠની ‘ખીનાક્ષી’ની માફક સંયમ સાધતો હતો ! ‘ગાડીના ગડબડાટમાં તે વળી સંયમ થતો દર્શો !’ એ વિચારે હમે બધા હસતા હતા. કંઈ મારતર સાહેબના કહેવા પર નહિ, એતો યથાર્થજ કહેતા હતા, તેમાં હસવા જેવું તે શ હતું ! હા બાકી દર્શન તો એકવાર કર્યા અને એકવાર કર્યાં તોએ અરખું. ત્યાં મંદીરમાં પણ મુઠ્ઠી કરતાં ગેઠ તેમની ‘દેવી’ પાસે જે અમેદનાં ભજન કરાવતા અને સંયમ સધાવતા. તેમાંજ હમોને તો વિશેષ રસ પડતો, અને તેથીજ શેઠને ઉતારે હમે પાયા-પાયર્ષા રહેતા હતા, વળી ‘ખીનાક્ષી દેવી’ના મંદીરમાં પણ ક્યાં દર્શન નહોતાં થતાં ! રજુછોડછ અને નરસિંહછ એજ છે ના...”

“હેં હેં મગન આ તું શું બકે છે? એ મેણાકશી કાણ છે અને દેવી તે વળી શેઠ સાથે બોલે અને ગાય ને પેલું તું ખીલું શું...સંબંધ-અરે! સંગમ કાનો કરાવે છે! તારૂં ભાન તો ફેકાણે છે ને! એ બધું ધાંધળું શું છે! શેઠનાં કાંઈ ચેનાં સારાં નથી લાગતાં. મને પહેલેથીજ વહેમ હતો કે દર્શન વાસ્તે ઠેક મુંબાઈથી આવે, અને આઠ આઠ દશ દશ દિવસ અહિંજ પડ્યા રહે, અરે! આટલે સુધી આવ્યા છતાં ચાર-છ કલાક માટે મોટા શેઠને મળવા સદ્દાં પણ ન આવે, તે કેમ હશે! નહીં કાંઈ દાળમાં કાળું લાગે છે! ભાઈ તમારો પાડ ઘરો, બધું મને માંડીને કહો-મને તમે ત્યાં કેમ ન લઈ ગયા! હું જોઈને બે વાત તેને કહેત તો ખરો! હેં ભારતર! કેમ કાંઈ તમે બોલતા નથી?”

“એમાં બોલવા જેવું શું છે?” દાસને ધણા ઉશ્કેરાયલા જોઈ ભારતરે ઠડે કહેજે ચલાવ્યું. “એતો તનસુખલાઈને અને મીનાક્ષી બેને અપ્યાત્મસંબંધ છે, એમ તનસુખલાઈ કહેતા હતા. અને તેથી તેમના ધર્મની કેટલીક પ્રક્રિયાઓ તેઓ સાથે કરે છે તેમાં કાંઈ વહેમાનાતું કારણ છે?” “જાવ જાવ ભારતર તમે વાત ઢાંકી ઘોઊં, મહેરબાની કરીને વગર સંકોચે જેવી માનતા હો તેવી સાચી વાત મને નહિ જણાવો?” દાસે ઠડા પડી આજીજી કરતાં પૂછ્યું.

“વાત એમ છે દાસજી” ભારતર બોલ્યા “કે જેમ તમારા મોટા શેઠ પેલી જ્ઞાન-દેવીની મીલકતના દ્રસ્ટી છે તેમ તમારા તનસુખલાઈ શેઠ પણ આ મીનાક્ષીના સર્વસ્વના દ્રસ્ટી બન્યા છે! મુંબાઈમાં તેઓ કોલેજમાં બણતા હતા, ત્યારથી આ છોકરી સાથે તેમને ઓળખાણ થયેલી. છોકરીનો બાપ મદ્રાસમાં ઝવેરાતનો ધંધો કરતો હતો, તે કાંઈક માલ વેચવા નિઝામ સરકાર પાસે હૈદરાબાદ ગયેલો; પણ પાછા ફરતાં નદીપરનો પૂલ તૂટી જવાથી ટ્રેન નદીમાં પડેલી, અને તેમાં આ બિચારા ઝવેરીનો પણ પત્તો લાગ્યો નહોતો. હવે તેની વિધવા તથા આ છોકરી મુંબાઈમાં તમારા શેઠની પાડોસમાં આવી રહ્યાં, ધીમે ધીમે શેઠનો ને તેમનો ધરવટ વધતો ગયો. અને તનસુખલાઈની ભાગવગથી નિઝામ સરકાર પાસેથી વેચેલા ઝવેરાતની મોટી રકમ તેમને મળી. આથી તે વૃદ્ધ વિધવા, તનસુખલાઈના મોટા ઉપકાર નીચે દયાયજ્ઞ રહેતાં અને અગર જો કે તનસુખલાઈ, મીનાક્ષી સાથે જોડે ફરવા જવાની, સીનેમા નાટક આદિ જોવાની, સંગીત ગાવાની અને ખીઝીક-ચેસની રમત રમવાની જે છૂટ લેતા તે, તે બાઈને રચતું નહિ; તેણી પ્રત્યક્ષ રીતે કાંઈપણ વધિા વા અટકાવ કરી શકતાં નહિ! વળી મીનાક્ષીએ મદ્રાસમાં રહી અંગ્રેજી જ્ઞાન પણ સાફ પ્રાપ્ત કરેલું હોવાથી તેઓ અંગ્રેજી નોંવેલો ખાસ કરીને મૅસિય ઝોલાના ફ્રેન્ચ નોંવેલના અંગ્રેજી અનુવાદો વગેરે લાગે સાથેજ વાંચતાં અને તે સર્વતું એકંદર પરિણામ ધીમે ધીમે-જે આવતું હતું તેજ આપ્યું! હમે જ્યારે પ્રદર્શન જોવાં મુંબાઈ ગયા હતા ત્યારે મીનાક્ષીની માતા ગુજરી ગઈ હતી અને તેણે પોતાના જૂદા રસોડાનો ખર્ચ કાઢી નાંખી ફક્ત એક દિવાન-ખાનુજ સવા બેસવાનું જૂઠું રાખ્યું હતું; બાકી સર્વ કાંઈ બચવરના શેઠને ત્યાં જ હતી. પ્રદર્શનમાં કેકવૉક, હાઉસ ઓફ નોન્સન્સ તથા સ્ટોડીઅમ વિગેરેમાં હમોએ એ બન્નેની જે ચેટીઓ જોઈ તે પરથીજ હમને વહેમ તો પડ્યો હતો. પરંતુ હવે આ ડોક્ટરની લીલા જોઈને પૂર્ણ ખાત્રી થઈ, અને દાસ ભાઈ-માહુ ન લગાડશો-તમારા મોટા શેઠને પગલે જ નહોતા શેઠ આવી તેમનાથી પણ.....

આણું જન્મ્યાન આઠ્યું ! તેની સાથે ભારતર સાહેબનું પુરાણ પણ અટક્યું. કારણ કે તનસુખશેઠે સેકન્ડ ક્લાસમાંથી ઉતરી દાસ પાસે ચાલી આવ્યા; કારણ કે તેમને મુખર્ષિ જતા મેલમાં બેસવાનું હતું. દાસનો મીઠાળ ટેકાણો નહોતો. તનસુખભાઈને જોનાજ તેમણે કહ્યું “કેમ બારોબાર મુંબાઈ જવું છે કે ? આટલે આવ્યા છો તો વડીલને મળી જવાનું મન પણ થતું નથી ! શરીર એમનું બહુ બગડતું જાય છે—તો તમે જરા એક દહાડો આવી જાઓ તો શું ન ચાલે ? હર પુનમે આઠ દશ દહાડા કોઠારમાં રહેા છો, તો પોતાના વડીલને માટે એક દહાડો પણ તમારાથી બચી શકતો નથી !...” દાસની પ્રાંત પરંપરા પૂરી થશે નહિ માની તનસુખભાઈએ વચમાંજ કહી દીધું કે મારે હાઈકોર્ટમાં અગત્યનું કામ હોવાથી હું દાસ તો જાઉં છું પણ ‘ગ્રાન્ટેવી’ રમમાં વિદ્યાલયમાંથી આવશે તે વખતે હું જરૂર આવી જશ્શ—“અરે તે તો આજકાલ આવીજ હશે.” દાસે અધીરા થઈ કહ્યું—“અને એમની બાબતમાં બધો નિકાલ કરવાનેજ મ્હોટા જેઠ બહુ આતુર છે, અને તમને બોલાવે છે. કોર્ટમાં તો મુદત પણ મળી શકશે.....”

ઉપલી વાત શેઠ યુનીમને આવતી હતી તે દર્મિયાન ભારતર કોર્ટ સ્વેત વસ્ત્રધારી યુવકે જોયો આ વખતે અમદાવાદવાળી ટ્રેનમાંથી ઉતરી ગેઠધરા ખંભાતવાળી ટ્રેનમાં બેસવા જતા હતા તેમની તરફ જઈ અભિવાદન કરી વાતો કરતા હતા તે તરફ ‘દાસ’ નું લક્ષ જવાથી તેઓ એકદમ, શેઠને “હો તારે જલદી આવજો” કહી ભારતર તરફ ચાલી આવ્યા. પેલા સ્વેત વસ્ત્રધારી યુવકના ચહેરાપર દિવ્ય ઓજસુ ચમકતું હતું. થોડી થોડી દાંડી ઉભી હતી અને પાંદુકા પહેરી હતી. જેથી દાસને લાગ્યું કે તેઓ તેમના પૂજ્ય ‘મદારાજ’ છે અને જેવા ભારતરે કહ્યું કે “એઓશ્રી જન્મ્યાનથી આપણા તરફજ આવે છે” તે શબ્દ સાંભળનાર પગે પડતાં ‘દાસ’ હર્ષના ઉમંગકાથી ગાંઠ ઉઠ્યા કે “એ...આપડીઆનાં પગલાં થયાં ! !”

સમીક્ષક.

દેશપરદેશ સંભાચાર.

નખળો માટી બધરી-ઉપર ગુરો-મુંબાઈમાં રીપન રોડ ઉપર રહેતા ગુલામકુસેન નામના મુસલમાને પોતાની, સ્ત્રી આસાબીને દાળભાત રાંધવાના કાલા દનાં તેને બસે તેણે કેવળ બાતજ રાંધ્યો, તેજ, ધણી ધણીવાણી વચ્ચે તકરાર થઈ અને ધણી મદારાજનો મીઠાળ વધુ ખસી જવાતી તેમણે પોતાની ધણીવાણીનું ખુન કહ્યું છે. તેના કોર્ટમાં કેસ ચાલવાથી તે દીવાનો કુરો જેથી તેમને દીવાનાસાગામાં મોકલી આપવામાં આવ્યો છે. ખુન કરીને પછી ધણી જોઈ પોતાના છુટકારા માટે દીવાના બની જાય છે ?

બેશ્ચયમની ઇન્ડાદુર રીયો-બેશ્ચયમના હરશીવ મનિની નેશનલ આર્મીસ કોટરીમાં કામ કરતી સેક્રેટરી સીએએ જરમનો ઉપર વેર લેવા માટે હરીવારનપ સજ થઈ પોતાના ધરની બારીઓમાં બેઠી હતી એને જેવું જરમન લશ્કર પસાર થયા માર્કિયું કે તરતજ તેમના ઉપર છુટથી ગરમ પાણી તેમજ મેગ્ગાટરની છુટે દાથે બાટણીયો ફેંકી બે હળાર જરમન લશ્કરીયોને અલગ કરી નાંખ્યા. ધન્ય છે પુરોને વિપત્તિમાં સદાપ કરનારી આ બહાદુર સ્ત્રીયોને ! દિંદુરતાનની સ્ત્રીયો આથી કાંઈ ધડો લેશે કે ?

વિસાધતમાં કન્યાઓને શૃદ્ધશિક્ષણ આપનારી શાળા—મેન્સરીદ્ધ ખાતે સ્થાપવામાં આવી છે. તેમાં ૧૧ થી ૧૩ વર્ષની વયની ૫૦ કન્યાઓ છે. આ શાળામાં રસોઇનું જ્ઞાન આપવા માટે એક રસોડું રાખવામાં આવ્યું છે. છોકરીઓ ઘેરથી જુદી જુદી વસ્તુઓ લાવે છે અને તેમને કેમ પકાવવી તેનું સારી રીતે શિક્ષણ મેળવે છે. આ ઉપરાંત બાળકની માવજત કેમ કરવી, તેમના રોગો શી રીતે પારખવા, તેમના વસ્ત્ર શીવવા તથા ધોવાં વિગેરેનું પણ શિક્ષણ આપવામાં આવે છે. ઘરમાં પગાર વાંધન આવે તેનો કેમ સંચય કરવો તે પણ શિખવવામાં આવે છે. આવી શાળાઓ ભારતવર્ષને અતિ ઉપયોગી છે પરંતુ ઉપયોગ મનુપયોગ જુલે છે કાણુ !

ફ્રાન્સ અને જર્મની વચ્ચે પ્રજા ઉત્પન્ન કરવાની હરીફાઈ—પેરીસના એક પોસ્ટમેનની સ્ત્રીએ હાલમાં ૨૧ ઝું છોકરું જન્મ્યું છે. જ્યારે જર્મનીની રાજધાની બર્લિનના ખખરપત્રી જણાવે છે કે ત્યાં એક જન્મ્યું ૨૬ છોકરાં છે અને તે જન્મનાર સ્ત્રીએ દર વખતે બે છોકરાંને જન્મ આપ્યો છે. તે સ્ત્રીનું વય ૩૮ વર્ષનું છે. બર્લિનમાં કમમાં કમ ત્રણ કુટુંબોમાં વીશ વીશ છોકરાઓની માતા છે અને તેમાં ૯૧૫ માતાઓ એવી છે કે જેમને દરથી અધિક છોકરાઓ થયાં છે. આ સાંભળીને બિચારા ફ્રેંચો ચુપ થઇ ગયા.

સુરતના ઉત્સાહી તપોધન બ્રાહ્મણ મ. ડાહ્યાભાઈ કેવળરામની રેરખાદસી સુરતથી ચીખલી મુકામે યજ્ઞ છે. તેઓ ઉત્સાહી તપોધન બ્રાહ્મણ છે. અને તે યાત્રિકોના સર્વ કાર્યોમાં ઉત્સાહપૂર્વક ભાગ લે છે. સુરતની તપોધન બ્રાહ્મણ વેદશાળાને તે ધણી સારી મદદ કરતા હતા. તે સુરતથી જતા હોવાથી સુરતના તપોધન બ્રાહ્મણોએ એક મેળાવડો કરી તેમને માન આપ્યું હતું. આ મહાશયને ચીખલીમાં પણ સર્વપ્રકારની સુખાકારી મળે અને પોતે યાત્રિકોનું કાર્ય કરવા શક્તિમાન થાય એવી આશા છે.

મ. ડાહ્યાભાઈ કેશવભાઈ મહુધાવાળાના પિતા રા. કેશવભાઈ ધણી રીક હતા જેથી તેમને હાથે પુણ્ય કરાવ્યું હતું તે સમયે બ્રાહ્મણધર્મ માસિકને યાદ કરી તેને સહાયતાથી રૂ. ૧) આપવામાં આવ્યો હતો. આને માટે તેમને ધન્યવાદ ધટે છે. તેમના પિતા રૂ. આરોગ્ય થયા છે. ભગવાન તેમને દીર્ઘાયુ બહે.

મ. ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામ હવે મુખર્ષિ આવ્યા છે અતઃ પર તેમની સાથે પત્રવ્યવહાર કરનાર મહાશયે મુખાષ્ટના સરનામે પત્રવ્યવહાર કરતા કૃપા કરરી.

પાટણ તપોધનબ્રાહ્મણ યાત્રિકું સ્તુતિપાત્ર પગલું—પાટણથી તપોધનબ્રાહ્મણ યાત્રિકુ પુણ્ય મે. બીખારામ ગોવિંદરામ લખી જણાવે છે કે, પાટણમાં તૃતીય તપોધનબ્રાહ્મણ ડાન્કરન્સ ભરવામાં આવાં તેમાં કરાવ નં. ૪ અકાલમૃત્યુ એટલે ત્રીસ વર્ષની વય સુધીના પુરુષ અગર સ્ત્રીના મરણ પ્રસંગે તેનું પ્રેત બોજન ખાવું એ સમ્પ્રદાયને જાણતું નથી તથા ધર્મશાસ્ત્રથી વીરુદ્ધ છે માટે આ સભા કરાવ કરે છે કે તેનું પ્રેત બોજન કરવું નહીં એવો દરેક ગામ વા શહેરની યાત્રિકો કરાવ કરવો.

ઉપરના કરાવનો બરાબર અમલ કરવો એવો પાટણની આપણી યાત્રિકો મીતી અશાક સુદ ૫ રવીવાર સન ૧૯૭૦ તા. ૨૮-૬-૧૪ ના રોજ લખી કરાવ કર્યો છે અને એ કરાવનો અમલ પણ ચાલુ કર્યો છે. આવજુ સુદ ૧૪ ના રોજ પાટણના આપણી ન્યાતના

જવાન પુત્ર ભાઈશંકર હરજીવન ગુજરી ગયા તથા તેના દશમાના દીવસે તેની સ્ત્રી વિધા-
સ્ત્રવાવડમાં ગુજરી ગઈ. આવી રીતે ટુંક મુદતમાં ધણી ધણીયાણી બેઢિનો કાગ થયો. ફક્ત
એક છોકરો ઉમર આસરે વર્ષ ૧૦નો તેની મોટીમા વિધવાડોસીના હવાલામાં રહ્યો છે, તે પછી
બોમ્બેવાસી જીવરમની જવાન સ્ત્રી લાલકુર પહેલીજ સ્ત્રવાવડમાં ગુજરી ગઇ છે એવાં ત્રાસ-
દાયક મરણોનાં કારણોની નાતો કરવામાં આવી નથી, ખંભાત કોનફરન્સ વખતે મહાગય
ગિરિનજીશંકર નિર્ભયરામજીએ પોતાના વ્યાખ્યાનમાં જણાવ્યું હતું કે મરનારનાં માતા પિતા
આદિ સર્વાના આંખમાં આંસુ અને તેને ઘેર લાડુ ખનતા હોય એવો અધમ રીવાજ બંધ
થયો જોઈએ, અમારા શહેરમાં ભરાએલી કોનફરન્સમાં આ બાબતનો ઠરાવ થયો અને તેનો
અમલ પણ બરાબર થયો છે તે માટે અમે અમને ભાગ્યશાળી માનીએ છીએ.

પાટણની માતિએ આ જે શુભ પગલું લીધું છે તેને માટે તેને જેટલો ધન્યવાદ આ-
પવામાં આવે તેટલો જોડો છે. આ પગલાતુ અતુકરણુ અ યદેશોની સર્વ તપોધન બ્રાહ્મણુ
માતિ કરશે એવું હમે ધન્યછીએ છીએ.

શુ* દાન વીરો હજી જગતમાં છે ?—દાન વીર બહાદુર અમેરીકન કરોડપતી મી. ૦
કાર્નેગીએ અમેરીકામાં લુદી લુદી સંખ્યાબંધ લાયબ્રેરીઓ ખોલવા માટે કુલ રૂપિયા
૧૫૦૦૦૦૦૦૦૦ પંદર કરોડ રૂપિયાનું દાન આપ્યું છે એમ સંભળાય છે, ધન્ય છે તે વીરને !!

ખાડી:—“ ધરમાં ધરણી સંગ સંગ્રામે શરવીર, લુટનાર લોકને તો આપણા તૈયાર
છે. ” (૩૦ ૬૦ ૬૦) એવા વીરોની તો આપણે ત્યાં પણ અછત નથી !

કંઠારી ગામમાં તપોધન બ્રાહ્મણનો લઘુશ્વર—તપોધનબ્રાહ્મણ ન્યાતના દિગ્વિન્યક
અને ઉત્સાહી મહત્ત્વ મ. જીવરામ મયારામે કંઠારેશ્વર મહાદેવમાં તપોધનબ્રાહ્મણ માતિના
સુરત તપોધનબ્રાહ્મણ વેદશાળાના અધ્યાપક મ. ગિરિનજીશંકર નાનાલાલ શુક્રદાસ
એક લઘુશ્વર અને દસાંશ હોમ આસોવદ ૮ ને સોમવારે કરાવ્યો હતો. આપી ત્યાંના કેટ-
લાક બ્રાહ્મણોને માફ લાગ્યું હતું. મ. જીવરામ મયારામે બ્રાહ્મણ ભોજન કરાવવા પાર્શ્વ
દનું જેથી ચોરાશીના બ્રાહ્મણોને તેમણે તેમ કરવા કહ્યું ત્યારે તેમણે જણાવ્યું કે મહા-
દેવના નામથી નોતરાં ફરે તોજ અમે જમીએ. ચિત્તનિર્માલ્ય ખાત્રાવાળા તપોધનબ્રાહ્મણના
નામથી નોતરાં ફરશે તો જમરા આવીશું નહિ. હમને એમ જણાવવામાં આવ્યું છે કે ઉવડે
મહાદેવના નામથી નોતરા દીધાથી બ્રાહ્મણો જમ્યા હતા. બ્રાહ્મણોની આવી વર્તણૂકને માટે
હમને ધણીજ દીઘગીરી ઉપજે છે. પાટીદાર પ્રત્યાદિ વર્ણના નામથી, નોતરાં લઈ જમનાર
બ્રાહ્મણો તપોધન બ્રાહ્મણના નોતરાથી ન જર્મે તે લોકો ખરેખર ચિત્તોદી જ છે. આ
માસિકના આગલા એક અંકમાં મ. ગિરિનજીશંકર નિર્ભયરામે ચિત્તનિર્માલ્ય વિષયમાં લેખ
લખી ચિત્તનિર્માલ્યનું મહત્ત્વ સમજાવ્યું હતું તે તરફ હમે આજકાલના બ્રાહ્મણોનું લગ્ન
ખેંચીએ છીએ. વળી હમે એ પણ જણાવ્યા ચિવાય રહીશું નહિ કે મ. જીવરામ મયારામેને
મહાદેવના નામથી નોતરાં દહને બ્રાહ્મણોને જમાડવાની કાંઈ જરૂર ન હતી. તેમણે બ્રાહ્મ-
ણોને ખરેખર તપોધનબ્રાહ્મણોને જમાડી પોતાની ધાર્મિક દિવા પૂર્ણ કરવી હતી. એ

તપોધન બ્રાહ્મણુ જમે તો તે એક હમર બ્રાહ્મણી તુલ્ય છે એવું શિવપુરાણુનું વચન તેમણે બુલવું જોઇતું નહોતું તેમના ગામમાં તપોધન બ્રાહ્મણુ ન હોય તો તેમણે ગામના પચ્ચીસ બ્રાહ્મણુ જમાડયા અને ખરચ કર્યો તેને બદલે બહાર ગામથી પાંચજ તપોધન બ્રાહ્મણુને તેમનું ગાડીલાકુ આપી બોલાવીને જમાડયા હોત. તો તેનો ખરચ તેટલોજ થતે અને બ્રાહ્મણુનો મિથ્યા ગર્વ ઉતરતે તથા ભવિષ્યમાં તેઓ આણુ અયોગ્ય વર્તન કરતે નહિ. ભવિષ્યમાં મ. શ્વરામભાઇ અને અન્ય તપોધનો હમારી આ સૂચનાપર અવરજ ધ્યાન આપશે એવી આશા છે. મ. શ્વરામે આ પ્રસંગે શુકલ ગિરિજાશંકરને ૩. ૭ ની દક્ષિણા આપી છે અને માસિકને ૩. ૧ દાનમાં આપ્યો છે. તેમના આવા ધર્મકાર્યને માટે અને તપોધન બ્રાહ્મણુને ઉત્તેજન આપવાની વૃત્તિ માટે તેમને જેટલો ધન્યવાદ આપીએ તેટલો ઓછો છે.

મ. ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામ લખી જણાવે છે કે તપોધન બ્રાહ્મણુ ઝાતિના અનેક સજ્જનો તરફથી તેમને નવા વર્ષની મુબારકબાદીના પત્રો મળ્યા છે તેના ઉત્તરમાં તે સર્વ સજ્જનોનો આભાર માને છે અને હજી છે કે પરમાત્મા તેમના પ્રતિનો તેમના ઝાતિ-બાંધવોનો હાર્દિક પ્રેમ સદા કાયમ રાખે.

ધન્યવાદ! ધન્યવાદ! નવીન વર્ષની મુબારકબાદી અને માસિક ખાતાને નવે વરો દાન આપવા સંબંધમાં મારી વિનંતિ ઉપર આ માસિકના કદરદાન નિમ્નલિખિત ગ્રાહકોએ લક્ષ આપી જે પોતાના બંધુઓ પ્રતિ પ્રેમ-ભાવ બતાવ્યો છે તેને માટે તેમને ધન્યવાદ થતે છે. આશા છે કે હમારા અન્ય લાઇઓ આ બંધુઓનું અનુકરણ કરશે.

૨. ૧ મ. જોશી મોહનલાલ કુલશંકર, ૨. ૧ા મ. ભવાનીશંકર ઘેલાભાઈ, ૩. ૧ માસ્ટર નારણુજી કલ્યાણુજી અને તેમણે ખીજ નવા બે ગ્રાહકો બનાવી આપ્યા, ૨. ૧ રા. મોતી-રામ કાશીરામ, ૩. ૧ રા. ડાહ્યાભાઈ કેવળરામ તે સાથે એક ગ્રાહક પશુ વધારી આપ્યો, ૨. ૧ રા. મોહન દલપત, ૨ા. મણિશંકર મહાશંકરે એક ગ્રાહક વધારી આપ્યો, ૩. ૧) મ. વિક્રમલાઇ વજ્જલરામ, ૨. ૧) મ. ડાહ્યાભાઈ કેશવલાલ પંડયા, ૨. ૨) મ. હરગોવિંદદાસ ન્હાનાભાઈ, ૩. ૦) મ. ન્હાનાભાઈ કુબેરરામ, ૩. ૦ા મ. કપીરચંદ નિર્ભયરામ, ૨. ૨) મ. જેડીશ-નંદાસ શિવલાલ, ૩. ૨) મ. બોદારભાઈ નારણુલાઇ, ૩. ૦ા મ. દયાશંકર કાળીદાસ, ૩. ૨) મ. દુર્લભરામ જેજારામ, ૩. ૧) મ. કેશવલાલ મોતીલાલ ડાંકટર, ૩. ૧) મ. મોતીલાલ પુરોહિતમ વડોલ, ૩. ૧) મ. મગનલાલ ચુનીલાલ ૩. ૧) મ. માધવલાલ દુર્લભ-રામ તથા મ. ગંગાશંકર ટી. શર્માએ એક, મ. મોતીરામ વ્યાદીતરામે એક, મ. સોમે-શ્વર દામોદરે એક, મ. અંબાલાલ જગનલાલે એક અને મ. મણીલાલ મગનલાલે બે ગ્રાહકો વધારી આપ્યા છે.

જે જે મહાશયોને કાંઈ મળ્યાં છે તે તે મહાશયોને હમારી વિનંતિ છે કે જ્યાંથી કોઈ પાસે રાખી ન મુકતાં હમને ઉત્તેજક ઉત્તર આપશે.

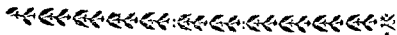
ચર્ચાપત્રીને જવાબ:—મ. 'તાજ' આપ આપનું નામ અને દેહાલું લખી મેં કલેથી આપનું ચર્ચાપત્ર માસિકમાં પ્રગટ કરવામાં આવશે.

લેખકોને જવાબ:—મ. ખોડીદાસ હથરદાસ, મ. વિનાયકરાવ સુરજરામ વ્યાસ, મ. ચિમનલાલ સુનોલાલ, મ. હિરજીવન હગનલાલ, મ. નાયજી મોતીરામ ઉપાધ્યાયના લેખો અમને પ્રાપ્ત થયાછે જે હવે પછીના અંકમાં સ્થાનની સુધિના પ્રમાણે પ્રગટ કરવામાં આવશે.

માસિકના પાંચમા વર્ષના લંબાજમની પહોંચ.

મ. મોતીલાલ બાપુલાલ અમદાવાદ
 „ મોહનલાલ હરખારામ „
 „ મોહનલાલ ચતુરરામ જાકાસણા,
 „ મણીલાલ હગનલાલ મોડાસર
 „ ભીખારામ મયારામ સિદ્ધપુર
 „ ભોગીલાલ હુધરભાઈ વાલમ
 „ પુરુષોત્તમ રણછોડ ધમજાજી
 „ નયુશંકર કાળીદાસ પાટણ
 „ ત્રીકમલાલ ઘેલાભાઈ વણા
 „ દેવશંકર નીજાભાઈ ગોરગામ
 „ જયશંકર ભીખાભાઈ લાખણુકા
 „ મણીલાલ સુનીલાલ ડાક્ટર પાટડી
 „ તોવાશંકર અંબાશંકર કરનાળી
 „ પુરુષોત્તમ મુગજીભાઈ નીધરાડ
 „ મોહનલાલ દલપતરામ નડીઆદ
 „ ત્રીકમલાલ જગજીવન પેટલાદ.
 „ જીવરામ દલજીરામ મુદેરા
 „ બેચરભાઈ કુખેરભાઈ ભવનેશ્વર
 „ નાગેશ્વર ગરમડાભાઈ વાઘજીપુર
 „ ત્રીગોવન ભગવાન „
 „ દલમખગમ શેલારામ લાહરસ
 „ પરભુગમ મોતીરામ ભટ્ટ બામસણા
 „ બાઈ મદાવદ્દનીજીશી હગનલાલ મુગજીની
 વીંધવા કપડવણુજ
 „ ન્દાનાલાલ મુગજી „
 „ હગનલાલ ગોકળદાસ „
 „ ભલાશંકર મનમુખરામ „

મ. માણિકલાલ આદિતરામ કપડવણુજ
 „ મણીલાલ મગનલાલ જોશી „
 „ બાપાલાલ હગનલાલ સીમયડા
 „ નાયાલાલ રેવાશંકર આણી
 „ ખોડારામ નરસીંહરામ નાર.
 „ નીજાભાઈ દેવશંકર અનાવલ
 „ પ્રદલાદજી સેવકરામ બામસણા
 „ જેઠારામ આશારામ કપડવણુજ
 „ સોમેશ્વર દામોદર ડાસરા
 „ હગનલાલ આશારામ એરંજ
 „ બકારભાઈ નારણુભાઈ સાસ્તાપુર
 „ ત્રીગોવન લક્ષ્મીરામ બામસણા
 „ જેઠારામ મયારામ ભટ્ટ „
 „ અંબાલાલ બૂધરભાઈ નાર
 „ કેશવલાલ ગોરધનદાસ સુણાવ
 „ કોદરલાલ અમયારામ ત્રીજક
 „ દેસાઈભાઈ નરોત્તમ મુંબઈ
 „ કાલાભાઈ કેવળરામ સુરત
 „ કાલાભાઈ રત્નેશ્વર અંકલેશ્વર
 „ બાલાશંકર ગણપતરામ પેટલાદ
 „ મોતીલાલ પુરુષોત્તમ „
 „ મંગળલાલ નાયજીભાઈ સુણાવ
 „ મગનભાઈ અંબાલાલ પેટલાદ
 „ મનમુખરામ દુહાજરામ કાણીસા
 „ મંગળદાસ મોતીરામ અંભાત
 „ કેશુશંકર ભોળાનાથ ભટ્ટ „
 „ નાયુભાઈ નરોત્તમદાસ સુરત

જ્યારે સૂર્યોદય થશે !

(મરાઠીમાંથી અનુવાદક સૌ. પ્રિયમતિ શુક્લ)

એક અપ્રતિમ નવીન મનોરંજક અને બોધક

નવલકથા.

સામાજિક સુધારણા, ઈતિકટીવોની પુખ્તિઓ, પછાત વર્ગોનો ઉદ્ધાર, અને ક્ષાકૌશલ્યની ઉન્નતિ એ આ નવલકથાના ઉત્તમોત્તમ વિષયો છે.

બહાર પડી ચુકી છે.

ક્રીમત કાચુ પૂઠું રૂ. ૦૧ પાકુ પૂઠું રૂ. ૦૧૧ પોસ્ટેજ બુદ્ધ.

મળવાનું ઠેકાણું.

સૌ. પ્રિયમતિ શુક્લ. ચીખલવાડી, મુંબાઈ.

મણીલાલ ડી. ભોરી.

સૌધીગલી, ગીરગામ—મુંબાઈ.

દરેક જાતની નાની મોટી ટોપીઓ.

હમારે ત્યાં ક્રીક-ચગકની સાચી અને ખોટી ટોપીઓ જથ્થાબંધ બનાવવામાં તથા જથ્થાબંધ અને છુટક વેચવામાં આવે છે. વીંચાવતી ટોપીઓ પણ હમારે ત્યાં રાખવામાં આવે છે. ક્રીક ચગકનાં પોલકાં તથા કેસો પણ ઘણાં ઉત્તમ પ્રકારનાં બનાવવામાં આવે છે. હમારે ત્યાં ઠગાવાનો લેશ માત્ર ભય નથી. બહારગામથી મંગાવનારાઓના ઓર્ડરો ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવશે.

ટેકીસન શિવલાલ.

ડે. બરાનપુરી ભાગોળ—સુરત.

દીવાળીના તહેવારોને લીધે ફેટાઓની ક્રીમત ઘટાડી.

પાટણમાં ભરાયલી ત્રીજી તપોધન બ્રાહ્મણ ઠાન્દરેન્દ્ર સમયે પધારેલા પ્રતિનિધિઓના ફેટા ધણી સુંદર રીતે લેવાયો છે, તેની ઠોપીઓ સપાટાબંધ ખપવા માંડી કે અને હવે ધણી ઘોડી નક્કો ખાકી છે. દીવાળીના તહેવારોને લીધે કારતક સુદ ૧૫ સુધીજ માત્ર રૂ. ૧) ને બદલે રૂ. ૦૧૧ રાખી છે. પોસ્ટેજ બુદ્ધ. સત્તર મંગાવો.

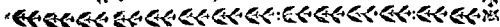
ઠા. સૌધીગલી-મલાલીમ

ફાલાધનો ભાગો. મુંબાઈ.

નં. ૪

છગનલાલ બગસાધ.

વ્યવસ્થાપક, બ્રાહ્મણધર્મ.

ધાળકાના

સુપ્રસીદ્ધ વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કહાનજી

રામબાણુ દવાઓ. ખાસ પરેજ નથી.

તાવની રામબાણુ દવા.

રૂ. ૧૦૦) ઇનામ વાળો.

દાડો, એકાંતરીઓ, ચોથીઓ, ઉનો, ટાઢીઓ, અમારી દવાથી ના ઉતરે તો, લીધેલા પૈસા પાછા આપીશું. કોઈ રખસ એમ સાબીત કરી આપશે કે વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલની દવાથી ચોથીઓ તાવ ના ગયો તો તેને રૂ. ૧) ઇનામ આપીશું. ગોળા ૫૬ ની ડબ્બી ૧ ની કીમત રૂ. ૧-૦-૦ શક્તિ સંજીવન.

શરીરના તમામ અવયવોને શક્તિ સંજીવન તાકાત લાવી મળ્યુત કરે છે. ગયેલું પુરપત્ત પાછું લાવી આપવામાં, સ્મરણશક્તિનો અને આખા શરીરની ક્રિયાનો તેમજ બળનો વધારો કરવામાં શક્તિ સંજીવન રામબાણુ છે. બરડાની ઘાટ, કમરનો દુખાવો, પગનું કળતર, છાતીનો દુખાવો, તરત મટાડે છે. ગોળા ૧૦૦ ની ડબ્બી ૧ ની કીમત રૂ. ૨-૮-૦

પરમીયાની રામબાણુ દવા.

આ દવા તમામ જીવના પરમીયા મટાડે છે. થતી બળતરા અને ચાલતુ ૫૩ (૨૨૫) બંધ કરે છે. મોઝે ઉતારે છે. દીપે દીપે આવે તો પેસાળ સાફ આવે છે. કળતર અને પેડુનો દુખાવો મટાડે છે. ડબ્બી ૧ ની કીમત રૂ. ૨-૪-૦

વૈદ્ય ગિરિધર.

વૈદ્ય ગિરિધર એ નામનું પુસ્તક માત્ર સાદાચાર આનાની દીકરી બીડવાથી તમામને મુક પોરટથી મોકલવામાં આવે છે. તે પુસ્તક વાંચવાથી દરેક માણસ જાતે વૈદ્ય કરી શકે છે.

ધાતુ વિકાર.

ધાતુ વિકાર નામનું પુસ્તક એક કાર્ડ લખનારને મક્કત મોકલવામાં આવે છે.

વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કહાનજી.

ધાળકા. જહલા-અમદાવાદ.

ધા "ગુજરાત" પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં શા. સોમોલોનું મેંગલદાસે છાપ્યું-પાંચકુવા-અમદાવાદ.

ॐ

ब्राह्मण धर्म.

Brahmin Dharma.

मनुवाक्य. (अ ११)

यत्किञ्चिदेनः कुर्वन्ति मनोवाङ्मूर्तिभिर्जनाः ।
तत्सर्वं निर्दहन्त्याशु तपसैव तपोधनाः ॥ २३१ ॥
तपसैव विभुदस्य ब्राह्मणस्य दिवौकसः ।
इज्याश्च प्रतिगृह्णन्ति कामान् सवर्धयन्ति च ॥ २३२ ॥

पुस्तक प.]

मार्गशिर्ष, स पत १६७१.

[अंक ६.

संपादक,

म प्रहलादल सेवकराम. मु सिद्धपुर.

व्यवस्थापक,

छगनलाल जगन्नाथ रावण. मुंभाळ.

वार्षिक सवा ३. १-०-० पोष्टेज सहित.

कार्यालय (ओशीम)

सीधीगधीने नाके, धवालीम इलावाचना भागमा, मुंभाळ नं. ४

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા.

(શુદ્ધ ભાષાંતર ઉપરાંત તાત્પર્ય બોધ માટે પુસ્તક
વ્યાખ્યાન સહિત.)

આ એક ખરો સિદ્ધાંત છે કે ધર્મગ્રંથો તથા તત્ત્વ વિવેચનનાં પ્રકરણોનો કેવળ પાઠ પઢી જવા કરતા તથા અર્થ અને તાત્પર્ય સમજીને પાઠ કરવાથી વિશેષ ફળ છે. શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા જેવાં પુસ્તકને માટે તો તે બહુ જરૂરનું છે અને તેથીજ અમે શ્રીશંકરાચાર્યવાળું ભાષ્ય તથા શંકરાનંદ નીવડેલું અને શ્રીધર વગેરે પડિતોના વ્યાખ્યાનોપર સક્ષ રાખી તત્ત્વ વિષયનો એક પશુ અંશ ન જવા દઇ આ સ્વતંત્ર વ્યાખ્યાનવાળું પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. આત્મજ્ઞાપાથી નહિ પણ સત્ત્વ વાત પ્રસિદ્ધિમાં મુકવાના આશયથી અમારે કહેવું પડે છે કે શાસ્ત્રીય વિષયોમાં મિસકુલ નહિ બેઝામેલી ગુજરાતી ભાષામાં આજસુધી ગીતા શાસ્ત્રના ગૂઢ વિષયમાં પ્રવેશ એવું આ સિવાય બીજું એક પશુ ગીતાનું પુસ્તક બહાર પડ્યું નથી.

આ પુસ્તકમાં પ્રત્યેક શ્લોકના અર્થની સાથે વ્યાખ્યાનમાં તે અર્થનું વિશદીકરણ, તેમાં આવતા આલેખોના સરલ અને સચોટ સંમાધાનો તથા ઉડા ભાવાર્થો આપવામાં આવેલ છે, જેમાં પ્રસંગોપાત્ત યોગશાસ્ત્રની પદ્ધતિ તથા ન્યાયશાસ્ત્રના અનુમાનાદિ વિષયો પણ સમજાવેલા છે, એટલુંજ નહિ પણ જે જે શાસ્ત્રના વિષય ન્યાં ન્યાં આવેલા છે ત્યાં ત્યાં તે ઉપયુક્ત અંશથી ગોઠવેલા છે. આટલું જતા તેની વામ્બરચના ઘણી સરલ છે. દ્રુકમાં દરેક અધિકારીએ આ પુસ્તક અવસ્ય મનન કરવા જેવું છે કિંમત રૂ ૪ ચાર દડાં ઉગી આઠ પેણ સગલગ ૮૦ કાર્મ પુકુ પાકુ. આતંકનિગ્રહ ઔપધામ્ય માથી રૂ ૬ જની દવા એક સામગી ખરીદનારને ભેટ

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

પ્રત ૪૦૦

જામનગર-કાઠિયાવાડ.

***** બ્રાહ્મણ ધર્મ. *****

અધ્યાપનમધ્યયનં યજનં યાજનં તથા ।

દાનં પ્રતિગૃહ્યૈવ વ્રાત્રગાનામકલ્પયત્ ॥

બ નાર્થ—તે મનુષ્ય રોજ અધ્યયન કરે છે તથા બીજાને કરાવે છે, યજ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને બ્રાહ્મણ કહેવામા આવે છે.

૭૪૨ માર્થના.

યાતે રુદ્ર ગિવા તતુર મોહાઽપાપકાશિના ।

તથા તસ્તન્ના શન્તમયા ગિરિશન્તામિ ચાકશીરિં ॥

॥ યજુ. ૧૬-૨ ॥

આ મર્થ—હે રુદ્ર ભગવાન ! તાર સ્વરૂપ ભવનક નથી પરંતુ નિર્ભયના આમ કરાવ નાર અને ૫ પદ્મથી દૂર દહાવનાર છે હે શિવ ભગવાન ! તાર સ્વરૂપ મગ્નમય છે. તારા પવિત્ર સ્વરૂપ તરફ ચિત્ત દેરવાથી સદામર્દિ ભગવાનદ થયા કરે છે. હે ગિરિશન્ત મુશ્વ ! આપ અ પતી પૂર્ણાનંદ સ્વરૂપના દ્રષ્ટિ દ્વારા તરફ નાખો, જેથી હમે પણ સર્વ આગે નગ્ન તેવાજ આનંદકામી રવીએ.

પુનતઃ ૫ મુ.] માર્ગશીર્ષ, સંવત ૧૯૭૨. [અંક ૯ મો.

વિષયાનુક્રમણિકા.

૧ કાન્ધકજ. ૧૭૮	૭ બાળભક્તો પ્રતિનધ શી રોને
૨ ત બા પ્ર. સમાની ઉત્તતિ શી	યજ શકે ?... .. ૧૯૩
૩ સત્જનસત્ક ૧૮૬	૮ તપોધન બા. બોર્ડીંગ સ્કુલ કમા-
૪ બા ધ માસિકના માહકોને. ઉત્સાહ ૧૮૮	દીના સભાસદોના પગા. ... ૧૯૫
૫ વિચારવિનિષ્ઠતા. ... ૧૮૯	૯ દેશપરદેશ સમાચાર. ...
૬ મનુષ્યજન્મનું અમુલ્ય આશુવલ્લુ શુ ? ૧૯૧	૧૦ માસિકના લવાજમની પહોંચ વિ. ૧૯૯
	૧૧ ત. બા. પ્ર સમાનું સરવાલુ... ૨૦૦

કાવ્યકુંજ.

“ મહર્ષિ દધીચિ ! ”

एक स्वार्थ त्यागी महात्मा..

इन्द्रने पोतानी पांसळीनुं अत्यंत खुशोधी दान करनाए
तपोधन ब्राह्मणोना माननीय पूर्वज.

तप एव धनं यस्यस तपोधनः

ભપભતિ.

રૂપેશુભે સંયમીનેજ શાન્ત, પદ્માસને રાજિત એ પ્રથાન્ત;
રાજર્ષિ દધીચિ દાની ઘણેરા, આદર્શરૂપ એ આ હિન્દ કેરા. ૧
તપે ઝળક નિજ તપસ્થાજ કેરી, વસે વને બાંધીને મહુલી;
“કાયા હમોના તપ એ ખરૂં છે, આત્મા બને શુદ્ધ તપ એ ખરૂંછે” ૨

અનુક્રુપ.

કરી સન્ધ્યા કર્મ પૂર્ણ, અગ્નિહોત્ર આટોપીને;
એકદા એકાગ્ર થિતે, ધ્યાને હતા રૂપિ મગ્ન એ. ૩

શાર્દૂલવિકીરિત.

તેઓનુ તપ એજ છે ધન ખરૂં એવા ઋષિ દાન્ત એ,
ઝેટલા નિજ ધ્યાનમાં જળનિધિ જાણે બન્યો શાન્ત છે;
બૂલીને સદુ ભાન તાન ઇશમાં, તેડી ઋષિરાય એ,
નિયક્રિયત અગ્નિ સમોવડ દિસે, ધ્યાને રૂડા ત્યહાંય ને. ૪

વંશસ્થવૃત.

થયાંકની લ્યોત ઝીણી થતી હતી,
નિશા તણી ગતિ ત્વરિત તો થતી;
ગિયણી ન્હોતી હજી પૂર્ણ પેલણી,
ખિલી હતી ના મૃદુ પદ્મ પાંદડી. ૫

રડે વિયોગે હજીજ ચક્રવાકી,
પતિ દર્શને તૃપ્ત હતી ચકોરી;
પક્ષિ હતાં વિટપ શાળે વિરામ્યાં,
મંજુલ ઠલરવ ઠરે હજી જા.

૬

સમીર રૂઝે સૌરભ ભાર વાહે,
તપોવનોમાં અતિ આનંદ છાયે;
સુગન્ધવાળો ધુમ્ર હોત્રાદિ કેરો,
ઉડે કુંડથી સ્વર્ગ સોપાન જેવો.

૭

ગીતિ.

તરૂની હાળે લટકે, દેવ ધ્વજ શાં વટકલ કોપીન ચાર;
શાન્તપણે ઋષિજી ત્યાં, વેદઋચાઓ ઉચ્ચારે ચાર.

૮

વસંત તિલકા.

ઉષા હતી રૂપવતી નભમાં પ્રકાશી;
ક્ષિતિજમાં નીકળતા શુભ તેજ રાશી;
રશ્મિ પડે ભૂમિપરે, અતિ રંગવાળાં,
સ્વર્ગીય જ્યોતિ સમ અર્પે આભાસ સારા.

૯

કાસાર સ્વરૂપ નીરર્તુ, તોર વાલુકા જ્યાં,
ખીલ્યાં રૂડાં કમળપુષ્પ, શોભી રહ્યાં ત્યાં,
સાનન્દથી વિચરતા, મૃદુહંસ ત્યાં જે,
એ ખાળ સૂર્ય નચવે, નિજ રશ્મિ નાંખી.

૧૦

શાહૂલ વિકીડિત.

ખીલેલાં તરૂઓ રૂડાં રસભર્યાં, ચાર ળગીચે હતાં,
પારિજાત, અશોક, પાટલ અને, «પુત્રાગ ત્યાં શોભનાં
આંખાઓ, કદળી ભલો ખિલીરહી કુંડે લચેલી રૂડી,
ને રૂડા વટવૃક્ષ, પીંપળતણી, ઘાડી ઘટા છે ખની. ૧૧

પુષ્પાળા શુભ છોડવા સુરલીથી, આનંદને આપતા,
જાંઘ, જુઈ, કદમ્બ, માલતી અને સુગંધિની મલ્લિકા;
શુભાળો મધુરા ખીલી ઉપવને, લોભાવતા ભૂંગને,
શોભાવે લતિકા રૂડી લટકતી, વૃક્ષો પરે શૂંગતે ૧૨

માલિની છંદ.

મહાર ગજવૃંદો, કેશરી, વ્યાઘ્ર, ગેંડા,
મહિષ મૃદુ મૃગોને, વાનરો, માહ, ચિત્તા;
વિવિધ વનચરો ત્હાં બાતિ-સ્વભાવ ભૂતી,
સહચરણપણું સાંધી, બાળવે છે મહૂલી. ૧૩

અનુક્રુપ.

બાન્યા મુગ્ધ સામગાને, સપોને મયૂરો રમે;
રૂપાળાં મૃગલાં સંગે, સિંહ ગેલ ઘણું કરે. ૧૪

હરિગીત વૃત.

સ્વાધ્યાય પાઠ પૂરા કરી, શિષ્યો સહુ ત્હાં આવીઆ,
મહર્ષિ હાથચિએ વળી, નિજ નિત્યકર્મપૂરાં કર્યાં;
અતિ કઠિન મર્મો ધર્મના, જે મહત્વના તરવો ભર્યા,
પ્રભુદ્દ દાન્ત ઋષિ ઉકેલે, શાન્ત થઇને એ બધા. ૧૫

ધરી વૃદ્ધ વિપ્ર સ્વરૂપને સુરરાજ ત્હાંતો આવીઆ,
ઋષિજી અને શિશુ મંડળે, નિજ અતિથને સત્કારીઆ;
અતિ પુનીત શીતજળે ભરી, તુંબી, અને મધુ સ્વાદનાં,
ફળ અર્પિઆં; સ્વાગત મહી, એ મહર્ષિએ અમૃત સમાં. ૧૬

અનુક્રુપ.

કરી દર તૃપા, ક્ષુધા, કંઈક વિશ્રાન્તિ લઈ;
વૃદ્ધ વિપ્ર થઈ સ્વસ્થ, વધા આવું ધીમે રહી. ૧૭

ધન્વન્તરી—“ અતિ આથે આશ્રમે હું, આવિએ! ઋષિરાય છું;
નહીં ચાલે કહ્યા વિના, કહેતાં છતાંએ ડરું ”

અપૂર્ણ.

સીતારામ જે, શર્મા.

—❖❖❖—
નથી મારે કંઈ તેનું.

—❖❖❖—
(ગજલની રાહ.)

યઈ તું બેવફા છોને, નથી મારે કંઈ તેનું;
યઈ તું બેઇમાં છોને, નથી મારે કંઈ તેનું.
જિગર તારા ઝિયાબાંને, ભૂલી, માન્યું અરે ! ગુલશન;
હવે ત્યાં ખાર છે ભોંકે, નથી મારે કંઈ તેનું.

હતી અમૃત તણી ખ્વાહિય, લયું તેં ઝેરનું ખ્યાલું;
ખુશીથી જામ તે પીશું, નથી મારે કંઈ તેનું.

દધ મિસાલ નેકીની, સુણાવી નેકીની વાતો;
બદી તારી ગઈ નાના, નથી મારે કંઈ તેનું.

નથી દરકાર ચારીની, તને આ ચારની સાથે;
હુભાર્યું મન લલે ખીજે, નથી મારે કંઈ તેનું.

હતી તું હું, હતો: હું તું, નહિ, તે તો નહિ થાશે;
છતાં માને લલે તું તે, નથી મારે કંઈ તેનું.

જુહી મેં ખાંચ જે તારી, ફરજ સમજી નહિ છોડું;
છતાં તું હાથ ખેંચે તો, નથી મારે કંઈ તેનું.

સરિતા આ પ્રણયની તો, નહિ કો અન્યમાં બેઠેશે;
લલે તું સ્થાન ના આવે, નથી મારે કંઈ તેનું.

કહ્યું કૃષ્ણે* ગીતામાં જે, કરીશ બહુ મ્હેનતે, હાંશે,
લલે ફળ કાંઈ ના આવે, નથી મારે કંઈ તેનું.

વફાદારી નહિ છોડું, નહિ ઈમાન તરછોડું,
લલે તે ના તને ફાવે, નથી મારે કંઈ તેનું.

વસન્તારમજ-વીસનગર.

ૐ

વિદ્યાગુણાનુવાદાષ્ટક.

છંદ ભુજંગી.

વિદ્યાવિત્ત સૌથી અલૌકિક જાણો,

વહાલાં તનુજે તમે તેમ વાળો.

પછી માન પામે જગે તે નિહાળો,

તમે બાળકોને સુવિદ્યા પદાવો.

૧

શશી મૂર્છિમા જેમ વિકાશ પામે,

તમારાં તનુજે જગે ખ્યાલ થાશે.

* કર્મણ્યેવાધિકારસ્તે મા ફલેષુ કદાચન ।

મા કર્મફલહેતુભૂર્મા તે સંગોઽસ્ત્ય કર્મણિ ॥

૧

શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા. ૨-૪૭.

વિધાને તમે ગુપ્ત પંસો વિચારો, તમે બાળકોને સુવિધા પઢાવો.	૨
વ્યયે ન્યૂન થાયે વસુનું ત્વરાથી, વૃદ્ધિ પામશે વાયરે તે જરાથી. તમે બાળકોના હિતાર્થી ગણાવો, તમે બાળકોને સુવિધા પઢાવો.	૩
રવિ તેજ વિના લુખા જેમ છોડે, વિદ્યા વિણ તેવા દધિયિ તનુજે. શિશુમાં શીવિદ્યા તણી જ્યોત થાયો, તમે બાળકોને સુવિધા પઢાવો.	૪
વિદ્યા શ્રેષ્ઠ નિત્યે વસુધી પ્રમાણે, વિદ્યા પાછળે દોડતું તે નિહાળો. અરે બાંધવો ઋણ સંતાન જાણે, તમે બાળકોને સુવિધા લણાવો.	૫
વિદ્યાહિન સંતાનનું તેજ કેવું, બુજાતા તણાતા લઘુદ્વીપ જેવું. વિદ્યામાં અલૌકિક આભાસ જાણો, તમે બાળકોને સુવિધા લણાવો.	૬
પુરા ભોમથી જેમ ભાનું પ્રકાશે, વિગ્રવાનનું તેમ શોર્ય ગણાશે. પુરા પ્રેમથી દેવી વિદ્યા વધાવો, તમે બાળકોને સુવિધા પઢાવો.	૭
કથેલો ગિના તુરંતે દીવ તોલે, તમે બાળકોના હિતો ઉર ધારો. દધિયિ તનુજે વિદ્યા સ્વાદ ચાખો, તમે બાળકોને સુવિધા પઢાવો.	૮

મણિરા'કર ડાહ્યાભાઈ મહેતા-છરવાડા.

તપોધનપ્રાણણ પ્રતિનિધિ સભાની ઉત્તતિ શી રીતે થાય ?

વિદ્વાન જાણુઓ ! આપ સનજનોને સુવિદિત છે કે થોડાક વર્ષ ઉપર તપોધન પ્રાણણ પ્રતિનિધિ ઉત્તતિના ઉપાયો શોધી તેનો અમલ કરવા એક પ્રતિનિધિ સભા સ્થાપન કરવામાં આવો છે. આ સભાના પ્રમુખ મહાશય પ્રભાશંકર હરનારાયણ બી. એ. છે અને તેના હાલના સેક્રેટરીઓ મહાશય પ્રાણશંકર નાથાલાલ અને મ. અંબાલાલ નમોદર બા. બી. એ. છે. તેના પ્રથમના સેક્રેટરી મહાશય મોતીલાલ દુરિરામ હતા અને તેમણે પોતા તરફના ટેટલાક પ્રસંગોને લીધે રાજીનામું આપ્યું હતું, જેથી ઉપરોક્ત બન્ને ઉત્સાહી જ્ઞાતિજાણુઓને મંત્રીપદ આપવામાં આવ્યું છે. આ સભાનું ઉપપ્રમુખપણું, મ. ગિરમશંકર નિર્ભયરામને આપવામાં આવ્યું છે. આ સભાના કૌણિયશ્રીશ્રીશ્રી મહાશય પ્રહલાદભાઈ સેવકરામ છે. આ સભાના આધિકારીઓ તરફ દ્રષ્ટિ નાનીએ છીએ તો એમ માન્યા સિવાય રહી શકાતું નથી કે તે સભાએ પોતાની ઉત્તતિ સત્તર કરવી જોઈએ એટલુંજ નહિ પરંતુ પ્ર. સભા શું છે, તે શું કરવા માગે છે અને સમસ્ત જ્ઞાતિએ તે કાર્યને શી રીતે મદદ કરવી જોઈએ તે તપોધન પ્રાણણ પ્રતિનિધિ જાણીને તેના ઉત્કર્ષ માટે પ્રસંશનીય પ્રયત્નો કરવા માંડ્યા હોવા જોઈએ, પરંતુ સભાને સ્થાપન થયાને આજ સગભગ ત્રણ વર્ષ થયા પરંતુ તે જેવું જોઈએ તેવું કાર્ય કરી શકી નથી તે, તે સભાના આ અંકમાં પ્રકટ થયેલા દિસાજ ઉપરથી સમજાઈ શકાશે. તે સભાએ વસ્તીપત્રકનું અને સ્ટે લરશીપ આપવાનું કામ હાથ ધર્યું છે, પરંતુ વસ્તીપત્રકનું કામ હજી સુધી પરિપૂર્ણ થયું નથી અને સ્ટે લરશીપ જેટલા પ્રમાણમાં અપાવી જોઈએ તેટલા પ્રમાણમાં આપવાનું સામર્થ્ય પ્ર. સભામાં આવ્યું નથી. પ્ર. સભા કાંઈ કરી શકી નથી એવા ઉક્ત સભાના પ્રમુખ મહાશય પ્રભાશંકરભાઈના ઉદ્ગારો પણ આ હમારી માન્યતાને પુષ્ટિ આપે છે. આમ બનવાના થુ કારણો છે તે તપાસવાની આવશ્યકતા છે. આના જે કારણો હમે બતાવીએ છીએ તેમાં કદાચિત્ મતભેદ રહેશે પરંતુ તે મતભેદને દર્શાવવાથી આ સંસ્થા પોતાના દ્વિનની મુદ્દારણ્યાર્થે થોડા પ્રયત્નો કરશે તો તે પોતાની પ્રગતિ કરી શકશે એમ હમે માનીએ છીએ. પ્રિય વાંચકો ! સંસારમાં આપણે એવું અનુભવીએ છીએ કે જે જડ પદાર્થો છે તે પોતાની પ્રગતિ કરી શકના નથી, કારણકે તેમાં પોતાનું સાડ અને નરસુ જાણવાની શક્તિ નથી પરંતુ જેટલી ચૈતન્ય વસ્તુ છે તે સાર નરસુ સમજાવવાની પોતાની પ્રગતિ કરી શકે છે. જડ વસ્તુ પણ ચૈતન્યના સમાગમમાં આવીને પોતાનું શ્રેયઃ કરી લે છે. રસ્તામાં લોકોની ડોકરોએ ચડતો પથરોના ટુકડો ચૈતન્યવાન પુરુષના હાથમાં જાય છે ત્યારે તે થોડા રીતે ધડાય છે અને તેની એક સ્વરૂપાત્મી મૂર્તિ બની લોકોના ગ્રેમને ખાત્ર બને છે. રસ્તામાં પડેલી માટી જે ભુતિઓનો માર અધખમ્બને રીડી થઈ ગઈ હોય છે તેને કેળવીને બનાવવામાં આવે છે ત્યારે તે મનુષ્યોને ઉપયોગી બને છે અને તેમને પોતાનાં અવ્યંજોની માફક સંભાળવામાં આવે છે. આટલા દ્રષ્ટાન્તથી આપણે એ અનુમાન ઉપર આવી શકીએ છીએ કે જ્યાં ગતિ નથી અથવા જે વસ્તુ કેવળ જડ બની ગઈ છે તેમાં ગતિ કરવાને માટે પ્રયત્નો કરવાની આવશ્યકતા છે. ગતિહીન વસ્તુઓને ગતિવાન બનાવવાને માટે ગતિવિનાના પ્રયત્નો કરવામાં

આવે તે કેવળ નિષ્ક્રમ નીવડતા સંભરીત છે અને નીવડવાજ નોંધએ એવો સંસારનો કુદત્તી નિયમ છે. સંસારમાં વસતા પ્રાણી માત્રના જીવનનેમાટે સૂર્યની શક્તિ સામરતા જળને ગોગવાનો અને તેનાં વાદળાં જનાવવાનો પ્રયત્ન કરે નહિ તો ગંધિ યાવ નહિ અને પ્રાણી માત્રનું જીવન નથી રોકે નહિ, આ ઇશ્વરી નિયમને અનુસરીને આપણે ઇશ્વરના ઉપાસક જીવાત્માઓ વર્તન ન કરીએ તો આપણો ઉદ્ધાર કળ્પનારી સંસ્થાઓ નિસ્તેજ અને શીથીલ બની જાય એ સ્વભાવિક છે. આપરથી આપણે એ તાત્પર્ય કાઢી શકીશું કે તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિ જે ગતિદીન બની ગયું છે તેનો પ્રગતિ કરવાને માટે અનેક પ્રકારના ઉત્સાહી પ્રયત્નો કરવાની જરૂર છે અને જે તેમ કરવામાં આવે તો હમે નિઃસંતાપ્યું જણાવીશું કે પ્ર. સભા પોતાનો ઉત્કર્ષ સત્વર કરી તેનો હેતુ અવસ્ય પાર પાડી શકશે. પ્રતિનિધિ સભા એટલે શું તે આપણે પ્રથમ જણવું જોઈએ આ વિષયમાં આગળ એકાદ બે વખત લખાવ્યું છે પરંતુ તેને માટે વારંવાર લખી તેના દ્વિતિયિન્તકાને તથા તેનાથી અનભિનોને સતેજ કરવાની હમે જરૂર જોઈએ છીએ તેથી હુકામાં જણાવીશું કે પ્રતિનિધિ એટલે વજીન. અમુક માણસ તથા અમુક સમુદના દ્વિતો વિચાર હતો તે માટે તેના ઉપાયો બતાવનાર મનુષ્ય તે પ્રતિનિધિ વા વજીન કહેવાય. આવા પ્રતિનિધિઓ વા વજીયોના જરૂર વા સમુદને પ્ર. સભા કહેવામાં આવે છે. આ સભાના વિષયમાં મ. ગિરિનાથકર નિર્ભયરામે ત્યારે પ્રથમ રવેચન કહ્યું હતું ત્યારે આવોજ અર્થ બતાવ્યો હતો અને એમ પણ જણાવ્યું હતું કે અમુક અમુક ગોત્રો (સંભાઓ) પોતાના ગામમાંથી વિચારશીલ-અનુભવી અને વિદ્વાન મનુષ્યોને આ સભાને સભાસદ નીમી શકશે અને પ્રતિનિધિ (સભાસદ) સભામાં પોતાના સંભાનો હેવાલ રજુ કરી તેને માટે શું પ્રયત્નો કરવા તે જણાવશે; તથા તે પ્રયત્નોની પૂર્તિ અર્થધનાદિની પોતાના સભામાંથી યોગ્ય વ્યવસ્થા કરાવી શકશે. આ નિયમ, યા નિના કેટલાક આગેવાનોને, અમયમાં લાગી શકાય તેવા નહિ. લાગવાથી તેમણે તેને તે વખતે મુનતરી રાખી દાનના નિયમો ઘડ્યા છે. દાનના નિયમો પણ સભાસદો બતાવવામાં જોઈએ તેવી સફલતા પ્રાપ્ત કરી શક્યા નથી. હમાઃ માનવું તો એવું છે કે પ્ર. સભાના આગેવાનોએ જન્મે પ્રકારથી સભાસદો બતાવવાની કોશિષ કરવી જોઈએ એ વત સય છે કે કેવીક વખત પ્રયત્નો કરવા બતાવણું તેનું ફળ આવતું નથી જેથી નિગચાને શરણે જઈ આપણને તે કામ હોડવાની અભિરૂચિ થાય છે, પરંતુ દુનિયાના મદન પુરોના જનચરિત્ર ઉપરથી અને મોગીમોગી સંસ્થાઓના આગેવાનેની કાર્ય કરવાની શૈલી ઉપરથી આપણે જેટલું શક્યા છીએ કે કાંઈ પણ કામનો પાછળ ઉત્સાહી મંડયા રહેવાથી તે કાર્ય અવસ્ય મિદ્ધ થઈ રોકે છે આ મુજ, પ્ર. સભાના સભાસદોએ અને આગેવાનોએ પ્થાનમાં રાખવું જોઈએ. પ્ર. સભાના ધણાક આગેવાનોને, સાંસાનિક પ્રગતિ એટલી બધા છે કે તેઓ અન્ય કાર્યો તરફ લક્ષ આપી શકતા નથી પરંતુ તે આગેવાનોને હમે નમનાપૂર્વક વિનિ કરીશું કે તેમણે પારમાર્થિક કાર્યોમાં, અકુવાડીયામાં કમમાં કમ ત્રણ કલાક તો કાટવાજ જોઈએ જે તેઓ તેટલો સમય પરમર્થ જેમાં પોતાનો વરતુનઃ સ્વાર્થજ છે તેમાં કાટે તો કાર્યસિદ્ધિ થઈ શકે. પ્ર. સભાના પ્રમુખ, ઉપપ્રમુખ નેકેટરી અને ટ્રેઝરરે તે પ્રમાણે કરવું જોઈએ.

હવે પ્ર. સભાએ પ્રથમ શું કાર્ય હાથ ધરવું જોઈએ તે વિષયપર વિચાર ચનાવીશું. પજીનો બારે પ્રવાદ ચાવતો હોય અને તે જળ પ્રવાદ તે બાનુએ જઈ નિરપેયોગી

જનતો હોય તો તે પ્રવાહની તે દિશા રાખીને તેને, જ્યાં તે ઉપયોગી થઈ પડે તે સ્થળે લાવવા માટે, પ્રથમ તે પ્રવાહની દિશા ફેરવવાને માટે આપણે નીકા મુકવી પડે છે અને તે નીકાની દિશા તે ઉપયોગી સ્થળ તરફ રાખવી પડે છે. આવી રીતે મુકાયેલી નીકામાં તે જળ આવીને મૂળ લક્ષ્યબિંદુ તરફ વળે છે અને તે જનસમુદાયને લાભદાયી થાય છે. દાખલા તરીકે એક ખેતર છે, તેમાં પૂર્વ દિશામાંથી પાણી નીકળી પશ્ચિમ દિશામાં જાય છે અને ત્યાં જાય છે તે કાંઈ ઉપયોગમાં આવતું નથી એવું ખેડુતને માલમ પડે છે ત્યારે અમુક ભાગ-ગમાંથી ઉતર દિશા તરફ લઇ જવાને માટે વચ્ચેથી વચ્ચણ કરી તે દિશા તરફ નીક મુકવામાં આવે છે જેથી પાણીનો પ્રવાહ તે તરફ જાય છે અને જે વસ્તુઓ ઉછેરવાની હોય છે તે ઉછેરી શકે છે. તેવીજ રીતે તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિનો પ્રવાહ જે અવળે રસે વહે છે તેને ઉચિત સ્થળપર લઇ જવાને માટે પ્રથમ ખેડુતો રૂપી વિદ્વાન્ ઉપદેશકોની જરૂર છે. આ ઉપદેશકોની વિદ્યારૂપી નીકામાં જ્ઞાતિનો પ્રવાહ વળશે તો પ્ર. સભા પોતાની ઇષ્ટસિદ્ધિ સત્વર કરી શકશે. પ્ર. સભાનું પ્રથમ કર્તવ્ય એ છે કે તેણે ર. ૨૫ થી ર. ૩૦) સુધીના પગારદાર વિદ્વાન્ ઉપદેશકો નીયત કરવા. તે ઉપદેશકો જ્યાં જ્યાં તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિની વસ્તી હશે ત્યાં જઈને તેમનું કર્તવ્ય, તેમની પૂર્વ અને આધુનિક કાળની સ્થિતિ, પ્ર. સભા, પૂર્વસ્થિતિ લાવવા શુ શુ કરવા માગે છે તેની યોજના અને તે સંસ્થાને માટે તેમણે આર્થિક શારીરિક અને માનસિક પ્રયત્નો કેવી રીતે કરવા જોઈએ તે સર્વ સારી રીતે સમ-જાવશે જેથી ઉક્ત જ્ઞાતિના ધણા ખરા લોકોને આ સંસ્થા પ્રતિ પ્રેમભાવે ઉપજશે. આ સભાએ વસ્તીપત્રક બનાવવાનું જે કામ હાથ ધર્યું છે તે કામ પણ ઉપદેશકો ધણી સારી રીતે કરી શકશે. હાલમાં જે ઉપદેશકો રાખવાની સભાની સ્થિતિ ના હોય તો એક ઉપદેશક રાખીને પણ આ કાર્ય શરૂ કરવું જોઈએ. એક ઉપદેશક રાખવાથી પ્ર. સભાના સમાસદો વધશે અને તેથી, સભાની આર્થિક સ્થિતિ સુધરશે. આર્થિકસ્થિતિ સુધરવાથી જ્ઞાતિની સ્થિતિ પણ સુધારી શકાશે. આટલા વિચારથી આપણે એટલું તો સમજી શક્યા કે પ્ર. સભાનું મુખ્ય અને પ્રથમ કાર્ય ઉપદેશકવિભાગ ઉભો કરવાનું છે, અને આના ઉપર પ્ર. સભાના આગેવાનો અને સમાસદોએ લક્ષ આપવા જેવું છે એટલુંજ નહિ પરંતુ તેને માટે નાતાલમાં ખાસ સલા બોલાવી ઠરાવ કરવાની જરૂર છે. કદાચિત કોઈ એમ પ્રશ્ન કરશે કે ઉપદેશકો રાખવાનો પ્ર. સભા ઠરાવ કરે પરંતુ જ્ઞાતિમાં એવા ઉપદેશકોજ ક્યાં છે જેઓને આપણે ઉક્ત કાર્યો કરવા નીયત કરી શકીએ. આનો ઉત્તર વિકટ પણ છે અને સહેલો પણ છે. આપણી જ્ઞાતિની ક્રાન્ડન્સો યવાથી ઉપરોક્ત કાર્યો કાણુ કરી શકે તેમ છે તે આપણે જોઈ શક્યા છીએ. ઉપદેશક પાસે વિદ્વતા વક્તૃત્વ, આચારવિચાર અને ધૈર્ય આદિ ગુણો હોવા જોઈએ. તેવા ગુણો આપણી જ્ઞાતિના કેટલાક મહારાજોમાં જોવામાં આવ્યા છે અને જે પ્ર. સભા ઉપદેશકો રાખવાનો ઠરાવ કરશે તો તેમના નામો હમે સભાને જણાવવા લાગ્યશાળી બનીશું. હમાર તો એવું પણ માનવું છે કે પગાર લઈને કામ નહિ કરનાર પરંતુ થોડા સમય સુધી વિના વેતને કામ કરનાર આપણી જ્ઞાતિમાંથી આપણે મેળવી શકીશું. માત્ર તેમને રેલગાડીભાડું આપવાની સભાએ ગોઠવણ કરવી જોઈએ. એક વરસ સુધી આવી રીતે કાર્ય કરનાર માનાધિકારી ઉપદેશકો મેળવવાને જે આપણે લાગ્યશાળી થઈએ તો તેટલા સમયમાં આપણે આ સભાનો ધણો સારો ઉત્કર્ષ કરી શકીએ એમાં લેશ માત્ર શક નથી એમ હું માનું છું.

બીજા પ્રકારનો ઉપદેશક આપણી પાસે આજ પાંચ વર્ષથી તૈયાર છે અને તેનો ઉપ-
યોગ પ્ર. સભાએ સત્વર કરવો જોઈએ. તે ઉપદેશક કોણ એવો વિચાર વચ્ચેને ઉદ્ભવશે.
તે ઉપદેશક આપણું આલ્મજીવન માસિક પત્ર છે આ માસિક પત્ર આપણા મુખ્ય ઉપ-
દેશક છે. જો તે ઉપદેશને આજ પાંચ વર્ષથી ધીરજથી ટકાવી રાખ્યો નહોતો તો આજ
આપણે થોડું ધડું કાપી કરવાને સક્તિમાન થયા છીએ તે પછી થતે નહિ. તે ઉપદેશક દર
માસે ત્રણસો બધુઓની પાસે ખાસ જાય છે અને જ્ઞાતિના ઉત્કર્ષના વિચારો તેમજ, કશો
ઉપર નાખે છે. આ ઉપદેશક કેવી રીતે કામ કરે છે તે આપણે આપરથી જોઈ શકીએ
છીએ નવીન વર્ગ બેટના કારોની ચળેલી અસર સજ્જનમાં હમે જણાવ્યા સિવાય
રહીશું નહિ કે તેથી સાધારણ વર્ગના બાધવોએ પેતાની ઉદારતા બતાવી છે જેથી
હમારો અવાજ નિર્ધારિત ગયો નથી એમ હમે માનીએ છીએ મહેતાનું તાત્પર્ય એ છે કે
પાંચ વર્ષના ઉપદેશકે તપોધન આલ્મજી જ્ઞાતિને પોતાના ખાતાઓ નીલાવવામાં આર્થિક
સદાયતા કરવાનું પથ શીખવ્યું છે. તે આ ઉપદેશકને પ્ર. સભાએ પોતાના સ્વાધીનમાં
લેવો જોઈએ અને તેને તે સભાના, નામથી ચલાવવાને વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ આલ્મજી
ધર્મ માસિક ઉપદેશકને પ્ર. સભાએ સ્વાધીન લેવો એ લખવાથી કોઈએ એમ સમજી લેવાનું
નથી કે હમે તે પત્ર માટે હમારી સેવા આપવા ખુશી નથી વા તેમ કરવામાં નિરસાહી
બની ગયા છીએ પરંતુ પ્ર. સભાએ તે પત્રને આધીન લઈ તેના વ્યવસ્થા કરાવવી તેમાં તે
સભાની જાણ છે એમ હમાર માનવું છે પ્ર. સભાની ઉન્નતિના આ બે મુખ્ય સાધનો
હમે બતાવ્યા છે અને તે સાધનો તરફ જેટલું દુર્લભ કરવામાં આવશે તેટલી તે સભા અવ-
નતિની દિશાપર ઝડપથી જશે આ બે ઉપાયોને મજબુત કરી પછી પ્ર. સભાએ પોતાની
ઉન્નતિ અર્થ આગળ શુ શુ કરવું તે હમે હવે પછીના અક્રમાં જણાવીશું

(અપૂર્ણ.)

છગનલાલ જગન્નાથ
વ્યવસ્થાપક.

સજ્જનશતક

(લેખક—યતિ-એત-ચમક, મુરત)

(ગતિકથી ચાલુ.)

યથાચિત્તં તથાવાચો યથાવાચસ્તથા ક્રિયા ॥

ચિત્તે યાચિ ક્રિયાયાંચ સાધુનામેકરુપતા ॥ ૧ ॥

ભાષાંતર—જેવો બાવ મનમાં આવ્યો હોય તેવાજ પ્રકારની વાણી બોલે, અને જેવા
ગતી હશે તેવા હોય તેજ પ્રમાણે કાર્ય કરે. આ રીતે, મન, વાણી અને ક્રિયામાં
એકરૂપતા હોય તેજ સાધુ છે અર્થ ॥ મનમન ૧ મનમાં વિચાર લુપ્ત હોય, વળી તેનાથી

જીજન પ્રકારની બોલે તથા ક્રિયા કાંઈક ત્રીજી રીતે કરે. એમ વાણી મન ને ક્રિયા ભિન્ન ભિન્ન હોય તો તેને સાધુ કહેવાયજ નહિ. એતો પ્રપંચજ કહેવાય. ઉક્ત ત્રિપુટીની એકતા સમજવા માટે એક સાધારણ દાખલો છે કે કોઈ એક શ્રીમાનને ઘેર કોઈ સાધારણ માણસ પોતાને ઘેર કોઈ કાર્ય પ્રસંગના નિમિત્તથી દાગીના લેવા સારૂ આવ્યો. તેણે આવી આશરે પાંચેક હજારના દાગીનાની માગણી કરી પણ માગવા આવનારની શાખ-ચટક-આંટ-સારી ન હોવાથી શ્રીમાનને તેને દાગીના ન આપવા એવો મનમાં વિચાર આવ્યો. પરંતુ ચિંતના સ્ફુરણ પ્રમાણે લેવા આવનારને ચોખી ના પાડી શક્યો નહિ અને લગતોજ જવાખ આપી દીધો કે હમણાંજ તમારા આવતા અપાઉ અમુક શેઠ દાગીના લઈ ગયા. આ ઉત્તરમાં મન અને વાણીની ભિન્નતા થઈ અને દાગીના હતા છતાં ન આપ્યા એટલે ન આપવા રૂપ ક્રિયા બુદ્ધિજ પ્રકારની થઈ. આ પુરૂષ ધનવાન ખરો પણ સજ્જન તો નહિજ. તેમણે લેવા આવનારને ધીરજ ને શાન્તિથી સમજણ આપી હોત કે આપ દાગીના લેવા આવેજ છો પરંતુ આપવાની અમારી મરજી નથી. કદિ છેક માકું ન લગાડવું હોય તો તેની પાસે લખાવી બુદ્ધિ કિંમતના દાગીના આપવા બેઠતા હતા પરંતુ બુદ્ધિ બોલી પોતાની સજ્જનતામાં દોષ લાવવો ન હતો. વિચારશીલ પુરૂષે તો બનતાં સુધાં અરે થોડી ઘણી મુસીબત વેઠીને પણ પોતાનાં મન, વાણી અને કર્મની એકતા રાખવી એજ ખરી સાધુતા છે. અસ્તુ.

દોહરો.

મન જેવી નાણો વટે, કરે વચન સમ કામ;

તે મણેની એકતા (સજ્જન) રાખે આડે યામ.

૯

નિર્મુખેષ્વાપિસર્વેષુ દયાં કુર્વન્તિ સાધવઃ ।

નહિ સંહરતેજ્યોત્સ્નાં ચન્દ્રઞ્ચાણ્ડાલ વેદમસુ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ—સાધુ અગર જેને સજ્જન કહેવામાં આવે છે તેઓ હમેશાં સરલ ચિત્ત અને સગદૃષ્ટિવાન હોય છે. તેથી રાગદ્વેષ કરી કોઈને ન્યુનાધિક જણતાં નથી અર્થાત્ શુભ-રહિત પ્રાણી ઉપર પણ સાધુઓતો દયાજ કરે છે એ વાત દાખલાથી સમજાવે છે કે ચંદ્રમા રાત્રીના સમયમાં પોતાનો જે પ્રકાશ પૃથ્વીપર પાથરે છે તેમાં કશો પણ વિભાગ પાડતો નથી પરંતુ સર્વ ઉપર એક સરખોજ પ્રકાશ ફેંકે છે. ધર્મનિષ્ઠ બ્રાહ્મણના ગૃહપર જેવો પ્રકાશ છે તેવોજ પ્રકાશ ચાંડાલના ઘર ઉપર પણ છે ! સમીપમાં જેને કુદ્રત નામ અપાય છે તેમાં જે જે કાર્યો છે તે તરફ દૃષ્ટિપાત કરનારને સ્પષ્ટ સમજશે કે ઇશ્વરની કૃતિ કેવળ સાધુતાનેજ સુચવે છે. તે પુણ્યવંત કે પાપી કોઈનો પણ પક્ષ કરતી નથી. સર્વને એક સમાન ગુણો પ્રાણીઓને જેની ખાસ જરૂર છે તે એક સરખુંજ આપે છે. પાત્રે પાત્રેના બે ક્ષેત્રોમાં વરસાદ તો એક સરખોજ પડે છે છતાં ઉભયના માલિકોના ક-મોતુસાર પાક ન્યુનાધિક થાય છે તેમ સાધુ વા સજ્જન પુરૂષો પણ સમગ્ર વિશ્વ ઉપર એકજ સરખી દયા કરે છે છતાં સર્વ પ્રાણી તેનો એક સરખો લાભ લઈ શકતાં નથી તેનું કારણ અન્ય કાંઈ નથી પણ તે તે મનુષ્યોનાં શુભાશુભ કર્મોજ કારણભૂત છે. જેનાં પુણ્ય વિશેષ તે સાધુની દયા વિશેષ મેળવે છે અને જેનાં પુણ્ય ન્યુન તે તેમાંથી દૂર, બાકી સાધુતો એક સરખોજ દયા કરે છે.

દોહરો.

નિર્ગુણુ હવપર પશુ દયા કરતા સાધુ જરૂર,
અંદ્ર તેજ કદિ ના તજે અંડાલતાણું ગૃહ દૂર.

૧૦

(અપૂર્ણ.)

બ્રાહ્મણધર્મ માસિકના ગ્રાહકોનો ઉત્સાહ અને તેમની ઉદારતા.

સન્મન પ્રદરશે ! સંવત ૧૯૭૧ ના કાર્તિક શુદ્ધ ૨ ને મંગળવારના નવા વર્ષની આ માસિકના પરિવારરૂપ ગ્રાહકોની મુઆરકબાદી ઈચ્છી જવાથી પત્રદ્વારાએ તેમની પાસે આવતા વર્ષ માટે માસિકની સાહાયતાથી પોતાની શક્તિ પ્રમાણે દાન આપવાની વિનંતિ કરી હતી. આમ કરતાં પૂર્વ કેટલાકો તરફથી હમને એમ જણાવવામાં આવતું હતું કે આ તમારી વિનંતિ પર કેાઇ લક્ષ આપશે નહિ અને તેને માટે તમે જે ખર્ચ કરશો તે નાહક માથે પડશે. આ માસિકના ગ્રાહકો પ્રતિના આવા ઉદ્વેગરો સાંભળી મનમાં સંકલ્પ વિકલ્પો યતા હતા પરંતુ આ પત્રના ગ્રાહકો ઉપર વિશ્વાસ રાખવા અંતઃકરણમાં ધૃત્વરી પ્રેરણા યઈ અને તે યોજના અમલમાં મુકી. આ યોજના અમલમાં મુકતાની સાથે હમારા કેટલાક ગ્રાહકોએ તેને વધાવી લીધી અને તેમની શક્તિ પ્રમાણે તેમણે આ માસિકને બેટ મોકલી આપી જેમાંના કેટલાક મહાશયોના નામો હમે ગતકમાં પ્રકટ કરી ગયા છીએ અને તે પછી હમને જે બેટ પ્રાપ્ત થઇ છે તે હમે ત્રીચે પ્રકટ કરીએ છીએ. તેની પૂર્વ હમે જણાવવાની રજા લઇશું કે આપણા માનનીય મહાશય પ્રહલાદજીભાઈ સેવકરામ જેમના નામથી આપ સર્વે જાણીતા છે તેમણે આ માસિકને રૂ. ૧૦ ની રકમ બેટ આપી છે. પોતે અધિપતિ છે અને આ પત્રને માટે કેટલાક પરિશ્રમ કરે છે તે ઉપરાંત જ્યારે આવો પ્રસંગ આવે છે ત્યારે આ ખાતાને આર્થિક સહાયતા આપવા બદલ પડે છે તેને માટે તેમને આપણે જેટલો ધન્યવાદ આપીએ તેટલો એા છે. આટલું કથી હમે આ માસિકના ગ્રાહકોએ આજ દિવસ સુધી જે ઉદારતા બતાવી છે તેને માટે તેમનો ઉપકાર માનીએ છીએ. અને બીજા ગ્રાહક મહાશયો કે જેમણે હજુ સુધી કાંઈ મોકલ્યું નથી તેમને પુનઃવિનંતિ કરીએ છીએ કે તેઓ પોતાનામાં જેટલી શક્તિ હોય તેટલી નવિન વર્ષની બેટ મોકલી આપી આ ખાતાના નીલાવના કામમાં મદદ કરશે. બેટ ઉપરાંત આ માસિકના નવા ગ્રાહકો થયા અને નવા ગ્રાહકો બનાવવા માટે જે મહાશયોએ પ્રયત્નો કર્યા છે તેમનો હમે અંતઃકરણ પૂર્વક આભાર માનીએ છીએ. જે મહાશયો પોતે આર્થિક મદદ ન કરી શકે તેમણે કાષ્ઠપણુ રીતે કમમાં કમ એક પશુ નવો માહક મેળવી આપવાનો પ્રયત્ન અવશ્ય કરવો જેમણે અને હમને આશા છે કે હમારા મુગ ગ્રાહકો તેમ કર્યા સિવાય રહેશે નહિ.

નળેલી બેટની વિગત નીચે પ્રમાણે:—

૩. ૧) મ. રાજનગમ અંબારામ, ૩. ૧) મ. ન્હાનાલાલ મુળજી, ૩. ૧) મ. નિર્ભયરામ દાદીરામ, ૩. ૧) મ. ગવરીચંદર પ્રભુરામ, ૩. ૦૧ મ. જગનનાથ જગન્નાથ શર્મા, ૩. ૦૧ મ. સોમેશ્વર લલ્લુરામ, ૩. ૧) મ. મોતીલાલ મગનલાલ, ૩. ૦૧ મ. નાથલાલ જયેચંદ,

૩. ૧) મ. ઉમીયાશંકર મયારામ, ૩. ૧) મ. બીખારામ ગોવિંદરામ, ૩. ૧) મ. કીરપારામ પરશોત્તમ, ૩. ૧) મ. તોળાશંકર અંખાશંકર, ૩. ૨) મ. જગનનાથ મોતીલાલ રાવળ, ૩. ૧) મ. મણીશંકર ડાહ્યાભાઈ માર્તન્દ, તથા મ. પરશોત્તમ મુળજીભાઈ, મ. સાકળચંદ જીવરામ, મ. મોતીલાલ ત્રીભોવત, મ. ઉમિયાશંકર ગોવિંદરામ, મ. કીરપારામ પરશોત્તમ, મ. બેકારભાઈ નારણભાઈ, એમણે એકઠા, તથા મ. ખોડીદાસ ઇશ્વરદાસે ત્રણ ને મ. ભોગીલાલ જગનાથે બે ગ્રાહકો વધારી આપ્યા છે. એકંદર ૩. ૪૨૫૫ ની ભેટ અને નવા ગ્રાહકો થયા છે.

અવસ્થાપક.

વિચારવિવિધતા.

(લે.-ફર્સ્ટગ્રેડ સ. આ. સર્જન દેશવસાલ મોતીલાલ ખાંડવી-મુરત.)

(અનુસંધાન પુ. ૪ અં. ૧૧ પૃષ્ઠ ૧૭૧ થી).

૧. આપણા નિત્ય જીવનમાંના રક્તશોષક દેહસાક કીટ, કેમિ આદિ જંતુઓનું સૂક્ષ્મ અને સંક્ષિપ્ત પર્યાવરણનું—ઉપરોક્ત અંકમાં, (૧) માકણ, અને (૨) જી. પરત્વે કંઈક આપણે જાણ્યું. (૩) ચાંચડા:—ચાંચડાનું શરીર લગભગ, જરાક ચપટું, અને જાંબુ રંગના રંગની ત્વચાવાળું હોય છે. તેના શરીરના કદના પ્રમાણમાં જોતાં, તે ઘણું લોહી સુસે છે. તેની રક્તશોષક ચાંચની અણીએ કરવત જેવા ધારવાળા બે તીણાં અણીઆં હોય છે, તેનાથી જે ડાંખ થાય છે, તે ઝીણાં ઝીણાં કાળાં ટપકાં અને આલુમાનુ લાલ જગ્યાવાળું જણાય છે. આટલું ઝીણું જંતુ, ઘણા રાક્ષસી કુદકા ભરી શકે છે, તે તેનું અપ્રતિહત બળ સૂચવે છે. એક વખતે ત્રણ શીટ તે કુદે છે. કુદીને જ્યાં બેસે ત્યાંથી પાછું તેટલેજ ઉચે કુદી જાય છે. તે જાનિની માદા આકર્ષી બાર ઇંડાં મુકે છે. તે ઇંડાં, જમીનની તીરાડો, જુના રાયરચીલાની ફોટો અને કચરો તથા મેલાંકપડામાં નાંખે છે. શિયાળામાં દશ અગિઆર દિવસમાં, અને ઉનાળામાં ચાર પાંચ દિવસમાં, આમ નાંખેલાં ઇંડાંનું સેવન થઈ શકે છે, અને ત્યારપછી એકાદ માસમાં તે સમજીય જંતુ બની રહે છે. હવડ અને ગંદાં ઘર, તથા અસ્વચ્છ વાતાવરણમાં, તેનો વધારો ઘણી વિચિત્ર ત્વરાથી થાય છે. મનુષ્ય ઠોડી, તેમજ, બિલાડી, કુતરાં, કણ્ઠવર અને મરઘાં, ખતકાં આદિમાં પણ ચાંચડને ઠીક ખોરાક મળે છે. ખાસ કરીને ‘પ્લેગ’ (અધિક સંનિપાત) ના દિવસોમાં, ઉદરના ચાંચડો સામે ઘણા સાવચેત રહેવું ઘટે છે. અનેક પ્રયોગોથી હવે સિદ્ધ થયું છે કે ‘પ્લેગ’ પ્રથમ ઉદર કેડીને લાગુ થાય છે. ઉદરના ચાંચડો ફક્ત ઉદગેનુંજ લોહી પક્ષંદ કરે છે. ‘પ્લેગ’ વાળા ઉદરનું લોહી સુસની વખતે, તે લોહી સાથેજ ‘પ્લેગ’નાં સૂક્ષ્મ જંતુઓ ચાંચડોમાં પ્રવેશ પામે છે. હવે જ્યારે સજીવન ઉદરો શિક્ષકમાં રહેતા નથી ત્યારે, તેના ચાંચડો, ના છૂટકે, મનુષ્ય જાતિમાંથી પોતાનો ખોરાક મેળવે છે. આમ કરવા જતાંજ ‘પ્લેગ’ના સૂક્ષ્મ જંતુઓનો પ્રવેશ માણસોમાં થાય છે. તેના બચકર પરિણામના નિવારણનું વર્ણન, અતિ ઉપયોગી હોવા છતાં, સ્થળ સંકેચને ક્ષીધે

પાપ કે જે સંપૂર્ણ સદાચારી હોય. પરંતુ આજકાલની પરિભાષામાં આ શબ્દ ધણો બગડી ગયો છે. આ શબ્દ વર્તમાન સમયમાં બુદ્ધિમાન યા સાધારણ વિદ્યા પ્રાપ્ત કરવાને માટે વાપરવામાં આવે છે પણ તે ઠીક નથી. દારણુ કે એક ઉચ્ચ વિદ્યાનુ કુક સાહેબે (frowde) એક દેકાણે દર્શાવ્યું છે કે બુદ્ધિનો આત્મભાવ (Conscience) પર કોઈ પ્રભાવ પડતો નથી. પ્રાચીન યુનાનમાં શાસ્ત્રની વિદ્યા એટલી ઉન્નત થઈ ગઈ હતી કે તે દેશની વેસ્ત્રાઓ પણ પ્રબલ યુક્તિદ્વારા શાસ્ત્રાર્થ કરતી હતી. આ પરથી આપ જોઈ શકશો કે સદાચારનો આધાર હૃદય છે પણ બુદ્ધિ નથી, યદિ એક બુદ્ધિમાન મનુષ્ય હૃદયરહીત અને મુભાવ રહીત બની જાય તો એ એક હૃદય રહીત તો શું પણ સાથે સાથે તે એક બુદ્ધિવિહીન કરતાં પણ અધિક હયાનક અને હાનીકારક નીવડે છે. એ એક મશ્ચિબૂષિત સર્પની સમાન લાગવા યોગ્ય છે. એવા મનુષ્યો અનેક સ્વાર્થી કવિઓની માફક પાપનું સુદર રંગોમાં વર્ણન કરી અનેક બોળા સોફોને કૃસાવવાની યુક્તિઓ આદરે છે. આપણા ધર્મશાસ્ત્રકારોના શુદ્ધને પવિત્ર ભાવોને મોડી તોડીને બીજી રીતે સમજાવી, પાપ એ પાપ નથી એમ બતાવવાને શાસ્ત્ર પ્રમાણુ પેશ કરી પોતાનો બુદ્ધિ બચાવ કરવા જાય છે. એવા મનુષ્યો સદ્ગતિથી હનરો માણ્ય દૂર રહે છે. એક વિદ્વાનનું કથન છે કે ‘સદ્ગતિને આરંભ થયો એ ઇશ્વરની બહીક રાખવામાં છે. The fear of the Lord is the beginning of wisdom’ એવા પ્રપંચી મહાનુભાવો ઇશ્વરની મહાન અગાધ અને તેજોમય શક્તિ અને તેની ‘સર્વેન્ધ્યાપકતા’ના સર્વોપરિપણાને બુદ્ધી જન્ય પોતાના કિંમતી જીવનને ભટ્ટ કરી નજીક પ્રાપ્ત સ્થિતિમાં લાવી દે છે. વાચકો! દેશની ઉન્નતિ અથવા એવા વિદ્યાવાન નરેશોની આવશ્યકતા છે કે જેનું જીવન સદાચારથી વિબુધીત હોયું જોઈએ આપને વિદિત છે કે જેના મદાચારી ત્રીસ વર્ષનાજ દુક જીવનથી ભારતવર્ષમાંથી બૌદ્ધધર્મનો દેશનીકાલ થયો. ને નાસ્તિક મનુષ્યો આસ્તિક બન્યા, તે પૂજ્ય ભગવાન શંકરાચાર્યનું જીવન તેજ જીવન કહેવાય ને તેજ મનુષ્યજીવનનું અમુક આબુપણ કહેવાય. તેવા ઋષિ અને મૂનિઓનાં પવિત્ર ઉપદેશને જોઈ વિદેશી વિદ્વાનો પ્રોફેસર મેક્સમુલર આદિ મુગ્ધ બની ગયા છે. એવા વેદાંત સદ્ગતિનું દરેક વ્યક્તિએ અમૃતપાન કરી પોતાના જીવનને શુદ્ધ ને નિષ્કલંક જીવન બનાવવા પ્રયાસ કરવો જોઈએ. વેદના પવિત્ર શાનદાયક પુરાકના નિયમમાં સુરોપીઅન વિદ્વાન મદાશય મોન્સ લીપિનડેસબોસે સ. ૧૮૮૪માં એક નિબંધ લખ્યો હતો તેમાં નીચે પ્રમાણે તે લેખક જણાવે છે કે—

‘There is no monument of Greece or Rome more precious than the Rig Veda.’

ભાવાર્થ—‘ગ્રીસ અથવા રોમમાં રૂબેદ કરતા કોઈ વિશેષ સાર જ્ઞાનદાયક પુસ્તક નથી.’ આ ઉપરથી મારા વિદ્વાન વાચકો જોઈ શકશે કે જેઓને પોતાનું જીવન સદ્ગતિથી અમુક આબુપણથી સજ્જ કરવું છે તેઓએ વૈદિક સાહિત્યનો મવા કરવી જોઈએ અને પોતાના અંગરંગમાં તેમાં જણાવેલા પવિત્ર નિયમોને કોતરી રાખી સંહતી થઈ સદાચારી જીવન બનાવ કરવું જોઈએ. અંતમાં આપણે આ લેખને મયાગે ઉપરિચિત કરેલો પ્રશ્ન કે મનુષ્યજીવનનું અમુક આબુપણ શું તેનો ઉત્તર માત્ર એજ છે કે તે મનુષ્ય-જીવનનું અમુક આબુપણ સદાચાર છે અતઃ ભારતવર્ષના અનેક સદાચારી જીવનો તરફ દ્રષ્ટિ દેઈ તત્ત્વરૂપ સ્વજીવન બનાવવું એજ મનુષ્યજીવનનું અમુક આબુપણ છે.

શ્રી

બાળલગ્નનો પ્રતિબંધ શી રીતે થઈ શકે ?

(લેખક—મ. લીખાસમ ગોવિંદરામ, પાટણ.)

બાળલગ્ન થાય છે તે બંધ કરવા ઠરાવે કરવામાં આવે છે, પણ તેનો અમલ થતો નથી તેનું કારણ શું આ પ્રશ્ન છે. રોગનું નીદાન જાણી પછી તેનો ઉપાય કરવામાં આવે તોજ ફાયદો થાય છે તેમ આ બાળલગ્ન થવાનાં કારણો પ્રથમ જાણવાં જોઈએ; મને તે કારણો નીચે પ્રમાણે જણાય છે.—

૧ દરેક કન્યા પરણે ત્યારે ન્યાતીભોજન કરવું પડે છે, બે કન્યાઓને સાથે પરણાવી એકજ ન્યાત કરે તો સાથે એટલે એક બીજા ન્યાતીભોજનના ખર્ચનો બચાવ થાય છે, વળી એક છોકરો ને તેની બહેનનાં સાથે લગ્ન કરવામાં આવે તો એકજ ન્યાત કરવાથી ચાલશે. પણ બે જણનાં ભુટે ભુટે વખતે એટલે એક અથવા વધુ સાલ ફેર લગ્ન કરવામાં આવશે તો બે ન્યાતો કરવી પડશે. તેથી ખર્ચના બચાવ સાર એક મોટા સાથે બીજા નાના છોકરા-છોકરીનાં લગ્ન કરવાં પડે છે.

૨ બીજું કારણ એ હોય છે કે, પુરુષની ઉત્તર વયમાં પ્રજા થાય છે ત્યારે માખાપના મનમાં એમ આવે છે કે આપણી દયાતીમાં આપણાં છોકરાઓને પરણાવ્યાં હોય તો સાફ એમ ધારી પરણાવી દે છે.

૩ ત્રીજું કારણ સાટાં પેટાંનું છે એટલે સાટાં પેટાંના લગ્ન સાથે જ કરવાં પડે છે. એક જોડું પરણાવે અને બીજું આગળ ઉપર પરણાવવાનું રાખવામાં આવે તો કન્યાવાળાને વર પક્ષનો વિશ્વાસ રહેતો નથી. તેના મનમાં એમ રહે છે કે મહારી કન્યા પરણાવ્યા પછી પોતાને પેટે મલવાની કન્યા બીજે ઠેકાણે પરણાવી દેશે. આવા અવિશ્વાસથી નાનાં મોટાં સાથે પરણાવવાની ફરજ પડે છે. વળી આવાં સાટાં પેટાંના લગ્નમાં કજોડાં અને વયો વદ્ધ આદિ ભલતાંજ સાથે લાકડે માંકડું વળગાડી દેવા જેવાં બાળલગ્ન થાય છે.

૪ કન્યાવિક્રયમાં પણ જેમ વધારે ઉમ્મરનો વર હોય તેને વધારે પૈસા આપવા પડે છે અને જેવી અને જેટલી ઉમ્મરની કન્યા મળી શકે તેની સાથે તેનો લગ્ન કરવાનો હેતુ પાર પડે છે. દૃષ્ટાંત—વર ૪૦ વર્ષનો છે કન્યા ૧૦ વર્ષની ઉમ્મરની છે તેના જે પૈસા કન્યાવાળાને મળવાના તેને બદલે વર ૫૦ વર્ષનો હશે તો કન્યાવાળાને સવાયા દોઢા પૈસા મળશે અને કન્યા બીજો પરણી ન જાય એવો વરવાળાને ભય હોય છે. કન્યા પરણાવી દેવાથી પૈસા જલદી મળે એવો કન્યાવાળાને લોભ હોય છે તેથી બાળલગ્ન થાય છે.

ઉપર પ્રમાણે કારણો હાલ મને જણાય છે તેનું નિવારણ કેમ થાય એ સવાલ છે. હું એમ ધારું છું કે—

૧ પહેલી બાબતમાં ન્યાતીવાળાઓએ એમ પ્રસવનું જોઈએ કે, લગ્નની બાબતમાં જ્ઞાતિ વરા કરવાનું ફરજિયાત નથી, પાટણના ઔદિચ્ય બ્રાહ્મણોની ન્યાતમાં લગ્નના ન્યાતીવરા ફરજિયાત નથી, અને નાગર ગૃહસ્થોની ન્યાતમાં ન્યાતી જમાડવાનું ફરજિયાત નથી તેથી તેમનામાં ધણું કરી બાળલગ્ન થતાં નથી એમ જોવામાં આવે છે.

૨ બીજી બાબતમાં વર કન્યાનાં માથાપોએ રોડરોંગોના નશીમ ઉપર આધાર રાખી લગ્ન મેટી વયે થતા ઉપર રાખવું. લગ્ન માટે લિંગાવળ કરવી નહીં.

૩ ત્રીજી બાબતના માટે સાટાંપાટાં કરવાં નહિ એ ઉત્તમ પદ્ધતિ છે તેમ છતાં કરવાનું પડે તો તેના પ્રસંગે એક ઠેકાણે થયેલી સગાઇ તોડી બીજે ઠેકાણે કરવી નહીં અને બીજાએ તે કન્યા લેવી નહીં એવો ન્યાતમાં જરૂરિયાત કરવો જોઈએ. પાટણમાં ઔદિચ્ય શ્રાવણમાં અને મેત્રી વાણીઆઓમાં એક વખત સગાઇ થતા પછી તે સગાઇ તુટી જ નથી. તેથી સગાઇ થતા પછી કન્યા બીજે પરણાવી દેવાનો ભય રહેશે નહીં.

૪ કન્યાવિક્રયની રીત અધમ છે એમ શાસ્ત્ર પોકારીને કહે છે, કન્યાવિક્રય ન કરવા કરાવો પણ થતા છે, કન્યાનાં માથાપો લોભવ્રતિ ન રાખે અને ન્યાતીવાળા ન્યાત કરવાની ફરજ ન રાખે, જનનમાં જન્મ પુરતાં શોડાંજ માણુમે લઇ જવામાં આવે, જેથી કન્યાવાળાને વધારે ખર્ચના બોળનાં પાત્રું ન પડે, એમ થાય તો કન્યાવિક્રય માટે કમી થશે, એમ લાગે છે.

ઉપર પ્રમાણે મદારો મત છે—આ કરનાં પણ વધારે વિવેચન વિદ્વાન લેખકો કરશે, અને બાળલગ્ન, કન્યાવિક્રય જેવા ખોટા રીવાજો અંધ થાય એવા પ્રપત્તો થશે એમ હું આશા રાખું છું.

કન્યાની વય ૧૨ વર્ષની પુરી થતા પછી અને વરની વય ૧૬ વર્ષની પુરી થતા પછી લગ્ન થઇ શકે એવો વડોદરા રાજ્યમાં કાયદો છે એટલે સગાઇ કરતી વખતે તે ધોરણ મનમાં રાખીને વર કન્યાની ઉમ્મરમાં તફાવત હોવો જોઈએ. છોકરાની ઉમ્મર કરતાં કન્યાની ઉમ્મર નાની જોઈએ ને તે પણ ૪ વર્ષથી કમી નહીં એવી નાની કન્યા જોઈએ સગાઇ કરવી જોઈએ કે જેથી લગ્ન વખતે કાયદા પ્રમાણે ઉમ્મરની મર્યાદા જળવાઇ રહેશે ને શિક્ષાને પાત્ર થવું પડશે નહીં.

ન્યાતીવશ કમી થવાની વાત કદાચ કોઈને ક્યારે નહીં પણ દાવના પ્રસંગે બાળલગ્ન કરનારા ગુન્હેગારો કરે છે અને વર કન્યા બેઉ પક્ષવાળાનો ભારે દંડ થાય છે તેના બચાવ અને બાળવિધવાઓ થતી બચે એવા હેતુથી કોન્સન્સોમાં કરાવો થાય છે તેને અમત થવાની આ યોજના દર્શાવે છે અને તેનો હાલ સ્વર્ણ સરખો મૂકવાનો છે.

તપોધન બ્રાહ્મણ બોર્ડીંગ સ્કૂલ કમીટીના સલાહોસના પત્રો.

ત્યાં સુધી સર્વ તપોધન પ્રાપ્તિ કોન્સન્સમાં એક દીક્ષથી જોડાય નહીં ત્યાંસુધી બોર્ડીંગનું કામ સંતોષકારક ઉતરે તેવું માફ માનવું નથી. તેનાં કારણો નીચે મુજબ છે:—

પ્રથમ કોન્સન્સ અભાવ પ્રકારે ભરાઇ તે વખતે આપણી પ્રાપ્તિમાં કેટલાક ખરાબ રિવાજો છે તે રિવાજો અંધ કરવા એવો ઠગન થયેલો તેનો અમત થયો નથી તે પ્રથમ કરવાની આવશ્યકતા છે.

આપણી પ્રાપ્તિમાં ભિન્નભિન્ન આચાર વિચારોની અંકડતા થાય નહીં ત્યાંસુધી બોર્ડીંગનું કામ સંતોષકારક ઉતરે તેમ માફ માનવું નથી.

આપણી જ્ઞાતિમાં ગુજરાતી તેમજ ઈંગ્લેન્ડ લાજનાર બાળકોની કેટલી સંખ્યા છે અને તેમાંથી બોર્ડીંગમાં અભ્યાસ કરનારાઓની સંખ્યા કેટલી થશે તેનો ત્યાંસુધી નિર્ણય થાય નહિ ત્યાંસુધી યોજના ધડવી મુશ્કેલ થઇ પડે.

બોર્ડીંગ માટે રૂ. ૫૫૫૫૫ દળરથી એક લાખની જરૂર પડે. તે રૂપીઆ માટે ગામોગામ ફરી ફંડ એકઠું કરવાની જરૂર છે. પણ એકમતા વિના બનવું અશક્ય છે કદાચ ધારો કે આપણે સૌ છોકરા માટે યોજનાઓ ધડી, પણ લાજનારની સંખ્યા બસોની થઇ તો બીજા મોટે કેવી રીતે રાખવા અને જો ન ગખીએ તો તેઓના ગામનું ફંડ થયું હોય તે લોકો વાઘો ઉઠાવે તો તેનું શું કરવું.

ધારો કે અગ્રુક ગામમાંથી અગ્રુક છોકરાઓ લેવા એવો ઠરાવ થયો તો ગરીબનાજ છોકરાઓને અન્યાય થશે એમ માફ ધારવું છે.

ઉપરની તમામ બીના ધ્યાનમાં લેતાં હાલમાં ફક્ત જે છોકરાઓને વિદ્યાભ્યાસ કરવામાં નાણાની જરૂર હોય તેવાજ છોકરાઓને તેમના ગામના બે સદ્ગૃહસ્થના માણસોના સર્ટિફિકેટ ઉપરથી સ્ટોલરશીપ આપવી એવો મહારો અભિપ્રાય છે. અને હાલમાં આટલી વ્યવસ્થા થશે તોપણ આપણી જ્ઞાતિને ધણોજ લાભ થશે એમ મહાર માનવું છે.

સ્ટોલરશીપ આપવાને પણ નાણાની આવશ્યકતા છે તેને માટે રા. ગ. પ્રભાશંકર હરનારાયણભાઈ ધધુકા મામલતદાર, રા. રા. છોટાલાલ દયાશંકર ધોળકા મામલતદાર, રા. રા. અરૂણભાઈ સેવકરામ માજી નાયબસુબા, રા. રા. ગિરિભાઈકર વિજયશંકર, રા. રા. ગિરિભાઈકર નિર્ભયરામ, રા. રા. બીખારામ ગોવીંદરામ માજી વહીવટદાર, રા. રા. હનુમાનભાઈ મોતીલાલ ગુરુકુળના મેનેજર, રા. રા. દુર્લભરામ બેળેશરામ, વિગેરે આપણી જ્ઞાતિના ઉદાર ચારિત્ર્યવાળા પુરૂષો પડેલા છે તેઓ ખરા તનમન, ધનથી ફંડ એકત્ર કરવા પ્રયાસ કરશે તો મને આશા છે કે આવા જ્ઞાતિ હિતના કાર્યમાં ગરીબ તેમ તવંગર પોતાનો ફાળો આપવા ચુકશે નહીં એવી મહારી માન્યતા છે. ઉપરની બીના ધ્યાનમાં લઇ આપણી જ્ઞાતિના આગેવાનો આજસ તથા રવાઈનો લાગ કરી કુંભકર્ણની ધોર નિદ્રામાંથી જાગીને ખરા હઠગરથી એક ફંડ બોલશે તો ભવિષ્યમાં આપણા દરેક યોજના પાર પડશે એવી મહારી માન્યતા છે.

જો થોડાં વર્ષ આવી સ્ટોલરશીપો ચાલુ રહેશે અને તેનો લાભ આપણી જ્ઞાતિના બાઈઓ સમજતા થશે તો એક બોર્ડીંગ તો શું પણ તેવી દસ બોર્ડીંગો નીભાવવાને શકિતમાન થઇશું. ઈત્યતમ.

લી. ભવદીય

લાટ મણીલાલ મગનલાલ (અમદાવાદ)

તા. ૧૩-૧૧-૧૮. સિદ્ધપુર.

પાટણમાં ત્રીજી તપોધન બ્રાહ્મણ કૉન્ફરન્સમાં જે ઠરાવો થયા તેમાં નંબર ૬ નો ઠરાવ આ જ્ઞાતિના બાળકો તથા યુવકોને કેળવણી તથા વાર્મિકજ્ઞાન આપવા એક બોર્ડીંગ-હાઉસ સ્થાપન કરવાની જરૂર જણાવી છે અને તેની યોજના વિગેરે માટે સત્તર ગૃહસ્થોની કમીટી નીમાણી છે. આ કમીટીના સભાસદો પૈકી હવે તરફથી અભિપ્રાયો આવેલા છે જે બ્રાહ્મણધર્મ માસિકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા છે.

દેશપરદેશ સમાચાર.

સ્વજાતિ પ્રતિ લાગણી તે આતુ' નામ—મી. મદમદ મુસદ્દા સોદાગરે પોતાના મુસદ્દામાનભાઈઓને ટેળવણી આપવા માટે પુના અને મુંબાઈ ખાતે એક કોલેજ સ્થાપન કરવા માટે આઠ લાખની રકમ બક્ષીસ આપી છે ધન્ય છે આ દાનવીર મદાપુરપતે । જાતિઓના ધનાઢ્ય પુરોએ આનુ અંતઃકરણપૂર્વક અનુકરણ કરતુ જોઈએ. તપોધન શ્રી. બોર્ડિંગ સ્કુલ સ્થાપાવાનો આધાર પણ આવા ધનાઢ્ય પુરોપર જ છે

૩૮ મજલાનો મહેલ—કલકત્તા મહેલોનું શહેર ગણાય છે પણ અમેરીકાનાં મોટાં મોદાગરી શહેરના મહેલ શહેરોનાં શહેર લેખાય છે મુજબ સાત મજલાની ઇમારતો એકાદ બેજ દશે, પણ અમેરીકામાં તો ૧૦ થી ૨૦ અને તેથી પણ વધારે મજલાની મહેલ જેવી, બહુ મોટી ગંજવર ઇમારતો બધાતી જાય છે ન્યુયોર્ક શહેર આવી ઇમારતોની બાજતમાં પહેલો નંબર ધરાવે છે. એ મહાન અમેરીકન શહેર ખાતે હાલ ૩૮ મજલાની એક ઇમારત બધાઈ તૈયાર થવા આવી છે જે થોડા વખતમાં ખુલ્લી મુકાશે. તે ઇમારતને “ ન્યુ ઇકવીન્ટલ બીલ્ડિંગ ” એ નામ આપવામાં આવ્યું છે. આ ઇમારત જેમ ઉચાઈમાં મોટી છે તેમ વિસ્તારમાં પણ એક એકર કરતા વધુ છે. તેને બાંધવા માટે ૬૦ લાખ પાઉન્ડ થાને ૯ કરોડ રૂપિયાનો ખર્ચ ગણાય છે. આવી ઇમારત ન્યુયોર્કમાં પહેલવહેલાં બધાઈ એમ નથી કારણ કે બે વરસપર એક ઇમારત ભસ્મીભુત થઇ ગઇ તે આ કરતાં પણ વધુ મજલાવાળી અને ઉચી હતી, આ નવું મકાન ન્યુયોર્ક જેવા સોદાગરી શહેરના શાહ વેપારીઓની ઓડીસો અને પેઢીઓના વપરાશને માટે બાંધવામાં આવ્યું છે. ને તેના ૩૮ મજલા ઉપર ૧૦ થી ૧૫ દળર માણસોનો વસ્તી થશે એમ મનાય છે. એવી ગણતરી થઇ છે કે આ મોટી વસ્તીના ૩૦ ટકા જેટલા લોકો માત્ર અર્ધા કલાકની હુંક મુદતમાં સવારે તેમાં દાખલ થઇ શકે અને તેટલાજ કોઇ સાંજે તે છોડી જઇ શકે એવી ગોઠવણ થઇ છે. આવડી મોટી વસ્તીની એક ઇમારતમાં લોકોની આવજા કાંઈ ન્હાનીસુની હોઇ શકે નહિ. તેને પહોંચી વળવા માટે ૪૮ ‘લીફ્ટ’ની ગોઠવણ રાખી છે અને દર આઠ લીફ્ટને ૬ વિભાગમ વહેંચી આપી છે. આઠ લીફ્ટ ઇમારતના ૧ લા અને ૧૦ મા મજલા વચ્ચે અને બીજી આઠ ૧૧ મા અને ૧૮ મા મજલા વચ્ચે, એ રીતે ચક્ર ઊતર કરશે. દરેક મજલે રટેશને કચાં છે. એ લીફ્ટો પેસેન્જર ટ્રેનોના જેવું કામ બજાવશે. આ લીફ્ટો બહુ ગતિવાન છે. તેઓ ૫૦૦ થી ૭૦૦ ફીટની ઉચાઈએ એક મિનિટમાં ચડી જશે. આ બધી બાબત આપણને તાલુમ કરે તેવી છે. પણ દુનિયાની સર્વથા મોટી ગણાતી ઇમારતની નવાઈ એટલીજ નથી પરંતુ તેમાં વસનારા ભાડુતો અને તેમાંના માણસો વગેરેના લાભને માટે એક મજલા ઉપર એક તખીયની ઓફીસ બનાવી છે. અને વળી વાઢકાપના ઓરડા તથા હોસ્પીટલના ઓરડા તથા દળરો માણસોની વસ્તીતાળી એક ઇમારતમાં અકસ્માતતો બનેજ અને તેવા સમયે તાલકાગીક મદદને માટે ઉપલી દૂરઅંદેશી ભરેલી ગોઠવણ રાખી છે. વળી પાંચ મજલાઓ ઉપર સેંકડો સ્ત્રી કામદારોને આરામ લેવા તથા રમત ગમત માટે સંખ્યાબંધ ઓરડાઓ બનાવ મત રાખ્યા છે. આજ લાગે ત્યારે મદદગાર થઇ પડવા માટે દરેક મજલા ઉપર જોઇતી સામગ્રી રાખી છે. અને તેના માટે પુરતા માણસોની ગોઠવણ કીધી છે. જોકે સર્વથા હેલી શોધબોજ મુજબ આ ૩૮ મજલાની ઇમારતને આગમાં નહિ બળે એવી યુક્તિથી બાંધી છે તોપણ વેપારી ઓશીઓમાંથી કીમતી વસ્તુઓનાં રક્ષણ માટે ઉપલી સામગ્રીઓ

અવશ્યની છે. ઇમારતનો સર્વથી ઉપરો ૩૮ મો મજલો એક જગી કલખને માટે ખાસ બનાવવામાં આવે છે તે ઉપર ૧૦૦૦ માણુઓની સહેલાઈથી સગવડ થઈ શકે એમ છે, ક્ષત્રીશ્વર ૬૦ ડાઁ ના લખવા પ્રમાણે “હોય મોટા તણું સર્વ મોટું.” એ સુત્રાનુસાર આ અમેરીકનોને બધું મોટું મોટું જોઈએ છે. તે પ્રમાણે તેમની કલખ પણ એક દગ્ગર માણુસ જેવડી મોટીજ હોઈ શકે. આ પણ એક ચાલુ જમાનાની અમળ્યની.

પાટણના એક મહાશય લખી જણાવે છે કે—અત્રેના મ. જગન્નાથ ભગવાનદાસ આખકારી ખાતાના ઉત્તર ગુજરાતના અમદાવાદના આસી૦ કચેકટર સા. ઓપીસમાં કસાકે છે અને તે ખાતાની પરીક્ષામાં તેઓ પ્રથમ નંબરે ઉત્તીર્ણ થયા તેથી પાટણની સમસ્ત ત. બા. જાતિને એક મેળાવડો શ્રી. મ. બીખારામભાઈના પ્રમુખપણા નીચે થયો હતો. જેમાં પ્રમુખ મહાશયે કેળવણી ઉપર એક વિદ્વાતુક્ત લાપણ આપ્યું હતું. તે સમયે જ્ઞાતિના અન્ય મહાશયો તરફથી પણ તેજ વિષયમાં વિવેચન કરવામાં આવ્યું હતું. ત્યાર પછી બાળકોને મીઠાઈ વહેંચી હતી, તેમજ તે સમયે પધારનાર ગૃહસ્થોને હારતોરા ઇત્યાદિથી સત્કાર કરવામાં આવી મેળાવડો વિસર્જન કરવામાં આવ્યો હતો. કેળવણીના અચાર માટે અને ઉછરતી પ્રજામાં સારો દાખલો બેસાડવા માટે આ એક અનુકરણીય પગલું છે. ઉક્ત મહાશય પ્રથમ સ્કુલકાર્ધનજની પરીક્ષામાં પણ ઉત્તીર્ણ થયેલા છે. પરમાત્મા તેમને દીર્ઘાયુ કરે જેથી જ્ઞાતિસેવા કરી પોતાની મેળવેલી વિદ્યા સાથે કામ કરી શકે.

સુરત ત. બા. વિદ્યોત્તેજક મંડળના સેક્રેટરી જણાવે છે કે અત્રેની પાઠશાળામાં નૂતન વર્ષારંભે આનંદોત્સવ કયો હતો તે સમયે મ. નરેતમભાઈ બાલુભાઈ તરફથી જૃહત્ હવન વિધાર્થીઓ પાસે કરાવવામાં આવ્યો હતો. ત્યાર પછી ચાહપાણી લઈ સૌ વિદાય થયા હતા.

વળી તેઓ લખે છે કે—અત્રેની જ્ઞાતિના શેઠ મ. કલ્યાણદાસ ગોવિંદરામ તરફથી તેમના ભત્રીજા મ. કૃષ્ણચંદની ધર્મપતિના સીમન્તોન્નયન સંસ્કાર નિમિત્તે ઉક્તમંડળને ર. ર) દાન કર્યા છે.

શોક:—વડનગરના મ. સદાસીવ વિઠ્ઠલરામના કનિષ્ઠ પુત્ર મ. મોહનલાલના રૂ૧ વરસની ઉંમરે થયેલા દેહાન્તની નોંધ લેતાં અમને દિલ્લગીરી થાય છે. ઉક્ત મહાશય, વિદ્યાપ્રિય અને સ્વચ્છાતિપ્રતિ લાગણી ધરાવનાર હતા. તેમના આ અકાળમૃત્યુથી તેમનું આખું ઘરુંબ શોકમાં છે પરમાત્મા તેમના આત્માને શાન્તિપ્રદાન કરે ! મ. મોહનલાલના સ્વ૦ નિમિત્તે તેમના પ્રિતશ્રી તરફથી ર. ૧) બા. ધર્મ માસિકને દાન કરવામાં આવ્યો છે. વડનગરના તપોધન બ્રાહ્મણોએ મરનારની પાછળ કારજ પ્રસંગે બોજન કયું નહોતું. પ્રેત બોજન નહિ કરવા માટે ત્યાંની જ્ઞાતિના આગેવાનોનું લક્ષ બેંચાયું છે તે ધણું રતુલ્ય છે.

શોક:—ત. બા. પ્ર. સમાના માછ મેક્રેટરી મ. મેલીલાલ હરીરામ ભટ્ટના એકના એક પુત્ર ચી૦ વિનુભાઈના મૃત્યુની નોંધ અમે ધણા બેદ સાથે લઈએ છીએ. પરમાત્મા તેમના આત્માને શાન્ત આપે.

માસિક માટે અભિપ્રાય.

પાટણથી મ. બીખારામ ગોવિંદરામજી તા. ૧૧-૧૦-૧૪ ના પત્રમાં લખી જણાવે છે કે લાદપદ માસના માસિકના પાના ૧૧૩ માં શિવનિર્માલ્ય વિષેનો લેખ મેં ધ્યાનપૂર્વક વાંચ્યો છે ને તે ધણે સાંગે છે. માસિકમાં લખેા ધણા સારા આવે છે અને નીચમીત વખતે પહેાંચે છે.

તપોધન બ્રાહ્મણો અને તેમની ઉન્નતિ. ભા. ૧

થોડીજ નકલો હાથે આવી છે.

તપોધન બ્રાહ્મણો અને તેમની ઉન્નતિ (પ્રથમ ભાગ) નામક પુસ્તકની ઉપયોગિતા સર્વને જાણીતી છે. તેના કર્તા શ. ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામ છે. આ પુસ્તકમાં તપોધન બ્રાહ્મણોની ઉત્તમતા અને તેમનો વેદાધિકાર એવા શાસ્ત્રીય પ્રમાણોથી સિદ્ધ કરેલો છે કે વિદ્વાનોને તે વિષયમાં કોઈ શંકા કરવા જેવું રહેતુંજ નથી. આ પુસ્તક દરેક બ્રાહ્મણ અને મુખ્ય કરી તપોધન બ્રાહ્મણોના ઘરમાં રાખવા લાયક છે. આની દબ્બર પ્રત છપાવી હતી જે સર્વ ખપી ગઈ છે. હમને પચ્ચીસ કોપી મળી આવી છે. તેમાં સપાદન કરવામાં આવેલા વિષય પ્રમાણે તો તે પુસ્તક અમુલ્ય કિમતનું છે પરંતુ તેનો લાભ સાધારણ મનુષ્યથી લઈ શકાય તેવા કારણથી હમે તેની કીમત બે આનાજ રાખી છે. પોષ્ટેજ અડધો આનો. મ. ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામે આ પુસ્તકો પ્રથમ મફત આપ્યાં છે પરંતુ આ માસિકની સહાયતાથી તેમના તરફથી આ પુસ્તકો હમને આપવામાં આવ્યાં છે માટે તેની કીમત બે આના રાખી છે અને તેની ઉપજ માસિકના ખાતામાંજ વપરાશે. જે મહાશયને પુસ્તકો મંગાવવાનો ઇચ્છા હોય તેમણે સત્વર મંગાવી લેવા. પાછળથી તે પુસ્તકો હાલ મળી શકશે નહીં.

સીધીગલી. ઇસ્લાહીમ ફતાલાહના
માળામાં
ગીરગામ-મુંબઈ.

લી. સેવક,
છગનલાલ જગન્નાથ.
વ્યવસ્થાપક બ્રાહ્મણધર્મ.

લવાજમની પહેાંચ.

મ. હરગોવિંદ દેવરામ	ઉમરગામ	મ. સોમેશ્વર લક્ષ્મીરામ	પાલજીપુર
મ. મણીશંકર મોતીરામ	ઉમરેઠ	મ. અંબાલાલ અનુપરામ	બેટાણા
મ. જેકોશનદાસ શીવલાલ	સુરત	મ. મોતીરામ કાળીદાસ	લુણાવાડા.
મ. મગનલાલ યુનીલાલ	"	મ. ભુધરભાઈ મુળશંકર	શોમપુરા
મ. અંબારામ ઉમેદરામ	ખામેસજી	મ. પરભુરામ, નાગરદાસ	કણીજ
મ. અમૃતલાલ ગીરધરલાલ	મુંબઈ	મ. છોટાલાલ બહેચર	કપડવંજ
મ. કેશવલાલ નનુભાઈ	અમદાવાદ	મ. યુનીલાલ રણછોડ ભટ્ટ	"
મ. ન્હાનાલાલ બાપુજી	"	મ. મુળચંદ આદીનરામ	કડી
મ. ન્હાનાલાલ કુંવરજી	ખંભાત.	મ. વેણીશંકર જેશંકર પઠિક	મુંબઈ.
મ. વનમાળીદાસ નરસિંહદાસ	મુંબઈ	મ. હરજીવન મનસુખરામ	માંડવગઢ
મ. દામોદરદાસ નથુરામ	ખંડવા	મ. મોહનલાલ જીવરામ	બદરબા
મ. ગોરધન સેવકરામ	સંધાણા	મ. નરભેરામ મોતીરામ રાવજી	વીરગામ
મ. ન્હાનાલાલ શંકરલાલ	મુંબઈ	મ. ગંગાભાઈ પરભુરામ	સુરત
મ. દેવશંકર મકનજી	સુરત	મ. નાનાભાઈ કુબેરરામ	સુરત

શ્રી તપોધન બ્રાહ્મણ પ્રતિનિધિ સભા, સ્થળ અમદાવાદ. સરવાયું સને ૧૯૧૨-૧૩.

તા. ૧-૪-૧૯૧૨ થી તા. ૩૧-૩-૧૯૧૩ સુધી.

જ	ઉ
૦-૦-૦ શીશીક.	૧૫-૦-૦ ધારા, નિરાસિપત્રા અને ૫- હાંચ ભુકાનો છપામણી.
૧-૦-૦ મોતીલાલ હરીરામ.	૧-૧૧-૦ પોષ્ટ ટીકાઓ.
૨૧૭-૦-૦ મેન્મરના લગ્નાચમના આગ્યા તે.	૦-૪-૬ કોર્ડ.
	૦-૧૧-૦ કવર.
૨૧૮-૦-૦	૧-૧૩-૦ કા કંટીજન્ટ ખર્ચ.
	૪-૧-૦ સ્ટોલરસીપ
૨. ૨૧૮-૦-૦	૧૫૧-૦-૦ મોતીલાલ હરીરામ.

૩. ૧૭૫-૦-૧૧૧

હીસાબ તપાસ્યો છે અને બરાબર છે.

૪૨-૧૫-૧૧૧ શ્રી પુરાંત જલ્લુસ ખાતે.

તા. ૨૭-૪-૧૪. C. D. Raval,
ઓડીટર.

૩. ૨૧૮-૦-૦

(સહી) મોતીલાલ હરીરામ,
સેક્રેટરી ત. બા. પ્ર. સભા.

સરવાયું સને ૧૯૧૩-૧૪.

તા. ૧-૪-૧૩ થી તા. ૧૭-૫-૧૪ સુધીનું.

જ	ઉ
૪૨-૧૫-૧૧૧ શીશીક ગયા વર્ષની.	૮૭-૬-૬ સ્ટોલરસીપના.
૮૫-૦-૦ લગ્નાચમના જમા આગ્યા.	૦-૧૦-૦ કા કંટીજન્ટ ખર્ચના.
૨-૧૮-૦ બ્યાજના.	૦-૮-૦ કવરના.
૭-૮-૦ ભેટના.	૦-૧૦-૦ કોર્ડ.
૧૫૦-૦-૦ મોતીલાલ હરીરામને ખાતે ગયા વર્ષમાં ઉધારેસા તે જમા કરાવ્યા.	૮-૧-૦ બ્યાજ ખર્ચ ખાતે.
	૧૦૦-૦-૦ રા. રા. મહાવાદ્ય સેવ- કરામ શ્રી ત. બા. પ્ર. સભાના દેઝરર સાહેબ.
૩. ૨૮૮-૧-૧૧૧	૧-૮-૦ છપામણી.
	૧-૧૨-૦ ટીકાઓ.

તા. ૧૭-૫-૧૪.

૩. ૧૮૨-૮-૧૧૧.

૭૫-૬-૦ શીશીક

હીસાબ તપાસ્યો છે અને બરાબર છે.

૩. ૨૮૮-૧-૧૧૧.

તા. ૨૩-૬-૧૪. C. D. Raval,
ઓડીટર.(સહી) મોતીલાલ હરીરામ,
સેક્રેટરી ત. બા. પ્ર. સભા.

જ્યારે સૂર્યોદય થશે !

(મરાઠીમાંથી અનુવાદક સૌ. પ્રિયમતિ શુક્લ)

એક અપ્રતિમ નવીન મનોરંજક અને બોધક

નવલકથા.

સામાજિક સુધારણા, ડીકેટીવોની ખુબીઓ, પછાત વર્ગનો ઉદ્ધાર, અને કળાકૌશલ્યની ઉન્નતિ એ આ નવલકથાના ઉત્તમોત્તમ વિષયો છે.

ખુદાર પડી ચુકી છે.

કીમત કાચુ પૂઠું રૂ. ૦૧ પાકુ પૂઠું રૂ. ૦૧૧ પોસ્ટેજ બુદ્.

મળવાતું ઠેકાણું.

સૌ. પ્રિયમતિ શુક્લ. ચીખલવાડી, મુંબાઈ.

મણીલાલ ડી. મોદી.

સોધીગલી, ગીરગામ—મુંબાઈ.

દરેક જાતની નાની મોટી ટોપીઓ.

હમારે ત્યાં ઝીક-ચળકની સાચી અને ખોટી ટોપીઓ જ્યાંબંધ બનાવવામાં તથા જ્યાંબંધ અને છુટક વેચવામાં આવે છે વીંચાવતી ટોપીઓ પણ હમારે ત્યાં રાખવામાં આવે છે. ઝીક ચળકનાં પોલકાં તથા ડેસો પણ ઘણાં ઉત્તમ પ્રકારનાં બનાવવામાં આવે છે. હમારે ત્યાં કળાવાનો લેશ માત્ર હમ નથી. જહારગામથી મંગાવનારાઓના ઓર્ડરો ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવશે

જેઝીસન શિવલાલ.

રે. અરતપુરી બાગોળ—સુરત.

દીવાળીના તહેવારોને લીધે ફેટાઓની કીમત ઘટાડી.

પાટણમાં ભરાયથી ત્રીજી તથોધત બ્રાહ્મણ કાન્દેર-સ સમયે પધારેલા પ્રતિ દિવસના ફેટો ઘણી સુંદર રીતે લેવાયો છે, તેની કેપીઓ સ્પષ્ટાબંધ અપવા મોડી કે અને હવે ઘણી થોડી નકલો બાકી છે દીવાળીના તહેવારોને લીધે કાસ્તક સુદ ૧૫ સુધીજ માત્ર રૂ. ૧) ને બદલે રૂ. ૦૧૧ રાખી છે. પોસ્ટેજ બુદ્. સત્તર મંગાવો.

કા. સોધીગલી-પ્રજાહીમ
ફા. ભાઈનો માળો મુંબાઈ.
નં. ૪

છગનલાલ જગન્નાથ.

વ્યવસ્થાપક, બ્રાહ્મણધર્મ.

***** બ્રાહ્મણ ધર્મ. *****

અધ્યાપનમધ્યયનં યજનં યાજનં તથા ।

દાનં પ્રતિગૃહ્યૈવ બ્રાહ્મણાનામકલ્પયત્ ॥

ભાવાર્થ—જે મનુષ્ય રોજ અધ્યયન કરે છે તથા ધીબને કરાવે છે, યજ્ઞ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે.

૭૪૨ પ્રાર્થના.

ૐ દેવો દેવાનામસિ મિત્રો અદ્રુતો વસુર્વસુનામસિ ચારુરધ્વરે ।

શર્મન્ત્સ્યામ તવ સપ્રથસ્તમગ્રે સર્વ્ય મારિપામા વયં તવ ॥

ઋં ૧૦ । ૧૮ । ૧૩૦

ભાવાર્થ—હે સર્વઆપક દયાનિધિ પ્રભુ ! તમે સર્વ દેવોના દેવ છો, તમેજ હમારા મિત્ર છો, તમારી શક્તિ અદ્રુત છે, મોટા ધનવાનો સંસારમાં દ્રષ્ટિએ પડે છે પરંતુ તે સવના તમે અધિષ્ઠાતા છો, યજ્ઞમાં તમેજ અધ્વર્યુ છો. હેજગતના પતિ પરમાત્મા ! આપની શક્તિ સંસારમાં જ્યાં જોઇએ છીએ ત્યાં દ્રષ્ટિએ પડે છે. હે સર્વના આશ્રયદાતા કલ્યાણકારી નિયન્તા ! આપની શરણમાં સદા સર્વદા હમે રહીએ અને આપની મિત્રતાનોજ લાભ હંમેશાં ઉઠાવ્યા કરીએ એવી, અમારા મનને અને હૃદિને પ્રેરણા કરો. इति.

પુસ્તક ૫ મું.]

પૌષ, સંવત ૧૯૭૧.

[અંક ૧૦ મે.

વિષયાતુકમણ્ડિકા.

૧ કાવ્યકુજ	૨૦૨	૬ છ ગામના તપોધન બ્રાહ્મણોને	
૨ ત. બા. પ્ર. સભાની ઉત્તતિ શી		વિનતિ...	૨૧૩
રીતે થાય ?	૨૦૫	૭ વિદ્યાર્થીના ઉદ્ગારો	૨૧૫
૩ સંજ્ઞનશતક	૨૦૭	૮ પ્રેમનોજન છોડી દેવુ જોઇએ...	૨૧૭
૪ વિચારવિવિધતા	૨૦૯	૯ રાત્રેલી... વાર્તા.	૨૧૯
૫ સુરતના ત બા, ને નમ્ર યાચના	૨૦૯	૧૦ દેશ પરદેશ સમાચાર, લવાજમની	
		પહોંચ વિગેરે ...	૨૨૨

કાવ્યકુંજ.

મહર્ષિ દધીચિ !

(વર્તાકથી ચાલુ.)

શિખરિણી.

દધીચિ. “ હરો છો શા માટે ? અતિથિ નવ સંકોચ ધરશે,
 પધાર્યા શા કામે ? પ્રકટ કરી કૃપાજ કરશે;
 કહો શું છે એવું ? નવ દર્ધ શકાએ અતિથિને,
 નથી કાંઈ મહારે, નવ દહ શકું ને અતિથિને. ૧૯
 કદીએ માગે ને, અતિથિ મમ કાયાજ સઘળી,
 છતાં એ હું હર્ષે, અરપું શત હોયેજ અતિથિ;
 કદી આવે કાર્યે, સફળ મમ આ દેહ જ થશે,
 નહીં તો આ કાયા, નવ પશુર્થો એ શ્રેષ્ઠજ હશે.” ૨૦

અનુક્રુપ.

ઈન્દ્ર. “ ધન્ય છે ઋષિજી ધન્ય, આવા ઉચ્ચ વિચારને;
 જપ તપે સારતત્વ, ખરે પર ઉપકાર છે. ૨૧

ઉપજાતિ.

શુભ્રો રૂષિજી ! સુજનું વૃતાન્ત, અસ્થિજ લેવા, છે આશ દાન્ત;
 હું ઈન્દ્ર આળ્યો, તમ આશ્રમે છું, ઉત્પાત શુભ્રી ત્રણલોકનો હું. ૨૨
 મરે નહીં દુરમન *વૃત્ત ત્થાએ, દેવો અતિશે દુઃખથી પીકાએ;
 અસ્થિ જન્યું પુષ્ટ, તપોજળે ને, અસુરનો નાશ કરી શકે તે.” ૨૩

અનુક્રુપ.

હસ્ત જોડી, આમ જોલી, ઈન્દ્ર શાન્ત જની ઉલા;
 મર્મ શબ્દો હસીને ત્થાં, દાનીએ દધીચિ વધા. ૨૪

હરિગીત.

દધીચિ. “ સુભ્રો પુરન્દર ! સર્વને, આ દેહ તો અતિ પ્રિય છે,
 સહુ દેહ ધારીને કઠિન તો દેહ ત્યજવો એહ છે;

ત્રૈલોક્ય કેરા રાજની, લાલચ ખતાવે તે છતાં,
સંસાર કેરાં બાળ મનુજે, મૃત્યુને નવ ધમ્મતાં. ૨૫

કિન્તુ ન જ્ઞાની તો ઠરે, એ મોહને મૂઢતા થકી,
છે મૃત્યુ એતો દેહ ધર્મ, જ્ઞાનીને મન એ નકી;
આત્મા કદિ મરતો નથી, નવ જન્મતો કદિ એજતે,
સંયોગ ને વિયોગ એતો દેહ કેરા ધર્મ છે. ૨૬

વિશાદ કે નવ હર્ષ કશુંએ, ધારતું એમાં નહિં,
આ દેહ કેરું મર્ણુ એતો, જ્ઞાનીને મન નવ કંઈ;
શરીર કેરાં વસ્ત્ર જેવાં, બદલવાં સંસારીને,
આ દેહ ત્યજવો એ નથી, મુશ્કેલ કંઈ જ્ઞાનીને. ૨૭

કદિ ઠર ધરું એ છોડતાં હું, ત્હોય શું ચિરંજીવી ?
આ દેહ કોની નવ રહીને, કો દિને રહેશે નહિં;
એ અદ્ય જીવી દેહ કાળે, ધર્મ ચુકું કેમ હું ?
શા માટ કદ ન વેઠવું, જો કદ જાએ અન્યનું. ૨૮

અકસોસ થાયે મુજને કે, દેહ તો ધન્ય ધન્ય થયો,
કિન્તુ બિચારો આત્મા આ, કોના ન કામે આવીઓ;
શબ્દો ઉચારી એટલા, ધ્યાનસ્થ ઋષિજી થયા,
સમાધિમાં બની લીન, નશ્વર દેહ આ છોડી ગયા. ૨૯

અનુબંધ ૫.

આકાશ ત્હાં ગઈ ઉઠ્યું, દેવોના જયનાદથી,
અને એ સ્વર્ગના લોકે, જૂઠાંકી પુષ્પવૃષ્ટિથી. ૩૦
દધાચિના અસ્થિ કેરા; વજ્ર જેવા માસ્થી;
વૃત્રાસુર નાશ પામ્યો, ત્રણે લોક બન્યા સુખી. ૩૧

વસંત તિલકા.

હોહિન્દમાં તમ સમા રૂપિણ બધાએ,
સાધૂરૂંડા શુભવતા પરઉપકરી;
હોહિન્દમાં તમસમા રૂપિણ સદાએ,
સાધૂરૂંડા શુભવતા અતિપુણ્યથાળી. ૩૨

અનભિજ્ઞ.

શાહૂલ વિકીકૃત.

ફૂટેલું પડધમ પડયું વનવિષે, ભેયું શિયાળે અને,
વિચાર્યું મન સાથ આજ અહિં કે, ખાવાનું મળશે મને;
શા માટે કંઈ શોધ હું જઈ બીજે, માઈં લઈ જાય કે,
એસી ઉપર ફેડતાં, અરર ! એ, પોલાણમાં જઈ પડ્યું.
રે ! રે ! ના કંઈ જાણતાં મન મહિં લોખાં પતંગો અરે,
રૂપાણું તત્તુ ચકચકાટ કરતું, જાશે બળી દીપથી;
ને દરકાર નથી કંઈ દીપ કને, જેને હજારો મળે,
ફળતી ના કંઈ આશ રે ! મનતણી, ખાલી બિચારાં બળે.
રે ! રે ! ચાતક માઘ માસ મહિં તું, આશા વૃથા રાખતું;
કે તુજને મળશે મીઠાં જળતણાં, આકાશથી બિન્દુડાં;
આશા તુજ જશે સૌ ધૂળ મહિં, લેઈ તને સાથમાં,
જ્યાં પડશે પથર સમા તુજ ડીલે, વરસાદના એ કરા.

ચસન્તાત્મજ-વીસનગર.

સ્વજ્ઞાતિ દાઝ.

(રાગ મહાડ)

અરે ઓ જ્ઞાતિ વીરાઓ, કુળના હિરાઓ;
તૂર્ત થાઓ તૈયાર. ટેક.

રંક જ્ઞાતિની દાઝ તો ધારી, કરો કર્તવ્ય આવાર,
લાવિની પ્રજા સુખી થવાને, બોડીંગ સ્થાપો ચારરે;
ઘણી નેકી નજરથી, દ્રવ્યના બળથી, સારી કદરથી,
તૂર્ત થાઓ તૈયાર. અરે ઓ

તપજ ખડું ધન છે જેઓનું. એવા ઋષિના કુમાર,
તે અવિધાએ અધમાવસ્થામાં, આવી પડ્યા આ વારરે;
કરો દીલ શાની, વીરાઓ જાની, ફરજ છે આની;
તૂર્ત થાઓ તૈયાર. અરે ઓ

જાતિ બંધુઓ દ્રવ્ય ખરચીને, જાતિ મંગળ કરે કાર્ય,
અમણુ બ્રાતાની દયા લાવી, આપો ઢેળવણી સારરે;
જયજય વર્તાવો, દયા ઉર લાવો, કરી ખરો દાવો,
તૂર્ત થાઓ તૈયાર. અરે ઓ

અનાથ આપણા બંધુઓ ભટકે, ભિક્ષાર્યે દારોદ્ધાર,
તેને સુધારી આશિષ મેળવી, પામો કીર્તિ અપારરે;
હજી ચેતો રાગી, સ્વાર્થને ત્યાગી, વેળા છે ષાકી,
તૂર્ત થાઓ તૈયાર. અરે ઓ

સમર્થ છે દધીચિના સંતાનો, ધીરજ રાખોને વીર,
સદાશિવની પૂર્ણ કૃપાથી, ગરુ આવશે હીરરે;
છે છેલ્લી વિનંતિ, પૂર્ણ પ્રીતિથી, કાર્ય વૃત્તિથી,
તૂર્ત થાઓ તૈયાર. અરે ઓ

ઘહેજ (ચીખલી) જીવજીરામ ગોવિંદરામ મહેતા.

ૐ.

તપોધન બ્રાહ્મણ પ્રતિનિધિ સભાની ઉન્નતિ શી રીતે થાય ?

(ગતિકથી ચાલુ.)

વિચારશીલ મહાશયો ! ગતિકમાં મેં મારી મતિ મુજબ તપોધન બ્રાહ્મણ પ્રતિનિધિ સભાની ઉન્નતિ શી રીતે થાય તેના બે મુખ્ય અને પ્રાથમિક સાધનો દર્શાવ્યા હતાં અને તે એ કે પ્ર. સભાએ પોતાના ઉદ્દેશોની પૂર્તિ અર્થે બે વા એક વિદ્વાન ઉપદેશક રાખી યાત્રિમાં ઉત્સાહ ઉત્પન્ન કરવો અને બીજું સાધન એ જણાવ્યું હતું કે હાલમાં ચાલતું આ માસિક સભાએ પોતાને આધીન લઈ તેને સારા રૂપમાં મુકવું. આ કાર્યોને હું મુખ્ય અને પ્રાથમિક સમજું છું અને તે પ્રમાણે પ્રથમથી કરવામાં આવે તોજ આ સભા પોતાનો ઉત્કર્ષ કરી શકે એમ માફ માનવું છે. ઉપરોક્ત બે સાધનોને મુખ્ય અને પ્રાથમિક ગણવાનું કારણ એ છે કે પ્ર. સભા, જે યાત્રિની સાંસારિક અને ધાર્મિક સ્થિતિ સુધારવા પ્રયત્ન છે, તે ત્યારેજ કરી શકશે.

હવે તપોધન બ્રાહ્મણ યાત્રિની વસ્તી કેટલી છે, તેમની આર્થિક સ્થિતિ કેવી છે, તેમનામાં વિદ્યાપ્રાપ્તિનું પ્રમાણ કેટલું છે, તેમનામાં ધર્મારોગગરના કયા કયા પ્રકાર છે એ જણવાની પણ આવશ્યકતા છે. આ જરૂરીયાત સમજીનેજ પ્ર. સભાએ વસ્તીપત્રક બનાવવા માટે ઠરાવ કર્યો હતો અને તે કાર્ય કરવા મ. પ્રહલાદજીભાઈ અને મ. નયુસંકરને સોંપ્યું છે. તેનું થોડું થણું કામ થયું પરંતુ કેટલાક ગામોના રીપોર્ટો નહિ મળવાથી તે અધૂર રહ્યું છે. આ કાર્યને પાર ઉતારવા માટે પણ મેં જેમ પ્રથમ જણાવ્યું છે તેમ ઉપદેશકોની

૮૮૨ છે અને તેઓ અમુક ગામ કે જ્યાંના ફોર્મો ભરાઈ આવ્યા ન હોય તે ભરાવી લાવવા પ્રયત્નો કરે. ઉપદેશકો વિષયમાં હમારી સૂચના, પ્ર. સભા હાલ અમલમાં લાવી શકતી ન હોય તે વસ્તીપત્રકના કાર્યની પૂર્તિ અર્થ તેમણે ત્રણ માસને માટે બે મનુષ્યો રૂ. ૧૫) ના પગારદાર રોકવા જોઈએ અને તેમણે તેટલી મુદતમાં તે કાર્ય એટલે સર્વ સ્થળેથી ફોર્મો ભરાવવાનું કામ પૂર્ણ કરવું અને શ્રીમાન મ. પ્રહલાદજીભાઈ અને મ. નયુશંકર ગોવિંદજીને તે ફોર્મો સોંપવા અને તેઓએ બે માસમાં પોતાના કાર્યપરિણામનો રીપોર્ટ પ્ર. સભાને કરવો. પ્ર. સભાની કાર્ય કરતી મંડળીને હમે વિનંતિ કરીએ છીએ કે તેમણે હવે આ બાબત સત્વર હાથમાં ધરી જોઈએ; હમે વિશેષ ભાર દેખે કહ્યા સિવાય રહીશું નહિ' કે સભાએ જે કામ હાથ ધર્યું હોય તેના ફેસલાનો આધાર તેના આગેવાનોનાજ હાથમાં છે. તેઓને ધન સંબંધી મુશ્કેલી હોય તો લોકો પાસે શિક્ષા માગીને પુરો કરવી જોઈએ પરંતુ કામોને ઢીલમાં નાખવા જોઈએ નહિ. પ્રસંગવશાત્ હમે એ પણ જણાવીશું કે વસ્તીપત્રકને માટેનું કામ જે મહાશયોને સોંપ્યું છે તે મહાશયો હજી સુધી તે કામ શામાટે કરી શક્યા નથી તેનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન તેમણે પ્ર. સભાને જણાવવું જોઈએ અને પ્ર. સભાએ તેમાં આવતી મુશ્કેલીઓ દૂર કરવી જોઈએ.

વસ્તીપત્રક સંપૂર્ણ થયા પછી જ્ઞાતિના આગેવાનોને પોતાની સામુદાયિક સ્થિતિનો વિચાર આવશે એટલે કે હાલની આ જ્ઞાતિની સ્થિતિ ઉપરથી તેની સુધારણા માટે તેના સામુદાયિક બળ ઉપરથી તેઓ શું કાર્ય હાથ ધરી શકે તે સમજી શકશે. હમારા વિચાર પ્રમાણે વસ્તીપત્રકનું કાર્ય સમાપ્ત થયા બાદ પ્ર. સભાએ જ્ઞાતિના આચારવિચાર ઉપર લક્ષ આપવું પડશે. આચારવિચાર એ મુખ્ય વાત છે અને તેના ઉપર તે જ્ઞાતિના ગૌરવનો આધાર છે. સદાચાર એ ધર્મનું પ્રથમ લક્ષણ છે અને સદાચાર એ ઉન્નતિના શિખર પર જવા માટેનું મુખ્ય પગથીયું છે. કયા ભાગમાં કયો સડો છે, કયાં કેવી રીતે ધનનો વિના પ્રયોજને ઉપયોગ થાય છે તેનો વિચાર કરી સદાચારો દ્વારા તેમનામાં સદાચાર પ્રવર્તાવવો જોઈએ. પ્રશ્ન એવો ઉભો થાય છે કે કોઇનામાં પણ આચારવિચાર દાખલ કરવો હોય ત્યારે પ્રથમ આપણે શું કરવું જોઈએ. એકતો જો કુમળા જાડ હોય તો તેનાપર સંસ્કાર દ્વારા ઉચિત્ કરી શકાય અને જો જાડ પાકુ થઇ ગયું હોય તો તેની વારંવાર રક્ષા કરી તેમાં સડો લાગવા ન પામે અને જ્યાં જ્યાં સડો લાગ્યો હોય ત્યાં ત્યાંથી ખંતથી અને પ્રયત્નોથી તે દૂર કરવાની કોશિષ કરવી. આ દાખલા ઉપરથી એમ સમજવાનું કે હાલની થતી પ્રજામાં સુસંસ્કારો પાડી તેમને સદાચારી બનાવવાની કોશિષ કરવી તે કુમળા જાડને સંસ્કારી બનાવવા જેવું છે. આ શી રીતે થઇ શકે તે પ્રશ્ન છે અને તેનો ઉત્તર અમલમાં લાવવો મુશ્કેલ છે. હાં, હાલ તે મુશ્કેલ છે પરંતુ પ્રયત્ને તો સર્વ સરળ છે, શી રીતે મુશ્કેલ અને શી રીતે સરળ છે તે આપણે તપાસીશું. તપોધન બ્રાહ્મણ બાળકોને સુસંસ્કારી શી રીતે બનાવી શકાય જે આપણે પ્રથમ વિચારીશું. સારા સંસ્કારોનો આધાર જીવના પોતાની આજીવજીવના વાતાવરણ અને સમાગમ ઉપર છે. જેવી સંગતિ તેવા સંસ્કારો અને નાનપણમાં જેવા સંસ્કારો તેવા મોટપણમાં તેનો પાઠુર્ભાવ. સારા સંસ્કારોમાં ઉછરેલો છોકરો સદાચારી અને વિદ્વાન બની પોતાના પિતા પ્રપિતામહના નામોને દીપાવે છે અને અનાચારી સંસ્કારથી રંજાયેલો છોકરો અવિચારી બની પોતાના કુળમાં કુલાંગાર નીકળે છે

અને જ્યાં જોઈએ ત્યાં તિરસ્કારનેજ ખામે છે. આ પરથી એ સિદ્ધ થાય છે કે કુમળા બાળકોમાં પ્રથમથીજ સુસંસ્કારો નાખવાની વ્યવસ્થા થવી જોઈએ. તેને માટે આપણે શું કરવું જોઈએ તે આપણે આગામી અંકમાં તપાસીશું. (અપૂર્ણ.)

છગનલાલ જગતાથ

વ્યવસ્થાપક.

સજ્જનશતક,

(લેખક.—યતિ-ચૈત-ચમક, મુરત.)

[ગતિકથી ચાલુ.]

ઉપકારિણુ યઃ સાધુઃ સાધુત્વેતસ્યકોગુણઃ

અપકારિણુ યઃ સાધુઃ સસાધુઃ સન્નિરુચાતે. ૧૧

ભાવાર્થ—પોતાના ઉપર ઉપકાર કરનાર પર જે સાધુ—સારો રહે છે તેનામાં સાધુત્વનો ગુણ શું? જવાબ કાંઈ નહિ. એ વાત તો બહુજ સુલભ છે અને સર્વથી બની શકે તેવા પ્રકારની છે પરંતુ પોતાનો અપકાર કરનાર એટલે પોતાનું બગાડનાર પ્રથમ તરફ જે પોતાનું સાધુત્વ મક્કટ કરે છે તે યથાર્થ સાધુ છે એમ સત્પુરો કહે છે. કોઈ ગુર્જર કવિ કહે છે “જો સુખ્ય સળગાવીએ આપે સરસ સુવાસ” ચંદન બાળનારને પણ સુવાસ આપે છે. તેમ સાધુ પ્રશ્નો! પોતાનું શુદ્ધ કરનારનું પણ બહું કરે છે. અહા! કેટલી ઉદારતા!! કેટલું વિશાળ હૃદય!! સંસારના પદાર્થો નાશવંત છે એ નિશ્ચયમાં કેવી દ્રઢતા!! આ બધા ગુણ સાધુત્વનાજ લોતક છે. આવા ગુણ ધારણ કરનાર વ્યક્તિ બાહ્યરથી ગમે તેવા વેશમાં હોય તે ખરેખર સાધુજ છે. વેશ માત્રથી કદિ સાધુ કહેવાય નહિ. વેશ ધારણ કરી સાધુતા ન લાવે તેનો વેશ નાટકમાં ધારણ કરેલ સાધુના વેશ જેવો વૃથા વેશ છે. નાટકકાર પણ વેશ ધારણ કરી બળવે છે. તો સાધુવેશ ધારણ કરનારે પોતાની સ્વેચ્છાથી અવશ્ય સાધુત્વ પ્રકાશમાં આવે તેવો પ્રકાર કરવોજ જોઈએ. મહાત્મા વસિષ્ઠ વિશ્વામિત્રની વાત સુપ્રસિદ્ધ છે કે વસિષ્ઠે વિશ્વામિત્રને બ્રહ્મર્ષિ અર્થાત્ સાધુ—કહ્યા તે ઇચ્છા વિના કહેરાવવા ઇચ્છતા વિશ્વામિત્રે વસિષ્ઠનું હરકોઈ રીતે અપમાન થાય તેવી અનેક યોજનાઓ ઉત્પન્ન કરી એટલુંજ નહિ પણ તેમના સો પુત્રોનો વિશ્વામિત્રે નાશ કર્યો છતાં વસિષ્ઠના પોતાના મનમાં વિશ્વામિત્ર બ્રહ્મર્ષિ છે એવું નહોતું સમજાયું ત્યાં સુધી મન અને વ્યભિચાર કરવા રૂપ વંચનામાં ન ઉતર્યા તેનજ ઉતર્યા. આથી જેનામાં પોતાનામાં જે ગુણ નથી છતાં તેવા ગુણવાળા ગણવાની જેમની ઇચ્છાશક્તિ પામી છે એવા વિશ્વામિત્રે અંતમાં વસિષ્ઠને મારી નાખવાનો નિશ્ચય કર્યો અને એક દિવસ રાત્રે હાથમાં ખડગ લઈ વસિષ્ઠની પર્જીકૂટી પાછળ આવી ઉભા રહ્યા. તે સમયે વસિષ્ઠના પત્નિ અર્ધપતી પતિસેવાપરાયણ થઈ તેમનાં ચરણ તપાસતાં હતાં. આ વખતે ઉભય વાતો કરવા લાગ્યાં અને તેમાં અર્ધપતીએ પ્રારંભ કર્યો કે પ્રભુ! આજની રાત્રીની કેવી ખીલી છે. મહાત્મા ખરેખર મહત્ત્વ આપ્તા!! વસિષ્ઠ કહેવા લાગ્યા કે જાણે વિશ્વામિત્રના તપનો પ્રભાવ!! આ રુબો અવશ્ય કરતાંજ અર્ધપતી કહેવા

લાગ્યાં, અરે નાથ ! આપે એમને અત્યારે શા માટે યાદ કંઠ્યાં, તેમને તો મારા સો પુત્રોનો સંહાર કરી નાખ્યો છે. શું ! તપાચરણ કરનાર બીજાને મિથ્યા બોલાવવા સાડે આપો અયોગ્ય અગ્રહ કરતા હશે કે ? વસિષ્ઠ કહેવા લાગ્યા સતી ! વિચાર કરો તો વિશ્વામિત્ર સાક્ષાત્ તપનીજ મૂર્તિ છે. તેને તમારા પુત્રો માર્યા નથી તમારા પુત્રોનો આત્મા તો અમરને અવિનાશી છે. એને કદિપણ કાંઈ મારી નાખવા સમર્થ નથી અને નાશવંત શરીર ગમે તે રીતે નાથ થાય તેમાં નિમિત્ત ગમે તે હો અથવા અન્ય રીતે વિચાર કરો તો એકજ આત્મા સર્વત્ર વ્યાપક છે સાં કાણુ કેને મારે ! અગર કાણુ કેના માતા પુત્ર ! આ બધી કલ્પનાજ છે. સ્વપ્ન છે. એને તજી આંતરદ્રષ્ટિથી અવલોકો તો સર્વ સ્પષ્ટ સમજાશે. આપણે એકલાજ આંખો ધીએ કાંઈ સાથે લાગ્યા નથી ને તાઘ પથુ જવાના નથી વચમાંથીજ સંબંધ થાય તે વચમાંજ છૂટે તેનો હર્ષ શોક શો ? આ રીતે અરૂંધતીનું સમાધાન કરી વસિષ્ઠ લઘુશંકાના નિમિત્તે બાહ્યર આંખો તે વખતે વિશ્વામિત્રના મનમાં પથુ વિચાર આવ્યો કે અહો ! વસિષ્ઠનું આદર્શ નુકસાન કર્યા છતાં તે તો પાછળ મારા યુજનાજ વખાણુ કરે છે. તે સાધુજ છે એ વિચાર તેમના મનમાં આવતાજ હાથમાંનું હૃદયિયાર કેંડીદંત્ર તેમની પાસે જઈ વંદન કર્યુ એટલે વસિષ્ઠ કહેવા લાગ્યા કે આપો બ્રહ્મર્ષિ ! ! ! અપકાર કરનાર તરફ સાધુતા એજ સાધુનું ભૂષણુ છે અસ્તુ.

દાહરો.

સાધુની શો સાધુતા, કરે દેખી ઉપકાર;
સાધુતા શોભે ભલી, રાખે બ્યાં અપકાર.

સ્વભાવૈવ મુચ્ચન્તિ સન્તઃ સંસર્ગતોઽસતામ્

ન ત્યજન્તિ દુર્તમજ્ઞુ કાકસંપર્કતઃ પિકા. ૧૨

ભાવાર્થ—સંત અથવા સાધુ પુરુષોને અસાધુનો સંગ થાય તો પણ સજ્જન પુરુષો પોતાનો સ્વભાવ કદિપથુ તજતા નથી. એજ નીતિ દ્રષ્ટાંતથી સિદ્ધ કરે છે કે જેમ કાચના પોતાના ઈંડા સેવતી નથી પણ બ્યાં કાગડાનો માળો હોય છે ત્યાં જઈને મૂકી આવે છે. કાગ તે પોતાના ઈંડા સમજી તેને સેવે છે અંતમાં તેમાંથી કાચનું બચ્ચું જન્મ પામે છે. એ સમયની કાચને ખર પડતાજ તે ઉડતું હોય છે તેની બાજુ આવી બોલે છે એટલે કાચનું બચ્ચું તે પ્રમાણે બોલતું કાચ સાથે ઉડી જાય છે. કાગના સંસર્ગમાં રહેતાં છતાં તેની મધુર બોલી બદલાતી નથી તેવીજ રીતે સજ્જનનું પણ સમજવાનું છે. પ્રારબ્ધવશાત્ તેમને કદાપિ દુર્જનના સંસર્ગમાં આવવું પડે તો પણ પોતાની ભાષા ફેરવતા નથી અર્થાત્ સજ્જન પુરુષના મુખમાંથી કદિપથુ નકારા શબ્દ નીકળતાજ નથી. સત્યપ્રિય ને હિતકારક વચનો વહે છે, કારણ કે તેમનો સ્વભાવજ કુદ્રતી રીતે એવો બંધાયેલો હોય છે. અગ્નિનો સ્વભાવ જેમ ઉગે ચડવાનો ને જળનો સ્વભાવ જેમ નીચે પડવાનો છે તેમ સજ્જન અગર સાધુ વા સંતનો સ્વભાવ પણ હમેશાં મધુર બોલવાનોજ હોય છે પરંતુ એથી એવું નથી સમજવાનું કે તેમણે મધુર બોલે અને મનમાં કપટ રાખે. તેમનું હૃદય નિષ્કપટ અને પરમ શાન્ત હોય છે અને તેમ હોય તોજ યથાર્થ સંત કહેવાય. અસ્તુ.

દાહરો.

દુરીજનની સંગત યકી, સંત સ્વભાવ ન જાય;
કાકિલ વાયસમાં રહી, કાગ રાગ નવ ગાય.

૧૨
અપૂર્ણ.

વિચારવિવિધતા.

લેખક:—ડા. કેશવલાલ ભાતીલાલ માંડવી-(મુરત.)

(અનુસંધાન પુ. પ. અ. ૯. ૫૪ ૧૮૯ થી.)

હસતુ—(Laughter) એ પ્રાણીમાત્રનું સ્વભાવિક લક્ષણ છે. મનુષ્ય માત્રના નિત્ય જીવનમાં, પ્રતિદિન એને હરેક વ્યવહારમાં એ ક્રિયા બને છે. છતાં પણ તે પરસ્પરેનું વિચારગાંભીર સમજવાને-ગમણવાનું-કુતુહલ-ધણાં ધોડાને જ ચતું હશે ! જીવ માત્રને હસતું એ અતિ આવશ્યક વસ્તુ છે. હસતું એ દીલગીરીની-ગમગીનીની-ખરી દવા છે; તિમ, આધિ, વ્યાધિ, અને ઉપાધિના પરાણે પરાણે વિસ્મરણ કરાવનાવામાં, હસતું એ ધણું મદદગાર થઈ પડે છે. રાગ, દેષ, તેમજ પૈરાગ્યમાં પણ હસતું આવીજ જાય છે. શૃંગાર-કરુણા અને હાસ્ય, એ ત્રણેય રસમાં હાસ્યરસને સાહિત્ય ઉત્કૃષ્ટ સ્થાન અર્પે છે. હસમુખી મનુષ્ય સર્વને સર્વત્ર, સર્વ કાળે પ્રિય થઈ પડે છે. હસમુખા સ્વભાવનાં માણસો ધણે ભાગે અંગે ભરેલાં, દેખાવે રંગીલા અને ધણુંકરીને ‘બહુ બોલા’ હોય છે. હસમુખા સ્વભાવનું મનુષ્ય તેની આંખમાં ચમકી રહેલા દિવ્યપ્રકાશથી આપો આપજ જોળખાઈ આવે છે. શારિરીક વિકૃતિ વખતે હસવાથી સુખકારક અસર થાય છે. હસવાથી ફેફસાંને વ્યાયામ મળે છે. નખળા ફેફસાં અને પાતળા અંગવાળા માણસોએ હમેશાં હસવાની ટેવ રાખવી ફાયદાકારક છે. હસવાથી ખાધેલું અન્ન હોજરીમાં ત્વરાથી હજમ થાય છે. હસવાથી રક્તાભિસરણની ઝડપમાં પણ વધારો થાય છે. ધણું હસવાથી પરસ્પેદ પણ વળે છે. જમતાં જમતાં તેમજ જમી રહ્યા પછી, પેટ ભરીને હસવાથી અદ્ભુત અસર થાય છે. એટલા માટેજ બહુબોલા અને હસમુખા અતિથિને હમેશાં પકિતબોજનમાં બહુ આવકારદાયક લેખવામાં આવે છે. હસવાની રીત અને અવાજ ઉપરથી હસનારના ગુણ અવગુણની પરીક્ષા કરી શકાય છે. મધ્યમસર અને અમુક હદમાં રહીનેજ હસનારાઓ ધણે અંશે દીર્ઘદર્શિ, ઝહાપણવાળા, શાંતસ્વભાવના, અને ખુશ મીઠાજના હોય છે. સ્થિતહાસ્યવાળાઓ ધણુંકરીને ઉદાર વૃત્તિનાં અને સુલેહ શાંતિને ચાહનારાં હોય છે, હદ બહાર હસનાર ધણે ભાગે ગુર્ખ નહિં તેા કમઅકલનાં હોય છે, હદબહાર હસતું એ શાણા અને સમગ્ર જનોને નિસ્કાર-પાત્ર, તેમજ સમાજને પીડા સમાન થઈ પડે છે. ઘાંટો પાડીને હસનારા ધણે ભાગે નિર્લજ હોય છે. હસતાં હસતાં હાંસી જાહેર ઉપડે, તેવું હસનારાઓ વખતે પાપાણુ હદયના અને ઘાતકી સ્વભાવનાં ગણાય છે. મસ્તિકાવધાના અભ્યાસીઓ (Phrenologists) નું અનુમાન છે કે જેઓનું મોહોડું હમેશાં હસ્ત અને ઉઘાડુ રહે, તેઓ ધણે અંશે ડોળધાણું, દાંભિક કપટી, હુલ્લતવાન, અને લખાડ પ્રકૃતિના હોય છે. જરા જરામાં હસી પડનારાઓ સ્વભાવે ભોળા, જોછી સમજના, અને કમઅંદેશ હોય છે. ધણું જોછું હસનારા હદમાં રહીને તથા મોઝો સાચવીને હસનારાઓ ધણે ભાગે વિચારશીલ, વફાદાર અને અંચળ સ્વભાવ દર્શાવે છે.

અગાસા—(Yairewing) એ અસાધારણ નગરે જોતાં :બહુ નજીવી બાબદ

લાગે છે. તોપણ તેનાં કારણોની તપાસ નિરર્થક થઈ પડશે નહીં. ઘણી વખત બગાસાની લાગણી ‘ ઉડતા રોગ ’ માફક થઈ પડે છે. સમાજમાં એક જણને બગાસુ આવતાં જોઈને તેની સાથેનાઓને પણ બગાસાં આવવાની લાગણી થાય છે. બૂબ, કે તરસ લાગી હોય ત્યારે પણ બગાસાની લાગણી થાય છે. શરીરને થાક લાગ્યો હોય તોપણ બગાસાં આવે છે, નજીક આવતી નિદ્રાની નિશાની દાખલ પણ બગાસાં આવે છે. કંટાળો આવવા માટે ત્યારે બગાસાં આવવા શરૂ થાય છે માટે લક્ષમાં રાખવું હીક થઈ પડશે કે, જે કાંઈ સાથે વાતચીત કરતાં, સામું સાલજનાર બગાસાં ખાવા માટે, તો સમજવું કે તે સાલજનાર વાત કરનારથી કંટાળી ગયું છે, માટે લાંબાવવાને બદલે ટુંકમાં પુરી કરવી. માંદુ માણસ સાધારણ રીતે બગાસુ ખાતું નથી. પરંતુ દરદીને બગાસાં આવવા લાગે, તો જણવું કે તેના દરદમાં સુધારાની શરૂઆત થઈ ચુકી છે. કામાતુર કિંવા રજસ્વલા પ્રેરીત સ્ત્રીને પણ બગાસાં આવવા માટે છે.

“ હૃદયોદ્ગાર ” યાને “ સુરતના તપોધન બ્રાહ્મણોને નમ્ર યાચના.”

(લેખક—“ નવલ-નવનીત ”—નવસારી)

પ્રિય જ્ઞાતિબંધુઓ.

“ નવલ-નવનીત ” ની પ્રથમ કૃતિ આપના સુકોમળ હરતમાં પડતાં, સદસા વિચારો ઉદ્ભવશે. કે આ નવીન બ્યક્તિ કોણ ? કાળક્રમે અને કાર્યક્રમે સઘળું કુદરતી રીતેજ વિદિત થશે. દાહ તો મારી અદ્ય અને મંદુલ્લિક્ષી લખાએવા લઘુલેખ તરફ નિદાળો, એટલે હું પોતાને કૃતાર્થે થયેલો માનીશ.

દાહ વીસમી સદીના સુધારાના પ્રવાહમાં જ્યાં ત્યાં સુધારોજ ચાલી રહ્યો છે. દરેક જનસમાજ પોતાની સમાજને ઉચ્ચ રિચાતએ ચઢેલી જોવાને ઇચ્છે છે. દરેક જ્ઞાતિ ઉચ્ચે દરજ્જે ચઢવાને પ્રયત્ન કરી રહી છે. જ્યાં જુઓ ત્યાં સમાજોની કોન્ફરસ, સુધારાની પરિપક્વો, જ્યાં ત્યાં જ્ઞાતિઓનું સંમેલન, એ બધું સુધારાને અંગે કરીનેજ થાય છે. એમાં આશ્ચર્ય કંઈ નથી, કિંતુ એ કાર્ય સમયોચિત્ હોઈ, સ્તુત્ય અને પ્રસંશનીયજ છે.

પ્રિય બંધુઓ! આ લેખમાં, આપણી જ્ઞાતિની તૃતીય પરિપક્વ વિશે કંઈક કહીશ, અને તે પહેલાંની એ પરિપક્વો વિશે પણ કિંચિત્ સાર આશુખીશ.

અલખન દક્ષીણી કુળમાં ઉત્પન્ન થએલાં તપોધન બ્રાહ્મણો નિદ્રામાંજ દતાં. બ્રાહ્મણો । તિરસ્કાર સહતા અને ગાડરીઆ પ્રવાદની માફક વહેતાં, વેદને તદન વીસરી ગએલાં એવી રિચિતિ આપણી તેમજ આપણા આપણાઓની હતી, કિંતુ આપણા સદ્બળએ કરીને જ્ઞાનિમાં કંઈ સુધારાની દિશ્યાહ થઈ, જ્ઞાતિ દિનચિંતકો પોતાનું શાય (વિષય) પ્રદર્શિત કરવા લાગ્યા. લોકોમાં જ્ઞાતિ વિશે કંઈ અભિમાન આવ્યું. આપણું ઋષિ કુમારોનું તરવ અદરશ થઈ ગયું છે એમ જાન થયું. દવે નિદ્રાને નિવારણી આપવી જોઈએ, પુરુષાર્થને સાધીને કાર્ય આરંભવું એવાં એવાં વિચારો જ્ઞાનિમાં એક ઝરજાની માફક દેવા લાગ્યા.

પ્રથમ મારા ધારવા પ્રમાણે તે વિચારોનું બીજા ખંભાતમાં રોપાયું. ત્યાંના આપણા બંધુઓએ વેદશાળા સ્થાપી અને બાળકોને સંખ્યાદિ નિત્ય કર્મો શીખવાડ્યા અને તેજ અરસામાં આપણા “બ્રાહ્મણ ધર્મ” નામક માસિકનો જન્મ થયો. અને તે દ્વારા પણ જ્ઞાતિને માટે ધણું કાર્ય થવા લાગ્યું. તે વિચારો આગળ વધવા લાગ્યા, ત્યારે ખંભાત મુકામે મળેલી પ્રથમ પરિષદનું ફળ મળ્યું. ત્યાં આગળ એકત્ર થએલાં બંધુઓએ પોત પોતાના વિચારો પ્રદર્શિત કર્યા. દરેકે પોતાના સમુદાયમાં તેમનો અમલ કરવાને નિશ્ચય કર્યો. કેટલાંક તેમાં ફળીભુત થયાં, ત્યારે ઘણા ખરા બંધુઓએ “હજી વખત નથી” એમ કહી પડતું મુક્યું. પણ આપણે જાણીએ છીએ કે જે કાર્ય આરંભવાનું છે તે સત્વરેજ આરંભવું.

તેજ પ્રથમ પરિષદના પ્રભાવથી અને જ્ઞાનિહિતચિંતક શ્રીમાન્ મહાશય રા. રા. ગિરિ-ભશંકર નિર્ભયરામના સતત યતનથી મારી સુરતની તપોધન જ્ઞાતિએ કંઈ સુધારો ધારણ કર્યો.

વેદશાળા સ્થપાઈ, પ્રથમ પરિષદનો આ સુરત વિભાગમાં પ્રથમજ સુધારો છે, અને એજ પ્રમાણે અન્ય આગેનાં દ્વીચિ સંતાનોએ કાંઈક કાંઈક કાર્ય ઉપાડ્યું હતું. અને આજે તેનાં ફળોનો આ સ્વાદ શું મધુર નથી લાગતો ? જે તપોધનબ્રાહ્મણો પૂર્વકાળમાં વેદનાં મંત્રોત્તરથી, અગ્નિ-કુંડ અને યજ્ઞ કાર્યોમાં આહુતીઓ અર્પી, તે સ્થળોને ગમ્મતી મુકતા અને તેમનાં તે પ્રભાવથી તેમની મુખ કાંતિ કેવી લબ્ધ લાગતી ? તેનાજ વંશજોમાં કાળ ક્રમે કેટલો બધો ફેરફાર થયો, આ ફેરફાર શું પૂર્વજોની કીર્તિને કલંક રૂપ ન હતો ? પણ ઇત્તરની કૃપા યદ્ય અને કાળ ફેરવાઈ ગયો. જ્ઞાતિહિતચિંતક જાગૃત થયા. તેમનાંમાં પૂર્વજોનું ગૌરવ ઉત્પન્ન થયું, અને તેમનાંજ અત્યંતથી આપણી જ્ઞાતિના બાળકોનાં મુખમાંથી વેદ-અચાર અવણ કરતાં, આપણા હૃદયો શું પ્રેમથી ઉછળતા નથી ?

દ્વિતીય પરિષદ સિદ્ધપુર્ગમાં મળી. ત્યાં જ્ઞાતિ સેવકો, અને હિતચિંતકો એકત્ર થયાં સંભાષણો થયાં. આપણી પૂર્વની સ્થિતિ સાથે આધુનિક સ્થિતિનું ચિત્ર દર્શાવ્યું. જ્ઞાતિ અ. જિમાનનું સ્પુરણ થયું અને વધ્યું. અન્યોન્યમાં પ્રેમનાં બીજ રોપાયાં, હૃદયો એકત્ર થવા લાગ્યાં. જ્ઞાતિ ઉચ્ચો દરજ્જે કેવી રીતે પ્રાપ્ત કરે, તે એક પૂર્વવત મહાન્ જ્ઞાતિ કેવી રીતે ગણાય, અને તેને માટે શું વિચારો યોજવા, કયાંક ઠરાવો પસાર થયા. જ્ઞાતિમાં કેવા રીવાજો ચાલુ રાખવા અને કેવા રીવાજોનું પ્રતિબંધન કરવું તેને માટે પણ વિચાર થયો. અમુક રીવાજો પસાર થયા. સભાના મુખ્ય કાર્યદક્ષ નેતાઓએ અનુમોદન આપ્યું. તે સ્થળે સુરતના તપો-ધન બંધુઓ પણ સારી સંખ્યામાં હતાં, તેમણે પણ ત્યાંના ભાષણો સાંભળ્યાં હશે. ઠરાવો વાંચ્યા હશે. હવે જ્ઞાતિનું વલણ કયે રસ્તે લેવું એવા વિચારો જ્ઞાતિના અગ્રગણ્ય પુરોહોએ કર્યા હશે. હું નથી ધારતો કે સુરતના તપોધનોની આગળ “લે”સ આગળ લાગવત ” જેવું થયું હોય, પણ અત્રે મારે એક વાત જણાવવાની રહી ગઈ છે કે તે વેળા સુરત વિ. ભાગના અગ્રગણ્ય માણસો ઘઉંમાં કાકરા જેટલાંજ હતા. હવે વિચાર કરો કે જ્ઞાતિના આગેવાનોની સંખ્યા થોડી હોય, તો તેઓ જ્ઞાતિમાં ઠરાવો કેવી રીતે પસાર કરી શકે, પરિષદમાં નહિ પધારેલાં, મોટાપ્રમાણમાં માનનારા, લક્ષ્મીથી મદાંધ ચએલા સર્વ વિદ્યાથી અસંકૃત થએલાં, એવાં મગજોને તે ઠરાવો સમજતી, તેને અમલમાં મુકાવવા, એ કાર્ય

પરિવર્તમાં દાહર રહેલા એ ઝણ આગેવાન પુરોતે માટે તો તે અસાધ્ય થઈ પડે એ સ્વભાવિક છે અને યુવકોનું કલું તો જદા અગ્રેસરોને રમેજ નહિ, અને યુવકો ગાંધી દેખાય એટલે દાહ એવા વિચારો પ્રદર્શિત કરવાને દામ બીડેજ નહીં.

કુલે દુ મુળ વિષય ઉપર આવતાં કદીશ કે દ્વિતીય પરિવર્તના જે ઠરાવો પસાર થ-
એલાં, તેમાંનાં એક પણ ઠરાવનું ખીન્ત મારી સુરતની જાતિમાં રોપાયું નથી, તો તે બી-
જમાંથી જદા અને તેનાં મધુર ફોનો રવાન, દાહની વરતુરિયતિ બેતાં, માત્ર માર બુધિમાં
જગ જેવો છે.

મારા બહેનો ! તમે જે વિચારો ત્યાં સાંભળ્યા તેનું પ્રયોજન શું ! જે ઠરાવો તમે
હવેમાં અંકિત કર્યા અને હસાવ્યા, તેને તમે અનલમાં નહિં મુકો, તેથી સિદ્ધિ શું થઈ ?
તમે જેટલું શ્રવણ કરો, તેટલું તમારા વિભાગમાં લાવો, તમારી શક્તિ પ્રમાણે બોલો ઉ-
પાડો અને જાતિને માટે પરિવર્ત મેળવવાનો જે મદાન અને સ્તુત્ય ઉદ્દેશ છે, તેને
સફળ કરો.

અલગન પરિવર્તથી તમને જાતિનો કંઈક લાભ અને વિશેષતઃ દેશાટ્યનો લાભ મળે
એમાં કંઈપણ સંદેહ નથી; કિંતુ જાત્યોદ્ધવને મટે તમારા વિચારો દેશાટ્યનાં વિચારો કરનાં
મગજ દોવાં વેદ્ય; અને ત્યારેજ તમારો મુખ્ય ઉદ્દેશ પાર પડશે.

અતઃ તમે પાટણમાં તૃતીય પરિવર્તમાં પણ લાગ લીધો, ત્યાંનાં ઠરાવો પણ તમે જાણ્યા
અને જ્ઞાનમાં શિક્ષ કરનારા અનેક સંભાષણો સંસત્યાં. ભાષણોનો સાર સમજ્યા. કાંઈક
મનમાં આવ્યું પણ ખરું કે અમારી જાતિનાં બાળકો વેદોક્ત રીતે સંધ્યાવંદનાદિ, યજ્ઞાદિ
કાર્યો કરી શકે છે. તેમનાં બોલવાનાં ઉચ્ચારમાં કંઈ શુદ્ધતા આવી છે. જાતિમાં જે અધ-
કાર હતો તે અધકાર કંઈક દીપ્તો પ્રદીપ્ત થયાથી, નાશ થવા લાગ્યો છે. હવે તો કવિશ્રી
નર્મદાશંકરનાં શબ્દોનું સ્વપચ્ચં જણાવા લાગ્યું છે કે—

“દીપે અરણ્યં પ્રભાત

યમે સંવરે મધ્યાન્દ

ધ્વજ પ્રકાસને જગજગ કુસુમી પ્રેમ નાર્ય અંકિત”

હત્યાદિ જે “કુન્દરાત”ને માટે ગરબી બેદાયક્ષી છે તેનોજ અમુક અંશ લઇને દુ-
તે જાનિ સાથે સરખાવીશ જાતિ નિદામાથી જાગૃત થઈ છે. કાંઈક સુધારાની સરિતા
વહેવા માંડી છે. કંઈક ધમરની કૃપા થઈ છે, કંઈક પ્રકાશ થયો છે. હજુ તો પ્રભાત છે.
મધ્યાન્દ થતાં વખત પહોં લાગશે, અને ત્યારે જાતિનું જે શીર્ષ, તેનામાં રહેલી
લક્ષ્મી, અને તેનામાં રહેલો જ્ઞાનનો પ્રકાશ બદાન પડશે અને ત્યારેજ એક મહાન અને
સર્વોન્મુદ જાનિ મળશે અને ત્યારેજ અધિકૃતનું પર્વગારવ પ્રાપ્ત થશે.

તો ઉક્ત વિષયોમાં કંઈ પણ સુધારા થયા નથી. જ્ઞાતિહિતચિંતકોને પોતાની જ્ઞાતિ માટે અભિમાન નથી ત્યાં સુધી જ્ઞાત્યોદ્ધયની આશા રાખવી એ સઘળું બ્યર્થજ છે. જ્યારે આગેવાન પુરૂષો તન, મન અને ધનથી મદદ કરશે, જ્ઞાતિમાંથી કુરીવાજો, અદેખાઈ વિગેરે નષ્ટ થશે, જ્ઞાતિ સંપીકી થશે, કેળવણીને ઉત્તેજન મળશે, પુરૂષો કેળવાયલા થશે, માતાઓ ગૃહિણી તરીકેનું કાર્ય સમજશે, ત્યારે જ જ્ઞાતિના પૂર્ણોદ્ધય માટે આશા રાખવી. હાલ તો શુદ્ધપક્ષનો ચંદ્ર છે. તે હજુ પૂર્ણ કળાને પ્રાપ્ત થયો નથી, તે તો પૂર્ણમાને દિવસે જ પૂર્ણ થશે. તે જ પ્રમાણે ઉક્ત સુધારા જ્ઞાતિમાં દાખલ થશે, ત્યારે એ ચંદ્ર પણ પૂર્ણકળા પ્રાપ્ત કરશે અને મારી જ્ઞાતિ એક પૂર્ણમાના ચંદ્રમાની માફક તેજસ્વી બની, તપના પ્રભાવથી લગ્ય બની સર્વ જ્ઞાતિઓમા ઉત્કૃષ્ટ નીવડે, એમ હું ઇચ્છુ છું અને સર્વ કોઈ દ્વીચિ સંતાન ઇચ્છે, એ સ્વભાવિક છે.

બંધુઓ ! તમે જ્ઞાતિને માટે પ્રયત્ન કરો છો તે કરતા રહો પણ જે કરો તે અમલમાં મુકો, “કહેણી તેવી કરણી રખો”, નાના નાના કુરીવાજોનું પ્રતિબંધન થવું જોઈએ. જ્ઞાતિને લાભપ્રદ અને સર્વને સુગમ એવા કરાવે પસાર કરવા અને જ્ઞાતિની હાલની સ્થિતિ કેવી છે, તેનો પૂર્ણ વિચાર કરી, જે કરાવે પસાર કરો, તે ભાર જ્ઞાતિ વહન કરી શકશે કે નહિ, એવા એવા અગણિત વિચારો આગેવાન પુરૂષોએ કરવાના છે. પોતાના ઉપર લક્ષ્મીદેવીની પૂર્ણ કૃપા હોય, તેથી બીજા બધાં લક્ષ્મીવાળાં છે, એમ કદી પણ ધારવું નહિ.

આ લેખથી કદાચ મારા સુરત વિભાગના બંધુઓને વિચાર થશે, કે આ વળી કાણ નીકળ્યો ? તેના ઉત્તરમાં હું એટલું જ કહીશ કે આ લેખકે “માગ્યા વિના પોતાની માતા પણ નહીં પીરસે” એ કહેવતને આધારે આ લેખ લખ્યો છે. જ્ઞાતિ, એ મારી માતા છે અને તેની પાસેથી સુધારા રૂપી મિષ્ટ બોજનો માગુ છું કે જેથી જ્ઞાતિના મારા અન્ય બંધુઓ તેનો સ્વાદ લઈ સુખમય જીવન ગાળે એજ આ વિષયનો હેતુ છે. આક્ષેપ વા ટીકા જેવું કંઈ જ નથી, કિંતુ મારી અસ્પૃશ્યતાથી લખાએલ આ પ્રથમના જ લેખમાં કદાચ એવા દોષો થયા હોય તો તે બંધુભાવે ક્ષમા કરશે એજ હૃદયની અંતિમ વિનંતિ સહીત અત્રે જ વિરમવાને ઉચિત ધારું છું.

છ ગામના તપોધન બ્રાહ્મણોને વિનંતિ.

પરમ પૂજ્ય વડીલો અને બંધુઓ,

આપના અમુલ્ય સમયમાં આડે આવી મારા કેટલાક કેળવાયલા તથા કેળવણીને ચાહનારા બંધુઓના આગ્રહથી બે શબ્દો વિદિત કરું છું તે ધ્યાનમાં લેવા કૃપા કરશો.

આપણો સંજો જે કેટલાક વખત ઉપર બીજા બંધુઓને ધડો લેવા યોગ્ય હતો, તેમાં હાલ પક્ષાપક્ષી તથા કુસંપ તથા આગેવાન ગ્રંથસ્થોની નિઃકાળજી ઇત્યાદિ કારણોને લીધે, હાલની બગડતી જતી સ્થિતિને જોતાં કોઈ પણ સ્વજાતિ બંધુને અસંતોષ થયા વિના રહેશે નહિ.

ગત કારતક શુદ્ધ ૯-૧૦ ના દિવસોએ નદીઆદ મુકામે રા. પ્રભાશંકરભાઈને ત્યાં તેમના માતૃશ્રીના કિયા ખરચ ઉપર સમગ્ર ૭ ગામના બંધુઓને આમંત્રણ કરેલું, પરંતુ આ સંમેલનમાં ત્યાંના બંધુઓનો જોવો જોઈએ તેવો જમાવ થયેલો જણાતો નહોતો.

જો કે આવા પ્રસંગો ખાસ અગત્યના અને ધણા મહત્વના ધારી આપણા પૂજ્ય વડીલોએ નિર્માણ કરેલા છે કારણ કે સ્વચ્છતા બંધુઓ આવેજ પ્રસંગે બેઠા થઈ અરસપરસ એક-બીજા બંધુઓને મળી પ્રીતિમાં વધારો કરવા તથા આપણી રિથિતિના સંગ્રહમાં ધણી અગત્યની તજવીજો કરી શકે છે તથા આપણા કામમાં ક્યા ક્યા સુધારાની જરૂરીયાત છે અને તેમાં શું શું સાધનોની ખામી છે તેનો અરસપરસ મળી નિર્ણય કરવાનો અમુક્યમાં અમુક્ય કોઈ વખત હોય તો તે આ સિવાય બીજો હોતો નથી.

પૂજ્ય વડીલોના આવા સ્તુતિપાત્ર પ્રસંગોને ખારીખીથી જોતાં તેમની વિદ્યા, કળા, ચાતુર્યનું જ્ઞાન કોઈ પણ બંધુને યથા વિના રહેશે નહિ કારણ કે આધુનિક સમયના યોગે તેમનાં જાંખાં પડી ગયેલાં કોરણોનો પ્રકાશ હવે આપણી નજરે પડે છે તો તેમના નિર્ણય કરેલા પ્રસંગોને પૂજ્યદ્રષ્ટિએ જોઈ તેમને પગલે ચાલી દરેક બંધુએ લાભ લેવો એ તેમનું મુખ્ય દર્શન છે.

આધુનિક સમયના અમારા અગ્રગંતાઓ, ન્યાય ને નીરજોરાખી, કુસંપ કેળવી, મિથ્યાવાદનું મનન કરી પશ્ચાપક્ષીને પ્રાપ્ત કરી “અગ્રેસર” ની ઉત્તમ શ્રીમદ્ દીપાવવામાં પોતાની મદત્તા સમજે તો તે સ્તુતિપાત્ર છે કે કેમ તેને માટે વિચાર કરવાનું મારા વાંચકવર્ગને સોંપુ છું.

કદાપી અમારા અગ્રેસરોને કેટલીક અડચણોને લીધે અનુકુળતા ન આવી હોય તોપણ હવે પશ્ચાપક્ષીને પોતાને કદાહી કુસંપનું કાસળ કદાહી મિથ્યાવાદને તિર્જાજલી આપી કૃત્ર ન્યાય અને પોતાની ફરજ અદા કરવાની ખાતર પૂજ્ય વડીલોને પગલે ચાલી ઉછરતી ભાવી પ્રજાના લાભને માટે તેઓ કાંઈ પણ કાર્ય હાથ ધરશે એવી આશા છે.

આ સંમેલન પ્રસંગે સ્વચ્છતા વીરરત્ન રા. હરગોવિન્દલાલ ન્દાનાભાઈ પેટલાદવાળા પોતાને કેટલીક અડચણો હોવા છતાં પોતાના અમુક્ય વખતનો બોગ આપી સ્વચ્છતાદિન સંબંધી તથા બાળકોને કેળવણી સંબંધી તથા કેન્દ્ર-રંગો અને બોર્ડિંગ સંબંધી જરૂરીયાત જણાવવા તથા પોતાના ઉત્તમ વિચારો દર્શાવવા પધારેલા હતા તથા બીજા કેટલાક બંધુ-ઓએ હાલમાં ચાલતા કુસંપ તથા પશ્ચાપક્ષી અને કેળવણીને લગતા કેટલાક વિષયો તથા શીથીય થઈ ગયેલા જગ્યા (ગોળ) ના બંધારણ સંબંધી અનેક પોકારો વિદિત કરેલા પણ અમારા આગેવાન વર્ગે આ સંબંધી કંઈ સ્તુતિપાત્ર જણવાજોગ નિર્ણય કર્યો હોય એમ જણાતું નથી. દુઃખરેચ્છા ચલ્લીવસી.

અસ્તુ.

મારે જણાવવું જોઈએ કે જૂના વિચારના માણસો અને હાલના વિચારના કેળવાયેલા અનુભવી માણસોના મનમન-નતરમાં ધણી જગોએ ફેરફાર માલમ પડે છે. આવા ધણા રાખલાઓ આપણી પામે મોહુદ છે. આવાજ કાઢીને લીધે કદાચિત્ત અમારા અગ્રેસરોની પ્ધાનમાં હાલના વિચારો નહીં હસના હોય, તોપણ મારા કેળવાયેલા બંધુઓએ ખાસ પ્ધાનમાં રાખવાની જરૂર છે કે હાલના સમયને અનુસરી કેળવાયેલા વર્ગ કદાપી ઓછો દગો અગર

કેળવણીને ચાહનારાઓની સંખ્યા જોષ્ટતા પ્રમાણમાં નથી, એમ ધારી આગળ પગલાં ભરવા દીલ કરવી એ અમારા બંધુવર્ગને જાણતું નથી, પણ પરમકૃપાળુ* પરમાત્માની આપેલી કુદતી બક્ષીસો વડે પુરૂષપ્રયત્નથી મનુષ્ય ધારે તે ગિચ્છિતિને પ્રાપ્ત કરવા શક્તિમાન થાય છે.

ધારો કે ઘોડા કે બળદના સાધન વિના હજારો ગાઉની મુસાફરી, પાણીમાં પ્રયાણ, આકાશગમન સંગીતના સાહિત્યો, ફોનોગ્રાફ વીજળીક સાહિત્ય વિગેરે આધુનિક સમયમાં અનેક પ્રકારનાં સાધનો જોતાં મહાન શુદ્ધિશાળી પુરૂષોની વિદ્યાકળા-કૌશલ્યતાનું આપણને જ્ઞાન થયા વિના રહેશે નહીં, તે આપણે આપણી સ્થિતિ અનુસાર પ્રયાસથી કંઈપણ અંશે કંઈપણ કાર્ય કરી શકીશુંજ એવા દ્રઢભાવને ધારણ કરવો જોઈએ.

॥ વિદ્યા પરમ્ દૈવતં ॥

જો કે આ દુનિયામાં બળવાનમાં બળવાન કાઈ સાધન હોય તો તે દ્રક્ત વિદ્યાદેવી છે, અને એનાજ આશ્રિતો દશે દિશામાં ડંકા વગાડનાર છે તો પરમદૈવતરૂપ વિદ્યાદેવીનો પ્રચાર કરવા દરેક બંધુએ દૃઢતાપૂર્વક પ્રયાસ કરવોજ જોઈએ, અને આવા પ્રયાસ કરવાના પ્રસંગો સ્વચ્છાતિબંધુઓએ આપણને ઘણી વખતે પોતાના ખરી મહેનતના દ્રવ્યનો ભોગ આપી આપેલા પણ ઘણી દીલગીરીની વાત છે જે તેનો કંઈ લાભ હલુ સુધી આપણે લઈ શક્યા નથી. તેમજ પોતાના સુકોમળ બાળકોના હિતની ખાતર વડીલ કે અગ્રેસરની ફરજ અદા કરવાને વિમુખ રહેવાથી, પ્રસંગ આપનાર ગ્રહસ્થોનું દ્રવ્ય ઊગી નીકળ્યું નથી એ શોચનીય છે.

પણ આપણી જ્ઞાતિના નરરત્ન પ્રભાશંકર તથા ગિરિજાશંકરભાઈ વિગેરે ગ્રહસ્થોનાં વેરાયલાં બીના અંકુરો આવે પ્રસંગે પ્રકાશમાં આવ્યા વિના રહેતાં નથી, એ નિરસદેહ છે.

મારા છ ગામના કેળવાએલા તથા કેળવણીને ચાહનારા બંધુઓને એટલીજ વિનંતિ છે જે તેમણે કેળવણીને માટે પ્રયાસ કરવોજ જોઈએ અને કોઈ એક સંસ્થા ઉભી કરવી એ ખાસ અગત્યનું કામ છે અને તેનો લાભ જ્યારે આવા નેકનામદાર બ્રીટીશ સરકારની શીતલ છાયા નીચે તમારા બાળકોને ન મળે અગર તેને માટે હલુ સુધી તમે કંઈપણ તજવીજ કરવા ધ્યાનમાં ન લ્યો એ કેટલું દીલગીર થવા જેવું છે ! હે બંધુઓ ! હવે સુલત્વી રાજવંશના મોઢા ફળને તજી મારો દરેક બંધુને ચોગ્ય છે કે વિદ્યાપ્રચાર માટે અરસ પરસ એકબીજાને પોતાના વિચાર દર્શાવી એક મંડળ સ્થાપવું જોઈએ અને તેમાં કેળવાયેલા તથા કેળવણીને ચાહનારા દરેક બંધુએ ગામલ યર્ષ પોતાથી બનતો આશ્રય આપી પોતાની ફરજ અદા કરી કૃતાર્થ થવું જોઈએ, જેથી તમારાં બાળકો પરમકૃપાળુ પરમાત્માની કૃપાપાત્ર બની વિદ્યારૂપી આભૂષણ ધારણ કરી આપણા પરમપૂજ્ય રવિમુનિઓની ઝાંખી યર્ષ ગએલી કીર્તિને ઝગઝગીત કરી દીપાવવા ભાગ્યશાળી થાય. इति.

બોગીલાલ જગન્નાથ જોશી.

વિદ્યાર્થીના ઉદ્ગારો.

લેખક,—(વિદ્યાર્થી—સુદરસાસ મંગળદાસ.)

પ્રિય પાઠકગણુ આજ મને આપની સેવામાં પ્રથમ લેખ અર્પણ કરવાનો પ્રસંગ આજો છે અત તેમાં મારા જેવા એક નાના બાલકની ભુન થાય તો આપ વિદ્વાનો મને ક્ષમા બક્ષો.

દુનિયામાં આવીને આપણી શી શી ફરજો છે તે આપણે જાણવું જોઈએ. પ્રથમ તો ભણવું, ભણાવવું, કમાવું, જ્ઞાતિની સેવા કરવી, રક્ષાની સેવા કરવી, પરંતુ આજ હમારા ભાષાઓની અંદર જ્ઞાતિ સેવાનો ભાવ ધણો થોડો છે. કારણ એટલુંજ છે કે આપણે એમ માનીએ છીએ કે જ્ઞાતિ સેવાયા શુ થવાનું છે ? અને જ્ઞાતિ સેવા તે તો તેની શુભામંગીરી છે અને તે કાણુ કરે

વડીલો મદિ આવો વિચાર અ ય જ્ઞાતિ અને સમુદાયમા હોત તો તેમની આટલી બધી ચઢતી દેખાત નહી તેમની ચઢતી તે ફક્ત તેમની જ્ઞાતિ સેવા અને સ પને લીધે છે સ પમાં એટલું બધું ગ્રામ્ય છે કે મનુષ્ય ધારે તે કરી શકે પણ ન્યા સુધી સ પ નથી ત્યા સુધી કાંઈ જ્ઞાતિ વા સમુદાયની કદાપિ ઉન્નતિ થવાની નથી “ ઐક્ય કેમ થાય ઐક્ય કેમ થાય ” એમ કરી નિરાશ થવાની જરૂર નથી પરંતુ પ્રયાસ કરવો એજ પ્રથમ કર્તવ્ય છે. જો કદાપિ પ્રયાસ નિષ્ફળ થયો તો ફરીથી અને ફરીથી પ્રયાસ કરવાની ઉમેદ રાખવી જોઈએ તેમ કરવાથી સમયાન્તરે ઇશ્વરસિદ્ધિ થઈ શકશે મી જોસદે ન્યારે પાનાં મેન્ટમાં પ્રથમ ભાષણુ આપ્યું ત્યારે સર્વ મનુષ્યો તેના સામુ જોઈને હસતા હતા અને છેવટે પ્રમુખને તેમને બેસવાને વિનંતિ કરી પછી પરંતુ જોસદે બેસતાં બેસતાં પણ બોલ્યા હતા કે આજ આપ મને ધીકારો છો પરંતુ માત થોડા સમયના પ્રયાસથી આપ મારાં ભાષણુ સાંભળવાને ઉપરા ઉપરી આવજો મદરથો બન્યું પણ તેમજ તેના બે ત્રણ વખતના પ્રયાસથી તેનું ધારણું ઠામ તે પાર પાડી શક્યા તો પછી આપણે આપણી જ્ઞાતિને માટે પ્રયાસ કરીએ તો શુ ન કરી શકીએ હુ કહીશ કે જ્ઞાતિ પ્રતિ પ્રેમ ઉપજાની, મદિ આપણે ખતથી કાંઈ પણ કાર્ય કરવા ધારીએ તો કરી શકીએ. શ્રીમાન એડીસન સાહેબે પોતાના ખતીલા રવભાવને લીધે અને આપણી બ્રીટીશ સરકારની ખતીની પ્રજાએ પોતાના તેરા મુથુને લીધે પોતાની કેવી ઉન્નતિ કરી છે તે આપણે જોઈ રહ્યા છીએ, અત ખતીલા રવભાવથી આપણે આપણી જ્ઞાતિની ઉન્નતિ કરવી જોઈએ. મારા પૂજ્ય વડીવ શ્રી શિરિન્નશકરજીએ પાઠશુમાં થયલી કોનફરન્સ વખતે કહ્યું હતું કે આ જ્ઞાતિને વારસે કદાપિ શવ નય તો પણ બસે પણ આ જ્ઞાતિની ઉન્નતિ માટે પ્રયત્ન કરતા રહેવું એજ આપણે હેતુ હોવો જોઈએ ધન્ય છે તેમને અને ધન્ય છે તેમના જીવનને. સન્નન મદરથો ! આપણે હવ પ્રમાદને છોડીને, હૃદયમા પ્રેમ ઉત્પન્ન કરવો જોઈએ મારા જેવા નાના નાના વિદ્યાર્થીઓમાં જ્ઞાતિની સેવા કરવાની લાગણીઓ ઉત્પન્ન કરવી જોઈએ વિદ્યાર્થીઓના અત કરણમાં વિશ્વામિત્ર વસિષ્ઠ કણ્વકપિત જેવા તપોધનોના ઉચ્ચ જીવનાદર્શની છાપ પાડવી જોઈએ કે જેથી મોળા થઈ તેઓ તપોધનોના નામને યશસ્વી બનાવે. તે પવિત્ર નામપર મોંઘ પણ

પ્રકારનું કલંક આવવા દે નહિ આ સર્વ આપણી જ્ઞાતિની બોર્ડિંગ સ્કુલ યાપ તોજ થઇ શકે. પાઠશુની કાન્ડરન્સ સમયે બોર્ડિંગ સ્થાપન કરવાને માટે જે કમીટી નીચત કરી છે તે કમીટીના સલાસદ પૂજ્ય ગિરિજશંકર નિર્લયરાયનો બોર્ડિંગ સંબંધમાં આવજી માસના-અંકમાં તે કમીટીના સેક્રેટરીપરનો પત્ર વાંચી મારા આત્માને આસ્વાદ થયો અને એમ મનમાં ભાવ ઉત્પન્ન થયો કે હે દયાળુ ભગવાન ! તેવી બોર્ડિંગ સ્કુલ તપોધન બ્રાહ્મણ સંતાનોને માટે શીઘ્ર ઉત્પન્ન કર જેથી મારા જેવા યતાં વિદ્યાર્થીઓમાં જ્ઞાતિના ઉદ્ધવની લાગણીઓ જાગત થઇ તેઓ જ્ઞાતિના સપુત પુત્રો છે એમ સિદ્ધ કરે. વડીલો ! મારા જેવા નાના મગજમાંથી વધુ શું નીકળી શકે ? આટલુંજ બસ.

પ્રેત-ભોજન છોડી દેવું નેહએ.

(લેખક:—ખેડીદાસ ધર્મચરણ રાવલ—ચેરવડોદરા.)

પ્રિય પાઠકગણુ આજે હું કાંઈ પણ જે યથામતિ લખું છું, તે મોટા વિદ્વાનો અને મહાન વક્તાના આડંબરથી નથી, પણ મેં જે સાંભળ્યું છે તથા આપ જેવા વિદ્વાનો પાસે અનુભવ્યું છે તે આપ યોગ્ય સદ્ગૃહસ્થોની સમક્ષ એ બોલ કહેવા ઇચ્છા રાખું છું. આજનો મારો લેખ મરણ નિમિત્તે જમણુવારનો છ કે જે વિષય દરેકને મનન કરવા યોગ્ય છે.

પ્રિય બંધુઓ ! આ ઊપયોગી વિષય એક નવીનરૂપે આપની સેવામાં રજુ કરું છું એમ નથી પણ આ વિષય ઉપર પૂર્વકાલથી આપણા ધર્મગુરુઓ, મુનિવરો, મહર્ષિઓ અને વિદ્વાનો ચર્ચા કરતા આવ્યા છે, અને તેઓએ પોતાના ધાર્મિક અને વ્યવહારીક લેખોમાં અયોગ્ય જમણુવારને માટે એટલું બહું લખેલું છે કે તે કહેવાને હું સામર્થ્યવાન નથી પરંતુ આ એક ઊપયોગી વિષય મારી અદ્ય મત્યનુસાર આપ શુદ્ધિવાન ભાતાઓની સમક્ષ રજુ કરું છું.

આ ભારતવર્ષ બહાર સકળ જગતનો સ્વાભાવિક નિયમ છે કે દરેક માણસ આનંદ યશ અને સમાગમની આશા રાખે છે અને તેના દરેક કાર્યમાં તેના દરેક સંબંધમાં અને તેના દરેક તરંગમાં દરેક મનુષ્યની એવી ઇચ્છા રહે છે કે મને ફલાણું કામ કરવાથી આનંદ મળે તો તે કામ કરવું, ફલાણું કામ કરવાથી યશ મળે છે, તો બીજા કામની દરકાર નહીં રાખતાં તે કામ મારે કરવું અને છેવટે પ્રતિષ્ઠિત માણસો સાથે સમાગમ થવાથી એ મને શોભા આપનારું છે તો તેમની સાથે સમાગમ કરવોજ—આટલા હેતુથીજ જમવા જમાડવાનો સંપ્રદાય ચાલુ થયો હોય એમ જણાય છે. આ સંપ્રદાય સંસાર વ્યવહારમાં આનંદ આપનારો છે, એમ તો સર્વ કષ્ટકર શેજ પરંતુ આટલું પણ મારા ભાતાઓની ધ્યાનમાં આવશે કે જમવું જમાડવું એ હર્ષની નિશાની છે, ન્યાતો જમાડવી એ લગ્ન અથવા તેના જેવા બીજા પ્રસંગે આનંદ આપનાર ધર્મ પડે છે, પરંતુ મરણ પ્રસંગે જે વખતે વ્હાલા સગાના અકાળ મૃત્યુથી આપણા હૃદયમાં કારી ધા પડેલા હોય અને જે લાથી આપણે રીખાતા હોઈએ તે વખતે સગાવ્હાલાને અને નાતના લોકોને મિથિાત જમાડવા એ કયા પ્રકારના આનંદનું કારણ છે ? એનો વિચાર મારા સુઝબંધુઓને સોંપું છું, કારણ કે મારાથી સમજી શકાતું નથી

મરણ એ કાંઈ નાની સુની વાત નથી—માણસ મરી ગયું અને લાકડાનો કંકરો ભાંગી ગયો એ કાંઈ સરખું નથી, છતાં પણ મરણ પાછળ જમણવાર એટલો તો જરૂરનો થઈ પડ્યો છે કે ખીજા શુભ પ્રસંગો ન સચવાય તેની હરકત નહીં, પણ મરણ પાછળ જમણવાર તો કરવોજ જોઈએ ? ? ?

મરનારના કુટુંબને મનુષ્ય રત્નની દાની થઈ છે એ તો જાણે બસ નથી ? પરંતુ ખરચ કરવાની શક્તિ ન હોય, અવિધ્યમા ભરણુ પોષણુ કરવાના પણ સાંસા પડતા હોય તો પણ મરનારનો દહાડો તો કરવોજ જોઈએ એ ક્યાંનું શાણપણું ? એ ઠીક કહેવત છે કે—સ્ત્રીની અધરણી અને માવતરનું બારમું—એ કાંઈ ફરી ફરીને આવતું નથી તેથી એવો પ્રસંગ આવે ધરબાર અગર ધરાણુગાંઠા વેચીને પણ ન્યાતો જમાડવા તૈયાર થઈ જાય છે.

મરણ પાછળ જમણના નાતવરા કરવા એ એક નાતનો ધારોજ થઈ પડ્યો હોયની ? અરે સરકાર દરબારના કરમાંથી અરજ કરીને પણ છુટી શકાય છે, પરંતુ આવી વાતે તો એટલું બધું ઉંડું મુળ ધાટ્યું છે કે તેમાંથી છુટી શકાતુંજ નથી. આ રીવાજના પાડનારે શું વિચાર કર્યો હશે ? તે તો તેઓજ જાણે પરંતુ તે રીવાજ દાનીકારક છે. એમ માંડે માનવું છે.

ધણીના મરણ પાછળ રાંડી રાંડ પાસે તેનાં ધરેણાં ગાંઠાં વેચાવીને દાડો કરાવરાવવો એ શું ઝોઝો અવિચાર છે ? મરનારના કુટુંબીઓની આખિમાંથી ચોધાર લોહીની ધાર માફક આંસુ ચાલ્યાં જતાં હોય અને મોહું પણ ઉંચું કરી શકતાં નહોય તે વખતે ન્યાતીલાઓ મિષ્ટાન્ન ઉડાવે—અરે—સ્ત્રીક ગોલી હર હર મહાદેવની ગજનાઓ કરી મૂકે અને અનેક પ્રકારનાં રંગબેરંગી મુકટા પહેરી શાલ દુશાલા ઝોઢી અનેક પ્રકારના હર્ષની વાતો કરતાં અને રસોઈનાં વખાણુ કરતા આગમન કરી જીઠે અને કોષ્ઠ ધરડું છુટું નાના મરણની શરમના લીધે નાતમાં જમવા આવ્યું ના હોય તો તેનું પીરસણુ માગી લે, અહો ! આ શું ઝોઝું શરમાવા જોવું છે ? અને જે ઠોકાણે લોહી શોકમાં નિમગ્ન થયા હોય તે ઠોકાણે નાતી લાઓ હર્ષના ચિન્હો ધારણુ કરે એ શું જમનારને ઝોઝું નામોશી ભરેલું છે ? પણ કેટલાકો કહે છે કે “ એમ ક્યાં કહેવા જઈએ છીએ કે તમે દાડો કરો, દાડો નથી કરતા તેને કાંઈ નાત સગ્ન કરતી નથી તેમજ દાડો કરવાની ફરજ પણ કોઈને પાડતા નથી ”,—ખર છે કે નાત વરા કરતા નથી તેને માટે ન્યાત શિક્ષા કરતી નથી પરંતુ નાતનો સમુદાય નાતના સદ્ગુણરચનો જોડેલો છે, અને જ્યારે નાતના જુદા જુદા લોકો—દાડો—નહીં કરનારને મેણાં મારી જમીનદોસ્ત કરી નાંખે છે, ત્યારે તેના કરતાં ખીજો કયો વધારે જુદામ ? નાતનાં મેંજાને અટકાવવા માટે શકિત નહીં છતાં તણુધને ગરીબ માણસોને નાનવરા કરવા પડે છે તેથી નાતના દરેક માણસોની ફરજ છે કે આવા નુકસાન ભરેલા રીવાજને ખીલકુલ ઉત્તેજન આપવુંજ નહીં, એટલુજ નહીં પણ હરેક રીતે આ રીતોના પગ સુદ્ધાં પણ પોતાના લાગતાવળગતામાં અગર કુટુંબમાં પેસવા દેવો નહીં. પોંડેલો હોય ત્યાંથી દૂર કરવો અને એ રીતે ગરીબ માણસોપર પડતા બોજથી તેમને મુક્ત કરવા એ જ્ઞાતિના આગેવાનોની ફરજ છે.

મરણ પાછળ નાતવરાનો રીવાજ દૂર કરવો એ ખરેખર ગરીબ લોકોનું કામ નથી. નાતના આગેવાનોએ ભેગા થઈને ઠરાવ કરવો જોઈએ કે કોઈને ઘેર મરણ થાય—તો તેની પાછળ ખીલકુલ જમણવાર કરવોજ નહીં અને ઇચ્છા હોય તો તેને જે મળે તે ધર્મોદ્ધેશમાં નાંખવું.

આની પહેલ પદસાદારને ત્યાંથી જ ચલી જોઈએ, - ધણીવાર એવું બને છે કે નાતના પાંધેલા ધારાનું કોઈ પણ ઉદ્દેશન કરે તો તેને સજા પણ થતી નથી પણ અવી ગ્રામ્યતમા અગ્રગણ્યોએ પ્યાન આપવું જોઈએ કે ધારો તોડનાર તનગર હોય યા ગરીબ હોય પણ તેને ધટતે શાસને પહોંચાડી આ રીવાજ અટકાવવો જોઈએ.

નાતરામાં જમીને દહાવો લેનાર લોકો કદાચ આ રીવાજ બંધ કરવાથી જોગેન, યશે પરંતુ તે કરવાનું કાંઈ કારણ નથી. જ્યારે તેઓ ધણીવાર નાતોમાં જમીને કહેજાં ઠંઠાં કરશે તો એક યા વધારેવાર તેમને પોતાને ઘેર પણ મરણનો પ્રસંગ આવે નાતો જમાડવી પડશે ત્યારે માલમ પડશે કે નાતો જમાડતાં આખો નીકળી જાય છે તેથી નાતીલાઓને સમજવું જોઈએ કે ગરીબ લોકો—ધરે ધીનો છાટો પણ દેખે નહી, ખાવા પીવાનાં સાધન આજે હોય ને કાલે કાંઈ મારવાં પડે અને રાત દિવસ મહેનત કરી બે દોઢીઆં કમાઈ જેમ તેમ કુટુંબનું ગુજરાન ચલાવતાં હોય તેઓના ધરમાં મરણ થવાથી નાતો જમાડવાની રહીશ બેડી પગમાં જડવાથી જે દુઃખ સહન કરવું પડે છે તે તો જમણવાર કરનારનું મન જાણે અને ધ્રુવર જાણે—હર હર હર ???

તેથી મારી તપોધન પ્રાપ્તિના તથા અન્ય કામના આગેવાનોને મારી નત્રતાપૂર્વક અરજ છે કે જો તેઓ પોતાની નાતને દુઃખદાયક સ્થિતિમાંથી બચાવવા માગતા હોય, જો તેમને તેમના ગરીબવર્ગને માટે જરા પણ દયાની લાગણી હોય, જો તેમનામાં સાધારણ મનુષ્ય તરીકે સામાન્ય પણ લાગણી હોય તો તેમજો મરણ પાછળ જમણવાર—શોકના સમયમાં દર્પવું પ્રદર્શન-તરતજ અટકાવવા ઉપાયો લેવા જોઈએ જેથીકરી એમને (આગેવાનોને) હજારો ગરીબ ન્યાતીલાઓની આશિષ મળશે. અસ્તુ.

જ્ઞાનદેવી.

(અકરણ ૨ ભૂં.)

ઉ-માદ—ગાઠણ !

ગાંડિયા ! તું મનના વિકારો અને ભાવોનો એક વટાણાથો છે, જેમાં વિપથગામિની સમજ શક્તિ ચકડોળે ચડે છે ! તું એક ભયાનક આપત્તિ છે, તારા પ્રેડીયાઓ—જેમાં તું વાસ કરે છે, તેમને એક ક્ષણમાં આનંદના સાતમા આસમાન પર લાઇ તું ઉડે છે; જ્યારે બીજા ક્ષણે નિરાશા અને દુઃખના ઉડા અધારા નરકકુંડમાં તું દેને ગરક કરે છે ! જેમ કીડાઓ મૃત પાંચ ભૌતિક શરીરને કાતરી કાતરી ઊંન વિઊંન કરી નાખે છે, તેમ તું આત્માને ઉન્નત બનાવનાર દરેક લક્ષણ-સદ્ગુણને ખાઇ જઈ આત્માને મહા પતિત બનાવી દે છે, અહો ! ! સિતમગાર કુદરતનું આકૃત શસ્ત્ર ! તું ધ્યેય અને મહામારી જેવા ભયંકર રોગોથી પણ મહા ભારી-કારી છે.

શાશ્વા માણસનું મગજ એક પ્રશાન્ત સમુદ્રવત છે. જેમ એક ચતુર ખલાસી શાન્ત સમુદ્ર પર પોતાનું વહાણ બરાબર હાંકારી ઇષ્ટ સ્થળે લઈ જાય છે પરંતુ ન્યેટ અપાઠના

તોફાની સમુદ્રમાં ઝોલા ખાય છે અને એ દુખ્યું-ઓ ગયું ! થઇ ગય છે, તેવીજ વાત ગાંડા મનુષ્યના ધાંધળીયા-અચોક્કસ, ભ્રમિત મગજની છે. તે આત્મવંચન કરનારી-છેતરનારી છે. સત્ય સ્વરૂપને તે જોઇ શકતી નથી. તે દુખ વ્યથા, જોસ્તીના ઉપાયો અને આત્મધાતની પણ જનની છે. તેના પાશનાં ફસાનાર કદી તેની હસ્તીનો સ્વીકાર કરતું નથી-તે તો જાણે તેનું નામ પણ જાણતું ન હોય-ઉલટું તેથી વિરૂદ્ધ મહાશાષ્ટું પોતાને લેખે છે !

યશોદામાં આ ગાંડા વંશ પરંપરાની-ઓધે-ઉતરી આવેલી હતી. યશોદા એક ગૃહ-સ્થ વૈશ્યની પુત્રી હતી. તેના બાપ ગોપાળદાસ કાઠીયાવાડના એક ખીજ વર્ગના સ્ટેટના દિવાન પદ પર હતા, બ્રિટીશ રેસીડન્સીમાં તેમજ અન્ય કાઠીયાવાડના સ્ટેટમાં તેમને માન મરતબો સારા હતા. તેઓ રાજ્યકીય વિષયોમાં પ્રમાણભૂત મનાતા હોવાથી તેમની સલાહ ધણી સ્ટેટ લેતા અને તેને માટે તેમને દ્રવ્યાદિથી પણ સારા સત્કાર થતો હતો. ઉપરાંત તેઓ હાલના વૈશ્યની માફક નિઃસવ-પેમલા ન હોઇ, શૌર્યવાન ઝોજની હતા. મોટા મોટા બહારવટીઓ પણ તેમના નામથી કાપતા. વણિક-નાગર પાર્ટીનો પવન કાઠીયાવાડમાં આસ્યો ત્યારે તેમણે ચાણુક્યનીંતિ વાપરી પોતાના સ્ટેટમાંથી નાગર માત્રને દૂર કરાવ્યા હતા એટલુંજ નહિ પણ બીજા સ્ટેટમાંથી પણ નાગર પાર્ટીને નિર્બળ કરવા પ્રયત્નશીલ થયા હતા. આ ઝગડામાં તેમને પોતાનું મગજ ધણું કસતું પડતું હતું, તથા રેસીડન્સી, પોલીટીકલ ઝોજનો વિગેરેને મળવા કરવામાં પણ શારીરિક શ્રમ ઘણો લેવો પડતો હતો જેનું એકંદર પરિણામ તેમની શારીરિક અવસ્થા બહુજ શિથિલ કરનારું નિવડ્યું. હજી તેઓને માત્ર ૪૦ વર્ષજ થયાં હતાં, તેમ છતાં તેઓની ઉંમર કાંઇ ૫૫ વર્ષથી ઓછી આંકતું નહિ. રાત્રીના કદી કદી તેઓ ઉંઘમાં ને ઉંઘમાં બગલાની બહાર ફટલેક દૂર સુધી આસ્યા જતા હતા, અને વળી પાછા આવી સૂઈ જતા પણ સવારમાં પૂછતાં તેઓ આશ્ચર્યિત થઇ સાફ જણાવતા કે રાત્રીના તેઓ ઉઠ્યા પણ નથી ! એક દિવસ તેઓ મળરકે ઉઠી બાગમાં ફરતા હતા તેવામાં પિસ્તોલનો અવાજ સાંભળી નોકર વર્ગ ત્યાં દોડી આવ્યો અને જુએ છે તો દિવાનજીને મરેલા જોઇ સૌ સ્તબ્ધ બની ગયાં ! પોલીસ અમલદારો અને ખુદ ઠાકોર સાહેબ પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યા, અને નાગરવણિક ઝગડાનું આ પરિણામ હોય એમ માની ખૂનીને શોધી કાઢવાની એકદમ પોલીસને તાકીદ થઇ. દિવાનજીનાં પત્નિ ધણી સમજી હતાં, તેઓ દિવાનજીની માનસીક અવસ્થા જાણતાં હતાં અને તેથી તેમણે ખિન્ન મને ઠાકોર સાહેબને બોલાવી ખાનગીમાં બધું સમજાવી જણાવ્યું કે, એતો દિવાનજીનો આત્મ-ધાતજ હતો, તેમના મગજની સ્થિતિ કેટલાંક વર્ષોથી ઠીક નહોતી, વારંવાર તેઓ કહેતા હતા કે-જાણે કુવામાં પડું અગાશીએથી ફૂટી પડું. એવા વિચાર મારા મનમાં, મનને વાર્યાં છતાં પણ આવ્યા કરે છે. કદી કદી તેઓ ઉંઘ નિઃશ્વાસ નાખતા કલાકોના કલાકો જડવત બેસી રહેતા; કદી રોતા, કદી હસતા-પણ ઠાકોર સાહેબને ગળે આ વાત કેમે કરી ઉતરેજ નહિ ! આવો બોહોશ-કાર્યદક્ષ મહાયતુર દિવાન તે વળી આમ હોય ? વાતજ ખોટી ! પોલીસ ફોજદારને તેમણે બોલાવી પોતાનો શક જાહેર કર્યો કે આમાં દિવાન પત્નિનો પણ હાથ હોય, માટે બરાબર બારિકીથી તપાસ કરવી. ફોજદાર કહે કે પિસ્તોલ પણ દિવાનજીની પોતાની છે અને તેથી તેમણેજ આત્મધાત કર્યો હોય તે અનવાજેગ છે. ઠાકોર સાહેબે માથું ધુ-ણાવી કહ્યું કે, કાં નહિ કાંઇ નોકરજ નિમકદરામ બની હોય અને વહેમ ન આવે 'માટે

દિવાનજીની પિરતોલ લઈ ખૂન કરી પિરતોલ પામેજ નાખી નાશી ન ગયો હોય ! વળી પણ દિવાનપતિએ જણાવ્યું કે “ એ કુટુંબજ એમ આત્મકાત કરી મરણ પામતું આવ્યું છે. દીવાનજીના કાકાએ ‘ હું જીવ નહિ શીવ છું ’ એમ કહી ફળીઆમાં નીકળેલા એક નાગને પકડી વળામાં નાંખ્યો અને લોકોએ વાર્તા જતાં પોતાનો હાથ નાગના મ્હેમાં આપી ‘ નીલકંઠ ’ તો શું પણ ‘ નીલ ધરી ’ થઈ ગયા હતા એમ કહેવાય છે, જ્યારે મારા સસરાનું મરણ તો મ્હે’ જાતે જોયેલું-ભયંકર કારણી ચીસો પાડતા, મ્હેમાં શીજી, દરેક અવયવો ખેંચાઈ જતાં અને ખુદ ધસરને પણ અનેક અવાચ્ય આળી પ્રદાન કરતા મરતા મ્હે’ જોયા છે. અરે ! તેના વિચારથી પણ મને કપારી છૂટે છે” આથી તો રાગજીને ચોખ્ખા બનાવટ અને કાવતું લાગ્યું અને ત્હેમણે દિવાન પતિને પરહેજ કરવાનો ખૂલ્લો દુકમ આપ્યો. પરંતુ આખરે દિવાનજીના ટેબલપર પડેલા એક કાગળના કડકાએ બેઠ લાગ્યો ! ઉતાવળા અક્ષરે તેમાં માત્ર એટલુંજ લખ્યું હતું કે—“ વતનમાં જઈ રહેલું, જસૂને કેળવી લાયક બનાવવી, કષ્ટકાળે ધીરજ ધરવી-ગોપાળ ” અક્ષર તો દિવાનજીનાજ હતા ! આમ દાર્શનિક પુરાવો સળળ હોવાથી ઠાકોર સાહેબ પણ શાન્ત થયા, વળી દિવાનપતિ પતિના વાવેલા કંટકખીજ સમજતી હતી. સત્તાના દોરમાં તેમણે કોષ્ટને પણ મૂક્યા નહોતા ! અગર જો કે તેમની બાહોશીથી તેમના વિરુદ્ધ કોષ્ટ ફાવી શકતું નહોતું, પરંતુ અંદર તો સર્વ કોષ્ટ દાંત કચકચાવી રહ્યું હતું. હવે કદાચ વિરુદ્ધ પાર્ટી જોરમાં આવી પ્રધાનજીનું મેળવેલું સર્વ કોષ્ટ ધૂળધાણી કરાવી પણ નાખે, તેમ તે કાઠીયાવાડના ધણા દાખલાઓ ઉપરથી સમજતી થઈ હતી. વળી પતિની મરતી વખતની આઘાતું ગૂઢ રહસ્ય પણ કંઈક હશે એમ માની તેણે ઉપકાર સાથે ઠાકોર સાહેબની માગણીને અસ્વીકાર કરી દશપ્રતિ પ્રયાણ કરવાની આઘા માગી. ઠાકોર સાહેબે લાચારીથી સર્વ કાંઈ બંદોબસ્ત કરી આપ્યો તથા પોતાના બાહોશ પ્રધાને રોટને કરેલા લાભોને યાદ કરી એક લાખ રૂપિયા રોટ તીજોરી-માંથી તેમને વતન પહોંચાડી આપ્યા.

દીવાનજીએ પ્રથમથીજ પોતાના મૂળવતન ખંભાત ખાતે ખેતર પસાયતા ધણી ખરીદી રાખ્યા હતા અને એકીકાતે ત્રણસો ત્રણસો વીધાં ઉત્તમ જમીનના લઈ તેમાં ‘ કપાસ, ધઉ, કઠોળ, તંબાકુ આદિનો પાક કરાવતા. ઉત્તર હિંદુસ્તાનની પોતાની એક યાત્રા દર્મિયાન તેમને એક કાશ્મીરી સારસ્વત બ્રાહ્મણનો મેળાપ થયો હતો, જે પોતે કુલુની ખીણમાં કોષ્ટ પેન્ડાન્ડ અંગેજ કૅપ્ટનનો ફળભાગનો મેનેજર હતો. દીવાનજીએ તેનો મ્હોટો પગાર કરાવી પોતાને વતન લઈ આવ્યા તથા ત્યાં અમેરીકન સુધરેલી પદ્ધતિ પ્રમાણે એન્જીન પંપ ઉત્તમ ઓળંગે અને રાસાયણિક ખાતરાદિથી ખેતીનું કામ લમધોકાર ચલાવ્યું. પાક ધણીજ સાથે ઉતરવા લાગ્યો અને પગાર ઉપરાંત મેનેજર-સૂર્યપ્રસાદને પણ મ્હોટી રકમ બક્ષીસ તરીકે પ્રતિવર્ષ મળવા લાગી. તેણે પોતાના ખાનગી નાણાંથી શહેરની પાસેજ એક ઉપવન બનાવ્યું હતું અને તેમાં બીન્ન-લીન્ન પ્રકારના સુસ્વાદુ ફળો સુમધીત મધુર પુષ્પો તથા અનેક પ્રકારની વનસ્પતિઓ ઉગાડ્યાં હતાં. ઉપવનની વચમાં એક ન્દાનો પણ સુંદર બંજલો હોજ ખુવારાયુક્ત બનાવી તેમાં પોતે રહેતા હતા. શહેરના લોકોને બંજલાના કમ્પાઉન્ડની બહાર ફરવાની છૂટ હતી, અને આ બગીચાથી ઉત્તમ ખીજનું ફરવાનું સ્થાન પણ શહેરમાં ન હોવાથી સંજના લોકોની મેદની ઠીક જામતી હતી. ઉનાળાના દિવસોમાં

તો લોકો મીઠમગ્ધ તથા ધાસની હરિયાળી ઠંડી જમીનમાં રાત્રિના મોડે સુધી અને ચાંદની રાતે તો છેક બાર બાર વાગ્યા સુધી અડંગા જમાવતા । પડિતજી (કારણ તે ઉપનામથી લોક મેનેજર સૂર્યપ્રસાદને ઓળખતા) લોક સાથે સદ્માવથી વર્તતા અને કદી કદી ગૃહ-રથોને ઉત્તમ પુલો તથા બાળકો-વિદ્યાર્થીઓને ફોલો પથ આપતા, છતાં કોઇપણ પ્રેક્ષક સ્વચ્છંદીપણે કોઇપણ વસ્તુને હાથ પથ ન લગાવે તે માટે તેઓ બહુ ચોક્કસ રહેતા, કિંબહુના તેમણે બગીચાના દ્વારપરજ એતવણી લખી મૂકેલી કે “ સૈર કરના-ફૂના મત ” અને કદાચ કોઇ બૂલથી યા લોભથી ફૂલ ઝાડને અથવા કોઇ ફળને અડચું તો જોઇ લ્યો મઝા, કાશ્મીરી કૂતરા વળગ્યાજ છે ને !

(અપૂર્ણ).

સમીક્ષક.

દેશ પરદેશ સમાચાર

તપોધન બ્રા. જ્ઞાતિના આગેવાનો હવે નિદ્રા ત્યાગો—રજાસણુ વિભાગનો ખખરપત્રી જણાવે છે કે ત્યાં થોડા સમયમાં તપોધન બ્રા. જ્ઞાતિનો એક મોટો સમુહ ભેગો થવાનો છે અને તેમાં દહાણુ અને ભોજનના માટે લગભગ રૂપિયા હજાર દોઢહજાર ખરચ થવાનો સંભવ છે. આ વાત સાચ હોય તો હમે હમારા જ્ઞાતિ બાંધેવાને અને ત્યાંના આગેવાનોને વિનંતિ કરીશું કે આપણે ધણા દિવસ સુધી ખાવા-પીવામાં આપણો સમય બતીત કર્યો છે અને આ પવિત્ર જ્ઞાતિ છેક અધમાવસ્થામાં આવી ગઇ ત્યાં સુધી તેના તરફ દુર્લક્ષ્ય રહ્યા છીએ તો ઇશ્વરાચા તરફ દ્રષ્ટિ નાખી, પોતાના કર્તવ્યોનો વિચાર કરી, આ જ્ઞાતિના બાળકોને કેળવણી આપવા અને જ્ઞાતિજનોની સુધારણા અર્થે મોટી મોટી સભાઓ કરી, તેમાં પધારેલા વિદ્વાનોના વચનામૃતનું પાન કરાવવા તે મોટી રકમનો વ્યય કરશે એવી આશા છે. આ જ્ઞાતિને ટાન્કરન્સો ભરવી છે અને બોર્ડિંગ સ્કૂલ સ્થાપન કરવી છે, એવા વિચારો, દૂર કરી હજી પણ નિદ્રામાં દિવસો કાઢવામાં આવે તો તે આપણા કમનશીબનીજ વાત કહેવાય. હમને એમ પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે, આપણી જ્ઞાતિના વિદ્વાન મહાશયોએ રજાસણુ વિભાગના અગ્રગંતાઓને તેમણે એકત્ર કરેલા ધનનો સંવ્યય કરવા સૂચનાપત્રો લખ્યા છે. આશા છે કે રજાસણુ વિભાગના બંધુઓ તે પર લક્ષ આપ્યા વિના રહેશે નહિ.

અદેખાધમાં બ્રાહ્મણોએ સર્વસ્વ ખોચું—કાઠિયાવાડથી ખખરપત્રી જણાવે છે કે લાખણુકા મુકામે એક વિષ્ણુયાગ થવાનો છે, જેમાં યજ્ઞમાન તરફથી તપોધન બ્રાહ્મણો અને ઇતર બ્રાહ્મણોને યજ્ઞાર્થ આમંત્રણ કરવામાં આવ્યું છે પરંતુ કેટલાક બ્રાહ્મણો, તપોધન બ્રાહ્મણો પ્રતિ ઇર્ષ્યાથી તેમને તેમાં ભાગ નહિ લેવા દેવા, લોકોને “તેમને અધિકાર નથી—અધિકાર નથી” એવાં વાક્યોથી અવળે રસ્તે દોરવવા પ્રયત્નો કરે છે. આવી રીતની ઇર્ષ્યાથી બ્રાહ્મણોએ પોતાની એક વર્ણમાં અનેક વિભાગો કરી પોતાના ધજલને છિન્ન બિન્ન કરી નાખ્યું છે અને લોકોમાં ધૂણાને પાત્ર થયા છે. આવી સ્થિતિ ચાલુ રહેશે તો બ્રાહ્મણો કઈ સ્થિતિને પ્રાપ્ત થશે તેનો વિચાર કરતાં શોક થયા વિના રહેતો નથી. આવા સંજોગોમાં તપોધન બ્રાહ્મણોને હમે વિનંતિ કરીએ છીએ કે, તેમણે તેમના તરફ મમતા રાખી પોતાનું કર્તવ્ય ક્યાં જવું અને યજ્ઞમાન મહાશયને અમે જણાવીશું કે તેમણે સમદ્રષ્ટિથી જોઇ, ચોખ્ખોગ્યનો વિચાર કરી તપોધન બ્રાહ્મણોનું અસહ ગૌરવ સાચવવા કાળજી રાખવી.

ખજુરથી બનતી ખાંડ—ખજુરીમાંથી ખાંડ બનાવવાનો ઉલોગ કેટલાક વર્ષો થયા પડી લાગ્યો છે, તેને સજીવન કરવા માટે અંગાળ ઇલાકાના ખેતીવાડી ખાતાના રસાયણ શાસ્ત્રી મી. એસ્ટને પ્રયત્નો કરેલા છે અને તેમાં તેઓ કેટલે અંશે કાબૂ પાડ્યો છે.

૧૧૮ વર્ષની વયે મરણ—વનસ્પતિ આહાર ઉપર રહેનારા ફ્રાન્સીસકોના કેપ્ટન ગોર્ડ ઇ. ડાયામન્ડ ત્રણ અઠવાડીયાં ખીમારી ભોગવીને તા. ૧૪ અગસ્ટ ૧૯૧૪ ના રોજ યુવરવાના સમાચાર શ્રીજીવદ્યા જ્ઞાન પ્રસારક ફંડના જોનરરી મેનેજર શેક લંડુભાઈ ગુલામચંદ અવેરીને મળ્યા છે. તેઓ ૧૧૮ વર્ષની વયે પણ સામકલીંગ તેમજ પગે ચાલવાની અને કુસ્તી વિગેરે લડવાનો કસરત કરી શકતા હતા અને તેમાં તેમને જરાપણ થાક લાગતો નહોતો. તેઓ છેલ્લા ૬૭ વવસથી સુસ્ત વનસ્પત્યાહારી હતા, અને યુવકોને “ શારિરીક બળની સુધારણા ” એ વિષય ઉપર તેઓ સો વર્ષની ઉંમરે પહેાંચ્યા પછી લાપણો આપતા હતા. કે જે વખતે સંપૂર્ણ તંદુરસ્તી તથા બળ મેળવવા માટે સર્વે વનસ્પતી ખોરાક ગ્રહણ કરવા માટે મજબુત લલામણ કરતા હતા.

ધાર્મિક કોન્ફરન્સહરફાર ખાતે આવતા માધ માસના કુંભના મેળા વખતે આખા હિંદુસ્તાનમાં આવતા ધર્મોની એક ધાર્મિક કોન્ફરન્સ થવાની છે.

અવેરાતનું ટાવર—સેન્ક્રાન્સિકો ખાતે આવતી સાલ પનામા પેરીશીક એકઝીબીશન ખુલ્લું ચનાર છે. તેમાં શિલ્પકળાનું અને ધર્મજી ઉત્તમ અવેરાતનું બનાવેલું ટાવર છે, આ ટાવર ૪૮૫ ફીટ ઉંચું છે અને જ્યારે તે પુરતું બંધાઈ રહેશે ત્યારે દિવસ અને રાતના ધણોજ ઝળકાટ આપશે. ટાવરની ઉપર બધી જાતના ૧૫૭,૦૦ હાથના કાપેલાં અને પાલીસ કરેલાં અવેરાત લટકાવવામાં આવશે. જે પવનની ગતિના પુંજારામાંથી ધણો પ્રકાશ નાખશે. રાતના આ અવેરાત ઉપર સર્ચ-લાઈટ ફેંકાશે જેથી તેના દેખાવ ધણો દીક્ષપસંદ લાગશે.

એક નવી શોધ—વિજળીના રાગ એડીસન સાહેબે એક એવા યંત્રની શોધ કરી છે કે જેથી એક સખમરીન તાજી હવા ભરવા માટે પાનીની સપાટી ઉપર આવ્યા વિના એક મહીના સુધી આ યંત્ર પાણીમાંથી એકસીજન હવા ખેંચી શકે છે. અને તે માછલીની ચુંઈના પ્રકારનું બનાવેલું છે.

ચિત્રાવળી મંદિત—નડીઆદ હોંદુ અનાયાત્રમના મંત્રીજી હમારા ઉપર લખી જાણવે છે કે જેઓ દય ગ્રહસ્થોનાં સરનામાં લખી મોકલશે તેમને નડીઆદ હોંદુઅનાયાત્રમની ચિત્રાવળી મંદિત મોકલવામાં આવશે.

ધહેજના મ. જીવધુરામ ગોર્વાદરામે પોતાના ભત્રીજા મ. નાનુભાઈના મૃત્યુ નિમિત્તે આ. ધર્મને સદાચતાર્થનું ર. ના દાન કર્યું છે તે સાભારે સ્વીકારવામાં આવે છે. મૃતક આત્માને પ્રભુ શાંતિ પ્રદાન કરે.

એમ્બ્યુલન્સ પરીક્ષામાં તપોધન બ્રાહ્મણ જ્ઞાતિની મહિલા પાસ થયા—સેન્ટ જોન એમ્બ્યુલન્સના બોમ્બે પ્રેવીન્સીઅલ સેન્ટર પૈકી સુરત ડીસ્ટ્રિક્ટ સેન્ટરના માડવી સખ સેન્ટરમાં તા. ૫મી જુલાઈ ૧૯૧૪થી ઉઘાડવામાં આવેલા “અકસ્માતમાં પ્રાથમિક મદદ” ખંભાત રોટના માજી ચીફ મેડીકલ ઓફીસર ડા. જમોયતરામ વી. બાસ એસ. એમ. એન્ડ. એસ એમલો તા. ૭ મી અક્ટોબર ૧૯૧૪ ના રોજ લીધેલી પરીક્ષામાં તાલુકાના મામલદાર, અવલ કારકુન, સખ રજીસ્ટ્રાર, અંગ્રેજ શાળાના હેડમા-

સ્તર તથા કચેરીના કારકુનો વિગેરેના પુરૂષ વર્ગની સાથેજ શીખતા સ્ત્રીવર્ગ પૈકી સૌ. ચંચળબાઇ, મ. ડા. કેશવલાલ ભોતીલાલનાં ધર્મપત્નિ કેડીટ સાથે પાસ થયાં છે, તે પુરૂષી થવા જેવું છે. એટલુંજ નહિ પરંતુ તપોધન આશ્રય જ્ઞાતિના ગૌરવમાં વધારો કરનાર છે. ધન્ય છે.

શુદ્ધિ-ગત માસના માસિકમાં ૧૯૧૨-૧૩ ના ત. વ્રા. પ્ર. સભાના છપાવેલા સરવાલામાં ર. ૧-૧૧-૦ ની પોષ્ટ દીક્રાના છપાયા છે ત્યાં આગળ ર. ૧-૧૧-૬ વાંચવી તથા ર. ૧૯૧૩-૧૪ના સરવાલામાં શીલીક ર. ૭૫-૯-૦ છપાઇ છે ત્યાં ર. ૮૫-૯-૦ વાંચવા.

લવાજમની પહેાંચ.

મ. અંબાલાલ ભુલાભાઇ,	વડલા.	મ. ગોપાળજી લાલભાઇ,	નરોલી.
મ. ભગવાનજી કલ્યાણજી,	દેશરા.	મ. અંબાલાલ શામળદાસ	ભરચ.
મ. રણછોડજી નરસીંહ,	વાંઝ.	મ. દલસુખરામ કુબેરજી,	ભરચ.
મ. દેવરામ જોષ્ઠતારામ,	કાંઠા.	મ. ગીરધરલાલ લક્ષ્મીરામ રાવળ,	સાળલી.
મ. શીવલાલ ભુધરભાઇ,	ચોરડા.	મ. વીરુલદાસ મોહનલાલ,	કડા.
મ. હરીશંકર ખુશાલભાઇ,	પહાડા ટોરડા.	મ. નંદરામ ખુશાલભાઇ,	પહાડા ટોરડા.

માસિકને મળેલી ભેટ-રૂ. ૧ મ. શંકરલાલ ગુલાબરાય રૂ. ૦૧ મ. દેવદરલાલ અમથારામ, રૂ. ૦૧ મ. મુગટરામ જીવરામ, રૂ. ૦૧ મ. જીવજીરામ ગોવીંદરામ તથા મ. ભોગીલાલ જગન્નાથે એક અને મ. શંકરલાલ ગુલાબરાયે ચાર આઠકો વધારી આપ્યા છે.

તેમને ધન્યવાદ આપતાં બીજા મહાશયે કે જેમની પાસે હમારા દીવાળી બહોણીના પોષ્ટકાર્ડો રહ્યાં છે તે આ મહાશયોનું અનુકરણ કરી પોતાની યથાશક્તિ જે કાંઈ સહાયતા મોકલી આપવી હોય તે મોકલી આપવા કૃપા કરશે.

છંદરનો અખરખનો જણાવે છે કે:—છંદર તપોધન આશ્રય જ્ઞાતિના ભુષણ શ્રીમાન મહાશય પ્રભુજીભાઇ માણિકેશ્વર કે જેમણે છંદર ત. વ્રા. વે. પાંઠશાળાની સ્થાપના વખતે રૂ. ૨૦૦)ની આર્થિક મદદ કાઢી હતી તેથી ગયા વરસનું બાર માસનું અધાપકના ખજાર વિગેરેનું ખર્ચ માથે લીધું હતું તેમને ત્યાં તા. ૧૪-૧૨-૧૪ ના રોજ નવા ગૃહોનું વાસ્તુ હોમ સમગ્ર જ્ઞાતિના ત. બંધુઓ હવન સમયે એકત્ર થયા હતા. ઉક્ત મહાશયે તે દીવસે તેમ બીજે દીવસે સમગ્ર જ્ઞાતિને અલ્લભોજન આપ્યું હતું તેથી પાંઠશાળાના ફંડમાં વૃદ્ધિ થાય તે માટે મદ્રાસના વેપારમાં અર્ધો આની પાંઠશાળા ખાતે ધર્મોદ્ધ કાઢવા નિર્ણય કાઢ્યો છે તે માટે સમગ્ર જ્ઞાતિ તેમને સદ્ભક્તિવાર ધન્યવાદ આપે છે અને પરમ કૃપાળુ ૧૨માતમા પ્રત્યે પ્રાર્થના કરે છે કે ઉક્ત ધાર્મિક ને જ્ઞાતિહિતેચ્છુ પુરૂષને સૌ વરસનું આયુષ્ય અર્પી તેમની મનોકામના પરિપૂર્ણ કરે. તથાસ્તુ,

તપોધન બોર્ડિંગ સ્કુલ કમીટીના સેક્રેટરી લખી જણાવે છે કે બોર્ડિંગ ફંડ કલેક્શન કમીટીના સભાસદોને ચાર વખત રીમાઇન્ડર કરવા છતાં તેમની યોજનાઓ આવી નથી તે આગામી અંકમાં તે સત્વર મોકલી આપશે એવી આશા છે.

તપોધન બ્રાહ્મણો અને તેમની ઉત્પત્તિ. ભા. ૧

થોડીજ નકલો હાથ આવી છે.

તપોધન બ્રાહ્મણો અને તેમની ઉત્પત્તિ (પ્રથમ ભાગ) નામક પુસ્તકની ઉપયોગિતા સ્વર્ણે જાણીતી છે. તેના કર્તા શ્રી ગિરિજાશંકર નિર્મલચંદ્ર છે. આ પુસ્તકમાં તપોધન બ્રાહ્મણોની ઉત્પત્તિ અને તેમનો વેદાધિકાર એવા શાસ્ત્રીય પ્રમાણોક્ત સિદ્ધ કરેલ છે કે વિદ્વાનોને તે વિષયમાં કંઈ શંકા કરવા જેવું રહેતુજ નથી. આ પુસ્તક દરેક બ્રાહ્મણ અને મુખ્ય કુળી તપોધન બ્રાહ્મણોના ઘરમાં રાખવા લાયક છે. આની દબાર પ્રત છપાવી હતી જે સર્વ ખર્ચી ગયું છે હવે પચ્ચીસ રૂપી મળી આવી છે તેમાં સંપાદન કરવામાં આવેલા વિષય પ્રમાણે તેા તે પુસ્તક અમુલ્ય કીમતનું છે પરંતુ તેના લાભ સાધારણ મનુષ્યથી લઈ શકાય તેવા કારણથી હવે તેની કીમત બે આનાજ રાખી છે. પોષ્ટેજ અડવો આનો મ ગિરિજાશંકર નિર્મલચંદ્રે આ પુસ્તક પ્રથમ મફત આપ્યા છે પરંતુ આ માસિકના સાહાયતાથી તેમના તરફથી આ પુસ્તક હવે આપવામાં આવ્યા છે માટે તેના કીમત બે આના રાખી છે અને તેની ઉપજ માસિકના ખાતામાંજ વપરાશે જે મકુટારને પુસ્તકો મંગાવવાની ક્ષમ્યા હોય તેમણે સ્વર મગાવી લેવાં. પાછળથી તે પુસ્તકો મળી શકશે નહીં.

સીધીગતી, ઈશ્વારીમ કૃતાબાધના
માળામાં
ગીરગામ—મુ ૫૪

લી. સેવક
છગનલાલ જગન્નાથ,
વ્યવસ્થાપક બ્રાહ્મણધર્મ.

દરેક જાતની નાની મોટી ટોપીઓ.

હમારે ત્યાં ઝીક-ચળકની સાંચી અને ખોટી ટોપીઓ જ્યાંયંધ ખતાવવામાં તથા જ્યાંયંધ અને છુટક વેચવામાં આવે છે. વીલાયતી ટોપીઓ પણ હમારે ત્યાં રાખવામાં આવે છે. ઝીક ચળકનાં પોલકાં તથા ડ્રેસો પણ ધણી ઉત્તમ પ્રકારનાં ખતાવવામાં આવે છે. હમારે ત્યાં કઠાવાનો લેશ માત્ર લય નથી. બહારગામથી મંગાવનારાઓના ઓર્ડરો ઉપર પુરતુ ધ્યાન આપવામાં આવશે.

જેડીસન શિવલાલ.

૧. બરનપુરી બાગોળ—સુરત.

ધોળકાના

સુપ્રસિદ્ધ વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કહાનજી

રામખાણુ દવાઓ. ખાસ પરેજ નથી.

તાવની રામખાણુ દવા.

રૂ. ૧૦૦) ઇનામ વાળો.

દાડો, ઝેકાંતરીઓ, ચોથીઓ, ઉનો, ટાઢીઓ, અમારી દવાથી ના ઉતરે તો, લીધેલા પૈસા પાછા આપીશું. કોઇ મનુષ્ય એમ સાળીત કરી આપશે કે વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલની દવાથી ચોથીઓ તાવ ના ગયો તો તેને રૂ. ૧) ઇનામ આપીશું. ગોળા ૫૬ ની ડબ્બી ૧ ની કીમત રૂ. ૧-૦-૦ શક્તિ સંજીવન.

શરીરના તમામ અવયવોને શક્તિ સંજીવન તાકાત લાવી મજબુત કરે છે. ગયેલું પુરપલ્લ પાછું લાની આપવામાં, રમરણુશક્તિનો અને આખા શરીરની ક્રિતિનો તેમજ બળનો વધારો કરવામાં શક્તિ સંજીવન રામખાણુ છે. બરડાની ફાટ, કમરનો દુખાવો, પગનું કળતર, છાતીનો દુખાવો તરત મટાડે છે. ગોળા ૧૦૦ ની ડબ્બી ૧ ની કીમત રૂ. ૨-૮-૦

પરમીયાની રામખાણુ દવા.

આ દવા તમામ જાતના પરમીયા મટાડે છે. થતી બળતરા અને ચાલતું પર (રસી) બંધ કરે છે. સોને ઉતારે છે. દીપે દીપે આવતો પેસાન સાફ આવે છે. કળતર અને પેડુંનો દુખાવો મટાડે છે. ડબ્બી ૧ ની કીમત રૂ. ૨-૪-૦

વૈદ્ય ગિરિધર.

વૈદ્ય ગિરિધર એ નામનું પુસ્તક માત્ર સાડાચાર આનાની દીકરી બીડવાથી તમામને યુક પોરટથી મોકલવામાં આવે છે. તે પુસ્તક વાંચવાથી દરેક માણસ જાતે વૈદ્ય કરી શકે છે.

ધાતુ વિકાર.

ધાતુ વિકાર નામનું પુસ્તક એક કાર્ડ લખનારને મફત મોકલવામાં આવે છે.

વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કહાનજી.

ધોળકા. જુહા-અમદાવાદ.

ॐ

ब्राह्मण धर्म.

Brahmin Dharma.

मनुवाक्य. (अ ११)

यत्किञ्चिदेनः कुर्वन्ति मनोवाङ्मूर्तिभिर्जनाः ।
तत्सर्वं निर्दहन्त्याथ तपसैव तपोधनाः ॥ २३१ ॥
तपसैव विशुद्धस्य ब्राह्मणस्य दिवौकसः ।
इज्याथ प्रतिगृह्णन्ति कामान् सर्वधयान्ति च ॥ २३२ ॥

पुस्तक प.]

भा. स. व. १८७१

[अंक ११.

संपादक,

म. प्रहलादल सेवकशम. मु. सिद्धपुर.

व्यवस्थापक,

छगनलाल जगन्नाथ रावण. मु. पार्थ.

वार्षिक लवाजम रु. १-०-० पोष्टल सहित.

कार्यालय (आशीस)

सोप्रीगलीने नारे, प्रवाहीम इतावापता भागामा, मु. पार्थ नं. ४

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા.

(શુદ્ધ ભાષાંતર ઉપરાંત તાત્વિક બોધ માટે પ્રકૃષ્ણ
વ્યાખ્યાન સહિત.)

આ એક ખરો સિદ્ધાંત છે કે ધર્મપ્રયો તથા તત્ત્વ વિવેચનનાં પ્રકરણોનો કેવળ પાઠ કરી જવા કરનાં અર્થ અને તાત્પર્ય સમજીને પાઠ કરવાથી વિશેષ ફળ છે. શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા જેવા પુસ્તકને માટે તો તે બહુ જરૂર છે અને તેથીજ અમે શ્રીયકરાચાર્યવાળુ ભાષ્ય તથા શકરાનંદ નીવદ્ધ અને શ્રીધર વિગેરે પદ્ધિતોનાં વ્યાખ્યાનોપર સદ્દ રાખી તત્ત્વ વિષયનો એક પણ અંશ ન જવા દઇ આ સ્વતંત્ર વ્યાખ્યાનવાળું પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. આત્મજ્ઞાધારી નહિ પણ સત્ત્વ વાત પ્રસિદ્ધિમા મૂકવાના આશયથી અમારે કહેવું પડે છે કે શાસ્ત્રીય વિષયોમા બંધકુલ નહિ ખેડાયેલી ગુજરાતી રૂપામા આજમુખી ગીતા શાસ્ત્રના ગૂઢ વિષયમાં પ્રવેશ એવું આ સિવાય બીજુ એક પણ ગીતાનુ પુસ્તક બહાર પડ્યુ નથી.

આ પુસ્તકમા પ્રત્યેક શ્લોકના અર્થની સાથે વ્યાખ્યાનમાં તે અર્થનું સ્પષ્ટીકરણ, તેમા આવતા આલેખોનાં સરલ અને સચોટ સમાધાનો તથા ઉગ્ર ભાવાર્થો આપવામા આવેલ છે, જેમાં પ્રસંગોપાત યોગશાસ્ત્રની પદ્ધતિ તથા ન્યાયશાસ્ત્રના અનુમાનાદિ વિષયો પણ સમજાવેલા છે, એટલુજ નહિ પણ જે જે શાસ્ત્રના વિષયો ન્યાં ન્યાં આવેલા છે ત્યાં ત્યાં તે ઉપયુક્ત અશયી ગોઠવેલા છે. આટલુ જતાં તેની વાક્યરચના ઘણી સરલ છે દ્વેકામા દરેક અધિકારીએ આ પુસ્તક અવસ્ય મનન કરવા જેવુ છે કિંમત રૂ. ૪ આર. કદ ૩મી આઠ પેજ સગલગ ૮૦ ફાર્મ. પુર્ણ પાકું. અંતકનિમિદ્ધ ઔપધાલય-માંથી રૂ. ૬ જની દવા એક સામટી ખરીદનારને બેટ.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

જામનગર-કાઠિયાવાડ.

ब्राह्मण धर्म.

અધ્યાપનમધ્યયનં યજનં યાજનં તથા ।

દાનં પ્રતિગૃહશ્ચૈવ બ્રાહ્મણાનામકલ્પયત્ ॥

ભાવાર્થ—જે મનુષ્ય દેજ અધ્યયન કરે છે તથા બીજાને દર્શાવે છે, યજ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે.

ઇન્ધિર પ્રાર્થના.

यो नः पिता जनिता यो विद्याता धामानि वेद भुवनानि विश्वा ।

यो देवानां नामधा एक एव तं सम्पन्न भुवना यन्त्यन्या ॥

ક્ર૦ ૧૦ । ૮૨ । ૩.

હે ત્રિપાલક પરમાત્મા । આપ હમારા પિતા, જન્મદાતા, અને વિદ્યાતા છો, હે સર્વ વ્યાપક પ્રભુ । જગત્તુ એલુ કોઈ પણ સ્થાન નથી કે, જેમાં આપની ઉપસ્થિતિ ન હોય; સર્વ ભુવનો અને સર્વ ધ્યાનો તમારા શાનથી બહાર નથી. આપ સર્વ દેવોના પણ દેવ છો, અને સર્વ સંસારને ધારણ કરવાવાળા આપ જકજ મહાદેવ છો. આ મર્ ભુવનો આપની ઐશ્વર્યવાન્ કીર્તિ પ્રકાશીત કરી રહ્યાં છે, આપના વિના કોઈની ગતિ નથી. આપના સિવાય સંસાર સર્વદા દુઃખદાયી છે. જગત્તા પ્રાકૃતિક અને ચેતન્યવાન્ દેવો આપના પમાદ્યીજ મુક્તિ પ્રાપ્ત કરી શકે છે, અતઃ તે નામને કૃતાર્થ કરનાર આપ એકજ છો. હે દયાળુ દેવ ! આપ હમને આપના આશ્રયમાં રાખી સુમતિ પ્રદાન કરો. શાંતિશુભ્.

પુસ્તક પ મું.]

માધ, સંવત ૧૯૭૧.

[અંક ૧૧ મો.

વિષયાનુક્રમણિકા.

૧. કાવ્યકુંજ....	૨૨૬	૬. વિદ્યાશ્રદ્ધિ શી રીતે થઈ શકે ?...	૨૪૦
૨. સજ્જનશતક.	૨૨૬	૭. સત્ય.	૨૪૩
૩. સંવાદ.	૨૩૦	૮. પતિવ્રતાનો પ્રતાપ.	૨૪૫
૪. વિચાર વિવિધતા.	૨૩૭	૯. દેશપરદેશ અભાચાર.	૨૪૬
૫. સત્સંગ.	૨૩૬		

કાવ્યકુંજ.

તેજ હુંમાં, તુંમાં, સકલ વિશ્વમાં રે લોલ !

રે ! જહેનાં ! ખીલી ખીલી શું ખરી પડે રે લોલ !

ખીલ્યા ફૂલડાં કાઠ આપતાં સુવાસ;

તોય ખીલ્યાં ખીલ્યાં ને ખરી પડ્યાં રે લોલ !

રે ! જહેના ! કુસુમ સમેવડ ખીલતાં રે લોલ !

ખીલ્યાં આપણે રે ! ખરી જશુંય તેમ;

બહાલી જહેનાં ! ખીલ્યાં તે ખરી પડ્યાં રે લોલ !

રે ! જહેનાં ! ઉગી ઉગીને શું આથમે રે લોલ !

ઉગી આદિત્ય આપતો ઉભય;

તોય ઉગ્યો ઉગ્યો ને આથમ્યો રે લોલ !

રે ! જહેના ! ઉગ્યું આદિત્ય સમ આપણું રે લોલ !

થાય અસ્ત એ યૌવન એમ;

બહાલી જહેનાં ! ઉગ્યું એજ આથમ્યું રે લોલ !

રે ! જહેનાં ! આવે આવે વળી શું જતાં રે લોલ !

જગત્ જીવન એ વાદળો ડેવાય;

તોય આવી આવીને જતાં રહ્યાં રે લોલ !

રે ! જહેનાં ! પરઉપકારી જગમાં ઘણું રે લોલ !

આવ્યાં વાદળ સમ ગયાં તેય;

બહાલી જહેનાં ! આવેલ કદી ના રહ્યાં રે લોલ !

રે ! જહેનાં ! જન્મી જન્મી શું મરી જવું રે લોલ !

જન્મી જગમાં કો કરતાં સુકામ;

તોય જન્મી જન્મીને મરી ગયાં રે લોલ !

રે ! જહેનાં ! માફ માફ શું તે પરકું રે લોલ !

માફ માનું કુટુંબ નિજ દેહ;

તોય માફ માફ બધું પારકું રે લોલ !

રે ! જહેનાં ! છેવટ એ છે પહેલો હતો રે લોલ !

કાંઈ વચમાં ભૂલ્યાં બહાલો ખેન !
 તોય તે ના આપણને ભૂલતો રે લોલ !
 રે ! ખેનાં ! જે છે ખીજનો તેજ આપણો રે લોલ !
 પિતા માતા બંધુ ઇષ્ટ તેજ;
 તેજ હુંમાં, તુંમાં, સકળ વિશ્વમાં રે લોલ !

વસન્તાત્મજ—વૌસનગર.

સુધારકોને સૂચના.

(વારી જાઉં રે સ્વપરીયા તુષે વારનારે.....એ રાહ.)

હિંમત ન હારશોરે....હિંમત ન હારશોરે.....સુખ મળશે.
 રૂપિ સંતાન....હિંમત ન હારશોરે.... (૨)

રહો ન બંધુ કદીએ ^૧ચારા....મળી આદરો કર્મ સુખાળા (૨)
 પ્રાતિ રીતિથી કષ્ટ ^૨હરો દીન જ્ઞાતિનાં રે....દિન જ્ઞાતિનાં રે.

સુખ મળશે. ૧

^૩હાલત આપણી ^૪સોચો ભાઇઓ....એવી કોઇ ^૫તજવીજ નીકાકો (૨)
 જેથી થઇએ સત્તર કષ્ટ નિવારવા રે....કષ્ટ નિવારવા રે.

સુખ મળશે. ૨

સમરો આપણા ઇષ્ટ ^૬મુનીવર...પરદુઃખસંજન ધર્મધુરંધર (૨)
 તણ ^૭ગફલત ભાઇઓ આખો જરા ઉઘાડજો રે....જરા ઉઘાડજો રે.

સુખ મળશે. ૩

જીઓ વેદ ઉપનિષદ્ દર્શન... લાખો રીતની તેમાં છે ^૮ફન (૨)
 શોધી મીત્રે ચેત્તે કાર્ય સુખ કાજનાં રે....સુખ કાજનાં રે.

સુખ મળશે. ૪

બ્રહ્મ-વિદ્યામાં પણ પૂર્ણ...લૌકિક વિદ્યાનું છે ધન (૨)
 આવો બંધુ પ્રતિ રીતિથી મળીએ ઉત્કર્ષ કારણે રે....ઉત્કર્ષ કારણે રે.

સુખ મળશે. ૫

શંકરલાલ ગુલાબરાય રાવળ. (મૃદર.)

જ્ઞાતિજનોને વિજ્ઞાપિત.

(નાથજી ભાતીરામ ઉપાધ્યાય—કાલોલ
બ્રહ્મ તેજસ્વર્ધક પરિવરના મેકેટરી.)

પ્રભુ પ્રાર્થના.

(હરિગીત ૪૮.)

પરબ્રહ્મ, પરમાનંદ, પ્રભુ, સર્વજ્ઞ, સંકટ હારી છે,
વળી લીડલજન, પાપમોચન, નિત્ય મંગળ કારી છે;
હે લક્ષ્મ વસલ પતિત પાવન, પ્રાણ દાતા શ્રીહરિ,
દો હર્ષ જ્ઞાતિ માતને, ઉત્કર્ષ જ્ઞાતિનો કરી. ૧

ટાળો, ક્રુધાલ, ક્રુસંપ, ક્રુમતિ ક્રોધ દ્વેશ કૃપા કરી,
આપો સહનતા સહયતા, ઐશ્વર્ય ને હિંમત ખરી;
તવ તનુજ પ્રાચિન આર્યજનને, મસ્તકે શુભ કર ધરી,
દો હર્ષ જ્ઞાતિ માતને, ઉત્કર્ષ જ્ઞાતિનો કરી. ૨

વળી નાશ કરી ક્રુવિચારનો, નમ્રતા જ્ઞાતિ આપજો,
જ્ઞાંતિ કપટ ને લોભ, મદ, માયા મહેશ્વર કાપજો;
પ્રસરાવજો વિદ્યાકળા, વ્યાપારની વૃદ્ધિ કરી,
દો હર્ષ જ્ઞાતિ માતને, ઉત્કર્ષ જ્ઞાતિનો કરી. ૩

આલસ્ય ધર્ષા જહેમ, નિંદા કલેશને સા પરહરે,
નિજ સત્ય ધર્મ શ્રદ્ધા કરી, સદુ આર્ય જન સંપી રહે;
વળી ખંત ધીરજથી સદા, હોમ ઉમદા આદરે,
સત્કાર કરી વિદ્યા તણો, વિવેક વિત નિજ વાપરે. ૪

જ્ઞાત્યાભિમાન ધરે સદા, સહુ જ્ઞાતિજન મન હઠ ધરી,
ને જ્ઞાતિ હિતમરી કરે સુકાજ, આશ્રહ અતિ ધરી;
એવી સુમતિ નિત આપજો હે, જગન્નિયંતા શ્રીહરિ,
દંત્યાંણુ કરજો સર્વ જનનુ, ત્રિવિધ તાપોને હરી. ૫

સજ્જનશતક.

(લેખક:—યતિ,—ચૈતન્યમઠ, મુરત.)

ગતાંકી આંધુ.]

સ્વમાર્ગે ન જહાત્યેય સાધુરાપદ્મતોડપિસત્ત્વ ॥

કર્પૂરઃ પાવક સ્પૃષ્ઠઃ સૌરભં લભતેતરમ્ ॥ ૧૩ ॥

ભાવાર્થ:—મંત અથવા સજ્જન પુરો કદિ આપત્તિમાં આવી પડે તોપણ પોતાનો જે સાધુસ્વભાવ છે તેનો પરિત્યાગ કરતા નથી. જેમ કપૂરને અક્ષરે, વ્યારે બાળવામાં આવે છે ત્યારે વિશેષ મુગંધિ પ્રાપ્ત થાય છે. સાચા મોનાને જેમ જેમ વધારે તાવે તે દીપે તેમ તેમ તેનો પ્રકાશ સ્પષ્ટ થતો જાય છે અથવા અધકાર હોય ત્યારે દીપકનો પ્રકાશ બરાબર અનુભવમાં આવે છે તેમ સજ્જન પુરોના ગુણો પણ તે વ્યારે કોઈ પ્રકારના મંકટ માં હોય છે ત્યારે વધારે પ્રકાશે છે !! મહાત્મા તુલસીદાસ પણ કહે છે કે, “ધીરજ ધર્મ ઋતુનારી આફત કાલ પરસ્વાં ચારી” ધૈર્યદિ ગુણોની પરીક્ષા આપદામાં જ થાય છે. કોઈ પ્રકારનો પ્રસંગ માથાપર આવી પડ્યો ન હોય ત્યાં મુખી અગર ખીન્નને શીખામણ આપવી હોય ત્યારે પ્રાયઃ સર્વ મનુષ્યો પોતાનું પૂર્ણ ઉદાપણ બતાવી શકે છે. મામાના મનનું સમાધાન કરવાને અનેક પ્રકારના દાખલા હલ્લો આપે છે; પરંતુ તેવો જ પ્રસંગ અગર તેને મળતો કે હરકોઈ પ્રસંગ જે વખત તેના પોતાના માથા ઉપર આવી પડે છે તે સમય તેમની પંડિતાઈ પામ્ણીમાં અને ચતુરાઈ મુલામાં પેશી જાય છે. અંગત સ્વાર્થનો ભોગ આપી મહન કરવાનું જે બળ બેઠકે તેનો છોટો સરખો પગ તેના મનમાં હોતો નથી એટલે ગભરાઈ પડે છે, અકળાઈ જાય છે ને સૌની સાથે તણાવા લાગે છે. સજ્જન પુરો જેને કહેવામાં આવે છે તે આવા હોતા નથી. એતો દંડતાથી સ્વાર્થનો ભોગ આપી આવેલા સંકટને સહન કરી પોતાની સજ્જનતા સિદ્ધ કરે છે.

દોહરો.

સ્વભાવને તજતા નથી, સાધુ સંકટ માંભ:

કપૂર પાવકમાં બળે, સુગંધ ત્યાં ઉભરાય. ૧૩.

વિચ્છે ત્યાગઃ ક્ષમા શક્તૌ દુઃખે દૈન્ય વિહીનતા ॥

નિર્દમ્મતા સદાચારે સ્વમાર્ગોડયં મહાગ્મનામ્ ॥ ૧૪ ॥

ભાવાર્થ:—દ્રવ્યમાં ત્યાગ, શક્તિમાં ક્ષમા, દુષ્કર્મમાં દીનતા, વિહીનતા અને સદાચરણમાં દંબરહિતપણું એ મહાત્માઓનો કુદરતી સ્વભાવ હોય છે. સજ્જન પુરો દ્રવ્યમાં ત્યાગયુક્ત હોય છે તેનો અર્થ એવો નથી કરવાનો કે તેના હાથમાં દ્રવ્ય આવે કે તુરંત બહાર ફેંકી દે છે અગર દ્રવ્ય પ્રાપ્ત થવાનો મંત્રોગ મળે તો દ્રવ્યને યદ્વળુ પણ કરે છે. ત્યારે શંકા એ થશે કે દ્રવ્યનો ત્યાગ તે શું ? તેનું સમાધાન એ જ છે કે પ્રથમતઃ દ્રવ્યોપાર્જન કરવામાં તે નીતિ અને ધર્મનો પરિત્યાગ કરી પ્રપંચમાં પડતા નથી. લાખોનો નફો હોય, અગર કરોડ ની ખોટ હોય, છતાં પોતાનું વચન તેઓ ફેરવતાજ નથી. પોતાના નિયમથી રગતાજ નથી. એ દ્રવ્યનો ત્યાગ છે અગર અન્ય પ્રકારે કહીએ તો જે દ્રવ્યનો તેની પામે સંગ્રહ હોય છે

તેનાંથી પરાપકારના કાર્યમાં વાપરવાનો સમય આવતાં લેખકશ્રી તેના કર્તવ્યને અટકાવી શકતી નથી અર્થાત્ વાપરે જ છે આ પણ એક પ્રકારનો ત્યાગ છે અને એ ત્યાગ એ જ સંજ્ઞાન નાનું બ્રહ્મ છે.

ગમે તેવા પ્રકારનો અપરાધ કરવામાં આવ્યા છતાં અપરાધી શરણે આવે તો તે જ મમયે તેના અપરાધની ક્ષમા આપે છે એવી અદ્વૈતિક સંકલિતવાળા તેઓ હોય છે. કદિ કોઈ અપરાધને શાપાદિની શિક્ષા કરે છે તોપણ અંતમાં તેના પર દયા લાવી અનુગ્રહ બહુ જ સ્તમ પ્રકારનો કરે છે જેમાં અપરાધીનું પરમ કલ્યાણ સમાયક્ષ્ણ હોય છે. પછીથી શુન્દેહ કરનાર ઉપર કોઈ પ્રકારનો તે રાગ દ્રેષ રાખતા નથી એટલે ક્ષમા કરવામાં પૂર્ણ સંકલિતવાળા છે.

ગમે તેવા પ્રકારનું કષ્ટ માથા ઉપર આવી પડ્યા છતાં તે દુઃખથી દબાઈ દીનતાનો રીકાર કરી કોઈપણ મનુષ્યની મદદ લેવામાટે આજીજી અગર કાલાવાલા કરતા નથી, મદા પન્માત્માનો આશ્રય કરી જે દુઃખ પ્રાપ્ત થયું છે તે પર દ્રેષ કર્યાવિના—અગર કોઈએ દુઃખ આપ્યું હોય તો તેતોપણ દ્રેષ કર્યાવિના, ધૈર્યથી તેને વેડે છે અને પોતાનો સાત્વિક સ્વભાવ અખંડ બળવી રાખે છે એ જ સંતની ગોલામાં વૃદ્ધિ કરનાર છે. અસ્તુ.

સાધુ પુરૂષો જે સદાચારનું પાલન કરે છે તેમાં કોઈપણ પ્રકારના દંભનો લેશમરણોએ આવવા દેતા નથી. લોકોના દેખતાં અનેક પ્રકારના આચાર પાળવા અને એકાન્તમાં ગમેતેમ વર્તવું એવી સુરદાસના જેવી પ્રવૃત્તિ કરતા નથી. સુરદાસની હકીકત એવી છે કે કોઈ સુરદાસ એક મોટા મણિકાની માળા રાખતા અને તેને ફેરવતા વચ્ચે વચ્ચે કાન દબાવી સાંભળતા કે માણસોનો સમહ વધારે છે વા ઓછો. જે મનુષ્યો વધારે છે એવું બાણવામાં આવે તો માળા તિલાવળે ફેરવતા ને ચોડાં સમગ્ર તો ધીમી ફેરવતા, આ ચર્ચાનું નીરિક્ષણ કરનાર મહા ચતુરે સુરદાસને પ્રશ્ન કર્યો કે “સુરદાસ ! માળા કેવી ફેરે છે” સુરદાસ પણ વિચિક્ષણ કરતા તેથી સમગ્ર ગયા કે પૂજ્ય નિલકણ છે તેથી સમગ્રને હિતર આપ્યો કે “જેવો માણસનો ભરાવો !!!” ઘના પુરૂષો વા સાધુ પુરૂષો આવો દંભ રાખી પોતે સદાચારી છે એવું બીજાની દૃષ્ટિમાં લાવવા સાડ કોઈપણ ભતનો પ્રયત્ન કરતા નથી. પોતે જે રીતનો નગચાર પાળતા હોય તે સર્વ હોય તોય પાળે છે અને કોઈ ન હોય તો પણ પાળે જ છે. એ જ યથાર્થ મદાચાર સંજ્ઞાનની સુજ્ઞાનને પ્રકાશનાર છે. ને સંતપુરૂષોનાં ક્ષણે આ સ્વભાવને પણ સમજાવનાર છે.

હોહરો.

વિત ત્યાગ મનમાં ક્ષમા, દુઃખે દીન નવ યાય;

સદાચારમાં દંભ ના, સંત સ્વભાવ ગણાય. ૧૪.

ૐ

તપોધન શબ્દ વિષયમાં સંવાદ.

(લેખક: ગિરિજાશંકર નિર્ભયરામ.)

વિદ્યાશંકર—કેમ મિત્ર ! શુદ્ધિશંકર ! આનંદમાં છો ! આપ આજ કયા મંથનું અવલોકન કરી રહ્યા છો કે જેથી આપના સમીપમાં આવતા મનુષ્ય તરફ પણ આપની નજર જતી નથી.

બુદ્ધિશંકર—પધારો ભાઈ પધારો—હું ધ્રુવિર કૃપાથી ખુશીમાં છું અને આપને પણ તેવીજ સ્થિતિમાં છું છું. મહાભારતના આદિપર્વ અને સભાપર્વને વાંચું છું અને તેમાં આપણા બ્રાહ્મણોની અને ઋષિમુનિઓની તથા આપણા પ્રાચીન ભારતવર્ષની સ્થિતિ નીહાળીને આનંદ પામું છું અને કોઈ કોઈ વખતે શોકઅસ્ત પણ થઈ જાય છે. એવા સ્થિતિમાં આપના તરફ દ્રષ્ટિ ન ફેરવી શક્યો તેને માટે આપની ક્ષમા માંગું છું. કહો, શું આગા છે ?

વિદ્યારાંકર—ધન્ય ધન્ય ભાઈ બુદ્ધિશંકર ! આપે પણ સારા અંધનું અવલોકન કરવા માંડ્યું છે. મહાભારતના સમયમાં આપણો દેશ અને આપણા પૂર્વજ ઋષિમુનિઓ મંયૂર્જ્ઞ પ્રકારની જાહોજલાલી ભોગવી રહ્યા હતા અને તે સમયે આ પવિત્ર દેશ સર્વ પ્રકારની આબાદાની ભોગવતો હતો, પરંતુ દેવ અને વૈરભાવના બીજ તે સમયમાં રોપાઈ ગયા હતા અને તેને લીધે મહાભારતનું યુદ્ધ થયું, તેમાં ઋષિ અને મુનિઓ ખપી ગયા અને આ દેશની પડતીની શરૂઆત થઈ, પડતીની શરૂઆત થઈ તેવો સારાંશ કાઢીને તમે શોકઅસ્ત થયા હશે એવું હું અનુમાન કરું છું, શું તે સત્ય છે ?

બુદ્ધિશંકર—ભાઈ ! તમારું અનુમાન સર્વથા સત્ય છે ! તમે અનુમાન કરવામાં પ્રતિયુ જણાવો છો.

વિદ્યારાંકર—ભાઈ ! ત્યારે તે પુસ્તકમાંથી આપે વિશેષ જણવાજેતું શું શોધી કાઢ્યું છે તે જણવાની મને ઇચ્છા છે.

બુદ્ધિશંકર—ભાઈ વિદ્યારાંકર ! આપ વિદ્યાના અધિપતિ શંકર છો જેથી આવા વિદ્યાપુત્ર પુસ્તકોમાંથી વિશેષ જણવાજોગ વાત આપ જેવા સમર્થ વિદ્વાનજ કાઢી શકે તેમ છે. મારા જેવાનું શું જનું !

વિદ્યારાંકર—ભાઈ બુદ્ધિશંકર તમે તો બુદ્ધિના અધિપતિ શંકર છો જેથી વિદ્યાનોની વાતો ઉપર બુદ્ધિ વાપરવા લોકોપયોગી જણવાજેવી બાજતો વિશેષ સ્હેલાઈથી શોધી શકો તેમ છો.

બુદ્ધિશંકર—હશે ! આપ વિદ્યાના અધિપતિ જેથી વિનયો અને ઉદાર દીક્ષના હોઈ મારા જેવા અદ્ય સામર્થ્યવાનની પ્રમંથા કરો તે આપની મજબૂતતા જ છે. એર પરંતુ આ મહાભારતમાં તપોધન શબ્દ અને ત્યાં તેના અર્થો વાંચી અતિ આનંદ થયો અને આવ જો જાણું કે લોકોએ તપોધન શબ્દનો અનર્થ કરી લોકોમાં ફેલાવો ખ્યાલ ઉત્પન્ન કર્યો છે. ભાઈ વિદ્યારાંકર ? એટલું જ જાણ મેં મારી બુદ્ધિદારા વિશેષ જાણું અને આપ તો ક્યારનાજો જણતા જ હશે કારણકે મારી પૂર્વ આપે તે અંધનું અવલોકન કર્યું હશે.

વિદ્યારાંકર—ના, ભાઈ, ના. અમને તેની ક્યાં પડી છે. કહો તમે તપોધનને માટે તે અંધમાંથી શું શોધી કાઢ્યું ?

બુદ્ધિશંકર—મહાભારતના ઉપર જણાવેલા બે પર્વોમાં નીચે જણાવેલા કેટલો તપોધન શબ્દ આવેલો છે અને ત્યાં તેનો અર્થ સુક્તિપુક્ત અને બુદ્ધિપૂર્વક કર્યો છે.

કયાં ત્વનઘ ચિત્રાર્યો કયયસ્વ તપોધન । અ. ૨. શ્લો. ૨ ॥

ભાવાર્થ—હે તપોધન ! હવે આપ આ વિચિત્ર કથાને કહો ! જન્મેજન્મ, વ્યાસ-જને તપોધન કહીને તેમને મહાભારતની કથા વિસ્તારપૂર્વક કહેવાને વિનંતિ કરે છે.

પતદાંચક્ષ્વ મે સર્વે યયાવૃત્તં તપોધન । અ. ૨. શ્લો. ૧૦ ॥

ભાવાર્થ:—હે તપોધન ! જે કાંઈ વૃત્તાન્ત બન્યું છે તે મરે મને કહે. જન્મેજન્ય જ્ઞાસજ્ઞને કહે છે.

મુનિં વિરજસં દ્રુષ્ટું ગમિષ્યામિ તપોધનમ્ ॥ અ. ૨ શ્લો. ૪૮

મહાપિ કાશ્યપં દ્રુષ્ટુમય કર્ણં તપોધનમ્ ॥ અ. ૨ શ્લો. ૪૯.

ભાવાર્થ:—દુષ્યન્તગજ કહે છે કે તપોધન મુનિ કપ્પના દર્શનાર્થે હું જાઉં છું. ગજ દુષ્યન્ત, મહર્ષિ તપોધન કાશ્યપ કપ્પના દર્શન કરવાને ઇત્યુક થયા.

સ કાશ્યપસ્યાયતનં મહાવ્રતૈર્વૃતં સમન્તાદપિભિસ્તપોધનૈઃ ॥ શ્લો ૫૦

ભાવાર્થ:—ત્યાં સજ્ઞ કાશ્યપના મનોહર આશ્રમ કે જેની આગે બાણુએ વ્રતધારી તપોધન નાપિઓ નિવાસ કરતા હતા.

નાન્ધઃ કુરુણાં નૃપાતિરુરુપસ્તપોધન ॥ અ. ૮ શ્લો. ૧ ॥

ભાવાર્થ:—મત્યવની આસજ્ઞને કહે છે કે હે તપોધન બામજી ! અન્ધપુત્ર કેર-શ્ચીયોનો રાજા થતા થોડા નથી.

માન્યાનન્યાનમાત્યાંશ્ચ વ્રાહ્મણાંશ્ચ તપોધનાન્ ॥ અ. ૨૩ શ્લો. ૧૦ ॥

ભાવાર્થ:—તે સમયે યુધિષ્ઠિર મહારાજે, દેવ બની જઈને માનનીય અમાત્યો અને તપોધન બ્રાહ્મણોને કહ્યું

एवं संश्राप्य राज्यं तादिन्द्रप्रस्थं તપોધન ॥૫૧-૧॥

શ્રોતુમિચ્છામ્યહં સર્વં વિસ્તરેણ તપોધન ॥ ૫૧-૨ ॥

ભાવાર્થ:—જન્મેજન્ય બોલ્યા કે, “ હે તપોધન પ્રેશ્મપાત્ર ! મહાત્મા પાંડવોએ આની ગીતે ઈન્દ્રપ્રસ્થ રાજ્ય મેળવી તે પછી ચ કહ્યું ” હત્યાદિ હે તપોધન બામજી ! સિતાપુરકે ૫ માનગત કનકુકુ

ગ્રાહ્યઃ પ્રશ્નવસન્ત્યેષુ હરન્તિ ચ તપોધનાન્ ।

તત્ત્વેતાનિ વર્જ્યન્તે તીર્થાનિ કુરુનન્દન ॥ ૬૧-૧૬ ॥

ભાવાર્થ:—ભરત કુલદીપક અર્જુન દક્ષિણ દિશામાં સમુદ્રનામગીપ તપસ્વિયોથી બન્યું પવિત્ર નુદર તીર્થોપર ગયા અને ત્યાના તપસ્વિઓને પૂછ્યું કે આ તીર્થમાં જ્યાંથી હમને તમે મે મેમ ડો ત્યાં તે તપસ્વિઓએ કહ્યું કે આ પાંચે તીર્થોમાં પાંચ મગર છે તે તપોધનોને એક આપે છે

તેષાં શ્રુત્વા મહારાઢુર્વૌર્ધ્વમાણસ્તપોધનૈઃ ॥ ૬૧-૧૭ ॥

ભાવાર્થ:—મહારાજાદુ નમુસતાપમરી અર્જુન તપોધનોની વાત સાંભળી હત્યાદિ બાઈ વિરાટકર આ પછી આપ જોઈ શક્યા હશે કે લ્યામ અને અન્ય તપસ્વિ બ્રાહ્મણોને આટલે તપોધન સમઢ ઘણાં ગૌરવથી વાપરવામાં આવ્યો છે, જ્યારે આધુનિક મમયમાં તે સમઢને નીચો પાડી નાંખવામાં આવ્યો છે અને કેટલેક ટેકણે જ્યાં શુદ્ધને વિશ્વગીરી આપવામાં આવી છે ત્યાં તે તે સમઢ ત્રામદાયક નીવડ્યો છે. મહારાજાના નમયમાં તપોધનોની પ્રતિષ્ઠા મરે કરનાં વિગેળના ભોગવતી હતી ત્યારે આ સમયમાં તે પદ લોગેને હમવા લાયક થઈ પડ્યું છે.

વિદ્યાશંકર—ભાઈ જુદિશંકર ! તેમ થવાનું કારણ શું હશે વાર !

જુદિશંકર—પ્રિય ! મહાભારતના યુદ્ધ પછી જેમ જેમ સર્વ સંસારમાં શ્રેષ્ઠતા ભોગવનાર આ દેશ અધોગતિમાં આવતો ગયો તેમ તેમ સર્વ વર્ણોમાં શ્રેષ્ઠતા ભોગવતી આ તપોધન બ્રાહ્મણ કોમ પણ પતિતાવસ્થામાં આવતી ગઈ અને આજ તેની આ દશા છે. કેમ ભાઈ ! હું આ કહું છું તેમાં આપને સત્યતા ભાસે છે ને ?

વિદ્યાશંકર—ભાઈ, આપ તો જુદિશંકર છો અને વળી પોતે તપોધન બ્રાહ્મણ છો એટલે તેના વિષયમાં પ્રયત્ન કરી ને સારું હશે તેજ શોધી કાઢ્યું હશે પરંતુ મને તો લાગે છે કે પૂર્વકાળમાં તપસ્વિ રૂપિએને તપોધન ઋષિ કહેવામાં આવતા હતા પરંતુ તેમાં બ્રાહ્મણોને તપોધન બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવતા હતા એવું ક્યાં નજીવવામાં આવ્યું છે ?

જુદિશંકર—ભાઈ મેં ને આગળ પ્રમાણો આપ્યા તે પર તમારું લક્ષ નહોતું એમ લાગે છે કારણ કે મેં એક એવું પણ પ્રમાણ આપ્યું હતું કે જેમાં તપોધન બ્રાહ્મણો એવા શબ્દો છે. જુઓ ફરીથી કહું છું.

માન્યાનન્યાનમાત્યાંશ્ચ વ્રાહ્મણાંશ્ચ તપોધનાન્ ને બ્રાહ્મણો બ્રાહ્મણો હોઈને પણ તપસ્વિ યાત્રા ધારણ કરતા હતા તેમને તપોધન બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવતા હતા એવી પૂર્વકાળની પૃથા હતી.

વિદ્યાશંકર—પરંતુ ભાઈ હાલતો એવી પૃથા છે કે દેવાલયમાં પૂજા કરનારને તપોધન બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે અને તેઓ દેવદ્રવ્ય ગ્રહણ કરે છે અને તેનાપર આજીવિકા ચલાવે છે મારે તેમને પાતક બ્રાહ્મણ સમજવામાં આવે છે.

જુદિશંકર—પ્રિય બંધુ ? હાલની પૃથા તે પૂર્વકાળની એટલે ઋષિમુનિઓના સમયની પૃથા હતી એમ માનવાનું કાંઈ કારણ નથી. પૂર્વકાળમાં કન્યાવિક્રય કરવો તે મહાન પાપ હતું અને તેના કરનારને ચાંદાલ અને મહાપાતકી સમજવામાં આવતો હતો એવું મનુસ્મૃતિ આદિ ધર્મગ્રંથોપરથી ભાલમ પડે છે પરંતુ આજ કન્યાવિક્રય કરવાનો સારા સારા બ્રાહ્મણોમાં પણ રીવાજ ચાલે છે જેથી શું એમ માનવાને કારણ રહે છે કે કન્યા વિક્રય એ ઇષ્ટ રીવાજ છે. ખેર ચાટણું છતાં પણ એમ માની લેવામાં આવે છે કે દેવાલયમાં પૂજા કરનાર તે તપોધન બ્રાહ્મણ, તો દેવાલયમાં પૂજા કરવી એ મહાપાતક નથી જેથી તપોધન બ્રાહ્મણને પતિત સમજવામાં આવે અને દેવદ્રવ્યપર આ ઇવિકા કરવી તે પણ મહા પાતક ગણવામાં આવવું નેહિયે નહિં કારણ કે દેવોનું દ્રવ્ય ખોટે મર્ચેથી આવેલું દ્રવ્ય નથી કે જેથી તે બ્રાહ્મણોને પતિત બનાવી નાખે. આધુનિક સમયના દેવાલયોને દેવસ્થાન ગણવામાં આવે અને તેમાં મુકવામાં આવતા દ્રવ્યને દેવદ્રવ્ય કહેવામાં આવે તો દેવનાપર દ્રવ્ય મુકવું તે પણ મહાન પાપ છે કારણ કે તે લેનારને પાતકી બનાવે છે. આ સમયમાં શાસ્ત્રો તરફ જુદિની દૃષ્ટિથી જોવામાં આવતું નથી જેથી દીન પ્રતિદીન શાસ્ત્રો તરફ લોકોનો અભાવ થતો નજાય છે. દેવાલયની પૂજા કરનાર તપોધન બ્રાહ્મણોને જ્યારથી પતિત કરવામાં આવ્યા ત્યારથી સર્વ પ્રકારની પતિતાવસ્થા ભારતવર્ષમાં આવી છે.

વિદ્યાશંકર—ભાઈ ! તમારા કથનાનુસાર અને મહાભારતના પ્રમાણોથી તપ એ જોતું ધન છે તેમને તપોધન કહેવામાં આવતા ત્યારે કાળે કરી તપોધનોનો તેવો મહત્વસયક અર્થ બદલાઈને આવો અનર્થ ક્યાંથી નીકળ્યો અને તે કેમ નીકળ્યો તે જરા મમજવશો.

જુદિશંકર—આ વિષયમાં મારી મતિ આવે છે તે પ્રમાણે આપને ઉત્તર આપીશ.

પૂર્વકાળમાં જે જે મહાન ધર્મવીર અને મંસારને વંદનીય પુરુષો ઉત્પન્ન થતા તેના સ્મર-
ણાર્થે સ્થાનો બંધાવવામાં આવતા અને ત્યાં તે પ્રાતઃઅરણીય પુરુષોની મૂર્તિ એસાડવામાં
આવતી, આ સ્થાનો ગામની પવિત્ર અને એકાંત જગ્યામાં રાખવામાં આવતા, ત્યાં વિદ્વાનો
અને સતસમાગમના અભિજ્ઞાની દેવતા પુરુષો એકત્ર થતા હતા અને પરા અને અપરાધિવાની
વાતોપર વિચાર કરતા હતા. આ સ્થાનોને દેવાલય કહેવામાં આવતા હતા. ત્યાં જે દેવ અર્થાત્
વિદ્વાનો રાંધાઓ લલિતે આવતા તેમનો તપોધન ઋષિઓ વા બ્રાહ્મણો જે આવા એકાંત અને
પવિત્ર સ્થાનમાં રહી પોતાના તપવ્રતને પુરાં કરતા હતા તેઓ તેનું સત્વર સમાધાન કરતા હતા
અને પોતાના જ્ઞાનથી તેમનું સાંત્વન કરતા હતા. આને દેવપૂજા કહેવામાં આવતી હતી. આવી
રીતે તપોધન બ્રાહ્મણો દેવપૂજા કરતા હતા અને ત્યાં પધારતા મંસારો દેવતાઓ પોતા તરફથી
આ તપોધન બ્રાહ્મણોને માટે દ્રવ્ય મુક્તા જતા હતા જે દ્રવ્યથી તપોધન બ્રાહ્મણો પોતાની
આજીવિકા કરતા હતા અને શેષ ધન પરમાર્થમાં વાપરતા હતા. જેમ જગતો બદલાયો તેમ
દેવપૂજા બદલાઈ અને તેની સાથે દેવદ્રવ્ય લેવાની રીત બદલાઈ જેથી તપોધન બ્રાહ્મણોના
વિષયમાં હાલ જેમ મનાય છે તેમ મનાયુ એવો ખ્યાલ મુકમ વિચાર કરવાથી ઉત્પન્ન થઈ
શકે છે. પૂર્વકાળમાં ઉપર પ્રમાણેની રીતે તપોધન બ્રાહ્મણો જ કેવળ દેવદ્રવ્યના ભોક્તા હતા,
પરંતુ તેમની શ્રેષ્ઠતાને દેવ થવા લાગ્યો, તપોધન બ્રાહ્મણોમાં પ્રભાદ વધ્યો અને તેમના
કામમાં અન્ય બ્રાહ્મણોએ હિસ્સો નાખ્યો અને આજ દેવદ્રવ્યના ભોક્તા અન્ય બ્રાહ્મણો
પણ બન્યા.

વિદ્યાશંકર—પૂર્વકાળમાં તપોધનો એકાંત પવિત્ર સ્થાનમાં રહેતા હતા. અને તેમને
તપોધન કહેવામાં આવતા હતા એમ માનવાને કાંઈ પ્રમાણ છે ?

બુદ્ધિશંકર—ભાઈ હા. આ મહાભારત અંથજ પ્રમાણ છે. સાંભળો, મહાભારતના
આદિ પર્વના ૧૧ મા અધ્યાયમાં વર્ણન આવે છે કે

તતઃ સમુદ્રે તીર્થાણિ દક્ષિણે भरतर्षभः ।

अभ्यगच्छत् सुपुण्यानि शोभितानि तपस्विभिः ॥ ૧૩

वर्जयन्ति स्मतीर्थानि तत्रपञ्चस्म तापसः

अवकीर्णानि यान्यासन पुरस्ता तपस्विभिः ॥ ૧૪ ॥

ભાવાર્થ—ત્યારે ભરતકુંડ શ્રેષ્ઠ અર્જુન દક્ષિણ દિશામાં સમુદ્રની સમીપ જે પવિત્ર
સુંદર તીર્થ તપસ્વિઓથી પૂર્ણ અને શોભિત હતાં તે તપસ્વિ લોકો પાંચ તીર્થો પર જવાને
મર્ચ કોઈને મના કરતા હતા. આ પાંચ તીર્થો પૂર્વકાળમાં તપસ્વિઓથી વસેલાં હતાં.

વિદ્યાશંકર—તપસ્વિઓ અને તાપસ તીર્થો અને એકાંત પ્રદેશમાં રહેતા હતા તેમાં
તપોધનોને શું ?

બુદ્ધિશંકર—એ પ્રશ્ન જય સ્થાને છે પરંતુ શું તપસ્વિઓ, તાપસ અને તપોધનો
એકરૂપતાથી ગણા છે એમ તમે નથી માનના ?

વિદ્યાશંકર—આપ તેની ખાત્રી કરી આપણે તો મનાશે.

બુદ્ધિશંકર—સાંભળો ત્યારે ઉપર જેમને તપસ્વિ અને તાપસ કહ્યા છે તેજ તપસ્વિ-
ઓને આગળ ચાલીને ૧૭ મા શ્લોકમાં તપોધનો કહ્યા છે.

तेषां श्रुत्वा महाबाहुर्वीर्यप्राणस्तपोधनैः ॥ ૧૭ ॥

ભાવાર્થ—તે મહાબાહુ તીર્થમાં અર્જુને તે તપોધનો (તપસ્વિઓ) ની વાત

સાંભળાને ઇત્યાદિ. આ ઉપરથી આપ સારી પેઠે સમજી શકશો કે તપસ્વિઓ, તાપસો અને તપોધનો તે એક અને તેઓ પૂર્વકાળમાં પોતાના મનની પ્રતિ અર્થ પવિત્ર તીર્થો જે જે દેવાલયો કહેવામાં આવતા ત્યાં રહેતા હતા.

વિદ્યાશંકર—પૂર્વકાળમાં જે હતું તે હતું અને તમારા આપવામાં આવેલા પ્રમાણોથી એવી તો ખાત્રી થાય છે કે પૂર્વકાળમાં તપોધન બ્રાહ્મણોની શ્રેષ્ઠતા સર્વમાન્ય હતી પરંતુ શિવપુરાણના કાળમાં તમારા પૂર્વજે એક જળરજ્જત ગુન્હો કર્યો કે શિવરાત્રીને સમયે સ્ત્રીસંગ કરી સ્નાન કર્યા સિવાય શિવપૂજા કરવા ગયા જેથી તમને લોકો તપોધન માનવા છતાં પણ પતિત સમજે તેમાં તેઓ કાંઈ ખોટું કરતા નથી એમ તો તમારે પણ માનવું પડશે.

બુદ્ધિશંકર—ભાઈ વિદ્યાશંકર ! પુરાણનો સમય અસાધ્યકાર અને આપણા હિંદુઓમાં આપસ આપસમાં દ્રેષ વૈરભાવનો સમય હતો જેથી તે પુસ્તકોને પ્રમાણ ગણી કોઈ પ્રતિષ્ઠિત કોમને હલકી પાડવાની કોશિષ કરવામાં આવે તે ન્યાયપૂર્વક ગણાય નહિ. આમ હોવા છતાં પણ તમારું કહેવું છે તે માની લઈએ તો હું આપને કહીશ કે અન્ય બ્રાહ્મણોએ હમારા પૂર્વજ કરતાં વિશેષ બચકર ગુન્હાઓ કર્યા છે એવું પુરાણકારો કહે છે તે છતાં તેમને પતિત માનવામાં નથી આવતા એ હડહડતો અન્યાય છે અને તેજ કારણને લીધે ભારતવર્ષ આવી અધોગતિમાં આવી પડ્યું.

વિદ્યાશંકર—અન્ય બ્રાહ્મણોના પૂર્વજોએ તમારા પૂર્વજ કરતાં વિશેષ શિક્ષા યોગ્ય અપરાધ કર્યા છે એવા પ્રમાણો ન આપે ત્યાં સુધી અન્ય બ્રાહ્મણોને, આપ આપની કોમની માફક દ્રેષભાવને લીધે કલંકિત કરવા માગો છો એમ સિદ્ધ થાય છે અને આવ બાઈ હરખા આપણે બંને સરખા એવી કહેવતને ચરિતાર્થ કરવા માગો છો તે મનેતો દીક લાગતું નથી.

બુદ્ધિશંકર—ગુરુસે શા માટે થાઓ છો ! પ્રમાણ સિવાય તો હું કાંઈ વાતજ કરતો નથી. પરંતુ અન્ય બ્રાહ્મણો કે જેમાં તમે આવી જાઓ છો તેમના વિષયમાં જરા કાંઈ કહેવામાં આવે છે કે તમને તરત માફ લાગે છે સારે પૂર્વકાળમાં જહોજલાલી ભોગવતી તપોધન બ્રાહ્મણ કોમને પતિત જાતિ કહેવામાં આવે તો તેને તેમ લાગતું નહિં હોય ! પરંતુ મધ્યમ કાળના હમારા પૂર્વજે પ્રમાદ અને અવિધાના કેશમાં ઘેરી ગયા તેના ફળમાં અમારે સહન કરવું જ નેહજે. ખેર ત્યારે તમે તો ગુગલી બ્રાહ્મણ છો. તમારા પૂર્વજે શું ગુન્હો કર્યો છે તે તમે જાણો છો ?

વિદ્યાશંકર—હમે તો વેદાધિકારી ઉચ્ચ બ્રાહ્મણ મનાઈએ છીએ એટલે પૂર્વજોનો કાંઈ ગુન્હો હોયજ નહિ એમ માફ માનવું છે.

બુદ્ધિશંકર—ત્યારે હું તમને એ પૂછવા માગું છું કે એક મનુષ્યે જ્ને કાંઈ ગુન્હો કર્યો હોય અને ન્યાયાધીશ તેને ગુન્હેગાર ના માને તો તેને ન્યાયાધીશ કહી શકાય કે ?

વિદ્યાશંકર—કોઈ દિવસ નહિં. ગુન્હેગારને ગુન્હેગાર નહિ માનનાર ન્યાયી ન કહેવાય તે વાત તો બેને એ ચાર જેવી સ્પષ્ટ છે.

બુદ્ધિશંકર—દીક ત્યારે તમારી હકીકત કહું છું તે સાંભળો. બ્રાહ્મણોત્પત્તિમાર્ગ નામક પુસ્તક જેમાં સર્વ બ્રાહ્મણોની ઉત્પત્તિ લખવામાં આવી છે તેમાં પાના ૧૯૧ થી ૧૯૬ સુધીમાં કથા આવે છે. જેમાં શિવજી કહે છે કે હું સ્ત્રીના વિશોગથી દુઃખી છું. તેના ઉત્તરમાં બ્રહ્માદિક દેવતાઓ કહે છે કે આપની સતી નામની જે સ્ત્રી છે તે પુનઃ હિમાલયના ધરમાં પ્રકટ થઈ છે તેમની સાથે તમારો વિવાહ કરાવીશું. ત્યાંથી સર્વ દેવતા જાહેર પાર્વ-

તીને દિશાસ્ય સાથે લઈ આવ્યા અને બ્રહ્માએ શિવપાર્વતીના વિવાહ કરાવ્યો. તે મમયે બ્રહ્મા પાર્વતીને જોઈને મોહીત થયા. ઉપરોક્ત પુસ્તકના મંરૂત વાક્યો નીચે પ્રમાણે છે—

મૃતમાર્ગે કરે તસ્યાઃ શંકરેણ મહાત્મના ।

ગોર્યાકૃતિ સમાલોક્ય વ્રહ્મા મોહમુપાગતઃ ॥ ૩૪ ॥

અનયાચ્છાદિતં વસ્ત્રમુત્તરીયેણ લજ્જયા ।

પદ્યામ્યસ્યાઃ કથં રૂપં મુખં તુ પરિવેષ્ટિતમ્ ॥ ૩૫ ॥

एवं संचितयन् वेधाः स्त्रीभिलाषोऽवलोकने ।

કમુપાયં કરિષ્યામિ મુખં દ્રષ્ટું મનોરમમ્ ॥ ૩૬ ॥

ભાવાર્થ—શિવે જે વખતે પાર્વતીજીનું પાણિગ્રહણ કર્યું તે વખતે બ્રહ્મા પાર્વતીજીની આકૃતિ જોઈને મોહિત થઈ વિચાર કરવા લાગ્યા કે પાર્વતીજીનું મુખ શી રીતે જોવાઈ શકારો. તેમણે તે લગ્નલગ્ની વસ્ત્ર હારે મુખ ટાંકી દીધું છે અતઃ મુખ જોવાને માટે શુ ઉપાય કરવો જોઈએ. વિચાર કરીને બ્રહ્માએ ઉપાય મોઢી કાઢ્યો કે—

यदावेदीं पणेष्यामि दंपती वह्नि संनिधौ ।

વહ્નં વિલોક્યેહસ્યાસ્તદેત્યાગ્નિ મધાનયત્ ॥ ૩૭ ॥

बालुका कोमलार्थं च वेविकारं तथानयत् ।

દંપતીદુપવેશ્યાય તેજનીયકટે વિધિઃ ॥ ૩૮ ॥

कामतस्तु कृतो धूमश्चतुर्दिक्षु तदाभवत् ॥

તદોચ્છ્રીતે વૃહદ્ધૂમે દંપતી વ્યાકુલે ક્ષણૌ ॥ ૩૯ ॥

तदानि मीलितेनेत्रे धूमने सहशंभुना ।

एकतो वस्त्रमाकृष्य मुखं द्रष्टुं विहिचिना ॥ ૪૦ ॥

पूर्णन्दुवदनं द्रष्टुं वीर्यच्युतिरजायत ।

તદ્રેતચ્છાદયમાસ સિકતાધિઃ પુનઃ પુનઃ ॥

ભાવાર્થ—જે મમયે હોમશાળામાં સ્ત્રી પુરૂષ આવશે તે મમયે પાર્વતીજીનું મુખાન્વિષ્ટ જોઈશ એવો નિશ્ચય કરીને બ્રહ્માએ અગ્નિ મગાવ્યો અને કોમલતાને માટે વિવાહ વેદી ઉપર રેતી પાથરી. સ્ત્રીપુરૂષને બેમાડી મુખ જોવાને માટે બ્રહ્માએ હૃદ્ધિપૂર્વક અગ્નિ પ્રકટ કરી ધુમાડો ફર્યો અને તે ધુમાડો આખા મડપમાં ભરાઈ ગયો જેથી શિવપાર્વતીના નેત્રો વ્યાકુલ થયા ત્યારે શિવજીએ ધુમાડાને લીધે આંખો મીચી દીધી એટલામાં બ્રહ્માએ એક તરફથી પાર્વતીનું વસ્ત્ર ખેંચી મુખ જોઈ લીધું. પૂર્ણ ચંદ્ર મમાન મુખ જોઈને બ્રહ્માના વીર્યનો પાત થયો ત્યારે બ્રહ્માએ વીર્યને વારવાર રેતીમાં છુપાવવા માંડ્યું. ત્યારે શિવજી પોતાના એક નેત્રથી બ્રહ્માનું આવું આચરણ જોઈ હચમચે કરેલા લાગ્યા કે આ શું ? બ્રહ્માએ લગ્નલગ્ની કૃત્ય કે દેવયોગની રિત્તો હવેલાએ પાર્વતીજીનું મુખ જોયું તેથી વીર્યપાત થયો એ વાત અપ છે. શિવજીએ કૃત્ય કે હે બ્રહ્મનું મારી મનમુખ તમે મન્ય કૃત્ય એટલા માટે રેતીમાં જોટલા કમ્પ તમાગ વીર્યથી બીના થયાં છે એટલા ઝડપિયા તમાગ તેજથી ઉત્પત્ત થશે. આની ગિવની કૃપાથી—

અપ્રાશીતે સહસ્રાણિ દૃષ્ટાવિંશચ્છતાધિકા:

અર્થ—એવા ૮૮૧૨૮ ઋષિઓ થયા. આ ૮૮૧૨૮ ઋષિ છે તેમાંથી ૬૦૦૦૦ વાલ જિલ્લ સૂર્યની ઉપાસના કરવાને માટે સૂર્યલોકમાં ગયા. ૪૮૫ ગંગા યમુનાની વચ્ચે તપ કરવાને ગયા તે અંતર્વેદી બ્રાહ્મણ થયા. નવ હજાર નંબુવતીના તટ ઉપર તપ કરવા ખેડા માટે નંબુ બ્રાહ્મણ થયા અને—

તતઃ પંચશતાન્યેવ પંચયુક્તાનિ વૈ દ્વિજાઃ ।

દ્વારકાયાં ગતાસ્તે વૈ રક્ષાર્થે સ્થાપિતા હરેઃ ॥

અને પાંચસો પાંચ બ્રાહ્મણ દ્વારકામાં ગયા તે ગુગુલી બ્રાહ્મણ થયા. આગળ ચાલીને કહે છે કે અદાર હજાર એકસોને અઠાવીસ ત્યાં આશ્રમ કરીને રહ્યા એટલા માટે ઝારોલા બ્રાહ્મણ થયા.

પ્રિયબંધુ ! આપ જોઈ શકશો કે ગુગુલી, અંતર્વેદી, ઝારોલા અને નંબુ બ્રાહ્મણના પૂર્વજ શ્રીમાન્ બ્રહ્માજીએ કેવો મહાન્ અપરાધ કર્યો છે. આ અપરાધ અને શિવપુરાણમાં ખતાવેલા તપોધન બ્રાહ્મણના કહેવાતા પૂર્વજ સુદર્શનના અપરાધની તૂલના કરવામાં આવે તો નિષ્પક્ષપાતી મનુષ્ય અવશ્યમેવ કહેશે કે તપોધન બ્રાહ્મણના પૂર્વજનો ગુન્હો બ્રહ્માજીના ગુન્હા કરતાં ઘણો કમ છે. જો એમ સિદ્ધ થાય તો તપોધન બ્રાહ્મણોને પતિત કહેવા કરતાં ઉપરોક્ત બ્રાહ્મણોને તેમ કહેવામાં આવે તો ખોટું કહેવારો કે !

વિદ્યાશંકર—ભાઈ ખરેખર, કોઈ પણ રીતે ખોટું કહેવાય નહિ તપોધન બ્રાહ્મણોને નાહક પતિત ગણી કાઢવામાં આવ્યા છે એમ માનવાને હવે મને સંશય રહેતો નથી. મને લાગે છે કે પુરાણ કાળમાં મનુષ્યોએ પોતાના મનમાં આવે તેવી કલ્પના કરી અને પુસ્તકો લખી નાંખ્યા છે. અન્યથા શિવજીના પતિ પાર્વતી તરફ બ્રહ્માજીનું આવું વર્તન નીતિની રીતે સંભવીત માની શકાયજ નહિ. કેમ ભાઈ બુદ્ધિશંકર તમારું શું માનવું છે !

બુદ્ધિશંકર—ભાઈ તમારું માનવું મર્વથા સત્ય છે. પુરાણ વિષયમાં હું તમારા તે મત સાથે મળતો થાઉં છું.

વિદ્યાશંકર—ભાઈ બુદ્ધિશંકર ! તમારી સાચેના શાસ્ત્ર વિનાદથી હું ઘણો ખુશ થયો છું. તમારા જ્ઞવાન્ તપોધન બ્રાહ્મણ થાય તો તેઓ પોતાની અસલ હીતિ મેળવ્યા સિવાય રહે નહિ એવું મારું માનવું છે. હવે હું રજા લઉં છું.

બુદ્ધિશંકર—ધ્યેયરેષ્ટા હશે તો તપોધનો હવે એતિને પોતાનું પૂર્વ સ્વરૂપ મેળવશે. ભલે પધારો વળી ફરીથી મળીશું. અવિવેક થયો હોય તો ક્ષમા કરશો.

વિચારવિવિધતા.

(લેખક:—ડા. કેશવલાલ મોતીલાલ, માંડવી—સુરત.)

ગતાંકથી ચાલુ.

હવા:—(Air):

જગજિવંતાની વિશ્વવ્યવસ્થા, વિચાર કરતાં, અતિ અદ્ભુત અને ઘણી ગહન બાસે છે. હીરા માણિક્ય અને મુવર્ણુ આદિ, આપણા નિત્ય જીવનને અનાવશ્યક, પરંતુ કેવળ વૈભા માટેની વસ્તુઓની અછત રાખી છે. તેની સરખામણીમાં, જીવન આધારને અતિ આવશ્યક વસ્તુઓ, અન્ન, વળ, અને હવા વીગેરે સસ્તી, અતિ સસ્તી, અને વિના મુલ્યે, મને એમ

યોગ્યું છે. અનાજ ખાવા વગર દીવસોના-દીવસો-હવી સકાય છે. તેનાં ઉદાહરણ, યોગિ-
ઓનો સમાધિ સમય, જૈનધર્મીઓનાં પર્યુસન (પચુસાન) વ્રત અને આર્ય સંસારનાં
માંદ્રાચણ, એકાદશી-આદિ વ્રત છે, એટલાજ માટે અનાજની યોડી ઘણી કિંમત આપવાની
રાખી છે. પાણી વિના પણ કસાકોના કસાકો ટકી સકાય છે. તેનું ઉદાહરણ, નિર્જળા એકા-
દશી આદિ વ્રત, અને સહરા જેવા જળહિન અરણ્યમાં મુસાફરીનાં જતાંત છે એવા પાણીની
પણ કિંમત, મોટા શહેરો અગર એકન જેવા સમુદ્ર તટપરના સ્થળોએ આપવી પડે છે.
પરંતુ હવા જેવી અમુલ્ય વસ્તુ પરમાત્માએ કેવળ મશતજ બનાવી રાખી છે. કારણ તે વિના
જીવનની હયાતીજ યોડીક ધડી-પજામાં નહ થવા સંભવ છે. તેનાં ઉદાહરણ ગમેશસો,
અગર જળમાં ડુબવું. આવી અતિ આવશ્યક અને ઘણી ઉપયોગી વસ્તુ વિશે આપણે જેટલી
સાવચેતી રાખવી જરૂરની છે, તે વિષયમાં યોગ્ય વિચાર-વર્તન ઘણું યોડાંક જનોજ કરતાં
હશે. પરિણામમાં, કદતના એકપણ કાયદાનું ઉલ્લંઘન થતાં, ઘણું ખમવું પડે છે. અને
ઘણા હોંશિઆર દાક્તરો અગર પ્રવીણાં પ્રવીણ વૈદો પણ સારામાં સારી ઔષધિનો ઉપ-
યોગ-પ્રયોગ કરી છૂટવા છતાં, આરામ ન થાય એવા દરદીને હવા ફેર કરવાની સલાહ આપે
છે. અને આપણે જોઈએ તથા જાણીએ છીએ કે તેમ કરવાથી એકાએક અદભૂત ફેરફાર
પણ થઈ આવીને પ્રકૃતિ આરોગ્ય પ્રાપ્ત કરે છેજ; આવી ઉપયોગી હવા એ ઓક્સિજન,
નાઇટ્રોજન, કાર્બન ડાયોક્સાઇડ, કેટલાંક નફર રજકણો, અને જરાક પાણીનો મેજ આદીની
બનેલી છે. તેમાંથી ઓક્સિજન એટલે પ્રાણવાયુ, એ જીવન દોરીને અતિ આવશ્યક તત્ત્વ છે.
અને કાર્બન ડાયોક્સાઇડ એ પ્રાણ ધાતક તત્ત્વ છે એટલું લક્ષમાં રાખવું બસ થશે.

હિંદુસ્તાનમાં ઘણે ભાગે નિર્ધનતાને લીધે પુરતી સ્વચ્છ હવાના આવ જનના અભાવ-
વાળા નાના ઓરડામાં અગર ખુપડામાં જોઈએ તેથી વધુ માણસો બારીબારણાં બંધ કરીને
સાધારણ રીતે સુવે છે. તેનું પરિણામ એ આવે છે કે:-પ્રાણવાયુનો (ક્ષય) વ્યય થતો જાય
છે. પરંતુ નવાનો ઉમેરો થતો નથી; તેનીજ સાથે સાથે પ્રાણધાતક તત્ત્વનો ક્ષય થવાને
બદલે તેમાં ઉમેરોજ થવા કરે છે. સાધારણ રીતે રાંધવાના એક ચૂલામાં જે લાકડાં ઉપરા
ઉપરી ખડકામાં આવે, કે તેમાં તાજી હવા પ્રવેશ પામી શકે નહીં તો તે લાકડાં ધુંધવાયાં
કરશે અને સળગશે નહીં. તેમાં તાજી હવા દાખલ કરવાથીજ બડકો સળગશે. એક સામાન્ય
દીવા ઉપર એકાદ વાસણ ઉંધુ પાડીએ તો, તે વાસણમાંની હવામાંનો ઓક્સિજન પહોંચશે
ત્યાં મુંડી દીવો બળાને પછી જાંબો પડતાં પડતાં ઓલવાઈ જશે. જે પ્રાણવાયુ વિના અગ્નિ
જેવી નિર્ઘય વસ્તુનો પણ નાશ થાય છે, તો પછી મુખ્ય જીવનનો વ્યાપાર બંધ પડે તેમાં
શી નવાઈ? આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે, બંધ બારીબારણાંવાળા નાના ઓરડામાં ઘણું
માણસોએ મુવું, એ આરોગ્યને હરકત કર્તા છે. તેમાં પણ વળી તેજ ઓરડામાં ગાય, બેંસ,
બગદ, આદી ખેતીને ઉપયોગી પ્રાણીઓને રાખવાં એ હરકતમાં ઉમેરો કરવા જેવું છે. અને
તે ઉપરાંત એક બે દીવા સળગતા રાખવા અગર સુલો અથવા સવડી જળતી રાખવી એ
વિશેષ નુકસાનકારક છે કારણ કે એ બંધી વસ્તુઓ સાથે સાથેજ પ્રાણવાયુનો વ્યય કરે છે,
અને પ્રાણધાતક તત્ત્વમાં ઉમેરો કરે છે એ કહેવાની જરૂર નથીજ. ઘરમાં અગર ઘરના
આંગણમાં કહેવાતા બાઇપાલાથી પણ હવાના બીગડામાં વધારો થાય છે. એ સેનીટશનના
વિષય પરંતુ જુદો લેખ લખવાનું યોગ્યું છે. આશા છે કે બ્રાહ્મણ ધર્મના વાયકટદને આ
વાંચન બદલામાં કાંઈક પણ લાભ અગર ગાનટદિમાં ઉમેરો કરવામાં સદાયમુત થઈ પડશેજ.

સત્સંગ.

કો લાભો ગુણી સંગમઃ કિમસુખમ્ પ્રાપ્તેતરેઃ સંગતિઃ
કા હાનિઃ સમયચ્યુતિર્નિપુણતા કા ધર્મતત્ત્વે રતિઃ ।
કઃ શુરો વિજિતેન્દ્રિયઃ પ્રિયતમા કાઽનુવ્રતા કિંધનં
વિદ્યાર્કિં સુખમપ્રવાસગમનં રાજ્યંકિમાશ્વાપલમ્ ॥

વાંચક બંધુઓ અને મારી આર્ય ભગિનીઓ,

પ્રાચીનકાળમાં સતી સ્ત્રીઓ પોતાના ધર્મમાં સુસ્ત રહેવાને ખાતર મહાન સતીઓના મત્સંગમાં આવીને પોતાના હૃદયને દ્રઢ બનાવતી, બ્યારે આજકાલ મોજશોખમાં ધર્મ-સુસ્તપાત્રું માને છે. આગલા વખતમાં સ્ત્રીધર્મનું પ્રતિપાદન કરનારી સ્ત્રીઓ ઋષિપત્નિઓના સત્સંગમાં રહી દૈવક સતીમંડળની સ્ત્રીઓ ધર્મચર્યા ચલાવી કાળ નિર્ગમન કરતી, અને હાલ તેથી ઉલટુજ ન્જેવામાં આવે છે. એ સમયની સતીઓમાં આ પ્રમાણે લક્ષણ ન્જેવામાં આવતાં હતાં. તે પોતાની મનસી શક્તિ અને ઇન્દ્રિઓના વિકારો વશ રાખી શકે છે. તેઓમાં દૃઢતાનો મોશો ગુણ હોય છે. એ સ્ત્રીઓ સદા પતિ સેવામાંજ પોતાની મહત્તા સમજે છે. પુરુષોના મંડળમાં બેળાતી છતાં તે સર્વમાં નમ્ર અને સામાન્ય દૃષ્ટિ ફેલાવી શકે છે. સાસર-વામમાં કંઠાસ ન કરતાં સર્વ પ્રત્યે સ્નેહ બનાવીને સદા મુખી રહે છે અને તે પતિપ્રેમમાં સુસ્ત રહી સેવા બજાવે છે. તે ઉડાઉ અર્થ કરતી નથી. પતિવિયોગમાં તે અલ્પચર્યાવસ્થા પામે છે. દેવદર્શનના ખોટા આડબર છોડીને તેણી પતિબક્તિમાંજ આનંદ માને છે. દેવ, ગાંધર્વ કે મનુષ્ય ગમે તેવા સ્વરૂપવાળા, વિદ્વાન કે દ્રવ્યવાનપર મોહવા બદલે શુદ્ધ દૃષ્ટિ રાખી શકે છે. શરીરનાં વસ્ત્રોનું આચ્છાદન શુદ્ધ મુદ્ધિથી સરસ રીતે કરી શકે છે. અલંકાર કે વસ્ત્રોથી પોતાના મૌંદર્યની ગોભા માનતી નથી. તે પતિપ્રેમ એજ ખરૂં સ્વરૂપ સમજે છે; તે મૌભાવ્યવતીજ રહે છે કેમકે તે પતિ સાથેજ મતી થઇ જાય છે અને એવા સત્કર્મોથી એની સ્ત્રીઓ લોકમાં પૂજાય છે.

પતિવૃત્તા પતિપ્રાણા સ્નાત્ત્વ ધર્મભાગિની

શપુઘ્ના પરિચર્યાં ચ કરોત્ય વિમનાસદા ।

આપણા દેશમાં ઇંગ્રેજ ગળ્ય આવ્યાથી નવો જમાનો આવ્યો છે. એક બાબતથી નવા સંસ્કારો આપણા ઉપર પડે છે અને ખીછ પામથી વ્યવહારની રિથિતિમાં પણ ઘણોજ મ્હોટો ભેદ થયો છે આથી ખીછ મહાન ભાવનાઓની માફક સત્સંગની ભાવનાને પણ નવી રીતે ચર્ચવાની તથા લોકોના આચારનાં ઉતારવાની ઘણી જરૂર છે. આ દિશામાં કંઈક પ્રયત્ન કરવાના હેતુથી આ લઘુ લેખ લખવામાં આવ્યો છે.

સત્સંગથી થતા લાભ વિશે કંઈ કહેતાં પહેલાં સત્સંગ એ શબ્દ ને અર્થમાં હું સમજાવું તે સ્પષ્ટ કરવો જોઈએ. સત્સંગ એ શબ્દ બે સંસ્કૃત શબ્દોનો બનેલો છે. સત્ અને સંગ. સત્ એટલે વિદ્વાન અને સદૃશણી મનુષ્ય, પછી તે સ્ત્રી હોય કે પુરુષ. અને સંગ એટલે સંબંધ. આ ઉપરથી કોઇ વિદ્વાન અને સદૃશણી મનુષ્યનો સંબંધ એ સત્સંગનો અર્થ થાય છે. કોઇ વિદ્યાર્થી પોતાના ગુરૂની સેવા કરે અને સામ્રાદિ અથો રહેની પામેથી

શીખે તો તે સત્સંગ કરે છે એમ કહેયું છે ને મનુષ્યો શાસ્ત્રી અથવા પુરાણીઓની કથા સાંભળવા જાય તેઓ પણ મત્સંગ કરે છે ને અનુદત બાવાઓના અથવા સન્યાસીઓનાં દર્શન કરવા તથા તેમનો ઉપદેશ સાંભળવા જાય તે પણ સત્સંગજ કરે છે વળી જેઓ બજન કીર્તનનું શ્રાવણ કરે, હરદાસની કથાઓ સાંભળે તે પણ મત્સંગીજ કહેવાય છે આટલા દાખવા ઉપરથી જણાય છે કે કોઈપણ પ્રકારના ધર્મગુરૂના ધાર્મિક ઉપદેશોનું શ્રવણ કરવું, તેમની પાસે ધર્મના પ્રશ્નો ઉપર વાતચીત કરવી, એ અર્થમાં પણ સત્સંગ શબ્દ જ વપરાય છે. સામાન્ય રીતે આપણા આધુનિક ધર્મગુરૂઓ તથા શ્રદ્ધાળુ લોકો સત્સંગનો આટલો જ અર્થ કરે છે. મ્હને આ અર્થ ઘણો સાંકડો લાગે છે. વખતે સર્વ પ્રકારની ઉચ્ચ વિદ્યા તથા યોગ્ય હશે પરંતુ હવે એ વિચાર બદલાય છે. “ધર્મ” શબ્દનો ઉપયોગ ઇશ્વર સમ્બંધી વિદ્યા તથા આચરણના અર્થમાં વપરાય છે માટે સત્સંગ શબ્દ હવે આપણે ઉપર વર્ણવેલા મુળ વિશાળ અર્થમાં સમજવો જોઈએ કોઈ વિદ્વાન વક્તાનું સામાજિક કે નૈતિક નિષય ઉપરનું ઉચ્ચ ભાવનાઓલાળું ભાષણ સાંભળવું એ પણ સત્સંગ જ છે એમ આપણે માનવું જોઈએ. હાલ ઘણા શ્રદ્ધાળુ અને સદાચરણી સ્ત્રીપુરુષો આના ભાષણો સાંભળવા નથી આવતા અને ને આખ્યાનમાં ઇશ્વર વિષે કંઈ કથા હોય તે જ સાંભળવામાં સત્સંગ સમજે છે. આ ખરેખર ઘણું શોચનીય છે. વાંચક જ્ઞેનો આપણા પ્રાચીન ધર્મનું રક્ષણ કરવાનો ધર્મ આપણે શિર છે પરંતુ એ સિવાય આપણે બીજા ઘણા કાર્યો કરનારા છે આપણા લોકોની નીતિ સુધારવાને તથા મ્હને યોગ્ય માર્ગે દોરવાને સ્થયે સ્થયે તે સબંધી વિષયોઉપર ભાષણો કરવાની, પુસ્તકો લખવાની તથા સંસ્થાઓ સ્થાપનાની જરૂર છે બાળવય, વિધવાઓની સ્થિતિ, ગરીબોની સ્થિતિ, વગેરે મ્હોટા પ્રશ્નો આપણી સ્હામે ઉભા છે અને તે દરેકનું કંઈપણ અંશે નિરાકરણ કરવાને માટે પણ ભાષણો તથા પુસ્તકો દ્વારા લોકમતની જાગૃતિ કરવાની જરૂર છે. આ વગેરે ઘણા ઉપયોગી વિષયો ઉપર ને સારા ભાષણો કરવામાં આવે છે તે આપણે સાંભળના એ પણ સત્સંગ છે.

(અપૂર્ણ.)

કમળાલક્ષ્મી—સિદ્ધપુર.

“વિદ્યાવૃદ્ધિ શી રીતે થઈ શકે?”

સુમ શાંતિમંદુરો ' આપણી તપોધન બ્રાહ્મણોની પરિત્ર ગાતિમાં ઘણો ભાગ સ્મૃદ્ધિવાન (પૈમાદાર) ન હોવાથી, બાળકોને તેમનાથી ઉંચી કેળવણી આપી શકાતી નથી આપણે પ્રત્યક્ષ જોઈએ છીએ કે, પૈમાદાર લોકોના છોકરાઓ બહુ શક્તા નથી અને ગરીબના છોકરાઓને પુસ્તા સાધનો બહુવા માટેનાં હોતા નથી બુદ્ધિ આ બે જ કારણોને લઈને આપણી ગાતિ કેળવણીની બાબતમાં બુદ્ધિ જ પાછળ પડતી જણાય છે. ધણું કરીને આપણી આર્થિક સ્થિતિ સારી ન હોવાથી બાળકોને અભ્યાસ પૂરો કરાવી શકતા નથી, તેમજ પુસ્તા સાધનો નહિ મળવાથી પણ અભ્યાસ છોડવો પડે છે તેથીજ આવી અધમ સ્થિતિને અગીકૃત કરી બેમી રહ્યા છીએ, હવે આ માર્ગે વિચરવાથી આપણી કેળવણીની બાબતમાં ઉચ્ચ સ્થિતિ ઉપર જઈ શકાય ' ધારો કે આને માટે એક વિદ્યાવૃદ્ધિ ફંડ બંધ કરવામાં આવેતો, ફંડ ધારૂં છે, કોઈપણ રીતે લાભ થયા સિવાય રહે નહિ આ ફંડમાં કોઈ ઉત્તર બે ઉત્તર કે પાંચ

હજરની રકમ ભરાય, એટલે આપણે ધારેલી મુરદ પાર પાડી શકીએ એમતો નથીજ. પરંતુ આ ફંડમાં જોછામાં જોછા ૩૫૦૦૦ પંદર હજરની રકમ ભેગી થાય તો ધીમેધી પગથીયું માંડી શકાય; આ કાર્ય અત્યંતને પહોંડ જોલંધવા જેવું છે એમ દરેકના મનમાં આવશે. વળી એવી પણ શંકા ઉપસ્થિત થશે કે, આવું મોટું ભંડોળ ભેગું કરવું એ કેવળ આઠાશ પુષ્પ જેવું જ છે. વૈયં ધરો તમારું ધારવું વ્યાજબી છે, તો પણ જો આપ ખંતથી કાર્ય પાછળ મંડ્યા રહેશો, તો સ્ટેજમાં બનવા જેવું છે, કારણ આવા કાર્યને માટે એક વ્યક્તિને માટે એવું ધારવું કેવળ ખર જ છે. તોપણ સમગ્ર વ્યક્તિઓ મળી કરવા ધારે તો કાર્ય સફળતાને પામે, અને વધારે સરળતાભરેલું થઈ પડે. પારબ્ધ પુરુષાર્થ વિના લુહું છે. તે પુરુષાર્થ અને ખંતથી કાર્ય કરવામાં ગમે તેવું કહણ કાર્ય પણ સ્ટેજાધી થઈ શકે છે, આ કાર્ય માટે એક ચોધધી તપોધન બ્રાહ્મણ વિદ્યોત્તેજક મંડળ ઉભું કરવાની ખાસ અગત્યતા છે. આ મંડળમાં જેઓ કેળવણીના બુદ્ધિશાળી, વેપારી લાઘનના, તેમજ સદ્ગૃહસ્થોએ જોડાવું જોઈએ, તેના નિયમો ઘડવા માટે છ માસે વા એક વરસે ભેગા મળી ધન કેવી રીતે ઉપાર્જીત કરી શકાય, તેમજ તેની વ્યવસ્થા કેવી રીતે કરવાથી વ્યાજ ઉત્પન્ન થઈ શકે. વધારામાં જેઓ આ મંડળમાં મેમ્બર તરીકે દાખલ થાય તેમની ફી માસિક અથવા વાર્ષિક કેટલી લેવી; આ મંડળ ભેગું કરવા માટે ચોક્કસ ચોક્કસ જગ્યા અને દિવસો નિર્માણ કરવા જોઈએ. તેમજ તે ટાઇમ ઉપર મહાસય ગિરિભજનકર વિગેરે વ્યાખ્યાનો આપનારને આમંત્રણ કરવું જોઈએ. કે એ મંડળ ઉપર આ કાર્ય માટે સજ્જત હોય પડી શકે.

મારા ધારવા પ્રમાણે પૈસા ફંડની બુકો બહાર પાડવી, તેમજ મુદ્દી ફંડ ઉભું કરવું, જેઓ કેળવણી ખાતામાં અગર વેપારી લાઘનમાં ગમે ત્યાં નોકરી કરતા હોય, તેમણે પોતાના પગારમાંથી આ ફંડમાં રકમ આપવી, એવો દૃઢ સંકલ્પ કરવામાં આવે તો આ કાર્ય લાંબી મુદ્તે થવા ધાર્યું હોય તો જલ્દી થઈ શકે, આ ફંડમાં ગૃહસ્થોએ તેમને ત્યાંના શુભ વા અશુભ પ્રસંગે એક ૩૫૦૦૦ વા આઠ આના આપે તો, તેમને ઘટ લાગતી નથી, અને ફંડમાં મોટી રકમ થવા સંભવ રહે છે.

પૈસા ફંડ બુકનો ઉપયોગ પૈસા વસૂલ કેમ કરવા દરેક ગામના કેળવણીના માણસો ઉપર એ ચાર પ્રતો મોકલવી તેમાં ચાર પ્રત મળી એક હજર પાના થવા જાય છે. ત્યારે ગમે તે જ્ઞાતિના હોય તો પણ તેમને ખતાવી વાત કરવી, તેઓ જેટલા પૈસા આપે તેટલાં પાનાં ફાડી આપવા.

મુદ્દી ફંડ માટે દરેક આપણી જ્ઞાતિના ઘરોધર માટલાં મુકવામાં આવે, તેમાં દરેકને એક મુદ્દી અનાજ નાખવું, કે આપણે ત્યાં જોઈએ એક અભ્યાગતજ આવ્યો હતો, તેમને મુદ્દી અનાજ આપીએ છીએ, એ અનાજ મંદિતે મંદિતે ગામમાં કોઇ અગ્રેસર હોય તેમણે ઉધરાવી, તેનો વિક્રય કરી પૈસા ઉપલા ફંડમાં મોકલવા. કોઇ ગામમાં એકજ ઘર હોય તો તેમણે પોતાએજ વિક્રય કરી મોકલવા અગર પાસે રાખવા.

આકાર્યો કર્યાથી કાંઈક લાભ મેળવી શકારો, એમ મારું માનવું છે; આ ફંડ ભેગું થયા પછી એક સારા શહેરમાં કે જ્યાં આર્ટ્સ, સાયન્સ, એન્જનીયરીંગ, મેડીકલ, અગ્રેજી ગુજરાતી, વગેરેની સ્કૂલો હોય તેમાં એક બોર્ડિંગ સ્થાપવા માટે વાપરવામાં આવે.

આપણે ધણી જાતિઓમાં મોડી ગ નોંધણી હીએ વૈન, લોહાણા, પાનીદાર અત્રાનના વગરેમાં બોડીંગા ચારે છે વળી વધારે આનદની માથે જણાવતુ નોંધણી કે આપણી પ્રેમ માટે પણ બોડીંગ માટે ગત કાન્દન્મમાં પાટણ મુખમાં એ બાગત ચર્ચાઈ હતી અને તેને માટે ૬૩ પણ ચાતુ થઈ મુક્યુ છે ધન્યવાદ છે એમના કાર્યવાહકા, કે જે પોતાનાથી જનના પ્રયાગે ૬૩ આગળ વધારતાજ નય છે આપણે એના મહાશયોનુ અનુમ્દણ કરતુ જનધ્ય તેમજ તેમના નેતાઓનો ઉપમાર માનવો નોંધણી, એઓઅજ આપણને બરનિના માથી જન્યત મ્યાં ઠ આ બોડીંગ અમદાવાદ અગર રડોત્રા એ મેમાથી એક મહેરમાં થયે નન્દેમરા મંગામ મુખમાં ત્યા આપણી વસ્તીનુ પ્રમાણ વધારે છે લા નહ મે એ બામતની ચર્ચા કરી હતી ત્યારે ધણીઓનુ પ્રેમુ એતુ થયુ > આપણા જથામાથી અગર દર સુધી પ્રેમ પણ પોતાના જાળમને મોખે એમ હમાઝ ધારતુ નથી તે છતા આપણા મભા (જથા) મા જે પ્રેમ એતુ સાધન થાય તો હમારાથી જનતી મદદ આપવા તૈયાર ગીય આ સાદસ મા મારા જાતિ બધુઆ આ પુષ્પાન્દી સદરે વધારી લેવા સુમ્દશો નહિ રેથી વિવા દાન મેગરના બાગ નો આશીવાદ મેળત્તા રહેશે મર્ પ્રત્યે મારી એજ નમ વિનતિ છે > જાતિહિત માટે કમર કસી ચાકોમ મ્ત્રી કદી પડતુ નોંધણી તેમજ આ કાર્યમાં ધનસાનોએ ધનથી, જ્ઞાનસાનોએ જ્ઞાનથી તથા અન્યોએ આત્મ ભોગોથી પણ મદદ આપવા તૈયાર થતુ નોંધણી-મારા બધુઓ ઉમે જન્યત થાઓ અને ઉતતિના માર્ગને મહાજો કરો

જેમને આ મહામા બગના વિચાર હોય તેમજે પત્ર લખવો તેમા વાર્તિ વા માસિન્ મ્મ મારાથી આટનીજ ચોક્કસ જનશે એતુ લખતુ જે રમ્મ પત્ર દ્વારા તમોએ જરી છે તે મ્મારે લેની તેન મા એવો વિચાર રાખ્યો છે કે જેઓના પત્રો રમ્મ દશાવેન સાથેના હોય તેઓ બધાને આમત્રણ પત્રીમ મોમની અમુજ જથાએ સભા કરી તેમા ઉપર જના વેના મહાજની એ મ્મેમ્ મ્ત્રી સર્વાનુમતે આગળ વધીશુ અનેત્યાજ પેસા સબધીનો નિર્ણય થશે

ઉપરની બાગતો પગ ધ્યાન દઇ મર્મ મંગામા મહાયતા આપનાર મરાગયોનો આભાર નુવાય એમ નથી જે મહાશયોએ વાર્તિક રમ્મો આપના માન કમુન કર્યુ છે તેમનો પણ આભાર ભુવવો નોંધતો નથી

જુઓ જગનાથપુરીમા મ્ત્રમામાઇનો ખીચડો રધાય છે અને તે લાખો યાત્રાજુ તોના મુખમાં જાય છે તેમજ પુન્યસ્થેન મશીમા ગ્રહણ મમ્મે મ્ત્રી ગાયોના દાન અપાય છે વળી પ્રયાગમા મહાતિના મમ્મે દાન મ્ત્રે છે એના અને મ્ત્ર દાનો મ્ત્રતા વિદ્યાદાન સર્વોપરી શ્રેષ્ છે એમ મથાજેતો મત્ર સુચવે છે માટેજ તન મત્ર અને ધનનું સ્વાર્ધણુ કરવા આવો અમુચ દામ્મિ મુમાસી નહિ ઉમે બધુઓ જન્યત થાઓ, તપ જેતુ ધન છે એ મુખને દીપાવો જાતિને ઉદારતા કમર કસો, તમો ઉત્તમ રૂપિત તાન હો તે અર્જુમા રાખો અને પગેપમરપરાયણ થાઓ

જે ગ્રન્થયોને પત્ર રહેવાર કરવો હોય તો તેમને મુચના કરવામા આવે છે > તેમજ નવમાતીમા પ્રાણુદક મેવાબાઇ અગર દેવદાદર નીજાબાઇ શેરઆમ મ્ત્રેશન કુમ્ત્રી તે મન્ત્રામે મ્ત્રવો ખીજ મેમ્જરોના નામ આપવાના છે, પરતુ તેમનો દ્રઢ પ્રતિક્રિત આવેથી થશે

“સત્યંવદ”

સત્ય.

સત્ય વચન અરૂ દીનતા, પરસ્ત્રી માત સન્માન
હનકું વૈકુંઠ ના મીલે, તુલસીદાસ જમાન.

અહો ! સત્યનો પ્રભાવ કેટલો બધો છે. આવા મહત્વના વિષય ઉપર લખવાને માટે મન મટાય પામે છે તથાપિ કાંઈક લખવાની પ્રયત્ન છનછા કિમરી આવી છે.

સત્યવાદી હર્ષિશ્વંર રાજની કથા પ્રસિદ્ધ છે. શ્રીરામચંદ્રજી મહારાજને પીતાશ્રીનું વચન પાળવા વનવાસ કર્યો હતો. ભાખપીતામહે જન્મભર અહ્યર્ચનત પાળ્યું હતું.

બળીરાજને ગુરુએ વારવા છતાં નિવીકમને તથા ડગલાં પૃથ્વીમાં આપું રાજ્ય આપ્યું હતું. જુનાં દસ્તાવેજોની બોડીઆ દસ્કતના સાદા કાગળ ઉપર લખેલા શ્રીજગદાસની શાખ, બાપના બોલ સહીત પાળવું, ચાંદા મુરજની શાખે આપ્યું છે, એવો સાદો વહીવટ ચાલતો હતો. હવે રટાંપ, મતુ, સાક્ષીઓ, લખીતંગ તેમાં કાંઈપણ ખામી હોય તો અપૂર્ણ દસ્તાવેજ ગણાય છે; નોંધણી ન થઈ હોય તો તે દસ્તાવેજ પુરાવામાં ગ્રાહ્ય થતો નથી કારણ કે જુનું બોલવાનો પ્રચાર વધતો જાય છે તેથી સરકારને એવા કાયદાઓ કરવાની જરૂર પડી છે.

પોતાના હાથ દસ્કતની સહીઓ ના કમુલ જાય છે, કોઈ રીતસર સોગંદ આપે છે છતાં જુની સાક્ષીઓ પુરવાને અચકતા નથી. ખોટા દસ્તાવેજો બનાવે છે, બોડી સહીઓ કરે છે, બોડી સાહેબીઓ આપે છે તે બદલ કેટલાકને સજાઓ થાય છે છતાં એમ કરવાને બીજાઓ લશચાય છે.

શું સત્યની કીમત ઘટી ગઈ છે ? ના, માણસોની કૃતિ બદલાતી ચાલી છે, તેથી સત્ય શોધી કઢાડવા ન્યાયાધીશોને માથે બોડી શરજ આવી પડે છે. ઘણાં કામોમાં સામેા પક્ષ વધારે લાભ મેળવી જાય છે અને પુસ્તા પુરાવાની ગેરલાજરીથી આરોપીઓ છુટી જાય છે.

જુનું પ્રપંચનું પરિણામ વલ્લભવતાર કમી થઈ ગયા, ધંધો રોજગાર મંદ પડી ગયો, ન્યારે કેટલાક નિરૂપમી લોકો સદા જુગારના ખરાબ રસે ચડી જાય છે.

આ સત્યના લીધે ઠગાઈ, વીંધામધાતના ગુન્દાઓ બને છે. મમાંડનેહીઓમાં પણ અવિશ્વાસ પેદા થાય છે.

વ્યાપારી લોકો મોટાના બોલ (વચન)થી દબરો રૂપીઆના સોલ કરે છે, બેટા બેટી પરણે છે એવ વચનભંગ કરવાથી બોલનારનો બોલ કીમત વગરનો થઈ જાય છે. અંધમાનુષિક ગણાય છે કે જેના બોલવા ઉપર ૨૫૦ કોઈ વિશ્વાસ રાખતું નથી.

“સત્ય” નામના માસીકના મથાળે શ્લોક:—

સુવિજ્ઞાનં ચિકિત્સુપે જનાય

સચાસચ વચસોપ સ્પૃધાતે

તપોર્યસત્યં યતરરજીયસ્તદિ

ન્સા મોડપતિ હન્યસત ઋગ્વેદ ૯-૧૦૩-૨

અર્થાત્-સત્યનું જ પરમાત્મા મક્ષણ કરે છે. અસત્યનું હનન કરે છે.

“મહાપુરુષોનો પ્રસાદ” નામની ચોપડીમાંથી નીતિ તથા સાચ વીરે થોડાં વચનો અત્રે ટોકવામાં આવે છે.

સતીઆ સત નવ હોડીયે, સત હોડે પન જ્ય
મતકી બાંધી સદમી શીર મીચેગી આપ.

સાહેબકે દરબારમે, માચેકું સીરપાવ

જુદા તમાચા ખાયગા, ક્યા રંકે ક્યા રાય.

માંધ આગે નાચહે, સાંધ સાચ મુઢાય

બાવે લાગે કેશવુર, બાવે મુંડ મુંડાય.

જય માત્રા હાપા તિલક, સરે ન એકે કાગ,

મન કાચે નાચે પ્રથા, સાચે રાચે રામ.

કહેતે મો કરતે નહીં, મુખકે બટે લગાડ,

કાલા મુખ લે જાયગા, સાહેબકે દરબાર.

“ પાદશાહી રાજનીતિ ” નામની ચોપડી મુળ ઉપરથી ગુજરાતીમાં રજુહોડબાઈ
બ્રહ્મરામે નિર્ણયમાગર છાપખાનામાં પ્રસિદ્ધ કરી છે તેના પાને ૮૭ માં વચન પાળવા વીધે
સખ્યુ છે. વચન ન ચુંદ તેનેજ પ્રમાણિત અને ધર્મશીલ કહ્યો છે, પાનુ ૯૨. સત્યતા વીધે છે.

દુહા.

પ્રભુદારતા ન્યાયમાં, સત્યવાદી જે હોય,

માન પામી મુક્તજ બને, નામ ન દેશે ક્રોધ;

પવિત્ર એવી જીભ જો, જુદક કચરે ખરણ,

પાત્ર થાય ધીકારને, જગમાં અપજાય થાય.

જુદો જન કદી જુદમાં, અતિશય કુશળ ગણાય,

છેવટ માચા જન તણો, તેજ દાસ થઈ જાય.

“ માનવ ધર્મ માળા (મનુષ્ય કર્તવ્ય) ” યોગેશ શાસ્ત્રી પ્રાણચરણ હરિદર મુખાદ
ગુજરાતી પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ પાન ૪૨. “ સત્ય ”

સત્યાન્ન પ્રમદિતવ્યમ્

તૈતિરીયમ્ ઉપનિષદ અનુ. ૧૧.

તાજે મત્ય બોલવામાં પ્રમાદ કરવો નહીં.

સત્યં વ્રૂયાત્પ્રિય વ્યયાન્ વ્રૂયાત્સત્યમ પ્રિયમ્

પ્રિયચનાનૃત્નં વ્રૂયાદેવ ધર્મઃ સનાતનઃ ॥

મનુ. અ. ૪ ૧૩૮

સત્ય બોલવું, પ્રીય બોલવું; પરંતુ મત્ય હોય છતાં પ્રિય ન હોય, તેવું ન બોલવું અને
પ્રિય લાગે તેવું હોવા છતાં પશુ જો અમત્ય ન હોય તો તેવું પણ બોલવું એ સનાતન ધર્મ છે.

વાચ્યથો નિયતાઃ સર્વે

વાદ્મૂલાવાર્થિઃ તંત્રસ્ત્રતાઃ ।

તાં તુ યઃ સ્તેનયેદાચં

સ સર્વસ્તેદંદુશ્નરે ॥ મનુ. અ. ૪—૨૫૧

(અપૂર્વ.)

લીખારામ ગોવીંદરામ.

(પતિવ્રતનો પ્રતાપ)

શ્વશ્રુશ્વસુરયોઃ પાદા તોપયન્તી ગુણાન્વિતઃ ।

માતૃપિતૃપરાનિત્યં યા નારીસા તપોધના ॥ મહાભારત અ૦ પર્વ

સવાથ—જે શુભ સંપન્ન નારી સાસુ સસરાની મેવા કરે છે અને માખાપની નિલબ્ધિ કરે છે તે નારી તપોધના કહેવાય છે.

પતિવ્રતા અમુક દેશ જ્ઞાતિ, કે કુટુંબમાંજ થાય છે, એવો કાંઈ નિયમ નથી. એતો ગમે તે દેશ, ગમે તે જ્ઞાતિ અને ગમે તે કુટુંબમાં ઉત્તમ થઈ શકે છે. પતિવ્રતાના ઉત્તમ થવાથી તે દેશ તે જ્ઞાતિ અને તે કુટુંબ ગમે તો નાનાં હોય, અગર હૃદયમાં હો તો પણ વધે છે; અને ઉત્તમતાને પામે છે. એવી સ્ત્રીઓથી દેશ, જ્ઞાતિ અને કુળ શોભે છે અને તેજ આ મંસારમાં આધાર રૂપ થઈ પડે છે. પતિવ્રતા સ્ત્રીથી ધૃત વ્યવહાર દીપ્તી નીકળે છે, પ્રભુ ધાર્મિક, નીતિવાન, શુદ્ધ અતઃકરણવાળી સૌમ્યવાન, પરાક્રમી, ધીરવીર, તેજસ્વી અને વિદ્વાન વગેરે મહાશુભોવાળી થાય છે. મહાશુભી માતાના મહાશુભોની છાપ બાળકોના કોમળ અંતઃકરણમાં એવીતો સન્નિવૃત્તિ અને હૃદી પડે છે, કે તે છંદગી પચેતં જતી નથી. મહેનતથી કંટાળેલો પુરુષ પતિવ્રતાના સુસ્વભાવ વડે આનંદથી વિશ્રાંતિ પામે છે. છોકરાં પૈમે, છત્તાદી અનેક પ્રકારની સમૃદ્ધિ હોય પણ મહાશુભી અને સુસ્વભાવવાળી સ્ત્રી ઘરમાં ન હોય, તો તેના સંસાર મુખનું નજ છે. જેનાં અહોભાગ્ય હોય છે તેને આવી મુશીબ સ્ત્રી પ્રાપ્ત થાય છે. પતિવ્રત એ સ્ત્રીનું પરમ દૈવત, રૂપ, તેજ અને અદ્વૈતિક શક્તિ છે. એ શક્તિ વડે તે પતિને પરમ સ્વર્ગીય મુખ આપે છે, સર્વ પાપમાંથી મુક્ત કરે છે અને પોતાની સાથે સ્વર્ગનાં અખંડ અનંત મુખની પ્રાપ્તિ કરાવે છે. તેના સામી કુદ્રષ્ટિ કરનારનો નાશ થાય છે. સતી સ્ત્રીની જનની અને પિતા પવિત્ર ગણાઈ ધૃત્યન્યાસને પામે છે. જેમ તારાના જગ્યામાં ચંદ્ર શોભી રહે છે, તેમ સર્વ સ્ત્રીઓમાં સતી સ્ત્રી પતિના કહોર હૃદયને કોમળ કરે છે; તેના તિલાણુ જુસ્સાને તથા શોકને શાંત કરે છે. પતિવ્રતાની પ્રેમ ભરેલી રીત, મધુરતા, નમ્રતા, સ્નેહાળ ને ધૈર્યતાના વચનામૃતો મંદવાડમાં આપધની ગરજ સારે છે. સારી સમજ, તમરતા, માયાળુતા, ઉદાગ અને સાવધાનતાથી આવતાં વિત્તો દૂર કરી કાર્ય પાર પાડે છે. પતિ અને કુટુંબની શોભામાં વધારો કરે છે, બાળકો સાથે શિક્ષણ લાદને દુનીયામાં માનવરત્નો પેદા થાય છે. તેથીજ આવી સાધ્વી સ્ત્રીઓ “રત્નગર્ભા” કહેવાય છે; ખરેખર આવી રત્નગર્ભા સ્ત્રીઓના દેશેશ્વર થવામાં સાધન રૂપ છે. આવીજ માતાઓથી ગૌતમ, વસિષ્ઠ, વ્યાસ, પરશુરામ, રામ, કૃષ્ણ, યુધિષ્ઠિર, અર્જુન, બીમ, કર્ણ, યુધ, હરિશ્ચંદ્ર, હનુમાન, નેપોલીયન, બોન, વિક્રમ અને શાલીવાહન વગેરે મહાપુરુષો તથા પાર્વતીજી, સીતાજી, લક્ષ્મીજી, સરસ્વતી, ગાર્ગી, મદલસા, તારા, દ્રૌપદી, દમયંતી વગેરે જગપ્રસિદ્ધ સાધ્વી સ્ત્રીઓ પેદા થઈ છે. અહા ! પતિવ્રતા સાધ્વી સ્ત્રીઓનો પ્રતાપજ અદ્વૈતિક છે. સાધ્વી સ્ત્રીઓના પ્રતાપથી શું કાંઈ થઈ શકતું નથી ? બેશક બહુનું થઈ શકે છે. તેના સતીત્વ પ્રતાપ આગળ દેવ સરખા પણ આધીન થઈ રહેછે, તો મનુષ્ય સી વિશાતમાં ? સાધ્વીનાજ પ્રતાપથી રામ અને સીતાનો જન્મ થયો, ધર્મરાજ ધર્મ પામ્યા, રાવણના કુળનો નાશ થયો, હિંદુ દુઃખી થયો, કૌરવોનો નાશ થયો વગેરે સાધ્વી સ્ત્રીઓએ પોતાના પ્રજાળ નિર્ભળ તેજના પ્રતાપથી મહાન કાર્યો કર્યા છે. તે કરવાને પુરુષપણ શક્તિમાન ન થાય એ આર્થ સ્ત્રીઓનું

વંશપરપગથી મનાતું આવેલું મહાત્મ્ય અને ગૌરવ છે. બાળ, યુદ્ધિ અને મતિ વગેરે કૃતિમાં આર્થ મહીયાઓએ ધણીસાર પુરુષો માથે ખર્ચા કરેલી છે. એના અનેક દષ્ટિના પુરાણો અને દતિદમોમાં મોંઘાયલા છે. એ કેવું અજ્ઞપણ છે ? હતાભાગ્ય ! આર્થાવર્તની આર્થતરણીઓનું કે આજે એ મહાત્મ્ય અને ગૌરવ ઓછું થઈ ગયું છે. તેથી એવા દાખલાઓ કવચિતજ અને છે. એની માધી સ્ત્રીઓ થી એ શિક્ષણ મંગલ અને ઉપદેશ પર આધાર મળે છે. પરંતુ અશ્વોમની વાત એ છે કે હાલની સ્ત્રીઓને પ્રાચીન પદ્ધતિ પ્રમાણે ધર્મ અને નીતિવાણ શિક્ષણ મળતું નથી, મતજ્ઞાત્ર અને મદ્ગુણીઓની મોગન થતી નથી, સ્ત્રીધર્મના ઉપદેશ થતા નથી અને તેમના પ્રેમજન હૃદયમાં મતી ચરીત્રોની સજ્જડ છાપ પાડવામાં આવતી નથી ત્યાં આવી આવી નાજ રીતો છે ત્યાં આવી માધી સ્ત્રીઓ થવાની દાંષ્ટ આશા રખાય ? ત્યાં ઓછો પોતાનો ખરો ધર્મ યથાર્થ રીતે મમજે ક્યાંથી ? મજ્જન ગુહર્યો તમે તમારી બાળ-કાળોને શ્રેષ્ઠ અને માધીઓ કરવા માંગતા હો, તો તેમને બાળપણથીજ પ્રાચીન પદ્ધતિ પ્રમાણે શિક્ષણ, મંગલ અને ઉપદેશ અને સતીચરિત્રો વગેરેથી તેમના અંત કરણુ રંગીન કરો ત્યારે આવી રીતે વર્તવામાં આવશે ત્યારેજ તેને અસતી સ્ત્રીના આચરણુ દેખી ધિકાર છટશે, ત્યારે જ સર્પને દેખીને આપણે દૂર ખખીએ છીએ તેમ દૂરાચરણુથી દૂર ખખીયું, લાગેજ તે પવિત્ર પતિવ્રત પાળતાં શીખશે. ત્યારેજ ને સામી દ્રષ્ટિ કરશે નહિ. માટે તેને પૂર્વ રીતે સગવડતા કરી આપો, કે ન્યા આગળ પતિવ્રતા ઉદ્દેષ્ટદ ધારણુ કરી પોતાનો ધર્મ યથાર્થ રીતે બજાવવા તમર થાય. ૐ શમ્ વિદ્યાર્થી-સ્ત્રીમનલાલ સુનીલાલ. (સુરત)

દેશપરદેશ સમાચાર.

તપોધન બ્રાહ્મણ સંતાનોની વિદ્યાવૃદ્ધિ—અમદાવાદના ખગરપત્રી જણાવે છે કે તા. ૧-૧-૨૫ ને શુક્રવારના બપોરના ત્રણ વાગે મહાત્મની ઓશીમમાં શ્રીયુત્ મહાશય પ્રભા-સંકર હજનાગયણુ રાવળ, બા. એ. ધધુકા મામલતદારના પ્રતુખપણા નીચે મહાશય અબા-પ્રસાદ હોટાલાલ ગવળ કે જેઓ ઇન્ટરમીડિયેટની પરીક્ષા પાસ કરી મુખ્યમ અધ્યાસાર્યે કુપડી જનાર હતા તેઓને, થી અમદાવાદ તપોધન બ્રાહ્મણ હિતચિન્તક મંડળ તરફથી અભિનંદન આપવાને એક મળા બરવામાં આવી હતી તેમાં શ્રીયુત્ મહાશય હોટાલાલબાઈ યોધા મદાવકારી, ત્યાં રા રા હગનવાલભાઈ ગુરુકુળ મેનેજર ત્યાં અમદાવાદ મ્યુનિસીપલ માઈસ્ટ્રેટ ગ. રા સુનીલાલ વખાગમ બદ તેમજ જાતિના નરગુરુજી નારણુનાથ નંતુભાઈ ત્યાં મહાત્મા મેથ્થરો હાજર હતા. પ્રનગને અતુમગી યોગ્ય વિવેચન થયા બાદ મહાશય પ્રભાસકરબાઈના કેમગ હજને અબાપ્રમાદબાઈને પુખ્તદાર આરોપી મંડળે તેઓ યજ્ઞની યજ્ઞ જાતિને દિપાવે તેની પ્રજુપત્યે પ્રાર્થના કરી હતી. આ પ્રમંગે મહાશય હોટાલાલ દયાસકરબાઈએ મદદ મહાત્મા ૩. ૨) અકે જે નિવારદિ દંડમાં ભેટ આપ્યા હતા. તથા હજ જાતિના અને મદરુ મહાત્મા મેથ્થરો શ્રીયુત્ મહાશય નાનાવાલ ગિરધંબાલ બદ ગુરુ-ચંત દેવિંગ દેવેજની ત્રીજા વર્ષની તેમજ મહાશય મોદનવાલ મૂળજકર બદે રેવન્યુ ડીપા દેમેન્ટની પરીક્ષા પાસ કરી છે. આવી રીતે આપણી જાતિમાંથી દરમાત્ર આથી ઉત્તમ પરી કાઓ અમખ્ય વિદ્યાર્થીઓ પમાર કરે અને પ્રાચીન ગૌરવમાં અભિગદિ કરી જાતિને દિ-પાવે એવી પ્રજુપ્રતિ પ્રાર્થના છે.

આર્થધર્મપરિપદ્—સુરત સુકામે તા. ૨૫-૨૬-૨૭-૨૮ માં ડીસેમ્બર ૧૯૧૪ ના દિવસોમાં ધણી ધામધુમથી ઉજવવામાં આવી હતી. તેમાં ઉત્તર હિંદુસ્તાન અને આ પ્રદેશના ઉત્તરોત્તર વિદ્વાન્ પંડિતોએ ધાર્મિક વિષયોમાં બોધદાયક વ્યાખ્યાનો આપ્યાં હતાં. તેમાં તપોધન બ્રાહ્મણુ જ્ઞાતિના હિતચિંતક મ. પ્રહલાદજીભાઈ સેવકરામના વ્યાખ્યાને શ્રોતાજનો ઉપર સારી અસર કરી હતી. તે બાપણુ છપાઈને બહાર પડ્યું છે. આ પરિપદમાં જનોત્પ-સ્થિતિ ચારથી પાંચ હજાર મનુષ્યોની થતી હતી. તેમાં એક હજાર સ્ત્રીઓ પણ ભાગ લેતી હતી. તપોધન બ્રાહ્મણોની પણ આવી ગંજનવર પરિપદ થાય એવો સમય પરમાત્મા સત્તર દેખાડે.

સુરતના તપોધન બ્રાહ્મણોએ મ. પ્રહલાદજીભાઈ સેવકરામને આપેલો આવકાર—મ. પ્રહલાદજીભાઈ સિદ્ધપુરથી સુરત રોડને તા. ૨૬-૧૨-૧૪ ની સવારમાં ઉ-તર્યા હતા. જે પ્રસંગે સુરત તપોધન બ્રાહ્મણુ જ્ઞાતિના લગભગ પચીસેક મહાશયો રોડશનપર તેમને આવકાર આપવા પધાર્યા હતા. તે પછી તા. ૨૮-૧૨-૧૪ ની રાત્રીએ એક સભા ભરવામાં આવી હતી જેમાં સૌ એક મનુષ્યોની ઉપસ્થિતિ હતી. આ સભામાં શ્રીમાન્ ડા. કેશવલાલ મોતીલાલે મ. ગંગાશંકર ડી. રામાં અને મ. પ્રહલાદજીભાઈએ આ જ્ઞાતિની ઉન્નતિ શી રીતે થાય તે વિષયપર વિચારશીલ વિવેચનો કર્યાં હતા. આનો પ્રભાવ લાંબી જ્ઞાતિપર સારો પડ્યો હતો. આ જ્ઞાતિના બહુઓ પોતાના હિતચિન્તકોને માટે માનની લાગણી-થી જોતા થયા છે તે એ જ્ઞાતિની ઉન્નતિના શુભ ચિન્હ છે. ધૈર્ય તેમના વિસ્તારમાં વૃદ્ધિ કરે.

મી. એડીસનની નવી શોધ—વીજળીનો એમેરીકન બહુગર મી. એડીસન ૬૭ વર્ષની ઉમરનો થયો છે છતાં તેની શોધક બુદ્ધિતો જુવાન જેવીજ છે દરીયાની હેઠળ હુપા-ધને ચાલતી સપ્તમરીન બોટો હાલમાં ૨૪ કલાકથી વધારે સપાટી હેઠળ રહી શકતી નથી. મી. એડીસને કરેલી શોધથી તેઓ એક દિવસ નહીં પણ એક મહીનો સપાટી હેઠળ રહી શકશે. એ સપ્ત મરીનમાં એવાં ચત્ર ગોઠવવામાં આવ્યાં છે કે, જે દરીયાનાં પાણીમાંથીજ (બહારની ઉપરની હવાને બદલે) પોતાના 'ખપતું' ઓક્સિજન મેળવશે, માછલા છિદ્રોપડે પાણીમાં રહેતાં હવા મેળવે છે તેના જેવી આ યોજના છે. એડીસન જેવો થંડા મગજનો માણસજ આવી શોધો કરી શકે. તેવું કારખાતું આગથી ભરમ થયું તેની ચિંતા ન કરતાં તેણે એ આગની સીનિમેટોગ્રાફ શીલ્પ લેવડાવી !

બંદુકની ગોળીઓના અમત્કારો તથા વિશેષતાઓ—હાલની ગોળીઓ શું કરશે અને ક્યાં વેર જશે અને એ એક માત્ર ઠળીયા જેવડો દાણો કેટલા વીરો કે વિદ્વાનોને હામ કરી દેશે તે કહી શકાતું નથી (૧) ઓદર માન(સુકાન)ની લડાઈમાં એક માંદ અમત્કારને રજુક્ષેત્રમાં ગોળી લાગી શકે એવી જગ્યાથી ૩-૩૫ માઈલ દૂર આશ્રયને રથએ લઈ જવામાં આવ્યો હતો, તે છતાં તે તરફ એક ગોળી આવી ને તે માંદ અમત્કારના માથામાં પેડી અને તેના તત્કાળ રામ રંગી ગયા (૨) એજ સુકાનની લડાઈમાં અનેલા ગોળી બહારનો બીજો ખનાવ ઉપચાથી પણ વધારે ચમત્કારીક છે. જનરલ સર આર્ચીબોલ્ડ હંટર, કર્નલ હેકેટ્યોપ્સન તથા એક ત્રીજો અમદાર એક પહેલા ધરની દિવાલમાંના નાનાં બાહોરામાંથી અવતોડન કરતા હતા. હિર એટલું સૂક્ષ્મ હતું કે એ જાણુ તેમાંથી સામટું નેદ્ર શકતા નહીં તેથી તેઓ એક બીજાની પાછળ ઉભા હતા. પેલો નનાનો અમત્કાર તે હિરમાંથી 'બાઈ નોકચુલર્સ' (હાથ દુર્બિન) આંખે માંડીને જોતો હતો. ને

તપોધન બ્રાહ્મણો અને તેમની ઉન્નતિ. ભા. ૧

થોડીજ નકલો હાથ આવી છે.

તપોધન બ્રાહ્મણો અને તેમની ઉન્નતિ (પ્રથમ ભાગ) નામક પુસ્તકની ઉપયોગિતા સર્વને જાણીતી છે. તેનાં કર્તા સ મિરિન્દરાજેર નિર્માયકાર છે. આ પુસ્તકમાં તપોધન બ્રાહ્મણોની ઉત્તમતા અને તેમનો વેદાધિકાર એવા ગાંઠીય પ્રમાણોથી ચિહ્ન કરેલા છે કે વિદ્વાનોને તે વિષયમાં કાંઈ શંકા કરવા જેવું રહેતું જ નથી, આ પુસ્તક દરેક બ્રાહ્મણ અને મુખ્ય કરી તપોધન બ્રાહ્મણોના ધરમા રાખવા હાયક છે. આની દબાર પ્રત છપાવી હતી જે સર્વ ખપી ગયું છે હમને પચ્ચીસ ટાપી મળી આવી છે. તેમાં સંપાદન કરવામાં આવેલા વિષય પ્રમાણે તો તે પુસ્તક અમુલ્ય કીમતનું છે પરંતુ તેનો બાબ સાધારણ મનુષ્યથી લઈ શકાય તેવા કારણથી હમે તેની કીમત બે આનાજ રાખી છે. પોષ્ટેજ અડધો આનો. મ. ત્રિરિન્દરાજેર નિર્માયકારે આ પુસ્તકો પ્રથમ મહત આપ્યાં છે પરંતુ આ માસિકની સહાયતાથી તેમના તરફથી આ પુસ્તકો હમને આપવામાં આવ્યા છે માટે તેનાં કીમત બે આના રાખી છે અને તેની ઉપજ માસિકના ખાતામાંજ વપરાશે જે મહાદયને પુસ્તકો મંગાવરની હચ્છા હોય તેમણે સત્વર મંગાવી લેવાં પાછળથી તે પુસ્તકો મળી શકશે નહીં.

સીધીગલી, ઈશ્વારીમ કૃતાબાધના

માળામાં

ગીરગામ—મુ બધ

લી. સેવક

કગનલાલ જગન્નાથ.

વ્યવસ્થાપક બ્રાહ્મણમં.

દરેક જાતની નાની મોટી ટાપીઓ.

હમારે ત્યાં ઝીક-ચળકની સાચી અને ખોટી ટાપીઓ જથ્થાબંધ બનાવવામાં તથા જથ્થાબંધ અને છુટક વેચવામાં આવે છે. નીલામતી ટાપીઓ પણ હમારે ત્યાં રાખવામાં આવે છે. ઝીક ચળકનાં પોલકાં તથા રેસો પણ ઘણાં ઉત્તમ પ્રકારનાં બનાવવામાં આવે છે. હમારે ત્યાં ઠગવતો લેશ માત્ર લાયક નથી. બહારગામથી મંગાવનારાઓના ઓર્ડરો ઉપર પુરતું ધ્યાન આપતામાં આવશે.

લેડીસન શિવલાલ.

ઠ. બરનપુરી બાગોળ—સુરત.

ધાળકાના

સુપ્રસિદ્ધ વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કહાનજી

રામબાણુ દવાઓ. ખાસ પરેજ નથી.

તાવની રામબાણુ દવા

રૂ. ૧૦૦) ઇનામ વાળી.

દાકરો, એકાંતરીઓ, ચોથીઓ, ઉનો, ટાઢીઓ, અમારી દવાથી ના ઉતરે તો, લીધેના પૈસા પાછા આપીશું. કોઈ મનુષ્ય એમ સાબીત કરી આપશે કે વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલની દવાથી ચોથીઓ તાવ ના ગયો તો તેને રૂ. ૧) ઇનામ આપીશું. ગોળી ૫૬ ની ડબ્બી ૧ ની કિંમત રૂ. ૧-૦-૦

શક્તિ સંજીવન.

શરીરના તમામ અવયવોને શક્તિ સંજીવન ત્રાકાત લાવી મળ્યું હશે છે. ગયેલું પુકાતવ પાછું લાવી આપવામાં, સ્મરણશક્તિનો અને આખા શરીરની ક્ષતિનો તેમજ બળનો વધારો કરવામાં શક્તિ સંજીવન રામબાણુ છે. બરડાની ઘાટ, કમગ્નો દુખાવો, પગનું કળતર, છાતીનો દુખાવો, તરત મટાડે છે. ગોળી ૧૦૦ ની ડબ્બી ૧ ની કિંમત રૂ. ૨-૮-૦

પરમીયાની રામબાણુ દવા.

આ દવા તમામ જાતના પરમીયા મટાડે છે. ચતી બળતરા ચૂને માલવુ પર (ગ્રસી) બંધ કરે છે. સોજે ઉતારે છે. ટીપે ટીપે આવતો પેસાન સાફ આવે છે. કળતર અને પેડુનો દુખાવો મટાડે છે. ડબ્બી ૧ ની કિંમત રૂ. ૨-૪-૦

વૈદ્ય ગિરિધર.

વૈદ્ય ગિરિધર એ નામનું પ્રુસ્તક માત્ર સાકાર્યાર આતાની ટીકીટ બીકવાથી તમામને શુદ્ધ પોસ્ટથી મોકલવામાં આવે છે. તે પ્રુસ્તક વાંચવાથી દરેક માણસ જાતે વૈદ્ય કરી શકે છે.

ધાતુ વિકાર.

ધાતુ વિકાર નામનું પ્રુસ્તક એક કાર્ડ લખનારને મહત્ત મોકલવામાં આવે છે

વૈદ્ય શા. ગીરધરલાલ કહાનજી

ધાળકા. જીલ્લા-અમદાવાદ.

ॐ

ब्राह्मण धर्म.

Brahmin Dharma.

मनुवाक्य. (अ. ११)

यत्किञ्चिदेनः कुर्वन्ति मनोवाद्मतिभिर्जनाः ।
तत्सर्वं निर्वहन्त्याथ तपसैव तपोधनाः ॥ २४१ ॥
तपसैव विभुदस्य ब्राह्मणस्य दिवौकसः ।
इज्याश्च प्रतिशृङ्गन्ति कामान् संवर्धयन्ति च ॥ २४२ ॥

पुस्तक ५.]

द्वितीय, स. व. १९७१.

[अंक १००]

संपादक,

भ. प्रह्लादलाल सेवकशाम. मु. सिद्धपुर.

व्यवस्थापक,

छगनलाल जगन्नाथ रावण. मु. भा. ४.

वार्षिक लवणभ ३. १-०-० चोपेन सहित.

कार्यालय (जोशी)

सोभीप्रदीपे नरि, प्रथम प्रकाशना भाग्यमा, मु. भा. ५ न. ४

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા.

(શુદ્ધ ભાષાંતર ઉપનંત તાત્વિક બોધ માટે પુષ્કળ
વ્યાખ્યાન સહિત)

આ એક ખરે સિદ્ધાંત છે કે ધર્મપ્રથો તથા તત્ત્વ વિવેચનના પ્રકરણોનો કેવળ પાઠ કરી જના કરના અર્થ અને તાત્પર્ય સમજીને પાઠ કરવાથી વિશેષ ફળ છે શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા જેનું પુસ્તકને માટે તા તે બહુ જરૂરનું છે અને તેથીજ અમે શ્રીશકરા ચાર્યવાળું ભાષ્ય તથા શકરાનંદ નીનદક અને શ્રીધર વિગેર પડિતોનાં વ્યાખ્યાનોનારે સક્ષ રાખી તત્ત્વ વિગયનો એક પછી અશ ન જવા દઇ આ સ્વતંત્ર વ્યાખ્યાનનાળું પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કર્યું છે આત્મજ્ઞાધાથી નહિ પણ સત્ત્વ વાત પ્રસિદ્ધિમાં મુગ્ધાના આશયથી અમારે પ્રેરેલું પડે છે કે શાસ્ત્રીય વિષયોમાં બીજકુલ નહિ બેઝાયેલી ગુજરાતી આપામાં આગસુધી ગીતા શોધના ગુરુ વિષયમાં પ્રવેશ એનું આ સિવાય બીજું એક પણ ગીતાનું પુસ્તક બહાર પડ્યું નથી

આ પુસ્તકમાં પ્રત્યેક મોખના અર્થની સાથે વ્યાખ્યાનમાં તે અર્થનું સ્પષ્ટીકરણ તેમાં આપતા આલોચના સરત અને મનોરથ સ માધાનો તથા ઉચ્ચ ભાવાર્થો આપનામાં આવેલ છે, જેમાં પ્રસંગોપાત યોગશાસ્ત્રની પદ્ધતિ તથા ન્યાયશાસ્ત્રના અનુમાનાદિ વિષયો પણ સમજાવેલા છે એટલુજ નહિ પણ જે જે શાસ્ત્રના વિષયો ન્યા ન્યા આવેલા છે ત્યા ત્યા તે ઉપયુક્ત અસથી જોઠવેલા છે આટલું છતાં તેની વાચ્યરચના ઘણી સરળ છે દૂરમાં દરક અધિભરીએ આ પુસ્તક અવરમ મનન કરના જેનું છે કિંમત રૂ ૪ ચાર રૂકે રૂ ૩ આઠ પેનું લગભગ ૮૦ શર્મ પુર્ક પાકુ. આત્મનિગ્રહ આપવાનય માથી રૂ ૧ છતી દવા એક સામગી ખરીદનારને લે

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.

જામનગર-કાઠિયાવાડ.

ब्राह्मण धर्म.

अध्यापनमध्ययनं यजनं याजनं तथा ।

दानं प्रतिगृहञ्चैव ब्राह्मणानामकल्पयत् ॥

। ભાવાર્થ—હે મનુષ્ય રોજ અધ્યયન કરે છે તથા બીબ્બને કરાવે છે, યજ્ઞ કરે છે તથા કરાવે છે અને દાન લે છે તથા આપે છે, તે મનુષ્યને બ્રાહ્મણ કહેવામાં આવે છે.

ઈશ્વર પ્રાર્થના.

वेदाहमेतं पुरुषं महान्तमादित्यवर्णं तमसः परस्तात् ।

। नमेव विदित्वाऽतिमृत्युमेति नान्यः पन्था विद्यतेऽयनाय ॥

যজু. অ. ৩১. মং. ১৮-

। ભાવાર્થ—હે દેવાનિધિ ભગવાન! સંસારમાં વિવિધ પ્રકારની વસ્તુઓ છે, તેમાં વિચિત્ર પ્રકારના પ્રાણીઓ છે, તેમાં અનેક પ્રકારનાં પદાર્થો છે તે સર્વને જાણવા તરફ આ આપાવી મન જાય છે, તેને જાણે છે-જુએ છે પરંતુ તેને સતોષ અને સુખ પ્રાપ્ત થતું નથી. તેને અવિનાશી આનંદ મળતો નથી. તપાસ કરતાં, વિચારાર્ધીન થતાં એમ જ પ્રતીત થાય છે કે આપના જેવા મહાન્ જ્યોતિર્મય પરમપુરુષને જાણ્યા સિવાય અને મૃત્યુ ક્ષત્રધન કરી શકતા નથી. અને આ સંસાર સાગરમાંથી પાર ઉતરવા માટે આપને જાણી આપના આશ્રયમાં આવ્યા સિવાયને કોઈ માર્ગ જ નથી. હે ભગવાન! હમારા આત્માને નિત્યપ્રતિ તારામાં જ તટ્પીન થવાની શક્તિ પ્રદાન કર. ઓ શમ્.

पुस्तक ५ मुं.]

इहंशुन, संवत् १८७१.

[अंक १२ भा.

विषयावुक्तमष्टिका.

१. કાવ્યકુંજ...	૨૫૦	૭. સમાજસેવામાં સ્ત્રીઓનું સ્થાન....	૨૬૨
૨. વસન્તનો સંદેશો.	૨૫૧	૮. શાનદેવી	૨૬૪
૩. સજ્જનશતક.	૨૫૫	૯. અસ્તોદય અને આદર્શજીવન.	૨૬૮
૪. તપોધન આ. નું વસ્તી પત્રક.	૨૫૭	૧૦. દેશપરદેશ સમાચાર	૨૭૦
૫. વિચાર વિવિધતા.	૨૫૮	૧૧. લવાજમની પહોંચ ક્રમશઃ.	૨૭૨
૬. સત્ય.	૨૬૦		

કાવ્યકુંજ.

ગુરુદમ્.*

(હરિગીત.)

હિંમત કરી લડતા ભલે; રા સંગ્રામમાં,
 વાગે નગારું વિજયનું, તક્ષીન તેના તાનમાં;
 શિખરે ચડેલા સૈનિકે. પાછા પડે પાતાળમાં,
 ડમ્ ડમ્ થતું એ ડાકલું, 'શુરુડમ્' તણું ત્યાં વાગતું.
 કુટુંબમાં સૌ રનેહ સાથે, સંપનાં સુખ લોગવ,
 પરનાં અને પોતા તણાં, ઇર્ષ્યા વિના કૃત્યો કરે;
 પણ તેજ થાયે વેરવી, વરી ખીજને લાળતાં,
 ડમ્ ડમ્ થતું એ ડાકલું, 'શુરુડમ્' તણું ત્યાં વાગતાં.
 ભંડોળ સારો મેળવી, બહેપાર પણ બહોળો કરે,
 કીલને દર્ધ મ્હેનત કઇ, તે લાભ સારો મેળવે;
 પણ એક દી મહેરમાં લીલામ થાયે માત્ર હા !
 ડમ્ ડમ્ એ ડાકલું, 'શુરુડમ્' તણું ત્યાં વાગતાં.
 જે બંધિતઓ સુધારણા, કરતી અતિ આત્મ મહો,
 ને એકતાના અંકુરો, દશ દીશમાં રોંપી રહી;
 થાતાં પ્રલય પણ એકમાં, ઉદ્દેશ પથ માપતા,
 ડમ્ ડમ્ થતું એ ડાકલું, 'શુરુડમ્' તણું ત્યાં વાગતાં.
 જ્યાં નમ્રતા ને વિનય છે, કીર્તિ તણો કઇ લોભ ના,
 રહેલું અને રહ્યું સદા, કર્તવ્ય પારાયણ થતાં;
 ત્યાં શાર્ય, આશા, બળ નીતિ, ઇચ્છિત સૌ પામી શકે,
 ત્યાં ડાકલું 'શુરુડમ્' તણું, ડમ્ ડમ્ નહિ વાગી શકે.

વસન્તાત્મજ-વૌસનગર.

તપોધન બ્રાહ્મણોનું પ્રાચીન અર્વાચીન દશ્ય.

(મન માયાના કરનારા રે.....એ રાગ)

આવો આવો ઋષીબાળ આવોરે ચક્ષુ ખેલી જરી શુદ્ધ લાવો,
 બુઓ કેવી દશા તે નિહાળોરે, વિષુ વિષા પાતળા શુભ વો. ટેક.

*હંપણું—મિથ્યાભિમાન—ખોટો ક્ષત્રિ.

લણલું લણલું ભૂત્રી ગયા થયા બ્રામણ^૧ આંટા ખાઓ,
 બ્રાહ્મણ પદ્મી મટી ગઈ ધરે કર્મહીણ તોય શું કુલાઓરે. યક્ષ૦
 ગુરુ ભટ્ટી થયા ગરુડ તમે વળી મરુડ, બની દાસ ઉઠાવો,
 વન તણ બની નાગર નગર વિષય વેલીમાં તણાઓરે. યક્ષ૦
 દ્રવ્યને લોભે ધર્મ વિસાચો વિરોધ વાવડો ચલાવ્યો,
 વિદ્યા વિના કળા શોધ લોધ ભૂલ્યા ભૂલ્યા અંતરના ચલાઓરે. યક્ષ૦
 જ્ઞાનનું ધ્યાન પરવારી બેઠા ધને ગૃહલુ ગુણ ગાઓ,
 કાતો મુઠો, લૂટો, ધુતો બલારને નકં તણા તંતમા તણાઓરે. યક્ષ૦
 વિના મગજ બેઠા જ્ઞાન જ્ઞાન માત્ર રહ્યો અન્ય વર્ણ કેરો કુલારો,
 ખોતાં ગુરુ પદ બ્રહ્મ બંધુએ પલટો સમયનો કરાવ્યોરે. યક્ષ૦
 વળી ઉદમ તણ થયા અભાગી મિથ્યાભિમાનમાં કુલાઓ,
 સીખને માર્ગે પ્રભને લોખવી વિપ્રતા ગુમાન વ્યર્થ લાવેરે. યક્ષ૦
 બની પતીત વિત્ત લીધુ કુકર્મે, ગર્વે સૌ ફાકટ કુલાઓ.
 ઉંડા તુંસીમાં તણાઈ મરે છે બ્રહ્મ તેજ સમૂળ બુદ્ધાઓરે. યક્ષ૦
 અષ્ટ સૌવર્ણમાં જન્મ લીધો જગહીતને સારૂ બતાવો,
 નિજહીત જગહીત આપે હૃદયું થયા શ્રેષ્ઠ નાનેષ્ટ શરમાવેરે. યક્ષ૦
 જગન્નાયક બળદાયક શંભુ દીઓ ઉદય તણા લાવો,
 સિંચી ધીવારી, ભૂલ્યા તપોધન બંધુને માર્ગ બતાવેરે. યક્ષ૦

બટુક-અમદાવાદ.

વસંતનો સદેશો

યાને

જ્ઞાતિના કાર્યદક્ષ નેતાઓને અભ્યર્થના

વસંત-તિલકા

આની અગે ઋતુ વસંત મૈદર્થ્ય-મૂર્તિ,
 વસ્ત્રો સન્માં રૂડાં અભિનવ પદવેથી;
 કેડયું વળી નનીન અમૃત આમ્ર વૃક્ષે,
 એવી વસંત હૃદયે પ્રિય કાં ન લાગે? ૧.
 વે'તાં વસંત-ઝરણાં મુજ જ્ઞાતિમાં બે,
 પ્રકટી નવીન જ્યોતિ મુજ અધુઓમાં;
 એવા અધિક ઉપકાર તમે દયાયા,
 લાગેજ પ્રિય વળી તેથી વસંત રૂડાં.— ૨.

પ્રિય વાચકો

આ લેખને આપની સમક્ષ દ્વિતીય લેખ અર્પનાને દ્વિતીય પ્રસંગ મળ્યો છે. આ લેખ ત્રસતાપાન નિરોધો, એની આત્મવલાધાને મારા હૃદયમાં સ્થાન આપતો નથી, કિંતુ એટલું તો નિઃશ્ચય છે કે સાત્યોદય યાને સાત્યોત્કર્ષને માટે આવા વેળા લખાવા આવશ્યક છે. બન્યું. આપને સુવિદિત તો હશે કે વસતત્કતુના આગમનને યોગ દિવસ જ થયા છે, અને તેથી ઠંડોને નવું જીવન મળ્યું છે. ઠંડો અભિનવ પદ્ધતિ થઈ, પુષ્પોદી આનંદાદિત થયા. તે સાથે પક્ષીઓના જીવનમાં નવીન અમૃત મેડાયું છે નવીન જ્યોતિ પ્રકાશ છે એ બધું તત્કતુના આગમનથી જ થયું. વસતત્કતુમાં મઠિ-સૌદર્ય આલ્હાદનનક નથી લાગતું ? મર્મગદને લાગે જ અને વિશેષ તો વસત-વિનોદી યાને વસત-વિલાસીને જ પ્રિયક થઈ પડશે.

આ કતુઓમાં પક્ષીઓનો મધુર કલરવ પણ શું પ્રિય નથી લાગતો ? વસતમાં વિહાર કરતી, આત્રગળે ખેડેલી કોકિલાનો ટહુકાર શું આપણને આલ્હાદ નથી આપતો ? અને તે માથે નવીન ઉત્સાહ નથી પ્રેરાતો ? એ કોકિલાનો ટહુકાર એ એવું દૂતત્વ છે તે ઉવાનના માલીકને પોતાના ટહુકારથી જણાવે છે કે હવે આત્રવૃક્ષ મોર આવ્યો છે, પછી ફળો થશે અને પરિપક્વ થઈ ખાવા માટે તૈયાર થશે માટે હવે પૂર્ણ મહાળ રાખને પ્રિય વાચકો, મારી માથે તમેપણ વસત-વિનોદી થયા અને આપના અમૃત્ય કાળનો ભોગ આપી મારી સાથે વસતનું મૌદર્ય નિહાળવાને પ્રવૃત્ત થયા, પણ તેમાથીએ કંઈ મગી આવશે બહુએ, આપણી જ્ઞાતિ એ વાઢી છે. ઉત્સાહભર્યા નવિન યુવકો એ વૃક્ષો છે. જ્ઞાતિના સુધારા એ વસતને સ્થાન છે. જ્ઞાતિના કાર્યદક્ષ નેતાઓ તે આ વાઢીના માલીક યાને રક્ષક છે. “બ્રાહ્મણ ધર્મ” એ કોલિલા તરીકે દૂતત્વ કરે છે. આપણે જેમ વસત પ્રિય લાગે છે તેમ જ્ઞાતિના સુધારાપણુ પ્રિય લાગશે જેન વૃક્ષો પરિપક્વ થશે આપે છે, તેમ સુધારામાથી પણ આપણને ઘણા મિષ્ટથળો મળશે, પણ વૃક્ષોને પોપવાને માટે વાઢીના માલિકોને ઘણી ફરજો બળવાની છે. વૃક્ષમાં જળ સિંચન કરી, તેની પૂર્ણ રના કરી, વૃક્ષની જેમ બને તેમ વૃદ્ધિમાટે યત્નગાલી થવું જોઈએ ત્યારે જ તે વૃક્ષના ફળો સુખ્ય નિવડશે.

અત આપણે જ્ઞાતિના કાર્યદક્ષ નેતાઓને જ્ઞાતિના લાભાર્થે કંઈ અબ્યર્થના કરીશું અને તે વડીયશ્રીઓ પોતાનો ધમ જણાવે યોગ્ય લાગશે તો સ્વીકારશે અને જ્ઞાતિમાં સુધારાના નવા ઝરણા રેલાનશે. જ્ઞાતિના કાર્યદક્ષ નેતાઓએ જ્ઞાતિની આધુનિક સ્થિતિનો વિચાર કરવો જોઈએ. ઈર્ષાજનુ જે ગૌરવ, તેનું અસ્તિત્વ છે કે નહિ, અને નહિ હોય તો પુનઃ પ્રયાસો યોગ્યમાથી પ્રાપ્ત થઈ શકે આવા આવા અનેક વિચારો સાત્યોદયને માટે સર્વ મઠિહિતચિત્કોએ કરવાના છે. તેમાં નડતી આપત્તિ, વિપત્તિઓ વેઠી, પોતાના કાર્યમાં અને ધમમાં ન્યુત ન થતા, હસ્તિત કાર્યમાં સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી એ જ પ્રાણજનોનું સમયોચિત ધર્મ્ય છે, અને વિશેષત આપણી જ્ઞાતિને માટે આવા પ્રયાસો હોય તો અસ્પ તે ઘણાજ લાભપ્રદ છે અને જ્ઞાતિને માટે પ્રયાસો કરવા એ જ આપણું પ્રથમ કર્તવ્ય છે, અને તેને જ લગતા શ્રીમાન મહાશય ગિરિનગરના શબ્દોમાં કહીશ “કે આ જ્ઞાતિનેવાસ્તે કદાપિ જીવ જાય તોપણ ભલે પણ આ જ્ઞાતિની ઉન્નતિમાટે પ્રયત્ન કરતાં રહેવું એજ આપણો હેતુ હોવો જોઈએ.”

અતઃ જ્ઞાતિની પૂર્વવત્ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવાને “કેળવણી” એ મુખ્ય પાથો છે. કેળવણી જ્ઞાતિમાં કેમ વધે એવા વિચારો પણ જ્ઞાતિના નેતાઓએ કરવાના છે. કેળવણીના ઉત્તેજનારો પણ ૫૩૦ ઉદાહરણની આવશ્યકતા છે. જ્ઞાતિના જે પૈસા હોય, તેનો પણ સુમાર્જી જ વ્યય કરવો, અને જેમ અને તેમ જ્ઞાતિના આગ્રહો વિદ્યાર્થી અવકાશ થાય, એવ વિચારો હિતચિંતકોએ કરવા નેહએ. એક પિતા, પોતાની સંતતિનું શ્રેય તેની રીતે થાય, તે સારી પેઢે જાય છે; અને પોતાના પુત્રોને માટે રન્ટે દોઢી, તેમને સુખનો માર્ગ દેખાડે છે. તેની જ રીતે જ્ઞાતિના એક કાર્યદક્ષ નેતાનેપણ એની ઉમદા ફરજો જાળવવાની છે. અને ત્યારે જ પોતાનું અને પોતાની જ્ઞાતિનું શ્રેય થાય છે. ત્યારે જ અનનતિને બદલે કલિ થશે, ત્યારે જ જ્ઞાતિનો પૂર્ણોદય થશે, અને ત્યારે જ જ્ઞાતિમંત્રીઓ સુખમય ઝવન ગાળી, મન સુખના માર્ગે જ વિચરશે.

જ્ઞાતિના ગમિ વિદ્યાર્થીઓ હોય, તેમને તન મન અને ધનથી મદદ કરી, તેઓ પોતાના વિદ્યાભ્યાસમાં આગળ વધે એવા પ્રયત્નો કરવા નેહએ. “દ્રવ્ય અસ્થિર છે, કીર્તિ સ્થિર છે, વિદ્યા દ્વાન સર્વથી શ્રેષ્ઠ છે.” એ પણ આપણા જીવનના મહામત્રો હોવા નેહએ.

જ્ઞાતિના જે પૈસા ગિફ્ટ હોય, તેનોપણ સર્વ જ્ઞાતિમંત્રીઓની મંમતિ લઈ, માટે માર્ગે વ્યય કરવો એ જ ઉચિત્ કાર્ય છે. જ્ઞાતિના આગ્રહો ભણે, અને જ્ઞાતિની ખરાબ સ્થિતિનું પરિવર્તન થઈ, જ્ઞાતિ પૂર્વ ગૌરવાન્વિત થાય.” એ જ આ લેખકનાં હૃદયોદ્ગાર છે. તપોધન જ્ઞાતિના પ્રત્યેક મસુદમાં જ્ઞાતિના પૈસા તો હશે જ. અને હોય તો તે દરેક મસુદનાં નેતાઓએ વિચાર કરવો નેહએ કે આ પમાનો સામે માર્ગે વ્યય કરવો, નહિ કે “જ્ઞાતિભોજનમાં.” બંધુઓ! પ્રત્યેક મમદનાં તપોધનો પોતાના પૈમાનો વ્યય આવા માર્ગે વ્યય કરે છે કે કેમ તે હું જાણતો નથી પરંતુ સુસ્ત વિભાગનાં તપોધનોનો તો આ મધ્યમાય શ્રદ્ધ પડ્યો છે. જુની પ્રણાલિકા કેમ હોય એમ એ લોકોનું માનવું છે. વસ્તુતઃ એ માન્યતા ખોટી છે, એમ મન્મથન હૃદય સાક્ષી પુરે છે. આ માન્યતા ખોટી છે, એ માનીત કરવાને ધણાં કારણો છે. જ્ઞાતિની આધુનિક આર્થિક સ્થિતિ ઉપરથી એવું દૃષ્ટિગોચર વાય છે કે જ્ઞાતિ ધણી જ ગરીબ સ્થિતિ ગુજારે છે. તો બંધુઓ, ત્યારે આની સ્થિતિ છે તો આવે માર્ગે પૈસાનો વ્યય એ અસ્થાને હોઈ, અનુચિત્ કર્તવ્ય છે. હું નથી ધારતો કે મુન્નના તપોધનોમાં હજુ બાળ-શિષ્ટિ ગેદલી છે બાળ-શિષ્ટિ કેવી હોય, તેનો એક પ્રમંજ અરે વાંચકોની સમક્ષ નિવેદન કરૂં તો તે અસ્થાને નહિ જ ગણાય.

“એક વેળા મારો નાનો ભાઈ બહુ રડવા લાગ્યો, અને કેમે કરી ખતો ગ્લો નહિ પડી મેં એક યુક્તિ શોધી કાઢી અને કહ્યું કે “ભાઈ, આજે તો તને માઝ માઝ ગળું ખાવાનું મળશે.” આ સાંભળીને તરત જ તે ગાંત થઈ ગયો. વાંચકો, આ બાળકોની બાળ-શિષ્ટિ. જ્ઞાતિના કેટલાંક માણસો આવું અનપેક્ષિત ભોજન જમવાને યજ્ઞો જ આવડે હોય છે. અને તેને માટે તો કોઈ જુદા કોમા વાં ડોસી મ્યાં અધામ પધારે, તેની ગદ નેતાં બેસી રહે છે. અને એવું ભોજન પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે મેં કેટલાંકને એમ પણ કહેતા સાંભળ્યું છે કે “આજે અબોટીઆનાં ગાંઠો છુટ્યાં.” કહેવાનું તાત્પર્ય એ કે આવું

સજ્જન શતક.

(લેખક—યતિ—ચૈતન્યમઠ, સુરત.)

[ગતાંકથી ચાલુ.]

સંપદિ યસ્ય ન હર્ષો વિપદિ વિપાદો રણેચ ધીરત્વમ્
તં ભૂવનત્રય તિલકં જનયતિ જનની સુતચિરલમ્ ॥ ૧૫ ॥

ભાવાર્થ—જેના અંતઃકરણમાં સંપત્તિ આવી મળતાં હર્ષ ઉત્પન્ન થતો નથી અને દુઃખમાં જેતું દીલ ગભરાતું નથી તથા રણસંઘામમાં જે ધૈર્યવાન છે એવો ત્રણે બુવન (ભક્ષોંક, ભુવક્ષોંક ને સ્વક્ષોંક) ની શોભા રૂપ કોઈ વીરલ પુત્રજ જનુની જણે છે. અર્થાત્ જેમ મર્વ ખાણોમાં હીરા પાકતા નથી તેમ સજ્જન પણ સર્વત્ર સુલભ નથીજ નથી. તેમ મજબૂતોનો કેવલ અભાવ તેતું પણ નથી. સજ્જન થતું એ કાર્ય દુર્લભ છે. મંસારમાં જન્મ ધારણ કરી અનેક પ્રકારના સંસર્ગમાં આવે છે. તે સર્વ રજોની પરીક્ષા કરી પોતાના મનને દૃઢ રાખી કોઈ પણ રંગમાં પડવા ન દેતાં લાભે હાની છતાં હર્ષ વિપાદથી રહીત રહેવું એ કામ સાધારણ નથી. જણે મનનો મંથન કરી દટતા મેળવી હોય તેજ પૃથ્વ સમ ઉપર રહી શકે છે. ઉત્તમ વિચારયુક્ત ઉચ્ચ વિચારની માતાજ આવ્યા પુરૂષનો જન્મ આપનારી છે એટલે સજ્જનતા પણ માતા પિતા તરફથી જ પ્રાપ્ત થાય છે. આદ્ય બદારનો મંગ તેતું પોષણ કે છે તેથી દૃઢ થનાર પુરૂષજ ત્રિભુવનના તિલકરૂપ થાય છે. અસ્તુ

દાહરે.

મહતી પટનીમાં સમ રહે ધરે વિપતમાં ધીર,
ત્રણુ ભુવનના તિલક રૂપ જનુની જણે કો વીર.

૧૫

દુર્જન વચનાઙ્કારૈર્દગ્ધોઽપિ ન ચિમ્પિયં વદત્યાર્ય

અગુરુરપિ વહ્નમાનઃ સ્વભાવગન્ધં પરિત્યજતિ કિંતુ

॥ ૧૬ ॥

ભાવાર્થ—દુર્જનના વચનરૂપ અંગારા વડે બળે તો પણ જે આર્ય અથવા સજ્જન છે તે અનિદ્ર—અગેચ વચન કદિ પણ ઉચ્ચારતાજ નથી. એજ વાત દર્શાવતી દૃઢ છે કે અગુરુને બાળાએ છતાં પોતાનો સુગંધ યુક્ત જે સ્વભાવ છે તે શું તે છોડી દે છે? કદિ પણ નહિ. નકારા પુરૂષોના વચનને અંગારાની ઉપમા આપે છે તે યથાર્થ છે કારણ કે અંગારો એક વખત ચપાઈ જાય તો પછી તે દાહ કર્યાજ કરે છે તદ્વત્ નકારા પુરૂષોનાં વચન પણ એક વખત અંતઃકરણને સ્પર્શ કરી જાય તો દાહ (બળતરા) ઉત્પન્ન કરે છે. અંગા-નથી દાહેશે પુરૂષ શીતોપચાર કરે છે એટલે અગ્નિની દાહ શાન્ત થાય છે. પરંતુ નકારા પુરૂષ—દુર્જનના વચનની બળતરા કેને શાન્ત થતી નથી. છતાં સજ્જનો કાંઈ તે દાહથી પોતાનું મનભાવ જૂદી જતા નથી એ પણ એક આશ્ચર્યજનકજ વાર્તા છે. દુર્જનના વચનરૂપ અંગારાથી બળતા છતાં અકબાયા વિનાજ તેમને જે બોલવાનો પ્રસંગ આવે તો હિતને પ્રિય તથા સત્યજ વચનો ઉચ્ચારે છે. આમ થવામાં અન્ય કાંઈ કારણ નથી. તેતું અંતઃકરણજ તેવા પ્રકારના સુશબ્દોથી પરિપૂર્ણ હોય છે. જેમ ગુલાબના પુષ્પમાંથી સુગંધજ નીકળ્યા કરે

છે તેમ સાધુ પુરૂષના મુખમાંથી પણ ઉત્તમ વચનોજ નીકળ્યા કરે છે અથવા કોનોઆકાશની એક થાળી શાન્તિ પ્રબોધક પદ્ધતી ભરીને રાખી મૂકી હોય પછી બ્યારે બ્યારે તેને ચઢાવવામાં આવે ત્યારે તેજ પદ્ધતી સર્વ (વખાણુનાર ને વખોડનાર) ને એક સરખી શાન્તિ આપે છે તેમ સજ્જનનું પણ સમજવું. તેનાં વચનોમાંજ મધુરતા હોય છે તેથી શ્રવણ કરનાર સર્વને આનંદજ આપે છે. મુખક સજ્જાવ્યા છતાં મુગધી દેલાવે છે તેમ. અસ્તુ.

હોહરો.

ફરી જન કેરા યમથી બળે સુજનનું ચિત્ત,
તો પણ વચન ક્યારતા સત્ય પ્રિયને હિત;
કુવેણથી બળતા છતાં દુઃખકર વદે, ન બોલ,
ચંદનને સજ્જાવીએ દે મુગધી અતોલ.

૧૨

દુર્જનવદનઘિનિગતિ વચનમુજંગેન સજ્જનોદદૃષ્ટઃ

લઘ્વિપનાશનિમિત્તં સાધુઃ સંતોષમૌપધં વિઘતિ ।

૧૭

ભાવાર્થ—નાશર મનુષ્યના મુખરૂપ રાક્ષસમાંથી નીકળનાર નાશરો વચન રૂપ સર્વ સજ્જન પુરૂષને બેઠાં ડંશ કરે છે, તેનાથી ચડનારૂં જે વિષ તેનો નાશ કરવાસારૂં સાધુઓ, સજ્જનો સંતોષ રૂપ ઔપધનું પાન કરે છે. સર્વ જે ડંશ કરે છે તેનું વિષ લોહી સાથે મળતાં પ્રાણુ દરવાની નૈયારી કરે છે. આ સર્વમાં તો એથી પણ વિલક્ષણતાઓ બેવામાં આવે છે કે બચકું બર્યા વિનાજ કર્ણમાંનીજ પેશી હૃદયમાંથીજ રૂધીર સાથે મળી સર્વ અંગમાં વ્યાપી જાય છે. સર્વનું વિષ વ્યાપી જતાં પ્રાણુ દરણુ કરે છે. આ વિષની તો એ અકાંક્ષીકતા છે કે પ્રાણુને દરણુ કરતું નથી પણ અંતરને દગ્ધ કર્યા કરે છે એટલે આ વિષની અસર બહુ લાંબો કાળ પહોંચે છે. ન. માટે એક એવું દર્શન છે કે, કોઈ શ્રીમાન પુરૂષ પોતાને ઘેર એક વાઘનું જન્મ્યું લાવ્યો. તેને ત્યાં તેનો મિત્ર એક આદમણ અચાનક મળવા આવ્યો, તેને વાઘના રૂપરૂપની બજાર ન હોવાથી તે બોલી ગયો કે આ કુતરાનું જન્મ્યું ક્યાંથી લાવ્યા ? આ રાજદ શ્રવણ જોયર થતાંજ વાઘ હેઠાંઈ ગયો પરંતુ પોતાનો પાલક પાસે હોવાથી તથા પોતે બંધન નિરોધ હોવાથી કાંઈ કરી શક્યો નહિ પછી યુક્તિથી તેણે પોતાના માલીકને એવું સૂચવ્યું કે એક કુહાડો લાવી મારા કપાળમાં મારી મને જંગલમાં છુટો મૂકી દે. માલીકે તે પ્રમાણે કર્યું. કેટલાએક સમય ગયા પછી એક વખત પ્રમંગ એવો બન્યો કે જંગલમાં જતો વાઘ ને માલીક કબજ વનમાંજ એકલા થયા. તે વખત વાઘ મચવરા લાગ્યો કે જુએ. આ કપાળમાં મારેલ કુહાડાનો ધા રૂઝાઈ ગયો પરંતુ તમારા મિત્ર મને જે આનનું જન્મ્યું કહેલ છે તે ધા અવાવધિ રૂઝાયો નથી. વચનનો ધા આ પ્રમાણે બળવાન હોય છે. તેના વિષથી બચવા સારૂં સજ્જન પુરૂષો હમેશાં સંતોષ રૂપ ઔપધનું પાન કરે છે અને દુર્જનતા વચનનું વિષ લાગે નહિ માટે તેનાથી દૂર પણ વસે છે.

હોહરો.

દુર્જન મુખધી નીકળી ઇસે કુવચન બુજંગ.
સાધુ સંતોષી રહે વિષ નહિ વ્યાપે અંગ.

૧૭

તપોધન બ્રાહ્મણોનું વસ્તીપત્રક.

પુશ ખખઁ અને વિશ્વસિ.

બ્રાહ્મણધર્મના વાયઁ સર્વ બ્રાતાઓને વિદિત છે કે ભારતવર્ષમા સ્ત્રી આપણી સમન્ત તપોધન બ્રાહ્મણ ગાતિનું એક સર્વ દેશી વસ્તીપત્રક બનાવવાનું આપણી શ્રીમતી તપોધન બ્રાહ્મણ પ્રતિનિધિ મહાએ ઉચિત ધાર્યું છે, અને તેની મેધા કરવાનું મને અને માન્યવગ મહાગય પ્રનાદભાઈ સેનકરામજીને મોપાયું છે.

તે પ્રમાણે આગળ બ્રાહ્મણધર્મમા લેખો લખ્યાપરથી ટ્રેનાક ગૃહઓએ પોતપોતાના ગામો માટે સ્ત્રીપત્રકના ઝાપેના ફાર્મો અમાગ તરફથી મગારી તે ભરી મોકલ્યા છે અને જે ગામોના આવ્યા છે તેનું એકદરીનું કામ આવે છે પણ હજી ઘણા ગામોના સ્ત્રી પત્રો ભરાઈ આવ્યા નથી આપણી તબ ટ્રેન્સફરમેની પશ્ચિમ પટ્ટી પણ એના તબા ગામો માલગરામા આવે છે કે ન્યા આપણી ગાતિ બહુઓની સારી વસ્તી છે પણ તે ગામોના અગ્રગણ્ય પુરોના નામ કામ જાણવામા ન હોનાથી તેમને પરોઢાગ તે મળધમા લખી શકાય એમ નથી.

અતઃ બ્રાહ્મણધર્મના સર્વ વાયક બ્રાતાઓને વિનિતિ કરામા આવે છે કે આજ સુધી નીચે મતાવ્યા પ્રમાણે ગામોના વસ્તીપત્ર. ભરાઈ આવ્યા છે તે લીસ્ટ વાચી જે ગામોના પત્રો ભરાઈ આવવાના બાકી છે એમ તે ને લાગે તે ગામોના વસ્તીપત્રક ભર મોખવાના ફાર્મો મારા તરફથી નીચેના મરનામેથી મગારી લખને તાગડતોળ ભરી મોખના કૃપા કરશે એ મિત્રાય ક્યા ક્યા ગામોના સ્ત્રીપત્રને ભરી મોખના, એને કોને લખનાથી તે કામ જલદી અને સારૂ થશે એના કેવલા ગૃહઓના નામ કામ પણ પોત પોતાની જાણ મુજબ લખી મોકલના કૃપા કરશે, જેવી તેના ગૃહઓ માથે ત્રવચરહાર કરી તે સબધી તજનીજ થઈ ગે.

આજ સુધીમા નીચે બતાવેલા ગામોના વસ્તી પત્રો ભગમને આરી ગયા છે તે ગામોના જલ્લાનાર આકળ પણ આ માથે આપન આગળ મુકું ક,

૧ રેવાકાંઠો—કરનાળી, જ્યોર, નાદોદ ૩૦, ચાણોદ, ખરકાલ, શીનોર, ધેરલ, ગક લતીયા, ભડચ તેનતનાવ, ડભોઈ, મડાળા, ડોદરા, લીમધરી (વજુલામા) આટલા ગામોની સ્ત્રી ૧૮૮ માણસોની છે.

૨ ઇડર વડાળી—મકણેન, અમનગર, લીમતનગર, માધેનપર, સ્ત્રી ૧૮૨ માણસોની.

૩ પાટણવાડો—(ખાગામા) પાટણ મિદપુર, વાનમ બામોસણ, મોગીદાક, દેણપ ઔર સડેર મળદ, બારીમણ, મિનનગર, રડનગર, સ્ત્રી ૧૪૩૬ માણસોની,

૪ છોતેર—ગેરીતા, મિનપુર, ગવાડા, ઉદાઈ, પુધરા, કંણાદ, માતોસણ સાપોલ લોદરા, જુલાસણ ભાનુ તબ, ખેગણ, બાગદ, વીમીયા, મડાળી, ઉપેરા, વસ્તી ૧૨૮૧.

૫ સુન્ત વિલાગ—સુરત, કલપાલ બકુવાન, મોતા, અકનેધર, હાસો, અમરોલી વસ્તી ૨૭૭ માણસોની.

૬ કાઠીઆવાડ—તીગાળા, જામવદર, લાખણકા, ગોરકકા, ગઢાળી, પીપળ, અણીડા મુશ્લીઆ, આનડ, કાચગડી ખાગ, લારી, બાખગ, દરેડ, કાસા, ગઢડ, બાનનગર, પીપળાયા.

બલકા, તાલીદક, સાલીગપુર, ટાપ્ય, નાગનપુર, તાજપુર, હોવાયા, રાજપરા, સુરકા મેધન-
ડીઆ રાજીઆદ, વનાગી મરડા વગેરે ૮૪૮ માણુમોની

૭ પ્રાંતીજ જીલ્લો—પ્રાંતીજ, ઝોજના, માયદ, પીલુદરા, વસ્તી ૧૨૭ માણુમોની

૮ ધાંધાર—કપાલ, મેદપુર, જલોના, ગોગા, વડગામ, વગદ, દાતીનાડ, માલણુ
પાનણુપુર વગેરે ૪૨૫ માણુમોની

૯ ખંભાત—ખંભાત, રૂની ૩૨૭ માણુમોની છે

૧૦ ચુંવાળ—તીરતા, વગેરે ૫૯ માણુમોની છે

ઉપર પ્રમાણે ગામોના રૂની પત્રન આપેલા છે તે તે પ્રમાણે જે તે જિલ્લા (ગોગ)
રૂની ૮ તેજા કુલ સરનામો ૫૧/૧ નો થાય છે

મને આગા છે કે તપોધન બ્રાહ્મણ મતાનોની આટલા જુજ ગામોની વસ્તી પણ
૫૧/૧ માણુમોની છે એ ખુશ ખમર વાચી રૂનીપત્રકના આ એમ અતી ઉપયોગી કાર્ય
તરફ દરેક બધુ અવસ્ય પ્રેરાશે અને દરમ ગામના વસ્તીપત્રક તુર્ત મોકનાવના પોતપોતા
નાથી બનતુ કરશે સમસ્ત ભાગતર્ફના ગામોની એકઠરી તૈયાર થયે નિગતવાર આક્રમ
નીમતી પ્રતિનિધિ સભા પ્રસિદ્ધ કરશે ત્યાં મને ખાની છે કે આપણો મોટો સમુદ અને
તેની સવિસ્તર વધીકત જેમ દરેકને હર્દ થયા રિતા ગ્હેશે નહિ છાપેના મર્મો મારી
પામથી જેણે તેણે મગાની લેના આગ કોના તરફ મોકનાના તે જણાવના દરેક બધુને મારી
નમ્ર નિમિ છે આ કામ જેટલુ જરૂરુ છે તેટલુજ તે તાબડતોળ પુર થવાની પણ જરૂર
છ એ બદલ હવે વિશેષ લખવાની જરૂર લાગતી નથી હાલ એજ

માર મરનામુ ગાડા જોગીનો મંદોરનો

ગાતિ મેવક

સુ નવસારી.

નથુશંકર ગોવિંદગમ ગવળ.

વિચાર વિવિધતા.

(લે ડા કેશવલાલ માતીલાલ માંડવી (સુરત)

Flower and Fragrance —

પુષ્પ અને પુષ્પપરાગ—પ્રાણી માનને પ્રિય પદાર્થ પુષ્પ છે દેવ, દાનવ, મનુષ્ય
જાનવર, અને જનનુ, સર્વને પુષ્પ પ્રત્યે પ્રેમ ગટે છે દેવતાઓ અને મહાત્માઓ,
તેમજ નહદંતો અને મહંતોને સતોપના માટે ‘ પુષ્પ નરી તો પુષ્પની પાખડી ’ એમ
કથવુ એ માધારણુ લોગેમિત થઇ પડી ૮ સાક્ષરોના સમેલન સમયે, એરીઓના સન્મા-
નાર્થે પ્રણયી જતોના યોગ બન પ્રિયોગવખતે, મનુષ્ય માનના જન્મ, લગ્ન, અને મરણુ
પ્રસંગે દેવ યાચના, રાજ્ય ભતિ અને મમાજસેવા નિમિત્તે મત્કાર કવના પુષ્પ પ્રાધાન્ય
પદ પામે છે મજલુ અને કામન જેવા, ધર્મીજનોના કોટની કલા (બટન લોવ) માં
તેમજ લયવા અને રતિરૂપ કામિનિઓના કુચદ્રવ્ય, કમગધવજ, અને વેણુઓમા વીરાજ
રેના પુષ્પવર્ગને સહજાનધિ અભિનદન અને અભિવદન પ્રાપ્ત થાય છે એસવુ તો દેવારી

અને રાજવંશીઓના શિરપર, કંઠપ્રિય થઈને નહીતો વનમાં સુકાઈને કરમાઈ જવું, પરંતુ અવમાન-અવમા-પામી કોઈના પગને કચરાઈને છુંદાઈ મરવું નહી, આવી ઉત્કૃષ્ટ સદ્ભાવનાપ્રિયપુષ્પ, સર્વમાન્ય, સમગ્ર જગદવંધવસ્તુ હોવા છતાં, પુષ્પ અને પુષ્પ-પરાગ વિશે, ફૂલ અને ફૂલમાં સમાયેલી ખુશબોના ખરા ભેદ વિશે વિચાર કરવાનું પ્રમથન કોઈ વિરલજનોજ, ભાગ્યેજ, કરતા હશે ! પુષ્પના દાર અને ગળરા, ટુલોના નુરા અને ઘટન હોલમાં રાખવાની કડીઓ, તેમની પરાગ-ખુશબોને લીધેજ વહાલાં લાગે છે. તેની મહેંકાટ ભરી સુવાસ શોખીનજનો અતિ ઉલટભેર મુંધીને પોતાના દીલને આરામ આપે છે, તે પરાગ તે સુગંધ, તે ખુશબો એ સુવાસ છે. ફુલોની સ્વરૂપતામાં વધાગે કરનાર પણ એજ જનનેંદ્રિઓ છે, એમ પુરવિદ્યાના અભ્યાસીઓનું અવલોકન છે. મનુષ્ય કોડી અને પાશવોના પેડેજ વનસ્પતિ વર્ગમાં અને ટુલોમાં નર માદાના સંમેલનની આવશ્યકતા સ્વીકારાય છે. પુષ્પપ્રજ્વાલીમાંથી ફેટલાકમાં તો નરમાદાનું નેકું એકજ ફૂલમાં હોય છે અને તેની વૃદ્ધિ થાય છે પરંતુ ફૂલમાં ફેટલાંક એવી જાતનાં પણ ફુલો હોય છે કે એક છોડવા ઉપર સર્વ 'માદા-ફુલોજ' થાય છે, અને 'નર-ફુલો' ખીજજ પ્રકારના છોડવા ઉપર થાય છે. આવી જાતનાં ફુલો પણ વાંઝીઆં રહેતાં નથીજ, એ કુદરતની એક અદ્ભૂત વ્યવસ્થા છે. વનસ્પતિ વેત્તાઓનાં બારીક અવલોકનથી સિદ્ધ થયું છે કે, ઘણીક વખતે, પવનની 'હેંધી (સપાટા) સાથે 'નર-ફુલો'ના પરાગ (Pollen) ઉડી આવીને 'માદા-ફુલો'માં પડે છે અને તે 'માદા-ફુલો' તેથી કરીને ગર્ભવંત થાય છે. આ ઉપરાંત રંગભેરંગી પતંગીઓ, નાના તરેહનાં પંખીઓ અને મધુમક્ષિકાઓ, 'નર-ફુલો' ના રંગથી ભ્રમિત થઈને, ભમતી ભમતી તે ઉપર જઈ એસે છે. ત્યાં તે જંતુઓ 'નર-ફુલો' ની પરાગ, (Pollen) લેઈને ઉડે છે. ત્યાંથી, ઉડતાં ઉડતાં 'માદા-ફુલો' ઉપર જઈ એસે છે, અને આમ પણ 'માદા-ફુલો' ગર્ભવંત બને છે. ફૂલના રોપાઓ અને પુષ્પટુલોના જન્મક્રિયાનો આ ઇતિહાસ જેટલો ભેદ ભરેલો લાગે છે, તેટલોજ તે ખરો છે. આથી એ સિદ્ધ થાય છે કે ચઢતી પંક્તિના જનવરોમાં, તેમજ મનુષ્ય જાતમાં, નર અને નારીની જનેંદ્રિઓ, જેમ નવજીવને જન્મ આપવા માટે કુદરતે સરજેલાં છે તેનેજ મળતાં અવયવો વનસ્પતિવર્ગને પણ કુદરતે સરજેલાં છે. આપણો ખેડૂતવર્ગ ખાત્રીપૂર્વક માને છે કે, સજીવ-જેતન પ્રાણીઓની પેડે, વનસ્પતિવર્ગને પણ ખોરાક (ખાતર) અને પ્રાણીની આવશ્યકતા છે. ગ્રેફેસર એક પ્રયોગપૂર્વક પ્રસિદ્ધ કરે છે કે પ્રાણીવર્ગની પેડેજ વનસ્પતિવર્ગ ઉપર પણ ટાટ અને ઉખાની અસર થાય છે. આપણામાંથી ઘણાંએકને એવો અનુભવ પણ હશેજ કે એક જાતનો-લાલ લળમણી (Sensitive Plant) નામનો છોડ આપણા સ્પર્શથીજ સકોચાવા લાગે છે. આધુનિક વિજ્ઞાન અને સુક્ષ્મદર્શક કાચ દ્વીઓમાં ગું શું કરી રહ્યાં છે ! પરંતુ, એવા સુક્ષ્મદર્શક કાચ-અગર દુર્બીન આદિની સહાયતા મિલાય પણ આપણા પ્રાચીન ઋષિમુનીઓએ, વૃક્ષમાં જીવ જોયો છે, અને ચૈતન્ય માન્યું છે. તેમની બુદ્ધિમતાને સહજાવધિ ધન્યવાદ હો ! કે જે ઋષિમુનીઓના ગોરવને ગર્વપૂર્વક સ્મરણ કરવામાં, સેંકડો ભારત-ચેતાનો, હજી પણ પોતાને અહોભાગી માને છે.

સત્ય.

(લેખક—શ્રીખારામ ગોવિંદરામ—પાટણ.)

સત્યે વિષયો, વાણીથી મમળ્ય છે, કારણ કે વાણીમાં તેઓનું મૂળ મહેલું છે, અને તે વાણીમાંથી બહાર નીકળે છે, માટે જુહીવાણી બોલનારો સર્વ વસ્તુને જુહી પાડે છે.

સત્યે કૃત્વા પ્રતિષ્ઠાન્તુ પ્રવર્તન્તે પ્રવૃત્તયઃ ।

સત્યમેવ ગરીયસ્તુ શિષ્ટાચાર નિષેવિતં ॥

મહાભારત ચન અ. ૩૧-૭૪

સત્યને આધારે જગતના સર્વ વ્યવહારો ચાલે છે. શિષ્ટાચાર મધુકૃત મત્ય અતિ ઉત્તમ ગણાય છે.

સત્યંબ્રહ્મ તપઃ સત્યં સત્યં વિમુજ્જતે પ્રજાઃ ।

મત્યેન ધાર્યંતે લોકઃ સ્વર્ગં મત્યેન ગચ્છતિ ॥

મહાભારત શાંતિ. અ. ૧૯૦

સત્ય બ્રહ્મ છે મત્ય તપ છે, અને મત્ય પ્રજાને જન્મે છે, આ યોગ મત્યને આધારે રહેલો છે તથા સત્યદ્વારા લોકો સ્વર્ગમાં જાય છે

અનૃતં તમસો રૂપં તમસા ભીયતે જ્યથઃ ।

તમો ઘસ્તા ન પશ્યન્તિ પ્રકાશં તમસાટૃતાઃ ॥

મહાભારત શાંતિ. અ. ૧૯૦

અસત્ય એ અધકાર ૨૫૩૫ છે. એ અધકારના પ્રભાવથી લોકોનો અધ.પાત થાય છે. અધકારથી દકાયલા લોકો અજ્ઞાનથી ઘસ્ત થયેલા હોવાથી પ્રકાશને દેખતા નથી

નાસ્તિ સત્યસમો ભર્મો ન સત્યાદૃશ્યતેપરં ।

નહિ તિવ્રતરં કિંચિદનૃતાદિહ વિચિતે ॥

મહાભારત શાંતિ. અ. ૧૯૦

સત્યના સમાન બીજો ધર્મ નથી. જેમ સત્ય કરતાં બીજી કોઈ પણ વસ્તુ ઉત્કૃષ્ટ નથી તેમજ આ લોકમાં અસત્યથી વધારે તીવ્ર પણ બીજી કોઈ વસ્તુ નથી.

“ નીતિ-શિક્ષણ ” નામની ચોપડી પ્રેક્ષિતર આનંદશંકર બાપુભાઈ ધ્રુવ એમ એ. એલ એલ. બી.એ તૈયાર કરેલી છે તેના પાન ૫૦ મા “ જુહુ સમુ નહી પાપ, ” પછી સાચો છોકરો, ત્યાગ બાદ વસુગજ્ઞનો પલપાતી ગંજ મિહાસન ઉપરથી બેથલી પડ્યો. એવા પાઠ છે.

મહાભારતની વાત “ નરો વા કુન્દરો વા ” મત્યનાદીનું ધર્મ મકર, દ્રોણાચાર્યનું યુદ્ધ શ્રવ બચાવવા ખાતર શ્રી કૃષ્ણે યુદ્ધિષ્ઠને કહેવાથી “ અશ્વત્થામા મરાયો ” એમ યુદ્ધિષ્ઠિર જયની ઇચ્છાથી ધણા સકોચથી બોલ્યા, આચાર્યે મન્ત્ર ફેટી દીધા પણ અત્યાર સુધી યુદ્ધિષ્ઠિરનો રથ પૃથ્વીથી આગ આંગળ અદ્ધર આવતો હતો તે પૃથ્વીને અડ્યો. છેવટે એમને નરકનો ભોગ ભોગવવો પડ્યો (જુઓ પાડવોનું ૨૨મું શોકજી), બોલ્યું પાળવું (પાન ૬૧)

સાચું જોલવાની હિમ્મત હિરણ્યકશ્યપુ અને પ્રહલાદનું આખ્યાન માયને આંચ નથી પાન ૭૬ વચનામૃતે પાન ૭૭

૧ પૃથ્વી સત્યથી રહી છે. આકાશ સત્યથી ટક્યું છે. વેદ.

૨ સત્ય શ્રેષ્ઠ છે. સત્યથીજ સ્વર્ગે જન્મીય છે. જે સત્ય છે તે ધર્મ છે. જુહા છે તે અધર્મ છે વિગેરે, “ મહાભારત ”

૩ જુહાથી સર્વ કલ્યાણનો નાશ થાય છે. સત્ય એ જ્ઞાનનો પાયો છે ઇત્યાદિ.
હેમચન્દ્રાચાર્ય.

૪ અસત્ય બોલે છે તે દુસ્મન છે. વચન આપીને તોડે છે તે વીધાસધાત કરે છે, પાક નાન (સાચીવાણી). હનરત મહમદ

૫ જુહી વાત ચલાવીશ નહી. જુહી સાક્ષી પુરીને પાપીને મદદ કરીશ નહિ —પાઇબલ.

૬ સત્ય ચમાન સુધર્મ નહિ. દસપતરામ

“ મહાભારત ” વિદુષી એનીખીમંતે બનારસ હીંદુ સેન્ટ્રલ કોલેજના વિદ્યાર્થીઓ પાસે આપેલા વાખ્યાનોનું બાપાંતર નિર્જુલસાગર છાપખાનામાં છાપ્યું છે, તેના ઉપોદ્ધાતમાં લખ્યું છે કે મહાભારત એ નીતિશાસ્ત્રનો વડો ગુરુ છે. તે બોધ આપે છે કે તે સત્ય અસત્ય વિષે ઘણી વાર્તાઓ તેના પરિણામો કરી બતાવે છે. સદાચારના નિયમ શીખીએ છીએ.

ઈન્દ્ર બ્રાહ્મણ થઈને પ્રહલાદ પામે ગયો અને તેના શિષ્ય થઈને એવા કરી જેથી પ્રહલાદે પ્રસન્ન થઈ વર માગવા કહ્યું ત્યારે ઇન્દ્રે કહ્યું કે “ હું તમારી સદ્ગતિ ઇચ્છું છું ” ત્યારે તેના પરિણામના માટે ડર ખાઈને વચન પ્રમાણે પ્રહલાદે વર આપ્યો તેથી પ્રહલાદના શરીર માંથી સદ્ગતિ, ધર્મ, મત્યજ્ઞત, બળ, લક્ષ્મી ચારધાં ગયાં.

ઉક્ષી નરરાજ્યએ ક્યોત પક્ષી પોતાના શરણ આવવાથી તેને પાછું ન આપતાં તેના બદલે પોતાના શરીરનું માંસ આપવા કષ્ટપ કયું અને આપ્યું. દેવતાઓએ દર્શન દઈને આશિર્વાદ આપ્યો.

ખીજા પ્રકરણમાં બીયના રાજા નીમાદસનો એક લવ્ય નામે પુત્ર તેની પાસે ગુરુ દ્રોણાચાર્યે ગુરુ દક્ષિણા માગી. એકલવ્યે તેની પામે જે હતું તેમાંથી જે જોઈએ તે આપવાનું કહ્યું. શુકએ તેના જમણા હાથનો અંગુઠો કાપી આપવા કહ્યું. તે ઘરણુ વચન સાંભળીને એકલવ્ય જે સત્યને વળગી રહેનારો હતો તેણે ખેદ પામ્યા વગર અંગુઠો કાપી આપ્યો.

દ્રૌપદીને પાંચ પતિ. તેઓએ એવો નિયમ કર્યો કે જ્યારે દ્રૌપદી સાથે આપણામાંને કોઈ પણ એકાન્તમાં બેઠો હોય તે બન્નેને આપણામાંથી જે કોઈ જુએ તે બાર વર્ષ વનમાં રહે. હવે એક સમયે બ્રાહ્મણની ગાયો ઝૂંગેએ હરણુ કરી તેથી તે પાંડવો પાસે રહતો આવ્યો જે ઘરમાં દ્રૌપદી અને યુધિષ્ઠિર બેઠાં હતાં તે ઘરમાં અર્જુનનાં હથિયાર હતાં. અર્જુને ધાર્યું કે બ્રાહ્મણનું મક્ષણુ ન કરું તો રાજા દ્રૌપદી ઠરશે. રાજા લેવા ઘરમાં જઈ તો મને વનવાસ મળે; પણ વનવાસ ઠીક છે. શરીર કરતાં ધર્મ શ્રેષ્ઠ છે, ચોરડામાં ગયો. ધનુષ્ય લેઈ ચોરો પાસેથી ગાયો પાછી લાવી બ્રાહ્મણને આપી. વનવાસ જવા રાજા માગી. યુધિષ્ઠિર રાજાએ ના કહી. પણ અર્જુને કંઈ કે હું સત્યથી ડગીશ નહી. સત્ય એજ મહાઈ આયુષ છે.

પાંડવો વનમાં ફરતાં બારસુ વર્ષ આવતું હતું. શ્રી કૃષ્ણે યુધિષ્ઠિરને પરીક્ષા કરવા કહ્યું

કે મહારા બાઈ બલરામ સાથે તમારું સૈન્ય લડાઈ કરવા મોકલે. યુધિષ્ઠિરે દૃઢતાથી જવાબ આપ્યો કે બાર વર્ષ યુદ્ધમાં પુરું કરીશું ને એક વર્ષ ગુપ્ત રહીશું પછી મદદ લેવા આવીશું. પાંડુ - 'તેના પુત્રો કદી સત્યનો ત્યાગ કરશે નહીં.

ત્રીકૃષ્ણ બીષ્મ સામે ધર્યા ત્યારે અર્જુનને કહ્યું કે તમે અનૃત કરવા ચોગ્ય નથી. તમે પુર્વે કહેલું છે કે હું યુદ્ધ નહીં કરું ને આ વખતે તમે તેનું કરશો તો લોકો તમને મીથ્યાવાદી કહેશે. ક્રોધાવીર બગવાને બીષ્મને બંતે મારવાનું અને કૃત્વેલી પ્રતિજ્ઞા તોડવાનું કહ્યું પણ સત્યવાદી યુધિષ્ઠિરે બગવાનને પોતાની પ્રતિજ્ઞા નહીં તોડવાનું કહ્યું.

પાંડવો વાસુદેવ સહીત શસ્ત્ર તથા કવચ મુકી હાલના જમાનાને આશ્ચર્ય લાગે એવું બીષ્મને તેના મોતનું કારણ પુછવા તેની પાસે ગયા. બીષ્મે કહ્યું કે શીખડી પુર્વે સ્ત્રી હતો. તેની સામે હું લડીશ નહીં. અર્જુન શીખડીને આગળ કરી મને બાણ મારે (બીષ્મ પર્વ અધ્યાય ૧૦૭) એજ પ્રમાણે ધર્મ રાજ્યને દ્રોણચાર્ય પાસે જઈ એમના વધનો ઉપાય પુછ્યો તેમણે કહ્યું કે સત્ય વચન બોલનારથી માન અપ્રિયવચન સાંભળી સંબ્રામમાં હું શસ્ત્ર ત્યાગ કરું (બીષ્મ પર્વ અધ્યાય ૪૩) તાત્પર્ય પોતાના મૃત્યુ વીધે પણ સત્ય બાપણ કરનારા મહાન શુરવીરો હતા.

બીષ્મપીતામહે યુધિષ્ઠિ રાજાને ધર્મ વીચેયન કર્યું છે તેમાં મન્યોએ મત્યમાં આસક્ત રહેવું. સત્યનું રક્ષણ કરવું.

તપ યગથી પણ ઉત્તમ છે એની વેદની કૃતી છે તે તપ કહ્યું છું. અહિંસા, સત્યવચન વીગેરે. સત્યને સર્વદા નમસ્કાર કરવો. સત્ય એ પરમ ગતિ છે. સત્ય એજ ધર્મ છે, સત્ય એજ પરમ યગ છે. સર્વ કોઈ મત્યને વીધેજ રહેલું છે મમાન યુદ્ધ, ઇન્દ્રિયદમન, ક્ષમા, લજ્જા, સહનશીલતા, દયા, ભલમનસાઈ, અનુચયતા, ધ્યાન, આર્યપણું, ધૃતિ, અહિંસા એ સત્યના પ્રકાર છે. ખરેખર ધર્મનું મુળ સત્ય છે.

સત્યના માટે આથી વધારે પ્રમાણો આપવાની જરૂર નથી. મહારા વહાલા આર્ય અણુઓ સત્યથીજ કીર્તી અને યશ પ્રાપ્ત થાય છે. કવચાણુનો માર્ગ પણ એજ છે. તેથી મત્ય માર્ગે ચાલવા હું વિનંતિ કરું છું.

દધીચિ ર્ષિએ ઈન્દ્ર રાજાને વજ્ર માટે પોતાના શરીરનાં હાડકા માગ્યાથી આશ્ચર્ય હતું. એવા સત્ય મંકલ્પ વાળા પરાપકારી મહાત્માને વદન કરી આ લેખ પુરું કરું છું. તેમાં ભુલ ચુકની ક્ષમા માયું છું.

સમાજસેવામાં સ્ત્રીઓનું સ્થાન.

(પ્રવચક—સૌ. ચંચળબાઈ કેશવલાલ માતીલાલ.)

માંડવી-(મુરંત.)

સુરત જીલ્લાના માંડવી કસ્ટોની પાસેથી ધર્મશાળાના ભવ્ય મકાનમાં, તા. ૨૯-૧-૧૫ ને રોજ, સુરત જીલ્લાના કલેક્ટર મિ. એફ. જી. પ્રાટ, આર્ચ. સા. એસ. ના પ્રમુખપણા નીચે ભરવામાં આવેલી સભામાં, સેન્ટ જ્ઞોન એમ્બ્યુલન્સ ઇમેશીએચનના માંડવી ક્ષેત્ર સેન્ટરમાં અક્ષરમાંતમ, 'પ્રાથમીક મદદ'ની પરીક્ષામાં કનિષ્ઠ થએલા તાલુકાના સરકારી

અમલદારો આદિ પુરૂષ તેમ જ સ્ત્રી અ-સાસીઓને, સર્ટીફિકેટ વેહેંચી આપતી વખતે, તેનું સર્ટીફિકેટ મેળવનાર સૌ. ચંચળબાઈ કેશવલાલ મોતીલાલે, તે સભામાં, કરેલા બાપજીનો સંક્ષિપ્ત સાર એવા હેતુથી અત્ર, આપવામાં આવે છે કે, તેનું વાંચન તપોધન બ્રાહ્મણ જાતિની મહીલાઓને છેક નિરર્થક લાગશે નહિંજ.

શ્રીમાન પ્રમુખ સાહેબ અને સજ્જનો !—

વિશ્વાંયતમાં, દયાની ખેલો ને રીતે પરમાર્થની વૃષ્ટિ વરસાવી રહી છે !—મુંબઈમાં સેવા સદન ને રીતે સમાજ સેવા ઉઠાવી રહ્યું છે !—મુસ્તમાં, વનિતાવિશ્રામ ને રીતે વિદ્યાદાન વેહેંચી રહ્યું છે !—આફ્રીકામાં, ચૈ. કસ્તુરબાઈ મોહનલાલ કરમચંદ ગાંધી, ને રીતે સત્યાગ્રહનાં અસંખ્ય સંકટ સદન કરીને એક વીરાંગના તરીકે વખણાઈ રહ્યાં છે ! અને ગંગાસ્વ-૩૫ જમનાબાઈ નગીનદાસ સક્રિય દુકાળ જેવા પ્રસંગોએ, ને રીતે પરોપકારી કાર્યો કર્યા જાય છે !—તે તે વૃત્તાંતોથી વાકેફગાર આપ સજ્જનોને જણાવવાની જરૂર ભાગ્યે જ રહે છે કે એક બહુશ્રુત પુરૂષોની આ સભામાં મારા જેવી એક અધ્ધત અમળાએ, શામાટે અહીં બોલવું બેઠીએ ?

સાક્ષર સજ્જનો !—આજની આ સભાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ એજ છે કે, “ અકસ્માતમાં પ્રાથમિક મદદ ” જ્ઞાનું લોક સમાજમાં, જેમ બને તેમ વધારે વિસ્તરવું; તથા તેને યથા શક્તિ ઉત્તેજન આપવું !! એ જ્ઞાન આબાળ વૃદ્ધ અને સ્ત્રીપુરૂષોને, એક સરખું ઉપયોગી છે, અરે ! હું તો કહીશકે, પુરૂષો કરતાં, અમો સ્ત્રીઓને, એ જ્ઞાનની વિશેષ જરૂર છે !! કારણ કે, અમારાં કુટુંબનાં વૃદ્ધ વડીલ જનોની સેવા ચાકરી કરવાનું કામ અમો સ્ત્રીઓનું છે ! અમારા કુટુંબની બાળ પ્રજા ઉછેરવાનું કામ અમો સ્ત્રીઓનું છે ! અને કુટુંબમાંના અન્ય અપંગ તથા આશ્રિતજનોનાં નિભાવ કરવાનું કામ અમો સ્ત્રીઓનું છે ! અમારાં અશક્ત વૃદ્ધ વડીલોને હાલતાં ચાલતાં ! અમારાં બાળકોને નિર્દોષ રમત ગમતમાં ! અને અમારાં અનેક ગૃહકાર્યમાં ડગલે અને પગલે નાના મોટા અકસ્માત થવાનો સંભવ ક્ષણે અને પ્રતિક્ષણે રહે છે !! અકસ્માત ધળ કેને અને ક્યારે નહીં થાય ! તે કોણ કહી શકશે ? થનાર વસ્તુ કાંઈ કહીને થતી નથીજ ! આપણે ગમે તેટલી સાવચેતી રાખીએ તોપણ વહેંચે કે મોડે અકસ્માત તો થવાનોજ ! એટલા માટેજ એ બાબતનું શાસ્ત્રપુર્વકતું જ્ઞાન અતિઆવશ્યક અને ઉપયોગી છે !! એ જ્ઞાનનો થોડો ધણો લાભ આપની સાથે હું પણ લેવાને ભાગ્યશાળી થઈ છું અને તેથીજ આજની આ સભામાં આવવાની હું હીમત ધરું છું !!

સુત્ર શ્રોતા જનો !—એક સમય એવો હતો કે, આપણો આર્યાવર્ત, અનેક સતીઓ અને મહા સતીઓથી ઉભરાઈ જતો હતો !—એક સમય એવો હતો કે આપણી આર્ય સ્ત્રીઓ, મહાન્ ઋષિમનિઓ તથા ધર્મોચાર્યોની મોટી મોટી સભાઓમાં હોંશપૂર્વક ભાગ લેતી હતી ? અને એક સમય એવો હતો કે શ્રીમતી સાધ્વી ‘દેકેવી’ દેવીએ, પ્રતાપી ‘દશરથ’ રાખને, યુદ્ધ ક્ષેત્રમાં લડતાં લડતાં રથ ભાગી જવાથી, પોતાનો મુક્રમળ હસ્ત અર્પાને એકદમ ‘પ્રાથમિક મદદ’ કરી હતી. શાખાશ છે એવી સાધ્વી સ્ત્રીઓને ! અને સહઆવધિ ધન્યવાદ છે એવી અનેક સાધ્વી સ્ત્રીઓ ધરાવનાર આ પવિત્ર ભારતભૂમીને !! પરંતુ, !

અક્ષોભ ! ! આને, અમે સ્ત્રીઓની દશા કેવી છે. ? આપણા એક સાક્ષર ગુર્જર કવિએ સત્ય કહ્યું છે કે:—

“ ભાઈ તો જુઓજ ને ખગોળમાં રમે છે; ! ”

“ પણ પેલીનું તો ચિત્ત ચુલામાંલ. ” ! !

આજકાલ, પાકશાળાની મોટી મોટી પટ્ટીઓ પ્રાપ્ત કરનારાની ધર્મ પત્નિઓની સર્વ ચતુરાઈ, કેવળ ભક્તિઆરા પળામાંજ ભરાય રહે છે ! આજકાલ, અમે સ્ત્રીઓની સભાઓ અને ભાષણો, જુઓ તો, મરણ પાછળ, હેંશપૂર્વક, રડવા કૂટવામાંજ, અગર લગ્ન પ્રસંગે અમર્યાદ શ્લોકો ગાવામાંજ, સમાધ જાય છે ! આજકાલ, અમારી ઘણીખરી ખહેતોને રૂપી-આના પૈ, પૈસા ગણતાં પણ આવડતું નથીજ ! આજકાલ, ઘરનાં માણસોમાં માંદગી આવતાં, તેની યોગ્ય માવજત કરવાના જ્ઞાનને અભાવે, કલ્પીત દેવદેવીઓની બાધાઓ અને માનતાઓ માનવા અમે બેસી જઈએ છીએ !—અને આજકાલ અમારી બાલપ્રવ્રજને—નાની મોટી અકસ્માત ઈજા થઇ આવતાં, કાંતો અમે હાથ જોડીને બેસી રહીએ છીએ અને રડવા લાગીએ છીએ, અગર તો, લોહી નીકળતી જગાએ, ચપટી ભરીને ધૂળ ભભરાવીને, કિંત્રા, ભિતિથી કરોળીઆનાં મલીન જળાં જખમમાં ભરીને, ‘ધનુર્વાત’ જેવા પ્રાણુઘાતક વ્યાધી બહારી લઇએ છીએ ! !

વિવેકી બ્રાતાઓ !—આવાં આવાં અક્ષમ્ય અજ્ઞાન દૂર કરવાને માટેજ,—આવાં આવાં અનિષ્ઠ પરિણામ અટકાવવાને માટેજ, ! આ એમ્પ્યુલન્સ સંસ્થાઓ સ્થપાય છે ! ! તે પોપકારી એમ્પ્યુલન્સ સંસ્થાના અતિ પુન્યપ્રદ શિક્ષણનો લાભ, સર્વ સ્ત્રીપુરુષો લે, ! અને હ.ખી દરદીને સહાય થતાં સીએ ! એવી સન્મતિ સર્વના હૃદયમાં પ્રકટે ! એટલી પ્રભુપ્રાર્થના કરીને, બેશી જવાની રમ્મ લેવા પૂર્વે સ્વાશિક્ષણની પ્રગતિ, અને સમાજસેવાના ઉત્તેજનાર્થે, નામદાર પ્રાટ સાહેબે જે પ્રશંસાના શબ્દો કહ્યા છે, તે બદલ તેમને! હું અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનું છું. ઔં ! શાંતિ ! ! શાંતિ ! ! શાંતિ ! !

જ્ઞાનદેવી.

(પ્રકરણ ૨ જી—ચાલુ.)

આ વાર્તાના ચાલુ પ્રમંચે પંડિત-સર્વપ્રસાદજી હયાત નથી, તેમના દેહાંતને આજ દય વર્ષ થઇ ગયાં છે. તેઓ જ્ઞાનદેવી નામની એક પાંચ વર્ષની પુત્રી તથા પેતાની કરકસરથી મંચક કરેલી સર્વ મીલકત વાડી-બંગલા અને ખેતરો મોટાશેઠ-મદનલાલને સોંપી ગયેલા હતા. મદનલાલ ખંભાત સ્ટેટમાં વકીલાતનો ધંધો કરતા હતા જાતે ખંતીલા અને બહુ મહેનતુ હતા. તેઓ જો કે કાયદા ભણીને પાસ થયેલા વકીલ નહોતા પરંતુ સ્ટેટમાં પાસ આંધેલા કાયદા પણ યોડાજ હતા, જેથી વાચાળ માણસ કાવી જતા. અસલના કાઝીસાહેબ જેઓ જાડજ તરીકે સુકાદા આપના—તેમના છોકરા સાથે મદનલાલ કારસી શીખવા જતા. એક વખત કાઝીસાહેબને ઘેર તે ગયેલા અને કોઈ સુઅવાડાના કેસ સંબંધમાં મદનલાલે

ખનાવળી માફીઓને એકજ સનાલથી જૂરા પૂરનાર કરાઈ શકાય એવો મૂલો ખતાવ્યાથી કાઝીસાહેબે ચોખ્ખા ન્યાય કર્યો અને તેથી શહેરમાં તેમની વાહવાહ થઈ ગઈ. આના ફળરૂપે કાઝીસાહેબે મદનલાલને વફીવાતની સનદ આપેલી કાઝીસાહેબની મહેરબાનીનો પૂરેપૂરો લાભ મદનલાલ લેતા. “અરે આમ કરાવી આવું.” વિગેરે વાતોથી મોટી રકમે અસીલ પાસેથી તેઓ પડાવતા અને વખતે સામા પક્ષનાજાની પણ દક્ષિણા સ્વીકારી લેતા. સૂર્યપ્રસાદ જે કે વિદ્વાન હતા પરંતુ આતિ વિશ્વાસુ હોવાથી ધૂર્તલોક તેમને ફમારી જતા એક વખત દીનાનંદને માટે ખરીદેલી વાટાની જમીનનો વાધો નીકળ્યો અને ઘણી મોટી જમીન, આપેલા પમા પાછા ન મળતા હાથમાંથી જવાની રખાનાના હતી આ વખતે દીનાનંદ પત્નિ ગંગાબાઈ લાજ રહેતા હતા અને તેઓ સૂર્યપ્રસાદની સહાયગી અને ઘણી જમીન તેના હાથમાં જે ધને એમ માનના લાગ્યા કે તેજો દીનાનંદનીજ ઘણીખરી પચાની લીધી હશે. આ વાત સૂર્યપ્રસાદને ડાને પડવાથી તે ગમે તે ભોગે પણ પોતાપગનો વહેમ દૂર કરના ઇચ્છતા હતા અને તેથી મદનલાલને તેમણે એક સ્વીકૃતિ આપી મતવગતુ લખ્યું હતું કે ‘મારી મર્વ મિલકત ખર્ચાઈ જાય ત્યાંસુધી પણ હું લડીને દીવાનજીની જમીન બચાવના ઇચ્છુ છું તમે મોકલેલા ખતપત્રાદિ જોઈને અભિપ્રાય આપશો.’

મદનલાલે ઘણો પરિશ્રમ કરાવી પડિતજીને જીતાડી આપ્યા અને ત્યાંથી સૂર્યપ્રસાદ તેના ઉપર ઘણા પ્રસન્ન રહેતા હતા ગંગાબાઈનો વિશ્વાસ પણ પડિતજી ઉપર વધવા માડ્યો હતો અને પોતે તેમની મલાહ મિનાય કાષ્ટિણ કામ કરતા નહિ. યશોદાની ડેળવણીનો ભાર પડિતજીએ પોતે લીધો હતો કારણકે ત્યાં કોઈ કન્યાશાળા હતી નહિ. એટલેજ નહિ પણ પુત્રીઓને ભણાવનાનું પણ પાપ મનાતું હતું. યશોદાની અગીઆર વર્ષની ઉંમરે ન્યાતવાળાના માગા આવના માડયા, ગંગાબાઈ પોતે સન્ધારી હતા અને તેમા વળી પડિતજીની સંમતિ નહિ હોનાથી ન્યાતવાળાની માગણીઓનો અસ્વિકાર થતો જેથી તેના બે આર પેટ બળતા લોકોએ ખટપટ કરી ગંગાબાઈને ન્યાત બહાર મૂકી દીધા. આમા દીવાનજીના દૂરના પિત્રાઈનો જળશો હાથ હતો. અરે! હમારા ફળમાં આવું કટક મેઘ કદી નીવડતું નથી-તે તો ચૈદ પેઢી નરકમા નાખશે. આમ તે કહેતો ફરતો હતો. ગંગાબાઈને માટે અનેક અવાચ વાતો ન્યાતની સ્ત્રીઓ કરવા લાગી તે ધરતી બહાર નીકળતી તો રસ્તામાં તેની તરફ આગળીઓ થવા લાગતી હાય હાયરે બા. એ રાડ શખણીનો હાથ ધણીને મારવામાં કેમ ઉપડ્યો હશે? ‘જેને મોટા ઉપરથી કોઈ એમ માને પણ ખરૂં? જાણે બિચારી ગરીબ ગાય.’ ‘ના ના કાકીજી. એતો મોટું દર્દીજ દાત પાડે કની?’ ‘રાંડ મોટા ઘોડો કરી બૂટ પહેરાની કાંઈ જગવાને આપશે કે સુ?’ આની આની અનેક દીકાઓ થતી હતી. ગંગાબાઈને કાને પણ કોઈ કોઈ વાતો પડતી પરંતુ વાહ! શી તેમની મહનશીલતા, લોભે જગાના પવિત્ર જળમા મળમળાદિની ગામની ગર્જા નાખે છતાં કયા કદી ગંગાએ તે ગામોમા જળ પ્રવય કર્યો છે? દુષ કંચ તેને એજ થતું હતું કે આની અજ્ઞાન-અધકાગમા મળતી સ્ત્રીઓની મલાઈ કરવાને તે ખીચાગીને કોઈ પગ તપ મળતી નહિ, એક રાત્રે સૂર્યપ્રસાદ યશોદાને ગીતા શીખવતા હતા તેમા ગંગાના કાને એટલા ગમ્મો પડ્યા કે “તપ આદિ યોગ સાધનોથી જેણે પોતાનો આત્મા નિર્ભય કર્યો છે, તપમેવતથી જેણે સર્વે અગોને

વસ કર્યા છે એવા ઝૂંતેદ્રિય, મર્મ પ્રાણીઓમાં યોગબળ-ઐશ્વર્ય તથા તેજ પ્રતાપથી જેનું સ્વરૂપ પ્રકાશિત છે, તે મનુષ્ય અન્ય પ્રાણીઓને સુખ પહોંચાડતો કર્મથી લિપ્ત થતો નથી.” આથી ગંગાબાઈએ વિચાર કર્યો કે યદિ મારે ઓછામાં જ્ઞાનપ્રકાશ કરવો હોય તો મારે પોતે પ્રથમ તપ કરી જ્ઞાન પ્રાપ્તિ કરવી અને બાદ યત્ન કરેથી સરળ થઈશ. બસ એજ નિશ્ચય.

મવારમાં પંડિતજી બેઠે છે તો તેમને પત્નિ તરફથી કેટલાંક કાગળીઆ અને એક પત્ર મળે છે જે વાંચી પંડિતજી એકદમ આશ્ચર્યિત થઈને ‘ધન્ય છે ધન્ય છે’ કહેવા મંડી ગયા.

‘અંજે પણ મસ્કરી શા માટે કરો છો ? મને તો માળીએ આપને આપવાને દમભાંજ આપ્યા તેથી હું આપુ છું તેમાં મારી હાંસી કેમ કરો છો ? છે શું ?’ પંડિતાણીએ દીનવદને પૂછ્યું.

‘કાંઈ નહિ. દેવી ! તમારી હાંસી નથી કરતો. પરંતુ ગંગાબાઈના આત્મત્યાગને માટે હું ધન્ય ધન્ય કહું છું જૂઓ વાંચો’ પંડિતજીએ શાંતિથી પત્ર આપતાં કહ્યું. પંડિતપત્નિ રમાબાઈ પત્ર વાંચી સ્તબ્ધ હોઈ રહ્યાં. ‘કેમ બોલતાં નથી રમાજી ? ફરજ આવી પડી તેથી બોલીઓ છો શું ?’ ‘ના, નાથ ! તે પવિત્ર શરજને હું ચાહું છું. ગંગાબાઈના કામ માટે પણ મને જ્ઞાન છે પણ આ ઉપવર થયેલી યશોદાનું શું કરશું ? તેની ન્યાતવાળા તો તેને લેશે પણ નહિ’ ‘તેનો મહે વિચાર કરી રાખો છો અને લગભગ નફી પણ કર્યું છે !’

‘હાં હાં. ક્યાં ? કહોની !’

મદનલાલ વકીલ જુના વિચારના અને રૂઢી રહસ્યમાંના અગ્રેસર હતા, છતાં પોતાની ન્યાતમાં કન્યાની અજ્ઞત અને તેમનાજ વિચારના લોક કૃષ્ણ જોનાર હોવાથી તેમને કોઈ ધરો કરવું નહિ. એક દિવસે મર્મપ્રસાદ ગામઠેથી જેતર જોઈને પોતાની ગાડીમાં ઘેર આવતા હતા ત્યાં ગ્રામમાં મદનલાલ મળ્યા, તેઓ મવારમાં ફરીને પાછા વળતા હતા. બન્ને જાણી ગાડીમાં બેઠા. પંડિતજીએ પૂછ્યું કે તમારી ઉમર કેટલી થઈ હશે. મદનલાલે સત્તાવીસ વર્ષની જણાવી. ‘વાહવાહ આટલી નાની ઉમરમાં તમે હીક કીર્તિ પ્રાપ્ત કરી છો ! ત્યારે હવે લગ્ન કેમ કરતા નથી ?’ પંડિતજી. સાળુ આપડા વિચાર લેવા અને લાયકની કોઈ કન્યા નહિ મળે, તો તમે નહિ ભાણ્યુંમાં કહો છો કે એક પૈકુ લાકડાનું અને બીજું કીચડ મારીનું તે ગાડુ આવે કેમ ? તેવી મીનત હોવાથી આજણે એમજ માની બેઠા છે કે ભણેલી સુશીલ મળે તો હીક નહિ તો ઘરમાં તમે કહો છો તેમ દેવાસુર સંગ્રામ કરવા કરતાં એકલાં ભગવત્ ભજન કરશું તો ક્યાં કલ્યાણ નહિ થાય ?” “ત્યારે વકીલ સાહેબ તમે એક નાના ખાખોચીઆમાં જેમાં નવું જળ ન આવે, ન જાય તેમાંથી શુદ્ધ પાણી મેળવવાની કેવી આશા રાખો છો ? મળે તમારી નાત તો નહાની છે અને તેમાં આખા શહેરમાંજ કેળવણીનો અભાવ ત્યાં પછી તેજ ખાખોચીઆ રૂપ નાની ન્યાતમાંથી વળી મનગમતી કોઈ મળવાની હતી ને ?” “પંડિતજી અમારી ન્યાતમાં અજ્ઞતને લઈને કોઈપણ ભાણે ખપતી વાણી-આની કન્યા લાવવાની છટ તો છે પરંતુ બીજી ન્યાતવાળા આપે ત્યારે ની. અને સાળુ ધંધા આગળ તે વિચાર કરવાની પણ દુરસદ ક્યાં છે ? મારી માતા તથા એક વિધવા બહેન છે તેથી ઘસ્ટુ ગાડુ તો ચાલેજ છે, નહિ હોય તો રમેજીઆથી ચણાની લાકડું પણ તમારા ભા-

પણથી આપણે તો એટલું તો શીખ્યા છે કે મારા વિચારની બહેલી ગણેલી વિદ્વત્તાવાળી મળે નહિ તો આપણે કરવું પણ નથી.”

“હમારા દિવાનછને તમે એકજ ન્યાતના ને?” “પંડિતજ તમારા હિંદુસ્તાનમાં ફીક હશે. હમારે તો ન્યાતોની પેટા ન્યાતો અને તેમાં વળી તડ ! હમે મોહ તો બન્ને ગણાઈએ પણ હમે દસા અને દીવાનજ વીસા એટલેજ માન ફેર.” ‘ ફીક ત્યારે દીવાનજની પુત્રી માટે તમારો શો મત ?’

‘અરે પંડિતજ તમારા જેવા શાણા માણસ પણ આવી મળ કરતા હશે કે ? ક્યાં રાજ ભોજ ને ક્યાં ગાંગોતેલી ?’ ‘ ફીક છે મસ્કરી કે સાચું તે પછી જણાશે હાલ તો તમને વાંધો નથી એમ હું માનું છું. હ્યો હવે હું જાઉં છું ગાડીમાં તમે ઘેર જઈ ગાડી પાછી મોકલી આપશો.

ઉપલી વાત થવાને ધ્રુત એકાદ અઠવાડીક થયું હતું તેટલામાં ગંગાદેવી સમસ્ત મીલ્લ-કત તથા છાકરીના વિવાહનો બાર પંડિતજ પર મટી નર્મદા તટે તપ કરવા ચાલ્યાં ગયાં. અને રમાળાધને આ વાતના જ્ઞેરથી પંડિતજએ કહેલું કે ‘ તેનો વિચાર મ્હેં કરી રાખ્યો છે’ ગામમાં ઘણો કેલાહલ થયો છતાં લગ્ન બહુ ધામધુમથી થયાં અને મદનલાલ એક સુશીલ પત્નિ સાથે અઘળક ધન પણ પામ્યા. હવે મદનલાલ શેઠ ગણાવા લાગ્યા. પૈસો મળવાથી પોતાનો ધીકતો ધંધો છોડી પોતાના બેની જે પણ ખટપટમાં પૂરા હતા તેમને સોંપ્યો કદી કદી કાંઈ મોટા ફળને સીસામાં ઉતારવાનું હોય તોજ મદનલાલ મદદ કરતા બાકી તો પોતે સસરાના આપેલા ખેતરાદિ સાચવી નિષ્ક્રિપરાયણ થઈ સાર્વજનિક કામોમાં પડ્યા હતા !

પંડિતજ પોતે યશોદાને માટે આવા લાયક વરને શોધી પોતાને કૃતકૃત્ય માનતા પરંતુ સાસરે ગયા પછીથીજ યશોદાએ માનેશો હીરો તે સ્ટ્રીક યા કાયનો કટકો નીવડ્યો, એકાંત પ્રીય અને સુશીલ બાળાએ જે કાંઈ સ્થિતિમાં ચૂકાઈ તે મૂંઝે મોઢે સહન કર્યું અને પંડિત-જને તેની ગંધ સૂઝાં પણ આવી નહિ. યશોદાની સાસુ છોકરાને એમ જણાવતી કે “બધરાં માણસને તે વળી આવાં પાનાં પોથાંની ઉશંદ શી ? એમાં તો લાયકાનો આવરદા જોહો થઈ જાય તું મંદિરનો કારભારી ને વહુ તો દર્શને કદી આવે નહિ તે લોકમાં જોડું દેખાય છે કે મા જેવીજ છોકરી છે. બાવાની સેવામાં ઘડી જાય તો શું જોડું ?” વિગેરે વાતોથી મદનલાલનું મન એવું બંબેરાનું કે તેણે યશોદાને એવો સખ્ત દુકમ કર્યો હતો કે તેણે ‘ગીતા પાઠ બાંકનું ધર્તીંગ ન કરવું અને માતી સાથે મંદિરે જઈ દાંદારસેવામાં કામ કરવું !’ આ દુકમથી યશોદાની મનોવ્યથા સઙ્ગ થઈ, તે જ્ઞાનપીપાસુ સાધ્વી સ્ત્રીને જગત્રીથી મંદિરોની ધાંધલ ધનાલમાં અને વડુછની પધરામણી કરાવવા વિગેરે કામમાં એક અનુચારીકા-નોકરડી તરીકે રખડપટ્ટી કરવી પડતી હતી. તે સર્વ અમતા બદલો યશોદાને એ મળ્યો કે એક આ-ચાર્યનું લક્ષ તેની પ્રતિ વધુને વધુ આકર્ષાતું ગયું અને અંતે તે દિવાનની પુત્રી ‘ દીવાની ’ તરીકે સંસારમાં મનાતી હાલ તો કારાગૃહવત એક એકાંત ગૃહમાં વાસો કરે છે, તે સર્વ હકીકત આપણે યશોદાના મુખેજ સાંભળીશું કારણ તેના શીવાય સલ્લ હકીકત આપણને જણાવાનું બીજું કાંઈપણ સાધન નથી ! અરે ! ગાંડછા તારા નામની દુહાઈ ફેરવતાં સાચાને શણા અને હરામીને મેવા-પૂરી મળે છે ! !

અસ્તોદય અને આદર્શજીવન.

હુહા

‘ દાત સમય જવવાન હે તહા પુરવ જાવવાન,
જાએ અનુન લડીઓ, એહિ ન્ય તુ ન એહિ જાન ’

પ્રિય પદ્ધતિગણ ! ઈર્ષિમાને દિવન જે ચંદ્ર ઈર્ષી દગાથી પ્રકાશે છે, તેજ અમાવાચ્યાને દિને શુન્યમા મળી ચોતરફ અધકાર પ્રસંગે છે જે મર્ધ સનારે ઉગી, ખરા બપોરે પોતાના પૂર્ણ તેજેમય કિરણો ચોતરફ ફેકે છે, તે સાજે બગદિન થઇ જાય છે રે દષ્ટિગોચર થતોનથી

ફાન્સના નેપોલિયન બોનાપાર્ટ વિરે કોણે ન સાબળ્યુ હોય ? આખો યુરોપ ખડ તેની ધારતીમા હતો તે વીરપુત્રપત્ન નીરત્વ ન જતા મેટ હેલીનામા એક વધના તરીકે ંદગીનો અવશેષ ગાળવો પડ્યો. પાતખર ઋતુમા વૃક્ષાના પાદડા ખરી જઈ, વસત ઋતુમા પુન નખિન પ્રાપ્ત થાય છે

સમુદ્ર વિરે ભરતી ઓટ થયા કરે છે મહા પરાક્રમી ચાવડા ડુમદિપક વનરાજે સ્થા પિત કરેલુ રાજ્યવૃક્ષને મહાન વિગ્નથી સિદ્ધરાજ જ્યસિંહના રખતમા ફાલીકુથી પ્રાંદ વૃક્ષ ખનના પામ્તુ તે કાળે કરીને છેલ્લા વાઘેલા રાજા કરણના રાજ્યામનમા જડમૂળથી ઉખડી ગયુ એવા એના સખ્યા ઇધ દષ્ટાત ઐતિહાસિક દેટે મળી આવે છે

ઉપના સમર્થનથી સિદ્ધ થાય છે કે હતકૃત પદાર્થો, દુરતી પદાર્થો મજન-નિર્દન દરેકે દરેકમા-અસ્તોદય વા ચડતી પગતી થયા કરે છે એ દુરતનો દંદ નિયમ છે અને એને માન આપ્યા સિવાય મનુજગણ અન્ય કાંઈપણ કરી શકેજ નહી એ માટે એ મત ડેજ નહીં કાર્ય કરના અનિટ પરિણામ આવે કે તે દુરતનેજ મોપનાનો રિવાજ હતી ધરાવે છે જેથી ભાગ્યજન મેઘ અગાત હશે

અનુ, એ નિયમાનુસાર આપણી તપોધનનાનક જ્ઞાતિ કે જે પૂર્વ અત્યંત માનનીય ગણાતી હતી, જેના માનનીય પૂનજ દધિચિની સહેમા દેવાધિદેવ ઇંડ તણાતા હતા જેણે આર્નવપૂર્વક તેમની પામે પરાપકારાર્થે તેમના અગ્નિની માગણી કરી હતી જે મર્ધ સુત જધુઓન સુનિદિત હશે એવા મહર્ષિના સત્તાનો અવ નરાગમ અવસ્થામા મળખે છે કે જાન મદત્ત નવી માન પગકાંડે ઉદ્ભવ નિરાહ કરી પચતત્તન પામે (આખા માન મમ્હમાથી માન આગળીના વેદા ઉપરજ ગણી શકાય એટલા જ્ઞાતિબુઓનો ઉદય-સપ, વિદ્યા, ધનાદિ વગેરેમા દૃષ્ટિએ પડતો હોય તેથી સતોપ માનવાને કાંઈ કાંઈ નથી)

આવો પ્રવાહ ચાલે છે, તેને આપણે અસ્તોદય નિયમાનુસાર માન આપો, ભને ચાલનાદો થવાદો પણ માથે માથે અસ્તોદય શબ્દપર તિન ઇચ્છાથી જ્ઞેશો તો કાંઈ ખીજે મહત્ત્ય પૂર્ણ મર્ધ તમારા હૃદયમા ઝુરુરો, કે અસ્તોદયમાના અસ્ત શબ્દ પ્રમાણે તો જાન્યુ પણ ઉચ નામમ યાપ્યાનો અમલ થયો નથી પરતુ અસ્ત સામે કલ્પ તો છેજ એ નકી છે માટે ઉદય તો થસનોજ હો એવા નિયાગ માન કરી વિરમી જઈએ, તેથી કાંઈ બાછ પાડે એમ નથી વિચાર લામા લાખા-મોટા મોગ કરીએ તેથી શુ ? એતો એક પ્રકારની ઘેઘા પરતુ વિચાર કરી તે અમનમા મુકના એ રથમ કાર્ય છે એટલુજ નહીં પરતુ તેમા દરેક વધુએ ઉનટબેર ભાગ લઈ રસિક જનવાની જરૂર છે પુન અસ્તોદયપર દરિપાત કરો. કુદ-સ્તપર આપણે માનસિમ મુદ્ધિરડે આશ્લેષ મુખીએ જીએ છતા લગાર ખારીકીથી વિચાર નીશ તો મકન નજારે માગ નગમા કર્મને રીતે અસ્તોદય વા ચડતી પાડતીનું ચક

મનુષ્યને માથે આવી પડે છે. તો મનુષ્ય ફરજ છે કે સત્કર્મો કરી પડતાંને અટકાવવી; અને કદાચ પડતી પ્રાપ્ત થઈ તો ન ગમરાતાં હિમ્મતથી ચડતી માટે પુનઃ પ્રયાસ આદરવો.

મહાભારતમાં કહ્યું છે કે—

સુખં વા યદિ વા દુઃખં, મિયં વા યદિ વાઽપ્રિયમ્ ॥

પ્રાપ્તં પ્રાપ્ત મનુભવેત્, હૃદયે ના પરાજિતઃ ॥

તાત્પર્યકે—સુખ વા દુઃખ, પ્રિય વા અપ્રિય, જે પ્રાપ્ત થાય તે મનમાં ગમરાયા વિના અનુભવવું. હવે ઉદ્ય તરફ દૃષ્ટિપાત કરતાં જણાશે કે ઉદ્યમાં ઉપરોક્ત વિવેચન પ્રમાણે દરેક બંધુએ પોતાનો હિસ્સો અર્પણ કરવાની અગત્ય છે.

મહાન ઉપદેશદો ઉપદેશતા આવ્યા છે કે:—

જનની જણ તો ભક્ત જણ, કાં દાતા કાં શુરઃ
નહીં તો રહેજે વાંઝણી, મત ગુમાવીશ નર.

ધૃવરી સંદેશ રૂપ ઉપદેશ સંક્ષિપ્ત રૂપમાં હોવા છતાં કેટલો રહસ્ય પૂર્ણ છે. ભક્તિ, દાતાપણું અને વીરત્વ એમાંના દરેક ગુણવું સ્વરૂપ અવલોકતાં, તેના પેટામાં અને પર-પરામાં અનેકનેક સદ્ગુણોનો સમાવેશ થાય છે. અર્થાત દૈવી આંતર સંપત્તિનો સમાવેશ થતો જણાશે.

તપોધન નામક શાંતિમાં ઉપરોક્ત આંતર સંપત્તિની ન્યુનતા થતાંજ અનેકવિધ હર્દશાનો પ્રવેશ થયેલો છે. અને તેનો એકનો એક તથા સત્યમાં સત્ય ઉપાય પણ “ એ સંપત્તિની ખીલવણી કરી ” એજ છે. આંતર સંપત્તિ ખીલવતાં પહેલાં તમે પોતે “ યોગ્ય થાઓ ” અર્થાત તમારા અંતઃકરણ વિશે વાસ કરી વસેલા અને સમયે-પ્રસંગે ડંખના જેવા કે—અજ્ઞાન, કુસંપ, અદેખાઈ, ક્લેશ, અનુદારતા, સ્વાર્થ વ્રત્તિ, અબ્રહ્મચર્ય ઉડાઉપણું, લોભ, ખારીલાપણું, સારા ધંધા અને સત્કર્મ તરફ ખેપરાયાઈ, આત્મ વિચાર કર્યા સિવાય માન્ય, અન્યના દોષોજ જેવાની દૃષ્ટિ, બાળકમ્, અને કન્યાવિક્રય ત્યજવાથી એ દોષોથી પ્રાપ્ત થતી શારીરિક અને માનસિક નળગાઈથી તમે સહજ ગચશે. અને એમ થતાં હૃદય કમળમાં દૈવી સંપત્તિરૂપ સદ્ગુણો જેવા કે—સાત્વિકતા, સત્કર્મ, જ્ઞાન ભક્તિ, નિષ્કામતા, દાનવ્રત્તિ, સ્વાર્થ ભાગ, દીનવત્સલતા, કાર્યકૃશળતા, સહાય, વીર્ય શૌર્ય, ઐશ્ય ઇત્યાદિ સદ્ગુણો સ્ફુરશે, અને વખત જતે સ્થાયી થશે.

આ સદ્ગુણોનો સંગ્રહ અને જવહારમાં તેનો યથેચ્છ વ્યય એજ આદર્શરૂપ જીવન છે. આદર્શરૂપ જીવન વ્યતિત કરેલા નરજનો—જીરનો જેવાં કે ગમ, કૃષ્ણ, પુદ્ગ, શંકર સ્વામી, શિવાજી, હરિશંકર, સત્યવાદી રેઝુલમ, ગાંધી, ગોખલે, પારેખ, દાદાભાઈ, સીતા, તારામતી, દમયંતી, નાનાઈ વગેરેને હમેશાં સ્મરણમાં રાખી યથાસક્તિ તે પ્રવાહે વહન કરવાની અગત્ય છે. ઉતાવળ ન કરતાં ક્રમે ક્રમે ઉપરોક્ત ગુણોનો પ્રવેશ થશે.

મારા યુવક પકિત ગણ ! આપણો પુનર્ગૃહાર તમે જ્યાંસુધી બાહ્ય આઘાતી, માત્ર વા-તોથીજ વિરમવાપણું, અને ઉપરના નાટકી દેખાવો કર્યા કરશો, અને અંતરમાં પોતાના તન, મન ધનને માત્ર અધિકાધિક લોભ પાછળ, જે આર્થ સાધવામાં થોડા રાખશો ત્યાંસુધી થવાનો નથીજ પણ પ્રાણી માત્ર પ્રત્યે ક્રુદ્ધપ્રીતિ તથા સાદાઈ ધારણ કરીને પ્રાપ્ત ધન, મનની યથાસક્તિ આકૃષ્ટી માનવ સેવાના-શાંતિસેવાના મહાયજમાં લઈપૂર્વક અર્પણ કરશે ત્યારેજ થઈ શકશે.

એકદા બિચારો શુ કરી શકે આ સ્તોત્ર વારવાર કર્ણગોચર થાય છે. પરંતુ બિચારો કોઈજ નથી. પ્રત્યેકને શરીરરૂપ અમુલ્ય વસ્તુ અને મનરૂપ ચિતામણી પ્રાપ્તજ છે. તે વડે સધળું સાધ્યજ છે. અસાધ્ય એવું કાંઈજ નથી. જેમ એક બીજ નટ થતાં અનેકાનેક બીજને તેમથી ઉદ્ભવે છે. તેમ આદર્શરૂપ સ્વચ્છત્વ બીજાં લોક મેવારૂપી ગ્સાળ ક્ષેત્રમાં વાવેતર કરીને—એ જીવનના તન મન ધનરૂપી સ્વરૂપનો એ જૂમિમાંજ વિનાશ થવા લાગે, તે વડે એવાં બીજાં અસખ્ય આદર્શરૂપ જીવનો બતાવવાની કુંદરતને તક આપની જોઈએ. આ પ્રમાણે જે અસખ્ય બીજો—આદર્શરૂપ જીવનો ઉત્પન્ન થશે તેમાંનું દરેકે દરેક પાછું એક-મોંથી અનેક બનાવવા તેટલીજ અમાપ શક્તિવાળુંજ થશે.

હે વ્યાપક પરમાત્મેવ ! આ મત્ય સમજણ અને તેના મહત્ત્વ પરિણામોની કલ્પના અમારા મોહવશ તપોધન બધુઓમાં ઉદ્ભવે.
લી. માત્યબુદ્ધ્યચિંતક,
મણિશંકર ડાહ્યાભાઈ મહેતા.

દેશપરદેશ સમાચાર

તપોધન આશ્રમ વેદશાળાની સ્થાપના—સંવત ૧૯૭૧ ના મહા સુદ ૫ ને પુષ્કર વૈશાખ પક્ષે આશ્રમના આશ્રમના વડાશ્રી ગામ કે જ્યાં લગભગ ૩૦૦ ઘરની વસ્તી છે. ત્યાંના જ્ઞાતિહિતચિંતકોએ વેદ પાઠશાળાની સ્થાપના કરી છે. સ્થાપના કરતી વખતે ધરતી મ. શંકરલાલ ગુલાબરાય રાવળ તેમ ધર વેદશાળાના અધ્યાપક ઉચ્ચ મહારાજને આ-મનજી કરવામાં આવ્યું હતું. સ્થાપના કરી પછી સાંજે ૬૦૦ આચાર્ય પુદ્ગિસાગરજીના અ-ધ્યક્ષપણા નીચે જ્ઞાતિના સાર્વજનિક મહાનમા સભા બોલાવવામાં આવી હતી તે વખતે સુ-પ્રસિદ્ધ શેઠ લલ્લુભાઈ ગુલાબચંદ તથા અન્ય મહાજન મંડળ એકત્ર થયું હતું. તપોધન જ્ઞાતિ માવી પણ યુવાનો, વૃદ્ધો અને બાળકોની સારી સંખ્યા હતી. પ્રથમ મ. શંકરલાલે આચાર્ય મહારાજ પુદ્ગિસાગરજીના ગુણોનું ગાન કરી તેમને અધ્યક્ષપણ રીકારવાને દરખાસ્ત મુકી તેને અનુમોદન મળતાની સાથે આચાર્ય મહારાજે પોતાનું રાજ્યાતનુ વિવેચન કરી તેમની સાથે આવેલા મસ્કૃત અધ્યાપકજીને વિદ્યા વિષે બોલતા મુચના કરી. શાસ્ત્રીજીએ વિદ્યાથી થતા શયદાનું સારી પેઠું દિગ્દર્શન કરાવી જોતાઓનાં મન રબળ કરીયાં. ત્યારબાદ તપોધન આશ્રમ જ્ઞાતિના ૭ મર્ધના વિદ્યાર્થી શિવશંકર નેમશકરે સપ, જળવણી અને સદાચાર ઉપર આઝ ભાષણ વાંચી સભાગાળુ. તત્પર્યાત આચાર્ય મહારાજે જણાવ્યું કે આજ મોંગલિક ડમરો જ્ઞાતિના અગ્રમજ્ય પુરોહિત અને આજ બોલાવી જે કાર્ય આરંભ્યું છે તે જગેખર સ્તુતિ પાત્ર છે. જ્યારે દિવસ નમર્યા ઉતરતી કોમોએ પોતપોતાની જ્ઞાતિના ઉદ્ધારર્થે જોઈએ રાણા એ આદિ કાઠી ઉત્તતિસુચક માર્ગ લીધેલો છે તો પછી આ તપોધન આશ્રમ જ્ઞાતિ કે જે પ્રાચીન સમયમાં ઉચ્ચ સ્થાને હતી. અને જેની ઉચ્ચતા તપોધન શબ્દકરપરથી સ્વતં સિદ્ધ થાય છે તે જ્ઞાતિએ હવે જેમ અને તેમ સત્તર પોતાની અસવ હાલત પ્રાપ્ત કરી જોઈએ. મને આશા છે કે જે કે આ જ્ઞાતિમાં જળવણીનો પ્રચાર બધું થોડો છે છતાં જ્ઞાતિજનો વધારે ઉમંગી હોવાથી દિનપ્રતિદિન ઉન્નતિ થશે. પછી જ્ઞાતિનો ધણીખરો ભાગ બહારગામ રહેતો હોવાથી ફાંટી પણ વૃદ્ધિ અસ્પષ્ટ થશે. માટે આવા શુભ કાર્યને ટકાવી રાખી દરેક મનુષ્યે પોતાના બાળકોને સંસ્કૃત કેળવણી આપવામાં તન મન અને ધનથી થોડું મદદ કરવી જોઈએ. ત્યારપછી ધરનિવાસી મહારાજ રાજવાડા યુવાજીએ જણાવ્યું કે, જ્ઞાતિજનો ! મનુ

ધ્યનું મનુષ્ય ત્યારે જ સફળ થયું કહેવાય. જ્યારે મનુષ્ય પોતાના મનુષ્યત્વનો ઉપયોગ કરે નહીં તો બાણસ અને પ્રાણીમાં શો તફાવત ગણાય? યદિ આપણે તપોધન પદ ધારણ કરીને પોતાના કર્મથી વિમુખ બની નહીંએ. (અર્થાત્ બ્રાહ્મણનાં કર્મો, વેદ ભણવો, ભણાવવો, દાન આપવું, લેવું, અને યજ કરવો, કરાવવો વિગેરે) નો આપણે સૌ કરતાં વધારે નિકટ ગણવા પાત્ર થઇશું. અંધુઓ, આપણી પ્રાચીન સમયની હાલત ઉપર વિચાર કરો કે સ્થં તપરૂપી ધન ધારણ કરી જનમંડળ હિતાર્થે ઓધ કરતા આપણા પૂર્વ વહિસો, અને ક્ય આજકાલના ભિક્ષાર્થે ગલી ગલી, દાર દાર, રોહેરે રોહેર ભ્રમણ કરતા તપોધન બ્રાહ્મણો? આપણી ઉન્નતિનો આધાર આપણા ભાવિ બાળકોઉપર રહેલો છે, તો તેમને સરસ્વતિ દેવીના આશ્રમમાં સુધી અજાનરૂપી અધિકારમાં અથડાતી માનિને ઉન્નતિરૂપી કિનારે લાવવા પ્રયત્ન-શીલ થાઓ. તત્પશ્ચાત્ શાળાના નિભાવ અર્થે ફૂટ એકત્ર કરવામાં આવ્યું હતું જેમાં તે જ ક્ષણે આશરે રૂ. ૩૦૦) એકત્ર થયા હતા. તત્પશ્ચાત્ આચાર્ય મહારાજનો ઉપકાર માન્યા પછી સભા વિસર્જન કરવામાં આવી હતી છતાંદિ.

ઉક્ત પાઠશાળાના કાર્યકર્તા તરીકે લીખીત મહારાષ્ટ્રોનો નીમ કરવામાં આવ્યો છે;—

પ્રમુખ રાવળ મનસુખરામ રામચંદ. મેકેટરીઓ રા. રા. માધવરામ છવરામ અને રા. રા. ચુનીલાલ લીલાચંદ. કેપાધ્યક્ષ—રા. ક્ષેમરામ જેઠીરામ. હીસાબ રાખનાર—રા. શિવ-રામ ખુશાલભાઈ. સલાહકાર—રા. વસ્તારામ ક્ષેમરામ. રા. છવરામ જેઠીરામ. રા. નેમસંકર વહાલજી. રા. મોહનલાલ ઉગ્રેશ્વર. રા. મુલચંદ માણકેશ્વર. રા. દલસુખરામ જોષીરામ. રા. ઉગ્રેશ્વર જેઠીરામ. રા. અમથારામ પીતાંબર. રા. ઉગ્રેશ્વર શિવરામ. રા. માધવરામ સેવકરામ અને ગણપતરામ પુંડરામ.

વાયુ મંડળમાંથી વિજળીની પ્રાપ્તિ—વિદ્યુત એ એક અદ્ભુત પ્રાકૃતિક પદાર્થ છે. એમાં અનંત શક્તિઓ રહેલી છે. એનું જ્ઞાન વધારે ને વધારે મેળવવા આધુનિક વૈજ્ઞાનિકો ખાબ પીને લાગી રહ્યા છે. વિજળીની મંદદથી ખેતીના ઘણાં કામ આજકાલ થાય છે. એથી ખેતીની શક્તિ વધે છે. તાર ચાલે છે એ આદિ ઘણાં કામો થાય છે, પણ તેમાં ઘણો ખર્ચ થાય છે. કારણકે એ બધું પ્રાપ્ત કરવાને મોટાં મોટાં યંત્રો લગાડવાં પડે છે પણ આધુનિક સમયમાં એક નવી જ ખીજ ગોધ થઇ છે. સ્પેન દેશનિવાસી બ્લેકો નામના એક વિજ્ઞાન વેત્તાએ વાયુમંડળમાંથી સાદા યંત્રોની મદદથી ઉપરોક્ત વિદ્યાન પુરૂષે યથેચ્છ વિજળી પ્રાપ્ત કરવાની અને એથી મનમાન્યાં અનેક કામો કરવાની પ્રક્રિયા થોડા વંખત ઉપર ઘણાં માણસોને વ્યક્ત કરી દેખાડી આપી છે. આથી સંભવ છે કે થોડા સમયમાં વિજળીનાં કારખાનાંઓ બંધ થશે! અને એને બદલે સેનર બ્લેકોના યંત્રની મદદથી વિજળી પ્રાપ્ત કરીને કોંકો એ વડે વિવિધ મહાન્ કાર્યો કરશે!

ગુજરાતમાં પેનના પથ્થરની ઉત્પત્તિ—ધરમપુર સંસ્થાનના હુમરોમાંથી જૌરંગા નામની નદી વહે છે. ચોમાસામાં વર્ષાદ થાય છે ત્યારે એમાં બહુ ભારે રેલ આવે છે. અને એ રેલમાં લકડ તથા કાળી જીણી રેતી (કે જે હતુ પણ ઘણે દેકાણે બ્લોટીંગ પેપરની જગ્યાએ વપરાય છે.) બહુ મોટા પ્રમાણમાં ઘસડાઇ આવે છે. જ્યાં દરિયો પાસે છે ત્યાં નદીમાં કેટલાક માછલિ સુધી જુવાળ ચડેછે, અને જ્યારે જુવાળના પાણી ઉતરી જાયછે ત્યારે હેમાંથી ન્હાના ન્હાના પથ્થરના કકડાઓ જડે છે. એ કકડાઓ સફેદ પડના જૂરા રંગના હોય છે. અને આવા પથ્થરને છેક ભદેલી ગામથી દરિયાકિનારાસુધી પથરાયલાછે. આ પથ્થરને

સ્નેહકર પેનની જગોએ વાપરતાં, લીસોટા રહેતા નથી, એટલે પેનની પેડે લખીને લુ સતા સાથે થઈ જાય છે. ગરીબ છોકરાઓ તહેનો પેનની જગોએ છૂટથી ઉપયોગ કરે છે. છોકરાઓ નદીમાંથી તેવા પથ્થરાઓ વીણી લાવી ચપ્પુવતી ઘસીને તહેની જીણી બૂટી કરે છે; આ બૂટી ને પાણીમાં પલાળતાં ભૂરા રંગનો ગારો થાય છે. તે ગારને ઘઉંના લોટની કણકનીપેડે ખૂબ મસલે છે; અને ત્યારપછી તહેનો પેનના જેવો ગોળ વાટ બનાવે છે; અને ત્યારપછી સૂકવે છે. બ્યારે તે સૂકાઈ રહે ત્યારે તહેને અગ્નિમાં પકવે છે અને પછી તહેને લખવાના કામમાં લે છે. આ પેનને “કુધીઆ પથ્થરપેન”ના નામથી જોળખે છે.

શોક:—વણુમોહના ત. આ. મ. લલુભાઈ ભરાનીશંકર માધ મુ. ૧૦ ને મોમવારે દેવ-થોક પામ્યા છે. ને નિમિત્તે ૩. ૧) આ. ધ. માસિકને નાનકડામાં આવ્યો છે પરમાત્મા મૃત આત્માને શાન્તિપ્રદાન કરે.

શોક—આપણી માતિના મહોત્સાહી નીગાળા (કામીઆવાડ)ના મ. ગોવિંદજી ત્રીકમજી વેઘના ભાણેજ મં. વેણીશંકર જ્ઞેશંકર જ્ઞેઓ મુખાધમાં નોકરી કરતા હતા તથા જ્ઞેમની ઉંમર ૨૨ વર્ષની હતી. તેઓને અકસ્માત પ્લેગ થવાથી દેવલોક પામ્યા છે. પરમાત્મા તેમના આત્માને શાન્તિ આપે અને તેમના કુટુંબના માણુઓને ધૈર્ય પ્રદાન કરે !

લવાજમની પહોંચ.

મ. જીવરામ ખુશાલભાઈ	નીટોડા	મ. તુલજીરામ ગમશંકર	સુરત.
મ. કાળીદાસ વસંતરામ	કુલપાડા.	મ. અંબારામ ભાણુભાઈ	કુલપાડા
મ. અંબારામ ગોરધન	અમગેલી.	મ. ફરીરચંદ ખુશાલ	કુલપાડા
મ. ન્હાનાભાઈ કીકાભાઈ	સુરત.	મ. રૂકીચંદ નરભેરામ	સુરત.
મ. રામચંદ મગનલાલ	ભરૂચ.		

ચૈત્ર માસનો, આ માસિકનો ખાસ અંક.

સુતું ખંધુઓ, આ માસની આખરે આપણા માસિકનું પાંચમું વર્ષ સમાપ્ત થાય છે અને આગામી ચૈત્ર માસથી નવું છઠું વર્ષ ગર થશે. આ અંક હમારા વાંચકોને વિશેષ ઉપયોગી થાય અને હમારા વાંચકોને સાહિત્યરૂપ થઈ પડે એવા હેતુથી ખાસ મોટો અંક કાઢવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે. જેમાં સારા વિદ્વાન પુરૂષો અને વિદ્વંસી સ્ત્રીઓના લેખો દાખલ કરવામાં આવશે. આ અંકમાં પાંચમા વર્ષના આશ્રયપ્રતાનો ફોટો આપવાનો પણ વિચાર છે. આ માસિકની આર્થિક સ્થિતિ આ ખરચને પહોંચી વળવા જેની નહિ હોવા છતાં પણ હમે આ સાહસ કરવા પ્રયત્ન કરીએ છીએ પરંતુ હમને ઈશ્વરના ઉપર ભરૂંસો છે કે પરા-ર્થવૃત્તિથી કરવામાં આવના કાર્યને ચેનડેનપ્રકારથી મદદ મળ્યાજ કરશે. હમારા કદરવાન આહકોનું કામ છે કે હમારા આ કામની પૂર્તિ અર્થે નવા વર્ષથી દરેક આહક હમને એક એક નવો આહક બનાવી આપવો. જે મહાશયો નવા વર્ષથી આહક થશે તેમને આ ખાસ અંકનો લાભ મળશે. માટે આ ઉત્તમ તક ન ગુમાવના વિદ્યાપ્રિય મહાશયો આ માસિકના આહકો બની તેના કામને ઉત્તેજન આપશે.

લી૦ મેવક

છગનલાલ જગન્નાથ

વ્યવસ્થાપક.

તપોધન બ્રાહ્મણો અને તેમની ઉત્પત્તિ. ભા. ૧

ધોડીજ નકલો હાથ આવી છે.

તપોધન બ્રાહ્મણો અને તેમની ઉત્પત્તિ (પ્રથમ ભાગ) નામક પુસ્તકની ઉપયોગિતા સર્વને જાણીતી છે. તેના કર્તા શ્રી ત્રિવિજયશંકર નિર્માણરામ છે. આ પુસ્તકમાં તપોધન બ્રાહ્મણોની ઉત્પત્તિ અને તેમને વ્યવસ્થાપકર એવા શાસ્ત્રીય પ્રમાણોથી સિદ્ધ કરેલા છે કે વિદ્વાનેને તે વિષયમાં કંઈ શંકા કરવા જેવું રહેતું જ નથી. આ પુસ્તક દરેક બ્રાહ્મણ અને મુખ્ય કરી તપોધન બ્રાહ્મણોના ધર્મના રાખવા લાયક છે. આની દબાર પ્રત છંપાવી હતી જે સર્વ ખપી ગઈ છે હવેને પચ્ચીસ કોપી મળી આવી છે. તેમાં સંપાદન કરવામાં આવેલા વિષય પ્રમાણે તો તે પુસ્તક અમુલ્ય કીમતનું છે પરંતુ તેનો લાભ સાધારણ મનુષ્યથી લઈ શકાય તેવા કારણથી હવે તેની કીમત બે આનાજ રાખી છે. પોષ્ટજ અડધો આના. મ ત્રિવિજયશંકર નિર્માણરામે આ પુસ્તક પ્રથમ મફત આપ્યા છે પરંતુ આ માસિકની સદાપત્યાર્થ તેમના તરફથી આ પુસ્તક હવેને આપવામાં આવ્યાં છે માટે તેની કીમત બે આના રાખી છે અને તેની ઉપજ માસિકના ખાતામાંજ વપરાશે જે મહાશયને પુસ્તકો મંગાવવાનો જ્ઞાણ હોય તેમજ સત્વર મંગાવી લેવાં. પાછળથી તે પુસ્તકો મળી શકશે નહીં.

સૌથીગથી, ઉદ્ધારીમ કૃતાબાહના
માળામાં
ગીરગામ—મુખ્ય

લી. સેવક
કગનસાહ જગતાથ.
વ્યવસ્થાપક બ્રાહ્મણધર્મ.

દરેક જાતની નાની મોટી રોપીઓ.

હમારે ત્યાં ક્રીક-ચળકની સાચી અને ખોટી રોપીઓ જથ્થાબંધ બનાવવામાં તથા જથ્થાબંધ અને છુટક વેચવામાં આવે છે. વીલાયતી રોપીઓ પણ હમારે ત્યાં રાખવામાં આવે છે. ક્રીક ચળકનાં પોલકાં તથા કેસો પણ ધણાં ઉત્તમ પ્રકારનાં બનાવવામાં આવે છે. હમારે ત્યાં કુમાવાનો, લેશ માત્ર બંધ નથી. બહારગામથી મંગાવનારાઓના ઓડર ઉપર પુરતું ખાન આપવામાં આવશે.

જેડીસન શિવસાહ.

૧. જરતપુરી બાગેળ-સુરત.